Versterking Markermeerdijken

Nota van Beantwoording Zienswijzen

Augustus 2018

Inhoudsopgave

1 Over deze Nota van Beantwoording Zienswijzen 3

1.1 Inhoud en doel van de nota 3

1.2 Het project Markermeerdijken 3

1.3 De stappen in de besluitvorming 4

1.5 Leeswijzer 6

2 Algemeen deel: thema's die in meer zienswijzen voorkomen 7

2.1 Overzicht 7

2.2 Nut, noodzaak en urgentie, pompen in de Houtribdijk, 'Bewezen Sterkte' en 'Dijken op veen'8

2.2.1 Zicht op de kern van de opgave 8
2.2.2 Nut, noodzaak en urgentie 8
2.2.3 Alternatieven: pompen in de Houtribdijk 10
2.2.4 'Bewezen Sterkte' en 'Dijken op veen' 11
2.2.5 Slotsom 13

2.3 De keuze van de versterkingswijze: het Voorkeursalternatief 13

2.3.1 De onderbouwing van het Voorkeursalternatief 13
2.3.2 Scharwoude (module 3 – Grote Waal en de Hulk) 15
2.3.3 Uitdam (module 14 – Uitdam Dorp) 16

2.4 Cultuurhistorie: de dijk als levend monument 17

2.4.1 De monumentale waarden van de Markermeerdijken 17
2.4.2 Westfriese Omringdijk en Noordse steen 19

2.5 De gevolgen van de dijkversterking voor de omgeving 21

2.5.1 Zorgen over de kwaliteit van de omgeving 21
2.5.2 De dijkversterking wordt ingepast in de omgeving 22
2.5.3 Meekoppelkansen 24

2.6 Risico's van de dijkversterking, nadeelcompensatie en risicodossier 25

2.6.1 Vier stappen om goed om te gaan met risico's en compensatie 25
2.6.2 Dijkversterking is nodig (stap 1) 25
2.6.3 Beperken en voorkomen van schade (stap 2) 25
2.6.4 Vinger aan de pols: nulmeting, monitoring en bijsturen (stap 3) 27
2.6.5 Schadevergoeding en nadeelcompensatie (stap 4) 28
2.6.6 Risicodossier 29

2.7 Communicatie 30

3 Beantwoording afzonderlijke zienswijzen 33

1 Over deze Nota van Beantwoording Zienswijzen

1.1 Inhoud en doel van de nota

De Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam zijn onvoldoende sterk om een extreme situatie met hoge waterstanden in het Markermeer te doorstaan. Daarom is een plan gemaakt voor versterking van de dijk: het Projectplan Waterwet Versterking Markermeerdijken.

Het ontwerp van dit plan heeft samen met het Milieueffectrapport en met het ontwerp van de benodigde uitvoeringsbesluiten vanaf 14 december 2017 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Iedereen kon in die periode het plan bekijken en er op reageren.

In totaal zijn 141 reacties, zienswijzen genaamd, binnengekomen. De zienswijzen zijn samen met het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (van 22 maart 2018, aangevuld op 12 juli 2018) en enkele nieuwe inzichten benut om de eindversie van het Projectplan Waterwet en de uitvoeringsbesluiten op te stellen.

Deze Nota van Beantwoording Zienswijzen bevat een antwoord op elke ingediende zienswijze. Bij de beantwoording is vermeld of een zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het projectplan, het Milieueffectrapport of de uitvoeringsbesluiten.

1.2 Het project Markermeerdijken

De eeuwenoude dijk tussen Hoorn en Amsterdam bleek in 1916 niet bestand tegen de golven uit Zuiderzee. De grote overstroming die volgde was aanleiding voor de dijkversterking van 1920. Sindsdien is de dijk nauwelijks aangepast. In 2006 is vastgesteld dat grote delen van de Markermeerdijken niet voldoen aan de wettelijke normen voor waterveiligheid. Het is daarom nodig de dijk te versterken. Dat is de taak van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (kortweg HHNK of het hoogheemraadschap). Het hoogheemraadschap heeft ervoor gekozen de versterking samen met marktpartijen op te pakken onder de naam Alliantie Markermeerdijken (kortweg Alliantie). De Alliantie stelt het plan voor de dijkversterking op, zorgt voor het verkrijgen van de benodigde uitvoeringsbesluiten, onderhoudt contact met de betrokkenen in de omgeving en voert het project uit.

Alliantie Markermeerdijken
Vanaf eind 2015 werkt het hoogheemraadschap in de Alliantie samen aan de versterking van de Markermeerdijken met een consortium van marktpartijen bestaande uit Boskalis Nederland, VolkerWessels ondernemingen, KWS Infra en Van Hattum en Blankevoort. Deze samenwerking is vernieuwend en maakt dat kennis en ervaring van de marktpartijen vroegtijdig in het project beschikbaar komen. In de Alliantie streven overheid en markt een gemeenschappelijk belang na en werken zij op basis van vertrouwen samen aan gezamenlijke doelen. De Alliantie is het centrale aanspreekpunt voor de personen en partijen in de omgeving. Zo is voor iedereen duidelijk waar zij met vragen en opmerkingen over het project terecht kunnen.

De historische dijk en het gebied van de Markermeerdijken hebben grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Aan de dijk grenzen natuurgebieden en in het gebied wonen, werken en recreëren veel mensen. Dijkversterking is daarom veel meer dan een civieltechnische opgave.
De planvorming voor de versterking van de Markermeerdijken heeft om die reden plaatsgevonden met een tweeledige doelstelling: een dijk die waterveiligheid biedt én die zo goed mogelijk is ingepast in zijn omgeving. Voor de waterveiligheid gelden landelijke normen, die op de specifieke situatie van de Markeerdijken zijn aangepast. Als leidraad voor de inpassing van de dijkversterking in de omgeving zijn een Kader Ruimtelijke Kwaliteit met Addendum (samen KRK) ontwikkeld. Het KRK benoemt per deelgebied van de dijk de belangrijkste waarden. Bij de keuze van de

versterkingsmaatregelen is dus niet alleen gekeken naar waterveiligheid en kosten, maar ook naar de inpassing in de omgeving.

Over het plan is uitvoerig overleg gevoerd met betrokkenen. Dat heeft geleid tot een dijkontwerp dat zorgt voor de veiligheid van 1,2 miljoen bewoners van Noord-Holland én dat met zorg is ingepast in de omgeving. Het plan volgt de wettelijke voorbereidingsprocedure, die iedereen gelegenheid geeft om voor zijn of haar belang op te komen. Na afronding van de procedure gaan de werkzaamheden begin 2019 van start, zodat de Markermeerdijken eind 2021 weer veilig zijn.

1.3 De stappen in de besluitvorming

De Markermeerdijken zijn een primaire waterkering. Als een primaire waterkering onvoldoende bescherming biedt, dan moet de waterbeheerder zorgen voor versterking. Voor de Markermeerdijken is het hoogheemraadschap de verantwoordelijke waterbeheerder. Uit artikel 5.4. van de Waterwet volgt dat de waterbeheerder bij het wijzigen van een waterkering een Projectplan Waterwet vaststelt en paragraaf 2 van hoofdstuk 5 van de Waterwet geeft aan welke procedure moet worden gevolgd.

Voor de realisatie van het projectplan is een aantal uitvoeringsbesluiten nodig: een omgevingsvergunning, een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet en een vergunning en ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming. Elk van deze uitvoeringsbesluiten kent een eigen bevoegd gezag, dat zorgt voor het verlenen van de vergunning of de ontheffing. Omdat Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 5 september 2017 een coördinatiebesluit Waterwet hebben genomen, worden de procedures van het projectplan en de uitvoeringsbesluiten zorgvuldig op elkaar afgestemd.

De gecoördineerde procedure kent enkele belangrijke stappen. Eerst is een ontwerp van het projectplan en de uitvoeringsbesluiten opgesteld en gepubliceerd. Iedereen is in de gelegenheid gesteld om een zienswijze in te dienen. Het hoogheemraadschap stelt daarna het projectplan vast, waarbij met de ingebrachte zienswijzen rekening wordt gehouden. Ook bij het verlenen van de uitvoeringsbesluiten door de daarvoor bevoegde overheid, wordt met de daarop ingekomen zienswijzen rekening gehouden. Vervolgens behoeft het vastgestelde projectplan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten (artikel 5.7 Waterwet). Tot slot kan tegen het goedkeuringsbesluit en tegen de verleende uitvoeringsbesluiten beroep worden ingesteld.

De Alliantie heeft het Ontwerp Projectplan Waterwet Versterking Markermeerdijken voorbereid. Het projectplan maakt voor elk gedeelte van de dijk een keuze over de wijze van versterking. De keuzen zijn onderbouwd met behulp van een Milieueffectrapport en een Notitie aanvullende informatie MER (samen Milieueffectrapport), waarin de effecten op de omgeving (zoals natuur, landschap, cultuurhistorie, archeologie, milieu) zijn onderzocht.

Het Ontwerp Projectplan Waterwet, het Milieueffectrapport en het ontwerp van de uitvoeringsbesluiten hebben vanaf 14 december 2017 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Op deze beslisdocumenten zijn 141 zienswijzen ingebracht. Van deze 141 zienswijzen zijn 105 zienswijzen afkomstig van particulieren, 5 van bedrijven, 26 van maatschappelijke organisaties en 5 van overheden, waaronder een recreatieschap.

Aan de indieners is gevraagd om aan te geven of een zienswijze zich richt op het Ontwerp Projectplan Waterwet, op het Milieueffectrapport en/of op een of meer uitvoeringsbesluiten. Als de indiener dat niet heeft aangegeven, is aangenomen dat de zienswijze is gericht op het totaal aan beslisdocumenten. Als de zienswijze leidt tot een aanpassing, is deze aangebracht in het document waar de zienswijze zich op richt of waar de wijziging het beste past. Het hoogheemraadschap heeft de Nota van Beantwoording Zienswijzen opgesteld mede namens de bevoegde overheden voor de hiervoor genoemde uitvoeringsbesluiten.

Het vastgestelde en goedgekeurde Projectplan Waterwet wordt ter inzage gelegd samen met de verleende uitvoeringsbesluiten. De Nota van Beantwoording Zienswijzen ligt als bijlage bij het projectplan eveneens ter inzage. Verder wordt het opgestelde Milieueffectrapport nogmaals bijgevoegd, nu voorzien van een 'Notitie aanvullende informatie op het MER' naar aanleiding van het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage. De uitgevoerde onderzoeken ter onderbouwing van het projectplan zijn gebundeld in een - deels geactualiseerd en aangevuld - Bijlagenboek. Tegen het goedkeuringsbesluit van Gedeputeerde Staten over het Projectplan Waterwet en tegen de vastgestelde uitvoeringsbesluiten kan beroep worden aangetekend.

1.4. Wijzigingen in het Projectplan

In vergelijking met het ontwerp is het vastgestelde Projectplan Waterwet op verschillende punten aangepast. Het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage en diverse zienswijzen hebben aanleiding gegeven om de keuzen in het projectplan nader toe te lichten en te onderbouwen. Het gaat om diverse punten verspreid in het plan, de daarbij behorende bijlagen en achterliggende onderzoeken. Het betreft onder meer de onderbouwing van het Voorkeursalternatief, de toelichting op de totstandkoming van het ontwerp (de Ontwerpvisie) en de rapportage over de cultuurhistorie. Naar aanleiding van de zienswijzen is aan het projectplan toegevoegd dat de talrijke 'informele' strandjes, die geen officiële zwemwaterlocatie zijn, na de uitvoering van de werkzaamheden weer als strandje worden hersteld. In zienswijzen is voorts opgemerkt dat de gemaakte afspraken over het ontzien van particuliere percelen met bebouwing niet duidelijk in (de kaarten bij) het projectplan zijn opgenomen. Ook dit punt leidt tot aanpassingen in het projectplan, waarbij de bebouwde percelen worden ontzien. Dat betekent dat het ruimtebeslag van de dijkversterking op diverse plaatsen kleiner wordt. Omdat in zienswijzen naar voren is gebracht dat niet zichtbaar is gemaakt hoe de fiets- en wandelverbinding in het ontwerp is ingepast, is op twee locaties daarvoor extra ruimte toegevoegd. Het gaat om een locatie bij Uitdam en bij Warder. Bij Warder is bovendien zorg geuit over de verkeersveiligheid op de kruising Badhuisweg – IJsselmeerdijk en de bereikbaarheid tussen de dorpsbebouwing aan de binnenzijde van de dijk en aan de buitenzijde het zwembad Warder en de Watersportvereniging Warder met de uitvalbasis van de KNRM. Naar aanleiding van de zienswijzen wordt bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp de verkeersveiligheid van het kruispunt verbeterd.

Een andere wijziging in het projectplan komt voort uit nieuw beschikbaar gekomen kennis over waterveiligheid, toetsen en ontwerpen. Voor het bepalen van de veiligheidstekorten en van de meest passende wijze om dit tekort aan te pakken wordt een landelijke ontwerpmethodiek gebruikt. In de afgelopen periode is daarvan een nieuwe versie beschikbaar gekomen: Ontwerpinstrumentarium versie 4. Met deze recente versie van het ontwerpinstrumentarium zijn de veiligheidstekorten beoordeeld, die zijn opgenomen in het Ontwerp Projectplan. Tevens is nieuwe kennis toegepast, die is verkregen bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp. De effecten van deze actuele technische inzichten leiden op zes locaties tot een ander type gekozen oplossing dan in het ontwerp projectplan staat vermeld. De wijzigingen betreffen het aanbrengen van een constructie in de dijk (300 meter, sectie HE-5A in module 4 De Kogen), de toevoeging van een binnenwaartse berm aan de voorgenomen kruinverhoging (400 meter, sectie HE-7A1 in module 5 Etersheimerbraak en 300 meter, sectie EA-1A in module 8 Haven Edam), een buitenwaartse asverschuiving in plaats van een gecombineerde oplossing met kruinverhoging (900 meter, sectie HE-8A1 in module 6 Heintjesbraak en Warder), de verandering van een buitenwaartse asverschuiving in een buitenberm (1000 meter, sectie HE-10B in module 7 Polder Zeevang) en een minimale buitenwaartse asverschuiving in plaats van een kruinverhoging (800 meter, sectie EA-11 in module 15 Uitdammerdijk). Daarnaast blijkt bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp dat meer ruimte nodig is voor het aanbrengen van overgangen tussen versterkingsoplossingen en het inpassen van de doorlopende fiets- en wandelverbinding. Dit betreft enkele aanpassingen in de modules 6 (Heintjesbraak en Warder), 14 (Uitdam) en 15 (Uitdammerdijk). De bovenstaande veranderingen komen deels ook tegemoet aan punten die in zienswijzen naar voren zijn gebracht.

Vanwege de vergunningsvoorschriften, die de provincie Noord-Holland op basis van de ingediende aanvraag heeft opgesteld, zijn ook enkele wijzigingen doorgevoerd in de ruimtelijke inpassingsmaatregelen.

Tot slot is de tekst van het projectplan op onderdelen geactualiseerd en zijn redactionele wijzigingen in de tekst doorgevoerd. Ook onderdelen van bijlagen en kaarten zijn geactualiseerd.

Een overzicht van de wijzigingen is opgenomen in paragraaf 1.6 van het projectplan.

1.5 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk bestaat de Nota van Beantwoording Zienswijzen uit twee delen:

- Een algemeen deel (hoofdstuk 2) waarin onderwerpen, die in diverse zienswijzen aan de orde worden gesteld, themagewijs worden beantwoord.
- Behandeling per zienswijze in tabelvorm (hoofdstuk 3): met een samenvatting van de zienswijze uitgesplitst per onderwerp, het antwoord en de eventuele doorwerking in het projectplan en de uitvoeringsbesluiten. Bij de beantwoording wordt, waar dat van toepassing is, verwezen naar een thema in het algemene deel.

2 Algemeen deel: thema's die in meer zienswijzen voorkomen

2.1 Overzicht

De zienswijzen krijgen in deze Nota van Beantwoording Zienswijzen ieder een afzonderlijke reactie. Elke indiener vindt in hoofdstuk 3 van deze nota een eigen antwoord op zijn of haar zienswijze.

Een aantal onderwerpen speelt bij verschillende indieners. Deze onderwerpen komen daardoor herhaald terug in de zienswijzen, met eenzelfde formulering of met een (wat) andere bewoording. De zienswijzen belichten het onderwerp dan van verschillende kanten of de zienswijzen gaan over hetzelfde onderwerp in een ander deel van de Markermeerdijken. De strekking van de zienswijzen kent wel overeenkomsten en een aantal van de gebruikte argumenten komt vaker terug.

Om herhaling in de beantwoording te voorkomen en tot een eenduidige reactie te komen is voor een paar algemene onderwerpen, hier 'thema's' genoemd, één tekst gemaakt. Deze thema-antwoorden zijn opgenomen in hoofdstuk 2 van de Nota Beantwoording Zienswijzen. Waar van toepassing wordt in het antwoord op de afzonderlijke zienswijzen in hoofdstuk 3 verwezen naar dit thema-antwoord. Zo nodig krijgt het thema-antwoord in het antwoord op de afzonderlijke zienswijze ook nog een aanvulling, die meer in detail ingaat op de situatie of de argumenten die in de zienswijze worden genoemd.

Gekozen is om de volgende algemene onderwerpen van een thema-antwoord te voorzien. In volgorde van behandeling gaat het om een antwoord op vragen die ingaan op:

- Nut, noodzaak en urgentie van het project, een naar voren gebracht alternatief in de vorm van pompen in de Houtribdijk en het concept 'Bewezen Sterkte' en het onderzoek 'Dijken op veen' (paragraaf 2.2).
- De keuze van de versterkingswijze en de onderbouwing van het Voorkeursalternatief (paragraaf 2.3).
- De wijze waarop de dijkversterking met cultuurhistorische waarden omgaat; zowel in algemene zin, als bij het behoud van Noordse steen en bij de keuzen van de versterking voor de modules die behoren tot de Westfriese Omringdijk (paragraaf 2.4).
- De gevolgen van de dijkversterking en de meekoppelkansen voor de omgeving (paragraaf 2.5).
- De risico's van de dijkversterking: de schade die kan optreden, de nadeelcompensatie en het risicodossier (paragraaf 2.6).
- De communicatie over het projectplan (paragraaf 2.7).

2.2 Nut, noodzaak en urgentie, pompen in de Houtribdijk, 'Bewezen Sterkte' en 'Dijken op veen'

2.2.1 Zicht op de kern van de opgave

In diverse zienswijzen wordt rechtstreeks, of indirect door op alternatieven te wijzen en andere ontwerpwijzen voor te stellen, gevraagd of de dijkversterking - in deze omvang - wel echt nodig is.

Deze paragraaf gaat uitgebreid op deze vraagstelling in. Daarmee wordt ook een vervolg gegeven aan de constatering van de Commissie voor de milieueffectrapportage dat de informatie in het Milieueffectrapport, het Ontwerp Projectplan Waterwet en de bijlagen omvangrijk en gefragmenteerd is en de informatie niet altijd goed valt te begrijpen en te overzien.

In het hierna volgende thema-antwoord is de kern van de veiligheidsopgave beschreven. Eerst met een paragraaf over nut, noodzaak en urgentie, dan over het veelvuldig genoemde alternatief van pompen in de Houtribdijk en daarna over de 'Bewezen Sterkte' en 'Dijken op veen'. De slotsom vat de conclusie van het hoogheemraadschap op deze zienswijzen samen.

2.2.2 Nut, noodzaak en urgentie

In een deel van de zienswijzen wordt twijfel uitgesproken over de noodzaak van de dijkversterking en/of worden vragen gesteld over het tempo waarin de Markermeerdijken worden aangepakt. Is de versterking wel nodig, is voldoende onderzoek verricht en waarom moet het zo snel? Door meer tijd te nemen, zo wordt gesteld, kan de kwaliteit van het plan toenemen en/of komen minder ingrijpende maatregelen binnen bereik.

In de lange traditie van de Nederlandse strijd tegen het water is een werkwijze ontwikkeld die ons land veilig moet houden. Normen zijn vastgelegd in de Waterwet en in landelijke toetsronden wordt periodiek vastgesteld of een dijk aan die normen voldoet. De Markermeerdijken zijn een primaire waterkering. De dijk is daarom langs de wettelijke maatlat gelegd met als conclusie dat grote delen van de dijk niet voldoen. Dit betekent dat het hoogheemraadschap de wettelijke taak heeft de dijk weer op orde te brengen. Dat de Markermeerdijken niet voldoen heeft onderstaande achtergrond.

De dijk tussen Hoorn en Amsterdam was tot 1932 een dijk van de Zuiderzee. In 1916 brak deze dijk voor de laatste keer door, op twee plaatsen ten noorden van Zuiderwoude in Waterland. Dat was aanleiding tot het aanscherpen van de veiligheidseisen: de Zuiderzeenorm. Op grond van deze norm is de dijk rond 1920 versterkt. Bij deze versterking zijn de stabiliteit en hoogte verbeterd door de aanleg van zogenaamde binnenbermen aan de landzijde. Na de afsluiting van de Zuiderzee door de Afsluitdijk (1932) beschermde de dijken tussen Hoorn en Amsterdam het land tegen het IJsselmeer en na de aanleg van de Houtribdijk (1976) tegen dreiging vanuit het Markermeer. Het was lange tijd de bedoeling om het Markermeer in te polderen tot Markerwaard, waardoor de belasting op de Markermeerdijken verder zou afnemen. De veranderingen in de overstromingsdreiging en het vooruitzicht van inpoldering heeft er mede toe geleid dat de Markermeerdijken bijna een eeuw lang niet zijn versterkt. In 1986 besloot het kabinet de Markerwaard voorlopig niet aan te leggen en in 2003 is de ruimtelijke reservering voor de inpoldering van het Markermeer definitief komen te vervallen. Vooruitlopend op het besluit het Markermeer niet in te polderen heeft het Rijk het Markermeer in 2002 als bedreigend buitenwater aangemerkt. Dat betekent dat voor de Markermeerdijken zwaardere eisen gelden, waaraan grote delen van de dijken niet blijken te voldoen.

Landelijk systeem van normen en toetsen
De aanwijzing van het Markermeer als 'buitenwater' betekent ook dat de Markermeerdijken een 'primaire waterkering' zijn. Voor primaire keringen gelden de landelijke veiligheidsnormen uit de Waterwet. Sinds de wijziging van de Waterwet in 2017 gaat het om twee normen: de signaleringswaarde en een ondergrens. Voor de Markermeerdijken geldt als signaleringswaarde een maximaal toelaatbare overstromingskans van 1:3.000 per jaar en als ondergrens een maximaal toelaatbare overstromingskans van 1:1.000 per jaar. De signaleringswaarde dient als waarschuwing dat de sterkte van de dijk nog maar net voldoet. Als de signaleringwaarde wordt bereikt kan alvast worden gestart met de voorbereiding van een versterkingsplan, zodat de maximaal toelaatbare overstromingskans niet wordt overschreden.

Om vast te stellen of een dijk voldoet aan de normen, bestaat een landelijk systeem van toetsen. Periodiek worden alle primaire keringen in heel Nederland beoordeeld. Dat gaat in landelijke toetsronden. De Markermeerdijken zijn in 2002 aangemerkt als primaire kering. Bij de eerstvolgende landelijke toets van 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) zijn de Markermeerdijken voor de eerste keer langs de landelijke maatlat gelegd. Bij die beoordeling is bekeken of de hoogte, de stabiliteit en de kwaliteit van de dijkbekleding bestand zijn tegen de maatgevende omstandigheden. Dat zijn wind, waterstanden en golven waarbij de dijk nog net stand houdt en het achterliggende land veilig blijft.

Grote delen van de Markermeerdijken bleken niet aan de normen te voldoen. Als een waterkering niet voldoet, dan moet de verantwoordelijke waterbeheerder zorgen dat de kering weer gaat voldoen. Dat is geen keuze, maar een wettelijke plicht. Voor de Markermeerdijken is dit de taak van het hoogheemraadschap. De minister van Infrastructuur en Waterstaat bepaalt de termijn waarop de dijken weer op orde moeten zijn.

De dijken, die in 1920 zijn versterkt volgens de Zuiderzeenorm, voldoen niet meer aan de huidige normen van de Waterwet. Die normen zijn niet alleen gebaseerd op de kans op overstromen, maar ook op de gevolgen van een overstroming. Op beide aspecten (kans op overstromen en de gevolgen daarvan) zijn voor de Markermeerdijken in de afgelopen eeuw belangrijke veranderingen opgetreden. Door bodemdaling en inklinking hebben de Markermeerdijken langzaamaan minder hoogte gekregen ten opzichte van het waterpeil. De dijken beschermen daardoor telkens minder goed tegen hoog water. De klimaatverandering brengt andere, vaak zwaardere en heftigere omstandigheden met zich mee. De dijken zijn niet berekend op die extreme situaties. Voor de gevolgen van een overstroming is van belang dat de Markermeerdijken telkens meer mensen beschermen tegen hoog water. Het aantal mensen is toegenomen tot 1,2 miljoen inwoners van Noord-Holland. Ook de investeringen in onder meer huizen, bedrijven, infrastructuur en tal van andere publieke en private voorzieningen nemen toe. Het gaat inmiddels naar schatting om een totale economische waarde van ruim € 25 miljard. De Markermeerdijken moeten dus meer mensen en meer geïnvesteerde waarde beschermen. Dit alles maakt dat de Markermeerdijken, zoals die zijn aangelegd in het begin van de vorige eeuw, in de huidige tijd niet meer voldoen.

Ook zijn door de aanleg van de Afsluit- en Houtribdijk de risico's voor de Markermeerdijken veranderd. Het 'oude' gevaar in de tijd van de Zuiderzee bestond uit hoge, korte stormvloeden. In de huidige situatie is een langdurig hoog peil in het Markermeer, al dan niet in combinatie met de effecten van stormen, bepalend voor de veiligheid. Ook is de kans op overstromingen als gevolg van bodemdaling groter.

Voor de Markermeerdijken is in de toetsronde van 2006 (de tweede landelijke toetsronde) vastgesteld dat van de 47,8 km tussen Hoorn en Amsterdam, 30,8 km niet aan de normen voldoet. De stabiliteit van de dijken, die liggen op een slappe ondergrond van klei en veen, is op grote delen onvoldoende. Ook voldoet op delen van de dijken de hoogte niet door inklinking en bodemdaling en is de bekleding op veel plekken niet sterk genoeg om een golfaanval goed te doorstaan. Bij de volgende toetsronde in 2011 (de derde landelijke toetsronde) is aanvullend vastgesteld dat nog eens circa 16,5 km niet meer voldoet. Drie kilometer daarvan is alsnog toegevoegd aan het project

Versterking Markermeerdijken. Deze toevoegingen staan bekend onder de naam 'koppelstukken'. Met de koppelstukken ontstaat een logisch en samenhangend versterkingsproject. In het totaal wordt 33,8 km van de 47,8 km tussen Hoorn en Amsterdam in het project Markermeerdijken aangepakt. Voor de 14 km van de Markermeerdijken, die buiten het project Markermeerdijken vallen, is onlangs gestart met de verkenning van de versterkingsaanpak. Als uit deze verkenning blijkt dat het haalbaar en zinvol is, kan de versterking van deze delen aansluiten op het nu uit te voeren project Versterking Markermeerdijken.

De versterking wordt zo aangepakt dat de dijk voor de komende vijftig jaar op orde is. Die lange termijn voorkomt dat de dijk over een paar jaar weer moet worden aangepakt. Bij de versterking wordt daarom rekening gehouden met de toekomstige situatie, inclusief verwachtingen over bodemdaling en over effecten van klimaatverandering. De minister van Infrastructuur en Waterstaat stelt vast hoeveel tijd het hoogheemraadschap krijgt om een versterkingsplan te maken en de werkzaamheden uit te voeren. Aanvankelijk was de einddatum 2017. Om meer kennis te kunnen benutten over de sterkte van dijken op een veenondergrond (zie ook paragraaf 2.2.4) heeft de minister besloten vier jaar uitstel te verlenen tot 2021. Dat is de uiterste termijn waarop de dijkversterking gereed moet zijn.

De financiële middelen om de werkzaamheden uit te voeren komen grotendeels uit het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, dat wordt gefinancierd door het Rijk en de waterschappen samen. Het programma heeft als uitgangspunt dat een dijkversterking sober, robuust en doelmatig plaatsvindt.

Sober, robuust en doelmatig
De dijkversterking van de Markermeerdijken is voor de financiering opgenomen in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma van het Rijk. Dat programma kent als uitgangspunten: sober, robuust en doelmatig. Het uitgangspunt 'doelmatig' betekent dat alleen die delen van een dijk worden aangepakt die niet meer aan de veiligheidsnorm voldoen. Deze delen worden verbeterd op alle belangrijke veiligheidsaspecten (veiligheidstekorten). Het ontwerp en de uitvoering zijn 'robuust' door de dijk 'in één keer goed' te maken, waardoor de dijk tot tenminste 50 jaar na oplevering aan de veiligheidsnormen van de Waterwet voldoet. Voor kunstwerken (constructies) geldt een termijn van 100 jaar. Reden voor deze langere periode is onder andere dat een constructie moeilijker aan te passen is dan een grondlichaam. Robuust komt ook tot uiting in een ontwerp dat aanpasbaar en uitbreidbaar is tegen acceptabele kosten. Het uitgangspunt 'sober' betekent dat een maatregel uitvoerbaar is tegen zo laag mogelijke kosten en dat de maatregel beheerbaar en inspecteerbaar is.

2.2.3 Alternatieven: pompen in de Houtribdijk

Een aanzienlijk deel van de zienswijzen wijst op een mogelijk alternatief voor de dijkversterking in de vorm van pompen in de Houtribdijk. Door water uit het Markermeer te pompen, loopt het peil minder op en verwachten de indieners dat de extreme situatie, die dijkversterking nodig maakt, niet meer zal optreden. Hierdoor is het niet nodig om de dijken te versterken, of kan worden volstaan met veel beperktere maatregelen aan de dijken. Dit alternatief voor dijkversterking is ook eerder, tijdens de planvorming, naar voren gebracht.

Naar aanleiding van het voorstel voor pompen in de Houtribdijk heeft Rijkswaterstaat in 2015 onderzoek laten uitvoeren. Het onderzoek is aan een kwaliteitstoets onderworpen en is begeleid door een begeleidingsgroep met onder meer bewoners. Uit het onderzoek blijkt dat pompen in de Houtribdijk en de Afsluitdijk het waterpeil weliswaar omlaag kunnen brengen, maar dat het effect op de benodigde dijkversterking gering is. Pompen in de Houtribdijk zijn geen alternatief voor de huidige versterkingsopgave van de Markermeerdijken. Op grond van dit resultaat heeft de minister in 2015 definitief besloten geen pompen in de Houtribdijk te plaatsen. Het aanbrengen van pompen leidt ook niet tot veel minder kosten, zoals diverse zienswijzen stellen. Op de dijkversterking kan mogelijk iets worden bespaard, maar die kostenverlaging is klein en weegt lang niet op tegen de toename van kosten voor het ontwerpen, bouwen, gebruiken, beheren en onderhouden van nieuw

aan te brengen pompen in de Houtribdijk. Het Projectplan Waterwet geeft in paragraaf 2.2 nadere informatie.

De Commissie voor de milieueffectrapportage stelt in haar toetsingsadvies van 22 maart 2018 dat diverse indieners vragen om in het MER een alternatief te onderzoeken dat uitgaat van de inzet van pompen in de Houtribdijk, waardoor dijkversterking geheel of gedeeltelijk achterwege zou kunnen blijven. Het toetsingsadvies concludeert vervolgens: "De Commissie is van mening dat in het Ontwerp Projectplan Waterwet voldoende is beargumenteerd dat de inzet van pompen in de Houtribdijk geen realistisch alternatief vormt voor de huidige veiligheidsopgave. Voor de veiligheidsopgave op de langere termijn kan deze maatregel mogelijk wel zinvol zijn" (toetsingsadvies over het Milieueffectrapport, Commissie voor de milieueffectrapportage, d.d. 22 maart 2018, projectnummer 3129).

2.2.4 'Bewezen Sterkte' en 'Dijken op veen'

In tal van zienswijzen wordt gewezen op het concept van de 'Bewezen Sterkte' als aanvulling op de gehanteerde toetssystematiek en/of op de ontwerpmethodiek die is ontwikkeld in het onderzoek 'Dijken op veen'. Bij 'Bewezen Sterkte' kunnen ingrepen aan de dijk achterwege blijven, het onderzoek 'Dijken op veen' zou mogelijk tot minder zware versterkingsmaatregelen kunnen leiden met minder grote gevolgen voor de omgeving bij het treffen van de maatregelen.

'Bewezen Sterkte'

Een primaire waterkering moet de 'maatgevende omstandigheden' kunnen weerstaan. Voor de stabiliteit van de Markermeerdijken is een extreem hoge waterstand maatgevend. Als berekend is dat de dijk die maatgevende hoge waterstand niet kan weerstaan, dan moet versterking plaatsvinden. Het is niet mogelijk om een soort 'botsproef' te houden met die hele hoge waterstand, om in praktijk te testen of de dijk echt voldoet. De hoge waterstand komt immers maar zeer zelden voor. Daarom wordt de sterkte van een bestaande dijk berekend.

De beoordelingsmethode 'Bewezen Sterkte' gaat uit van het idee dat een situatie waarin een dijk een hoge waterstand heeft weerstaan, kennis oplevert over de sterkte van die dijk. Die situatie is dan wel niet zo extreem als de maatgevende situatie, maar komt wel in de buurt. Uit het bewezen feit dat de dijk bij die hoogwatersituatie overeind is gebleven kan worden afgeleid dat de dijk mogelijk sterker is dan uit de modelberekeningen volgt. Die 'Bewezen Sterkte' van de dijk, kan gebruikt worden bij de beoordeling van de dijk. De uitkomst van de berekende sterkte wordt dan aangepast met kennis over de 'bewezen' sterkte van een dijk. Dat zou tot de conclusie kunnen leiden dat de dijk toch voldoet en het niet nodig is om versterkingsmaatregelen te treffen.

Hoog water bij de Markermeerdijken

In de winter van 1998 stond het waterpeil in het Markermeer (van half oktober tot begin december) een paar weken boven het streefpeil van NAP -0,40 m. In die periode stond het waterpeil anderhalve week boven NAP +0,10 m en het hoogste punt was nog acht centimeter hoger. Dat is ongeveer een halve meter hoger dan normaal, maar nog wel een stuk lager dan de zogenaamde 'maatgevende waterstand' van NAP +0,70 m, die wordt gebruikt bij de wettelijke toetsing van de dijk. Toch kan het gegeven dat de dijk de waterstand van 1998 heeft 'overleefd' extra informatie geven bij de toetsing. Ook de hoogwatersituatie van 2018 heeft nieuwe informatie opgeleverd.

Rijkswaterstaat onderzoekt het nieuwe concept van 'Bewezen Sterkte' in een landelijke studie, waarin de Markermeerdijken een van de onderzochte situaties zijn.

Het concept is nog in ontwikkeling. Met de huidige kennis (zie bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) kan alleen beoordeeld worden of een dijk voldoet aan de normering of niet. Voor andere faalmechanismen dan 'stabiliteit', en voor het ontwerpen van dijken is de methode van 'Bewezen Sterkte' nog niet geschikt.

Om het concept van 'Bewezen Sterkte' te kunnen toepassen moet de huidige situatie goed vergelijkbaar zijn met de hoogwatersituatie in het verleden. Alleen dan kan de goede prestatie van de dijk worden gebruikt voor het bepalen van de toekomstige sterkte. Er moet dus sprake zijn van een ongewijzigde situatie.

Wanneer is sprake van een (on)gewijzigde situatie?
Om de beoordelingsmethode van 'Bewezen Sterkte' te kunnen toepassen mogen het watersysteem en de dijkconstructie niet zijn veranderd. De situatie waarin de dijk in praktijk is getest moet nog bestaan. Bij veranderingen in het watersysteem kan gedacht worden aan een mogelijk andere maatgevende belasting (bijvoorbeeld langdurig hoogwater in plaats van een piekbelasting), of een verandering in de geometrie van de dijk (bijvoorbeeld door daling van het maaiveld). Bij veranderingen in de dijkconstructie kan gedacht worden aan een ingrijpende dijkversterking. Ook kan een dijk door natuurlijke processen minder sterk zijn geworden, bijvoorbeeld veen dat langzaam oxideert. Al deze veranderingen kunnen ertoe leiden dat de historische situatie waarin een hoogwater is gekeerd, niet meer vergelijkbaar is met het heden, en dus niet als 'bewijs' kan worden gebruikt.

Aan de vier toepassingslocaties, die voor het ontwerp projectplan waren onderzocht, zijn op basis van de hoogwatersituatie in 2018 nog twee nieuwe locaties toegevoegd. Daarmee komt in het totaal 5,3 km van de Markermeerdijken in aanmerking voor de toepassing van de methode 'Bewezen Sterkte'. In 2018 zijn voor deze zes toepassingslocaties nieuwe proefberekeningen gemaakt. Uit de berekeningen blijkt dat voor de toepassingslocaties nog steeds een veiligheidstekort geldt. Met de methode kan niet worden bewezen dat de dijk op de toepassingslocaties voldoende sterk is. De opgestelde Verantwoordingsrapportage (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) gaat hier dieper op in. Deze Verantwoordingsrapportage is voorgelegd aan onafhankelijke experts.

Omdat voor de toepassingslocaties een veiligheidstekort blijft gelden, worden de versterkingsmaatregelen uitgevoerd zoals beschreven zijn in het projectplan. Het toepassen van de methode heeft wel inzicht opgeleverd over de aanpak van de Markermeerdijken. Dat inzicht wordt benut bij het uitwerken van het definitieve ontwerp van de dijkversterking.

'Dijken op veen'
Als is vastgesteld dat een dijk niet voldoet aan de veiligheidsnorm moet een ontwerp worden gemaakt voor versterking. Daarbij worden ontwerpmethoden gebruikt om tot geschikte maatregelen te komen. In de zienswijzen is naar voren gebracht dat met de plaatselijke omstandigheden met veen in de ondergrond rekening moet worden gehouden. De zienswijzen richten zich vaak op de module bij Uitdam. De vraag daarbij is of de maatregelen niet te robuust zijn uitgevoerd, gezien de uitkomsten van de studie 'Dijken op veen'.

Voor het hele traject van de Markermeerdijken bestaat de ondergrond uit veen. In de beginfase van het project is de verwachting uitgesproken dat deze veengrond weliswaar slap is, maar toch meer stevigheid biedt aan de dijk dan uit de standaard rekensommen blijkt. Speciaal voor de dijken op een veenondergrond hebben Rijkswaterstaat en het hoogheemraadschap vanaf 2009 onderzoek uitgevoerd waarbij tal van specialisten zijn betrokken. De conclusie van het onderzoek 'Dijken op veen' is dat de sterkte van veen inderdaad groter is dan uit de standaard rekensommen naar voren komt. Met dit nieuwe inzicht is de ontwerpmethode in 2014 aangepast. Na 2015 heeft de Alliantie de ontwerpmethodiek verder uitgewerkt en toepasbaar gemaakt in het project Markermeerdijken. In het Ontwerp Projectplan Waterwet is deze nieuwe kennis al volledig meegenomen en het vastgestelde Projectplan Waterwet is op dit onderdeel dan ook niet gewijzigd. Dit geldt ook voor de module Uitdam, waar het ontwerp rekening houdt met de meest actuele kennis over sterkte van 'Dijken op veen'.

2.2.5 Slotsom

De kern van de opgave is dat de Markermeerdijken niet voldoen aan de wettelijke normen voor waterveiligheid en daarmee het achterland onvoldoende beschermen tegen overstromingen. Van de noodzaak tot dijkversterking is Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier ten volle overtuigd. Bovendien geldt een wettelijke plicht om de Markermeerdijken te versterken. Ook de Commissie voor de milieueffectrapportage plaatst in haar advies geen kanttekeningen bij 'nut en noodzaak' van de dijkversterking.

Zoals in het voorafgaande uiteen is gezet leiden de zienswijzen over nut en noodzaak, urgentie, alternatieven en de voorstellen om andere ontwerpmethodieken te gebruiken niet tot een andere kijk op de veiligheidsopgave voor de Markermeerdijken.

2.3 De keuze van de versterkingswijze: het Voorkeursalternatief

2.3.1 De onderbouwing van het Voorkeursalternatief

In diverse zienswijzen wordt de keuze voor het Voorkeursalternatief van kanttekeningen voorzien en worden aanpassingen of alternatieven voorgesteld.

De versterkingsopgave staat aan de basis van het ontwerpproces. De dijk voldoet immers niet aan de normen voor waterveiligheid en moet versterkt worden. Daarbij gelden landelijke regels voor een sobere, robuuste en doelmatige aanpak (zie ook paragraaf 2.2.2 van deze nota). Als leidraad voor een goede inpassing van de noodzakelijke dijkversterking in de omgeving zijn een Kader Ruimtelijke Kwaliteit met Addendum (samen KRK) ontwikkeld. Omdat de Markermeerdijken niet overal hetzelfde zijn, is de dijk opgeknipt in stukjes (modules en secties) met een gelijksoortige problematiek: veiligheidsopgave, opbouw van de dijk en kenmerken van de omgeving. Het KRK benoemt per deelgebied de belangrijkste waarden. De visie uit het KRK is doorontwikkeld tot een Ontwerpvisie. In de Ontwerpvisie is inzichtelijk gemaakt hoe het ontwerpproces stap voor stap verweven is met deze visie op ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 2.5.2 voor meer informatie over het KRK en de Ontwerpvisie).

Om te voldoen aan de versterkingsopgave is een 'gereedschapskist' met versterkingsoplossingen gemaakt, waarmee de dijk op verschillende manieren veilig is te maken. Om voor elke plek tot de best passende versterking te komen zijn per module tenminste twee en soms meer verschillende oplossingen uitgewerkt en op effecten onderzocht in het Milieueffectrapport en een Notitie aanvullende informatie MER (samen Milieueffectrapport). De effecten maken een beoordeling en vergelijking van de verschillende versterkingsoplossingen mogelijk. Bij negatieve effecten zijn, waar mogelijk en haalbaar mitigerende maatregelen aangegeven, die negatieve effecten geheel of deels wegnemen of verzachten. Het Milieueffectrapport geeft voor elke module aan welke versterkingsoplossing het Meest Milieuvriendelijke Alternatief vormt. Dat is de oplossing met de minst negatieve milieueffecten en de beste aansluiting bij de belangrijkste omgevingswaarden (vooral natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie). Uit de onderzochte versterkingsoplossingen is vervolgens voor elke module de meest passende oplossing bepaald. Dit Voorkeursalternatief is in het Projectplan Waterwet opgenomen als uit te voeren versterkingswijze. De eventuele mitigerende maatregelen die in het Milieueffectrapport zijn genoemd, zijn onderdeel van het Voorkeursalternatief.

De onderbouwing van het Voorkeursalternatief
Bij de keuze van het Voorkeursalternatief is een integrale afweging gemaakt, waarbij de volgende aspecten zijn meegewogen:
- De belangrijkste omgevingswaarden, waaronder de kenmerkende waarden van de monumentale dijk en de milieueffecten van de oplossing (zie ook het Meest Milieuvriendelijke Alternatief);
- De aansluitingen tussen de modules (bewaken lijnvormig beeld van de dijk);
- De geuite wensen uit de omgeving;
- De mate van hinder en technische onzekerheden en risico's in de uitvoering;
- De kosten voor de Versterking gelet op de eisen van 'sober, robuust en doelmatig' uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma-2.

De argumenten voor de keuze van het Voorkeursalternatief staan per module beschreven in paragraaf 4.3 van het projectplan. Het gaat per module om een combinatie van overwegingen. Allereerst is gekeken naar de effecten op de belangrijkste omgevingswaarden, waaronder de kenmerkende waarden van het monument. Daarnaast spelen onder meer technische redenen (zoals onzekerheden over de ondergrond) een rol en (landschappelijke) argumenten op een hoger schaalniveau dan de module (de aansluiting op andere modules, zodat een eenduidig landschappelijk beeld ontstaat). Soms ligt de waardering van de alternatieven heel dicht bij elkaar of moet een keuze worden gemaakt tussen verschillende omgevingswaarden (bijvoorbeeld meer behoud van archeologische waarden versus een mindere score op het aspect landschap). Tot slot spelen uiteraard de kosten een rol (let wel: er komen zowel situaties voor waarin de kosten van de alternatieven niet onderscheidend zijn als oplossingen waarvan de kosten substantieel verschillen).

Het Voorkeursalternatief is voor een aanzienlijk deel van de Markermeerdijken gelijk aan het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (vier modules) of wijkt daar in beperkte mate van af (zes modules). Dit betekent dat in tien van de vijftien modules uit het planproces geen alternatief is voortgekomen, dat op een sobere, robuuste en doelmatige wijze voldoet aan de veiligheidsopgave én dat beter is ingepast in de omgeving. In vijf modules (5 - Etersheimerbraak, 7 - Polder Zeevang, 10 - Noordeinde Volendam, 11 – Pieterman en 12 - De Nes en Opperwoud) wijkt het Voorkeursalternatief wel overwegend of in zijn geheel af van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief. In de meeste van deze modules is gekozen voor een buitenwaartse oplossing, in plaats van een (deels) binnenwaartse versterking.

Wijziging van het Voorkeursalternatief tussen ontwerp en vastgesteld projectplan
Voor een zestal locaties, gelegen in de modules 4 - De Kogen, 5 - Etersheimerbraak , 6 - Heintjesbraak en Warder, 7 - Polder Zeevang, 8 - Haven Edam en 15 - Uitdammerdijk is het Voorkeursalternatief tussen het ontwerp en het vastgestelde Projectplan Waterwet gewijzigd. Zoals ook in paragraaf 1.4. van deze nota staat vermeld hebben actuele technische inzichten voor deze zes locaties geleid tot een ander type oplossing dan in het ontwerp staat aangegeven. De wijzingen komen deels ook tegemoet aan punten die in zienswijzen naar voren zijn gebracht. Waar de wijzigingen van het Voorkeursalternatief op onderdelen tot wat andere effecten kunnen leiden, geldt voor het totaal van de Markermeerdijken dat de wijzigingen in het Voorkeursalternatief niet tot een wezenlijke verandering in de milieueffecten leidt. Dit is nader gespecificeerd in de Notitie aanvullende informatie op het MER.

Samenvattend geldt voor alle modules dat het Voorkeursalternatief het resultaat is van een zorgvuldig proces, waarbij alle relevante belangen zijn betrokken. Het Voorkeursalternatief voor de versterking van de Markermeerdijken voldoet aan de projectdoelstelling: waterveiligheid bieden met een zo goed mogelijke inpassing in de omgeving. In de volgende paragrafen wordt toegelicht hoe de aanpak uitpakt in een tweetal modules die in veel zienswijzen zijn genoemd.

2.3.2 Scharwoude (module 3 – Grote Waal en de Hulk)

Zienswijzen voor module 3, waarin onder meer Scharwoude (sectie HE-3) ligt, bevatten uiteenlopende argumenten tegen de keuze van het Voorkeursalternatief met een oeverdijk. Enkele indieners betwijfelen zelfs de noodzaak van versterking bij Scharwoude. Diverse indieners geven de voorkeur aan buitenwaartse versterking van de dijk, zodat hun uitzicht over het Markermeer intact blijft. Zij uiten ook twijfel of de oeverdijk de beste bescherming biedt voor de monumentale waarde van de historische zeedijk. Ook wordt gesteld dat het recreatieve aspect niet goed is meegewogen. Volgens deze zienswijzen kunnen de bewoners een groot deel van de oeverdijk bij Scharwoude niet betreden en wordt het verlies aan strand en ligweide op grote afstand (500 meter) gecompenseerd.

Anders dan enkele indieners veronderstellen voldoet de huidige dijk bij Scharwoude (sectie HE-3) niet aan de normen voor waterveiligheid vanwege een onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van de taludbekleding. Dijkversterking is derhalve nodig. Daarbij moet rekening worden gehouden met belangrijke waarden die, volgens het Kader Ruimtelijke Kwaliteit en de Parelkaart, ter plekke bestaan uit de monumentale Westfriese Omringdijk, de hoge archeologische verwachtingswaarden buitendijks, de cultuurhistorisch waardevolle taludbekleding met Noordse steen en de natuurwaarden met de kolonie Visdiefjes op het voorland.

Voor module 3 zijn drie alternatieven onderzocht, te weten de oeverdijk, een alternatief met overwegend een buitenwaartse asverschuiving en een alternatief met een combinatie van versterkingswijzen (buiten- en binnenwaartse asverschuiving en constructieve versterking). In alle drie de alternatieven is ter hoogte van het gemaal Westerkogge een constructieve versterking aangebracht. Tijdens de planvoorbereiding hebben bewoners ook een eigen alternatief voorgesteld. Na berekening is echter gebleken dat op basis van dat plan geen veilig ontwerp valt te maken, waardoor het niet verder in de afwegingen is meegenomen.

Het Voorkeursalternatief gaat uit van de oeverdijk, die ook is aangemerkt als het Meest Milieuvriendelijke Alternatief. De oeverdijk heeft namelijk de minste effecten voor natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie. De oplossing is wel duurder dan de andere alternatieven. De voordelen van de oeverdijk wegen echter zwaarder. De voor- en nadelen zijn de volgende:

Anders dan de andere alternatieven grijpt de oeverdijk niet in op landschappelijk markante punten van de bestaande dijk. De monumentale Westfriese Omringdijk blijft gespaard. Het dijktracé en de historische overgang tussen de dijk en het binnengebied worden niet aangetast. Dit geldt ook voor de -vanuit de monumentale status- waardevolle voorlanden en braken. De historische steenbekleding met Noordse steen op de buitenbekleding kan behouden blijven. Wel verandert de landschappelijke context van de huidige dijk, zoals ook in de zienswijzen wordt aangevoerd. Door de oeverdijk verandert de huidige directe overgang tussen dijk en open water. Het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen waarmee het zicht op open water kan verdwijnen. Dit nadeel weegt echter niet op tegen het voordeel dat de monumentale Westfriese Omringdijk volledig intact blijft.

De oeverdijk biedt bovendien grote kansen voor natuurontwikkeling en is een (potentieel) leefgebied voor beschermde soorten. Zo kunnen op de oeverdijk rietlanden worden ontwikkeld die geschikt leefgebied vormen voor de noordse woelmuis, waterspitsmuis en ringslang. In het tussenwater ontstaan door de geleidelijke overgang van land naar water, goede condities voor de ontwikkeling van oever- en ondergedoken waterplanten, wat goed is voor de waterkwaliteit, vogels en vissen. De oeverdijk maakt natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één groot gebied mogelijk.

Het Voorkeursalternatief houdt ook rekening met recreatief gebruik. De recreatieve kwaliteit van het gebied neemt niet af. Zo verdwijnt – in tegenstelling tot waar in het ontwerp-projectplan nog

van werd uitgegaan – het bestaande informele strandje 'Badhuis' slechts tijdelijk. Aan het einde van werkzaamheden wordt het strandje weer teruggebracht. Dit mede naar aanleiding van de zienswijzen. De afstand tot het open water wordt door de oeverdijk weliswaar groter, maar dit deel van de oeverdijk is vrij toegankelijk. Het open water kan vanaf het strandje worden bereikt. Ook komt op de oeverdijk een recreatief fietspad van Hoorn tot na het Landje van Naber (dijkpaal 34) en van het Gemaal Westerkogge (dijkpaal 46), langs Scharwoude, tot aan het eind van de Oeverdijk (dijkpaal 62). Overigens wordt ter hoogte van de Visdiefkolonie geen recreatie toegestaan. Hierdoor zijn de negatieve effecten van verstoring door fietsen en wandelen beperkt.

Het totaal van de overwegend positieve en neutrale tot beperkt negatieve milieueffecten heeft geleid tot de keuze van de oeverdijk tot Voorkeursalternatief.

2.3.3 Uitdam (module 14 – Uitdam Dorp)

In een aantal zienswijzen wordt met een beroep op het gelijkheidsbeginsel gevraagd om in diverse secties of modules een speciale en afwijkende versterkingsoplossing toe te passen. Daarbij wordt verwezen naar het Voorkeursalternatief voor Uitdam. De Commissie voor de milieueffectrapportage plaatst in haar toetsingsadvies een kanttekening bij de onderbouwing van het Voorkeursalternatief voor Uitdam-Dorp. De Commissie stelt dat het MER niet laat zien waarom het perspectief dat voor Uitdam is gehanteerd niet ook zou kunnen gelden voor andere locaties.

Het unieke karakter van het oude vissersdorp Uitdam wordt bepaald door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en de Uitdammer Die. De huizen liggen met de achtertuin aan de voet van de kronkelige, steile dijk aan het Markermeer. De voortuinen en zogenoemde overtuinen liggen (gescheiden door de ontsluitingsweg) aan de Uitdammer Die. Het ensemble van water, dijk en lintbebouwing geeft een bijzondere ruimtelijke intimiteit. De gemeente Waterland heeft dit unieke karakter in het bestemmingsplan vastgelegd met een dubbelbestemming ‘Cultuurhistorie ensemble dijk & dorp Uitdam'.

Voor Uitdam zijn in het MER twee versterkingsoplossingen onderzocht: samengevat een oplossing met een constructieve versterking van de bestaande dijk en een oplossing met een buitenwaartse asverschuiving. De belangrijkste effecten treden op voor archeologie en (woon)beleving. Beide alternatieven hebben effect op de archeologische (verwachtings)waarden. Omdat de constructieve versterking minder verandering met zich meebrengt voor de omgeving is deze oplossing in het Milieueffectrapport aangemerkt als het Meest Milieuvriendelijke Alternatief.
De constructieve versterking is echter wel drie keer zo duur als de buitenwaartse asverschuiving en kent technische bezwaren. Om die redenen zette het hoogheemraadschap aanvankelijk in op versterking met buitenwaartse asverschuiving.

Vanuit de gemeenschap van Uitdam werd al vroeg in het planproces een duidelijke voorkeur kenbaar gemaakt voor een constructieve versterking, zodat het uiterlijk van de dijk intact blijft. Het hoogheemraadschap heeft in het kader van de Code Maatschappelijke Participatie ruimte geboden om de constructieve varianten nader te onderzoeken. Dit onderzoek en het overleg daarover met betrokkenen, leidde niet tot een eensluidend oordeel. Daarop volgend is in 2017 aan de Deltacommissaris gevraagd om advies uit te brengen.

Het onafhankelijke en richtinggevende advies van de Deltacommissaris ligt dicht aan tegen het Meest Milieuvriendelijke Alternatief en dus een constructieve versterking. In het projectplan (paragraaf 4.3.14) wordt dit toegelicht. In vervolg op het advies van de Deltacommissaris bevat het Projectplan Waterwet ter hoogte van het dorp Uitdam een Voorkeursalternatief met een constructieve oplossing met vernageling. Buiten het dorp is wel gekozen voor buitenwaartse asverschuiving (deels in afwijking van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief), mede om een goede aansluiting te kunnen maken met dezelfde versterkingswijze in de aansluitende module.

Door de buitenwaartse asverschuiving blijft de historisch waardevolle braak Uitdammer Die behouden. Door toepassing van de buitenwaartse berm, inclusief vernageling bij Uitdam, worden effecten op de binnendijkse bebouwing voorkomen. De kruin van de dijk komt bij de asverschuiving in beperkte mate verder van woningen af te liggen, bij het dorp blijft deze vrijwel op zijn plek. In zowel de huidige als de nieuwe situatie is er vanaf de benedenverdieping van de woningen veelal geen uitzicht op het water. De woonbeleving wordt slechts in enige mate aangetast. Het historisch karakter van het dorp: ingeklemd tussen de Uitdammer Die en het Markermeer, blijft bestaan. Dit historisch karakter is van belang bij de beleving van de dijk. In de huidige situatie liggen de recreatieve fietsroutes door het dorp binnendijks aan de voorkant van de huizen en niet direct op de (kruin van de) dijk. Dit blijft het geval, waardoor deze niet aangetast worden. Ter plaatse van het dorp is op de kruin van de dijk een wandelpad aanwezig, dit wandelpad komt terug in de nieuwe situatie.

Kortom, na een intensief planproces met participatie en advisering door de Deltacommissaris is in het projectplan een Voorkeursalternatief opgenomen waarmee de dijk veilig is én het beschreven unieke karakter behouden blijft. De keuze voor de constructieve oplossing in Uitdam doet recht aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het ensemble van water, dijk en lintbebouwing komt elders langs de Markermeerdijken niet voor. De situatie is uniek in de letterlijke betekenis 'enig in zijn soort'. Er is weliswaar ook in Volendam en Durgerdam sprake van lintbebouwing, maar hier staan de woningen *op* de dijk, met het gezicht naar het Markermeer, en aan de achterzijde is dorpsbebouwing respectievelijk landelijk gebied. Het ruimtelijke karakter is niet vergelijkbaar met Uitdam. De keuze die is gemaakt voor Uitdam vormt dan ook geen reden in andere modules voor een dergelijke afwijkende en dure versterkingsoplossing te kiezen.

2.4 Cultuurhistorie: de dijk als levend monument

2.4.1 De monumentale waarden van de Markermeerdijken

Veel zienswijzen gaan over de gevolgen van de dijkversterking voor de cultuurhistorische waarden van de dijk zelf of van de dijk in zijn omgeving. De indieners van deze zienswijzen stellen vragen, stellen veranderingen voor, willen minder ingrijpende maatregelen of willen afzien van de dijkversterking (zie ook onder nut en noodzaak). Gewezen wordt op de monumentale status van de dijk en de afwegingen die zijn gemaakt bij de keuze van de versterkingsmaatregelen.

De Markermeerdijken zijn onderdeel van de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken, die door de provincie Noord-Holland zijn aangewezen als provinciaal monument. De redengevende omschrijvingen van de Westfriese Omringdijk en Noorder IJ- en Zeedijken beschrijven de beschermde waarden.

In het geval van de Westfriese Omringdijk is er sprake van vier beschermde waarden: de cultuurhistorische waarde, de historisch-morfologische waarde, de dijk als beeldbepalend element en tot slot de historisch-ruimtelijke betekenis van de dijk.

Beschermde waarden van de Westfriese Omringdijk

- *cultuurhistorische waarde*: de eeuwenlange ontstaansgeschiedenis van de dijk met bijbehorende transformaties in het tracé van het dijklichaam en de biotoop (bochten en hoeken in de dijk, wielen en buitendijkse voorlanden);
- *historisch-morfologische waarde*: de historisch gegroeide fysieke verschijning van de dijk (de samenstelling van het dijklichaam en de vorm van het profiel daarvan);
- *beeldbepalende waarde*: de waarde van de dijk als continuerende lijn in het open polderlandschap;
- *historisch-ruimtelijke waarde:* de dijk is een scheiding tussen oud land en de zee en tussen oud en nieuw land, waardoor de dijk een essentieel onderdeel van het omringende dijklandschap is.

Bij de Noorder IJ- en Zeedijken wordt voor de beschermde waarden onderscheid gemaakt tussen de dijken zelf en de braken en buitendijkse landen. Hiervoor geldt steeds dat de cultuurhistorische waarde, de historisch-morfologische waarde en de beeldbepalende waarde beschermd zijn.

Beschermde waarden van de Noorder IJ- en Zeedijken

- *cultuurhistorische waarde*: de eeuwenlange ontstaansgeschiedenis van de dijk met bijbehorende transformaties in het tracé van het dijklichaam en de biotoop (bochten en hoeken in de dijk, wielen en buitendijkse voorlanden);
- *historisch-morfologische waarde*: de historisch gegroeide fysieke verschijning van de dijk (de samenstelling van het dijklichaam en de vorm van het profiel daarvan);
- *beeldbepalende waarde*: de waarde van de dijk als continuerende lijn in het open polderlandschap.

Beschermde waarden van de buitendijkse landen en braken van de Noorder IJ- en Zeedijken

- *cultuurhistorische waarde*: de buitendijkse landen en braken zijn van betekenis omdat zij het huidige (bochtige) tracé van de dijk bepaald hebben;
- *historisch-morfologische waarde*: de elementen zijn van betekenis omdat zij in de loop der tijd nogal wat veranderingen hebben ondergaan. Het buitendijkse land is afgekalfd en weer aangegroeid, de braken zijn in de loop der tijd enigszins van vorm veranderd;
- *beeldbepalende waarde*: de buitendijkse landen en braken zijn van betekenis door hun verwevenheid met het landschap. De bescherming van de buitendijkse (voor)landen zal bovendien, zoals altijd het geval is geweest, de bescherming van de dijk zelf ten goede komen.

De aanwijzing van de dijken als monument biedt bescherming aan deze waarden. Voor het wijzigen van een provinciaal monument is een omgevingsvergunning vereist. Op basis van het toetsingskader van deze omgevingsvergunning mag aantasting van de monumentale waarden alleen plaatsvinden als daarvoor zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zijn aan te voeren. De waterveiligheid van de provincie Noord-Holland is een dergelijke zwaarwichtige reden van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang.

Formele grondslag voor bescherming

Voor het wijzigen van provinciaal beschermde monumenten is een omgevingsvergunning nodig van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (op grond van artikel 2.2 lid 1 onder b van de Wabo en artikel 7 lid 3 van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017). Om ruimte te hebben voor een belangenafweging van het erfgoedbelang ten opzichte van bijvoorbeeld het belang van waterveiligheid is de Erfgoedverordening (destijds nog bekend als de Monumentenverordening Noord-Holland 2010) in 2015 gewijzigd. De verordening stelt sindsdien dat de omgevingsvergunning voor het schaden van de monumentale waarden van een beschermd monument wordt geweigerd, 'tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten'. In de toelichting op deze wijziging is de waterveiligheid van de provincie Noord-Holland aangemerkt als een dergelijke zwaarwichtige reden van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang.

Bij de versterking van de Markermeerdijken is niet vrijblijvend een beroep gedaan op deze uitzonderingsgrond. De inspanning is erop gericht geweest de beschermde waarden zoveel mogelijk te ontzien. De monumentale waarden van de dijk zijn op een evenwichtige wijze betrokken bij het opstellen van het projectplan. Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is mede om die reden opgesteld. In de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken (Bijlageboek 5.8) is getoetst wat de effecten van het Voorkeursalternatief zijn op de beschermde waarden van de monumenten, zowel per module als in zijn geheel. Voor de dijkversterking wordt gebruik gemaakt van verschillende versterkingsoplossingen, die in verschillende mate ingrijpen op de monumentale

waarden. Om een integraal beeld te kunnen geven van de mate van aantasting van de beschermde monumentale waarden, zijn de begrippen 'behoud', 'transformatie' en 'afgraven' geïntroduceerd.

Behoud, transformatie en afgraven

- *Behoud*: Het historisch dijklichaam blijft op zijn huidige plek behouden. Er treedt geen asverschuiving op. De voorlanden en braken worden niet aangetast. Wel kunnen voor de versterking grondsuppleties plaatsvinden, waarbij de historische dijkbekleding niet behouden kan blijven, waardoor de historisch-morfologische waarde (samenstelling van het dijklichaam en vorm van het dijkprofiel) in enige mate wordt aangetast. De grondsuppleties voegen iets toe aan het bestaande dijkprofiel, maar dat blijft herkenbaar. De overige beschermde waarden (cultuurhistorisch, beeldbepalend en historisch-ruimtelijk) blijven onaangetast.
- *Transformatie*: Het historisch dijklichaam wordt gedeeltelijk gewijzigd door afgraving van een deel van de dijk en grondsuppletie aan het andere deel van de dijk. De as van de dijk verschuift. De historische dijkbekleding kan niet behouden blijven. De historisch-morfologische waarde wordt in grotere mate aangetast dan bij behoud. In geval van een buitenwaartse asverschuiving ter plaatse van een voorland vindt ruimtebeslag plaats op het voorland; dit is een aantasting van de cultuurhistorische waarde. De braken blijven geheel onaangeroerd. De beeldbepalende waarde blijft onaangetast.
- *Afgraven*: Het historisch dijklichaam wordt voor circa 75-100% boven de dijkvoet afgegraven. Het oorspronkelijke dijkprofiel en zijn samenstelling verdwijnen daardoor. Buitenwaarts wordt een geheel nieuw dijklichaam aangebracht. Dit is een aantasting van de historisch-morfologische waarde, groter dan bij transformatie. Daar waar voorlanden aanwezig zijn, worden deze gedeeltelijk bedekt door de nieuwe dijk. Dit is een aantasting van de cultuurhistorische waarde. De braken blijven geheel onaangeroerd. De beeldbepalende waarde blijft onaangetast.

Over de hele lengte van de Markermeerdijken valt 20,35 km (63,5%) onder behoud; 3,22 km (10,1%) onder transformeren en 8,49 km (26,4%) onder afgraven.

In de Rapportage cultuurhistorie is ook onderzocht in hoeverre alternatieve versterkingsoplossingen zouden leiden tot een kleiner effect op de beschermde waarden van de monumentale dijk. Daarbij is vastgesteld dat in acht van de vijftien modules geen minder ingrijpend alternatief aanwezig is, dat tot minder effecten op de beschermde waarden van de monumenten leidt. In zeven modules is er wel een alternatief voorhanden dat een beperkter effect heeft dan het voorkeursalternatief, maar is om zwaarwegende redenen (zoals de bescherming van een Natura 2000-gebied) niet voor dat alternatief gekozen.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland zijn bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning en zijn verantwoordelijk voor de belangenafweging ten aanzien van provinciale monumenten. Gedeputeerde Staten zijn van oordeel dat de versterking van de Markermeerdijken een zwaarwichtige reden is van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang, die zich tegen weigering van de omgevingsvergunning verzet. Het waterveiligheidsbelang dat met de versterking van de dijken gediend wordt, weegt zwaarder dan het belang bij het onaangetast laten van de beschermde monumentale waarden. Daar waar een aantasting van een monumentale waarde niet te voorkomen is, zijn de andere onderdelen van het provinciaal monument zoveel mogelijk gespaard. Een goed voorbeeld daarvan is dat alle braken behouden blijven. Tegen de achtergrond van de noodzaak de dijk te verbeteren geeft de Versterking blijk van voldoende inspanning om het effect op de beschermde waarden van de monumentale dijk zo klein mogelijk te houden, zowel in het tot stand gekomen ontwerp als in de verdere uitwerking en detaillering daarvan. Om die redenen kan de omgevingsvergunning naar het oordeel van Gedeputeerde Staten worden verleend.

2.4.2 Westfriese Omringdijk en Noordse steen

Diverse zienswijzen gaan in op weging van de monumentale waarden bij de keuze van het Voorkeursalternatief. Deze zienswijzen hebben vooral betrekking op de Westfriese Omringdijk en de dijkbekleding met Noordse steen.

Westfriese Omringdijk
De Westfriese Omringdijk ligt over een lengte van 5.500 meter binnen het projectgebied: Hoorn binnenstad (540 m, module 1), Strand Hoorn (1.050 m, module 2) en Grote Waal en de Hulk (3.930 m, module 3). De dijk vormt het waterfront van de stad Hoorn rond de baaivormige Hoornse Hop. Een aantal zienswijzen richt zich op de keuze voor de oeverdijk in de modules 2 en 3. Deze zienswijzen stellen dat de oeverdijk de beleving en de herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert. Vanaf de westzijde van het Hoornse Hop is er niet direct uitzicht over het open water, daarvoor ligt in de nieuwe situatie eerst de zandige kustverdediging. Deze zienswijzen vinden ook dat de veranderingen in de omgeving afbreuk doen aan het monumentale beeld van de historische dijk.

Bij de keuze voor het Voorkeursalternatief is onderkend dat de oeverdijk een beperkt negatief effect heeft op het gebied van landschap. De context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van de Hoornse Hop veranderen met de nieuwe oeverdijk in het water. Ook komt het open water op grotere afstand van de woningen te liggen, waarmee het directe zicht op open water ter plekke verdwijnt. Dit uitzicht is overigens geen beschermde waarde van het monument.

Daartegenover staan echter grote pluspunten, voor de cultuurhistorische waarden en voor andere aspecten. Vanuit het oogpunt van cultuurhistorie is van grote waarde dat door de aanleg van een nieuwe oeverdijk de bestaande karakteristieke monumentale dijk in modules 2 en 3 geheel intact blijft. De oeverdijk houdt de landschappelijk en cultuurhistorisch markante punten zoals de kaap bij de Galgenbocht, de knikpunten in de dijk en de bochten bij braken en kogen in stand. Het dijktracé van de Westfriese Omringdijk en de historische overgang tussen de dijk en het binnengebied worden niet aangetast en de historische steenbekleding (Noordse steen) blijft behouden. De monumentale waarden blijven intact. Verder blijft het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden, doordat de kruin van de oeverdijk maximaal op NAP +1,5 m komt te liggen.

Alles overziend biedt de oeverdijk de beste bescherming aan de monumentale waarden van de Westfriese Omringdijk.

Noordse steen
De bekleding met Noordse steen maakt deel uit van de beschermde monumentale waarden. In diverse zienswijzen is op het belang van Noordse steen gewezen en is gevraagd om behoud en hergebruik. In reactie hierop het volgende.

Op een aantal plaatsen bestaat de bekleding van Markermeerdijken uit natuursteen: basaltstenen en Noordse (ook wel Noorse) stenen. Dijkbekleding met Noordse steen is in de 19^{e} en begin 20^{e} eeuw veelvuldig toegepast in heel Noord- en Midden-Nederland. Ook voor de Markermeerdijken is de bekleding met Noordse steen karakteristiek en beeldbepalend. Bewoners en maatschappelijke organisaties hechten veel waarde aan het behoud van deze cultuurhistorisch waardevolle dijkbekleding. Diverse zienswijzen onderstrepen dat deze dijkbekleding zeer geliefd is. Als behoud niet mogelijk is, dan vragen enkele indieners van zienswijzen om hergebruik.

Naast de landschappelijke kwaliteit, hebben dijken met Noordse steen ook betekenis voor de ringslang. Door de openingen tussen de Noordse stenen bereiken de ringslangen hun winterverblijfplaatsen. Of het gaat om Noordse steen of een ander soort steenbekleding, is voor de ringslang niet van bijzonder belang. Het gaat de ringslang om voldoende openingen om in de winterverblijfplaats te komen. Als de dijkbekleding wordt vernieuwd, worden voorzieningen aangebracht om een gunstig leefgebied voor de ringslang te behouden.

De Markermeerdijken voldoen niet aan de normen voor waterveiligheid. En deel van de dijken is afgekeurd vanwege de kwaliteit van de buitenbekleding met Noordse steen. Ook is op een deel van de dijken een versterkingswijze gekozen, waarbij het nodig is de buitenbekleding te verwijderen. De monumentale waarde van de Noordse steen heeft geleid tot een aanpak met vier elementen.

1. Behoud in de originele setting

Op acht locaties blijft de oorspronkelijke Noordse steenbekleding geheel behouden:

- Op twee locaties blijven de Noordse stenen als dijkbekleding liggen, omdat hier een oeverdijk komt. Het gaat om de locaties Hoorn stadsstrand en bij Scharwoude.
- Op zes locaties blijven de Noordse stenen als bescherming van het voorland liggen, omdat deze buiten het ruimtebeslag van de versterking vallen.

2. Terugplaatsen van Noordse steen

De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Om deze redenen is gekozen om Noordse steen alleen terug te brengen op locaties waar dat grote meerwaarde heeft voor de beleving van het landschap. Het gaat om drie markante kapen, waar deze dijkbekleding cultuurhistorisch en esthetisch veel waarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water:

- Kaap bedijkte Waal (module 4);
- Kaap Hoek van de Noord (module 12);
- Kaap Uitdam (module 15).

3. Hergebruik op een andere wijze

Waar het verwijderen van Noordse steen onvermijdelijk is en terugplaatsen niet mogelijk is, worden de stenen in de directe omgeving van de locatie hergebruikt. Dit gebeurt bij voorkeur aan de buitenzijde van de dijk als materiaal voor ringslangverblijf, zoals aan de Uitdammerdijk (module 15), ter geleding en verfraaiing van de dijkbekleding met betonzuilen in het buitentalud en de buitenberm, als stortsteen ter bescherming van de nieuwe voorlanden in Zeevang (module 7) of als bijmenging in de kreukelberm samen met overgebleven basaltstenen.

4. Nieuwe steenbekleding met een vergelijkbare aanblik

Op plekken waar de Noordse steen niet terugkomt als dijkbekleding, komt een nieuwe steenbekleding die in aanblik en uitstraling past bij de oorspronkelijke bekleding van de Markermeerdijken.

Deze aanpak kent een evenwichtige mix van behoud in de oorspronkelijke staat waar dat mogelijk is, herplaatsen waar dat de meeste meerwaarde oplevert, gericht hergebruik van al het materiaal en bij vervanging wordt een steenbekleding gebruikt die past bij de oorspronkelijke bekleding. Naar aanleiding van de zienswijzen is de formulering van voorschrift E1.2 (A en B) van de omgevingsvergunning aangescherpt en aangevuld, zodat de aanpak van de Noordse steen (zoals hierboven beschreven) concreter geborgd is.

2.5 De gevolgen van de dijkversterking voor de omgeving

2.5.1 Zorgen over de kwaliteit van de omgeving

Een deel van de zienswijzen gaat over de inpassing van de dijkversterking in de omgeving. De indieners brengen hun reactie in verschillende mate van stelligheid; zowel vanuit een breed belang als gericht op de eigen situatie; over de dijk in het algemeen tot opmerkingen over een heel specifieke plek of voorziening. De zienswijzen hebben als gemeenschappelijke noemer dat de

indieners zich zorgen maken over de veranderingen die de dijkversterking met zich meebrengt voor de omgeving. Deze veranderingen worden in de zienswijzen veelal negatief ingeschat. De achterliggende vraag van de zienswijzen is vaak gericht op het treffen van andere maatregelen dan in het projectplan staan, waarvan de indiener meent dat die minder impact op de omgeving hebben. Een belangrijk deel van de zienswijzen noemt in dit verband de meekoppelkansen. Deze zienswijzen stellen vrijwel allemaal dat de meekoppelkansen negatief uitwerken op de kwaliteit van de omgeving. Enkele tientallen gelijkluidende zienswijzen richten zich op de meekoppelkansen voor een fietspad en parkeerplaatsen bij Uitdam. In een aantal andere zienswijzen wordt gesteld dat de meekoppelkansen leidend zijn geweest bij de keuze van de versterkingsmaatregelen.

Dit thema-antwoord gaat over de manier waarop het projectplan rekening houdt met de omgeving bij de inpassing van de versterkingsmaatregelen. Daartoe wordt achtereenvolgens ingegaan op het Kader Ruimtelijke Kwaliteit, de Ontwerpvisie en het Vormgevingsplan. Ook wordt de betekenis van participatie kort toegelicht. Een afzonderlijke paragraaf gaat over de meekoppelkansen.

2.5.2 De dijkversterking wordt ingepast in de omgeving

Zoals in het Projectplan Waterwet is onderbouwd voldoen de Markermeerdijken niet aan de normen voor waterveiligheid en is het daarom nodig de waterkering te versterken. Daarmee is nog niet gezegd hoe de versterking moet plaatsvinden. Om dat te bepalen heeft uitgebreide planvorming plaatsgevonden vanuit een tweeledige doelstelling: een dijk die waterveiligheid biedt én die zo goed mogelijk is ingepast in zijn omgeving. De dijkversterking is nadrukkelijk meer dan alleen een civieltechnische opgave. Bij de planvorming is niet alleen bekeken hoe de waterveiligheid op een sobere, robuuste en doelmatige manier kan worden verbeterd, maar ook hoe de dijkversterking rekening kan houden met natuur, landschap, cultuurhistorie en met andere belangen.

Veel zienswijzen geven er blijk van dat het resultaat de indieners tegenvalt. Volgens de zienswijzen verliest de omgeving aan kwaliteit. De Markermeerdijken zijn meer dan een voorziening om water tegen te houden. De Markermeerdijken maken deel uit van een omgeving waar mensen vertrouwd mee zijn en waarde aan toekennen. Het is dan ook heel begrijpelijk dat bij de planvorming en in de zienswijzen uitgebreid gereageerd wordt op de veranderingen in de woon-, werk- en leefomgeving, die voortkomen uit de dijkversterking.

In reactie op de zienswijzen is hieronder samengevat op welke wijze de ruimtelijke kwaliteit van de Markermeerdijken en omgeving heeft meegewogen bij het tot stand komen van de Projectplan Waterwet. Lees voor meer toelichting ook paragraaf 2.3. over de totstandkoming van het Voorkeursalternatief en paragraaf 2.4 over de monumentale waarde van de Markermeerdijken.

De kwaliteiten in de omgeving en de wijze waarop deze kwaliteiten in het planproces zijn ingebracht komen in het bijzonder tot uiting in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit, de Ontwerpvisie, het Vormgevingsplan en het Participatieproces. Hierna volgt een toelichting.

1. Kader Ruimtelijke Kwaliteit met Addendum (bijlage 1.4. en 1.5 van het Milieueffectrapport)
   Het centrale document bij de afweging van de versterkingsmaatregelen en de kwaliteiten van het gebied is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit met Addendum (samen KRK). Het KRK is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen. Het KRK geeft per deelgebied van de dijk aan wat de belangrijkste omgevingswaarden zijn. In het KRK wordt het begrip ruimtelijke kwaliteit opgevat als de meerwaarde die ontstaat als de verschillende thema's rond de dijkversterking – natuur, cultuurhistorie en archeologie, recreatie, landschap en ruimte – met elkaar in verband worden gebracht. De toepassing van het KRK zorgt er voor dat het ontwerp van de versterkte dijk zo veel als mogelijk is ingepast in de omgeving. Het KRK bevat de hoofduitgangspunten voor het ontwerp (zie ook onder Ontwerpvisie).

   Om vanuit samenhang tot een ontwerp te komen zijn de Markermeerdijken in het KRK ingedeeld in vijf deelgebieden met elk een eigen karakteristiek. De deelgebieden zijn van noord

naar zuid: de Hoornse Hop (module 1 – 4), Kogenland (module 4 – 5), Zeevang (module 6 – 11), Gouwzee (module 12) en Waterland (module 13 – 16). Voor elk van de deelgebieden zijn de karakteristieken en de kernkwaliteiten benoemd en zijn de belangrijkste waarden aangegeven. Die belangrijkste waarden zijn richtinggevend in het ontwerpproces van het nieuwe dijklandschap, de zonering van (gebruiks)functies en de uiteindelijke inrichting (zie verder paragraaf 4.4. en 9.1.1. van het Projectplan Waterwet). In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden opgenomen op een zogenaamde 'Parelkaart'. De Parels zijn binnen de deelgebieden de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk.

2. Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek)
   De Ontwerpvisie geeft inzicht in het ontwerpproces en legt verantwoording af over de genomen ontwerpstappen. De Ontwerpvisie draagt daarmee bij aan een navolgbaar en transparant ontwerpproces. De Ontwerpvisie omvat 2 sporen: de ontwerpvisie (spoor 1) en het ontwerpproces (spoor 2). In de ontwerpvisie is de visie uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit met Addendum doorontwikkeld, zijn integrale ontwerpuitgangspunten bepaald, zijn eisen aan ruimtelijke inpassing en meekoppelkansen gesteld en is een Vormgevingsplan opgesteld. Het ontwerpproces bestaat uit diverse stappen (van grof naar fijn) die uiteindelijk leiden tot het definitieve ontwerp. Doordat de ontwerpvisie is verweven met het ontwerpproces zijn de monumentale waarden van de dijk en de ruimtelijke kwaliteiten van het hele plangebied tot integraal onderdeel gemaakt van de (technische) ontwerpopgave.

3. Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek)
   Het Vormgevingsplan bevat een visie op de vormgeving en geeft architectonische specificaties van de terug te brengen en nieuw te realiseren inrichtingselementen. Dit plan wordt gebruikt bij de uitwerking en detaillering van het dijkontwerp. Het gaat om de inrichting van de dijk (dijktrappen, dijkmeubilair, steenbekleding), de fiets- en wandelpaden en de dijkplaatsen.

4. Participatieproces
   Het realiseren van een dijkversterking heeft grote impact op de directe omgeving van de dijk. Daarom is besloten tot intensieve maatschappelijke participatie. Deze participatie richt zich op alle personen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden die in het gebied van en rond de Markermeerdijken wonen, werken en verblijven.

   De participatie is langs het gehele traject op dezelfde wijze ingezet. De reacties op de voorstellen van het hoogheemraadschap / de Alliantie kennen echter flinke verschillen. Over enkele onderwerpen zijn projectbrede initiatieven ontstaan en op een aantal locaties zijn alternatieve oplossingen voorgesteld. Op die verschillende reacties is ingespeeld. De volgende stappen in de participatie zijn op de maat van de verschillende maatschappelijk initiatieven afgestemd. Dat heeft per module tot uiteenlopende vervolgtrajecten geleid. Deze participatie per maatschappelijk initiatief is een aanvulling en verdieping van de interactie met de omgeving, die in elke fase van de planvorming voor het hele dijktracé heeft plaatsgevonden.

   De diverse maatschappelijke initiatieven hebben wezenlijk bijgedragen aan het planproces. Voorbeelden zijn de projectbrede initiatieven die bekend staan als 'Dijken op veen', 'pompen in de Houtribdijk' en 'Bewezen sterkte' en de op locaties gerichte initiatieven voor Hoorn Westerdijk, Scharwoude, Kruispunt Warder, Zeevang, Haven Edam, Noordeinde Volendam, Pieterman, Uitdam en Durgerdam. Over deze initiatieven is verslag gedaan in de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek), zowel over het proces als over invloed van de initiatieven op het eindresultaat.

Het resultaat van al de genoemde punten samen is een dijkontwerp dat niet alleen zorgt voor een veilige dijk, maar ook voor een dijk die met grote zorgvuldigheid is ingepast in zijn omgeving. Het civieltechnische dijkontwerp houdt rekening met de karakteristieke cultuurhistorische en

landschappelijke waarden en met de ruimtelijke omstandigheden die verschillen per plek. In aanvulling hierop dragen ook de meekoppelkansen bij aan de kwaliteit van het eindresultaat.

2.5.3 Meekoppelkansen

Uit de zienswijzen blijkt dat een aantal indieners zorgen heeft over de effecten van de meekoppelkansen op hun omgeving. De drie meekoppelkansen, die in het Projectplan Waterwet zijn opgenomen, komen voort uit initiatieven van de regionale overheden. De dijkversterking biedt kansen voor versterking van natuur, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en regionale economie. Met het oog op deze doelen wordt een doorlopende fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Deze meekoppelkans is een initiatief van de twee recreatieschappen, alle bij het projectplan betrokken gemeenten en de provincie Noord-Holland. Deze fiets- en wandelverbinding is onderdeel van de recreatieve route tussen Hoorn en Amsterdam. Een andere in het projectplan opgenomen meekoppelkans betreft het stadsstrand bij Hoorn en is een initiatief van de gemeente Hoorn. De derde meekoppelkans ligt in de polder Zeevang. Als meekoppelkans wordt bij verschuiving van de weg de nieuwe brede binnenberm op een ecologische manier ingericht en onderhouden. Zie voor nadere informatie ook paragraaf 4.2, tabel 4 van het Projectplan Waterwet.

De meekoppelkansen zijn op hun effecten beoordeeld in het opgestelde Milieueffectrapport. In paragraaf 6.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) staat wat de effecten zijn door een vergelijking van het Voorkeursalternatief (VKA) met en zonder deze meekoppelkansen. Het gaat om effecten op onder meer ecologie, landschap en woonbeleving. Voor de doorlopende wandel- en fietsverbinding wordt minder hinder van fietsers en wandelaars verwacht doordat de afstand tussen het toekomstige fiets- en wandelpad en de huizen toeneemt ten opzichte van de huidige situatie. Voor het stadsstrand zijn onder meer effecten bekeken van verkeersafwikkeling, verkeerslawaai, stemgeluid en luchtkwaliteit en is onderbouwd waarom deze effecten neutraal zijn beoordeeld. Ook het aspect woonbeleving is neutraal beoordeeld. Afhankelijk van de persoonlijke ervaring van bewoners kan deze aanwezigheid namelijk zowel negatief als positief uitvallen.

In een aantal zienswijzen is bezwaar gemaakt tegen een eventuele aanvullende meekoppelkans voor een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en voor (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam. Dit fietspad zit niet in het Projectplan Waterwet en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. Over dit fietspad wordt dan ook in dit kader geen besluit genomen. De parkeerplaatsen zijn ook geen meekoppelkans. Wel is voorzien dat de bestaande parkeervoorzieningen ten noorden en zuiden van Uitdam na realisatie worden teruggebracht (zie paragraaf 4.3.16 van het Projectplan Waterwet, tabel 5).

Een aantal zienswijzen suggereert dat de meekoppelkansen leidend zijn voor de wijze van versterking. Dat is niet het geval, de versterkingsopgave staat bij de planvorming voorop. Wel heeft in de voorbereiding afstemming plaatsgevonden tussen de plannen voor de dijkversterking en het Programma Waterfront van de gemeente Hoorn. In het kader van het project Markermeerdijken heeft het hoogheemraadschap een eigen analyse uitgevoerd met als uitkomst een oeverdijk aan te leggen (zie paragraaf 4.3.2. van het projectplan) omdat daarmee de belangrijkste waarden, die samenhangen met het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk, gespaard blijven. Daarnaast biedt de oeverdijk de ruimte om een stadsstrand te realiseren en dat biedt grote meerwaarde voor de recreatie. De gemeente Hoorn heeft ontwerpuitgangspunten vastgesteld voor het fiets- en wandelpad Westerdijk en het stadsstrand. Deze voorzieningen zijn vervolgens als meekoppelkansen in het projectplan opgenomen (zie ook paragraaf 2.7 van deze Nota van Beantwoording Zienswijzen).

Meekoppelen is extra
De dijkversterking betekent een grootschalige ingreep in het gebied van de Markermeerdijken met tal van raakvlakken voor onder meer wonen, recreatie, natuur en cultuurhistorie. De dijkversterking en deze gebiedsfuncties kunnen elkaar in de weg zitten, maar ook wederzijds versterken. Bij de uitvoering van de waterbouwkundige werkzaamheden kunnen zich kansen voordoen om aansluitend andere wensen uit de omgeving te realiseren. Denk aan ontwerpkansen die er anders niet zijn (zoals het inpassen van een fietspad in het dijktalud) en aan het toevoegen van (omgevings)kwaliteit voor recreatie of natuur (combinatie levert meer op dan afzonderlijke maatregelen). Door meekoppelen kunnen mogelijk kosten worden bespaard (werk met werk maken) of de gecombineerde uitvoering kan per saldo de overlast voor de omgeving beperken (het gebied gaat maar één keer op de schop). In het Projectplan Waterwet wordt de combinatie van de dijkversterking met maatregelen van buiten het project 'meekoppelkansen' genoemd. Bij meekoppelen gaat het om initiatieven van derden, die niet nodig zijn voor de verbetering van de waterveiligheid, maar daarmee wel direct samenhangen. De meekoppelkansen zijn extra. De meekoppelkansen zijn opgenomen in het Projectplan Waterwet, want de Alliantie zorgt voor de realisatie op kosten van de initiatiefnemer. Het is mogelijk om na de vaststelling van het Projectplan Waterwet nog andere projecten te realiseren. De besluitvorming, financiering en het verkrijgen van vergunningen is dan volledig een taak van de initiatiefnemer. In bijlage 12.8 van het project is hierover meer informatie te vinden.

2.6 Risico's van de dijkversterking, nadeelcompensatie en risicodossier

2.6.1 Vier stappen om goed om te gaan met risico's en compensatie

Verschillende indieners van zienswijzen merken op dat de plannen voor de dijkversterking leiden tot waardevermindering van hun eigendommen, hinder, inkomensschade of fysieke schade aan hun eigendommen. Gevraagd wordt om een vergoeding en om een helder protocol waarin onder andere de verantwoordelijkheid, doorlooptijd, bewijslast en verjaringstermijnen zijn vastgelegd. In diverse zienswijzen wordt gevraagd om inzage van het zogenoemde 'Risicodossier'. In zienswijzen wordt ook gewezen op schade aan natuur, monumenten en andere collectieve waarden. Deze paragraaf geeft een overzicht van de wijze waarop de Alliantie met risico's, hinder en eventuele schade door de plannen omgaat. Dat is een aanpak waarin vier stappen zijn te onderscheiden.

Stap 1: dijkversterking is nodig voor de veiligheid van een gebied met 1,2 miljoen inwoners;
Stap 2: het plan voor de dijkversterking voorkomt en beperkt schade door o.a. zetting en trilling;
Stap 3: vinger aan de pols tijdens de uitvoering maakt ingrijpen en bijsturen mogelijk;
Stap 4: als toch schade ontstaat, volgt een vaste procedure voor de afhandeling.

Deze vier stappen komen in de navolgende paragrafen ieder apart aan bod.

2.6.2 Dijkversterking is nodig (stap 1)

Voorop staat dat de versterking van de Markermeerdijken wordt uitgevoerd om het risico op een overstroming van een groot gebied in Noord-Holland, waar 1,2 miljoen mensen wonen, heel klein te maken. De dijk beschermt hun persoonlijke veiligheid en de economische waarde die zij en hun voorouders in eeuwen hebben opgebouwd. Dit algemeen belang is bij versterking van de Markermeerdijken afgewogen tegen hinder bij de uitvoering en tegen belangen die direct door plankeuzen geraakt kunnen worden. Tot op zekere hoogte wordt nadeel of schade beschouwd als een normaal maatschappelijk risico.

2.6.3 Beperken en voorkomen van schade (stap 2)

Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking spelen mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol. Het Milieueffectrapport beschrijft uitgebreid wat de effecten van diverse planvarianten zijn op onder meer natuur, recreatie, wonen en milieu. Bij de keuze van het voorkeursalternatief is met al deze belangen rekening gehouden. In de zienswijzen wordt gewezen op belangen die desondanks worden geschaad en worden verschillende risicobronnen en oorzaken van mogelijke schade genoemd. Enkele in diverse zienswijzen genoemde punten zijn de uitvoering

op private grond, het mogelijk optreden van zetting, trillingen, veranderingen in de waterhuishouding en landschappelijke aantasting. Deze punten worden hierna besproken.

Uitvoering op private grond
Een inbreuk op private belangen ontstaat bij uitvoering van werkzaamheden op gronden die geen eigendom zijn van het hoogheemraadschap, maar van particulieren en bedrijven. Bij het maken van de plannen is telkens gepoogd het ruimtebeslag op andermans grond te beperken. Waar het nodig is om (tijdelijk) gronden van particulieren te benutten, worden daarover met de eigenaren afspraken gemaakt en is een passende vergoeding beschikbaar.

Tijdelijk gebruik particuliere gronden
Als het noodzakelijk is tijdelijk gebruik te maken van eigendommen van derden, wordt daarvoor tijdig vooraf een overeenkomst met de eigenaar gesloten. De overeenkomst voorziet in een vergoeding voor het gebruik en compensatie van eventuele schade. Indien gewenst en mogelijk worden specifiek op de situatie toegesneden afspraken gemaakt met de eigenaar. Dat kan gaan om het in gebruik nemen, het gebruik zelf en het opleveren na gebruik. Alles wordt schriftelijk vastgelegd in een overeenkomst die namens het hoogheemraadschap wordt gesloten met de betrokken eigenaar. Vergoeding voor het gebruik en compensatie wordt vooraf betaald, dan wel direct nadat de omvang daarvan duidelijk is. Uiteraard wordt alles in het werk gesteld om in der minne tot een overeenkomst te komen, maar indien nodig kan het hoogheemraadschap gebruik maken van gedoogplichten of onteigening. Ook dan is er recht op een vergoeding.

Zetting en trilling
In diverse zienswijzen wordt gewezen op de gevolgen van de dijkversterking voor de bodem. Het gaat dan om trillingen en zettingen in de slappe veengrond of om verticale drainage die kwel veroorzaakt en leidt tot ongewenste veranderingen in de waterhuishouding. Het voorkomen van schade aan woningen door de werkzaamheden van het project is een topprioriteit. Het belang van een zorgvuldige werkwijze is groot vanwege de slappe ondergrond en omdat veel huizen direct op de grond zijn gebouwd zonder gebruik van heipalen (fundering op staal). Veranderingen in de ondergrond kunnen dan tot verzakking en tot scheurvorming leiden. Daarom is rekening gehouden met de gevolgen van de dijkversterking voor de bodem. Ook zijn de gevolgen van verticale drainage modelmatig onderzocht. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich - onverwacht- toch negatieve effecten voordoen.

Zettingen en verticale drainage
In de omgeving van de Markermeerdijken komen slappe klei- en veenlagen voor in de bodem. Die slappe grond zal samendrukken als bij de dijkversterking nieuwe grond wordt aangebracht. Dat kan ook invloed hebben op gebouwen in de omgeving van de dijkversterking. Om die reden zijn zettingen een belangrijk aandachtspunt bij de dijkversterking. Bij de dijkversterking moet zand en klei worden opgebracht. Vanwege de slappe ondergrond zal de ondergrond meebewegen. Die zetting moet niet te snel en te veel plaatsvinden. Dan bestaat kans op een afschuiving en kan ongewenste invloed op de omgeving ontstaan. Daarom wordt niet alle grond in één keer aangebracht, maar wordt gewerkt in verschillende ophoogslagen. Door de grond in verschillende lagen op te brengen krijgt de ondergrond telkens gelegenheid zich op de nieuwe belasting in te stellen. Dat wordt consolidatie genoemd. Pas als de ondergrond voldoende is gezet, volgt een volgende ophoogslag. Waar erg veel tijd nodig is voor de zetting, wordt de zetting versneld met bijvoorbeeld verticale drainage. Overtollig water in de klei- of veenlaag kan dan makkelijker weglopen. Door de verticale drainage niet diep aan te leggen, zodat de drain op ruime afstand blijft van de onderliggende zandlaag, wordt het diepere grondwater (spanningswater) niet bereikt en zal geen kwel ontstaan. Zo wordt ongewenste invloed op de waterhuishouding voorkomen.

Om vast te stellen dat in de omgeving geen of niet te grote vervormingen (zettingen) optreden, is bij het opstellen van de plannen en wordt bij de uitvoering de volgende aanpak gevolgd:
- Uitvoeren van grondonderzoeken, laboratoriumproeven en een historische analyse. Dit levert kennis op voor het maken van zettingsberekeningen en levert een voorspelling op van de autonome kruindaling (de zetting zonder dat de dijkversterking wordt uitgevoerd).
- Voor gebouwen in de directe omgeving is de zetting ter plaatse van die gebouwen berekend en is beoordeeld of de zettingen schade kunnen veroorzaken aan de gebouwen.
- Waar nodig, worden maatregelen getroffen om de invloed op de omgeving te beperken.
- Tijdens de uitvoering worden de werkelijke effecten gemeten en wordt de uitvoering waar nodig aangepast. Zie hiervoor ook onder 'vinger aan de pols'.

De trillingen van zwaar verkeer en de bouwwerkzaamheden kunnen hinder en overlast geven. Mede om dit bezwaar te voorkomen vindt de aanvoer van klei, zand en waterbouwstenen zoveel mogelijk over het water plaats naar tien tijdelijke loslocaties aan de wal (loswallen). Dat beperkt de omvang en daarmee ook de trillingen van zwaar verkeer over de weg.

In hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht dat de overlast binnen de daarvoor geldende wettelijke grenzen blijft. Met onderzoek vooraf is vastgesteld wat de meest ongunstige uitkomst is (worst case situatie). De maatregelen om trillingen door bouwverkeer en bouwwerkzaamheden te voorkomen worden hiervan afgeleid. Als de plannen verder zijn gedetailleerd kunnen ook de maatregelen om de hinder te beperken meer precies worden bepaald. Voor start van de uitvoering wordt per (combinatie van) module(s) een Werkplan opgesteld met daarin de hinderbeperkende maatregelen en de wijze van monitoring. Waar nodig wordt tijdens de uitvoering bijgestuurd.

Waterhuishouding
In zienswijzen worden ook (blijvende) wijzigingen in het grondwaterpeil aan de orde gesteld (anders dan tijdelijke veranderingen tijdens de werkzaamheden) en de effecten daarvan voor bijvoorbeeld kwel. In het ontwerp worden variaties in het grondwaterpeil voorkomen door het bestaande watersysteem zoveel mogelijk te behouden en terug te brengen. Voor specifieke situaties kan drainage de verhoging van de grondwaterstand teniet doen.

Grondwaterstand en Werkplan
De grondwaterstand is het gevolg van de aan- en afvoer van water. Neerslag en kwel (grondwater dat onder druk naar boven komt) maken een perceel natter; verdamping en afvoer door drainage en watergangen maken een perceel droger. In het gebied van de Markermeerdijken is de jaarlijkse neerslag vele malen groter dan de jaarlijkse kwel. Veranderingen in kwel hebben weinig invloed op de grondwaterstand. Kwel is daarom over het algemeen geen risico voor de omgeving. Voor de situaties waar bebouwing voorkomt tussen de teensloot en de dijk kunnen de werkzaamheden wel invloed hebben op de grondwaterstand. Voor elke module wordt een Werkplan gemaakt waarin te verwachten effecten staan, de wijze van monitoring en mogelijke maatregelen om in te grijpen. Drainage kan in die situaties een eventuele verhoging van de grondwaterstand door kwel teniet doen.

Landschap
De maatregelen aan het dijklichaam veranderen het landschap en de directe woonomgeving van een aantal huizen langs de Markermeerdijken. Tijdens de planvorming zijn de gevolgen voor de bestaande huizen en voor de bewoners in het Milieueffectrapport onderzocht. De effecten op de woonomgeving zijn meegewogen bij de keuze van het voorkeursalternatief. Toch is in een aantal gevallen een keuze gemaakt waarin de ligging en het uitzicht vanaf bestaande huizen veranderen. Dat kan invloed hebben op de woonbeleving.

2.6.4 Vinger aan de pols: nulmeting, monitoring en bijsturen (stap 3)
Vooraf wordt met berekeningen en inschattingen voorspeld welke gevolgen de werkzaamheden kunnen hebben op de omgeving. De werkelijke effecten blijken echter pas tijdens de uitvoering

zelf. Een systeem van nulmeting en monitoring is opgezet om tijdens de bouw te kunnen bijsturen, als daarvoor aanleiding is. Deze aanpak sluit overigens aan bij het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage om mogelijke overlast en/of dreigende schade tijdig te signaleren. Door de vinger aan de pols te houden zorgt de Alliantie voor een zorgvuldige uitvoering. Daarbij hoort ook dat de betrokkenen goed worden geïnformeerd over de uitvoering en dat op de ervaringen van omwonenden bij de uitvoering wordt ingespeeld. Op de manier van informatievoorziening en betrokkenheid tijdens de uitvoering wordt nader ingegaan in paragraaf 2.7 van deze Nota van Beantwoording Zienswijzen.

De monitoring tijdens de uitvoering gaat vooral over trillingen door bouwverkeer en de gevolgen van zettingen op gebouwen.

Trillingen door bouwverkeer
Vooraf is vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn voor trillingen door bouwverkeer. In deze gebieden worden voorafgaand aan de werkzaamheden trillingsmeters geplaatst. Voor elk van de gebieden geldt een interventiewaarde. Als de trilling zwaarder is dan deze interventiewaarde, worden in de uitvoering maatregelen getroffen om de hinder terug te brengen. Denk daarbij aan het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden, aan een andere werkmethodiek of andere aanvoerroutes.

Monitoring van gebouwen
Voorafgaand aan de uitvoering is en tijdens de uitvoering wordt zorgvuldig onderzoek gedaan naar de gevolgen van de werkzaamheden voor bebouwing. Voor een representatief deel van de gebouwen langs de dijk worden al sinds 2015 metingen uitgevoerd. De metingen gaan door tijdens de uitvoering. De resultaten geven inzicht in de normale zakking (zonder werkzaamheden) en wat de aanvullende invloed van de werkzaamheden is. Voor de start van de werkzaamheden wordt van elk gebouw binnen de zone waar effecten kunnen optreden (dat is binnen circa 50 meter van de werkzaamheden), een bouwkundige opname gemaakt. De eigenaar krijgt een exemplaar van het rapport en het rapport wordt ook bij een notaris gedeponeerd. Met de bouwkundige staat wordt rekening gehouden bij het bepalen van de ophoogslagen en andere maatregelen ter voorkoming van verzakking van gebouwen.

2.6.5 Schadevergoeding en nadeelcompensatie (stap 4)

In de voorgaande paragrafen is uitgelegd dat de Alliantie bij de planvorming en bij de uitvoering alles in het werk stelt om te voorkomen dat belangen worden geschaad en grote hinder ontstaat. Als dat toch niet altijd en overal lukt, dan kan sprake zijn van schade die redelijkerwijs niet ten laste van een belanghebbende kan komen en die niet op een andere wijze is gedekt. Anders gezegd: de schade is zo groot dat het niet redelijk is dat een afzonderlijk persoon of bedrijf die schade draagt. Dan kan vergoeding in beeld komen. De persoon die of het bedrijf dat meent schade te ondervinden, zal altijd zelf actie moeten ondernemen, door te melden dat schade optreedt. Daarna is er een vaste werkwijze (een protocol) om te bepalen wat de schade is, of die voor vergoeding in aanmerking komt en tot slot hoe hoog de vergoeding is. Bij het indienen van een claim moet de omvang van de geleden schade worden aangetoond, bijvoorbeeld met een boekhouding waaruit vermindering van inkomsten blijkt.

Voor schade, die voortkomt uit de dijkversterking, is artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet van toepassing. Een verzoek wordt beoordeeld aan de hand van de Verordening nadeelcompensatie Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 2015.

Schadevergoeding
Artikel 7.14 van de Waterwet bevat de wettelijke grondslag voor de vergoeding van schade als gevolg van de 'rechtmatige taakuitoefening' door de waterbeheerder. Dat is voor de dijkversterking van de Markermeerdijken Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Artikel 7.14 bepaalt dat indien een belanghebbende door het projectplan of de uitvoering daarvan schade leidt, deze bij de waterbeheerder een verzoek om schadevergoeding (nadeelcompensatie) kan indienen. Het hoogheemraadschap keert een schadevergoeding uit voor zover de schade redelijkerwijs niet ten laste van de indiener moet komen en de schade niet al anderszins is verzekerd. Schade die binnen het 'normaal maatschappelijk risico' valt wordt niet vergoed. De nadeelcompensatieregeling van het hoogheemraadschap geldt ook voor planschade (artikel 7.16 Waterwet). Voorbeelden van situaties die kunnen leiden tot een verzoek om nadeelcompensatie zijn bijvoorbeeld inkomensschade of waardedaling van eigendommen als gevolg van de dijkversterking.

De Verordening nadeelcompensatie bepaalt onder meer dat de indiener wordt gehoord en er advies wordt ingewonnen van een onafhankelijke externe adviseur, tenzij de vermoedelijk toe te kennen schadevergoeding in totaal niet meer bedraagt dan € 10.000. De beslistermijn bedraagt in de regel acht weken, of indien advies wordt ingewonnen bij een adviseur, zes maanden. Tegen de beslissing op het verzoek om nadeelcompensatie is bezwaar en beroep mogelijk. Dit is een aparte rechtsgang die los staat van het projectplan. Om in aanmerking te kunnen komen voor nadeelcompensatie hoeft een belanghebbende niet eerst in beroep te gaan tegen het projectplan of de uitvoeringsbesluiten.

In artikel 7.14, derde lid van de Waterwet is een verjaringstermijn opgenomen van vijf jaar na de dag waarop de schade zich heeft geopenbaard dan wel nadat de benadeelde redelijkerwijs op de hoogte had kunnen zijn van de schade. De termijn voor het indienen van een verzoek verstrijkt in elk geval na verloop van twintig jaren na vaststelling van het projectplan.

Meer informatie over het indienen van een verzoek om nadeelcompensatie is te vinden op de website www.hhnk.nl. Hier kunt u voor alle verzoeken terecht, het is niet nodig om de uitvoerende private bedrijven zelf aan te spreken. Als dat uw voorkeur heeft, kunt u ook contact opnemen met de Alliantie.

2.6.6 Risicodossier

In zienswijzen wordt gevraagd om inzicht in de risicoanalyse die is gemaakt voor het project. In reactie op deze zienswijzen het volgende.

Bij grote en complexe infrastructurele projecten is het gebruikelijk om een analyse te maken van de risico’s die kunnen optreden tijdens de voorbereiding en uitvoering van het project. Ook voor het project Markermeerdijken is een dergelijke analyse uitgevoerd en is daarover een risicodossier opgesteld. Daarin staan de projectrisico’s met een analyse van oorzaken en gevolgen en een beschrijving van mogelijke beheersmaatregelen. Het risicodossier wordt actueel gehouden. Nieuwe inzichten kunnen leiden tot bijstelling van het ontwerp en de uitvoeringsmethode of tot aanvullende beheersmaatregelen.

Het risicodossier gaat over tegenvallers en risico’s die bij de uitvoering kunnen optreden en de maatregelen die beschikbaar zijn om een zich voordoend risico te beheersen. De analyse waarmee de risico’s van het project Versterking Markermeerdijken inzichtelijk worden gemaakt, bevat vertrouwelijke en bedrijfsgevoelige informatie. De risicoanalyse is uitgevoerd met informatie over de interne bedrijfsvoering en de speciale vakkennis van de betrokken partijen. Openbaarmaking van het risicodossier kan de economische en financiële belangen van het hoogheemraadschap en van bij het project betrokken private partijen in de Alliantie schaden. Het risicodossier wordt daarom niet publiek gemaakt.

Zoals eerder in deze paragraaf is beschreven is bij de planvorming rekening gehouden met risico's voor bijvoorbeeld verzakking en de gevolgen van trillingen tijdens de uitvoering. Ook wordt tijdens de uitvoering de vinger aan de pols gehouden, zodat kan worden ingegrepen als toch onverwachte effecten optreden. Als ondanks deze aanpak zorgen blijven bestaan over mogelijke effecten in de eigen woonomgeving, dan kan hierover een gesprek worden aangevraagd bij de Alliantie. In een dergelijk gesprek zal voor de specifieke eigen situatie van de gesprekspartner meer inzicht worden gegeven in de risico's die in de analyse zijn onderkend.

2.7 Communicatie

In veel zienswijzen wordt in verschillende bewoordingen teruggekeken op de participatie bij het opstellen van het projectplan of wordt vooruitgekeken naar de communicatie met de Alliantie tijdens de uitvoering. In een deel van de zienswijzen wordt ofwel gesteld dat de Alliantie de indiener niet of onvoldoende betrokken heeft bij het opstellen van het projectplan, dat de communicatie stroef is verlopen of eenrichtingverkeer was. De communicatie over de meekoppelkansen en de verantwoordelijkheid voor de besluitvorming bij de meekoppelkansen roept vragen op. Ook wordt in zienswijzen uitgesproken dat er geen vertrouwen is in de Alliantie. Verondersteld wordt bijvoorbeeld dat de economische belangen te sterk doorklinken in de gemaakte keuzen, dat alleen kennis van de private partijen uit de Alliantie is benut met uitsluiting van kennis die elders beschikbaar is. Ook wordt naar voren gebracht dat de verdeling van verantwoordelijkheden en risico's in de Alliantie ondoorzichtig is. Een aantal zienswijzen kijkt vooruit naar de uitvoering en vraagt om in die fase goed betrokken te worden.

De Alliantie beseft dat niet elke bewoner, bedrijf of organisatie volledig met de gemaakte keuzen in het Projectplan Waterwet zal kunnen instemmen. Het gaat immers telkens om een afweging van belangen, waarbij keuzen moeten worden gemaakt. De Alliantie heeft iedereen de gelegenheid geboden om deel te nemen aan de planvorming. Zo heeft de Alliantie zich ingezet om alle belangen in beeld te krijgen, naar iedereen te luisteren en het gesprek aan te gaan. In hoofdstuk 12 van het Projectplan Waterwet staat beschreven op welke wijze bij het opstellen van het projectplan overleg is gevoerd met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden. Over maatschappelijke initiatieven, die bij de planvorming zijn betrokken, is afzonderlijk verslag gedaan in de Rapportage Maatschappelijke Participatie, zowel over het gevolgde proces als over de invloed van deze initiatieven op de versterkingsoplossing. Het gaat zowel om projectbrede initiatieven zoals 'Dijken op veen', 'pompen in de Houtribdijk' en 'Bewezen sterkte' als om op initiatieven voor specifieke locaties en modules.

Het is spijtig dat, zoals in zienswijzen naar voren wordt gebracht, indieners vinden dat zij toch niet voldoende gehoord zijn. De formele procedure met zienswijzen heeft alsnog gelegenheid geboden om een reactie op het plan te geven. Deze Nota van Beantwoording Zienswijzen bevat een antwoord op deze zienswijzen. Ook in het vervolg is de Alliantie uiteraard bereid om nader met de indieners te overleggen.

Een aantal indieners van zienswijzen vindt de communicatie over de meekoppelkansen in het Projectplan Waterwet niet helder. Over de plannen in de gemeente Hoorn zijn indieners van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn over het meekoppelen van recreatieve functies op de Westerdijk en de nieuwe oeverdijk. Bij meekoppelkansen is sprake van twee plannen die op elkaar ingrijpen. Toen bleek dat meekoppelen kansrijk was heeft de raad van de gemeente Hoorn ontwerpuitgangspunten voor het stadsstrand vastgesteld. In dat verband is ook de omgeving betrokken. In het kader van de versterking van de Markermeerdijken heeft het hoogheemraadschap zijn eigen afweging gemaakt over de versterkingsoplossing. Er zijn meerdere oplossingen onderzocht in het MER. De oeverdijk blijkt de oplossing met de minste milieueffecten en is dan ook gekozen na een integrale afweging van alle belangen. De keuze voor de oeverdijk maakt het realiseren van de meekoppelkans mogelijk, niet omgekeerd.

Besluitvorming over meekoppelkansen: voorbeeld stadsstrand Hoorn
De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. Het hoogheemraadschap wilde tijdig helderheid over de kansrijkheid van de ambities van de gemeente. Hiervoor is in maart 2014 een intentieovereenkomst tussen de gemeente en het hoogheemraadschap ondertekenend en gepubliceerd. Omwonenden zijn in 2014 geïnformeerd over de meekoppelkansen en een deel van de omwonenden heeft volgens de gemeentelijke procedure in 2014 bezwaar kenbaar gemaakt bij de diverse fracties van de gemeenteraad Hoorn. De gemeenteraad stemde in februari 2015 unaniem in met de ontwerpuitgangspunten voor het fiets-voetpad langs de Westerdijk en met het stadsstrand. Het Projectplan Waterwet bevat, na afweging van verschillende oplossingen, een Voorkeursalternatief dat ruimte biedt voor de realisatie van het stadsstrand als meekoppelkans. De oeverdijk wordt zodanig aangelegd dat verschillende voorzieningen (waaronder sportveldjes, speelplekken en steigers) hier een plaats kunnen krijgen.

Over de publiek-private samenwerking in de Alliantie en de vragen daarover het volgende. Het hoogheemraadschap heeft de samenwerking met de marktpartijen niet opgezocht om met hen de publieke belangen af te wegen, maar om de plannen meer kwaliteit te geven. Marktpartijen hebben kennis over de nieuwste technieken en expertise op het gebied van een efficiënte uitvoering. Bij de Markermeerdijken is sprake van een aantal grote technische uitdagingen, zoals de dijkversterking op veen, het ontwerpen en aanleggen van een oeverdijk en het omgaan met de nieuwe normering uit de Waterwet. Om die uitdagingen aan te gaan is kennis uit de markt onontbeerlijk. Nieuwe kennis zorgt er voor dat de technische risico's afnemen, de uitvoering goed kan verlopen met beperking van de overlast voor de omgeving. Daarom is het Projectplan Waterwet opgesteld met gebruik van de gecombineerde kennis van overheid én marktpartijen. Ook kennis van kennisinstellingen is benut.

De afweging van het publieke belang vindt onveranderd plaats door de betrokken overheden en op de besluiten zijn de wettelijke procedures van toepassing die ervoor zorgen dat iedereen voor zijn/haar eigen belang kan opkomen. De samenwerking binnen de Alliantie komt dus niet in de plaats van de eindverantwoordelijkheid van de betrokken overheden. Het hoogheemraadschap blijft eindverantwoordelijk voor de waterveiligheid en het daarvoor opgestelde Projectplan Waterwet. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het projectplan af en verleent (een deel van) de benodigde uitvoeringsbesluiten. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de subsidiebeschikking waarmee de dijkversterking wordt betaald.

Over de totstandkoming en onderbouwing van het plan wordt publiek verantwoording afgelegd in het Projectplan Waterwet Versterking Markermeerdijken met het Bijlagenboek, het Milieueffectrapport met de Notitie aanvullende informatie MER (samen Milieueffectrapport) en de uitvoeringsbesluiten. Het ontwerp is tot stand gekomen op basis van uitvoerig onderzoek naar verschillende alternatieven om het veiligheidstekort op te lossen. Zie hiervoor hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 3 en 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek).

Enkele indieners verzoeken om inzage in de overeenkomst die met de marktpartijen is gesloten. Openbaarmaking van de Alliantieovereenkomst kan echter niet plaatsvinden vanwege het bedrijfs- en concurrentiegevoelige karakter van deze overeenkomst. De Alliantieovereenkomst is onderdeel van de aanbesteding. Daarbij hoort vertrouwelijkheid, om de positie van de bedrijven te beschermen (zie onder meer artikel 2.57 en 2.138 van de Aanbestedingswet 2012) en ook de economische of financiële belangen van het hoogheemraadschap (zie ook artikel 10, tweede lid, onderdelen b en g, van de Wet openbaarheid van bestuur).

In diverse zienswijzen wordt als gezegd aangedrongen op goed overleg tijdens de uitvoering. Dat is precies wat de Alliantie zelf ook graag wil. Hieronder is in grote lijnen aangegeven hoe de Alliantie in goed contact met de omgeving het project wil realiseren.

Als uitgangspunt geldt dat de bouwers (de Alliantie) te gast zijn op de dijk. De medewerkers van de Alliantie zijn zich bewust van de invloed van de werkzaamheden op de directe omgeving. Zij houden hier zo goed mogelijk rekening mee en stellen zich open en toegankelijk richting de omgeving op.

In Werkplannen, die voor elke module worden opgesteld, geeft de Alliantie inzicht in de aard van de werkzaamheden en in de overlast en hinder die de werkzaamheden met zich mee kunnen brengen. Ook staat in de Werkplannen welke maatregelen worden getroffen om overlast en hinder te beperken. Aan de hand van de Werkplannen informeert de Alliantie betrokkenen over de werkzaamheden door hen vooraf op de hoogte stellen over tijdstippen en uitvoeringswijze en te bespreken hoe de hinder wordt ervaren en kan worden beperkt. Per module wordt een bouw-klankbordgroep gevormd, waarin bewoners en ondernemers actief kunnen meedenken over het beperken van de overlast. Met een schriftelijke oproep naar ruim 3500 mensen in dorpen en steden langs de Markermeerdijken is aan geïnteresseerden gevraagd om zich te melden voor deelname.

De omgeving bestaat uit diverse groepen en personen, die naar verwachting de uitvoeringswerkzaamheden ieder op hun eigen wijze zullen ervaren.

Groepen die op hun eigen manier worden benaderd over hinder

1. Bewoners en gebruikers gebied;
2. Weg- en vaarweggebruikers;
3. Ondernemers;
4. Overheden;
5. Hulpdiensten.

De communicatie met de verschillende groepen zal op tal van manieren plaatsvinden. Tijdens de uitvoering van het project wordt periodiek afgestemd met de bouw-klankbordgroep en monitort de Alliantie de tevredenheid over de communicatie. Middelen die onder andere worden ingezet om contact te onderhouden met de omgeving zijn: website, informatiecentrum (EXPO), informatiebijeenkomsten, nieuwsbrieven, bewonersbrieven en keukentafelgesprekken. Ook worden excursies georganiseerd naar het werk.

Daarnaast is voor alle vragen over het project tijdens kantooruren één centraal telefoonnummer [0299-224510] beschikbaar. Iedereen kan ook contact opnemen en berichten sturen naar het mailadres contact@markermeerdijken.nl. In het projectkantoor aan de Hoogedijk in Katwoude is het informatiecentrum over het project gevestigd.

Door met de omgeving in gesprek te gaan -op diverse manieren- wil de Alliantie de werkzaamheden voor iedereen zo prettig mogelijk laten verlopen.

3 Beantwoording afzonderlijke zienswijzen

Elke zienswijze heeft op volgorde van binnenkomst een nummer gekregen. Indieners van zienswijzen ontvangen persoonlijk bericht met de mededeling onder welk nummer zij de reactie op hun zienswijze in deze Nota van Beantwoording Zienswijzen kunnen terugvinden. In de openbare Nota van Beantwoording Zienswijzen is de indiener alleen vermeld als het gaat om een rechtspersoon (maatschappelijke organisatie, bedrijf of overheid). Het volgnummer van de zienswijzen van particulieren is alleen bij de indiener zelf bekend. Dit is om de privacy van de indiener te beschermen (zie de Algemene verordening gegevensbescherming).

De onderstaande tabel geeft in volgorde van binnenkomst een gedetailleerd antwoord op elke ingebrachte zienswijze: (1) een samenvatting van uw zienswijze uitgesplitst naar onderwerp, (2) het antwoord/de reactie van het bevoegd gezag (het hoogheemraadschap of de voor een uitvoeringsbesluit verantwoordelijke overheid), (3) of de zienswijze heeft geleid tot een aanpassing van het plan en wat die wijziging inhoudt. De aanpassing kan plaatsvinden in een van de ‘planproducten’, waarmee wordt bedoeld het Projectplan Waterwet, het Milieueffectrapport, of in een of meer van de uitvoeringsbesluiten en andere planproducten, zoals de Ruimtelijke onderbouwing. In de tabel is telkens aangegeven in welk document een wijziging is aangebracht.

Zienswijze ZW-0001: Indiener 1 **Module 05**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wil graag dat de huidige steenbekleding van Noordse steen aan de buitenzijde van de dijk bij de Oosterkoog weer terugkomt, vanwege het historische karakter en vanwege de functie die de stenen hebben voor diverse diersoorten, waaronder ringslangen, (rugstreep)padden en twee hermelijntjes die tussen deze stenen leven.	In module 5 is op sectie HE-7A en HE-7B vanaf dijkbaal 23+50 op de huidige dijk een strook Noordse steen in combinatie met andere steenbekleding aanwezig. Een deel van de Noordse stenen voldoet niet meer aan de technische eisen. Dit betekent dat slechts een deel kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de Versterking. Vanwege de verschillen in vorm behoeft het terugplaatsen van de Noordse stenen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Daarom is ervoor gekozen om de Noordse steen alleen terug te brengen op locaties waar dat een grote meerwaarde heeft in het landschap. De locaties bevinden zich in module 4, module 12 en module 15. Langs de Oosterkoog worden de Noordse stenen niet teruggeplaatst. Op deze locatie wordt, zoals in de projectbeschrijving voor module 5 in het Projectplan is opgenomen (paragraaf 7.5), aan de buitenzijde van de dijk steenbekleding aangebracht. Uit het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) volgt dat de steenbekleding zal bestaan uit betonzuilen met een steentoeslag, waarbij de kleur en eigenschappen zo gekozen worden dat de steenbekleding zoveel mogelijk aansluit bij de oorspronkelijke bekleding. Hiermee blijft de historische uitstraling zoveel mogelijk in stand. Voor een uitgebreide toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Bij de keuze van de bekleding zijn ook de ecologische functies meegenomen als beoordelingscriteria. In paragraaf 7.7 van de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) is ingegaan op de ringslang. Vooropgesteld: het zwaartepunt van de ringslangpopulaties ligt ten zuiden van Edam-Volendam. In het noordelijke deel van het plangebied zijn wel enkele waarnemingen gedaan. Relevant voor module 5 is dat er hier geen winterverblijven en geen broeihopen bekend zijn. In de toekomstige situatie worden echter wel winterverblijven en broeihopen gerealiseerd. Afbeelding 32 van de Soortenbeschermingstoets laat de locaties van de nieuwe winterverblijfplaatsen zien. Maatregel 5 van de mitigerende maatregelen houdt in dat er nieuwe broeihopen worden gerealiseerd. Voor deze twee functies verbetert de situatie van de ringslang ter hoogte van module 5 dus. Wat betreft de foerageer- en leefgebieden voor de ringslang geldt dat deze binnen- en buitendijks gelegen zijn waardoor deze niet aangetast worden door de werkzaamheden. Kortom, de functies voor de ringslang bij module 5 worden niet aangetast. Voor de rugstreeppad is paragraaf 7.8 van de Soortenbeschermingstoets van belang. De rugstreeppad is niet waargenomen in module 5. Omdat de rugstreeppad echter een zeer mobiele soort is en enkele kilometers kan voortbewegen, is verder van belang dat de dijk zelf in de huidige

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		situatie geen geschikt leefgebied vormt voor de rugstreeppad. De dijk heeft geen specifieke functie als leefgebied, de soort komt vooral voor in de polder en heeft ondiep water nodig voor de voortplanting. De soort profiteert in het bijzonder van pioniersomstandigheden (zandige omstandigheden, beperkte vegetatie). De Noordse steen heeft dus geen specifieke functie voor de rugstreeppad. De steenbekleding die terug wordt gebracht heeft vergelijkbare eigenschappen, waardoor deze – voor zover toch sprake is van een functie voor de rugstreeppad – wel een vergelijkbare functie kan vervullen. Voor de hermelijn geldt dat deze verblijfplaatsen heeft tussen de steenbekleding, maar de dijk vormt niet het enige leefgebied. Hermelijnen komen in de nattere delen van de polder voor, met name de moerassen vormen het leefgebied. Bij aanvang van de werkzaamheden verdwijnen de verblijfplaatsen op de dijk door het verwijderen van de steenbekleding. Er worden maatregelen genomen om het effect op de aanwezige hermelijnen te beperken. Voor de duur van de werkzaamheden is de dijk als verblijfplaats niet geschikt. Er zijn echter ook verblijfplaatsen in de omgeving in de moerassen, rietoevers en rond rommelige delen van tuinen en erven. Voor de duur van de werkzaamheden zijn er daarom voldoende alternatieven. Na de werkzaamheden wordt weer steenbekleding teruggebracht. Op termijn kan ruimte in deze steenbekleding ook weer dienen als verblijfplaats voor de hermelijn.
2	Indiener wil het fietspad niet aan de buitenzijde van de dijk bij de Oosterkoog, omdat het vogelbroedgebied door de verplaatsing van de dijk al een stuk smaller wordt en erg gevoelig is voor verstoring.	Voor Module 5 geldt dat als één van de meekoppelkansen een doorgaande fiets- en wandelverbinding wordt aangelegd (naast behoud van het bestaande fietspad op de weg). Voor Module 5 komt het fietspad in de secties HE-7A2, HE-7A3 en HE-7B op het voorland te liggen (in het noordelijke deel van de module loopt de doorgaande fietsverbinding over de bestaande weg). Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht. De effecten van de Versterking en de meekoppelkansen op de aanwezige natuurwaarden zijn onderzocht. Voor Module 5 (de Oosterkoog) geldt dat de aanleg van het fietspad voor wat een lichte verstroing voor weidevogels oplevert, maar van een wezenlijke verslechtering is geen sprake. Er blijven voldoende weidvogelleefgebieden over omdat de delen waar in de huidige situatie geen sprake is van randeffecten blijven bestaan. Daarnaast geldt dat de delen die worden aangetast de voor de weidevogels minst geschikte delen zijn; ze liggen dicht de dijk waar al gelopen mag worden. De functie voor weidevogels blijft voor het grootste deel aanwezig. Wat betreft het effect op het ecologisch functioneren is van belang dat fietsers leiden tot relatief weinig verstoring, omdat het om bronnen gaat met een voorspelbare beweging, die relatief snel langskomen (korte verstoringsduur) en weinig geluid produceren. Hoewel de graslanden nabij de dijk minder geschikt zijn voor weidevogels

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		door verstoring, blijft het grootste deel van het gebied wel geschikt voor weidevogels. Dat wordt bevestigd door het gegeven dat weidevogelgebieden aan de binnenzijde van de dijk nabij wegen en fietspaden, weliswaar minder dan verstoorde gebieden, ook functioneren. Verder zijn moerasvogels relatief ongevoelig voor verstoring, tenzij de moerassen betreden worden. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 7.2.3 en 7.2.5 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 8.2.2.1 en tabel 10 volgt dat de natuurbeheertypen die onder meer bij de Oosterkoog worden aangetast, worden gecompenseerd. Daarmee is voldoende geborgd dat ondanks de aantasting geen onaanvaardbare effecten optreden. Bovendien wordt ook voor het verlies van de weidevogelleefgebieden gecompenseerd, zie paragraaf 8.3.1.2. In paragraaf 8.2.2. en 8.3.2 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is verder uitgewerkt hoe die compensatie wordt uitgevoerd.
3	Indiener wil het fietspad niet aan de buitenzijde van de dijk bij de Oosterkoog, omdat schapen die grazen op de dijk dan de sloot niet kunnen bereiken.	In de huidige situatie vindt op de Markermeerdijken natuurtechnisch beheer plaats, waarvoor op sommige dijktrajecten schapen worden ingezet. Nadat de Versterking is gerealiseerd wordt het natuurtechnisch beheer voortgezet. Wanneer voor Module 5 (de Oosterkoog) ervoor wordt gekozen dat dit beheer door middel van schapen wordt uitgevoerd, worden voorzieningen zoals afrastering en waar nodig drinkplaatsen aangebracht. Door deze voorzieningen is het niet nodig dat de schapen uit de sloot drinken en kan het fietspad aan de buitenzijde van de dijk gerealiseerd worden.
4	Indiener wil het fietspad niet aan de buitenzijde van de dijk bij de Oosterkoog, omdat ringslangen dan een fietspad moeten oversteken om in het water te komen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 1. In aanvulling daarop is het volgende van belang. De ringslang leeft in een soort van waterrijke omgeving. Met name de binnendijkse gebieden vormen vooral foerageergebieden en voortplantingsplaatsen voor de ringslang. Het waterrijke gebied aan de binnenzijde vormt ideaal leefgebied door de aanwezigheid van sloten, dieën en moerassen. De ringslang is dus niet een soort met een dagelijkse beweging van voedsel- naar slaapgebieden en vice versa, maar trekt aan het begin van het seizoen van de overwinteringsplaats naar de waterrijke gebieden, waar de soort in de zomer verblijft. Ringslangen zijn dus mobiel en verdwijnen voor een groot deel in het actieve seizoen naar de omgeving (andere delen van de dijk, het binnenland) en zijn niet meer op de dijk te vinden. Ringslangen zullen dus niet voortdurend het fietspad oversteken om voedsel te vinden, wat de kans op aanrijding beperkt. Dit is ook in het zuidelijk deel van het dijktraject te zien. Hier ligt het fietspad op de dijk maar hier is tevens ook de grootste concentratie ringslangen te vinden. Het fietspad op de dijk vormt geen belemmering voor de populatie ringslangen aldaar. Een wezenlijk effect van het losliggende fietspad op de ringslang is ter

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		plaatse van module 5 niet aan de orde.
5	Indiener wil het fietspad niet aan de buitenzijde van de dijk bij de Oosterkoog, omdat recreanten (fietsers) dan het dorpje Etersheim over het hoofd zullen zien en niet gaan bezoeken. Het schooltje van Dik Trom is een welkom rustpunt en bezienswaardigheid voor fietsers.	Van belang is dat de mogelijkheid om op de bestaande weg te fietsen blijft bestaan. De aanleg van het fietspad op het voorland geeft fietsers een extra mogelijkheid.
6	Indiener geeft aan dat de buitendijkse Oosterkoog al enige weken onder water staat en dit een reden is om aan de buitenzijde geen fietspad aan te leggen.	Het is juist dat voorland en daarmee dus ook het nieuw aan te leggen fietspad incidenteel onder water kan komen te staan. Op momenten dat het fietspad aan de Koogzijde onder water staat, kan er ten alle tijde gefietst worden op de bestaande weg. Het onder water staan van de Oosterkoog levert dus geen problemen op ten aanzien van het doorgaande fietsverkeer.
7	Indiener is van mening dat geen vrijliggend fietspad aangelegd moet worden, omdat fietsers een verkeerremmende werking op de auto's de weg hebben. Indiener stelt voor om meer verkeerremmende maatregelen aan te brengen.	In verband met de verkeersveiligheid en het comfort van fietsers is het wenselijk om fietsers zoveel mogelijk te scheiden van het overige wegverkeer. Er is geen reden om aan te nemen dat de bestaande weg minder veilig wordt door de aanleg van een extra fietspad op het voorland.
8	Indiener is bevreesd dat door het aanbrengen van een nieuwe dijk andere delen van de dijk waar de woning van indiener is gelegen omhoog gedrukt gaan worden.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Daartoe vinden op uitgebreide schaal vooropnames en monitoring plaats. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is dit nader toegelicht. Daarin is opgenomen dat voor de start van de uitvoering in een sectie van elk pand tot een afstand van circa 50 meter vanaf de werkzaamheden, een bouwkundige nulopname wordt gemaakt. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
9	Indiener verlangt dat voor start van de uitvoering beter inzicht in de samenstelling van de ondergrond is verkregen. Zodat de risico's hiermee in kaart kunnen worden gebracht en deze zo klein mogelijk worden gehouden.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 8. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
10	Indiener geeft aan dat de Oosterkoog ten onrechte Etersheimerbraak wordt genoemd.	Het project Markermeerdijken omvat ca. 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen het op te splitsen in modules en secties. Iedere module heeft een naam gekregen. Voor Module 5 is dat de 'Etersheimerbraak'. Module 5 'Etersheimerbraak' begint vlak ten zuiden van het dorp Schardam en loopt door tot de zuidpunt van de Oosterkoog. Vanaf de zuidpunt van de Oosterkoog begint Module 6 'Heintjesbraak en Warder'. De Oosterkoog betreft dus slechts een gedeelte van module 5 'Etersheimerbraak'. Op de Basiskaart met Versterking (Bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) zijn module 5, module 6 en de Oosterkoog weergegeven.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0002: Vereniging Oud Hoorn **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat niet duidelijk is wat de status van het provinciale monument in de toekomst zal worden. Indiener is van mening dat aanpassingen en vernieuwingen van de dijk onderdeel moeten gaan uitmaken van het provinciale monument. Verder geeft indiener aan dat het volgens haar belangrijk is dat een nieuwe monumentenkaart wordt opgesteld, die vervolgens onderdeel gaat uitmaken van de vergunning, zodat de status van het monument volledig duidelijk is.	Omdat de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken op de provinciale monumentenlijst staan, is het van belang bij het ontwerp van de dijkversterking de monumentale waarden goed mee te wegen. Voor het wijzigen van provinciaal beschermde monumenten is een omgevingsvergunning nodig van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (op grond van de Erfgoedverordening Noord-Holland van 24 november 2017). De verordening stelt dat de omgevingsvergunning voor het schaden van de monumentale waarden van een beschermd monument of een beschermde structuur wordt geweigerd, 'tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten'. De Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) dient als onderbouwing van de omgevingsvergunning voor het wijzigen van het provinciaal monument. De oeverdijk maakt ter plaatse van modules 2 en 3 het behoud van de waarden van het provinciale monument, te weten de Westfriese Omringdijk, mogelijk, maar hoeft daarvoor zelf niet beschermd te worden. Het is dus niet noodzakelijk om de oeverdijk op te nemen in het Erfgoedregister.
2	Indiener geeft aan dat het MER bijna volledig voorbij gaat aan de effecten die de voorgestelde ingrepen hebben op de huidige landschappelijke waarden. Er is geen inzicht gegeven in de belangenafweging.	Het MER geeft in deel A en deel B inzicht in de effecten van de Versterking op het aspect Landschap. Wij wijzen op hoofdstuk 4 van MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek), waarin de effecten van de verschillende alternatieven op het aspect landschap staan beschreven. In hoofdstuk 4 van het Projectplan staat per module de belangenafweging beschreven die ten grondslag ligt aan het gekozen Voorkeursalternatief van het ontwerp voor de Versterking.
3	Ten aanzien van module 1 (Visserseiland	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	tot de Parkschouwburg) pleit indiener ervoor dat de bekleding van Noordse Steen zichtbaar wordt teruggebracht in de bestaande en de nieuwe dijk. Ook pleit indiener voor een zeer terughoudende vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast.	behouden van de cultuurhistorische waarden en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Een deel van de Noordse stenen voldoet niet meer aan de technische eisen. Dit betekent dat slechts een deel kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de Versterking. Vanwege de verschillen in vorm behoeft het terugplaatsen van de Noordse stenen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen module 4, module 12 en module 15; dus niet module 1. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk.
4	Met betrekking tot het deel tussen de Galgenbocht en de Parkschouwburg geeft indiener aan dat de monumentale status van de dijk mede wordt bepaald	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	door de relatie van de dijk met de Hoornse Hop. Er ontbreekt een heldere visie op de vormgeving van de oeverdijk. Verder is indiener bezorgd dat opgaande beplanting de openheid en de beleving van het landschap zullen aantasten. Ook staat hier een paviljoen gepland dat verstorend werkt in de zichtlijnen richting de stad.	beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege de scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land. De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand, het beheer en onderhoud van de beplanting en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde vergunningen worden aangevraagd. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 4.3.2 van het Projectplan. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de aanvraag om een omgevingsvergunning voor de Versterking van de Markermeerdijken. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure worden doorlopen bij de gemeente Hoorn.
5	Indiener geeft aan bezorgd te zijn over het zicht op geparkeerde auto's. Volgens indiener is de oeverdijk - gezien vanaf de Hoornse Hop - niet hoog genoeg om de auto's uit het zicht te onttrekken. Indiener vraagt om een profiel voor de oeverdijk dat voldoende hoogte biedt om het zicht op de auto's te benemen.	De gemeente Hoorn wil eigen beleidsdoelen realiseren door deze te koppelen aan de dijkversterking. De dijkversterking biedt kansen voor versterking van natuur, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en regionale economie in de regio. Met het oog op deze doelen wordt er een stadsstrand gerealiseerd op de oeverdijk, met een parkeerterrein op het binnentalud. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland.
6	Ook ten aanzien van het deel tussen de Hulk en de Galgenbocht geeft indiener aan dat ook voor dit gebied een landschapsplan dient te worden opgesteld. Daarnaast vraagt indiener om het nieuwe voorland (de oeverdijk) te laten aanmerken als monument, omdat dit een nieuwe laag toevoegt aan de geschiedenis van de dijk.	Voor de fase van uitwerking van het ontwerp is een Vormgevingsplan vastgesteld (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek), dat eveneens aandacht besteedt aan de landschappelijke waarden. Voor wat betreft het verzoek om de nieuwe oeverdijk aan te merken als monument, wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 1 van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0003: Indiener 3 **Module 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan bang te zijn voor het gevaar van het gevolg van trillingen tijdens de uitvoering en zetting met betrekking tot zijn stal en de (mest)kelder. Er wordt aangegeven dat de veiligheid en stabiliteit van de stal en (mest)kelder in gedrang komt en er mogelijk gevaar ontstaat voor mens en dier. Indiener vreest dat de trillingen en zettingen schade brengen voor hem persoonlijk en zijn bedrijf.	In hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Wat betreft overlast door trillingen is uitgebreid onderzoek gedaan voor trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.1.2 van het Projectplan en op bijlage 7.1 van het Bijlagenboek. De resultaten van dit onderzoek zien op een worst case situatie en vormen de basis voor de maatregelen die in het Werkplan worden opgenomen om trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. In het Werkplan wordt voor wat betreft trillingen door bouwverkeer vooraf vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn en welke interventiewaarden gehanteerd worden. Daar worden trillingmeters geplaatst om trillingen te monitoren. Bij overschrijding van de interventiewaarden worden in de uitvoering passende maatregelen getroffen, zoals het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden, andere werkmethodiek of andere aanvoerroutes. Daarnaast worden voor trillingen door de bouwwerkzaamheden zodra de exacte bouwmethode bekend is de risicocontouren ten aanzien van schade aan gebouwen en hinder voor personen in gebouwen nader onderzocht. De SBR richtlijnen voor trillingshinder dienen als basis voor de monitoring en zo nodig worden er maatregelen getroffen. Wat betreft zettingen geldt het volgende. Zetting is het proces waar grond onder invloed van een belasting wordt samengedrukt. Bij het opstellen van de plannen voor de Versterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld, waaronder zettingen in de omgeving. Hiermee is en wordt in het ontwerp en tijdens de realisatie rekening gehouden. Bij de Versterking wordt zand en klei opgebracht. Hierbij wordt gewerkt in meerdere ophoogslagen, omdat door slappe klei- en veenlagen in de bodem de draagkracht beperkt is. Daardoor is het niet mogelijk om het voor de ophoging benodigde materiaal in één keer op te brengen. Tussen de ophoogslagen zit een rusttijd waarin de ondergrond kan consolideren. De hiervoor genoemde ophoogslagen worden zo ontworpen, dat de kans op een afschuiving tijdens het werk en de ongewenste beïnvloeding van de omgeving zo klein mogelijk is. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 5.1.2 van het Projectplan. Het voorkomen van schade aan woningen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Deze resultaten zijn ook met indiener gedeeld. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering (door middel van monitoringsmaatregelen, die nog uitgewerkt worden in een monitoringsplan) kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. Verder wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 10.1.8 van het Projectplan, waarin is toegelicht dat, om schade te voorkomen, bij ieder pand dat binnen ca. 50 meter van de werkzaamheden staat, een nulmeting wordt uitgevoerd. Vooraf en tijdens de uitvoering wordt zorgvuldig onderzoek gedaan naar de gevolgen van de werkzaamheden voor de bebouwing. In paragraaf 2.6 van deze Nota is toegelicht hoe wordt omgegaan met risico's van de realisatie van de Versterking en eventuele schade. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener overweegt medewerking te willen verlenen voor de uitvoering mits er garanties af worden gegeven over het behoud van veiligheid en stabiliteit van zijn stal en mestkelders. Verder pleit indiener voor monitoring van invloeden en/of effecten van werkzaamheden op het bedrijf op korte en op lange termijn.	Er wordt verwezen naar de reactie bij onderdeel 1 van deze zienswijze waarin is aangegeven dat monitoring ter plaatse van de stal van indiener zal plaatsvinden.
3	Indiener pleit voor een buitendijkse versterking ter hoogte van dijkpaal 41 (module 6), zoals in MER deel B is opgenomen in alternatief 3 voor module zes. Indiener is van mening dat een buitendijkse versterking past bij het karakter van de omgeving.	Voor module 6 geldt dat ter plaatse van dijkpaal 41 (sectie HE-8B) is gekozen voor de binnenwaartse berm als onderdeel van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA). Dit sluit beter aan bij het profiel van de huidige dijk en de cultuurhistorie van de dijk, omdat er geen grote asverschuiving optreedt. Hierdoor blijft de kern van de dijk ofwel de fysieke waarde van de dijk behouden. Met een buitendijkse versterking is de aantasting van landschap en cultuurhistorie groter, hetgeen niet wenselijk is. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan is voor module 6 toegelicht hoe het Voorkeursalternatief is gekozen. Voor een uitgebreide toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 2.3.1 van deze Nota en paragraaf 4.3 (Onderbouwing MMA) en paragraaf 5.3 (beschrijving VKA) van het MER deel A.
4	Indiener geeft aan dat het hoogheemraadschap voor de Versterking grond wil verwerven van indiener. Voorts wordt tijdens de uitvoering 3,26 ha eigendom en 3,50 gepachte grond tijdelijk gebruikt. Indiener geeft aan dat uit rechtspraak	Hoewel natuurlijk gestreefd wordt naar het bereiken van (privaatrechtelijke) overeenstemming over grondverwerving en tijdelijk grondgebruik is (privaatrechtelijke) toestemming niet nodig om tot uitvoering van het Projectplan te kunnen overgaan. Het hoogheemraadschap beschikt over instrumenten als onteigening en gedoogplichten zoals beschreven in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van de Waterwet en het Besluit ruimtelijke ordening volgt dat de uitvoerbaarheid van een project voldoende vast moet staan. Indien er diverse (privaatrechtelijke) toestemmingen nodig zijn, moet op voorhand voldoende duidelijk zijn dat deze toestemmingen verkregen kunnen worden. Dit geldt ook voor de ontheffing Wnb en vergunning Wnb. Indiener geeft aan dat hier op dit moment geen sprake van is.	paragraaf 5.7.5 van het Projectplan die in het uiterste geval worden ingezet. Ten aanzien van de ontheffing en vergunning op grond van de Wet natuurbescherming wordt opgemerkt dat deze in de gecoördineerde procedure met betrekking tot de Versterking zijn meegenomen en zullen worden verleend. De uitvoerbaarheid van het project staat derhalve voldoende vast.
5	Indiener geeft aan dat het Projectplan in overeenstemming moet zijn met de vigerende bestemmingsplannen en dat hier momenteel geen sprake van is.	Voor zover de Versterking niet past binnen de ter plaatse geldende bestemmingsplannen is een omgevingsvergunning aangevraagd als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c, jo. 2.12, eerste lid, onder a, onder 3, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Met deze vergunning wordt ten behoeve van het project afgeweken van de bestemmingsplannen. De ontwerp-omgevingsvergunning heeft samen met het Ontwerp Projectplan ter inzage gelegen.
6	Indiener vindt dat de plannen die nu ter inzage liggen gebaseerd dienen te zijn op een zorgvuldige belangenafweging. Indiener is van mening dat de nadelige gevolgen van het project, met inachtneming van de voorzieningen die worden getroffen om deze gevolgen ongedaan te maken, dienen te worden afgewogen tegen de doelstelling van het project. Indiener verwijst hierbij naar artikel 3:4 lid 2 van Algemene wet bestuursrecht. Dit betekent volgens indiener dat de plannen alleen vastgesteld kunnen worden als de nadelige gevolgen van het besluit evenredig zijn met het besluit te dienen doelen. Voor indiener betekent dit dan ook dat geen schade aan eigendommen mag optreden en dat het bedrijf tijdens de werkzaamheden op normale wijze uitgevoerd moet kunnen worden. Dit betekent verder ook dat er nog gesproken dient te worden over de verkleining van de huiskavel en het erf waar alleen maar een onwerkbare resterende strook grasland naast de stal van overblijft (een pijpenla). Dit houdt in dat ook gekeken dient te worden naar een andere oplossing voor het gronddepot, grondruil, compensatiegrond alsmede schade die kan optreden op de langere termijn.	Aan de besluitvorming voor de Versterking ligt een uitgebreide belangenafweging ten grondslag. De belangenafweging is opgenomen in het Projectplan en de achtergronddocumenten. Met name in de paragrafen 8.3.3 en 11.1.2 van het Projectplan is aandacht besteed aan landbouw en agrarisch gebruik. De maatregelen die bij de uitvoering worden genomen om schade te voorkomen zijn beschreven in het Projectplan. Tegenover het rekening houden met de betrokken belangen van omwonenden en bedrijven staat nut en noodzaak van de Versterking, zoals in paragraaf 2.2.2 van deze Nota is toegelicht. Van strijd met artikel 3:4 lid 2 Awb is geen sprake. Wat betreft schade en het functioneren van het bedrijf het volgende. Voorafgaand aan de uitvoering wordt contact gezocht met grondeigenaren en gebruikers om met hen de bereikbaarheid van percelen te bespreken. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Hinder voor de onderneming wordt zo veel als mogelijk voorkomen maar is niet volledig te vermijden. Voor een uitgebreide toelichting op de uitgangspunten van de bereikbaarheid wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. Wat betreft de benodigde grond van indiener, de gevolgen daarvan (verkleining huiskavel, resterende gronden, gronddepot) en de wensen van indiener daaromtrent (grondruil / compensatiegrond) geldt dat er overleg plaatsvindt met indiener. De uitgangspunten hiervoor zijn verwoord in paragraaf 5.7.5 van het Projectplan. In de taxatie van de gronden wordt rekening gehouden met de specifieke omstandigheden van indiener met betrekking tot zijn kavel.
7	Indiener verzoekt om in beeld te brengen hoe de eventuele verandering van zijn hectares doorwerkt in regelgeving, waaronder mest- en fosfaat regelgeving en	De eventuele nadelige financiële gevolgen van de Versterking voor indiener in relatie tot mest- en fosfaatregelgeving en betalingsrechten worden gecompenseerd in de overeenkomst tot verkoop of verhuur. Dit aspect wordt dan ook meegenomen in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	betalingsrechten.	verwerving van de benodigde gronden. In dat kader kan een specificatie worden gegeven van de compensatie van de verschillende onderdelen.
8	Indiener vindt een buitendijkse oplossing logischer dan een binnendijkse dijkverzwaring. Buitendijks is voorland aanwezig. De weg zal 1 meter hoger komen te liggen wat impact zal hebben op de woon- en leefomgeving. Indiener vraagt zich af hoe toegang mogelijk blijft tot zijn erf, met name onder bijzondere weersomstandigheden.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 3. In aanvulling daarop is van belang dat er voor een binnendijkse versterking (bij sectie HE-8B) is gekozen om ruimtebeslag op het waardevolle voorland te voorkomen. Dit is toegelicht in paragraaf 4.7.2 (Effectbeschrijving module 6) van het MER deel B en in paragraaf 4.3.6 van het Projectplan. De aanwezigheid van voorland maakt het derhalve niet logisch om voor een buitendijkse oplossing te kiezen. Ten aanzien van de vraag van indiener over de toegang tot zijn erf wordt opgemerkt dat de inpassing van de inrit in overleg met indiener plaats vindt bij de nadere detaillering van het ontwerp. Daarbij wordt de huidige functionaliteit van de inrit behouden.
9	Indiener is bang dat het ecologisch beheer van de nieuwe dijk, na realisatie, overlast gaat geven van ongedierte, waaronder muizen en ratten.	Het is niet zonder meer aan te nemen dat een ecologische zone leidt tot een grote toename van kleine knaagdieren. In een recent rapport (Wymenga, E., J. Latour, N. Beemster, D. Bos, N. Bosma, J. Haverkamp, R. Hendriks, G.J. Roerink, G.J. Kasper, J. Roelsma, S. Scholten, P. Wiersma & E. van der Zee, 2015. Terugkerende muizenplagen in Nederland. Inventarisatie, sturende factoren en beheersing. A&W-rapport 2123. Altenburg & Wymenga bv, Alterra Wageningen UR, Livestock Research Wageningen, Wetterskip Fryslân, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief. Feanwâlden.) is geconcludeerd dat er duidelijke aanwijzingen zijn dat recente muizenplagen in Friesland zijn begonnen in veen- en klei-op-veengebieden met een bovengemiddelde drooglegging. Het zijn daarnaast typerend eenvormige intensief gebruikte graslandpolders. Dit zijn gebieden met tegenovergestelde kenmerken dan die van de ecologische zone, waar een soortenrijke vegetatie geambieerd wordt, met bij voorkeur wat hogere waterstanden. Er is dus geen rechtstreekse relatie te leggen tussen ecologische zones en toenames van kleine knaagdieren in de omgeving. Bovendien moet de ecologische zone langs de dijk gaan dienen als leefgebied voor dieren, met name voor soorten als wezel en hermelijn. Dit zijn juist soorten die jagen op kleine knaagdieren als muizen en ratten. Daarnaast vormt de ecologische zone ook jachtgebied voor roofvogels, uilen en ringslang, die ook jagen op muizen.
10	Indiener is van mening dat de werkzaamheden leiden tot geluidsoverlast en trillingen. Dit heeft invloed op de woon- en leefomgeving en op de persoonlijke gemoedstoestand van de indiener.	Uitgangspunt voor de uitvoeringsfase is dat overlast voor omwonenden en bedrijven zoveel mogelijk wordt beperkt. Hiertoe zijn maatregelen opgenomen in het Projectplan, onder andere ten aanzien van geluidsoverlast en trillingen. Voor trillingen wordt gewezen op hetgeen hiervoor onder 1 is toegelicht. Voor geluid geldt dat voor de effecten van geluidhinder door bouwverkeer, –materieel en bouwwerkzaamheden ten behoeve van het MER per module onderzoek is gedaan. De resultaten daarvan zijn opgenomen in het Akoestisch onderzoek aanlegfase MER (bijlage 7.3 van het Bijlagenboek). Op basis van die resultaten worden daar waar nodig in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het Werkplan maatregelen opgenomen om nadelige effecten van geluidhinder zoveel mogelijk te beperken. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragrafen 10.1.3 (Geluidhinder) van het Projectplan en op bijlage 7.3 van het Bijlagenboek.
11	Indiener verzoekt om het plan niet op deze manier vast te stellen. Indiener wil eerst garanties op papier hebben voordat het plan vast kan worden gesteld.	Gelet op hetgeen hiervoor is toegelicht, is er geen aanleiding om niet tot vaststelling van het Projectplan over te gaan.
12	Indiener geeft aan dat ook herstelmaatregelen als gevolg van het PAS geen nadelige gevolgen voor de bedrijfsvoering van cliënten met zich mee dienen te brengen.	In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voor alle projecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, dus ook voor Versterking Markermeerdijken, stikstofruimte gereserveerd in segment 1 van het Programma (prioritaire projecten). Het PAS is een programma van de overheid waarin mitigerende maatregelen in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden centraal worden geregeld om daarmee ontwikkelingsruimte op het gebied van stikstofdepositie voor nieuwe ontwikkelingen te regelen. Deze PAS-maatregelen zijn reeds beschreven en getoetst. Wanneer binnen het kader van het PAS wordt gewerkt, hoeven geen aanvullende toetsing of maatregelen te worden genomen (voor het aspect stikstofdepositie). Het project is opgenomen als "Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam (planstudie); Dijkversterking Markermeerdijk Marken", projectnummer R2-061 in de Basisrapportage HWBP-2 van 26 september 2011 (zie Kamerstukken II 2011/12, 27 625, nr. 237). De stikstofuitstoot ten gevolge van de Versterking past binnen de gereserveerde ruimte van de PAS, en is dus al passend beoordeeld in de Passende Beoordeling die voor de PAS is opgesteld. Aanvullende maatregelen zijn dus niet nodig. Verder worden als gevolg van de Versterking geen nieuwe stikstofgevoelige habitattypen binnen Natura 2000-gebied ontwikkeld. Kortom: als gevolg van de Versterking is er geen sprake van een effect op bedrijfsvoering in relatie tot het PAS. Zie paragraaf 3.2 van de Passende beoordeling voor de Versterking. Naast de beoordeling in het kader van de PAS is in de Passende Beoordeling ook een inhoudelijke beoordeling van het stikstofeffect opgenomen (zie voor de uitgebreide tekst bijlage 8.31 van het Bijlagenboek). Uit deze beoordeling blijkt dat als gevolg van de Versterking er sprake is van een geringe toename van de permanente en tijdelijke stikstofdepositie. Uit de inhoudelijke beoordeling blijkt dat de stikstofdepositie als gevolg van de versterking zeer gering is gezien de hoeveelheid stikstof die planten nodig hebben, de aanwezige stikstofkringlopen, de daling van stikstofdepositie, de jaarlijkse fluctuatie en het reguliere beheer dat noodzakelijk is om verschillende habitattypen in stand te houden (zelfs als de kritische depositiewaarde niet overschreden wordt). Daarnaast is per Natura 2000-gebied ook gekeken naar de trend en de huidige kwaliteit. Uit deze beoordeling volgt dat als gevolg van de zeer geringe hoeveelheid stikstofdepositie van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de versterking bij voorbaat een ecologisch merkbaar en meetbaar effect is uitgesloten. Ook dit heeft geen effecten op de bedrijfsvoering.
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van deze zienswijze is paragraaf 10.1.8 van het Projectplan (Bouwkundige opnames) zodanig gewijzigd dat gespecificeerd is dat de maatregelen niet alleen gelden voor woningen, maar voor panden in zijn algemeenheid.		

Zienswijze ZW-0004: Indiener 4 **Module 14, Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen onder 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0005: Indiener 5 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een verdere uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven ‘schuifruimte asverplaatsing’ blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener sluit zich aan bij zienswijze Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 (Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0006: Indiener 6 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener vindt de bereikbaarheid van hun onderneming van groot belang omdat een slechte bereikbaarheid als gevolg van werkzaamheden van invloed zal zijn op de omzet van de onderneming. Tevens is indiener van mening dat de werkzaamheden invloed hebben op de bijzondere sfeer, rust en natuurbeleving rondom zijn onderneming. Indiener heeft hierdoor minder kwaliteit te bieden aan zijn gasten en verwacht omzetderving. Indien de onderneming leidt aan omzetvermindering wil indiener hiervoor worden gecompenseerd.	Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Daarmee blijft de onderneming van indiener bereikbaar. Hinder voor de onderneming wordt zo veel als mogelijk voorkomen maar is niet geheel te vermijden. Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 6 van deze zienswijze. Indien de genoemde omzetderving zich voordoet, komt indiener mogelijk in aanmerking voor nadeelcompensatie. Voor meer informatie over nadeelcompensatie wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Ten aanzien voor een reactie op dit thema wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
17	Indiener sluit zich aan bij zienswijze Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 (Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0007: Indiener 7 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor wat betreft een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief pompen in de Houtribdijk (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op	De aansluitingen op de modules ten noorden en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	begrepen.	Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0008: Stichting Dorpsraad Uitdam **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse	In verband met de zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Van onaanvaardbare risico’s is geen sprake. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener sluit zich aan bij zienswijze Stichting De Kwade Zwaan.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-030 is gegeven
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0009: Indiener 9 **Module 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt het onvoorstelbaar dat het uitzicht op het Markermeer vanaf de Grote Waal grotendeels zal verdwijnen en kan zich niet vinden in de aanleg van een nieuwe dijk/strand van ca. 200 meter breed.	Bij de modules 2 en 3 is er gekozen voor een oeverdijk. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De waarden van de monumentale dijk blijven hier weliswaar intact, maar het open

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		water komt op een grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal veranderen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De oeverdijk biedt de recreant veel kansen om het open water van het Markermeer te beleven. De aanleg van het stadsstrand en de realisatie van de doorgaande fiets- en wandelverbinding vormen een belangrijke verbetering voor de recreatieve mogelijkheden. De afmeting van de oeverdijk, en daarmee het stadsstrand, is onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. De context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop veranderen met de nieuwe oeverdijk in het water. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact. De oeverdijk grijpt niet in op landschappelijk en cultuurhistorisch markante punten zoals de kaap bij de Galgenbocht. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de tekeningen in paragraaf 7.2 en 7.3 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0010: Indiener 10 **Module Integraal, 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat een MER op een hoger schaalniveau uitgevoerd moet worden. Er is in het Projectplan eenzijdig gekozen voor het versterken van dijken en daarop is het MER gericht. Indiener noemt als alternatief het plaatsen van pompen in de Houtribdijk en wijst erop dat er per 1 januari 2017 nieuwe normering voor de waterveiligheid van kracht is. Dit lijkt indiener genoeg reden om pompen en een MER op hoger schaalniveau in ogenschouw te nemen.	Het doel van het project is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waterwet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave. Wel zijn in het kader van de Versterking verscheidene alternatieven onderzocht. Deze alternatieven zijn vervolgens zorgvuldig afgewogen om uiteindelijk tot een voorkeursoplossing te komen. De Commissie m.e.r. heeft in haar eindadvies aangegeven dat er in de bandbreedte voldoende onderzoek is gedaan naar alternatieven. In paragraaf 2.2.3 van deze Nota is ingegaan op het plan 'Pompen in de Houtribdijk'. In aanvulling hierop is van belang te vermelden dat het ontwerp van de versterking zoals opgenomen in het Projectplan is gebaseerd op de nieuwe normering die per 1 januari 2017 in werking is getreden. De nieuwe normering leidt echter niet tot de conclusie dat de noodzaak tot dijkversterking in zijn algemeenheid komt te vervallen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener is tegen de realisatie van gecombineerde fiets/wandelroutes en geeft aan wat voordelen zijn van aparte wandelpaden.	Als er voldoende ruimte is kan dit nog worden meegenomen in de nadere uitwerking van het Projectplan, mits andere belangen daardoor niet worden geschaad, zoals bijv. die van natuur. In geval van vrijliggende wandelpaden worden ze onverhard uitgevoerd. In alle andere gevallen zal sprake zijn van een vorm van verharding.
3	Indiener vreest dat de buitendijks gelegen fietspaden schadelijk zijn voor natuurbehoud c.q. de natuurontwikkeling. Met name grote groepen fietsers zullen jaarrond de vogels verstoren. Voorts vindt indiener onduidelijk of de buitendijkse fietspaden jaarrond geopend zijn of gesloten zijn tijdens het broedseizoen. Indiener vermoedt dat het effect van fietsers niet gericht is onderzocht en verwijst daarbij naar een passage in de Soortenbeschermingstoets.	In de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (maar ook in de Passende beoordeling en Soortenbeschermingstoets zijn deze paragrafen opgenomen) is in paragraaf 2.5.2 aangegeven dat een deel van de oeverdijk voor recreatie is afgesloten ten behoeve van natuurontwikkeling. In paragraaf 5.3.3 van de Soortenbeschermingstoets (en ook in andere voorgenoemde toetsen) staat dat uit onderzoek van Krijgsveld et al. (2013) blijkt dat fietsen leidt tot beperkte verstoring. Als reden wordt genoemd dat fietsers zich voorspelbaar en over paden voortbewegen en relatief snel een locatie passeren. Door indiener wordt geen informatie aangedragen die leidt tot nieuwe inzichten of waardoor de conclusie herzien zou moeten worden.. Verder wordt opgemerkt dat de volledige analyse ten aanzien van verstoringeffecten op vogels niet in het door indiener aangegeven hoofdstuk afgerond wordt. In hoofdstuk 5 van de Soortenbeschermingstoets wordt aangegeven welke reikwijdte voor verstoring wordt aangehouden. Deze verstoringsafstanden zijn vervolgens voor zowel wandelaars als fietsers als worst case aangehouden (zie afbeelding 18 in Soortenbeschermingstoets). De daadwerkelijke analyse van de effecten op vogels volgt in het rapport in hoofdstuk 7 (geldt ook voor Passende Beoordeling).
4	Indiener constateert dat in de Soortenbeschermingstoets verstoringscontouren worden aangegeven bij de fietspaden en vraagt zich af of men dan überhaupt die fietspaden moet willen aanleggen aangezien dit ten koste gaat van de natuurdoelstellingen.	De provincie wil dat toekomstige generaties ook kunnen genieten van de natuur. Daarom investeert de provincie in een groene en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving. De provincie heeft hiervoor beleid vastgelegd in de Agenda Groen, dat verder is uitgewerkt in het Provinciaal Meerjarenprogramma Groen 2018-2021. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is in paragraaf 3.5 (Opgave recreatie) verwezen naar dit beleid. In paragraaf 3.3.4 van de Agenda Groen is aangegeven dat een belangrijke functie van de provinciale groenstructuur is het bieden van aantrekkelijke recreatiemogelijkheden. De provincie investeert daarom in het vergroten en verbeteren van de beleefbaarheid en recreatieve toegankelijkheid van de provinciale groenstructuur, waarbij de nadruk ligt op de aanleg van recreatieve verbindingen zoals voet- en fietspaden. Prioriteit wordt gegeven aan de ontwikkeling van regionale routenetwerken en het oplossen van knelpunten in stad-landverbindingen met kernen van meer dan 30.000 inwoners. In het Meerjarenprogramma Groen 2018-2021 (paragraaf 3.4, tabel 10) is de Versterking opgenomen als project dat kansen voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		natuur- en recreatie biedt. Uiteraard moeten de recreatieve ambities op een zodanige manier worden uitgewerkt dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de natuurdoelstellingen. In de toetsingen zijn de geluidscontouren niet alleen voor nieuwe fietspaden aangegeven, maar ook voor de huidige fietspaden en de nieuwe en huidige wandelpaden om op die manier te beoordeling hoe verstoring verschuift. Uit de toetsingen (Passende beoordeling, Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en Soortenbeschermingstoets) blijkt echter dat er geen effecten optreden die onacceptabel zijn.
5	Indiener geeft aan dat verlichting van de fietspaden nadelig is voor soorten die aan de donkerte hun veiligheid ontlenen.	In het project is niet voorzien in verlichting langs het fietspad. Dit is dan ook niet opgenomen in de toetsingen die voor natuur zijn uitgevoerd. Mocht in de toekomst wel verlichting worden aangebracht, dan moet hier een aanvullende toetsing voor worden gedaan.
6	Indiener wijst op de nadelige effecten van het toepassen van asfalt op de fietspaden voor de ringslang. Indiener vreest dat ringslangen slachtoffer worden van gebruikers van het fietspad.	In de huidige situatie is de ringslangenpopulatie ten noorden van Edam nog beperkt. Het zwaartepunt van de ringslangenpopulatie langs de dijk ligt tussen Marken en Amsterdam. Hier ligt het fietspad gescheiden van de weg en is het van asfalt. Dit heeft geen belemmering gevormd voor de ontwikkeling van de populatie ringslangen en deze situatie kan dus niet zonder meer als negatief gezien worden. Verder worden er verspreid ten noorden van Edam ook overwinteringsplaatsen aangelegd waar ringslangen kunnen zonnen. Tenslotte wordt er in de huidige situatie ook gefietst en met de auto gereden, met het enige verschil dat fiets- en autoverkeer nu gescheiden wordt.
7	Indiener is van mening dat meer moet worden gekeken naar mogelijkheden om de ecologische omstandigheden te verbeteren in het Markermeer, met name langs de westkant van het Markermeer. Indiener noemt daarbij de wenselijkheid van moerasontwikkeling, door geleidelijke overgang van land naar water te maken. Zo moet niet het tussenwater, maar het Markermeer zelf de functie van kraamkamer krijgen.	In de huidige situatie zijn de omstandigheden in het Markermeer niet optimaal voor het vervullen van de functie van kraamkamer waar indiener op doelt. Het Markermeer is ingesloten door steile, stenige oevers, terwijl in een natuurlijke situatie meer zandige oevers en geleidelijke overgangen aanwezig zouden zijn. Verder is een knelpunt het tegennatuurlijke peilbeheer in het Markermeer wat vooral de moerasontwikkeling in de weg staat. De oeverdijk biedt een meer natuurlijke overgang in het Markermeer en levert daarmee een positieve bijdrage door een geleidelijke overgang van land naar water. In het tussenwater wordt een meer natuurlijk peilbeheer gehanteerd. Deze mogelijkheid is er niet in het Markermeer. Het peilbeheer in combinatie met waterplanten, moeras en ondergelopen graslanden bieden mogelijkheden voor vissen uit het Markermeer. Hiermee levert het tussenwater een bijdrage aan de wensen en doelen om het Markermeer te verbeteren. Dit staat overigens de mogelijkheden om aan de buitenzijde van de oeverdijk en langs andere delen van de westoever van het Markermeer in de toekomst nog maatregelen te nemen niet in de weg. Kortom: er ligt een bijzondere kans voor natuurontwikkeling die nu gegrepen wordt, terwijl andere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		mogelijkheden voor de toekomst hiermee niet uitgesloten zijn.
8	Indiener vraagt wat initiatiefnemer verstaat onder ecologisch inrichten en onderhouden en ecologisch maaibeheer, met name voor wat betreft Zeevang waar een 15-30 meter breed voorland moet komen en een binnenberm die op een ecologische manier wordt ingericht en onderhouden. Indiener geeft aan twijfels te hebben bij het maaibeheer van het hoogheemraadschap door ervaringen uit het verleden als lid van de KNNV Hoorn/West-Friesland.	Het hoogheemraadschap beheert waterkeringen volgens het principe van natuurtechnisch/ecologisch beheer. Dit betekent beweiding van april tot oktober of twee maal per jaar maaien en afvoeren. Ecologisch beheer kan op daarvoor geschikte locaties worden toegepast als de grasbekleding blijft voldoen aan de voorwaarden die vanuit het wettelijk behoordelingsinstrumentarium gesteld zijn voor waterkeringen. Op dit moment lukt het in de praktijk niet om op alle waterkeringstrajecten ecologisch beheer uit te voeren. Dit komt doordat taluds gewoon te steil zijn om maaien en afvoeren goed te kunnen uitvoeren, omdat daarbij over de dijk gereden moet worden. Bij de versterking worden taluds echter zodanig uitgevoerd dat het toepassen van ecologisch beheer op meer locaties mogelijk wordt. Over de periode van maaien wordt opgemerkt dat het hoogheemraadschap zich houdt aan de richtlijnen die hiervoor gelden vanuit de natuurwetgeving. Dit betekent in zijn algemeenheid dat vanaf 15 juni gemaaid mag worden, tenzij er vanwege de aanwezigheid van bepaalde aanwezige beschermde soorten pas later gemaaid mag worden. Voor wegbermen geldt overigens vanuit verkeersveiligheidsoverwegingen een uitzondering (in verband met zicht op obstakels in de berm). Ten slotte wordt opgemerkt dat bij de Zeevang voor die gedeeltes die na de versterking buiten de zone van het waterstaatswerk komen te liggen, meer mogelijkheden zijn om rekening te houden met de natuur aangezien hier niet de strenge eisen ten aanzien van de grasbekleding van de waterkering gelden.
9	Indiener is gelet op de duur van de werkzaamheden van mening dat de voorgestelde maatregelen om vestiging van beschermde soorten en broeden tegen te gaan te ingrijpend zijn. Voorts is indiener van mening dat de verwachting dat soorten spontaan terugkomen na 5 jaar werkzaamheden en dan de weg weten naar de nieuwe broedmogelijkheden op de oeverdijken in module 2 en 3 te optimistisch is. Indiener wijst erop dat broedvogelsoorten plaatstrouw zijn en noemt met name de grutto als kwetsbare weidevogel. Ook wordt verwezen naar de noordse woelmuis.	De compensatie op de oeverdijk is niet bedoeld als compensatie in het kader van soortbescherming. Tijdens de werkzaamheden wordt zoveel als redelijkerwijs mogelijk is gedaan om beschermde soorten ook daadwerkelijk in de buurt te houden. Ten aanzien van de door indiener aangehaalde soorten worden de volgende dingen gedaan in het kader van soortbescherming: - Voor broedvogels geldt dat het bij vogels op de dijk om een klein aantal vogels gaat van veel voorkomende soorten. Deze kunnen uitwijken naar andere geschikte locaties in de buurt. Het gaat erom dat zij zich niet vestigen in het werkgebied. Hiervoor zijn maatregelen beschreven in paragraaf 7.2.4 van de Soortenbeschermingstoets. - Voor weidevogels worden compenserende maatregelen genomen. Dit is onder andere beschreven in de Toetsing Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebieden en in het compensatieplan in bijlage 8.30. Bovendien worden voor weidevogels in Polder Zeevang ook maatregelen genomen om rust te waarborgen tijdens de werkzaamheden in die periodes waarin deze soorten het meest aanwezig zijn. Hiervoor wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verwezen naar paragraaf 8.3.3. van de Passende Beoordeling. - Voor noordse woelmuis geldt dat er geen populaties verdwijnen, maar uitsluitend stroken aan de randen van leefgebieden verdwijnen. Eerst worden maatregelen genomen om te zorgen dat noordse woelmuizen zich voorafgaand aan werkzaamheden in de resterende delen kunnen terugtrekken. De functies van de leefgebieden voor de populatie blijven, ook voor de duur van de werkzaamheden, behouden. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 7.3 van de Soortenbeschermingstoets. Kortom, met betrekking tot beschermde soorten worden maatregelen genomen om zoveel mogelijk beschermde soorten te behouden. Daarnaast worden aanvullend in het kader van gebiedsbescherming maatregelen genomen om populaties in kwetsbare periodes te ontzien. Soorten worden niet zomaar verjaagd met de verwachting dat deze vijf jaar later weer terug kunnen keren. Hierbij gaat het voornamelijk om mitigerende maatregelen die tijdens de werkzaamheden worden genomen. De compensatie op de oeverdijk is niet bedoeld als compensatie in het kader van soortbescherming, maar als compensatie van NNN.
10	Indiener wijst op de vernietiging van biotoop en het feit dat pas na vijf jaar een alternatief wordt geboden, waarvan indiener zich afvraagt of het een reëel alternatief is. Het gebruik van de oeverdijk als vogelbroedgebied en voor recreatie gaan gelijk op blijkens pagina 92. Deze functies kunnen echter botsen. Voorts vraagt indiener welk beheer er op de oeverdijk komt en geeft aan dat er geen verruiging mag plaatvinden.	De compensatie die plaatsvindt op de oeverdijk dient niet als biotoop voor soorten die leefgebied verliezen langs de dijk. De effecten en noodzakelijke maatregelen voor soorten zijn beschreven in hoofdstuk 7 van de Soortenbeschermingstoets. De compensatie op de oeverdijk komt voort uit de toetsing van de effecten op het Natuurnetwerk Nederland, hetgeen is beschreven in de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden. In de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden is in paragraaf 8.2.2.3 ook een uitgebreide beschrijving gegeven van het beheer op de oeverdijk. Het is niet de bedoeling dat grasland en rietlanden verruigen. Het beheer is hierop afgestemd.
11	Indiener is het niet eens met de stelling dat er geen sprake is van wezenlijke effecten op niet-broedvogels. Deze vogels rusten, foerageren etc. nu op rustige plekken en deze mogelijkheid wordt ze ontnomen.	In de Soortenbeschermingstoets is in paragraaf 7.2.2 ingegaan op de effecten op beschermde vogelsoorten. Hier is aangegeven dat het voor niet-broedvogels mogelijk is om naar de directe omgeving uit te wijken. Hier zijn vergelijkbare functies als rond de dijk mogelijk. Relevant in deze context is ook dat er in de huidige situatie rustige gebieden zijn, maar dat langs het grootste deel van de dijk een weg loopt, dat het toegestaan is om op de dijk te lopen en dat er op verschillende plaatsen woningen staan en gerecreëerd wordt. Als in de omgeving wordt gekeken, dan zijn er voldoende uitwijkmogelijkheden voor niet-broedvogels rond de verschillende delen van de dijk om verderop te foerageren of rusten. Verder is niet alleen in de Soortenbeschermingstoets aandacht besteed aan vogels. Ook in de Passende Beoordeling en Toetsing Natuurnetwerk Nederland en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Weidevogelleefgebieden is aandacht besteed aan de leefgebieden van vogels. In het kader van de soortbescherming is er geen sprake van wezenlijke effecten. Wanneer dit in het kader van gebiedsbescherming (zie Passende Beoordeling) wel aan de orde is, dan zijn daarvoor maatregelen opgenomen. Verschil is dat het in de Passende Beoordeling om lokale populaties in omgrensde gebieden gaat. Dit is voor soortbescherming niet het geval. Indiener heeft geen nieuwe gegevens of inzichten aangeleverd die invloed hebben op de conclusies van de drie voorgenoemde toetsingen.
12	Indiener vraag om een nadere toelichting op het aspect verlichting in relatie tot vleermuizen. Aangegeven is dat ervoor gezorgd wordt dat in gevoelige periodes geen sprake is van verlichting. Indiener wijst erop dat de periodes waarin vleermuizen actief zijn van jaar tot jaar kunnen verschillen afhankelijk van weersomstandigheden en vraagt wat wordt verstaan onder 'gevoelige periodes'. Indiener geeft aan op 18 december nog een vleermuis te hebben waargenomen.	Indiener verwijst naar pagina 59 van de Soortenbeschermingstoets. Dit is de afbakening van relevante effecten. De paragrafen 7.5 en 7.6 beschrijven echter de effecten op vleermuizen waarbij ook meer specifiek ingegaan is op gevoelige periodes. In het kader van soortbescherming zijn de effecten op vleermuizen overigens beperkt. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn beperkt langs de dijk en foerageergebieden zijn in voldoende mate aanwezig, ook als de werkzaamheden worden uitgevoerd. De meervleermuis vormt echter een uitzondering, omdat deze meer gebonden is aan het grote open water van het Markermeer. Populaties in het binnenland trekken dagelijks van de kolonie naar het Markermeer en daarnaast wordt door trekkende dieren de oever van het Markermeer gebruikt. Met maatregelen wordt voorkomen dat de populaties te grote hinder van de werkzaamheden ondervinden, dit wordt met name gedurende de periodes gedaan waarin een aanzienlijk deel van de meervleermuizen te verwachten zijn. Gevallen als gemeld door indiener zijn bekend, maar hierbij gaat het om incidenten en de kans is zeer klein dat het om een meervleermuis ging. De meervleermuis is een soort die beperkt in Nederland overwintert (afstand tussen zomer- en winterverblijfplaatsen kan 200-300 km bedragen). Kortom: effecten op de meeste vleermuissoorten is beperkt omdat er voldoende alternatieve gebieden met een vergelijkbare functie aanwezig zijn. De meervleermuis is een geval apart en maatregelen worden genomen om zoveel mogelijk de functie voor meervleermuizen te behouden gedurende de werkzaamheden.
13	Indiener vraagt naar welke locatie de voortplantings- en overwinteringsplaatsen van ringslang worden verplaatst. Tevens vraag indiener hoe de overwinteringsplaatsen tussen de basalt en Noordse steen worden verplaatst.	In de Soortenbeschermingstoets is in paragraaf 7.7.4 van de beschreven welke mitigerende maatregelen worden genomen voor de ringslang. Hier is niet concreet aangegeven waar de voortplantingsplaatsen (broeihopen) naartoe worden verplaatst, omdat dit moet worden gedaan in samenspraak met de werkgroep die ringslangen onderzoekt langs de kust van het Markermeer. Dit is ook afhankelijk van waar werkzaamheden plaatsvinden en suggesties van de werkgroep over locaties van broeihopen. Om flexibiliteit te houden en in het veld te kunnen kiezen welke locaties het meest geschikt zijn is gekozen om niet de locaties

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		al geruime tijd voor uitvoering vast te leggen. Broeihopen zijn geen constructies die veel tijd kosten om te realiseren. Het is goed mogelijk om dit snel en op korte termijn te doen. Vandaar dat het ook te verantwoorden is om de locaties niet al bij voorbaat vast te leggen. Indiener zegt dat winterverblijfplaatsen verplaatst worden. Daarmee wordt geïmpliceerd dat overwinteringsplaatsen een soort opneembare constructies zijn. Dit is niet het geval. De tussenruimtes in de dijk en steenbekleding dienen als overwinteringsplaats. Met het aanpassen van de dijk, verdwijnen deze tussenruimtes. Het is dus noodzakelijk om in de versterkte dijk nieuwe verblijfplaatsen te maken door nieuwe tussenruimtes te creëren. Hiervoor worden de ervaringen gebruikt die op Marken zijn opgedaan met overwinteringsplaatsen. Verder wordt ook zorg gedragen dat elke winter ook overwinteringsplaatsen beschikbaar zijn door fasering van werkzaamheden. Dit is allemaal uitgebreid beschreven in paragraaf 7.7.6 van de Soortenbeschermingstoets.
14	Indiener vraagt waarom niet eerst mitigerende en compenserende maatregelen worden genomen, voordat met de werkzaamheden wordt begonnen.	Mitigerende maatregelen zijn voorkomende/verzachtende maatregelen. Compenserende maatregelen zijn maatregelen die bedoeld zijn om resteffecten te compenseren. Het moment waarop de maatregelen worden genomen, is afhankelijk van het effect dat voorkomen, verzacht of hersteld moet worden. Mitigerende maatregelen worden altijd vooraf of tijdens de werkzaamheden genomen om het effect te voorkomen of te verzachten, bijvoorbeeld maaien voorafgaand aan werkzaamheden of werken in één richting tijdens de werkzaamheden. De compenserende maatregelen worden gedurende verschillende fasen in het project genomen. Hierbij wordt rekening gehouden met de praktische mogelijkheden die geboden worden en de effectiviteit van de maatregelen. Als voorbeeld worden genoemd de maatregelen voor de ringslang. In het ideale geval worden de nieuwe verblijven van tevoren aangelegd. Dit is echter niet mogelijk, omdat deze verblijven in de dijkbekleding liggen. Maar de fasering is dusdanig dat er in de kritische seizoenen wel verblijven aanwezig zijn.
15	Indiener refereert aan pagina 55 van de Soortenbeschermingstoets waar is aangegeven dat gekeken is naar mogelijk verstorende effecten van geluid en optische prikkels tijdens werkzaamheden. Daarbij worden vogels gebruikt als indicatorsoort. Indiener vraagt waarom het hoogheemraadschap als initiatiefnemer wil weten welke soorten tijdens de werkzaamheden verstoord kunnen worden, aangezien initiatiefnemer al het leven in het werkgebied wil ontmoedigen.	Ingreep-effectrelaties worden in de Soortenbeschermingstoets (maar ook in de Passende Beoordeling en de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden) beschreven om inzicht te geven in de effecten van de werkzaamheden. Indiener refereert aan maatregelen in het werkgebied en het klopt dat binnen het werkgebied soorten zoveel mogelijk worden verjaagd om effecten daarop te voorkomen. Effecten gaan verder dan alleen het werkgebied, zoals ook blijkt uit de ingreep-effectrelaties. In het kader van natuurwetgeving moet het effect van de ingreep inzichtelijk worden gemaakt voor beschermde soorten maar ook voor beschermde gebieden.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Ontmoedigen, zoals indiener het noemt, is niet altijd toegestaan. Hier zijn voorwaarden aan verbonden. In het kader van wettelijke beperkingen ten aanzien van natuur is het noodzakelijk om ook het effect buiten het werkgebied in beeld te brengen en of wel aan de wettelijke voorwaarden wordt voldaan. Dit is dan ook gebeurd: in het kader van Natura 2000-gebieden in het rapport Passende Beoordeling, in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden in het rapport Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en beschermde soorten in het rapport Soortenbeschermingstoets.
16	Indiener is verbaasd dat het hoogheemraadschap wel bekend is met en onderzoek doet naar de belangrijke factoren voor verstoring van fauna, terwijl men geen fauna in het werkgebied wil en vluchtgedrag stimuleert.	Er worden maatregelen genomen om het gebied onaantrekkelijk te maken voor vogels, zodat zij zich daar niet meer zullen ophouden. Dit betekent bijvoorbeeld dat het gras kort gemaaid wordt. Maaien is op zichzelf een normale activiteit die regelmatig op de dijk plaatsvindt.
17	Indiener mist de weidevogels bij de ingreep-effect-relaties. Indiener is van mening dat geen effecten van de dijkversterking in beeld kunnen worden gebracht zonder daarbij de in de voorlanden broedende weidevogels te betrekken.	Indiener gaat in de zienswijze in op pagina 63 van de Soortenbeschermingstoets en stelt dat er onvoldoende is gekeken naar effecten op weidevogels, met name naar de op de voorlanden broedende weidevogels. De informatie en toetsing ten aanzien van weidevogels is naar onze mening echter in voldoende mate aanwezig en uitgevoerd. Verwezen wordt naar paragraaf 7.2 en bijlage 8.26 van de Soortenbeschermingstoets, Daarnaast wordt gewezen op de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden.
18	Indiener valt ten aanzien van grasetende watervogels op dat de verstoringsgevoeligheid gemiddeld tot groot wordt aangeduid, maar dat het populatie-effect steeds matig is. Dit lijkt met elkaar in tegenspraak.	In tabel 5 in paragraaf 5.3.3 van de Soortenbeschermingstoets (dezelfde tabel staat ook in de toetsingen) staan de gevoeligheden uitgewerkt. Hierbij is ook de informatiebron gegeven, namelijk Krijgsveld et al. (2008). In deze studie zijn gegevens uit verschillende onderzoeken verzameld. Dit is een veel gebruikte bron bij inschatten van de verstoring die optreedt ten gevolge van allerhande recreatieve en andere menselijke activiteiten. Indiener stelt dat verstoringsgevoeligheid en populatie-effect elkaar lijken tegen te spreken. Verstoringsgevoeligheid en populatie-effect zijn wel gerelateerd, maar niet in de mate die indiener aangeeft. Verstoringsgevoeligheid gaat over de mate van verstoring waarbij een individu reageert. Populatie-effect is het effect op de populatie als gevolg van verstoring. In Krijgsveld et al. (2008) is aangegeven dat verstoring leidt tot het onderbreken van natuurlijk gedrag of het verdrijven uit leefgebieden (niveau individu). Dit kan leiden tot verlaagd reproductief succes en lagere overlevingskansen op individueel en populatieniveau (niveau populatie). Gevoeligheid van verstoring is in het onderzoek dus op twee niveaus gekeken. Soorten kunnen individueel wel gevoelig zijn voor verstoring (snel reageren door bijvoorbeeld het hoofd naar de verstoring te verdraaien), maar dat hoeft geen effecten op de populatie te hebben (totale aantal vogels gaat niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		omlaag). Verstoringsgevoeligheid en populatie-effect kunnen dus wel degelijk verschillen van elkaar.
19	Indiener geeft aan de verstoringsgevoeligheid van Roerdomp en Blauwborst anders te zien dan in het rapport is opgenomen op basis van eigen ervaring. Voorts wordt geïnformeerd naar de bron voor de gegevens over verstoringsgevoeligheid.	De bron voor gegevens is opgenomen in de kop van de tabel. Het gaat hier om tabel 5 in de Soortenbeschermingstoets (in de Passende Beoordeling en de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden zijn vergelijkbare tabellen opgenomen). De bron hier is Krijgsveld et al., 2008. Dit is een veel gebruikte bron bij het inschatten van de verstoring die optreedt ten gevolge van allerhande recreatieve en andere menselijke activiteiten. In de studie zijn gegevens uit verschillende onderzoeken verzameld. Indiener geeft aan dat de roerdomp en de blauwborst gevoeliger zijn dan is aangegeven. Hierbij is echter niet aangegeven op welke ervaringen deze uitspraken berusten. Voor de toetsingen is uitgegaan van systematisch verzamelde en door wetenschappelijk onderzoek verkregen gegevens. Voorts zijn effecten door inspreker niet gekwalificeerd en verstoringsafstanden niet gekwantificeerd. Indiener geeft daarmee geen aanleiding om gehanteerde verstoringsafstanden in de toetsingen te herzien.
20	Indiener geeft aan dat het nonnetje juist minder verstoringsgevoelig is omdat deze in grote groepen voorkomt.	Ook voor de inschatting van de verstoringsgevoeligheid van het nonnetje is gebruik gemaakt van de bron Krijgsveld et al., 2008. In deze studie zijn gegevens uit verschillende onderzoeken verzameld. De gegevens over het nonnetje zijn afkomstig uit het onderzoek van Krijgsveld et al. 2008. Indiener geeft aan dat vogels in groepen minder gevoelig zijn voor verstoring vanwege samen optrekken. Deze conclusie wordt verder niet onderbouwd met gegevens (kwalitatief of kwantitief). In Krijgsveld et al., 2008 is voor meerdere soorten juist aangegeven dat het voorkomen in grote groepen leidt tot kwetsbaarheid. Dit heeft vermoedelijk te maken met het feit dat grote groepen zich vooral verzamelen op rustige en niet op reeds verstoorde locaties. Er is dus geen aanleiding om gehanteerde verstoringsafstanden in de toetsingen te herzien.
21	Indiener geeft aan dat Kuifeenden gemiddeld verstoringsgevoelig zijn en Krakeenden niet zo gevoelig zijn voor verstoring.	Ook voor de inschatting van de verstoringsgevoeligheid van de kuifeend en krakeenden is gebruik gemaakt van de bron Krijgsveld et al., 2008. Indiener geeft aan dat de conclusies met betrekking deze vogels niet correct zijn. De gegevens over de kuifeend en krakeend zijn afkomstig uit het onderzoek van Krijgsveld et al. 2008. Indiener geeft aan dat kuifeend en krakeend minder gevoelig zijn dan in de toetsing is aangegeven. Hierbij is echter niet aangegeven op welke ervaringen deze uitspraken berusten. Voor de studies is uitgegaan van systematisch verzamelde en door wetenschappelijk onderzoek verkregen gegevens. Er is geen aanleiding om gehanteerde verstoringsafstanden in de toetsingen te herzien.
22	Indiener is van mening dat de verstoringsgevoeligheid van weidevogels	Ook voor de inschatting van de verstoringsgevoeligheid van de grutto en kievit is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	(grutto en kievit) groter is dan opgenomen in het rapport. Voorts begrijpt indiener niet waarom de wulp is opgenomen in de analyse, aangezien deze soort niet broedt in dit gebied, maar er verblijft in de winter en herfst. Indiener begrijpt niet waarom er zo weinig weide- en moerasvogels worden betrokken in de analyse, nu het gebied aan de dijk geldt als broedgebied voor weide- en moerasvogels.	gebruik gemaakt van de bron Krijgsveld et al., 2008. Indiener geeft aan dat de conclusies met betrekking deze vogels niet correct zijn. De gegevens over grutto en kievit zijn afkomstig uit het onderzoek van Krijgsveld et al. 2008. Indiener geeft aan dat genoemde weidevogels gevoeliger zijn dan is aangegeven. Hierbij is echter niet aangegeven op welke ervaringen deze uitspraken berusten en welke onderzoeken dan wel gebruikt moeten worden. Als het al zo is dat de populatie is afgenomen, zoals indiener stelt, dan is het niet mogelijk om na te gaan of deze afname van de populatie is veroorzaakt door menselijke verstoring of door andere zaken (bijvoorbeeld abiotische omstandigheden als verdroging of zeer hoge predatie). Voor de inschatting van de verstoringsgevoeligheid is derhalve uitgegaan van systematisch verzamelde en door wetenschappelijk onderzoek verkregen gegevens. Er is geen aanleiding om gehanteerde verstoringsafstanden in de toetsingen te herzien. Verder zijn niet alle vogels die langs de dijk voorkomen in tabel 5 van de Soortenbeschermingstoets opgenomen. Paragraaf 5.3 (Effecten van de beheerfase) is geen effectbeschrijving per soort(groep), maar een bepaling van de reikwijdte van de verschillende effecten. Hierbij is een selectie gemaakt van soorten. Deze selectie is gebaseerd op aandachtsoorten van het Markermeer en instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied. In hoofdstuk 7 (paragraaf 7.2) en bijlage 8.26 heeft de effectbeoordeling per soort(groep) plaatsgevonden. Voor de wulp geldt een instandhoudingsdoelstelling voor Natura 2000-gebied Polder Zeevang. Daarom is de wulp in de Passende Beoordeling meegenomen.
23	Indiener geeft aan dat in de analyse er alleen bij weidevogels honden worden genoemd en geeft aan dat het vaak de honden en niet de wandelaars zijn die voor verstoring zorgen. Ook fietsers worden naar mening van indiener weinig als verstoorder genoemd. Indiener vindt het niet fair om te stellen dat verstoring vooral door wandelaars wordt veroorzaakt.	Bij onderdelen 3 en 4 is reeds ingegaan op verstoring door fietsers en hoe dit is meegenomen in de natuuronderzoeken. Met betrekking tot de volledigheid van de analyse wordt opgemerkt dat de volledige analyse niet in het door indiener aangegeven hoofdstuk 5 afgerond wordt. In hoofdstuk 5 wordt aangegeven welke reikwijdte voor verstoring wordt aangehouden. Deze verstoringsafstanden zijn vervolgens voor zowel wandelaars met of zonder honden als fietsers als worst case aangehouden (zie afbeelding 18 in Soortenbeschermingstoets). De analyse van de effecten volgt in hoofdstuk 7 van het rapport.
24	Indiener is van mening dat broedende vogels zich vooral in de weides en in de rietlanden concentreren en niet op erven en campings. Voorts geeft indiener aan dat de ringslang op meer locaties voorkomt dan nu is aangegeven in het rapport en noemt daarbij een waarneming in Schellinkhout. Tenslotte merkt indiener op dat de locatie in de Rietkoog, waar het voornemen is een broeihoop aan te	In paragraaf 6.2 van de Soortenbeschermingstoets wordt ingegaan op de aanwezigheid van broedende vogels. Het gaat om de volgende tekst: "Broedende vogels: deze zijn over de volledige lengte van het dijktraject te verwachten. Broedende vogels concentreren zich voornamelijk in de opgaande begroeiing die beperkt aanwezig is (erven, campings)." Opgaande begroeiing is vooral op erven en campings aanwezig. Opgaande begroeiingen zijn van belang voor broedende

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	leggen waar eerder een broeihoop aanwezig was, geen succes was als het om afzetten van eieren ging.	vogels, maar dergelijke begroeiingen zijn langs de dijk beperkt aanwezig. Ringslang: In paragraaf 7.7 van de Soortbeschermingstoets is aangegeven dat de ringslang wel langs verschillende delen van het dijktraject waargenomen is, maar dat de winterverblijfplaatsen in het zuiden liggen. Deze conclusie komt voort uit de informatie van Ravon (Reptielen, Amfibieën, Vissen Onderzoek Nederland), die de informatie over ringslangen systematisch verzamelt. De winterverblijfplaatsen die verloren gaan door de Versterking worden gecompenseerd. Daarnaast worden over de gehele dijk mitigerende maatregelen genomen ten behoeve van de ringslang. Voorts worden er ook specifieke winterverblijfplaatsen ten noorden van Edam gemaakt. Voor de keuze van de locaties van de broeihopen wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 13.
25	Indiener stelt dat aangegeven is dat er na de dijkwerkzaamheden weer steenbekleding wordt aangebracht, maar dat roept verbazing op. Indiener dacht dat dat niet overal het geval zou zijn en vraagt op welke trajecten steenbekleding wordt aangebracht. Indiener wijst op het voornemen om broeihopen, winterverblijfplaatsen (hibernacula) en breuksteenpakketten aan te brengen voor de ringslang en verzoekt er daarbij rekening mee te houden dat de ringslang zich op vrijwel het hele traject Hoorn - Amsterdam voordoet.	Steenbekleding is onder andere bedoeld om te voorkomen dat het materiaal waaruit de dijk bestaat wegspoelt. Deze bekleding is dus noodzakelijk in het belang van de dijk en wordt dan ook teruggebracht op het grootste deel dat versterkt wordt met uitzondering van die gedeelten waar bijvoorbeeld het voorland een dusdanige breedte heeft dat er geen steenbekleding noodzakelijk is voor de bescherming van de dijk. In de Soortenbeschermingstoets is in paragraaf 7.7 uitgebreid ingegaan op de ringslang. De soort komt langs de dijk in ieder geval voor tussen Amsterdam en Marken. Waarnemingen tussen Hoorn en Edam zijn incidenteel. Maar er is in het project rekening gehouden met potentie voor slangen tussen Hoorn en Edam en op termijn is een meer duurzame populatie ook tussen Hoorn en Edam te verwachten. Daarom worden ten noorden van Edam op enkele locaties ook winterverblijven voor ringenslangen aangelegd. Dit is beschreven in paragraaf 7.7.4, waarin overigens ook andere mitigerende maatregelen voor de ringslang beschreven zijn. Afbeelding 32 uit de Soortenbeschermingstoets laat zien dat er verspreid maatregelen worden genomen zodat ringslangen op termijn zich structureel in de dijk kunnen vestigen. In de toetsingen en bij het nemen van maatregelen is derhalve rekening gehouden met ringslangen langs het hele traject. (In de antwoorden bij de onderdelen 13 en 25 is ook nader ingegaan op de ringslang.)
26	Indiener is van mening dat het overzicht van voorkomende soorten incompleet is en wijst daarbij op het voorkomen van spitmuis in module 5, ringslang waarschijnlijk langs het hele tracé en rugstreeppad in module 4 en 5.	Specifiek met betrekking tot de genoemde soorten wordt verwezen naar de volgende onderdelen in de Soortenbeschermingstoets: - Tabel 12: geeft aan dat de waterspitsmuis ook in module 5 is waargenomen. - In paragraaf 7.7.1 staat "Het noordelijk deel [van het dijktracé] heeft wel een functie voor ringslangen, maar winterverblijven als in het zuidelijk deel, zijn niet langs de dijk gelegen zoals bij het noordelijk deel. RAVON heeft aangegeven

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dat de populatie langzaam verplaatst en dat het noordelijk deel nog maar beperkt leefgebied vormt. In de toekomst kan de populatie zich hier wel gaan uitbreiden, maar de situatie is minder gunstig dan in het zuidelijke deel van het dijktraject." Aanvullend wordt opgemerkt dat mitigerende maatregelen ten aanzien van de ringslang zich niet alleen beperken tot locaties met waarnemingen. - In paragraaf 7.8.1 is ten aanzien van de rugstreeppad aangegeven dat "de aanwezigheid per jaar kan verschillen, gezien de noodzaak voor pioniersomstandigheden. De soort is zeer mobiel en kan zich per nacht enkele kilometers voortbewegen. De werkzaamheden aan de dijk creëren in het werkgebied omstandigheden die aantrekkelijk zijn voor de rugstreeppad. Het feit dat de soort in de omgeving voorkomt, zeer mobiel is en gebruik maakt van pioniersomstandigheden, maakt dat tijdens de werkzaamheden over het hele traject niet zonder meer is uit te sluiten dat rugstreeppadden het werkgebied en depots koloniseren als de juiste omstandigheden ontstaan." Ook buiten de locaties waar waarnemingen bekend zijn, is rekening gehouden met de aanwezigheid van rugstreeppadden.
27	Indiener verwijst naar een passage over de noordse woelmuis waarin is aangegeven dat die concurrentie heeft van de aardmuis. Indiener stelt echter dat aardmuis niet voorkomt in de omgeving, maar veldmuis wel. Voorts vraagt indiener of het niet te voorkomen is dat Noordse Woelmuizen worden gedood, nu deze maar op 5 plaatsen in Nederland voorkomt.	Indiener verwijst naar 7.3.1 in de Soortenbeschermingstoets. In deze paragraaf staat inderdaad dat concurrentie met veldmuis en aardmuis mogelijk is. Dit is een tekst over de algemene concurrentiepositie. Maar verderop staat ook in dezelfde paragraaf : "Uit verspreidingsgegevens blijkt dat de veldmuis voorkomt in het plangebied. Dit betekent dat de leefgebieden van de noordse woelmuis zich beperken tot de natte ruige delen van de potentiële leefgebieden". Dit sluit dus aan bij de zienswijze. Ten aanzien van het doden van de noordse woelmuis wordt opgemerkt dat inderdaad maatregelen worden genomen om doden zoveel mogelijk te voorkomen. In 7.3.4 van de Soortenbeschermingstoets zijn deze maatregelen beschreven. 1) daar waar deze soort voorkomt de vegetatie zo kort maaien dat de resterende noordse woelmuizen zich terugtrekken, 2) maaien in één richting naar de overblijvende gebieden, 3) maaisel niet laten liggen en op een dusdanige manier afvoeren dat aanwezige noordse woelmuizen nog kunnen ontsnappen en 4) niet hakselen, klepelen en branden in leefgebieden. Aan het einde van de betreffende paragraaf staat ook doden hiermee zoveel als mogelijk wordt voorkomen. Hiermee wordt al het mogelijke gedaan om slachtoffers te voorkomen.
28	Indiener vraagt zich af waarom bij module 5 wordt gekozen voor een buitenwaartse asverplaatsing, terwijl de Oosterkoog (met potentiële functie als stapsteen) daardoor verkleint. Voorts is indiener van mening dat het met elkaar in tegenspraak is te stellen dat de populatie noordse woelmuizen niet in	In de Soortenbeschermingstoets is aangegeven in paragraaf 7.3.4 dat mitigerende maatregelen worden genomen om het doden van noordse woelmuis en waterspitsmuizen (hierna muizen) te voorkomen. Door de maatregelen worden muizen gedwongen zich terug te trekken naar de resterende delen van het moeras, waardoor doden tot een absoluut minimum beperkt blijft.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gevaar komt, terwijl het mogelijk is dat noordse woelmuizen worden gedood tijdens de werkzaamheden. Indiener is van mening dat als je het gebied verkleint ook het aantal territoria vermindert. Voorts stelt indiener dat verlies van territoria wel tot gevolg heeft dat sprake is van wezenlijke effecten op de waterspitsmuis. Daarnaast geeft indiener aan dat spitsmuizen zich door kunnen schrikken van lawaai.	Indiener geeft aan dat de potentie voor territoria voor de noordse woelmuis en waterspitsmuis wordt verkleind. Dit leidt echter niet tot een verandering van de functie als stapsteen van de gebieden voor muizen en heeft derhalve geen effect op de populatie, omdat de oppervlakte weliswaar wordt verkleind maar nog steeds voldoende groot is om als stapsteen te functioneren (minimaal 5,5 ha). Daarnaast is aangegeven dat er op termijn een nieuw leefgebied ontstaat op de oeverdijk. Op basis van (door wetenschappelijk onderzoek vastgestelde) verspreidingsafstanden is het ook mogelijk voor muizen om dit te bereiken. Voorts komen er ook voorlanden die ervoor zorgen dat soorten rond de braken ook beter kunnen migreren tussen gebieden. Kortom: op de lange termijn zijn effecten op de populaties als gevolg van de dijkwerkzaamheden uitgesloten. Het klopt dat de waterspitsmuis zich letterlijk dood kan schrikken door plotseling hard geluid. Daar is tijdens de realisatie geen sprake van, de machines naderen de leefgebieden en produceren continu geluid (zie ook paragraaf 7.3.2 tekst na Tabel 13).
29	Indiener vindt dat te optimistisch wordt aangekeken tegen de mogelijkheid van kolonisatie van de noordse woelmuis en waterspitsmuis naar nieuw leefgebied over afstanden van 4 tot 5 kilometer.	In 7.3.1 en 7.3.2. van de Soortenbeschermingstoets zijn de mogelijkheden voor noordse woelmuizen beschreven om te migreren. Waterspitsmuizen zijn mobieler dan noordse woelmuizen en wanneer de mogelijkheden voor de noordse woelmuis geschikt zijn, dan kan de waterspitsmuis in principe ook migreren. Dit is ook besproken met een zoogdierexpert uit de omgeving. De afstanden, die volgen uit de gesprekken met deze expert en literatuur, maken dat wel kan worden uitgegaan van kolonisatie over een afstand van 4-5 km. Hiervoor zijn echter wel stapstenen noodzakelijk op kortere afstanden, omdat de afstand van 4-5 km inderdaad niet in één keer kan worden afgelegd. Maar de vooroevers en de natte graslanden bieden verschillende mogelijkheden binnen de verspreidingsafstand van de noordse woelmuis (800 meter volgens het Kennisdocument noordse woelmuis van BIJ12) en hiermee is het aannemelijk dat op termijn kolonisatie plaats kan vinden.
30	Indiener geeft aan dat de rugstreeppad zich ook in module 5 voordoet en waarschijnlijk ook in module 4.	Bij de toetsing is rekening gehouden met het feit dat de rugstreeppad mogelijk ook voorkomt in module 4 en 5. In het antwoord bij onderdeel 26 is hier reeds nader op ingegaan.
31	Indiener stelt dat een aantal vrijgestelde soorten (aardmuis, dwergmuis, ondergrondse woelmuis, rosse woelmuis, konijn en ree) niet in de omgeving voorkomen, terwijl in het rapport is opgenomen dat deze soorten verspreid langs de dijk voorkomen. Voorts stelt indiener dat ten onrechte wordt aangegeven dat een soort als het konijn op de oeverdijk aanwezig zal zijn, terwijl deze de voorkeur heeft voor droge leefomstandigheden.	In paragraaf 7.9.1 van de Soortenbeschermingstoets is aangegeven dat vrijgestelde soorten verspreid langs de dijk voorkomen. Vervolgens is een lijst opgenomen met alle vrijgestelde soorten. Hierbij gaat het niet specifiek om soorten die langs de dijk voorkomen. In paragraaf 7.9.2 is namelijk de aanwezigheid van deze vrijgestelde soorten beschreven. Ten aanzien van kleine grondgebonden zoogdieren is aangegeven dat deze voor kunnen komen, zonder dat daarbij op specifieke soorten wordt ingegaan. Ten aanzien van ree en vos wordt aangegeven dat deze niet voorkomen. Volgens de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verspreidingsatlas, die te bereiken is via de website van de zoogdiervereniging, blijkt dat deze soorten echter wel voorkomen in de kilometerhokken langs de dijk. Ten aanzien van het konijn wordt opgemerkt dat een groot deel van de oeverdijk droog is, zodat dat leefgebied kan vormen voor het konijn.
32	Indiener geeft aan dat in de Soortenbeschermingstoets en het Ontwerp Projectplan is ingegaan op de effecten op beschermde soorten, maar is van mening dat te optimistisch is aangekeken tegen de effecten. Indiener denkt dat er een aanzienlijke verstoring zal zijn tijdens de werkzaamheden en daarom is het afwachten of soorten hun weg weten te vinden naar de oeverdijk in module 3. Voorts hoopt indiener dat de oeverdijk zodanig wordt ingericht dat aan hun woon- en broedwensen wordt voldaan.	Het Projectplan vormt niet de toetsing op de effecten op beschermde soorten. De door indiener in de zienswijze aangehaalde pagina's van het Ontwerp Projectplan zijn een samenvatting van de Passende Beoordeling in het kader van Natura 2000, de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en de Soortenbeschermingstoets. De uitgebreide effectbeschrijvingen zijn in deze rapporten gedaan. In de Soortenbeschermingstoets wordt uitgebreid ingegaan op de effecten in de projectfase. In paragraaf 7.3.2. van de Soortenbeschermingstoets is beschreven waarom het de verwachting is dat de noordse woelmuis en waterspitsmuis op termijn de oeverdijk zullen bereiken. Van de ringslang is het ook de verwachting dat deze zich op termijn vestigt op de oeverdijk. In paragraaf 2.5 van de Soortenbeschermingstoets is een beschrijving gegeven van de inrichting van de oeverdijk.
33	Indiener pleit ervoor om in module 1 het fiets- en wandelpad van elkaar te scheiden, vanwege de verstoring van wandelaars door fietsers. Indiener is verbaasd over het verdwijnen van Noordse steen in module 1, aangezien dit als parel staat vermeld op de parelkaart. Indiener stelt dat behoud van stenen bekleding belangrijk is, omdat dit belangrijk is voor de ringslang. Hoewel Hoorn nog niet bekend is als leefgebied van de ringslang, verwacht indiener dat de ringslang zich vroeg of laat daar zal vestigen.	In het Projectplan is voor module 1 aangegeven dat de infrastructuur op de dijk niet wijzigt in vergelijking met de huidige situatie. Dit betekent dat het bestaande wandelpad op de dijk aanwezig blijft. Daarnaast wordt er een doorgaande fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Deze komt in module 1 op de buitenberm te liggen. Wandelaars kunnen in deze module dus kiezen voor gebruik van het separate voetpad op de dijk. In paragraaf 2.4.2 van deze Nota wordt nader ingegaan op de omgang met Noordse steen. Indiener is van mening dat de steenbekleding in Hoorn moet blijven vanwege de ringslang. Hierbij geeft indiener zelf ook aan dat Ravon heeft aangegeven dat het centrum van Hoorn geen leefgebied vormt. Daarnaast is de stedelijke omgeving die grenst aan module 1 niet de beste omgeving voor de ringslang. Verder wordt in module 2 en 3 de huidige steenbekleding behouden door de oeverdijk, waar uiteindelijk de oeverdijk en binnendijks gebied meer geschikt zijn als leefgebied dan de binnenstad van Hoorn. Dit betekent dat voor een toekomstige ringslangpopulatie voldoende functies bij Hoorn overblijven om zich te ontwikkelen.
34	Indiener verwijst naar het Ontwerp Projectplan ten aanzien van de oeverdijk bij module 2 en vraagt welke natuurontwikkelingen men hier voor ogen heeft. Voorts merkt indiener op dat er een gebied komt dat gesloten is voor recreanten, waar de grootste natuurontwikkeling wordt verwacht. Indiener vraagt om welke soorten het hier	In paragraaf 2.5 van de Soortenbeschermingstoets is aangegeven dat aan de binnenzijde van de oeverdijk moerassen worden gecreëerd. Deze moerassen komen op de overgangen van land naar water aan de binnenzijde. Moerassen vormen de leefgebieden van moerasvogels, ringslang, Noordse woelmuis, waterspitsmuis, hermelijn en wezel langs de rest van het dijktraject. Indiener geeft inhoudelijk niet aan waarom het niet lukt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gaat en hoe het beheer eruit gaat zien. Tenslotte geeft indiener aan dat er in module 5 al ruimte is voor bepaalde soorten, maar dat daar juist een stuk voorland afgehaald wordt. Indiener is van mening dat dergelijke natuur niet kan worden ontwikkeld in module 2.	om geschikt leefgebieden te creëren op de oeverdijk. Op de oeverdijk vindt compensatie plaats voor het Natuurnetwerk Nederland. Dit staat los van hetgeen gedaan moet worden ter voorkoming van effecten op beschermde soorten op grond van de Wet natuurbescherming. Er is geen sprake van dat het type natuur dat voorkomt op de voorlanden bij module 5, op de oeverdijk moet worden ontwikkeld. Ten slotte wordt opgemerkt dat in paragraaf 8.2.2.3. van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden is beschreven welk beheer ten aanzien van de oeverdijk wordt gevoerd.
35	Indiener vraagt hoe het tussenwater wordt open gehouden. Indiener ziet maar één inlaat op de tekeningen staan en vreest dat het tussenwater dichtgroeit met waterplanten, hetgeen de waterkwaliteit negatief beïnvloedt. Voorts vraagt indiener of in het tussenwater gevist mag worden.	Ten aanzien van de waterkwaliteit in de tussenwateren (noord en zuid) wordt opgemerkt dat er op deze wateren zowel een gemaal als een inlaat komt, waarmee de doorstroming wordt gewaarborgd. De pompcapaciteit is dusdanig groot dat, indien nodig, het gehele volume van het tussenwater kan worden ververst binnen tien dagen. In het midden van de oeverdijk wordt een te waterlaatplaats/losplaats gerealiseerd om maaibootjes te water te kunnen laten, zodat de onderwatervegetatie gemaaid kan worden ter voorkoming van belemmering van de doorstroming. Het is dus niet de bedoeling en verwachting dat het gehele tussenwater volgroeit met waterplanten. Eind 2021 moet de dijk weer veilig zijn. Vanaf dat moment gaat de 'instelperiode' in. Deze periode duurt 5 jaar, waarin veel wordt gemonitord, o.a. ook de waterkwaliteit van het tussenwater. Ten aanzien van de vraag over vissen op het tussenwater kan in zijn algemeenheid worden opgemerkt dat zowel beroeps- als recreatieve visserij alleen is toegestaan als daarvoor visrechten zijn uitgegeven door de eigenaar die deze visrechten kan uitgeven. Het hoogheemraadschap is nu nog geen beheerder en eigenaar van het tussenwater dat nu nog tot het Markermeer (Rijkswaterstaat) behoort en zal hier pas na overdracht zeggenschap over hebben. Het hoogheemraadschap verstrekt alleen visrechten voor zover dat niet strijdig is met de doelstellingen op het gebied van waterkwaliteit en ecologie en geeft alleen visrechten uit aan beroepsvissers en hengelsportverenigingen (ten behoeve van hun leden) op basis van een visplan. Gelet op de doelstelling van het tussenwater zal hier naar verwachting geen ruimte zijn voor beroepsvisserij. Mogelijk is er (deels) wel ruimte voor sportvisserij, maar dat wordt te zijner tijd nader beschouwd en afgewogen.
36	Indiener concludeert dat het lijkt alsof het tussenwater als miniatuur Natura 2000-gebied wordt ontwikkeld. Het compleet maken en houden van een	Bij de Versterking wordt op een deel van het traject een oeverdijk gerealiseerd die naast het feit dat het een waterkering is tevens een functie vervult ten aanzien van de compensatie ten

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zoetwaterecosysteem naar Europese maatstaven moet volgens indiener in het volledige Markermeer en IJmeer plaatsvinden, waarbij gewezen wordt op het belang en de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een kraamkamerfunctie. Indiener is van mening dat het tussenwater te klein is om aan de eisen van Natura2000 te voldoen en geeft aan dat dit in het Markermeer zelf moet gebeuren.	behoeve van het Natuurnetwerk Nederland. Tussen de oeverdijk en de bestaande dijk ontstaat een tussenwater. De oeverdijk en het tussenwater bieden kansen in het Markermeer die in de huidige situatie niet aanwezig zijn. Indiener impliceert dat de westkant van het Markermeer geschikter is voor natuurontwikkeling, maar deze potentie kan niet benut worden. Het grootste probleem is dat de geleidelijke overgangen van land naar water, waar indiener ook aan refereert, marginaal aanwezig zijn. De oeverdijk biedt aan de Markermeerzijde echter wel de mogelijkheden waar indiener aan refereert. Het tussenwater biedt ook kansen die niet in het Markermeer te realiseren zijn. Dit komt voornamelijk door het natuurlijke waterpeil dat in het tussenwater wordt nagestreefd. Juist het natuurlijke waterpeil maakt dat er ook een meer natuurlijke moerasontwikkeling mogelijk is. Bovendien is het mogelijk om het voorland juist in het voorjaar onder water te zetten, waardoor dit als kraamkamer voor vissen kan dienen. Het tussenwater staat in verbinding met het Markermeer, wat gunstig is voor de populatie vissen. Het tussenwater en de oeverdijk zorgen misschien niet dat de doelstellingen van bijvoorbeeld KRW, TBES of natuur (zie paragraaf 8.2.2. in Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden) volledig worden gerealiseerd, maar dragen wel bij aan het uiteindelijk behalen van de doelstellingen. Het realiseren van die doelstellingen is overigens niet nodig voor de besluiten die nodig zijn voor de vergunningen en ontheffingen van de Versterking Markermeerdijken.
37	Indiener heeft zorgen over het materiaal waarmee de oeverdijk wordt gemaakt in verband met afspoeling. Er is op dit moment namelijk een slibprobeem aan de westkant van het Markermeer, hetgeen een probleem is voor de vogels die hun voedsel niet kunnen vinden.	De oeverdijk zal grotendeels uit zand bestaan en zal de huidige voedselrijke bodem bedekken. In de toplaag boven water wordt klei doormengd, zodat het zand niet zal verstuiven en planten kunnen groeien. Onder water wordt geen klei aangebracht, zodat waterplanten geen voedselrijke basis hebben om te ontwikkelen. Voor de aanleg van de oeverdijk wordt zand gebruikt met een relatief grove korrel. Tevens worden luwe zones gecreëerd door de nieuwe strekdammen. Dit is niet alleen van belang om slibvorming te voorkomen, maar ook om de erosie van de oeverdijk en daarmee de onderhoudsopgave te beperken.
38	Indiener geeft aan dat plantengroei in de Hoornse Hop al een probleem vormt en vreest dat door afspoeling van de oeverdijk de plantengroei sterk toeneemt. Verder geeft indiener aan dat het zicht op voedsel voor vogels en vissen wordt beperkt (indiener verwijst hierbij p. 58 van de Soortenbeschermingstoets).	Zoals reeds aangegeven in de reactie op onderdeel 37 van de zienswijze wordt de oeverdijk zodanig aangelegd dat de afspoeling en slibvorming zoveel mogelijk wordt voorkomen. Indiener verwijst naar paragraaf 5.2.4 (Vertroebeling en sedimentatie) van de Soortenbeschermingstoets). In deze paragraaf heeft de afbakening van effecten plaatsgevonden. Specifiek gaat het in deze paragraaf om de effecten die tijdens de aanlegwerkzaamheden kunnen optreden en deze paragraaf ziet derhalve niet op de eindsituatie na aanleg.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
39	Indiener vindt dat het Projectplan en de Soortenbeschermingstoets niet duidelijk zijn waar het gaat om het soort materiaal dat wordt aangebracht op de oeverdijk en refereert daarbij aan een aantal passages die tegenstijdig zouden zijn. Indiener is niet overtuigd van het behoud van N2000-waarden dan wel verdere natuurontwikkeling.	In paragraaf 5.1 (Inleiding) van de Soortenbeschermingstoets, tabel 4, zijn verschillende typen werkzaamheden aangegeven die bij de Versterking aan de orde zijn, waarvan de effecten onderzocht en beschreven zijn in de Soortenbeschermingstoets. Hierbij zijn zowel het aanbrengen van zandlichamen als het aanbrengen van klei genoemd. In het Projectplan is de samenstelling van de oeverdijk beschreven in hoofdstuk 7 (Beschrijving per module). Voor module 3 is in paragraaf 7.3 beschreven dat er sprake is van een zandlichaam en het afwerken met klei (aan de binnenzijde). De opgestelde rapporten vormen de onderbouwing bij de benodigde natuurvergunningen. Het bevoegd gezag heeft deze rapporten in het kader van de vergunningverlening beoordeeld en heeft een ontwerpvergunning verleend. Gelet hierop kan gesteld worden dat de rapporten (en daarmee onder meer het behoud van de N2000-waarden en verdere natuurontwikkeling) voldoende hebben onderbouwd dat wordt voldaan aan de gestelde eisen.
40	Indiener geeft aan dat vanwege de breedte van de oeverdijk voor de woningen het zicht het open water zal verdwijnen. Daarnaast is indiener van mening dat het wandelpad in module 2 zo dicht mogelijk de kustlijn zou moeten volgen, nu deze deel uitmaakt van het Zuiderzeepad.	De beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. De route van het Zuiderzeepad (lange afstandswandelpad) wordt niet bepaald door het hoogheemraadschap, maar door Stichting Wandelnet. De route van het Zuiderzeepad hoeft niet te worden gewijzigd als gevolg van de Versterking aangezien het pad op de bestaande dijk gehandhaafd blijft. Er zijn wellicht wel mogelijkheden om de route over de oeverdijk te laten lopen. Over een deel van de oeverdijk, met name in module 2, komt een fiets-/wandelpad te lopen op de kruin, waarbij deels sprake is van een separaat wandelpad. Zie bijlage 11.1 (Basiskaart met versterking). In hoofdstuk 7 (Beschrijving per module) is bij module 2 ook aangegeven dat er een wandelpad is gelegen op de kruin van de oeverdijk.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
41	Indiener wijst ten aanzien van module 3 op het Ontwerp Projectplan waarin is gekozen voor compensatie van alle natuurwaarden die langs de dijk als snippers verdwijnen met de voorziene oeverdijk. Indiener denkt niet dat dit kan.	In het Projectplan wordt in dit verband gedoeld op de natuurcompensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. De compensatie van de weidevogelleefgebieden en voor de ringslangen wordt niet op de oeverdijk voorzien. De locaties hiervoor zijn respectievelijk in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en Soortenbeschermingstoets beschreven. De oeverdijk biedt echter wel een mogelijkheid de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor gemaakt is, is beschreven in paragraaf 8.2.2 (Compensatie) van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden. Hierin zijn samengevat de volgende redenen beschreven. • Er is geen sprake van verlies van functionele eenheden. Plaatselijke compensatie om functionele eenheden te behouden is dus niet noodzakelijk. • Vrijwel alle NNN-gebieden zijn ingesloten door weidevogelleefgebieden. Compensatie die grenst aan bestaande NNN-gebieden gaat weer ten koste van weidevogelleefgebieden, waarvoor dan ook weer gecompenseerd moet worden. • Het heeft de voorkeur om één groot natuurgebied te creëren in plaats van vele kleintjes zodat grotere aaneengesloten leefgebieden voor bijzondere soorten worden ontwikkeld, hetgeen in het kader van ontsnippering goed is. • Met de natuurontwikkeling op deze wijze wordt ook bijgedragen aan andere natuurdoelen in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en visserij en aan de Ecologische visie van Rijkswaterstaat.
42	Indiener geeft ten aanzien van de oeverdijk in module 3 aan dat daar rietlanden worden ontwikkeld die geschikt zijn voor de noordse woelmuis, waterspitsmus en ringslang. Indiener vraagt hoe deze soorten in module 3 komen gezien de afstand vanaf de Oosterkoog. Vangen en uitzetten is een hele klus en zwemmen vanaf de Oosterkoog is te ver.	Op de mogelijkheden tot kolonisatie van de noordse woelmuis en de waterspitsmuis is reeds gereageerd bij onderdeel 29 van deze zienswijze. Voor wat betreft de ringslang wordt aanvullend het volgende opgemerkt. De ringslang is een soort die ten noorden van Edam weinig voorkomt. Enkele waarnemingen zijn wel gedaan, waaronder bij Hoorn, maar ook in de Rietkoog is de ringslang waargenomen. Vanuit de Rietkoog naar de oeverdijk via de moerassen van de Bedijkte Waal is slechts enkele honderden meters. Deze afstand is goed af te leggen door de ringslang vanaf locaties van de dijk. Mogelijk dat de ringslang van andere locaties in het binnenland op termijn ook de oeverdijk kan bereiken.
43	Indiener is cynisch over het voorgestelde ecologisch maaibeheer op de oeverdijk, omdat het hoogheemraadschap daar tot op heden bij bermen niet toe in staat is.	In de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden, paragraaf 8.2.2.3 (Compensatieplan) is omschreven welk beheer plaats moet vinden. Het hoogheemraadschap heeft met de provincie een compensatieovereenkomst

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(bijlage 8.19 van het Bijlagenboek) afgesloten. Hiermee is voldoende geborgd dat het hoogheemraadschap het vereiste beheer uitvoert.
44	Voor indiener blijkt niet duidelijk uit de rapportages of de rietlanden nat genoeg zullen zijn voor de noordse woelmuis, waterspitsmuis en ringslang.	De exacte inrichting van de voorlanden is nog niet bekend. Wat wel duidelijk is, is dat gericht wordt op hogere opgaande vegetatie waar ook ruimte is voor struikgewas. De hoogte van het voorland is echter dusdanig dat het rond het lage waterpeil ligt. Dit betekent dat het bij lagere waterstanden droog staat, maar bij hogere waterstanden onder water komt te staan. Omdat het land richting het water ook wat afloopt is het met name mogelijk dat er richting het Markermeer nattere delen ontstaan. Indiener heeft gelijk dat natte gebieden nodig zijn voor genoemde soorten. Gezien de ligging van de voorlanden in vergelijking met de waterstanden in het Markermeer hebben de voorlanden de potentie om leefgebied voor noordse woelmuis, waterspitsmuis en ringslang te worden. Bovendien is de verwachting dat de voorlanden periodiek ook onderlopen, waardoor deze gebieden minder geschikt zijn voor concurrenten. Verder is het belangrijk dat het doel van de voorlanden ook vooral is als lijnvormig element die de braken met elkaar verbindt. Zelfs als omstandigheden minder ideaal zijn, dan maakt de aanwezige dekking ook dat de zone in ieder geval langs de dijk een aantrekkelijker verbindingszone is dan de huidige dijk.
45	Indiener geeft aan dat er onduidelijkheid is over waterpeilen. Indiener vraag wat wordt bedoeld met het omkeren van het zomer- en winterpeil in het Markermeer. Op pagina 61 van de Soortenbeschermingstoets wordt namelijk aangegeven dat het peilregime van de bestaande voorlanden wordt omgekeerd. Indiener vraagt of dit alleen geldt voor de voorlanden of ook voor de oeverdijk en de achterlanden.	In paragraaf 5.3.2 (Hydrologische effecten) van de Soortenbeschermingstoets (in de Passende Beoordeling en Toetsing Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebieden zijn vergelijkbare paragrafen opgenomen) zijn de hydrologische effecten van het project beschreven. Hierbij moet voor ogen worden gehouden dat de huidige dijk en oeverdijk een waterscheiding vormen. De versterking van de Markermeerdijken leidt alleen tot een aanpassing van het peilregime tussen de huidige dijk en de oeverdijk in het tussenwater. Dit project heeft verder geen wijzigingen in de waterpeilen binnendijks (binnen de huidige dijk) en buiten de oeverdijk (Markermeer) tot gevolg. De oeverdijk en tussenwater kunnen leiden tot hydrologische effecten in de omgeving en dat effect is beschreven in deze paragraaf. Uit deze paragraaf volgt echter dat de hydrologische gevolgen hiervan in de omgeving beperkt zijn. Dit geldt niet voor het gebied tussen de oeverdijk en de huidige dijk (tussenwater), omdat hier een omkering van het peilregime plaatsvindt. Dit is ook het gebied waar de voorlanden (waaronder de Hulk) zijn gelegen. De toekomstige peilen in het tussenwater zijn in de zomerperiode NAP -0,6 meter en in de winterperiode NAP -0,4 meter. Dit is aangegeven in paragraaf 6.3 van het Projectplan.
46	Indiener wil graag meer informatie over de verhouding tussen aan te leggen weidevogelgebieden en de rietlanden en het bijbehorende maaibeheer. Voor indiener is niet duidelijk hoe vaak er in	Op de oeverdijk vindt de compensatie van het Natuurnetwerk Nederland plaats. Dit is echter te droog voor weidevogels en bovendien (zoals indiener zelf ook aangeeft) zijn er ook andere zaken die de oeverdijk minder geschikt maken voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	welke biotoop gemaaid gaat worden. Voorts wil indiener graag weten waar het maaisel naar toe wordt afgevoerd.	weidevogels. Derhalve vindt de compensatie voor verlies van de weidevogelleefgebieden ergens anders dan de oeverdijk plaats. Verwezen wordt naar paragraaf 8.3.2.1 (Maatregelen voor fysieke compensatie (artikel 1)) en bijlage 8.30 van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden voor meer details over de te nemen maatregelen voor weidevogels. Het beheer van de oeverdijk zal in overleg met ecologen worden afgestemd op de te behalen doelstellingen en in stand te houden natuur. Maaisel zal worden afgevoerd naar een vercomposteerder of in overleg naar andere belanghebbenden.
47	Indiener geeft aan dat voor de ringslag rietlanden en een stenen dijkbekleding onvoldoende zijn en dat er minimaal 1 broeihoop moet komen waar de ringslang eieren kan afzetten. Indiener pleit voor een soortenbeschermingsplan waarin staat hoeveel vrouwtjes je met broeihopen wilt helpen.	In de Soortenbeschermingstoets zijn in paragraaf 7.7 (Ringslang) de aanwezigheid en effecten op de ringslang beschreven. Onderdeel van dit hoofdstuk zijn de mitigerende maatregelen in paragraaf 7.7.4 en compenserende maatregelen in paragraaf 7.7.6. De mitigerende maatregelen voorzien in het verplaatsen van broeihopen indien deze aanwezig zijn.
48	Indiener mist ganzenbeleid en stelt dat zowel het grasland als het rietland in module 3 in trek zal zijn bij ganzen. Beiden kunnen de oeverdijk flink kort grazen, waardoor het gebied voor weidevogels die er willen broeden niet meer aantrekkelijk is.	De oeverdijk vormt echter alleen compensatie ten behoeve van het Natuurnetwerk Nederland en niet voor weidevogelleefgebied. De oeverdijk is dus niet specifiek bedoeld voor weidevogels. Deze is ook te droog voor weidevogels en derhalve ongeschikt als weidevogelleefgebied. Bovendien zijn er ook andere omstandigheden die de oeverdijk minder geschikt maken voor weidevogels. De compensatie voor verlies van de weidevogelleefgebieden vindt elders plaats. Verwezen wordt naar paragraaf 8.3.2.1 (Maatregelen voor fysieke compensatie) en bijlage 8.30 van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden voor meer details over de te nemen maatregelen voor weidevogels. Overigens wordt opgemerkt dat er al beleid is ten aanzien van het populatiebeheer van ganzen. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 van de provincie Noord-Holland is het beleid beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland. Hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. Hierin is specifiek omschreven welke beheermogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen.
49	Indiener maakt zich ook met betrekking tot het tussenwater in module 3 zorgen over de waterkwaliteit. Voorts geeft indiener aan dat bewoners zich zorgen maken over (ver)plaatsing van in- en uitlaten in verband met de doorstroming van sloten bij de huizen ten noorden van het nieuwe gemaal Westerkogge.	Voor een reactie op het onderwerp 'waterkwaliteit in het tussenwater' wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 35 van deze zienswijze. Ten aanzien van de doorstroming bij de huizen kan worden opgemerkt dat deze ook bij de verplaatsing van de inlaat voldoende blijft. Achter de huizen loopt een relatief brede sloot die aan weerszijden in open verbinding staat met de gehele polder, waardoor er voldoende doorstroming is. De inlaat staat overigens ook in de huidige situatie niet altijd open, maar vooral als dat nodig is om het water op peil te houden. De doorstroming bij de huizen is dus niet afhankelijk van de locatie van de inlaat.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
50	Indiener vraagt ook met betrekking tot module 3 of in het tussenwater gevist mag worden.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 35 van deze zienswijze.
51	Indiener concludeert ook voor module 3, gelijk als bij module 2, dat het lijkt alsof het tussenwater als miniatuur Natura 2000-gebied wordt ontwikkeld. Terwijl indiener van mening is dat dit in het volledige Markermeer en IJmeer moet plaatsvinden.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 36 van deze zienswijze.
52	Indiener heeft ook voor module 3 de zorg over het materiaal waarvan de oeverdijk wordt gemaakt in verband met afspoeling, waardoor het doorzicht van het water vermindert voor vogels en vissen die op zicht jagen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 37 van deze zienswijze.
53	Indiener vindt het Projectplan en de Soortenbeschermingstoets niet eenduidig waar het gaat om het soort materiaal dat wordt aangebracht op de oeverdijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar het eerste deel van het antwoord bij onderdeel 39.
54	Ten aanzien van module 4 merkt indiener op dat de Noordse steen wordt verwijderd maar elders wordt teruggebracht. Indiener vraagt waar. Voorts vraagt indiener wanneer het wel of niet nodig is dat steenbekleding op het buitentalud wordt aangebracht. Verder vraagt indiener zich af hoeveel compensatie de oeverdijk kan hebben, nu voor alle aantasting van het Natuurnetwerk Nederland wordt verwezen naar module 3. Tenslotte geeft indiener aan geen voorstander te zijn van de realisatie van een fietsverbinding op het voorland van de Floriskoog, omdat dit een belangrijk weidevogelgebied is. Indiener vraagt of het fietspad tijdens het broedseizoen wordt afgesloten.	Voor een reactie op de opmerking van indiener over de Noordse steen en het terugbrengen van steenbekleding wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 33 van deze zienswijze. De mogelijkheden voor compensatie op de oeverdijk zijn niet oneindig, maar de oeverdijk biedt met zijn aanzienlijke oppervlakte wel veel mogelijkheden voor compensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. In de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden is in paragraaf 7.2 (NNN en Natuurverbindingen) het effect inzichtelijk gemaakt. Vervolgens zijn in paragraaf 8.2.2.1 (Mogelijkheden voor fysieke compensatie) de mogelijkheden gegeven die de oeverdijk biedt. Kort samengevat blijkt dat de oeverdijk potentie heeft voor 40 tot meer dan 75 ha natuurontwikkeling, terwijl een veel kleinere oppervlakte verloren gaat door de Versterking. Vervolgens is in paragraaf 8.2.2.2 (Aanvullende eisen aan de compensatie) ook beschreven waarom is gekozen om op de oeverdijk te compenseren en niet lokaal verspreid ter plaatse van alle stroken verlies langs de dijk. Tot slot is in tabel 12 inzichtelijk gemaakt wat het resultaat is en dat er uiteindelijk sprake is van winst in kwantiteit en kwaliteit. De weidevogelleefgebieden worden niet gecompenseerd op de oeverdijk. Het effect op weidevogelleefgebieden is beschreven in paragraaf 7.3 (Weidevogelleefgebied). Het compensatieplan voor de weidevogelleefgebieden is opgenomen in bijlage 8.30 (Compensatieplan weidevogelleefgebieden). Ten aanzien van het fietspad wordt tenslotte opgemerkt dat het fietspad ter plaatse van de Floriskoog binnendijks loopt. Het fietspad wordt overigens gedurende het broedseizoen niet afgesloten. Tevens merkt indiener op dat de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Floriskoog een belangrijk weidevogelleefgebied is. Dit is juist. Het aanwezige natuurbeheertype betreft 'N13.01 Vochtig weidevogelgrasland'. Er is echter geen sprake van een toename van verstoring omdat hier geen verandering van de recreatieve voorzieningen optreedt.
55	Indiener merkt ten aanzien van module 5 op dat in het Ontwerp Projectplan een fout is gemaakt. Het binnendijkse rietland (Koogbraak) wordt op pagina 148 landbouwgrond genoemd, terwijl het beschermd natuurgebied is, waar geen enkele vorm van landbouw plaatsvindt. Indiener mist op de parelkaart de aanwezigheid van beschermde diersoorten als de ringslang, rugstreeppad, De Noordse steen en basalt aan de buitenzijde van de dijk en het belang van de Oosterkoog als weidevogelgebied maar ook als op zichzelf staand gebied.	Indiener verwijst naar de volgende zin in hoofdstuk 7 van het Projectplan: "Binnendijks ligt landbouwgrond, de polder Groote Koog en de Koogbraak (ter plaatse van dijkpaal 18)." Dit is echter een opsomming van hetgeen zich binnendijks bevindt (landbouwgrond en twee polders), samengevat vanuit de beschrijving van de kenmerken van de module in het MER. Hier is niet bedoeld te zeggen dat de genoemde polders uit landbouwgrond bestaan. De parelkaart dient als leidraad voor de afweging tussen de verschillende belangen. Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit benoemt per deelgebied van de dijk de belangrijkste waarden. Deze hebben geleid tot de parels die per module zijn benoemd in de parelkaart. Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit en de parelkaart zijn betrokken bij de keuze voor de oplossingen. Niet alle soorten en specifieke kenmerken van de dijk zijn overal als parel benoemd, omdat er dan geen ruimte meer is voor keuzes en afwegingen. Ringslang: Niet iedere waarneming is op de parelkaart aangegeven. Ringslangen - en met name de winterverblijfplaatsen - komen vooral voor op het deel tussen Uitdam en Amsterdam, dus hier is de soort dan ook weergegeven. Rugstreeppad: Dit is een soort die op verschillende plaatsen voorkomt en zeer mobiel is. In de toetsing is beschreven dat de dijk zelf geen leefgebied is en dat uitgangspunt is dat de soort elke locatie langs het tracé kan koloniseren bij de juiste omstandigheden. De soort kwalificieert niet als een parelspecifiek voor een bepaald deel van de dijk en wordt daarom niet op de kaart weergegeven. Weidevogelleefgebieden: Deze liggen van Scharwoude tot aan Amsterdam, zowel binnen- als buitendijks (zie afbeelding 23 in Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden). Dit is niet onderscheidend meer voor bepaalde delen van de dijk. Dit is de reden dat weidevogelleefgebieden überhaupt niet zijn aangegeven. Overigens is in het Projectplan met alle (beschermde) waarden rekening gehouden, ook als deze niet op de parelkaart staan. Uitwerkingen hiervan staan in het MER, de Ruimtelijke onderbouwing en toetsingen voor vergunningen en ontheffingen
56	Indiener vraagt welke versterkingsoplossing is gekozen voor de Oosterkoog (module 5). Er wordt gewezen op de aantasting van het buitendijkse rietland, terwijl dit in het Projectplan is aangeduid als 'parel'. Voorts vraagt	Sinds de terinzagelegging van het Ontwerp Projectplan heeft zich een nieuwe ontwikkeling voorgedaan die heeft geleid tot wijzigingen in het Voorkeursalternatief voor module 5. Daarom wordt in de beantwoording rekening gehouden met de nieuwe situatie. De wijziging van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	indiener waarom een buitenwaartse versterking nodig is, met name nu zowel het binnendijkse als buitendijkse rietland parels zijn. Indiener stelt voor om de kiezen voor een constructieve versterking.	Voorkeursalternatief is een gevolg van het beschikbaar komen van een nieuwe versie (4) van het (wettelijk) ontwerpinstrumentarium voor de Versterking, gebaseerd op de veiligheidsnormering die per 1 januari 2017 in werking is getreden en die nadien nog steeds in ontwikkeling was. Voor een nadere toelichting op de achtergronden van het nieuwe ontwerpinstrumentarium wordt verwezen naar paragraaf 1.4 van deze Nota. De gekozen oplossing voor module 5 opgenomen in het Projectplan betreft een binnenberm op het gedeelte dat is aangeduid als HE-7A1 en een buitenwaartse asverschuiving op de rest van de module. Met de gekozen oplossing blijven juist de binnendijkse braak en bebouwing gespaard. Het buitendijkse rietland en de buitendijkse archeologische waarden worden wel geraakt, maar dat is gelet op de nadelen van binnenwaartse versterking aanvaardbaar. Er zijn echter geen effecten op Natura2000-gebied, omdat het voorland niet binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied ligt. De Versterking leidt hier wel tot aantasting van het Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebied, maar voor die aantasting vindt compensatie plaats op de oeverdijk. Voor een versterking met constructie is niet gekozen, met name omdat constructies lastig uitbreidbaar en inspecteerbaar zijn.
57	Indiener wijst op de voordelen van het behoud van het binnendijkse en buitendijkse rietland voor diverse vogelsoorten. Voorts wijst indiener op het belang van behoud van stenen bekleding voor de ringslang. Tenslotte wordt gewezen op de waterkerende functie van de Kogen, waardoor minder of misschien wel geen dijkversterking nodig is.	Alle rietlanden langs het dijktraject horen tot het Natuurnetwerk Nederland. Het is vrijwel onmogelijk bij een dijkversterking van een dergelijk grote omvang alle rietlanden te ontzien. In eerste instantie is echter alles al gedaan om het ruimtebeslag binnen het Natuurnetwerk zo klein mogelijk te houden. Daarnaast wordt voor het ruimtebeslag gecompenseerd. Het is belangrijk dat in de toetsing NNN en weidevogelleefgebied ook staat dat er alleen kleine delen langs de dijk verloren gaan en dat functionele eenheden aanwezig blijven. Ook voor weidevogelleefgebieden geldt overigens dat die langs het grootste deel van het dijktraject liggen. Gezien het feit dat ze zowel binnen- en buitendijks liggen is, is het niet mogelijk om deze allemaal te sparen. Ook hiervoor wordt gecompenseerd. In de Oosterkoog is het voorts van belang te vermelden dat langs de dijk een moeras ligt. Dit moeras en de directe omgeving ervan zijn niet geschikt voor weidevogels. Voor wat betreft de ringslang worden speciaal nieuwe winterverblijven gemaakt zoals bij eerdere onderdelen van de zienswijze ook is toegelicht. Ten slotte kan worden opgemerkt dat de voorlanden een golfreducerende werking hebben die in de berekening voor het ontwerp is meegenomen. Desondanks is op dit traject toch een versterking noodzakelijk. Voor een nadere toelichting op de afwegingen die zijn gemaakt met betrekking tot de versterkingsoplossing wordt verwezen naar het antwoord bij het navolgende onderdeel (nummer

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		58).
58	Indiener snapt niet waarom gekozen wordt voor verkleining van de Oosterkoog, terwijl elders oeverdijken worden aangelegd.	In het MER zijn de 'redelijkerwijs te onderzoeken alternatieven' voor de Versterking (per module) onderzocht. Voorafgaand aan dat onderzoek is aan de hand van een aantal criteria die voortvloeien uit de doelstellingen voor het project per module een aantal alternatieven geselecteerd. In de Trechteringsnotitie MER is aangegeven hoe de selectie heeft plaatsgevonden en waarom bepaalde alternatieven voor een bepaalde module al op voorhand zijn afgevallen. In paragraaf 2.5 van de Trechteringsnotitie MER is beschreven dat een oeverdijk voor deze module niet proportioneel is. Met proportioneel wordt bedoeld dat de oplossingsrichting in verhouding moet zijn met de op te lossen dijkversterkingsproblematiek en de context van de omgeving. Een oeverdijk betreft de aanleg van een zwaar nieuw grondlichaam met een ruimtebeslag (profiel) van circa 60 à 80 tot 200 meter, terwijl voor deze module volstaan kan worden met een versterking van de bestaande dijk.
59	Indiener verwijst naar pagina's uit het Ontwerp Projectplan en is van mening dat ook sprake is van aantasting van buitendijks rietland als vogelbroedgebied en gebied voor rustende, foeragerende vogels. En aantasting van belangrijk gebied voor de ringslang doordat de stenen bekleding verdwijnt.	Indiener verwijst hier naar het Projectplan. Het Projectplan beschrijft echter niet de volledige toetsing van de effecten waar indiener op doelt, maar bevat een samenvatting. De toetsingen van de effecten die hier genoemd worden hebben plaatsgevonden in de Toetsing Natuurnetwerk (NNN) en Weidevogelleefgebieden (WVLG) en de Soortenbeschermingstoets. De functies voor vogels die indiener noemt zijn intrinsiek onderdeel van de NNN en WVLG en daar dus ook in meegenomen. Daarnaast is er ook ten aanzien van de verbodsartikelen in de Wet natuurbescherming met betrekking tot vogels een toetsing uitgevoerd in de Soortenbeschermingstoets. In deze toets zijn ook de effecten op de ringslang beschreven in paragraaf 7.7 (Ringslang). In paragraaf 7.7.4 is beschreven dat binnen de versterking in module 4 en 5 en 6 op verschillende plaatsen overwinteringsplaatsen komen voor ringslangen. Hier komen dus ook stenen te liggen waar de ringslang kan zonnen.
60	Ook voor module 5 vraagt indiener zich af de ringslang en noordse woelmuis in module 3 komen. Vangen en uitzetten is een hele klus en zwemmen vanaf de Oosterkoog is te ver.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar de reactie bij onderdeel 29 van deze zienswijze.
61	Indiener is van mening dat initiatiefnemer zichzelf tegenspreekt als het gaat om verstoring door de aanleg van een fietspad op het voorland.	Er is in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) aangegeven dat een nieuw fietspad leidt tot extra verstoring. Verder is in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden in paragraaf 7.2.3 (Verstoring) een uitgebreide effectbeschrijving gemaakt en daarmee is bekend welke verstoring er op gaat treden.
62	Indiener stelt ook voor module 5 dat, om verstoring tijdens het broedseizoen te beperken, het fietspad tijdens het broedseizoen moet worden afgesloten	Het fiets-/wandelpad wordt gerealiseerd deels als ruimtelijke inpassingsmaatregel (daar waar reeds een voorziening aanwezig was) en deels als meekoppelkans (daar waar nog een deel van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	voor publiek.	doorlopende verbinding ontbrak). Doelstelling van de provincie is om binnen het project Versterking een doorlopende wandel-/fietsverbinding te realiseren. Het deels tijdelijk afsluiten van het doorlopende pad past hier niet bij. Uit de toetsingen (Passende beoordeling, Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en Soortenbeschermingstoets) blijkt echter ook dat er geen effecten optreden die onacceptabel zijn. Er is hiermee geen reden tot het afsluiten van het fietspad tijdens het broedseizoen.
63	Indiener heeft zorgen over eventuele verlichting van het fietspad en de gevolgen voor de voorkomende diersoorten.	Binnen het project is niet voorzien in het plaatsen van verlichting langs het fietspad. Wanneer in de toekomst door de beheerder van het fietspad wordt overwogen verlichting te plaatsen, is het noodzakelijk om aanvullende toetsingen uit te voeren waarin in ieder geval moet worden ingegaan op de aspecten die door indiener naar voren worden gebracht.
64	Ook ten aanzien van module 5 geeft indiener aan dat ringslangen graag zonnen op asfalt en stenen, maar niet snel genoeg kunnen vluchten voor fietsers en weggebruikers.	Voor een reactie op dit onderdeel van de zienswijze wordt in eerste instantie verwezen naar de reactie op onderdeel 6 van deze zienswijze. Aanvullend wordt opgemerkt dat ter plaatse van module 5 bij de Oosterkoog sprake is van voorland. Zowel het voorland als het binnenland vormen leefgebied van de ringslang. De functie van het Markermeer zelf als leefgebied is beperkt, vanwege het gebrek aan vegetatie en prooien (met name amfibieën). Juist de sloten en moerassen op het land hebben een functie voor de ringslang. De ringslang is niet een soort met een dagelijkse beweging van voedsel- naar slaapgebieden en vice versa. Er is dus geen sprake van het voortdurend hoeven oversteken van het nieuwe fietspad om voedsel te vinden. Dergelijke bewegingen vinden incidenteel plaats. Verder is het belangrijk om ook te realiseren dat in het zuidelijk deel van het dijktraject het fietspad op de dijk ligt, maar hier is tevens ook de grootste concentratie ringslangen te vinden. Het fietspad op de dijk vormt geen belemmering voor de populatie ringslangen aldaar.
65	Ten aanzien van module 5 merkt indiener tevens op dat niet duidelijk is wat er met het schelpenstrandje 'de Pruthoek' gaat gebeuren.	De versterking van module 5 vindt plaats aan de bestaande dijk die is gelegen tussen het voorland van de Oosterkoog en het binnenland. Dit traject van de Versterking grenst niet aan het water van het Markermeer. Bij de versterking op deze module wordt daarom ook geen strandje 'geraakt'.
66	Indiener sluit de zienswijze voor module 5 af met de conclusie dat de plannen voor de Oosterkoog moeten worden herzien, zowel wat betreft de waterhuishouding als natuur.	Gezien de reactie op de voorgaande zienswijzeonderdelen met betrekking tot module 5 is er geen aanleiding het Projectplan of de andere besluiten te herzien.
67	Indiener vraagt zich af hoe natuur is meegewogen bij de afweging van de drie alternatieven voor module 6. Er wordt geconcludeerd dat er geen effecten zijn op Natura2000-gebied, maar indiener vraagt hoe men dat zeker weet.	In het MER en de aanvulling op het MER zijn voor module 6 verschillende alternatieven onderzocht op de milieugevolgen. Een van de milieuaspecten is natuur. In paragraaf 2.2.2 (Natuur) van het MER Deel B is de methodiek van de beoordeling beschreven. Deze beoordeling is per module nader uitgewerkt in het MER Deel B. Na de vaststelling

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van het Voorkeursalternatief is voor dit alternatief een Passende Beoordeling opgesteld, waarin gedetailleerd onderzoek is gedaan naar de effecten op Natura 2000-gebieden. Daarin is geconcludeerd dat er geen significant negatieve effecten zijn, met inachtneming van de mitigerende maatregelen zoals opgenomen in de Passende Beoordeling.
68	Indiener vraagt zich ook voor module 6 af of er grenzen zijn aan de compensatiemogelijkheden van module 3.	Voor een reactie op dit onderdeel van de zienswijze wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 54.
69	Indiener geeft aan twijfels te hebben bij natuurcompensatie, omdat vogels plaatstrouw zijn, hetgeen blijkt uit ringenonderzoek en onderzoek met gezenderde vogels. Voorts vraagt indiener zich af wat voor compenserende kwaliteitverbeterende maatregelen initiatiefnemer voor ogen heeft. Tenslotte vraagt indiener zich af of de winst in verhouding zal zijn tot het verlies aan natuurwaarden.	De effecten en de noodzaak voor compenserende maatregelen voor weidevogelleefgebieden is beschreven in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden. In paragraaf 8.3.2 (Conclusie toetsing NNN en natuurverbindingen) en bijlage 8.30 van dit rapport is beschreven welke compenserende maatregelen op welke locatie worden genomen. De maatregelen zijn 1) Verbeteren van kruidenrijkdom, 2) verbeteren van waterhuishouding, 3) bewerkstelligen van meer openheid, 4) voeren van verantwoord predatiebeheer en 5) weidevogelboerderijen. De maatregelen zijn gericht op het verbeteren van foerageer- en broedgebieden van weidevogels. Hierdoor is het mogelijk voor meer vogels om te broeden dan in het huidige geval. Hoewel vogels wel plaatstrouw zijn, zijn ze niet afhankelijk van een specifieke structuur (specifiek boom of bebouwing) om te kunnen broeden. Uitwijken hoort tot de mogelijkheden en zeker als werkzaamheden voorafgaand aan het broedseizoen beginnen of het werkgebied vooraf aan het broedseizoen kort wordt gemaaid. Op deze manier is het dus mogelijk om compenserende maatregelen te nemen die in verhouding staan tot het ontstane verlies. Uit hoofdstuk 7.3.1 (Ruimtebeslag) blijkt dat het ruimtebeslag als gevolg van de dijkwerkzaamheden 61,7 ha beslaat. Uit het compensatieplan blijkt dat de maatregelen tot een kwaliteitsverbetering van 98,59 ha leiden. Hiermee wordt ruim voldoende gecompenseerd.
70	Indiener stelt dat het fiets- en wandelpad in module 6 deels gescheiden moet zijn met name op het voorland. Voorts pleit indiener voor onverharde wandelpaden.	De doorgaande fietsverbinding Hoorn-Amsterdam ligt samen met het wandelpad tussen dijkpalen 27+50 tot 39 en 48+50 tot 56 op de kruin van de dijk. Tussen de dijkpalen 39 en 48+50 bij het voorland ligt de doorgaande fietsverbinding in de buitenteen op het voorland, terwijl wandelaars van het pad op de kruin van de dijk gebruik kunnen blijven maken. Voor zover het wandelpad gescheiden van het fietspad wordt aangelegd, wordt op die gedeelten het wandelpad onverhard uitgevoerd.
71	Indiener pleit ervoor de fietsers over de weg te laten fietsen om verstoring van overwinterende vogels en bijvoorbeeld de smient, brandgans en kolgans op de voorlanden te voorkomen.	Streven van de provincie is een doorlopende fiets-/wandelverbinding te realiseren. In verband met de verkeersveiligheid en het comfort van fietsers is het wenselijk fietsers zoveel mogelijk te scheiden van het overige wegverkeer. Voor een reactie met betrekking tot de verstoring

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		door fietsers wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 3 van deze zienswijze. Ten aanzien van de effecten op de kwalificerende soorten van Natura 2000-gebieden is het effect beschreven in de Passende Beoordeling, waarbij wel de kanttekening geplaatst moet worden dat de voorlanden geen onderdeel uitmaken van Natura 2000-gebied. De effecten op genoemde soorten in het kader van Natura 2000 zijn in detail beschreven in het rapport.
72	Indiener mist de ringslang in module 6. Voorts maakt indiener zich zorgen over het verlies aan basalt en Noordse steen in deze module vanwege het belang ervan voor de ringslang als plaats waar ze zonnen, slapen en hun winterslaap houden. Bovendien gebruiken ze de stenen om hun vel af te stropen als ze gaan vervellen.	In de Soortenbeschermingstoets is in paragraaf 7.7.1 (Relevante locatie) de functie van de dijk voor ringslangen beschreven en is tevens aangegeven waar waarnemingen met betrekking tot de ringslang bekend zijn. In module 6 zijn geen waarnemingen bekend. Overigens is ook aangegeven dat er een verschil in functie is te maken voor het noordelijk deel van het dijktraject en het zuidelijk deel (grens ligt bij Edam-Volendam). In het noordelijk deel van het plangebied waartoe ook module 6 behoort zijn slechts enkele waarnemingen gedaan en zijn geen winterverblijven bekend. In het zuidelijk deel zijn grotere aantallen ringslangen waargenomen en is een aantal winterverblijven bekend. In paragraaf 7.7.4 (Mitigerende maatregelen) van dezelfde toets is ook aangegeven welke aanvullende maatregelen worden genomen om winterverblijfplaatsen van ringslang te creëren. Dergelijke structuren met stenen zijn onder andere voorzien in module 6. Deze locaties kunnen tevens een functie vervullen voor de overige door indiener genoemde behoeften van de ringslang. Daarnaast wordt langs de dijk in zijn algemeenheid weer steenbekleding aangebracht die ook gewoon geschikt is voor de behoeften van de ringslang.
73	Indiener geeft aan dat ringslangen graag zonnen op asfalt en stenen, maar niet snel genoeg kunnen vluchten voor fietsers en weggebruikers.	Voor een reactie op dit onderdeel van de zienswijze wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 6 van deze zienswijze.
74	Ook voor module 6 noemt indiener eventuele verlichting van het fietspad en de gevolgen voor de voorkomende diersoorten als aandachtspunt.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 63 van deze zienswijze.
75	Concluderend stelt indiener ten aanzien van module 6 dat stenen bekleding moet blijven en dat moet worden afgezien van een fietspad, mede vanwege de effecten op Natura 2000. Waar meekoppelkansen zich voordoen zouden deze in het voordeel van de wandelaar moeten uitpakken wegens het gebrek aan wandelmogelijkheden in de omgeving.	Zoals reeds eerder toegelicht wordt in zijn algemeenheid de dijk weer voorzien van een steenbekleding. Voor wat betreft de effecten van het fietspad op de kwalificerende soorten van Natura2000-gebieden wordt opgemerkt dat het effect hierop is beschreven in de Passende Beoordeling, waarbij wel de kanttekening geplaatst moet worden dat de voorlanden geen onderdeel uitmaken van Natura 2000-gebied. De effecten op genoemde soorten in het kader van Natura 2000 zijn in detail beschreven in het rapport en geconcludeerd is dat de effecten niet significant zijn. Er is daarom geen reden om af te zien van een fietspad. Tenslotte is de meekoppelkans in het project opgenomen op verzoek van de provincie.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De provincie heeft vanuit het beleid zoals omschreven in de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze gekozen voor een fiets- en wandelverbinding.
76	Indiener is verbaasd over het voorgestelde beheer en onderhoud, aangezien HHNK tot op heden 15 juni als maaidatum aanhoudt, terwijl de planten dan nog volop in bloei staan.	Voor een reactie op dit onderdeel van de zienswijze wordt verwezen naar de reactie bij onderdeel 8 van deze zienswijze.
77	Indiener vindt dat in module 7 het buitendijks aanwezige N2000-gebied ook als parel moet worden aangemerkt. Voorts pleit indiener ook voor deze module voor het intact houden van de stenen bekleding in deze module vanwege de functie voor de ringslang (zonnen, (winter)slaap en vervellen).	In het Projectplan is in figuur 2 de Parelkaart opgenomen. De Parelkaart sluit aan bij de vijf deelgebieden uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.4 en 1.5 van het Bijlagenboek): Hoornse Hop, Kogenland, Zeevang, Gouwzee en Waterland. Elke deelgebied heeft een specifieke kwaliteit waarmee de dijkversterking rekening moet houden. Parels zijn binnen de deelgebieden de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. In de Parelkaart zijn de Natura 2000-gebieden niet met name benoemd, maar zijn wel gebieden met specifieke natuurwaarden aangewezen. Aan de binnenzijde bij module 7 komt het gearceerde deel overeen met Polder Zeevang. Aan de buitenzijde is ter hoogte van module 7 een deel van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer gearceerd en wordt hiermee derhalve als parel gezien. In de Soortenbeschermingstoets is in paragraaf 7.7.1 (Relevante locatie) de functie van de dijk voor ringslangen beschreven en is tevens aangegeven waar waarnemingen met betrekking tot de ringslang bekend zijn. In module 7 zijn geen waarnemingen bekend. Overigens is ook aangegeven dat er een verschil in functie is te maken voor het noordelijk deel van het dijktraject en het zuidelijk deel (grens ligt bij Edam-Volendam). In het noordelijk deel van het plangebied, waartoe ook module 7 behoort, zijn slechts enkele waarnemingen gedaan en zijn geen winterverblijven bekend. In het zuidelijk deel zijn grotere aantallen ringslangen waargenomen en is een aantal winterverblijven bekend. In paragraaf 7.7.4 (Mitigerende maatregelen) van dezelfde toets is ook aangegeven welke aanvullende maatregelen worden genomen om winterverblijfplaatsen van ringslang te creëren. Dergelijke structuren met stenen zijn onder andere voorzien in module 7. Deze locaties kunnen tevens een functie vervullen voor de overige door indiener genoemde behoeften van de ringslang. Daarnaast wordt langs de dijk in zijn algemeenheid weer steenbekleding aangebracht. Deze steenbekleding is ook geschikt voor de behoeften van de ringslang.
78	Voor indiener is niet duidelijk of, op andere locaties dan modules 2, 11 en 15, stenen bekleding als parel wordt gezien.	Naast de door indiener genoemde modules is de Noordse steen ook in de modules 3 en 4 aangeduid als parel. Over hoe gekomen is tot de selectie van parels kan het volgende worden toegelicht. Door de provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		hoogheemraadschap is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit inclusief Addendum opgesteld. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is de dijk op basis van de ontstaansgeschiedenis en de huidige visueel- en functioneel-ruimtelijke karakteristieken gebundeld in vijf deelgebieden. Het kader beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan en het MER. Ruimtelijke kwaliteit is de optelsom van gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Daarnaast formuleert het Kader Ruimtelijke Kwaliteit de uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de maatregelen. In navolging op het Kader Ruimtelijke Kwaliteit zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden per specifieke locatie nader benoemd. Deze zijn opgenomen op de zogenaamde 'Parelkaart' (zie figuur 2). De Parelkaart sluit aan bij de vijf deelgebieden uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit: Hoornse Hop, Kogenland, Zeevang, Gouwzee en Waterland. Elk deelgebied heeft een specifieke kwaliteit waarmee de dijkversterking rekening moet houden. Parels zijn binnen de deelgebieden de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. Bij de Versterking moeten keuzes worden gemaakt ten aanzien van het Voorkeursalternatief, het ontwerp en wat van de bestaande waarden behouden kan of moet blijven. De Parelkaart geeft richting aan het maken van keuzes. Aan het maken van die keuze is inherent dat niet elke waarde overal als 'belangrijk' bestempeld kan worden, simpelweg omdat het dan niet meer mogelijk is accenten te leggen of keuzes te maken. Vandaar dat de Noordse steen niet overal waar deze in de huidige situatie aanwezig is ook als parel is aangeduid.
79	Indiener geeft aan dat door de asverschuiving in module 7 een grotere afstand tot het water ontstaat. Indiener concludeert hieruit dat meer land ontstaat en vraagt zich af wat er gaat gebeuren met het extra land dat ontstaat door de asverschuiving en wat het beheer zal zijn. Indiener geeft aan dat als het land verruigt, de roofdieren op de loer liggen.	Als ruimtelijke inpassing schuift de weg in module 7 mee met de nieuwe dijk. Als meekoppelkans wordt bij de verschuiving de weg van de nieuwe brede binnenberm aan de binnenzijde van de dijk op een ecologische manier ingericht en onderhouden, zie tabel 4 in het Projectplan Door ecologisch maaibeheer toe te passen wordt bovendien beoogd de gehele zomer een migratiestrook voor kleine zoogdieren, insecten en ringslangen te realiseren. Vegetatie kan op stukken hoger gelaten worden, zodat bloemen de kans krijgen te bloeien. Hogere vegetatie is voor insecten, kleine zoogdieren, ringslangen en vogels interessant, dit leidt tot vergroting van de biodiversiteit.
80	Indiener stelt, op basis van de teksten in het (Ontwerp) Projectplan, dat initiatiefnemer heeft geconcludeerd dat er geen effect is op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Maar indiener is van mening dat dit niet hard gemaakt wordt. Indiener geeft aan dat dit ook afhankelijk is van	Indiener verwijst in verband met de effecten op Natura2000-gebied bij module 7 op teksten uit het Projectplan. Het Projectplan bevat een samenvatting van hetgeen in de Passende Beoordeling is onderzocht met betrekking tot de effecten op Natura 2000-gebied en is geconcludeerd. Uit de Passende Beoordeling is gebleken dat er geen significant negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	het beheer dat op het nieuwe stuk land bij module 7 ontstaat, wordt gevoerd. Dat beheer is volgens indiener nodig is om het stuk land dat nieuw ontstaat open te houden.	Natura 2000-gebied. In het antwoord bij onderdeel 79 van deze zienswijze is reeds aangegeven dat de door indiener gevreesde verruiging van het 'nieuw ontstane land' binnendijks niet zal optreden vanwege het daar voorziene beheer.
81	Indiener vraagt zich bij module 7 nogmaals af of er grenzen zijn aan de compensatiemogelijkheden van module 3. Verder vraag indiener wat er wordt bedoeld met het ecologisch inrichten van de weg als meekoppelkans. Tevens wijst indiener op het realiseren van vier korte voorlanden en het inrichten van de binnenberm om biodiversiteit te vergroten, waarbij indiener vraagt om inzicht te verschaffen in de plant- en diersoorten waar het hier om gaat en de wijze van natuurbeheer. Indiener noemt wederom dat verruiging wordt gevreesd. Tenslotte is indiener van mening dat het plan voor module 7 nog onvoldoende is uitgewerkt.	Voor een reactie op het punt van de compensatiemogelijkheden van de oeverdijk wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 54 van deze zienswijze. Verder is het niet de bedoeling de weg ecologisch in te richten maar de berm. Ten aanzien van de voorlanden wordt opgemerkt dat in paragraaf 7.3.2 van de Soortenbeschermingstoets is beschreven op welke manier de voorlandjes een verbindingszone vormen voor noordse woelmuis. Maar de mogelijkheden zijn er ook voor waterspitsmuis en ringslang. Hiermee worden de aanwezige populaties versterkt en is de kans op het uitsterven van lokale populaties kleiner. Hiermee leveren de voorlandjes een bijdrage aan de biodiversiteit. De strook aan de binnenzijde van de dijk vormt een soort overgangszone van de natte graslanden binnendijks, naar de drogere graslanden van de dijk. Voorzien zijn fauna- en kruidenrijke graslanden vergelijkbaar met het natuurbeheertype N12.02. In de beschrijving hiervan staat: "Kenmerkende of bijzondere soorten van schralere beheertypen ontbreken grotendeels binnen Kruiden- en faunarijk grasland, maar graslanden zijn vaak wel rijk aan minder zeldzame soorten. Het type is o.a. van belang voor vlinders en andere insecten, vogels en kleine zoogdieren." Gezien bovenstaande antwoord geeft de zienswijze geen aanleiding het Projectplan dan wel de uitwerking van module 7 te herzien.
82	Indiener is van mening dat plan Spaargaren overwogen moet worden. En dat als dat plan verworpen wordt, het Ontwerp Projectplan en de Soortenbeschermingstoets op z'n minst moeten worden aangepast op de door indiener aangedragen punten.	Voor een reactie op het door indiener genoemde plan Spaargaren wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Bij de diverse onderdelen van deze zienswijzen is reeds aangegeven dat de zienswijze (op één onderdeel na) geen aanleiding geeft tot aanpassing van het Projectplan of de overige planproducten.
Conclusie zienswijze		
In reactie op deze zienswijze wordt in het Projectplan een verwijzing toegevoegd naar het rapport “Verfijning analyse waterkwaliteit Tussenwater” (AMMD-001681 van d.d. 14-10-2016) en wordt opgenomen op welke manier de waterkwaliteit in het tussenwater gemonitord wordt.		

Zienswijze ZW-0011: Indiener 11 **Module Integraal, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener benoemt dat voor Uitdam een speciale en afwijkende oplossing is voorgesteld, vanwege het speciale karakter van de dijk. Indiener wil volgens het gelijkheidsbeginsel hetzelfde behandeld worden als de bewoners van Uitdam en verzoekt een speciale oplossing voor zijn deur.	Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 7. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
2	Indiener is van mening dat de dijk is afgekeurd op basis van verouderde gegevens. Indiener pleit voor nieuw onderzoek waarin de meest recente wetenschappelijke inzichten worden meegenomen.	De dijk is in 2006 is afgekeurd op basis van oude normen. Bij het invoeren van de nieuwe normering in 2017 in de Waterwet is de dijk nogmaals gekeurd (en afgekeurd) op verschillende faalmechanismen. De Versterking is ontworpen met de het ontwerpinstumentarium uit 2014, en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen zijn meegnomen. Het is dus onjuist dat de dijk is afgekeurd op basis van verouderde gegevens. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op hoofdstuk 2 van het Projectplan.
3	Indiener pleit voor onafhankelijk, toetsbaar en wetenschappelijk verantwoord onderzoek naar de huidige sterkte van de dijk. Inzichten van wetenschappers van o.a. ENW, TU Delft en praktijkmensen zoals Frank Spaargaren moeten worden meegenomen bij het uitwerken van alternatieven, waarbij oog moet zijn voor andere dan 'zandige' oplossingen.	Voor een reactie op de stelling dat er onafhankelijk onderzoek moet worden gedaan naar de huidige sterkte van de dijk wordt gewezen op onderdeel 2 en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Voor een toelichting op ‘Pompen Houtribdijk’ (Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor de oproep van indiener om te zoeken naar andere dan 'zandige oplossingen' geldt het volgende. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. Ten aanzien van constructieve oplossingen geldt dat deze een aantal nadelen hebben en alleen zelfstandig een oplossing vormen voor het veiligheidstekort ‘binnen- of buitenwaartse stabiliteit’ terwijl op vrijwel het gehele traject het veiligheidstekort ‘hoogte’ speelt. Uitgangspunt is daarom dat constructieve versterkingen alleen een oplossing kunnen zijn bij knelpunten. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.2.7 van het Projectplan. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota en hoofdstuk 4 van het Projectplan.
4	Indiener heeft de overtuiging dat HHNK onder druk staat van de zandlobby waar alternatieven voor versterken met een beperkte hoeveelheid zand onvoldoende zijn meegenomen in de versterkingsoplossingen.	Oplossingen in grond hebben de voorkeur van HHNK gelet op de aan constructies verbonden nadelen. Verwezen wordt naar paragraaf 3.2.7 van het Projectplan. Een constructieve versterking biedt overigens zelfstandig alleen een oplossing voor het veiligheidstekort binnen- of buitenwaartse stabiliteit. Omdat op vrijwel het hele dijktraject het veiligheidstekort 'hoogte' speelt, is een constructieve versterking nergens een zelfstandige oplossing voor dit veiligheidstekort: daardoor is bij een constructieve versterking altijd nog een oplossing in de grond noodzakelijk, bijvoorbeeld een kruinverhoging of een buitenberm. De voorkeur voor een oplossing in grond houdt geen enkel verband met de keuze voor een Alliantie met marktpartijen. Voor een nadere toelichting op de publiek-private samenwerking in de Alliantie wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
5	Indiener wil inzicht krijgen in de risicoanalyse, met name omtrent verzakkingen, grondbeweging en de aanwezigheid van oude (vliegtuig)bommen in de dijk nabij woning en het baaitje voor deur.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In paragraaf 2.6.6 wordt toegelicht waarom de risicoanalyse niet publiek wordt gemaakt. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Wat betreft de vrees van indiener voor de aanwezigheid van niet gesprongen explosieven het volgende. Voor het gehele dijktraject en de waterbodem zijn twee vooronderzoeken uitgevoerd naar de mogelijke aanwezigheid van niet gesprongen explosieven, waaronder de aanwezigheid van oude (vliegtuig)bommen. Dat is het Vooronderzoek niet gesprongen explosieven Markermeerdijken (bijlage 2.1 van het Bijlagenboek) en het Aanvullend vooronderzoek Markermeer Dijkversterking (bijlage 2.2 van het Bijlagenboek). Daaruit volgt dat, voor zover relevant voor module 7, de bodem van het Markermeer als geheel verdacht gebied is. Voor de start van de uitvoering wordt van de verdachte gebieden een projectgebonden risicoanalyse (PRA) gemaakt. Uit deze risicoanalyse volgt de conclusie of de gebieden worden vrijgegeven of dat nadere detectie plaats moet vinden dan wel beschermende maatregelen moeten worden getroffen. Voor de overige gebieden geldt dat de kans op het aantreffen van niet gesprongen explosieven klein is. Hiermee is het geen verdacht gebied. Voor alle werkzaamheden is een protocol opgesteld hoe om te gaan met zogenaamde toevalsvondsten. Gewezen wordt op paragraaf 5.7.3 van het Projectplan en bijlage 2.1 en 2.2 van het Bijlagenboek.
6	Indiener is van mening dat de adviezen van het ENW door HHNK serieus genomen moeten worden. Voort geeft indiener aan dat definitieve MER onvoldoende is gedaan met het advies van de Commissie voor de m.e.r.	HHNK en de Alliantie nemen de adviezen van Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW) ter harte. Het ENW was overigens in 2009 betrokken bij het opstellen van een ontwerpmethodiek voor de Markermeerdijken waarbij recht wordt gedaan aan de sterkte van veen. Voor een reactie op het advies van de Commissie m.e.r. wordt gewezen op de Notitie aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). Deze aanvullende informatie is voorgelegd aan de commissie. In het laatste toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r. van 12 juli 2018 heeft de commissie geconcludeerd dat het MER en de aanvulling tezamen voldoende informatie bevatten om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen bij het besluit over het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0012: Indiener 12 **Module 15, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	beoordeeld of is voldaan aan het advies van de Deltacommissaris over de dijkversterking bij Uitdam, en het besluit, dat de Minister in haar brief aan de Tweede Kamer dd. 6 juli 2017 heeft verwoord, omdat de uitwerking daarin globaal is.	genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener verwijst naar emailwisseling met de Alliantie. Volgens indiener is hierin toegezegd dat bestaande steigers worden teruggeplaatst. Dit komt niet duidelijk naar voren in het ontwerp Projectplan. Indiener wil ook graag dat zijn bestaande hekwerk wordt teruggeplaatst.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
3	Indiener wil betrokken worden in de uitwerking van de aansluiting ten zuiden van Uitdam.	Over de vormgeving van de aansluitingen wordt middels het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) en het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) verantwoording afgelegd aan de provincie Noord-Holland, de gemeente Waterland en het Recreatieschap Twiske-Waterland. Bewoners worden geïnformeerd over de wijze van uitwerking van de aansluitingen. Voor een nadere toelichting op het communicatie- en participatietraject voor de start van de uitvoering wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Tevens wordt voor de uitwerking van de aansluiting ten zuiden van Uitdam gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota van beantwoording.
4	Indiener vraagt zich af hoe de verhoging van de dijk achter zijn huis zich verhoudt tot de asverschuiving aan de zuidkant van Uitdam.	Op basis van het advies van de Deltacommissaris wordt de dijk ter hoogte van Uitdam dorp versterkt zonder asverschuiving en wordt een golfbrekende berm aan de zijde van het Markermeer toegepast om te voorkomen dat de dijk substantieel verhoogd moet worden. Ten zuiden van het dorp is gekozen een buitenwaartse asverschuiving inclusief kruinverhoging. In het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) is aangegeven hoe dergelijke overgangen tussen versterkingsoplossingen vormgegeven dienen te worden. Bij deze uitwerking blijft het voldoen aan de waterveiligheidseisen het belangrijkste uitgangspunt. Het is landschappelijk niet mogelijk om de dijk bij het perceel van indiener lager te maken. Voor de uitwerking van de aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0013: Watersportvereniging de Doordrijvers **Module 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat er een intentieovereenkomst tussen HHNK en indiener is gesloten waarin is afgesproken dat het hoogheemraadschap zich samen met diverse verenigingen zal inspannen om extra parkeergelegenheid te realiseren ten behoeve van deelnemers aan zeilwedstrijden op het Kinselmeer. Het dijkprofiel zoals opgenomen in het Projectplan en de Omgevingsvergunning biedt hiertoe echter geen mogelijkheid. Indiener geeft in zijn zienswijze nogmaals aan waarom extra parkeergelegenheid gewenst is en geeft tevens aan dat ook de bestuurscommissie van de gemeente Amsterdam Noord dit als een goede meekoppelkans ziet. Indiener verzoekt de realisering van de parkeergelegenheid alsnog in de plannen op te nemen.	Met de gekozen oplossing is er geen ruimte om extra parkeermogelijkheden te realiseren. Ten tijde van de gesprekken en het sluiten van de intentieovereenkomst werd er vanuit gegaan dat de kans redelijk groot was dat er bij de dijkversterking ruimte zou ontstaan voor meer parkeerplekken. In het Voorlopig Ontwerp Projectplan uit 2014 was dit ook nog het geval. Echter bij de verfijning van dit ontwerp en door het toepassen van de nieuwe normering, inclusief Dijken op veen, is gebleken dat hier een beperktere versterking volstaat om het veiligheidstekort op te lossen. Door deze beperktere ingreep met een geringe asverschuiving richting het Markermeer is onvoldoende ruimte beschikbaar om de gewenste extra parkeergelegenheid mogelijk te maken. De extra parkeergelegenheid is daarom niet in de plannen opgenomen. In artikel 6 van de gesloten intentieovereenkomst is bepaald dat de intentieovereenkomst ontbonden wordt indien de dijkversterking zodanig wordt uitgevoerd dat geen extra ruimte voor het realiseren van de door de recreatieve verenigingen gewenste parkeervoorzieningen ontstaat. Op 7 juli 2017 is in een overleg tussen indiener en de Alliantie aangegeven dat voor het realiseren van parkeerplekken de dijk niet afgegraven gaat worden. Voor een reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op paragraaf 4.3.15 van het Projectplan. Hierin is toegelicht waarom ter hoogte van de Watersportvereniging de Doordrijvers, dijkpaal 136, is gekozen voor de oplossing met een gecombineerde versterking met een buitenwaartse asverschuiving. In paragraaf 7.15 van het Projectplan zijn van deze oplossing de dwarsprofielen gepresenteerd. Mocht bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp blijken dat er ruimte ontstaat voor parkeerplekken dan wordt hierover uiteraard door de betreffende omgevingsmanager contact met de indiener opgenomen.
2	Indiener geeft aan dat het Projectplan niet voorziet in de herplaatsing van de buitendijkse steiger.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking		

Zienswijze ZW-0014: Indiener 14 **Module Integraal, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat er in Nederland onvoldoende ervaring is met het verplaatsen van grote hoeveelheden zand op de slappe ondergrond. Indiener acht het risico dat grond onder en bij zijn of haar woning omhoog komt groot en stelt dat HHNK geen idee heeft van de ernst van het risico.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan.
2	Indiener stelt dat er geen goede risicoanalyse en geen schadeplan is voor schade als gevolg van de werkzaamheden.	Er is een risicoanalyse opgesteld voor de Versterking. Voor een uitgebreidere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. Mocht er schade door de realisatie van de Versterking optreden, dan kan onder voorwaarden in aanmerking worden gekomen voor nadeelcompensatie of schadevergoeding. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. In het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener heeft, ondanks herhaaldelijk verzoek aan de medewerker van de Alliantie, geen meetboutjes gekregen om de zetting van zijn of haar woning te monitoren. Indiener is van mening dat hun woning schade oploopt. Indiener is in de veronderstelling dat HHNK stelt dat de schade niet door de dijkversterking komt.	Wij excuseren ons voor het niet plaatsen van de meetboutjes. Uiteraard wordt ervoor gezorgd dat er meetboutjes geplaatst worden bij de woning van indiener. In de volgende ronde van het plaatsen van meetboutjes zal de woning worden meegenomen. Indiener is hier inmiddels ook over benaderd. Voor een toelichting op nadeelcompensatie en schade wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan.
4	Voor de deur van indiener ligt aan de waterzijde een natuurlijk strandje. Indiener acht de kans groot dat het strandje verdwijnt door de werkzaamheden, terwijl HHNK heeft beloofd dat het strandje terug komt.	Het informele strandje ter hoogte van dijkpaal 59 wordt geraakt bij de uitvoering van de Versterking en is tijdens de realisatie van het project niet te gebruiken. Na realisatie wordt dit strandje teruggebracht. Voor een uitgebreidere toelichting op de strandjes wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van zienswijzen is aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht. Deze zienswijze leidt verder niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0015: Indiener 15 **Module Integraal, 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat nieuwe inzichten, zoals Dijken op veen of Bewezen Sterkte, niet in de plannen zijn meegenomen. Indiener stelt dan de uitkomst hiervan zou kunnen zijn dat de Versterking minder omvattend kan zijn dan in de plannen is gepresenteerd. Indiener geeft aan dat de visie op risico's en alternatieve oplossing van de heren Vroege en Spaargaren wordt genegeerd. Indiener is van mening dat het huidige dijkversterkingsplan geen doorgang mag vinden.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) uitgewerkt en onderzocht. Hiermee zijn alle mogelijke alternatieven in beeld gebracht en inzichtelijk afgewogen. Daarbij is van belang dat de Commissie m.e.r. in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 heeft geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een nadere toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. Ten aanzien van Dijken op veen en Bewezen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Sterkte geldt dat voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Voor een reactie op het plan Spaargaren wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat niet is onderbouwd waarom juist waar een binnenwaartse versterking een enorme impact heeft een gecombineerde dijkverzwaring de voorkeur heeft. Tevens geeft indiener aan dat voor andere modules op de Uitdammerdijk voor een buitenwaartse versterking is gekozen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.15 van het Projectplan. Hierin is onder meer onderbouwd waarom binnen sectie EA-8 gekozen is voor een gecombineerde versterking. In paragraaf 4.16 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) zijn de milieueffecten van alle alternatieven per sectie beschreven.
3	Indiener wil graag een versterkingsoplossing waarbij geen gebruik wordt gemaakt van het perceel van indiener, de bomen en beplantingen behouden kunnen blijven en de weg op afstand of verder weg komt te liggen.	In het Projectplan wordt het perceel van indiener ontzien en blijft de weg op minimaal dezelfde afstand. Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
4	Indiener wil dat het informele strandje ter hoogte van Uitdammerdijk 38/39 weer hersteld wordt.	Informele strandjes worden teruggebracht. In de uitvoering wordt hier invulling aan gegeven door het zand benodigd voor voorbelasting deels te laten liggen, hierdoor worden de strandjes actief teruggebracht en worden de condities gecreëerd om deze ontwikkeling sneller mogelijk te maken. Paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan is aangepast. In deze nieuwe paragraaf is bepaald dat alle informele strandjes terug worden gebracht.
5	Indiener wil graag dat de Noordse steen hergebruikt wordt, om de oorspronkelijke schoonheid van de dijk te herstellen en onder water leven te bevorderen.	Voor een toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van de Nota. In paragraaf 5.4 (in de inhoudsopgave per abuis par. 5.3) van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) is uitgebreid ingegaan op de toepassing van de Noordse steen in het ontwerp van de Versterking. Dit plan is opgesteld met de provincie Noord-Holland, de bij de versterking betrokken gemeenten en het recreatieschap. Het Vormgevingsplan is uitgangspunt bij de nadere detaillering van het ontwerp.
6	Indiener maakt bezwaar tegen alle meekoppelkansen. Indiener ondervindt nu al hinder door bijvoorbeeld toertochten van motoren.	De Provincie Noord-Holland wil haar beleidsdoelen realiseren door deze te koppelen aan de dijkversterking. De dijkversterking biedt kansen voor versterking van natuur, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en regionale economie in de regio. Met het oog op deze doelen wordt er een doorlopende fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Deze fiets- en wandelverbinding is onderdeel van de recreatieve route tussen Hoorn en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Amsterdam. Specifiek ter hoogte van de woning van indiener wordt de bestaande recreatieve verbinding verbreed, zie hiervoor paragraaf 4.3.15 van het Projectplan dat gaat over Module 15 Uitdammerdijk. Het verbrede fietspad ligt op ruim 50 meter van de woning van indiener. Overlast door gebruikers van de verbinding is hierdoor uitgesloten. Voor eventuele aanvullende meekoppelkansen volgt, indien van toepassing, nog separate besluitvorming waartegen afzonderlijke rechtsbescherming openstaat. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
7	Indiener heeft de voorkeur dat de weg over de dijk smal en onverlicht blijft.	De dijkweg wordt in de nieuwe situatie niet verbreed, hij blijft na realisatie smal en onverlicht. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.6 'Dijkweg' van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Hierin is aangeven hoe de dijkweg wordt ingericht. Tevens is in paragraaf 4.3.16 van het Projectplan in tabel 5 toegelicht dat vergelijkbare voorzieningen weer worden teruggebracht. Voor een nadere toelichting wordt gewezen op de paragrafen 4.3.16 en 10.1.8 van het Projectplan.
8	Indiener wil dat zijn woning gedurende de werkzaamheden via twee mogelijkheden goed bereikbaar blijft, voor zichzelf en voor hulpdiensten.	In overleg met de hulpdiensten blijft altijd een veilige omleidingsroute aanwezig. Tevens is de bereikbaarheid van de woning gegarandeerd. Voorafgaand aan de uitvoeringsfase wordt een verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en te treffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. Tijdens de uitvoering worden deze maatregelen periodiek geëvalueerd en waar nodig wordt in overleg met de betrokkenen gezocht naar een passende maatregel. Een en ander wordt afgestemd met de lokale wegbeheerder(s), hulpdiensten en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor omwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen voor bewoners en hulpdiensten gegarandeerd blijft. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 en kaart 32 van het Projectplan.
9	Wij ontvangen graag in begrijpelijke taal een uitleg van de risico's voor sectie EA 8 en de genomen maatregelen om deze te voorkomen, waar het gaat om de uitvoering van de werkzaamheden. We willen ook voor het starten van de werkzaamheden de mogelijkheid hebben om de risicoanalyses voor deze sectie te kunnen laten toetsen door deskundigen.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
10	Indiener wil in begrijpelijke taal de getroffen regelingen betreffende compensatie en schadeloosstelling bij schade ontvangen.	In paragraaf 2.6.5 van deze Nota zijn de schaderegelingen toegelicht.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
11	Indiener geeft aan dat op dit moment reeds voorbereidende werkzaamheden plaatsvinden, zoals het verplaatsen van een transformator huisje, en dit kan alleen wanneer de ontwerpplannen in een vergevorderd stadium zijn.	Het genoemde transformatorhuis wordt verplaatst ten behoeve van nieuwbouw op de Uitdammerdijk 30 te Amsterdam. Hiervoor is door HHNK op 17 oktober 2017 een watervergunning en vergunning op grond van de Wegenverordening Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 2013 verleend, met kenmerk 17.0119477. Het betreffen hier dan ook geen voorbereidende werkzaamheden voor de Versterking waarvoor overleg benodigd is.
12	Indiener is van mening dat in een proces moet worden voorzien om tijdig verantwoording te geven over het ontwerp. Dit proces dient in een procedure te worden verankerd.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
15	Indiener sluit voor sectie EA-8 aan bij zienswijzen ZW-0125 en ZW-0139.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijzen ZW-0125 en ZW-0139 is gegeven.
16	Indiener sluit voor de gehele Versterking aan bij zienswijzen van stichting De Kwade Zwaan, de stichting dorpsraad Uitdam en de stichting Zuyderzeedijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijzen ZW-0008, ZW-0030 en ZW-0142 is gegeven.
Conclusie zienswijze		
Ter hoogte van module 15 is het Voorkeursalternatief gewijzigd. Daarmee is ook tegemoet gekomen aan de zienswijze. Het perceel van indiener wordt ontzien en de weg blijft op minimaal dezelfde afstand. In reactie op de zienswijze is in het Projectplan in paragraaf 8.3.2.5 opgenomen dat alle geraakte informele strandjes worden teruggebracht en is kaart 32 (figuur 53) met verkeersmaatregelen aangepast.		

Zienswijze ZW-0016: Indiener 16 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat het fietspad op de kruin van de kruin van de dijk in sectie HE-8B en HE-9 tot gevaarlijke situaties bij het Warder zwembad zal leiden omdat het fietspad de dijk hier van achter naar boven zal wisselen en daardoor zo de weg zal kruisen. Indiener maakt zich, samen met	Er is ten opzichte van het Ontwerp-Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder ten gunste van de verkeersveiligheid. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	andere moeders, zorgen over de verkeersveiligheid. Indiener pleit voor het verder onderzoeken van het Plan Spaargaren als alternatief voor het vernieuwen van de dijk omdat dit plan goedkoper is, de dijk niet vernielt en de verkeersveiligheid niet in gevaar brengt.	op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. Zo is de op- en afrit zuidelijk geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder wordt de inrichting aangepast zodat het ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan. Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde Plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener is van mening dat de nieuwe dijk de natuur verpest. De nieuwe dijk wordt onnatuurlijk recht en de natuurlijke habitat van dieren wordt verstoord. Ook zegt indiener dat er te diep gaat worden gebaggerd en de doorstroming gebrekkig zal zijn. Door de lange werkzaamheden zullen planten en vogels afgeschrikt raken en worden de natuurlijke strandjes vernietigd. Indiener geeft aan dat er niet naar boeren met kennis van zaken wordt geluisterd en er gebrek is aan visie ecologisch bewustzijn en een langetermijnplanning.	Door de Versterking wordt de natuur in de breedste zin van het woord (alle aanwezige vegetatie en dieren) inderdaad aangetast. Een groot deel van algemene natuurwaarden komen echter na de dijkwerkzaamheden in vergelijkbare vorm terug. Voor beschermde natuur geldt dat er drie rapporten zijn geschreven: in het kader van Natura 2000-gebieden het rapport Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden het rapport Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en in het kader van beschermde soorten het rapport Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Uit deze rapporten volgt dat (per saldo) geen sprake is van een onaanvaardbare aantasting. Nu indiener verder niet toelicht hoe de natuur door de Versterking wordt aangetast, waardoor dit onderdeel voor het overige onbesproken wordt gelaten. Verder wordt niet onderbouwd waar en waarom er te diep wordt gebaggerd. Er wordt ten behoeve van de tijdelijke toegangsgeulen gebaggerd. Daarvoor is een ontgrondingenvergunning verleend, die tegelijk met het Projectplan ter inzage ligt. In het Werkplan wordt bepaald hoe wordt omgegaan met het daarbij vrijkomende materiaal. Verder is nagelaten aan te geven waar en waarom de doorstroming gebrekkig zou zijn. Mocht indiener doelen op de doorstroming in het tussenwater dat wordt gerealiseerd tussen de oeverdijk en de huidige dijk, dan geldt dat het beheer en onderhoud er op gericht is te zorgen voor voldoende doorstroming. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 6.1.2.3 van het Projectplan. De Versterking raakt weliswaar (informele) strandjes, maar in paragraaf 8.3.2 van het Projectplan is toegelicht dat alle strandjes na de realisatie weer worden teruggebracht. Wat betreft de stelling dat niet geluisterd zou worden naar boeren met kennis van zaken wordt gewezen op hoofdstuk 2 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) waarin is ingegaan op het participatieproces van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de Versterking. Ook aan boeren met kennis van zaken is ruimte geboden om te participeren. In hoofdstuk 3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed hiervan op het ontwerp.
3	Indiener wijst op artikel 6.1 van de Monumentenverodrening 2010 waarin is bepaald dat het verboden is een beschermd monument te beschadigen of vernielen. De nieuwe plannen gaan in tegen de beleidslijnen van de Provincie. Indiener wijst verder op de cultuurhistorische waarde van de dijk. Deze dijk is hier sinds de twaalfde eeuw. De dijk meandert, is mooi vanuit de lucht, vanaf het water en vanuit het land gezien. De cultuurhistorische waarde van de dijk bepaalt mede de waarde van Noord-Holland, van de Zeevang. De vele nieuwe dorpsbewoners zijn mede vanwege de cultuurhistorische waarde van de dijk in deze omgeving gaan wonen. Een alternatief zou zijn om de dijk niet te vernieuwen, maar het Plan Spaargaren verder te gaan onderzoeken en uiteindelijk ten uitvoer te brengen. Een alternatief plan is dat van Jan Baron: de doorlaatbare dijk (IJsselmeerberichten, 2015)	Ter hoogte van indiener voorziet het Voorkeursalternatief in een buitenwaartse asverschuiving (module 6 'Heintjesbraak en Warder', sectie HE-9B). Deze versterkingsoplossing heeft inderdaad tot gevolg dat de waarden van het monument (de Noorder IJ- en Zeedijken) worden aangetast. Hiervoor wordt een omgevingsvergunning verleend. Voor een nadere toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Ten aanzien van de effecten van de Versterking op het provinciaal monument in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Het plan van Jan Baron, waar indiener op wijst, is overeenkomstig het plan 'Pompen in de Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren). Voor een reactie op het plan 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
4	De manier waarop het HHNK vertrouwen heeft geschonken aan Boskalis en Sweco/Grontmij verbaast indiener. Indiener geeft aan dat de uitvoerende organisaties hun eigen interesses vooropstellen, terwijl ze onvoldoende onderzoek hebben gedaan naar de schade die dit plan aanricht aan natuur, cultuur, ecologie en historie. Ook geeft indiener aan dat het grondig wijzigen van het aanzicht en het monument van de dijk in strijd is met de beleidslijnen van de provincie Noord-Holland.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap "vroegtijdig" een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Dat staat voorop. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. In paragraaf 2.7 van de Nota wordt uitgebreid ingegaan op de samenwerking tussen de markt en overheid. In aanvulling hierop is van belang dat Sweco (voormalig Grontmij) geen partner is binnen de Alliantie. Er is voldoende onderzoek gedaan naar de gevolgen van dit plan op natuur, cultuur en historie. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op het MER (bijlage 1.1 en bijlage 1.2 van het Bijlagenboek), de Passende Beoordeling Wet natuurbescherming (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), Toetsing Natuurnetwerk Nederland (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek), de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) en de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Voor wat betreft de dijk als monument wordt gewezen op hetgeen hiervoor bij onderdeel 3 is toegelicht.
5	Indiener wil de risicoanalyse inzien en is van mening dat inspraak van publiek en volledige kennisneming van risico's voorwaarden zijn voor het slagen van een publiek-private samenwerking.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota.
6	Indiener geeft aan dat haar persoonlijke bezwaren te maken hebben met haar	Indiener en haar kinderen kunnen ook tijdens de uitvoering terecht bij het Zwembad Warder. De

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	kinderen en de waarde van hun huis. De tuin grenst direct aan de weg onderaan de dijk. Indiener maakt vaak wandelingen naar het strandje. Het doet haar verdriet dat haar kleine kinderen de komende vijf jaren niet bij het Warder Zwembad terecht kunnen.	bereikbaarheid van het zwembad gedurende de uitvoering wordt gewaarborgd met een bereikbaarheidsroute. Voor een uitgebreidere toelichting op de bereikbaarheid van het zwembad wordt gewezen op tabel 12 in paragraaf 8.3.2.1, paragraaf 10.2 en paragraaf 11.1.5.1 van het Projectplan. Wat betreft het standje geldt dat twee van de drie informele strandjes in module 6 geraakt worden door de realisatie van de Versterking. Deze strandjes worden echter ook na de realisatie weer teruggebracht. De strandjes zijn, omwille van de veiligheid van gebruikers, echter niet te gebruiken tijdens de realisatie van de Versterking. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 1.6 en 8.3.2.5 van het Projectplan. Voor zover indiener vreest voor de waarde van haar woning, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
7	De grootste bezwaren van indiener zijn een gevaar voor de verkeersveiligheid, een verpesting van de natuur en de cultuurhistorische waarde van de dijk, de onrechtvaardigheid waarmee de plannen tot stand zijn gekomen en haar persoonlijke bezwaren omtrent de kwaliteit van leven aan de dijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 tot en met 4 van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van zienswijzen is aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht. Deze zienswijze leidt verder niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0017: Indiener 17 **Module Integraal, 07, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener kan geen informatie verkrijgen over de noodzaak van de dijkversterking. Indiener vraagt zich af op grond van welke wet- en regelgeving de versterking noodzakelijk is en wie opdracht heeft gegeven tot het versterken van de dijk.	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op de noodzaak van de Versterking. Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. HHNK heeft de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. Nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
2	Indiener vraagt waar de staat en	In tabel 2 van paragraaf 3.1.5 van het Projectplan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	constructie van module 6 ingezien kan worden en maakt bezwaar omdat er geen transparantie is van de noodzaak.	wordt het veiligheidstekort van module 6 beschreven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is zijn zowel de huidige constructie als de toekomstige situatie na realisatie van de Versterking inzichtelijk gemaakt. Voor onderbouwing van de noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Door middel van participatie is getracht zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
3	Indiener stelt dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van het zware dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Er is vrees voor schade aan zijn woning als gevolg van het versterken van de dijk. Indiener heeft bezwaar tegen de uitvoering van de dijkversterking omdat de risicoanalyse niet ingezien mag worden.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. Wat betreft de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
4	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om de veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
6	Indiener vraagt zich af of alle alternatieven zijn onderzocht, wat de alternatieven zijn en of er gedacht is aan het injecteren van de dijken en innovatie in constructies. Indiener stelt dat er meer en wellicht veel goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn zoals gepresenteerd door de ervaren Deltaplan ingenieur ir. Spaargaren en Bewezen Sterkte concepten die nog onvoldoende onderzocht zijn. Indiener wijst op de dringende adviezen van experts om een visie te ontwikkelen die het gehele Markermeer, IJsselmeer en de Noordzee omvat.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen is al in een eerder stadium (nog voorafgaand aan de trechtering van alternatieven in het kader van het MER) op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. In paragraaf 3.2.7 en 4.5 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op hoe constructieve oplossingen worden toegepast in het ontwerp van de Versterking. Per module is in het Projectplan aangegeven of er aanleiding is om op lokaal niveau een constructie toe te passen. Daarin is ook toegelicht waarom

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		terughoudend wordt omgegaan met constructieve oplossingen. Voor een reactie op het alternatief 'Pompen Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Ten aanzien van de stelling van indiener dat het van belang is een visie te ontwikkelen die het gehele Markermeer, IJsselmeer en de Noordzee omvat is het volgend van belang. Het is de taak van het Hoogheemraadschap om de delen van de Markermeerdijken die afgekeurd zijn te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet voor een periode van 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waterwet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
7	Indiener vraagt of het is meegenomen dat met de huidige weermodellen minimaal 5 dagen van tevoren de hoogwaterstanden bekend zijn. Indiener vraagt zich af wat dit betekent voor de noodzaak van de verzwaring.	De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macrostabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. Om de dijken tijdig voldoende veilig te kunnen maken, wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald.
8	Indiener maakt zich zorgen over het voortbestaan van de beleving van het kleinschalige dorp en de dijk na de Versterking.	Bij het ontwerp van de Versterking speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol, het is onderdeel van de doelstelling van de Versterking (zie paragraaf 2.4 van het Projectplan). Bij de module zoals hier aan de orde - module 6: Heintjesbraak en Warder - zijn de belangrijkste waarden de binnendijkse en buitendijkse natuurwaarden, binnendijkse historische bebouwing van boerderijen en het lint van Warder. Met de gekozen oplossing, het Voorkeursalternatief zoals beschreven in paragraaf 4.3.6 van het Projectplan, blijven deze waarden zoveel mogelijk behouden.
9	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking zijn voor Natura 2000-gebied Zeevang. Indiener wil weten waar de onderzoeken ingezien kunnen worden.	De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden, waaronder ook Zeevang, (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregel om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen is beschreven in paragraaf 8.3.3. Uit paragraaf 8.7.2 van de Passende beoordeling volgt dat met inachtneming van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		mitigerende maatregel er geen significante effecten optreden en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
10	Indiener verwacht gevaarlijke situaties door het fietspad op de dijk, onder andere bij zwembad Warder omdat hier veel kinderen oversteken. Ook verwacht indiener verkeersproblemen bij het kruispunt aan het eind van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Dit betekent voor het wegontwerp dat er, ten opzichte van de huidige situatie, meer ruimte ontstaat om het kruispunt op een verkeersveilige wijze in te passen. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
11	Indiener geeft aan dat geen informatie beschikbaar is over overlast, bereikbaarheid en belasting van de wegen gedurende de uitvoering.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoeringswerkzaamheden gegeven. In paragraaf 7.6. 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er wordt een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0018: Indiener 18 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor wat betreft een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief pompen in de Houtribdijk (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor de uitwerking van de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0019: Indiener 19 namens 14 anderen **Module Integraal, 13, 15, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat er geen mogelijkheden zijn (geweest) om invloed uit te oefenen op het ontwerp van module 14 (dijkpaal 70 tot 74,50), nu er geen bewonersoverleg en -participatie heeft plaatsgevonden.	Dijkpalen 70 tot 74,50 vallen binnen de modules 13 en 14. Voor het gehele dijktraject, dus inclusief module 13 en 14, heeft participatie plaatsgevonden. Voor deze modules is in specifieke bijeenkomsten per module het voorlopige ontwerp toegelicht. Op de projectwebsite (www.markermeerdijken.nl) zijn de verslagen van deze bijeenkomsten te lezen. Voor beide modules heeft dus een bewonersoverleg plaatsgevonden, waarbij invloed mogelijk was op het ontwerp. Daarnaast heeft voor module 14 ook nog een intensief

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		participatietraject plaatsgevonden onder begeleiding van de Deltacommissaris. Voor meer informatie op het participatieproces wordt verwezen naar paragraaf 12.1 van het Projectplan.
2	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener vraagt bevestiging dat de dijk, conform de afspraken met de Deltacommissaris, niet wordt verhoogd. Voorts geeft indiener aan dat de verschillen in het dijkprofiel geen reden mogen zijn om de dijk te verhogen, als de waterveiligheidsopgave daartoe geen aanleiding geeft. Dat de dijk iets breder en lager is, is volgens indiener juist een van de cultuurhistorische waarden van de dijk ter plaatse.	De Deltacommissaris adviseert in zijn advies een dijkversterking zonder asverschuiving uit te voeren. In dit advies is tevens opgenomen dat het huidige onregelmatige dijkprofiel hersteld dient te worden en dat de golfbrekende berm aan de zijde van het Markermeer het hoogtetekort oplost. Vanuit de waterveiligheidsopgave is het dus nodig om de kruinhoogte voor een klein deel te verhogen, zodat het huidige onregelmatige profiel hersteld wordt en de dijk weer veilig is. Voor een nadere toelichting op de uitwerking van de oplossing bij Uitdam, wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
8	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
9	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
10	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
11	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
12	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
13	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 12 is toegelicht.
14	Indiener verzoekt om eerder gemaakte toezeggingen omtrent het terugplaatsen van trappen te bevestigen en de terugplaatsing met indiener te overleggen.	Voor een nadere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 12 van deze zienswijze.
15	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
16	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
17	Indiener vraagt of het vergunbaar is om ten noorden en ten zuiden van Uitdam een stuk van de dijk af te graven. Indiener geeft tevens aan dat er geen alternatieven zijn uitgewerkt.	De wijziging van het monument is vergunbaar. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Ten aanzien van de effecten ten noorden en ten zuiden van Uitdam wordt in het bijzonder gewezen op paragrafen 4.14 tot en met 4.16 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Bijlagenboek) uitgewerkt en onderzocht. Daarmee zijn er diverse alternatieven uitgewerkt. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota.
18	Indiener vraagt om onderzoek naar de mogelijkheid van het versterken van de dijk ten noorden en zuiden van Uitdam in de vorm van een steunberm of kleine verschuiving van de kruin, eventueel aangevuld met steunberm. Dit onder meer vanwege de slappe ondergrond ter plaatse en de impact van een asverschuiving op het beeldbepalende stuk ten noorden en zuiden van de bebouwde kom van Uitdam. Indiener geeft een opsomming van de voordelen van de door indiener aangedragen oplossing. De resultaten van Dijken op veen en Bewezen sterkte moeten in dit onderzoek aantoonbaar worden meegenomen.	De door indiener aangedragen oplossing lost het geconstateerde veiligheidstekort niet op. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is dit in paragraaf 2.13 (module 13) en 2.15 (module 15) beschreven. In paragraaf 4.3.16 van het Projectplan is tevens aangegeven dat het minimaliseren van de buitenwaartse asverschuiving blijvend de aandacht heeft. In tabel 5 "Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen" is opgenomen dat bij module 13 tot en met 15 de asverschuiving zo klein mogelijk wordt gehouden en de vorm van de huidige dijk zoveel mogelijk blijft behouden. Daarmee is het niet nodig om de aangedragen oplossing verder te onderzoeken. Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. In het onderzoek zijn dus de methoden Dijken op veen en Bewezen Sterkte betrokken. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0020: Indiener 20 **Module Integraal, 01, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is het niet eens met de deadline van het project. Petities die reeds zijn aangeboden staan onder tijdsdruk met als argument de wisselingen op bestuurs-/regeringsniveau. Indiener stelt dat het project van een dergelijke importantie tijd en kwaliteit vraagt in besluitvorming. Indiener is van mening dat gezien het uiteindelijke definitieve besluit van uitvoering het tijdspad te	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	kort is voor direct betrokkenen om daar een gefundeerde mening over te kunnen vormen.	met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk. Bewoners zijn ook al een lange tijd betrokken bij de planvorming en hebben daarbij hun inbreng kunnen doen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Naast het participatieproces gelden er ook formele wettelijke procedures. Het Projectplan wordt voorbereid met toepassing van de projectprocedure, zoals vastgelegd in paragraaf 5.2 van de Waterwet. Over het Ontwerp Projectplan konden zienswijzen worden ingediend. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in deze Nota van Beantwoording. In hoofdstuk 1.3 van deze Nota van Beantwoording is aangegeven hoe er met de zienswijzen is omgegaan. Wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen worden daar waar nodig meegenomen in het definitieve Projectplan. Het vastgestelde Projectplan wordt aan gedeputeerde staten van de Provincie Noord-Holland ter goedkeuring aangeboden. Vervolgens wordt het Projectplan door gedeputeerde staten goedgekeurd. Zij motiveren hun besluit en leggen dat besluit ter inzage samen met het Projectplan en de vergunningen en ontheffingen. Belanghebbenden kunnen hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling). Indiener laat na te motiveren waarom er ondanks deze gevolgde procedure sprake zou zijn van beperkte rechtsbeschermingsmogelijkheden. Van belang is wel dat artikel 1.6a Chw bepaalt dat na de beroepstermijn van 6 weken geen nieuwe beroepsgronden kunnen worden aangevoerd, ook niet door appellanten die tijdig beroep hebben ingesteld.
2	Indiener stelt dat de winst van dit project zoals het wordt uitgevoerd bestaat uit tijdswinst. Het hoge waterpeil dat wordt beoogd is het gevolg van natuurlijke processen en klimatologische aspecten. Beschermen tegen het hoger wordende waterpeil door het toelaten van een verhoogd waterniveau van 1 meter reactief is, er wordt niet geanticipeerd op al dan niet verwachte toename van het waterniveau. Indiener stelt dat plan 'Spaargaren' controle en beheer van het waterpeil geeft en zodoende de beoogde veiligheid (droge voeten). Ook zullen de kosten van dit	Bij het bepalen van de versterkingsopgave is rekening houden met het verwachte effect van klimaatveranderingen. Hierbij gaat het concreet om een hogere waterstand in het Markermeer. Een toelichting op de gebruikte ontwerprandvoorwaarden is te vinden in paragraaf 2.5 van het Projectplan. Met de Versterking wordt bewerkstelligd dat aan de geldende normering uit de Waterwet wordt voldaan. Voor zover indiener wijst op het plan ‘Spaargaren’ als alternatief voor de Versterking, wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft de kosten van het project het volgende. De actuele stand van zaken met betrekking tot scope, tijd en geld van de HWBP2 en (n)HWBP-projecten - waaronder het project Markermeerdijken - wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	plan significant lager uitvallen en zal de budgettering van dit project 'beheersbaar' zijn. Bovendien stelt indiener dat een kostenverbijzondering openbaar moet zijn. Indiener vraagt zich af wie welke kosten draagt en verantwoordelijk is voor de uitgaven. Ook vraagt indiener zich af wat de kosten zijn die wel met het project te maken hebben, maar er geen deel van uit maken. Tot slot vraagt indiener zich af welke kosten worden gedragen door de overheid.	vier keer per jaar aan het college van hoofdingelanden (CHI) van HHNK gerapporteerd. Deze programmarapportages zijn openbaar en te vinden op de website hhnk.nl. Uit de laatste rapportage volgt dat de totale raming van het project Markermeerdijken 485,5 miljoen euro bedraagt. Voor HWBP2-projecten - waaronder de Markermeerdijken - geldt dat ze tot en met 2011 volledig gefinancierd werden door het Rijk. Sinds 2011 dragen de waterschappen gezamenlijk financieel bij en vanaf 2014 is de kostenverdeling tussen het Rijk en de waterschappen 50/50. Enkel de versterkingsopgave wordt gefinancierd door het Rijk en de waterschappen. De zogenoemde 'meekoppelkansen' worden gefinancierd door de initiatiefnemer zoals een gemeente of de provincie.
3	Indiener geeft aan een plan te willen zonder dijkaanpassingen, zoals het plan 'Spaargaren'. Zeker nu het gemaal 'Cees Mantel' in gebruik is genomen, dat het Markermeer als overloop gebruikt. In één van de informatiefolders van het gemaal, die werden verstrekt bij de opening van het gemaal, worden aspecten omschreven die een aantal criteria weerleggen die gelden als uitgangpunten voor de dijkverzwaring.	Het gemaal 'Cees Mantel' waar indiener naar verwijst heeft als functie het beheren van het oppervlaktewaterpeil van het boezemsysteem in het beheersgebied van het hoogheemraadschap. Het gemaal heeft door zijn waterregulerende functie invloed op de stabiliteit van de waterkeringen. Echter, het gemaal biedt geen oplossing voor de versterkingsopgave zoals beschreven in paragraaf 2.2 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan 'Spaargaren') wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
4	Indiener stelt dat er geen probleem is maar een onderhoudsbehoefte en geen noodzaak en vindt vervolg in plaats van gevolg valide.	Het staat vast dat de dijk in 2006 is afgekeurd en op dit moment niet voldoet aan de normering op grond van de Waterwet. Een en ander is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 2 van het Projectplan. Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt verder gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
5	Indiener geeft aan dat er een onjuiste argumentatie ten grondslag ligt aan de Versterking. Indiener geeft aan dat volgens DRW oneigenlijke argumenten zijn gebruikt voor de Versterking, namelijk: milieu/zeespiegelstijging, global warming, toeristische attracties. De eigenlijke argumenten volgens de DRW zijn: upgrade bestaande infrastructuur, wegennet, groot onderhoud.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 1, 2 en 4 . Voor zover indiener wijst op 'toeristische attracties' en daarmee doelt op de meekoppelkansen geldt dat deze weliswaar onderdeel zijn van de Versterking, maar vanzelfsprekend niet dienen ter verwezenlijking van de Versterkingsopgave. Voor een uitgebreidere toelichting op de meekoppelkansen wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
6	Indiener stelt dat de dijk bewezen sterk is en dat de gebruikte modellen niet correct zijn. Indiener stelt dat er een visie moet komen die toekomstgericht is. Indiener vindt dat het toelaten van een peilstijging van één meter niet getuigt van inzicht en alle inspanningen en kosten niet waard is.	Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan. Anders dan indiener stelt, is het dus niet zo dat de dijk bewezen sterk is en dat versterking daardoor niet nodig is. Niet duidelijk is wat indiener precies bedoelt met de opmerking ten aanzien van het toelaten van peilstijgingen van één meter. Vermoed wordt dat indiener doelt op het waterpeil in het Markermeer. Het hoogheemraadschap is niet het bevoegd gezag voor het vaststellen van de waterpeilen van het Markermeer. Dat is Rijkswaterstaat. Het waterpeil in het Markermeer en de wijze waarop hiermee bij de Versterking rekening moet worden gehouden in het ontwerp is daarmee een gegeven. De minister heeft op 14 juni 2018 een nieuw peilbesluit vastgesteld

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voor het IJsselmeergebied (inclusief Markermeer). Dit om de zoetwatervoorziening te kunnen garanderen en om goed te kunnen inspelen op klimaatverandering. Deze beslissing vloeit voort uit de Deltabeslissing 2015. Het nieuwe Peilbesluit IJsselmeergebied regelt flexibele peilbeheer voor de zomerperiode voor het Markermeer en IJsselmeer. Van een peilstijging van één meter is echter geen sprake.
7	Indiener wijst op het schadeaspect. Indiener stelt dat de verklaring voor het niet openbaar maken van de risicoanalyse betreft dat de risicoanalyse dan ook inzichtelijk is voor concurrentie en mededingers. Indiener vraagt zich af of de WOB hierin voorziet.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota, en voor de risicoanalyse in het bijzonder op paragraaf 2.6.6. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Voor wat betreft de WOB wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
8	Indiener vraagt zich af wie de gevolgen draagt voor de schade op korte en lange termijn. Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met moeilijk aantoonbare schades waarbij de schade aangetoond moet worden en verwijst naar de problematiek in Groningen. Wie betaalt de kosten van het herstel en o.a. de rechtsbijstand?	Indien belanghebbenden schade lijden ten gevolge van de realisatie van de Versterking komt die schade onder voorwaarden voor vergoeding in aanmerking. Voor een uitgebreide toelichting op nadeelcompensatie en schadevergoeding wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat bij toekenning van schadevergoeding ook de kosten van door belanghebbende ingeschakelde deskundigen (o.a. rechtsbijstand) onder voorwaarden en naar redelijkheid worden vergoed.
9	Indiener stelt dat de veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land onbekend is. Tevens stelt indiener dat het gevaar voor 'kwel' niet is benoemd in het Projectplan.	Het is niet duidelijk wat indiener bedoeld met een veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land. Voor wat betreft de vrees voor kwel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
10	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking op natuur zijn. Indiener stelt dat milieu effecten doorgaans door activistische groeperingen misbruikt worden om het gelijk te chargeren. Indiener noemt het verplaatsen van o.a. de ganzen/weidevogelpopulaties.	Voor zover indiener verzoekt om de beschreven effecten op natuur, wordt verwezen naar de volgende drie rapporten: in het kader van Natura 2000-gebieden het rapport “Passende Beoordeling” (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden het rapport “Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden” (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en voor beschermde soorten het rapport “Soortenbeschermingstoets” (Bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten wordt ook ingegaan op de aanwezigheid van vogels en de doelstellingen die gelden voor ganzen. Verder wordt ingegaan op weidevogels in Natura 2000-gebieden, in Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en ook soortbescherming binnen en buiten beschermde gebied komt aan bod. Voor compensatie van de aantasting van weidevogelgebied wordt gewezen op het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).
11	Indiener stelt dat het bewonersplatform	Er zijn verschillende consultaties geweest met onder

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zijn inbreng niet meer herkent in het uiteindelijke resultaat.	andere bewoners, dorpsraden, bedrijven, cultuurhistorische experts en de Adviesgroep Markermeerdijken (waar indiener naar verwijst met het bewonersplatform). In totaal zijn er meer dan 400 keukentafelgesprekken gevoerd en hebben er tal van bijeenkomsten, zoals informatiebijeenkomsten, presentaties, workshops, ontwerpateliers, inloop-/parallelsessies plaatsgevonden. Sinds 2008 is de Adviesgroep Markermeerdijken actief voor het project Dijkversterking Hoorn-Edam-Amsterdam. De Adviesgroep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen, zoals dorpsraden, ondernemersverenigingen, watersport- wandel of andere recreatieverenigingen, cultuurhistorische verenigingen, natuur- en landbouworganisaties. De grote betrokkenheid vanuit de omgeving wordt gewaardeerd. Geprobeerd is om de belangen van alle stakeholders zoveel mogelijk mee te nemen. Mede dankzij de inbreng is door het (langjarige) participatieproces in sommige gevallen voor een andere versterkingsoplossing gekozen. Dit neemt niet weg dat sommige belangen van stakeholders tegenstrijdig zijn. Het uiteindelijke resultaat van het ontwerp van de Versterking sluit aan bij de doelstellingen van HHNK en het Rijk: sober, robuust en doelmatig. In een brief van het college van dijkgraaf en hoogheemraden (hierna: D&H) aan de leden van de Adviesgroep op 14 augustus 2017 geeft D&H te kennen dat het afrondende eindadvies van de Adviesgroep een belangrijke rol heeft gespeeld in de besluitvorming over het Ontwerp Projectplan. In deze brief (17.85790) wordt aangegeven welke hoofdpunten uit het advies zijn gevolgd. Daarnaast is tijdens de laatste vergadering van de Adviesgroep op 19 juli 2017 aangegeven dat het participatieproces als zodanig is afgerond. In de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is de rol van de Adviesgroep tijdens het participatieproces van de Versterking nader toegelicht.
12	Indiener wijst nogmaals op het verhoogde waterpeil en dat een reactief beheer op het peil onwenselijk is. Met het plan Spaargaren kan er worden gestuurd op het waterpeil waarmee veiligheid gegarandeerd wordt en schade aan habitat, milieu en materieel wordt voorkomen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 2 en op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
13	Indiener geeft aan dat het eerste belang betreft het ombuigen van het huidige plan tot een plan dat voorziet in nut en noodzaak en dat transparant is. De kosten die gemaakt worden voor het huidige plan dragen nergens toe bij. Ook geeft indiener aan dat kostenbeheersing niet dichtgetimmerd kan worden.	Het ontwerp van de Versterking voorziet in nut en noodzaak. Voor een toelichting daarop wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Gezien de aantoonbare noodzaak van de Versterking zijn ook de daarvoor te maken kosten te verantwoorden. Het hoogheemraadschap legt verantwoording af aan het Rijk over het project en de daarmee samenhangende kosten.
14	Indiener wil weten of ondernemers nadeelcompensatie zullen ontvangen. Indiener vindt dat er duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over	Indien ondernemers als gevolg van de uitvoering van de Versterking schade lijden, zijn diverse regelingen voor schadevergoeding beschikbaar. In paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de compensatie en dat de opmerking 'het wordt zo goed mogelijk geregeld' niet volstaat.	van het Projectplan is ingegaan op schade en schadevergoeding.
15	Indiener stelt dat het algemeen beheer ontbreekt in de plannen. Ook noemt indiener het ontbreken van een risicoanalyse. Verder stelt indiener dat niet is benoemd hoe wordt omgegaan met bestaande evenemententerreinen bijv. zwembad Warder, Jachthaven Warder en Jachthaven Schardam.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In paragraaf 6.1 van het Projectplan is ingegaan op beheer en onderhoud van de Versterking. In paragraaf 8.3.2 van het Projectplan is ingegaan op de te verwachten permanente- en tijdelijke effecten van de Versterking op de recreatie. Permanente effecten op (water)recreatie, waaronder de door indiener genoemde voorzieningen, zijn niet te verwachten. Na afronding van de dijkversterking blijven dezelfde mogelijkheden aanwezig voor (water)recreatie. In paragraaf 11.1.7 van het Projectplan is tevens aangegeven dat de bereikbaarheid over water van de watersportverenigingen en (jacht)havens blijft gegarandeerd, hetgeen in Vaarwegmanagmentplannen nader is uitgewerkt. Voor een reactie op het ontbreken van de risicoanalyse wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 7 van deze zienswijze.
16	Indiener stelt dat het lijkt alsof afslag buitendijks Hoornse Hop niet mee is genomen in de plannen. Indiener vraagt zich af of buitendijks land deel is van het project en of hier ook een kwaliteitsslag wordt gemaakt, bijvoorbeeld het opbrengen van grond.	De afslag buitendijks Hoornse Hop maakt geen deel uit van de Versterking. Er zal hier dus geen kwaliteitsslag worden gemaakt.
17	Indiener vraagt zich af of het beoogde doel bereikt is. Indiener vraagt zich af wat het uiteindelijke resultaat is geworden. Ook vraagt indiener zich af hoe het kostenplaatje eruit ziet, wat is het startbudget tegenover de uitgaven. Indiener vraagt zich bovendien af wat van het project dijkversterking Hoorn-Enkhuizen is geleerd en of het project opnieuw op deze manier zou worden aangepakt.	Met de Versterking wordt bereikt dat de dijk weer voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.4, 2.5, 4.3 en 4.4 van het Projectplan. Voor het kostenplaatje wordt gewezen op onderdeel 2. De actuele stand van zaken met betrekking tot scope, tijd en geld van de HWBP2 en (n)HWBP-projecten - waaronder het project Markermeerdijken - wordt vier keer per jaar aan het college van hoofdingelanden (CHI) van HHNK gerapporteerd. Deze programmarapportages zijn openbaar en te vinden op de website hhnk.nl. Uit de laatste rapportage volgt dat de raming van het project Markermeerdijken 485,5 miljoen euro bedraagt. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk (Hoorn Enkhuizen) was het eerste grotere dijkversterkingsproject dat door HHNK werd uitgevoerd en het was een van de eerste projecten bij de start van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De (leer)ervaringen van dit project zijn uitgebreid geëvalueerd door HHNK in samenwerking met Programma Bureau HWBP2 (PB-HWBP-2). Onderdeel van deze evaluaties was de kwaliteit van ramingen voor de start van een project. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk heeft uiteindelijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(fors) meer gekost dan bij de start van het project geraamd was. Hierbij is het goed om op te merken dat het project Zuiderdijk in een benchmark van HWBP-dijkversterkingsprojecten in de middenrange valt, voor wat betreft de uiteindelijke kosten per kilometer. Onder andere de volgende verbetermaatregelen zijn genomen naar aanleiding van de ervaringen met dit project: opzetten van een aparte afdeling HWBP bij HHNK, de invoering van een duidelijke rolverdeling binnen projecten voor betere sturing en projectbeheersing, verbetering kwaliteit personele inzet, interne controle en toetsing, verbetering projectbegeleiding bij PB-HWBP2, uit laten voeren externe second opinions op kostenramingen bij PB-HWBP2 en uitbreiding van toetsing op ramingen en ontwerp bij PB-HWPB2. HHNK heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.
18	Indiener wil weten wat de oorspronkelijke opdracht was. Wat waren de uitgangspunten en criteria ten tijde van de start van de opdracht vergeleken met de kennis van nu?	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig beschreven wat de Versterkingsopgave is en hoe daartoe is gekomen. Nadat de Markermeerdijken in 2006 zijn afgekeurd, en vaststond dat de dijk niet meer voldeed aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren, is het project toegevoegd aan het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). Sindsdien is er nieuwe normering in de Waterwet verankerd, die in 2017 in werking is getreden. Bij het invoeren van de nieuwe normering in 2017 in de Waterwet is de dijk nogmaals gekeurd (en afgekeurd) op verschillende faalmechanismen. De Versterking is ontworpen met de nieuwste norm en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen. In paragraaf 2.5.1 van het Projectplan is hierop ingegaan. Ook met de kennis van nu is de noodzaak voor de Versterking aangetoond. Voor een onderbouwing van de nut, noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan.
19	Indiener vraagt zich af of de conditie van de dijk dusdanig is dat voorgenomen plan noodzakelijk is of kan worden volstaan met de zogenoemde 'groot onderhoud' aanpak.	Het plegen van groot onderhoud volstaat niet om de veiligheidstekorten op basis van de huidige veiligheidsnorm voor de Markermeerdijken op te lossen. Voor een toelichting op nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van Projectplan.
20	Indiener vraagt zich af of er gekeken is naar een visie waarin aanliggende wateren als het IJsselmeer, de Waddenzee en Noordzee en het binnen- en buitenland is meegenomen.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, het IJsselmeer en de Waddenzee gaat het project te buiten.
21	Indiener vraagt zich af wat de gevolgen zijn voor de omgeving als het water stijgt. Indiener stelt dat momenteel buitendijks land wordt gewaarmerkt als	Het peil in het Markermeer kan in extreme omstandigheden niet geheel worden beheerst, het wordt beschouwd als buitenwater. Bij buitendijks land kan niet worden voorkomen dat het overloopt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	overloopgebieden. Indiener vraagt zich af of dit wel een acceptabele houding is.	bij extreme omstandigheden. De Versterking heeft ten doel de primaire kering langs het Markermeer te versterken. De buitendijks gelegen gebieden worden niet beschermd door deze kering.
22	Indiener wil weten wat de relatie is met aanliggende watersystemen zoals Noordzeekanaal/Ronde venen/ Noordhollands kanaal/IJsselmeer/ Waddenzee/ Rivieren (IJssel, Eem)/Randmeren.	De wateren die indiener noemt in dit onderdeel van de zienswijze grenzen niet aan de primaire kering die versterkt wordt. Wat indiener bedoelt met dit onderdeel is derhalve onduidelijk.
23	Indiener wil weten waarom er niet serieus is gekeken naar de Spaargaren-benadering. Indiener is van mening dat de ervaringen van week 1 in 2018 aangeven dat de inzet van pompen de toename van dit waterpeil had kunnen voorkomen.	Voor een reactie op de door indiener genoemde Spaargaren-benadering wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
24	Indiener wil weten of lopende het voortraject wijzigingen in de visie zijn ontstaan van waaruit bijsturing nodig is.	Tussen het Ontwerp Projectplan en het vastgestelde Projectplan zijn enkele wijzigingen doorgevoerd. Die wijzigingen komen enerzijds voort uit actuele technische inzichten en anderzijds uit de zienswijzen. Deze wijzigingen zijn beschreven in paragraaf 1.4 van deze Nota en 1.6 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0021: Indiener 21 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen	In verband met een zorgvuldige behandeling van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen, zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0022: Ok(é) Partij **Module Integraal, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat consistentie in de gekozen oplossingen ontbreekt. Indiener stelt vast dat de inconsistenties deels worden verklaard door het ontbreken van maatschappelijk draagvlak voor de goedkoopste oplossingen en het wel of niet aanwezig zijn van alternatieven.	De versterking van de Markermeerdijken omvat ca. 33 km dijk. Vanwege deze lengte is ervoor gekozen het traject op te splitsen in modules, secties en maatgevende profielen. Per sectie zijn de veiligheidstekorten bepaald. Deze variëren van onvoldoende kruinhoogte van de dijk tot onvoldoende binnen- en buitenwaartse stabiliteit en van onvoldoende kwaliteit van de taludbekleding tot kans op openbarsten of opdrijven van de dijk. De geconstateerde veiligheidstekorten zijn van invloed geweest op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		onderzochte alternatieven en de keuze voor een bepaalde versterkingsoplossing. Een uitgebreide toelichting op de veiligheidstekorten staat beschreven in paragraaf 3.1 van het Projectplan. In paragraaf 4.3 van het Projectplan is per module toegelicht welke versterkingsoplossing is gekozen. Voor zes van de vijftien modules geldt dat is gekozen voor het Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) (zoals bepaald in het MER, deel A en deel B (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek)). Indien binnen een module niet voor het MMA is gekozen, dan is de afweging daarover terug te vinden in paragraaf 4.3 van het Projectplan. Daaruit blijkt dat niet alleen is gekozen voor de goedkoopste oplossing. Wat betreft het maatschappelijk draagvlak voor de gekozen versterkingsoplossingen wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
2	Indiener geeft aan dat het project niet voldoet aan de verplichting uit de Crisis- en herstelwet dat slechts het primaire doel dient te worden nagestreefd (klimaatbestendige inrichting) terwijl een groot deel van de gelden bestemd wordt voor het creëren van een groot buitendijks natuurgebied die de gestelde 'natuurcompensatie' te boven gaat.	De realisatie van het buitendijks gelegen natuurgebied waar indiener op wijst, is noodzakelijk als natuurcompensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. De natuurcompensatie vindt plaats op de oeverdijk binnen module 3. De keuze voor de oeverdijk binnen deze module is niet een direct gevolg van de noodzaak om natuur te ontwikkelen. De oeverdijk is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief van de voor module 3 onderzochte versterkingsoplossingen. De realisatie van de oeverdijk biedt tegelijkertijd de kans om de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor is gemaakt, staat beschreven in paragraaf 8.2.2 (Compensatie) van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Het ontwikkelen van natuur valt derhalve terecht binnen de scope van het project.
3	Indiener is van mening dat door het van toepassing zijn van de Crisis- en herstelwet rechtsbeschermingsmogelijkheden van inwoners/belanghebbenden tegen het Projectplan worden beperkt.	Het Projectplan wordt voorbereid met toepassing van de projectprocedure, zoals vastgelegd in paragraaf 5.2 van de Waterwet. Over het Ontwerp Projectplan konden zienswijzen worden ingediend. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in deze Nota van Beantwoording. In hoofdstuk 1.3 van deze Nota van Beantwoording is aangegeven hoe er met de zienswijzen is omgegaan. Wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen worden daar waar nodig meegenomen in het definitieve Projectplan. Het vastgestelde Projectplan wordt aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland ter goedkeuring aangeboden. Vervolgens wordt het Projectplan door gedeputeerde staten goedgekeurd. Zij motiveren hun besluit en leggen dat besluit ter inzage samen met het Projectplan en de vergunningen en ontheffingen. Belanghebbenden kunnen hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling). Indiener laat na te motiveren waarom er ondanks deze gevolgde procedure sprake zou zijn van beperkte rechtsbeschermingsmogelijkheden. Van belang is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wel dat artikel 1.6a Chw bepaalt dat na de beroepstermijn van 6 weken geen nieuwe beroepsgronden kunnen worden aangevoerd, ook niet door appellanten die tijdig beroep hebben ingesteld.
4	Indiener is van mening dat de functie van de dijk als primaire kering en de monumentale en cultuurhistorische waarde van de Westfriese-Omringdijk onherstelbaar worden aangetast doordat voor de huidige dijk een oeverdijk wordt aangelegd. Indiener wijst in dat kader op historische waarde van de dijk en het verlies van de waterkerende functie. Indiener is van mening dat onvoldoende onderzoek is gedaan naar alternatieven die deze waarden in stand houden.	Wat betreft de stelling van indiener dat er onvoldoende onderzoek zou zijn gedaan naar alternatieven die de historische waarde en de waterkerende functie in stand houden, geldt allereerst het volgende. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen naar de alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie voor de m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Verder geldt dat in de beoordeling van de alternatieven in het MER het aspect Cultuurhistorie is meegenomen (paragraaf 4.4.2 van het MER deel B, bijlage 1.2 van het Bijlagenboek en paragraaf 4.4 van de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken, bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Daarmee zijn ook aspecten als de geschiedenis, de omgeving en het verlies van de waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk meegenomen. Voor module 3 zijn drie alternatieven onderzocht. De oeverdijk is het MMA. Daarnaast scoort de oeverdijk wat betreft de historisch-geografische waarden het beste van de drie onderzochte alternatieven (licht negatief (-) tegenover sterk negatief (---) en negatief (--) bij de andere twee alternatieven). Uit paragraaf 4.4 van de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) blijkt bovendien dat bij de keuze voor een buitenwaartse asverschuiving, zoals bij de andere twee onderzochte alternatieven het geval is, een aanzienlijk grotere aantasting van het provinciale monument zou betekenen dan de keuze voor een oeverdijk. De kruin van de huidige monumentale dijk zou over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt dus juist zo beperkt mogelijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gehouden met de keuze voor de oeverdijk. De status als primaire waterkering is in de redengevende omschrijving van de Westfriese Omringdijk niet aangeduid als beschermde waarde.
5	Indiener geeft aan dat het verbod op detournement de pouvoir wordt geschonden omdat het realiseren van grootschalige natuur de doelstellingen van de Crisis- en herstelwet te boven gaat. Het bestuursorgaan heeft miskend dat de procedure niet juist wordt gevoerd.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze. Daaruit volgt dat het verbod op detournement de pouvoir niet wordt geschonden.
6	Indiener is van mening dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar een proportioneel alternatief. Ter onderbouwing wordt verwezen naar de notitie van de Provincie Noord-Holland van 17 juli 2017.	In paragraaf 2.3.2 van deze Nota en hiervoor in reactie op onderdeel 4 is ingegaan op de afweging van alternatieven en de totstandkoming van het Voorkeursalternatief. Daaruit blijkt dat wel degelijk voldoende onderzoek is gedaan naar alternatieven. In de notitie van 17 juli 2017 wordt ambtelijk opgemerkt dat op basis van de regelgeving getoetst moet worden of er een alternatief voorhanden is, waarbij het monument níet aangetast wordt en dat 'proportioneel' is. Zoals hiervoor besproken blijkt uit de Rapportage cultuurhistorie dat voor module 3 geen minder ingrijpend alternatief voorhanden is dan de oeverdijk.
7	Indiener is van mening dat het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Koggenland op onjuiste gronden heeft ingestemd met een oeverdijk. Daarnaast heeft de gemeenteraad (waaronder de OK(é)-partij) niet unaniem ingestemd.	De keuze voor een oeverdijk binnen module 3 is het resultaat van een zorgvuldig onderzoek, zoals hiervoor bij onderdeel 4 al is toegelicht. De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. De belangrijkste waarden van module 3, het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk, blijven door de oeverdijk behouden. Indiener merkt terecht op dat het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Koggenland in het advies van 8 november 2017 heeft ingestemd met de aanleg van een oeverdijk. Ten behoeve van dat advies had het college alle benodigde informatie beschikbaar. Niet valt in te zien waarom het college op onjuiste gronden heeft ingestemd met de aanleg van een oeverdijk.
8	Indiener is van mening dat onvoldoende maatschappelijk draagvlak bestaat voor het realiseren van een oeverdijk bij Koggenland. Ook is indiener van mening dat indien wel een alternatief voorhanden is, voor dit alternatief gekozen had moeten worden vanwege het maatschappelijk draagvlak.	De omgeving is in het hele participatieproces betrokken geweest en is op relevante momenten in de gelegenheid gesteld om wensen en initiatieven naar voren te brengen. De resultaten van dat proces staan beschreven in hoofdstuk 3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Een zorgvuldig participatieproces leidt niet automatisch tot volledig draagvlak. Dat is ook geen wettelijke eis. De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. De belangrijkste waarden van module 3, het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk, blijven door

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de oeverdijk behouden.
9	Indiener is van mening dat niet wordt voldaan aan het zorgvuldigheidsbeginsel nu niet is gekeken naar proportionele alternatieven. Indiener wijst op de hoge kosten van de oeverdijk. Ook is het verbod van detournement de pouvoir geschonden nu geen legitimatie bestaat voor de aanleg van een dure oeverdijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 4. Dat de oeverdijk duurder is in aanleg-, onderhoud- en beheerkosten, is aanvaardbaar gelet op de voordelen van de aanleg van de oeverdijk boven andere alternatieven (het behoud van de Westfriese Omringdijk en de kans om natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één groot gebied mogelijk te maken. Het zorgvuldigheidsbeginsel en het verbod van detournement de pouvoir wordt niet geschonden.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0023: Indiener 23 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp-Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener sluit zich aan bij zienswijze Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0024: Indiener 24 **Module 02, 03, 04**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat de aanleg van een oeverdijk ertoe leidt dat de huidige, monumentale dijk, op termijn zal verdwijnen. Door verzakken en het niet meer uitvoeren van onderhoud (door het ophogen van de dijk) zal deze uiteindelijk verdwijnen.	De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor de oeverdijk ter plaatse van module 2 'Strand Hoorn' en module 3 'Grote Waal en de Hulk'. De steenbekleding in de vorm van Noordse steen blijft behouden. Bovendien grijpt de gekozen oplossing niet in op het tracé en profiel van de Westfriese Omringdijk. Voor een uitgebreidere toelichting op de effecten van de versterking op het provinciaal monument wordt gewezen op de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Na de realisatie van de Versterking zal de status van de achter de oeverdijk gelegen huidige dijk (ter plaatse van module 2 en module 3) worden gewijzigd van een primaire kering naar een regionale kering. Het hoogheemraadschap is ook verantwoordelijk voor de instandhouding van de regionale keringen en zal het daartoe benodigde onderhoud uitvoeren. De dijk zal dus niet verdwijnen.
2	De aanleg van de oeverdijk tast de monumentale waarde van de dijk aan doordat vanaf de dijk geen water meer zichtbaar is en aan de teen van de dijk slechts een brede sloot ligt.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord-Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. In de Rapportage cultuurhistorie zijn de effecten van de Versterking op de Westfriese Omringdijk getoetst

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(in paragrafen 4.3 en 4.4 is dit voor modules 2 en 3 nader uitgewerkt). Door te kiezen voor de oeverdijk wordt de aantasting van het monument zo beperkt mogelijk gehouden. Door de oeverdijk verandert weliswaar de scheiding tussen land en water in een scheiding tussen oud en nieuw land, maar die verandering past binnen de definiëring van de beschermde historisch-ruimtelijke waarde. De scheiding door de dijk tussen land en water is namelijk van dezelfde waarde als de scheiding door de dijk tussen oud land en nieuw land.
3	Indiener is van mening dat de dijk de functie van primaire waterkering dient te behouden omdat alleen zo het verdwijnen van de monumentale dijk kan worden voorkomen.	Bij de onderdelen hiervoor (1 en 2) is reeds aangegeven waarom gekozen is voor een oeverdijk. De dijk behoeft niet het karakter van een primaire waterkering te houden om haar monumentale karakter te behouden. De dijk zal niet verdwijnen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0025: Indiener 25 **Module 15, 13, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	Op de voorbereiding van het Projectplan is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure uit de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Binnen deze procedure zijn geen harde termijnen vastgelegd voor de beantwoording van zienswijzen. In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan. Indiener doet een voorstel voor	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	het inzetten van een landschapsarchitect.	beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden. Vanwege de overlast van de uitvoering van de dijkverbetering dienen naar de mening van indiener de bewoners zo goed geïnformeerd te worden. Indiener verwacht regelmatig op de hoogte te worden gehouden via mail, brief en social media. Verder stelt indiener voor een werkgroep in te stellen als klankbord en waarnemer tijdens voorbereiding en uitvoering, zo kunnen wensen en zorgen worden gedeeld.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Het inzetten van mail, brieven en social media maakt hier onderdeel van uit. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
8	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit thema wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
9	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
10	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 9 is toegelicht.
11	Indiener verwacht dat, indien er op particuliere gronden wordt gewerkt, er vooraf afspraken worden gemaakt en die worden vastgelegd in een overeenkomst. Indiener benoemd een aantal van deze afspraken.	Als het noodzakelijk is tijdelijk gebruik te maken van eigendommen van derden, wordt daarvoor tijdig en vooraf een overeenkomst met de eigenaar gesloten. De overeenkomst voorziet in een vergoeding voor het gebruik en compensatie van eventuele schade. Indien gewenst en mogelijk worden specifiek op de situatie toegesneden afspraken gemaakt met de eigenaar. Dat kan onder meer gaan om het in gebruik nemen, het gebruik zelf en het opleveren na gebruik. Alle afspraken worden schriftelijk vastgelegd in een overeenkomst die namens HHNK wordt gesloten met de betrokken eigenaar. Vergoeding van het gebruik en compensatie wordt vooraf betaald, dan wel direct nadat de omvang daarvan duidelijk is. Uiteraard wordt alles in het werk gesteld om in der minne tot een overeenkomst te komen, maar indien nodig kan HHNK gebruik maken van gedoogplichten of onteigening. Ook dan is er recht op (dezelfde) vergoedingen. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 11.2 van het Projectplan en paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
12	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
14	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
15	Indiener verwacht dat het wegprofiel tussen de Markerdijk en Amsterdam met dezelfde afmetingen en verkeerstechnische maatregelen wordt teruggebracht, om sluipverkeer te voorkomen.	Het wegprofiel wordt op een vergelijkbare wijze als in de huidige situatie teruggebracht. Dit volgt uit tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Uit deze tabel volgt dat bestaande voorzieningen, zoals wegen, weer worden teruggebracht. In het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) zijn de architectonische specificaties van de terug te brengen voorzieningen vastgelegd. Voor een nadere reactie op de herplaatsing van bestaande voorzieningen en objecten wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 10 van deze zienswijze.
16	Indiener vraagt om werkzaamheden aan kabels en leidingen zo te coördineren, dat de overlast minimaal is.	Het streven is de uitvoering van de verleggingen gecoördineerd te doen, zodat een sleuf maar één keer open hoeft. Voor een uitgebreidere toelichting op omgang met kabels en leidingen wordt gewezen op 5.7.1 'Kabels en leidingen' van het Projectplan.
17	Indiener sluit zich aan bij de zienswijze van de Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0026: Indiener 26 **Module Integraal, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan de informatievoorziening als onduidelijk te hebben ervaren. Graag denkt indiener mee over hoe de informatievoorziening in de nabije toekomst kan worden verbeterd.	De provincie Noord-Holland heeft de ontwerpbesluiten voor de Versterking van de Markermeerdijken van 14 december 2017 tot en met 24 januari 2018 ter inzage gelegd. De terinzagelegging is in verschillende regionale nieuwsbladen gepubliceerd, waaronder in het Noord-Hollands Dagblad. De plannen waren vanaf 14 december 2017 digitaal in te zien via de website van de provincie Noord-Holland. Tijdens reguliere openingstijden waren de plannen (digitaal) in te zien in het gemeentehuis van Hoorn, gemeente Koggenland, gemeente Edam-Volendam, gemeente Waterland en gemeente Amsterdam. Bovendien waren de papieren stukken deze periode in te zien op het projectkantoor van de Alliantie in Katwoude en op het kantoor van het hoogheemraadschap in Heerhugowaard. De terinzagelegging van de ontwerpbesluiten voldoet dus aan alle eisen. Ook buiten de formele voorbereidingsprocedure om is er alles aan gedaan om projectinformatie op een zo duidelijk mogelijke manier te delen met belanghebbenden. We betreuren het dat indiener de informatievoorziening toch als onduidelijk heeft ervaren. Indiener wordt uitgenodigd op het kantoor van de Alliantie voor het meedenken over de informatievoorziening.
2	Indiener verneemt graag wat de beweegredenen zijn geweest voor de aanleg van een oeverdijk.	De oeverdijk is als voorkeursoplossing gekozen voor module 2 'Strand Hoorn' en module 3 'Grote Waal en de Hulk' vanwege verschillende redenen. De hoofdreden van de keuze voor de oeverdijk is dat de cultuurhistorische waarden, zoals (onder meer) benoemd in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit, in stand blijven doordat niet wordt ingegrepen op het tracé en profiel van de Westfriese Omringdijk. Daarnaast biedt een oeverdijk ook nog andere mogelijkheden. Zo biedt de oeverdijk grote kansen voor natuurontwikkeling: natuurcompensatie voor de gehele dijkversterking is mogelijk in één groot gebied. Tevens blijft het aanwezige voorland ter hoogte van De Hulk en de binnendijkse braak bij De Hulk behouden (landschapselementen). Tot slot blijft de steenbekleding in de vorm van Noordse steen op het buitentalud van de huidige dijk behouden. De keuze voor de oeverdijk als voorkeursoplossing is uitgebreid gemotiveerd in het Projectplan - zie hiervoor de paragrafen 4.3.2 en 4.3.3 van het Projectplan - en de afweging is mede gebaseerd op de resultaten van het onderzoek van de milieueffecten in het MER.
3	Indiener vraagt zich af waarom is gekozen voor een oeverdijk met de	De afmetingen van de oeverdijk zijn afhankelijk van verschillende factoren. Zo is de benodigde hoogte

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	afmetingen zoals opgenomen in het ontwerp. Zij vragen zich af of de aanleg van een kleinere oeverdijk niet een mogelijkheid is.	bepaald door de waterstanden en golfcondities voor een situatie behorende bij de waterveiligheidsnorm. De minimale kruinhoogte kan omlaag door de aanleg van een flauw buitentalud, doordat een flauw buitentalud zorgt voor een aanzienlijke golfreductie. Gekozen is om de hoogte van de oeverdijk op deze manier zo veel mogelijk te verlagen, zodat vanaf de huidige dijk het zicht op het Markermeer zo goed mogelijk blijft. Hierdoor wordt de basis van de oeverdijk breder dan een reguliere dijk, maar kan de hoogte significant lager worden uitgevoerd. Verder zijn de slijtlaag en de zettingscompensatie zo veel mogelijk in detail beschouwd, zodat de benodigde dimensies zo klein als mogelijk zijn.
4	Indiener vraagt zich af of de alternatieve mogelijkheden om de dijk te versterken voldoende zijn onderzocht. Indiener geeft aan dat het lijkt alsof het stadsstrand prioriteit heeft boven alternatieve mogelijkheden tot dijkversterking.	Voor module 2 'Strand Hoorn' zijn twee alternatieven onderzocht, te weten een oeverdijk en een buitenwaartse asverschuiving. Voor module 3 'Grote Waal en De Hulk' zijn drie alternatieven onderzocht, te weten een oeverdijk, een binnenwaarts en buitenwaartse asverschuiving en een binnenwaarts en buitenwaartse asverschuiving gecombineerd met een constructie. Zoals aangegeven bij onderdeel 2 zijn in het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) de verschillende alternatieven uitgebreid toegelicht. De keuze voor de oeverdijk als dijkversterkingsoplossing staat los van de zogenoemde meekoppelkans van de gemeente Hoorn voor de realisatie van een stadsstrand. Zie hierover uitgebreider paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
5	Indiener geeft aan dat het meest kenmerkende aspect van de Galgenbocht het uitzicht over het IJsselmeer is. Dit zal met de komst van de oeverdijk definitief veranderen. Welke uitgangspunten liggen hieraan ten grondslag?	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 2 van deze zienswijze.
6	Indiener vraagt zich af of de aanleg van de oeverdijk de meest kostenefficiënte keuze is.	Om tot een Voorkeursalternatief te komen worden meerdere criteria afgewogen. De kosten maken onderdeel uit van de afweging, maar zijn niet doorslaggevend. Bij de kostenafweging wordt naast de kosten van het materiaal ook rekening gehouden met de wijze van aanleg, veiligheidsmaatregelen tijdens de uitvoering en risico-opslag voor eventuele schades. Voor module 2 en 3 geldt dat het Voorkeursalternatief overeenkomt met het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA). Dit betekent dat de oeverdijk de oplossing is met de minste milieueffecten, met name op het gebied van de belangrijkste waarden zoals natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie. Voor module 2 geldt dat de gekozen oplossing duurder is dan het andere alternatief (ongeveer 10%) in aanlegkosten, maar dit is gelet op het behoud van de Westfriese Omringdijk en de recreatieve impuls aanvaardbaar. In paragraaf 4.3.2 van het Projectplan is de alternatievenafweging voor module 2 nader toegelicht. Voor module 3 geldt dat de oeverdijk duurder is dan de andere alternatieven (respectievelijk 30% tot 70%) in aanlegkosten, maar hiermee kan de natuurcompensatie voor de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gehele Versterking in één groot gebied mogelijk worden gemaakt. Natuurwaarden verdwijnen door de Versterking als snippers verspreid langs het dijktraject, deze worden als één robuust gebied gecompenseerd op de oeverdijk. In paragraaf 4.3.3 van het Projectplan is de alternatievenafweging voor module 3 nader toegelicht.
7	Indiener vraagt zich af of de oeverdijk een toekomstbestendige keuze is.	Voor de Versterking gelden technische randvoorwaarden vanuit de Waterwet en het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Eén van de randvoorwaarden betreft dat de dijk vanaf 2021 tot 2071 voldoet aan de vereiste veiligheid (50 jaar). Voor alle versterkingsoplossingen, waaronder de oeverdijk, geldt dat ze aan de technische randvoorwaarden moeten voldoen. Alle versterkingsoplossingen zijn hiermee toekomstbestendige keuzes. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.5 van het Projectplan.
8	Indiener verneemt graag welke afweging ten grondslag ligt aan de keuze om een oeverdijk te realiseren. Zoals eerder vermeldt lijkt deze keuze gebaseerd op de mogelijkheid tot het realiseren van een stadsstrand.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
9	Indiener vraagt zich af hoe de gemeente Hoorn staat tegenover het wijzigen van het kenmerkende beeld van de Galgenbocht. Indiener vraagt zich af of het behouden van een historisch aanzicht belangrijker is dan de economische aantrekkelijkheid van het stadsstrand en/of de mogelijkheid van het realiseren van een recreatiegebied. Indiener vraagt zich af of er geen minder ingrijpende mogelijkheden zijn voor het realiseren van een stadsstrand. Ook vragen zij zich af of het voor de gemeente Hoorn economisch en financieel te verantwoorden is om een stadsstrand van deze afmetingen te realiseren.	De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven in modules 2 en 3 echter intact en het zicht op het (verderweg gelegen) open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De keuze voor oeverdijk maakt het stadsstrand mogelijk, niet omgekeerd. Gewezen wordt op paragraaf 2.7 van de Nota. De realisatie van het stadsstrand en de economische rendabiliteit van het stadsstrand is de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn. Voor dit antwoord wordt tevens verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 en 8 van deze zienswijze.
10	Indiener vraagt zich af hoe zijn uitzicht zal zijn na het realiseren van de Versterking.	Zoals aangegeven bij onderdeel 9 zullen de beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai veranderen door de aanleg van de oeverdijk en bestaat er vanaf de westzijde van het Hop niet langer zicht op het open water. Zoals reeds toegelicht zijn de positieve en negatieve effecten van de oeverdijk gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
11	Indiener geeft aan dat er tegenover hun huis een strandpaviljoen gepland staat. Zij geven aan dat bouwkundige gegevens over dit gebouw ontbreken: hoe hoog wordt het gebouw? Wat wordt	De inrichting en afmetingen van het strandpaviljoen wordt nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn. De gegevens zijn daardoor nog niet bekend. De realisatie van het strandpaviljoen is geen onderdeel van de Versterking Markermeerdijken.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	het vloeroppervlak en hoe gaat de gevel er uit zien?	
12	Indiener geeft aan dat er een tweetal parkeerterreinen is gepland volgens de schets, die beiden in zijn uitzicht zouden komen te liggen. Indiener vraagt zich af hoe groot dit parkeerterrein wordt en hoe zichtbaar dit parkeerterrein is vanaf de Grote Waal. Ook verneemt hij graag of gekozen zal worden voor betaald parkeren en zo ja, hoe dan rekening wordt gehouden met extra parkeerdrukte in Grote Waal? Zijn er plannen om een parkeervergunningenstelsel in te voeren om de verkeersdrukte te beperken? En als hiervoor wordt gekozen: worden bewoners hierin dan tegemoet gekomen? Verder vraagt indiener zich af of ook lantarenpalen op het parkeerterrein worden geplaatst, dit in verband met lantaarnpalen en overlast.	De gemeente Hoorn wil eigen beleidsdoelen realiseren door deze te koppelen aan de dijkversterking. De dijkversterking biedt kansen voor versterking van natuur, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en regionale economie in de regio. Met het oog op deze doelen wordt er een stadsstrand gerealiseerd op de oeverdijk, met een parkeerterrein op het binnentalud. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, zo wordt de parkeeroverlast in de omgeving voorkomen. Er is onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Bij de nadere uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. De gemeenteraad van Hoorn heeft op 19 april 2016 besloten om variant 2b uit de parkeerstudie van het stadsstrand vast te stellen. Als gevolg van de keuze voor variant 2b wordt bij het stadsstrand betaald parkeren ingevoerd, en vergunningparkeren in een deel van de wijk Grote Waal. Dit is om te voorkomen dat bezoekers van het strand uitwijken naar een gratis alternatief en daar parkeeroverlast veroorzaken. Het invoeren van parkeervergunningen kan gefaseerd plaatsvinden, de bewoners worden betrokken bij het invoeren. Voor een uitgebreidere toelichting op de parkeerstudie wordt gewezen op bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Besluitvorming over het parkeertarief en het gebied waar vergunning parkeren wordt ingevoerd, vindt plaats het jaar voor oplevering van het stadsstrand. De inrichting van het parkeerterrein, waaronder verlichting, wordt nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Deze nadere uitwerking is geen onderdeel van de onderhavige besluitvorming voor het project Versterking Markermeerdijken.
13	Indiener vraagt zich ten aanzien van het toiletgebouw af wie de schoonmaak voor zijn rekening zal nemen. Ook vraagt hij zich af wat de openingstijden worden van het toiletgebouw en het parkeerterrein.	Het bepalen van schoonmaak van het toiletgebouw en de openingstijden valt niet binnen de scope van de Versterking. U kunt uw vragen stellen aan de gemeente Hoorn.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
14	Indiener verneemt graag wat de hoogte, breedte en lengte zouden zijn van de strekdam.	In het ontwerp van de oeverdijk zijn in totaal zes strekdammen nodig. Deze strekdammen dienen om het zand van de oeverdijk vast te houden of om de golven dusdanig bij te sturen, dat er een stabiele oeverdijk kan worden gerealiseerd. Een combinatie van deze functies komt ook voor. De afmetingen van de strekdammen hangen af van de functie, geografische positie en of er al dan niet een pad ten behoeve van beheer- en onderhoudsvoertuigen op wordt gerealiseerd. De langste dam betreft strekdam 5. Deze ligt direct zuidelijk van gemaal Westerkogge. Deze dam zal een lengte op kruin hebben van ca. 440 m. Dit is gemeten vanaf de buitenkruinlijn van de oeverdijk. De oeverdijk ligt op deze locatie ca 144 m uit de buitenkruinlijn van de bestaande kering. De breedte op de kruin van de dam is ca 5,5 m. De hoogte van de varieert tussen NAP+2 m en NAP+0.5 m. De hoogte loopt af van de kruin van de oeverdijk naar de kop van de strekdam. De kortste dam (qua zichtbare gedeelte) betreft strekdam 2. Dit is de centrale dam bij het stadsstrand. Het zichtbare gedeelte bedraagt ca. 169 m. De totale lengte van de dam bedraagt ca. 248 m. Een groot gedeelte ligt onder water, zodat het zandprofiel goed wordt opgesloten. De breedte op de kruin van deze dam is ca. 2,6 m. De maximale hoogte van deze dam ligt op ca. NAP+1,5 m.
15	Indiener verneemt graag wat de hoogte, breedte en lengte zouden zijn van het platform voor duiken, dit in verband met belemmering van het uitzicht.	Een platform voor duiken is niet voorzien in de plannen van de Versterking.
16	Indiener wil graag weten wie toezicht gaat houden op de veiligheid in verband met het strand. Dit gelet op nachtelijke strandgasten en bijbehorende geluidsoverlast.	Het toezicht houden op de veiligheid van het stadsstrand is de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn en is niet inbegrepen in de scope van de Versterking.
17	Indiener verneemt graag welk scenario door de gemeente Hoorn is gekozen voor het stadsstrand: rustig of levendig? Dit in verband met overlast.	In 2014 heeft de gemeenteraad een voorkeur voor uitgesproken voor een levendig scenario. In 2015 heeft de raad de ontwerpuitgangspunten vastgesteld die betrekking hebben op dit levendige scenario.
18	Indiener verneemt graag hoe vaak er bijzondere evenementen plaats zouden vinden op/bij het stadsstrand en hoe de overlast tot een minimum wordt beperkt.	De gemeente Hoorn is verantwoordelijk voor het stadsstrand en het voorkomen van (recreatie)overlast alsmede de handhaving en vergunningverlening. Het organiseren van evenementen maakt nu nog geen deel uit van de omgevingsvergunning. Voor het kunnen organiseren van evenementen zullen te zijner tijd de benodigde vergunningen aangevraagd dienen te worden. Daarom is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting als gevolg van evenementen. Voor een uitgebreidere toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd. Momenteel is nog niet duidelijk hoe vaak er evenementen plaats gaan vinden nabij het stadsstrand.
19	Indiener vraagt zich af wat de duur is van de werkzaamheden. Ook zijn zij	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bang overlast te ervaren doordat de werktijden van de bouwwerkzaamheden tussen 6:00 en 23:00 uur liggen. Hoe wordt ervoor gezorgd dat de overlast voor omwonenden beperkt blijft? Is er al een werkplan bekend en welke hinder beperkende maatregelen zijn hierin opgenomen?	Uitgangspunt bij de uitvoeringsfase is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Het Werkplan is op dit moment nog niet beschikbaar. In het Werkplan worden te nemen maatregelen nader gedetailleerd en uitgewerkt, waarbij tevens aandacht is voor monitoring van de effecten van de maatregelen. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 10 van het Projectplan. Voor die aspecten worden - waar nodig - maatregelen opgenomen in het nog op te stellen Werkplan.
20	Indiener is van mening dat aan de keuze voor een oeverdijk bij de Galgenbocht een gedegen onderbouwing ten grondslag dient te liggen. Ook moet een goede afweging worden gemaakt in verband met de inzet van belastinggeld. Indiener is van mening dat de grootsheid van dit plan en de ingrijpende maatregelen die nodig zijn om het stadsstrand te realiseren niet opwegen tegen de functionele en prijstechnische uitwerking. Indiener is voorstander van het realiseren van een kleiner stadsstrand.	Voor een reactie wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij voorstaande onderdelen van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0027: Vereniging Zwembad Warder **Module 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat nergens in het Projectplan terug te lezen is dat er rekening wordt gehouden met het unieke karakter van het Zwembad Warder en de ligging aan de Markermeerdijk. Indiener vraagt zich af hoe HHNK/De Alliantie aankijkt tegen de effecten die de dijkversterking zal hebben op de unieke ligging van het zwembad.	Er wordt wel degelijk rekening gehouden met het unieke karakter van het Zwembad Warder. In het Projectplan is de unieke ligging van het Zwembad Markermeerdijken erkend. Ter hoogte van Zwembad Warder wordt lokaal maatwerk aangebracht in de vorm van een constructieve versterking. De unieke ligging van het zwembad aan de Markermeerdijk blijft hiermee behouden. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 4.3.6, tabel 7 in paragraaf 4.5 en paragraaf 4.5.11 van het Projectplan.
2	Indiener stelt dat de bereikbaarheid van het zwembad wordt verstoord gedurende de werkzaamheden van het project en wil meer informatie over de overlast die aan- en afvoer van zand en grond zal geven voor bewoners en bezoekers en het verdwijnen van parkeermogelijkheden vanwege het werk aan de dijk. Ook denkt	De Versterking heeft uitsluitend een tijdelijk effect op Zwembad Warder, namelijk een effect op de bereikbaarheid tijdens de uitvoering. De bereikbaarheid van het zwembad wordt echter ook tijdens de uitvoering gewaarborgd met een bereikbaarheidsroute. Dit wordt nader uitgewerkt voorafgaand aan de uitvoering. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.1 en 10.2 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	indiener dat zwembadbezoekers gedurende de werkzaamheden een alternatief zwembad gaan bezoeken als gevolg van de overlast. Indiener is van mening dat de aan- en afvoer van zand en grond door zwaar materieel tot onveilige situaties kunnen leiden en maakt zich zorgen over de veiligheid. Voor het fietspad bovenop de dijk is ter hoogte van het zwembad een overgang voorzien. Volgens indiener zorgt dit voor zeer onveilige situaties. Indiener vraagt zich af in hoeverre HHNK/De Alliantie zich verantwoordelijk voelt voor de impact die dit op de Vereniging Zwembad Warder zal hebben.	Projectplan. Uitgangspunt is dat overlast op nabijgelegen wegen zoveel mogelijk moet worden voorkomen. Eventuele overlast voor parkeermogelijkheden wordt hierin betrokken. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt voor de omwonenden en belanghebbenden is voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden en andere belanghebbenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Omwonenden en andere belanghebbenden kunnen hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Voorafgaand aan de uitvoeringsfase wordt bovendien een Verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. Tijdens de uitvoering worden deze maatregelen periodiek geëvalueerd en waar nodig wordt in overleg met de betrokkenen gezocht naar een passende maatregel. Een en ander wordt afgestemd met de lokale wegbeheerder(s), hulpdiensten en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Wat betreft de veiligheid op het fietspad geldt het volgende. Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
3	Indiener zegt dat de grote massa's grond- en zandverplaatsing de kwaliteit van het water nadelig zullen beïnvloeden waarbij ook los gevaren waterplanten (bij buitengaatse aanvoer) veel overlast zullen	In paragraaf 8.2 van het Projectplan is uitvoerig ingegaan op de chemische en de ecologische waterkwaliteit als gevolg van de Versterking. Wat betreft de chemische waterkwaliteit geldt dat de Versterking daarop in beginsel geen invloed heeft.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	veroorzaken.	Er worden geen milieuvreemde stoffen toegepast, de dijkversterking wordt uitgevoerd met schoon materiaal zoals stortsteen of betonzuilen en schone grond. Waar de dijksloot landinwaarts wordt verplaatst, blijft deze de watergangen verbinden die loodrecht op de dijk liggen. Er wordt dus voorkomen dat er doodlopende watergangen ontstaan. Bij het nieuwe tussenwater bij de oeverdijk worden in- en uitlaatduikers aangelegd, zodat doorstroming kan optreden. Hierbij wordt een natuurlijke peilfluctuatie nagestreefd. De gehanteerde peilen zijn in de zomerperiode NAP -0,6 meter en in de winterperiode NAP -0,4 meter. Hiermee wordt de groei van waterplanten gestimuleerd, waardoor de natuurlijke afbraak van nutriënten vergroot wordt. Daarmee wordt een goede waterkwaliteit behouden. Met deze maatregelen wordt een verslechtering van de waterkwaliteit voorkomen. De effecten van de Versterking van de Markermeerdijken op de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de ecologische waterkwaliteit, zijn getoetst in de toets aan het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) 2016 – 2021 (bijlage 9.6 van het Bijlagenboek). De toetsing heeft plaatsgevonden voor de vier kwaliteitselementen voor het Markermeer, te weten fytoplankton, macrofauna, macrofyten en vis. Daarnaast is conform hetzelfde toetsingskader voor de kwaliteitselementen fytoplankton, macrofauna en vis het ruimtebeslag op het Ecologisch Relevant Areaal bepaald. De Versterking heeft geen noemenswaardig permanent effect op fytoplankton, macrofauna, macrofyten en vis. Wat betreft de tijdelijke effecten geldt het volgende. De werkzaamheden aan de Markermeerdijken (aanbrengen van zand en klei en het tijdelijk ontgraven van toegangsgeulen voor de aan- en afvoer van materiaal en het naast de geul in depot zetten van het gebaggerde materiaal) leiden tijdelijk tot een verhoogde vertroebeling met mogelijk effecten op fytoplankton, macrofauna en macrofyten. Deze effecten zijn echter niet dusdanig dat er permanente effecten optreden. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 8.2.2 van het Projectplan. Wat betreft de gevreesde overlast door los gevaren waterplanten geldt dat bij de keuze van de tijdelijke toegangsgeulen en depots locaties met veel waterplanten zoveel mogelijk zijn vermeden. Het vrijkomende materiaal door het baggeren wordt in depot gezet of afgevoerd. Wanneer het materiaal in depot worden gezet wordt bij de ligging, vormgeving en mogelijke afdekking rekening gehouden met onder meer waterplanten. De overlast van de werkzaamheden op de kwaliteit van het water is hiermee gering. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 5.5.1.2 van het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
4	Indiener zegt dat recent de overvloedige aanvoer van water ervoor zorgde dat het terrein volledig overstroomd raakte en dat het huidige plan niet voorziet in een oplossing van die problemen. Er zou daarom voortschrijdend inzicht ontbreken. Indiener is van mening dat het plan Spaargaren een goed alternatief zou kunnen zijn en dat dit plan onvoldoende is beoordeeld.	De opdracht die het hoogheemraadschap aan de Alliantie heeft verleend is om zorg te dragen dat de dijk weer voldoet aan de vigerende normen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de meest recente kennis en (technische) inzichten. De Versterking is ontworpen met de nieuwste norm en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen. Het is dus onjuist dat voortschrijdend inzicht ontbreekt. Een toelichting op 'Pompen in de Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) is opgenomen in paragraaf 2.2.3 van deze Nota en paragraaf 3.1.2. van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).
5	Indiener vindt dat afgelopen jaren informatie en inspraak geboden is aan bewoners en organisaties, maar dat dit niet tot uiting is gekomen in de gepresenteerde plannen.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 en paragraaf 2.7 van deze Nota en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In hoofdstuk 3 van deze Rapportage is toegelicht welke inbreng vanuit de omgeving is gekomen en wat met die inbreng is gedaan in het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 worden de lokale initiatieven rondom Kruispunt Warder beschreven. Zoals is beschreven komen deze plannen overeen met de wijze waarop dit met de betrokken partijen is besproken.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0028: Indiener 28 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	
5	Indiener geeft aan dat de afwerking van de dijk in de geest van het advies van de Deltacommissaris op landschappelijke passende wijze plaats dient dit vinden.	Bij de afwerking van de dijk is invulling gegeven aan het advies van de Deltacommissaris. Voor een toelichting op de afwerking van de dijk bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0029: Indiener 29 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener geeft aan dat de afwerking van de dijk in de geest van het advies van de Deltacommissaris op landschappelijke passende wijze plaats dient dit vinden.	Bij de afwerking van de dijk is invulling gegeven aan het advies van de Deltacommissaris. Voor een toelichting op de afwerking van de dijk bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	afsluiting van de Uitdammerdijk.	bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0030: Stichting De Kwade Zwaan **Module Integraal, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener hecht eraan dat de volledige omschrijving wordt gebruikt voor de Markermeerdijken: een provinciaal monument van grote cultuurhistorische landschappelijke, archeologische en natuurwaarden. Onder verwijzing naar het tussentijds advies van de Commissie m.e.r., stelt indiener dat de genoemde waarden leidend zouden moeten zijn.	De door indiener genoemde waarden zijn nadrukkelijk bij de Versterking betrokken. Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is juist met deze reden opgesteld, om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In de besluiten is rekenschap gegeven van de wijze waarop deze waarden betrokken zijn in de planvorming.
2	Indiener wijst op het advies van de Deltacommissaris voor Uitdam. Indiener kan op grond van de ter inzage gelegde plannen niet beoordelen of het advies en het bijbehorend dijkprofiel leidend is bij de verdere uitwerking van de plannen. Dit terwijl tijdens het bestuurlijk overleg op 5 juli 2017 is afgesproken dat het advies wordt overgenomen.	De Deltacommissaris heeft geadviseerd om ter hoogte van de lintbebouwing bij Uitdam dorp (sectie EA-7A) te kijken naar een oplossing met de volgende elementen: een golfbrekende berm aan de zijde van het Markermeer, herstel van het huidige onregelmatige dijkprofiel en waar nodig een constructieve versterking van het binnentalud, bijvoorbeeld door vernageling. In het milieueffectrapport is voor sectie EA-7A een constructieve versterking in de vorm van een kistdam onderzocht. Mede gelet op het advies van de Deltacommissaris is deze kistdam in het Voorkeursalternatief vervangen door versterking in de vorm van vernageling. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het advies van de Deltacommissaris is dus opgevolgd bij de verdere uitwerking van de plannen voor module 14. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener vraagt zich verder af of conform het advies van de Deltacommissaris vier experts beschikbaar blijven om als reviewteam mee te denken in de vervolgstappen in het proces op weg naar een detailontwerp.	Er zijn inderdaad vier experts betrokken bij het proces. Deze experts zijn en blijven betrokken bij de uitwerking van het ontwerp.
4	Indiener stelt dat de Deltacommissaris een oplossing heeft gegeven die recht doet aan de monumentale status van de dijk, maar dat zij zich zorgen maakt over de landschappelijk inpassing van de plannen. Indiener vraagt hoe de dijk eruit komt te zien en wat er gebeurt met de Noordse keien en basaltblokken, wat er gebeurt met het huidige grillige verloop van de dijk, of de dijk de smalle kruin en steile taluds behoudt en hoe de buitenberm gedimensioneerd wordt. Indiener wil	Om invulling te geven aan het advies van de Deltacommissaris wordt het gehele dijkprofiel hersteld. Het behouden van het kronkelende karakter van de dijk is binnen de gehele Versterking het uitgangspunt. Het binnentalud wordt geherprofileerd en de kruin wordt over de gehele lengte geëgaliseerd waardoor deze (afhankelijk van het huidige profiel) net iets hoger of lager komt te liggen. De buitenberm wordt geheel nieuw aangebracht en landschappelijk ingepast. Voor een uitgebreide toelichting op de inpassing van het advies wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bevestigd krijgen dat de afwerking van de dijk op landschappelijke en ecologisch verantwoorde wijze in onderling overleg met de Dorpsraad en indiener plaatsvindt.	gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota. In paragraaf 2.4.2 van deze Nota wordt toegelicht hoe wordt omgegaan met de Noordse steen. Hieruit volgt dat de Noordse steen ter hoogte van de kaap Uitdam (module 15) wordt teruggeplaatst. Voor de afwerking van de dijk is het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) van belang, hierin is opgenomen hoe de dijk wordt vormgegeven, nadat de Versterking heeft plaatsgevonden. Het Vormgevingsplan is in gezamenlijk overleg opgesteld door de provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam, Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West-Friesland) en de Alliantie. Mocht indiener (aanvullende) ideeën hebben over de afwerking, dan kan daarover contact worden opgenomen met de Alliantie of met de genoemde bevoegde gezagen.
5	Indiener stelt dat de uitwerking van de overgangen naar de trajecten ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. De grove profielen met flinke asverschuivingen komen het dorp in. Indiener stelt dat er enorme verschillen in maat vorm en verhouding zijn tussen het profiel van Uitdam en de aansluitende profielen en dat die overgangen zorgvuldiger vorm gegeven moeten worden. Indiener stelt dat uit de stukken niet volgt dat het advies van de Deltacommissaris strekt van dijkpaal 73+50 tot dijkpaal 81. Indiener meent dat het voor het aanzicht van het dorp van belang is waar de overgang van het ene naar het andere profiel ligt en hoe die overgang is vormgegeven. Indiener bestrijdt de opmerking in het Ontwerp Projectplan dat er ten noorden van Uitdam geen sprake is van zo'n unieke situatie als bij Uitdam dorp. Als de overgangen niet zorgvuldig worden vormgegeven ligt Uitdam er straks verweesd bij.	De vormgeving van overgangen vormt een integraal en essentieel onderdeel van de ruimtelijke inpassing van de dijkversterking. Om die reden is aanvullend op het Kader Ruimtelijke Kwaliteit een addendum opgesteld met daarin onder andere uitgangspunten (eisen) voor de vormgeving van overgangen en aansluitingen. De vormgeving van de overgangen wordt ontworpen conform de eisen voor landschappelijke inpassing, zoals geformuleerd in paragraaf 3.1 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek). De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een verdere uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota. Bij Uitdam dorp is op advies van de Deltacommissaris gekozen voor een buitenwaartse berm met vernageling. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en de Uitdammer. Het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing heeft unieke ruimtelijke kwaliteit die de toepassing van een afwijkende en duurdere versterkingsmethode rechtvaardigt. Ten noorden van Uitdam is geen sprake van een gelijke situatie en bestaat geen aanleiding om een zelfde soort oplossing te kiezen. Uit het advies van de Deltacommissaris volgt wel degelijk dat het betrekking heeft op dijkpaal 73+50 tot dijkpaal 81. Verder wordt in het advies aangegeven dat met de hierboven omschreven wijze van dijkversterking bij Uitdam weer aan de wettelijke eisen kan worden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voldaan, met behoud van het waardevolle ensemble: van water, dijk en bebouwing. Alleen op de locatie waar de Deltacommissaris heeft gezegd dat het unieke karakter zich voordoet (het ensemble van water, dijk en bebouwing), wordt de hierboven omschreven versterkingsoplossing toegepast. Dit betreft sectie EA-7A (dijkpaal 73+50 - 79+20). Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.3.4 van deze Nota en paragraaf 4.3.14 van het Projectplan.
6	Indiener vindt dat door een asverschuiving met een schuifruimte van 56 meter een onnodig groot beslag wordt gelegd op het Markermeer dat valt onder Natura 2000. Hierbij wordt gewezen op het advies van de Commissie m.e.r. Indiener stelt dat het ruimtebeslag in het water gerekend van Durgerdam tot Hoorn van dien aard is dat indiener erop aandringt ook op plekken buiten Uitdam te zoeken naar innovatieve oplossingen waardoor dit ruimtebeslag sterk vermindert.	De asverschuiving heeft geen schuifruimte van 56 meter. Vermoedelijk heeft indiener dit geconcludeerd uit het dwarsprofiel voor sectie EA-6 van module 14 in hoofdstuk 7 van het Ontwerp Projectplan. De maat van 56 meter die in die tekening is opgenomen geeft het gehele horizontale permanente ruimtebeslag van de waterkering aan. De schuifruimte van de asverschuiving en het ruimtebeslag in het water, is dus aanzienlijk kleiner dan door indiener wordt aangenomen. Overigens zijn de effecten op de betrokken Natura 2000-gebieden, waaronder het ruimtebeslag , beoordeeld in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). De conclusie is dat er geen sprake is van significant negatieve effecten. Derhalve is er vanuit dat oogpunt geen aanleiding om de keuze voor het Voorkeursalternatief te herzien.
7	Indiener stelt dat de effecten van zettingen en wijzigingen in het grondwater onvoldoende duidelijk zijn, en vraagt wat zij kan verwachten en welke voorzorgsmaatregelen op basis van de risicoanalyse worden genomen.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie, ook die ten aanzien van zettingen en grondwater, leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. De effecten van de Versterking op het grondwaterpeil worden voorkomen door het bestaande watersysteem zoveel mogelijk te behouden en terug te brengen. Er wordt voorzien in monitoringsmaatregelen en zo nodig worden maatregelen genomen (drainage) om effecten teniet te doen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
8	Indiener wijst op het advies van de Commissie m.e.r. in het kader van, kort gezegd: het onderzoeken van het optimaliseren van alternatieven, de omvang van de opgave hoogwaterveiligheid, een alternatief dat maximaal gericht is op de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en het starten met achterstallig onderhoud aan de dijk tot een eenduidig profiel. Indiener stelt in de plannen niet te zien hoe deze aanbevelingen zijn verwerkt.	Naar aanleiding van het tussentijds toetsingsadvies van 3 juli 2017 van de Commissie m.e.r. (waar indiener op wijst) is het milieueffectrapport (MER) aangevuld met extra alternatieven om de dijk weer veilig te maken. De Commissie m.e.r. constateert in haar toetsingsadvies van 22 maart 2018 dan ook dat de bandbreedte aan oplossingen voldoende in beeld is. Verder is van belang dat het Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) zoals opgenomen in het MER, het alternatief is dat juist maximaal gericht is op behoud van de ruimtelijke kwaliteiten van de dijk. Wel vraagt de Commissie m.e.r. nog nader te kijken naar een combinatie van oplossingen binnen een module. Deze nadere analyse is uitgevoerd ten behoeve van de vaststelling van het Projectplan en is opgenomen in de Notitie aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de Versterking in beeld zijn gebracht. Verder is de Commissie m.e.r. van mening dat de bij de Notitie gevoegde berekeningsresultaten en de toelichting daarop voldoende inzicht bieden in de opgave die op basis van de veiligheidsnormering voor de Markeerdijken geldt. De veiligheidsproblematiek van de Markermeerdijken is niet op te lossen met onderhoud, maar vraagt om een versterking.
9	Indiener wijst op de zienswijze van de Stichting Behoud Waterland over het Compensatieplan. Indiener heeft ook kritische vragen daarbij. De gronden die verloren gaan of verstoord worden zijn weidevogelleefgebieden. Het compenseren daarvan is moeilijk onder te brengen bij een regulier agrarisch bedrijf. Indiener stelt dat compensatie gezocht zou moeten worden in het verwerven en inrichten of omzetten door SBB of particulieren van landbouwgrond naar nieuwe echte weidevogelleefgebieden waarbij de weidevogels centraal staan. Gewezen wordt op de beheersmaatregelen die volgens weidevogeldeskundige Jan van der Geld genomen zouden moeten worden aangaande de hoogte van de waterstand, het stoppen van de bemesting, het maaien en afvoeren van gras en het verwijderen van verticale elementen.	De compensatie van de weidevogelleefgebieden wordt niet ondergebracht bij een regulier agrarisch bedrijf, maar bij de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken (WLD). Dit is een agrarische natuurvereniging waarbij leden zich vrijwillig aansluiten om maatregelen te nemen. Daartoe worden overeenkomsten gesloten, waarna de deelnemers een resultaatsverplichting hebben en afspraken kunnen worden gemaakt om een optimaal beheer toe te passen. In paragraaf 2.1.2 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen, grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast. Het beheer op de percelen – dat wordt gefinancierd met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		compensatiegelden - is dus optimaal voor weidevogels. Daarnaast voorziet het beheer van de omliggende percelen, door afspraken binnen ANLb, hier ook in. Voor de omliggende percelen maakt de veldregisseur van WLD namelijk afspraken over het aanvullend weidevogelbeheer. Met de inzet van de verschillende inrichtings- en beheermaatregelen binnen het compensatieproject wordt zoveel mogelijk ingezet op versterking van het weidevogelleefgebied, maar ook op motivatie. Zo worden workshops georganiseerd om ook omliggende boeren nog meer te enthousiasmeren weidevogelbeheer te combineren met een agrarische bedrijfsvoering. Daarnaast wordt middels (agrarisch)natuurbeheer ook beoogd om omstandigheden te optimaliseren of te behouden voor weidevogels. Met de maatregelen wordt de potentie voor broedende weidevogels verbeterd. Hierbij is van belang dat de (positieve) effecten van de maatregelen zich niet alleen voordoen op de locatie waar de maatregelen worden getroffen, maar ook op alle aangrenzende (weidevogelleef)gebieden. Door de aansluiting op de bestaande weidevogelleefgebieden c.q. het opvullen van de gaten, is namelijk sprake van een uitstralend effect naar de omgeving. Daarnaast is de door indiener genoemde verwerving van de gronden niet nodig en ook niet aan de orde is. Zoals volgt uit paragraaf 8.3.2.2. van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) is overigens wel geprobeerd de gronden in eigendom te verkrijgen, maar de betreffende partijen waren daartoe niet bereid. Ook is er contact geweest met Staatsbosbeheer over onder meer de mogelijkheden om ander beheer toe te passen op de percelen die in bezit zijn van Staatsbosbeheer. Op die percelen wordt echter al meer natuurbeheer ingezet dan op de betreffende agrarische gronden waardoor de te behalen natuurwinst beperkter is. Door de natuurcompensatie door WLD uit te laten voeren, naast de huidige provinciale inspanningen voor natuurrealisatie in Waterland-Oost, zijn de positieve effecten op de natuur dus groter. Verder geldt voor de door indiener aangegeven maatregelen, dat deze worden uitgevoerd, tenzij locatie specifieke maatregelen leiden tot een positiever effect. De afweging van de uit te voeren maatregelen is namelijk steeds op lokaal niveau gemaakt. In paragraaf 2.3 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden zijn de maatregelen voor de waterhuishouding beschreven. Uit paragraaf 2.1.1 volgt verder dat een hoog waterpeil niet overal kan worden toegepast omdat beweiding cruciaal is bij weidevogelbeheer. Het beweiden is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		niet mogelijk op natte grond, omdat toegang met machines dan niet mogelijk is. Verder is paragraaf 2.2.1 en 2.2.4 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden opgenomen dat moet worden voldaan aan de pakketvoorwaarden van het pakket "Kruidenrijk grasland" binnen ANLb. In die voorwaarden zijn beperkingen aan de bemesting gegeven. Bemesting vindt plaats onder begeleiding van de beheerregisseur. Dit geldt voor alle percelen. Voor het maaien en beweiden geldt dat dit beheermaatregelen zijn die de eigenaren van de percelen waarop compensatie plaatsvindt al dan niet kunnen toepassen. Dit zijn geen verplichte maatregelen die per definitie moeten worden toegepast om een goede compensatie te bereiken. Tot slot wordt in paragraaf 2.4 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden ingegaan op het verbeteren van de openheid van de gebieden. Hierin zijn maatregelen opgenomen om dichtheid tegen te gaan en is rekening gehouden met de verstorende werking van verticale elementen (zie tabel 7). Kortom, de maatregelen die door indiener zijn voorgesteld, zijn voor een deel voorzien. De exacte is toegepast op de specifieke omstandigheden op de locaties.
10	Indiener stelt dat gecompenseerd wordt in gebieden die ver weg liggen van de Waterlandse Zeedijk waar weidevogelgebied verloren gaat, aangetast of verstoord wordt. Dat is onwenselijk. Indiener stelt dat de compensatie gecombineerd kan worden met het omvormen van Waterland-Oost tot NNN gebied.	Er is gezocht naar locaties voor compensatie binnen een straal van 5 kilometer van de dijk, zoals is toegelicht in paragraaf 2.3.3 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Met de locaties die gekozen zijn, wordt een meer aaneengesloten gebied voor weidevogels gecreëerd. Hoe tot de locaties is gekomen, is beschreven in paragraaf 2.1 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden. Met de gekozen locaties wordt aangesloten bij bestaande weidevogellocaties, waardoor een meer aaneengesloten weidevogelgebied gebied ontstaat. Daarnaast is in paragraaf 2.1.2 beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en leiden tot vergroting van het weidevogelleefgebied. Verder is er contact geweest met Staatsbosbeheer over onder meer de mogelijkheden om ander beheer toe te passen op de percelen die in bezit zijn van Staatsbosbeheer. Op die percelen wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		echter al meer natuurbeheer ingezet dan op de betreffende agrarische gronden waardoor de te behalen natuurwinst beperkter is. Door de natuurcompensatie door WLD uit te laten voeren, naast de huidige provinciale inspanningen voor natuurrealisatie in Waterland-Oost buiten percelen van Staatsbosbeheer, zijn de positieve effecten op de natuur dus groter dan als maatregelen worden genomen op percelen waar al sprake is van natuurbeheer. Uit het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) blijkt dat op locaties in Waterland-Oost ook maatregelen worden genomen ter verbetering van de omstandigheden voor weidevogels.
11	Indiener steunt het verzet van de inwoners van Schardam en Koggenland tegen het voornemen daar een oeverdijk aan te leggen. Indiener vindt het ook een buitenproportionele aantasting van: het Markermeer als Natura-2000 gebied, de dijk als provinciaal monument en van een weids water als de Hoornse hop.	De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 8.7.1 van de Passende Beoordeling volgt dat de Versterking – met inachtneming van de mitigerende maatregelen – niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Daarmee kan er dus ook geen sprake zijn van een buitenproportionele aantasting. Daarbij wordt nog opgemerkt dat de beoogde oeverdijk het mogelijk maakt om de beschermde waarden van het monument (de dijk) hier onaangetast te laten. Hiermee is het monumentaal belang van de dijk het meest gediend. Dat hiermee het visuele beeld vanaf de Hoornse Hop verandert betekent niet dat er een beschermde waarde wordt aangetast. Derhalve is er geen sprake van een (buitenproportionele) aantasting van de door indiener genoemde waarden.
12	Indiener verwacht dat de Alliantie het advies van de Deltacommissaris over de mogelijke invloed daarvan op andere locaties langs de Markermeerdijken, ter harte neemt en in de verfijning van de plannen manieren vindt om recht te doen aan de schoonheid van dit stuk dijk c.q. de grilligheid, de ligging en het slanke profiel zoveel mogelijk te bewaren.	Bij Uitdam dorp is op advies van de Deltacommissaris gekozen voor een buitenwaartse berm met vernageling. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en de Uitdammer. Het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing heeft unieke ruimtelijke kwaliteit die de toepassing van een afwijkende en duurdere versterkingsmethode rechtvaardigt. Bij andere modules is geen sprake van een dergelijk uniek karakter. Het advies van de Deltacommissaris ziet ook alleen op Uitdam dorp. Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 5 van deze zienswijze. Overigens is het een algemeen uitgangspunt bij het ontwerp van de Versterking dat er zoveel mogelijk bij het bestaande karakter en het bestaande profiel van de dijk wordt aangesloten. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 4.1 van het Projectplan.
13	Indiener onderschrijft de zienswijzen van	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de Dorpsraad Uitdam en de Stichting Behoud Waterland.	op de reacties die bij de zienswijzen ZW-0008 en ZW-0077 zijn gegeven.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0031: Indiener 31 namens 3 anderen **Module 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat zij onvoldoende geconsulteerd is tijdens de ontwerpfase en geeft aan dat destijds werd afgesproken dat er vervolgafspraken zouden komen alvorens de ontwerpen definitief worden gemaakt. Deze afspraken zijn nog niet geweest.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota, hoofdstuk 12 van het Projectplan en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In hoofdstuk 3 van deze Rapportage is toegelicht welke inbreng vanuit de omgeving is gekomen en wat met die inbreng is gedaan in het ontwerp. Wat betreft de contactmomenten is hoofdstuk 2 van de Rapportage van belang. Hierin is vanaf 2006 tot en met 2017 in kaart gebracht welke stappen zijn gezet en welke contactmomenten er binnen die stappen zijn geweest. Vanaf 2016 is de participatie meer per module ingericht. In aanvulling op bijeenkomsten per module zijn ook in kleiner verband gesprekken gevoerd met belanghebbenden. Tijdens een gesprek in oktober 2016, waarbij onder andere indiener aanwezig was, is een toelichting gegeven op het op te lossen veiligheidstekort, de afweging van alternatieven en gemaakte keuzes. Wat betreft de vervolggesprekken over de nadere uitwerking van het ontwerp kan gemeld worden dat dit proces nog doorloopt na de terinzagelegging waar indiener op gereageerd heeft. Inmiddels hebben in maart en juni 2018 vervolggesprekken plaatsgevonden, en zal er nog een nieuw vervolggesprek worden ingepland. Tijdens deze gesprekken is en wordt ingegaan op het te realiseren maatwerk ter plaatse van bebouwde percelen en de details van de uitvoering.
2	Indiener geeft aan er bezwaar tegen te hebben dat de aanwezige hoogopgaande begroeiing en de oprit moeten worden gewijzigd vanwege de uitvoering van de Versterking.	In het Projectplan is het ruimtebeslag voor de Versterking ter plaatse van het perceel van indiener gewijzigd ten opzichte van het Ontwerp Projectplan en zodanig beperkt dat de kadastrale grens tussen het dijkperceel van het hoogheemraadschap en het perceel van indiener als grens is aangehouden. Dit betekent dat er geen eigendom van indiener nodig is voor de Versterking. Wel zal de inrit van indiener op de versterkte dijk moeten worden ingepast. Over de nadere invulling van de inpassing van de inrit in het ontwerp van de Versterking en de uitvoering zal nader overleg plaatsvinden met indiener.
3	Indiener wil graag weten welke invloed het voorgenomen ontwerp heeft op de bestaande belendingen. Indiener is voornemens een zomerhuisje te realiseren en heeft hier in 2015 reeds contact over gehad met HHNK. Indiener ziet graag een reactie tegemoet van	De (ver)nieuwbouw van de bestaande vakantiewoning is in 2015 aan de orde geweest in ambtelijk contact tussen een medewerker van het hoogheemraadschap en indiener. Het hoogheemraadschap heeft toen een maatwerkberekening uitgevoerd met betrekking tot de breedte van het 'profiel van vrije ruimte'. Hieruit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	HHNK of nieuwbouw op de huidige locatie nog steeds door HHNK wordt goedgekeurd.	bleek dat als de bebouwing 49,5 m uit de kant van de bestaande rijbaan (landzijde) zou worden gebouwd er geen vergunning van het hoogheemraadschap nodig is. Dit is destijds richting indiener gecommuniceerd. Tot op heden heeft de bouw van het zomerhuis kennelijk nog niet plaatsgevonden. Het profiel van vrije ruimte dat door HHNK is bepaald betreft een ruimtereservering voor toekomstige dijkversterkingen. Binnen dit profiel geldt op grond van de Keur Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, artikel 3.2, tweede lid, een verbod om zonder watervergunning van het bestuur werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden. In tegenstelling tot voorheen is tegenwoordig een profiel van vrije ruimte opgenomen in de keur, omdat de klimaatverandering maakt dat we zorgvuldig moeten omgaan met de ruimte nabij waterkeringen. Het profiel van vrije ruimte voorkomt dat toekomstige dijkversterkingen complexer of duurder dan noodzakelijk worden in verband met het steeds meer moeten toepassen van maatwerk bij aanwezige (nieuwe) bebouwing. Het profiel van vrije ruimte is naar aanleiding van de bouwplannen van indiener bepaald aan de hand van een maatwerkberekening, conform artikel 3.2, zesde lid juncto bijlage 2 van de keur (Overgangsregeling begrenzing profiel van vrije ruimte). De versterking ter plaatse van het perceel van indiener betreft een binnenwaartse versterking, waarbij de berm wordt verhoogd en verbreed en de dijksloot wordt verplaatst. De ligging van de weg langs de Zeedijk wijzigt niet of nauwelijks. Omdat de as van de dijk hier niet verplaatst wordt, heeft de Versterking geen invloed op de grenzen van het profiel van vrije ruimte. Kortom, de Versterking tast niet het profiel van vrije ruimte aan en daarmee dus ook niet de wens van indiener aan om het zomerhuisje te realiseren (mits het profiel van vrije ruimte in acht wordt genomen). Ter informatie wordt nog wel opgemerkt dat vanwege de klimaatveranderingen de normen met betrekking tot primaire waterkeringen in de loop der tijd aan wijzigingen onderhevig zijn. Zo ook de bij deze normen behorende ontwerp- en toetsingsinstrumentaria, zoals rekenmodellen etc. Dit brengt met zich mee dat in de toekomst het profiel van vrije ruimte altijd aan wijziging onderhevig kan zijn. Dat is echter een oorzaak die buiten de Versterking ligt.
4	Indiener is bezorgd over of de toegang tot de percelen voor (zwaar) verkeer gewaarborgd blijft tijdens de uitvoering. Ook is indiener bezorgd over de bereikbaarheid in de definitieve situatie wanneer de weg 1,80 meter hoger wordt aangelegd.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan. Over de situatie na uitvoering van de werkzaamheden wordt het volgende opgemerkt. In in tabel 5 in paragraaf 4.3.16 van het Projectplan is aangegeven dat bestaande inritten over het gehele traject worden teruggebracht. Voorts wordt, indien noodzakelijk, bij de nadere detaillering van het ontwerp voorafgaand aan de uitvoering bezien of de ophoging van de binnenberm (al dan niet plaatselijk) nog kan worden beperkt. De in het Projectplan opgenomen ophoging moet derhalve worden gezien als 'worst case'. Voorts wordt bij de detaillering bezien hoe de inrit in overleg met de perceeleigenaar kan worden ingepast.
5	Indiener geeft aan dat zijn percelen het laagst gelegen zijn in de Broeckgouw en dat de afgelopen jaren zettingen zijn opgetreden als gevolg van de zandsuppleties voor de nieuwbouwwijk.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. Zettingen onder de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener vraagt in hoeverre gegarandeerd kan worden dat niet wederom zettingen zullen optreden en wijst op de aanwezigheid van instabiliteit in de ondergrond.	aan te brengen ophogingen en zettingen in de omgeving zijn een belangrijk aandachtspunt bij de dijkversterking, waarmee zowel in het ontwerp als tijdens de realisatie rekening wordt gehouden. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener vraagt zich af welke mogelijkheden er zijn om schadeloos te worden gesteld indien zetting optreedt.	Voor een reactie op het onderwerp 'schade' wordt verwezen naar paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
7	Indiener wijst er op dat zijn perceel momenteel een toevluchtsoord is voor de aanwezige fauna in het gebied vanwege de realisatie van nieuwbouwwijk De Broeckgouw. Het kappen van de begroeiing op zijn perceel zal hier niet aan bijdragen.	De effecten van de Versterking op (dier)soorten zijn onderzocht en weergegeven in het rapport Soortenbescherming (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In algemene zin geldt dat wanneer de in de toets beschreven mitigerende maatregelen worden toegepast, er voor sommige soorten geen sprake meer is van overtreding van de verbodsbepalingen en voor de overige soorten inclusief mitigerende en compenserende maatregelen geen sprake is van negatieve effecten op de staat van instandhouding. Nu indiener niet aangeeft over welke soorten zorgen bestaan en in hoeverre de gegevens en de conclusies in de rapportage onvolledig of onjuist zijn, kan niet concreet gereageerd worden op dit onderdeel van de zienswijze.
8	Indiener wil graag weten hoe rekening is gehouden met een eventuele waardevermindering van percelen en woningen ten gevolge van het verhogen van de rijbaan met 1,80 meter en de wijziging in het aangezicht van het dijklichaam.	In zijn algemeenheid is bij dergelijke omvangrijke projecten als een dijkversterking niet te voorkomen dat er door bepaalde belanghebbenden nadelen worden ondervonden die tot schade of waardevermindering leiden. Daarom is er door de wetgever in artikel 7.14 van de Waterwet ook voorzien in een mogelijkheid van schadevergoeding (nadeelcompensatie). In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota. Wat betreft de wijziging in het aangezicht van het dijklichaam het volgende. In het MER zijn verschillende alternatieven onderzocht voor module 9. Daarbij zijn aspecten als de invloed op wonen en woonbeleving beoordeeld. In het Projectplan is op basis van het MER een afweging gemaakt tussen de verschillende onderzochte alternatieven en daarbij is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uiteindelijk het Voorkeursalternatief bepaald. In de afweging is daarmee verdisconteerd dat er schade/waardevermindering en een wijziging in het aangezicht kan optreden. Indien indiener na uitvoering van de Versterking meent schade te hebben ondervonden kan een onderbouwd verzoek om schadevergoeding worden ingediend.
9	Indiener zou graag zien dat het ontwerp wordt herzien en ter plaatse van zijn woning een buitenwaartse asverschuiving gekozen wordt (variant 2). Verder stelt indiener dat in de ontwerptekeningen geen rekening is gehouden met de gronden in eigendom van indiener en met de gronden van de toekomstige buurman (perceel kadastraal bekend onder nummer 5221). De lengte waarover binnendijks 'maatwerk' dient te worden geleverd is met deze informatie significant langer dan voorheen in de overwegingen meegenomen is.	Ter plaatse van de woning van indiener wordt met het Voorkeursalternatief een binnenwaartse versterking met kruinverhoging gerealiseerd. Dit komt overeen met het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (zoals in hoofdstuk 4 van het MER deel A, bijlage 1.1 van het Bijlagenboek is toegelicht). Met deze oplossing treden de minste effecten op voor natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie en blijven de waarden van de monumentale dijk intact. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 4.3.9 van het Projectplan. Een buitenwaartse asverschuiving heeft die voordelen allemaal niet. Verder wordt in het definitieve Projectplan ter plaatse van de gronden van indiener een constructieve versterking toegepast, waardoor de gronden van indiener ontzien kunnen worden. Er wordt daarmee ten opzichte van het Ontwerp Projectplan meer maatwerk toegepast. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 1.6.3 en paragraaf 7.9 van het Projectplan. Het maatwerk wordt niet toegepast bij de onbebouwde gronden van de buurman van indiener.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ruimtebeslag ter plaatse van het perceel van indiener aangepast tot aan de kadastrale grens.		

Zienswijze ZW-0032: Indiener 32 namens 3 anderen **Module 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat zij onvoldoende geconsulteerd zijn tijdens de ontwerpfase en geven aan dat destijds werd afgesproken dat er vervolgafspraken zouden komen alvorens de ontwerpen definitief worden gemaakt. Deze afspraken zijn nog niet geweest.	Sinds ongeveer 2007 vindt in wisselende intensiteit samenspraak plaats met belanghebbenden in de omgeving. In algemene zin is daarvoor de adviesgroep voor dit project betrokken. Vanaf 2016 is de participatie meer per module ingericht. In aanvulling op bijeenkomsten per module zijn ook in kleiner verband gesprekken gevoerd met belanghebbenden. Tijdens een gesprek in oktober 2016, waarbij onder andere indiener aanwezig was, is een toelichting gegeven op het op te lossen veiligheidstekort, de afweging van alternatieven en gemaakte keuzes. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop de omgeving is , Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Wat betreft de vervolggesprekken over de nadere uitwerking van het ontwerp kan gemeld worden dat dit proces nog doorloopt na de terinzagelegging waar indiener op gereageerd heeft. Inmiddels hebben in maart en juni 2018 vervolggesprekken plaatsgevonden, en zal er nog een nieuw

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		vervolggesprek worden ingepland. Tijdens deze gesprekken wordt ingegaan op het te realiseren maatwerk ter plaatse van bebouwde percelen en de details van de uitvoering. In hoofdstuk 12 van het Projectplan is uitgebreid toegelicht hoe in zijn algemeenheid is omgegaan met participatie ten behoeve van de Versterking.
2	Indiener geeft aan er bezwaar tegen te hebben dat de aanwezige hoogopgaande begroeiing en de oprit moeten worden gewijzigd vanwege de uitvoering van de Versterking.	In het Projectplan is het ruimtebeslag voor de Versterking ter plaatse van het perceel van indiener gewijzigd ten opzichte van het Ontwerp Projectplan en zodanig beperkt dat de kadastrale grens tussen het dijkperceel van het hoogheemraadschap en het perceel van indiener als grens is aangehouden. Dit betekent dat er geen eigendom van indiener nodig is voor de Versterking. Wel zal de inrit van indiener op de versterkte dijk moeten worden ingepast. Over de nader invulling van de inpassing van de inrit in het ontwerp van de Versterking en de uitvoering zal nader overleg plaatsvinden met indiener.
3	Indiener wil graag weten welke invloed het voorgenomen ontwerp heeft op de bestaande belendingen. Indiener is voornemens een zomerhuisje te realiseren en heeft hier in 2015 reeds contact over gehad met het HHNK. Indiener ziet graag een reactie tegemoet van het HHNK of nieuwbouw op de huidige locatie nog steeds door het HHNK wordt goedgekeurd.	De (ver)nieuwbouw van de bestaande vakantiewoning is in 2015 aan de orde geweest in ambtelijk contact tussen een medewerker van het hoogheemraadschap en indiener. Het hoogheemraadschap heeft toen een maatwerkberekening uitgevoerd met betrekking tot de breedte van het 'profiel van vrije ruimte'. Hieruit bleek dat als de bebouwing 49,5 m uit de kant van de bestaande rijbaan (landzijde) zou worden gebouwd er geen vergunning van het hoogheemraadschap nodig is. Dit is destijds richting indiener gecommuniceerd. Tot op heden heeft de bouw van het zomerhuis kennelijk nog niet plaatsgevonden. Het profiel van vrije ruimte dat door HHNK is bepaald betreft een ruimtereservering voor toekomstige dijkversterkingen. Binnen dit profiel geldt op grond van de Keur Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, artikel 3.2, tweede lid, een verbod om zonder watervergunning van het bestuur werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden. In tegenstelling tot voorheen is tegenwoordig een profiel van vrije ruimte opgenomen in de keur, omdat de klimaatverandering maakt dat we zorgvuldig moeten omgaan met de ruimte nabij waterkeringen. Het profiel van vrije ruimte voorkomt dat toekomstige dijkversterkingen complexer of duurder dan noodzakelijk worden in verband met het steeds meer moeten toepassen van maatwerk bij aanwezige (nieuwe) bebouwing. Het profiel van vrije ruimte is naar aanleiding van de bouwplannen van indiener bepaald aan de hand van een maatwerkberekening, conform artikel 3.2, zesde lid juncto bijlage 2 van de keur (Overgangsregeling begrenzing profiel van vrije ruimte). De versterking ter plaatse van het perceel van indiener betreft een binnenwaartse versterking, waarbij de berm wordt verhoogd en verbreed en de dijksloot wordt verplaatst. De ligging van de weg langs de Zeedijk wijzigt niet of nauwelijks. Omdat de as van de dijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		hier niet verplaatst wordt, heeft de Versterking geen invloed op de grenzen van het profiel van vrije ruimte. Kortom, de Versterking tast niet het profiel van vrije ruimte aan en daarmee dus ook niet de wens van indiener om het zomerhuisje te realiseren (mits het profiel van vrije ruimte in acht wordt genomen). Ter informatie wordt nog wel opgemerkt dat vanwege de klimaatveranderingen de normen met betrekking tot primaire waterkeringen in de loop der tijd aan wijzigingen onderhevig zijn. Zo ook de bij deze normen behorende ontwerp- en toetsingsinstrumentaria, zoals rekenmodellen etc. Dit brengt met zich mee dat in de toekomst het profiel van vrije ruimte altijd aan wijziging onderhevig kan zijn. Dat is echter een oorzaak die buiten de Versterking ligt.
4	Indiener is bezorgd over of de toegang tot de percelen voor (zwaar) verkeer gewaarborgd blijft tijdens de uitvoering. Ook is indiener bezorgd over de bereikbaarheid in de definitieve situatie wanneer de weg 1,80 meter hoger wordt aangelegd.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid het volgende. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 Infrastructuur en bereikbaarheid van het Projectplan. Over de situatie na uitvoering van de werkzaamheden wordt het volgende opgemerkt. In paragraaf 4.3.16 van het Projectplan is aangegeven dat bestaande inritten over het gehele traject worden teruggebracht. Voorts wordt, indien noodzakelijk, bij de nadere detaillering van het ontwerp voorafgaand aan de uitvoering bezien of de ophoging van de binnenberm (al dan niet plaatselijk) nog kan worden beperkt. De in het Projectplan opgenomen ophoging moet derhalve worden gezien als 'worst case'. Voorts wordt bij de detaillering bezien hoe de inrit in overleg met de perceeleigenaar kan worden ingepast.
5	Indiener geeft aan dat zijn percelen het laagst gelegen zijn in de Broeckgouw en dat de afgelopen jaren zettingen zijn opgetreden als gevolg van de zandsuppleties voor de nieuwbouwwijk. Indiener vraagt in hoeverre gegarandeerd kan worden dat niet wederom zettingen zullen optreden en wijst op de aanwezigheid van instabiliteit in de ondergrond.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. Zettingen onder de aan te brengen ophogingen en zettingen in de omgeving zijn een belangrijk aandachtspunt bij de dijkversterking, waarmee zowel in het ontwerp als tijdens de realisatie rekening wordt gehouden. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener vraagt zich af welke mogelijkheden er zijn om schadeloos te worden gesteld indien zetting optreedt.	Voor een reactie op het onderwerp 'schade' wordt verwezen naar paragraaf 2.6.5 van deze nota.
7	Indiener wijst er op dat zijn perceel momenteel een toevluchtsoord is voor de aanwezige fauna in het gebied vanwege de realisatie van nieuwbouwwijk De Broeckgouw. Het kappen van de begroeiing op zijn perceel zal hier niet aan bijdragen.	De effecten van de Versterking op (dier)soorten zijn onderzocht en weergegeven in het rapport Soortenbescherming (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In algemene zin geldt dat wanneer de in de toets beschreven mitigerende maatregelen worden toegepast, er voor sommige soorten geen sprake meer is van overtreding van de verbodsbepalingen en voor de overige soorten inclusief mitigerende en compenserende maatregelen geen sprake is van negatieve effecten op de staat van instandhouding. Nu indiener niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aangeeft welke soorten zorgen bestaan en in hoeverre de gegevens en de conclusies in de rapportage onvolledig of onjuist zijn, kan niet concreet gereageerd worden op dit onderdeel van de zienswijze.
8	Indiener wil graag weten hoe rekening is gehouden met een eventuele waardevermindering van percelen en woningen ten gevolge van het verhogen van de rijbaan met 1,80 meter en de wijziging in het aangezicht van het dijklichaam.	In zijn algemeenheid is bij dergelijke omvangrijke projecten als een dijkversterking niet te voorkomen dat er door bepaalde belanghebbenden nadelen worden ondervonden die tot schade of waardevermindering leiden. Daarom is er door de wetgever in artikel 7.14 van de Waterwet ook voorzien in een mogelijkheid van schadevergoeding (nadeelcompensatie). In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota. Wat betreft de wijziging in het aangezicht van het dijklichaam het volgende. In het MER zijn verschillende alternatieven onderzocht voor module 9. Daarbij zijn aspecten als de invloed op wonen en woonbeleving beoordeeld. In het Projectplan is op basis van het MER een afweging gemaakt tussen de verschillende onderzochte alternatieven en daarbij is uiteindelijk het Voorkeursalternatief bepaald. In de afweging is daarmee verdisconteerd dat er schade/waardevermindering en een wijziging in het aangezicht kan optreden. Indien indiener na uitvoering van de Versterking meent schade te hebben ondervonden kan een onderbouwd verzoek om schadevergoeding worden ingediend.
9	Indiener zou graag zien dat het ontwerp wordt herzien en ter plaatse van zijn woning een buitenwaartse asverschuiving gekozen wordt (variant 2). In het ontwerp is geen rekening gehouden met de gronden van indiener en die van zijn buurman die voornemens is een woning te bouwen. De lengte waarover maatwerk moet worden geleverd is daarom significant langer.	Ter plaatse van de woning van indiener wordt met het Voorkeursalternatief een binnenwaartse versterking met kruinverhoging gerealiseerd. Dit komt overeen met het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (zoals in hoofdstuk 4 van het MER deel A, bijlage 1.1 van het Bijlagenboek is toegelicht). Met deze oplossing treden de minste effecten op voor natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie en blijven de waarden van de monumentale dijk intact. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 4.3.9 van het Projectplan. Een buitenwaartse asverschuiving heeft die voordelen allemaal niet. Verder wordt in het definitieve Projectplan ter plaatse van de gronden van indiener een constructieve versterking toegepast, waardoor de gronden van indiener ontzien kunnen worden. Er wordt daarmee ten opzichte van het Ontwerp Projectplan meer maatwerk toegepast. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 1.6.3, paragraaf 5.4.2 en paragraaf 7.9 van het Projectplan. Het maatwerk wordt niet toegepast bij de onbebouwde gronden van de buurman van indiener.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ruimtebeslag ter plaatse van het perceel van indiener aangepast tot aan de kadastrale grens.		

Zienswijze ZW-0033: Indiener 33 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat er geen duidelijke afweging kan worden gemaakt van de risico's van boringen en verzwaringen omdat een duidelijke risicoanalyse ontbreekt. Als zich problemen voordoen tijdens de werkzaamheden dan kunnen de gevolgen niet meer terug worden gedraaid. Indiener is bang dat woningen last ondervinden van verzakkingen en ernstige schade zullen oplopen.	Er is een risicoanalyse opgesteld. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota, waarin is toegelicht waarom deze niet publiek wordt gemaakt. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener stelt dat de uitvoeringsplanning voor wat betreft afsluiting en transport van het materiaal niet duidelijk is. Indien het transport over de weg zal verlopen leidt dit tot oponthoud, een aanslag voor de weg en trillingen die schadelijk kunnen zijn voor nabijgelegen huizen.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Wat betreft overlast door trillingen is uitgebreid onderzoek gedaan voor trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.1.2 van het Projectplan en op het rapport Trillingprognose trillingen installeren damwanden ten behoeve van het MER (bijlage 7.1 van het Bijlagenboek). De potentiële overlast als gevolg van trillingen is hierin in kaart gebracht. De resultaten van dit onderzoek zien op een worst case situatie en vormen de basis voor de maatregelen die in het Werkplan worden opgenomen om trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden zoveel mogelijk te

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		beperken. In het Werkplan wordt voor wat betreft trillingen door bouwverkeer vooraf vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn en welke interventiewaarden gehanteerd worden. Daar worden trillingmeters geplaatst om trillingen te monitoren. Bij overschrijding van de interventiewaarden worden in de uitvoering passende maatregelen getroffen, zoals het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden. Daarnaast worden voor trillingen door de bouwwerkzaamheden zodra de exacte bouwmethode bekend is de risicocontouren ten aanzien van schade aan gebouwen en hinder voor personen in gebouwen nader onderzocht. De SBR richtlijnen voor trillingshinder dienen als basis voor de monitoring en zo nodig worden er maatregelen getroffen. Voor zover indiener toch schade zou lijden, wordt gewezen op pararagraaf 2.6.5 van deze Nota.
3	Indiener stelt dat er goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn gepresenteerd door ir. Spaargaren. Bewezen Sterkte concepten zijn onvoldoende onderzocht. Indiener stelt dat nut en noodzaak van de dijkversterking onvoldoende zijn aangetoond.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota. In paragraaf 2.2.3 wordt ingegaan op het alternatief 'Pompen in de Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren). Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Voor een onderbouwing van nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
4	Het dringende advies van de experts is om een visie te ontwikkelen die het gehele Markermeer, IJsselmeer en de Noordzee omvat.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0034: Indiener 34 **Module Integraal, 13, 14, 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat deze op basis van de plannen niet kan beoordelen of invulling wordt gegeven aan het advies van de Deltacommissaris en of de experts uit het team van de Deltacommissaris bij de uitwerking van het ontwerp betrokken zijn.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	De landschappelijke inpassing van de plannen is nog onvoldoende duidelijk: hoe gaat de dijk er uit zien, qua ontwerp, qua dimensionering, qua materiaal, qua beplanting?	De integrale ontwerpuitgangspunten die voor de landschappelijke inpassing van de dijk zorgen zijn afkomstig uit het (Addendum) Kader Ruimtelijke Kwaliteit. In paragraaf 4.1.1 van het Projectplan zijn deze integrale ontwerpuitgangspunten benoemd. Onder meer het kronkelige karakter behouden maakt hier onderdeel van uit. Zowel het Kader Ruimtelijke Kwaliteit als het Addendum (bijlagen 1.4 en 1.5 van het Bijlagenboek) zijn bij de besluiten opgenomen. De dimensionering van de buitenberm ter hoogte van Uitdam blijkt uit de tekeningen zoals opgenomen in paragraaf 7.14 en de Basiskaart (bijlage 11.1 Bijlagenboek). De materialisering van de dijk en de beplanting blijken uit het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek).
3	Indiener geeft aan dat de overgangen tussen het profiel in Uitdam en de aansluitende profielen zorgvuldiger moet worden vormgegeven.	Voor de uitwerking van de overgangen tussen de modules ten noorden en ten zuiden van Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, niet bekend is. En geeft aan dat tijdig overleg hierover van groot belang is.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
5	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit thema wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
6	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
7	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 6 is toegelicht.
8	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op een maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
9	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
10	Indiener vindt het onbegrijpelijk dat de winst die in Uitdam is behaald tijdens de sessies met de Deltacommissaris niet doorgezet is naar de rest van het traject.	Bij Uitdam dorp is op advies van de Deltacommissaris gekozen voor een buitenwaartse berm met vernageling. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en het Uitdammer Die. Het landschappelijke ensemble van water, dijk en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		lintbebouwing heeft unieke ruimtelijke kwaliteit die de toepassing van een afwijkende en duurdere versterkingsmethode rechtvaardigt. Bij andere modules is geen sprake van een dergelijk uniek karakter. Het advies van de Deltacommissaris is dus niet toepasbaar op andere locaties. Wel is het een algemeen uitgangspunt bij het ontwerp van de Versterking dat er zoveel mogelijk bij het bestaande karakter en het bestaande profiel van de dijk wordt aangesloten. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 4.1 van het Projectplan en paragraaf 2.3.3 van deze Nota.
11	Indiener geeft aan dat het van het grootste belang is dat het ontwerp van de dijkverzwaring zo zorgvuldig mogelijk wordt vormgegeven en uitgevoerd, om te voorkomen dat zowel tijdelijk als definitief de kwaliteit van de leefomgeving niet vermindert.	Voor de uitwerking van de overgangen tussen de modules ten noorden en ten zuiden van Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.14 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
12	Indiener sluit zich aan bij zienswijzen van de Stichting Dorpsraad Uitdam, Stichting de Kwade Zwaan en Stichting Behoud Waterland.	Voor de reactie op de zienswijzen van de Dorpsraad Uitdam, De Kwade Zwaan en Behoud Waterland wordt gewezen op respectievelijk zienswijzen ZW-0008, ZW-0030 en ZW-0077 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0035: Indiener 35 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0036: Indiener 36 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat de versterkingsoplossing leidt tot een ernstige verstoring van het uitzicht van zijn huis. Door de verdubbelde afstand tot de kruin van de dijk, die aanmerkelijk hoger zal liggen, zal het zicht op het water verdwijnen. Dit uitzicht, en de karakteristieke steile oude dijk in de achtertuin bepalen voor een belangrijk deel de waarde van hun huis. Indiener verwacht een waardedaling van hun huis van ongeveer 150.000 euro.	Ter hoogte van indiener voorziet het Voorkeursalternatief in een buitenwaartse asverschuiving (module 6 'Heintjesbraak en Warder', sectie HE-9B). Deze oplossing betekent een wijziging van de woonbeleving. Het negatieve effect op het uitzicht van indiener weegt echter niet op tegen het belang gemoeid met de Versterking, namelijk de waterveiligheid. Voor een afweging van de alternatieven in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.3.6 van het Projectplan en het MER-deel A en B. Als uit deze wijziging schade voortvloeit kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota van beantwoording en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
2	Indiener is van mening dat de Markermeerdijk volkomen uniek is. Elke verandering aan het profiel, de hoogte-breedteverhouding of ligging, zal hem voorgoed verwoesten.	De Markermeerdijken hebben inderdaad bijzondere cultuurhistorische waarden. Om die reden zijn ze (als onderdeel van de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken) door de provincie als beschermd monument aangewezen. Bij de Versterking is met deze beschermde waarden rekening gehouden. Voor een uitgebreide toelichting daarop wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota en op de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
3	Indiener heeft weinig vertrouwen in de publiek-private samenwerking tussen HHNK en De Alliantie. De argumentatie voor de ontwerpkeuzes is mager, er wordt geen aandacht besteed aan mogelijke alternatieven en het feit dat risicoanalyses niet openbaar worden gemaakt vindt indiener onacceptabel. De uitvoering van de voorliggende plannen betekent behalve grote ecologische, en blijvende cultuurhistorische schade, jarenlange overlast voor de bewoners in de regio, met grote risico's tot bijkomende schade aan infrastructuur en milieu van het kwetsbare achterland.	Voor een toelichting op de publiek-private samenwerking tussen HHNK en de Alliantie wordt gewezen op paragraaf 2.7 van de Nota, waarin uitgebreid wordt ingegaan op de samenwerking tussen de markt en overheid. Aan de keuze voor het Voorkeursalternatief ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek naar alternatieven ten grondslag. De totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief is uitgebreid beschreven in paragraaf 2.3 van deze Nota, hoofdstuk 4 van het Projectplan, hoofdstuk 5 van het MER-deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) en MER-deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). Voor wat betreft de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De effecten als gevolg van de Versterking op de natuur en de eventueel benodigde mitigerende en compenserende maatregelen zijn beschreven in de volgende drie rapporten: in het kader van Natura 2000-gebieden in het rapport "Passende Beoordeling" (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden in het rapport "Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden" (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en in het kader van beschermde soorten in het rapport "Soortenbeschermingstoets" (Bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Voor wat betreft de cultuurhistorische effecten wordt gewezen op het antwoord bij onderdeel 2 van deze zienswijze. Wat betreft de gevreesde overlast is het volgende van belang. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht." Voor zover risico's en schade wordt gevreesd, wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota.
4	Indiener stelt dat de waterveiligheid in Nederland een bovenregionale visie verdient. Het is te beperkt om de Markermeerdijk als waterkering geïsoleerd te bekijken van de	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	omliggende gebieden, wateren en dijken. Een bredere blik op de problematiek van de klimaatverandering, zeespiegelstijging en bijkomende risico's oplossingen kunnen opleveren die veiliger, minder ingrijpend en bovendien minder kostbaar zijn.	veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
5	Indiener stelt dat vergroting van spuicapaciteit van de Houtribdijk en de Afsluitdijk alle veranderingen aan de Markermeerdijk overbodig maken (zie plan Spaargaren).	Door de aanleg van de Afsluitdijk zijn de risico's voor de Markermeerdijken gewijzigd. De Markermeerdijken dienen echter nog steeds voor de bescherming van 1,2 miljoen inwoners van Noord-Holland en 25 miljard euro aan economische waarden. In 2002 is door een wijziging van de Wet op de waterkering het Markermeer aangewezen als buitenwater en zijn voor de Markermeerdijken de veiligheidsnormen voor primaire keringen gaan gelden. De veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen zijn opgenomen in de Waterwet. Toetsing van de dijken in 2006 heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken niet meer aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet. Om de waterveiligheid op orde te brengen, moeten de Markermeerdijken versterkt worden. Het project Markermeerdijken is daarom in het HWBP-2 opgenomen. Wat exact het overstromingsrisico is, is bepaald per dijktraject (dit is vastgelegd in bijlage II bij de Waterwet). Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in paragraaf 8.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan. De Afsluitdijk neemt nut en noodzaak van de Versterking niet weg. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor de vergroting van de spuicapaciteit van de Houtribdijk ('Pompen Houtribdijk') wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0037: Indiener 37 **Module Integraal, 07, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener maakt zich zorgen over de manier waarop HHNK/de Alliantie Markermeerdijken voornemens is de dijk structureel te wijzigen. Indiener stelt dat de oude dijk volgens de plannen volledig wordt afgegraven en wordt vervangen door een buitendijkse nieuw aangelegde dijk. Indiener geeft aan het jammer te vinden dat de ambachtelijke gezette dijkbekleding van basaltzuilen niet meer zal terugkeren.	Het is niet juist dat door realisatie van de Versterking de dijk volledig wordt afgegraven en wordt vervangen door een buitendijkse nieuwe dijk. Uitsluitend bij een buitenwaartse asverschuiving wordt de huidige dijk afgegraven. Voor indiener gaat het om module 6 en 7. Allereerst wordt opgemerkt dat het Voorkeursalternatief ter plaatste van module 6 'Heintjesbraak en Warder' en module 7 'Zeevang' door actuele technische inzichten in het vastgestelde Projectplan is gewijzigd ten opzichte van het Ontwerp Projectplan. Voor een toelichting op de wijzigingen wordt gewezen op paragraaf 1.6 van het Projectplan. Het nieuwe Voorkeursalternatief van module 6 bestaat uit een combinatie van twee van de in het MER onderzochte alternatieven: een buitenwaartse asverschuiving (HE-8A1 en 2), vervolgens een gecombineerde versterking (HE-8A3, 4 en 5), daarna

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		een binnenwaartse versterking (HE-8B) en ten slotte een buitenwaartse asverschuiving (HE-9A en HE-9B). In het Ontwerp Projectplan was op de sectie HE-8A1 sprake van een gecombineerde versterking. Voor module 6 wordt de kruin van de huidige dijk voor 51% van de lengte afgegraven. De versterkingswijze in module 7 is een buitenwaartse versterking met asverschuiving waarbij de kruin van de huidige dijk deels wordt afgegraven met op sectie HE-10B2 een buitenwaartse berm en op sectie HE-12 een kruinverhoging. In het Ontwerp Projectplan was op sectie HE-10B sprake van een buitenwaartse asverschuiving. Doordat geen sprake meer is van binnenwaartse stabiliteit als veiligheidstekort, volstaat op dit gedeelte een buitenwaartse berm als oplossing. Voor module 7 wordt de kruin van de dijk over 36% van de lengte afgegraven. In paragraaf 2.4 van deze Nota is ingegaan op de monumentale status van de Markermeerdijken en de gevolgen van de Versterking voor de beschermde monumentale waarden van de Markermeerdijken inclusief de steenbekleding van de dijk. Voor een uitgebreide toelichting op de effecten van de versterking op de monumentale waarden in modules 6 en 7 wordt gewezen op de paragrafen 4.7 en 4.8 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Wat betreft de basaltzuilen het volgende. Op plaatsen waar de Versterking buitenwaarts gaat, gaat de steenbekleding, waaronder basaltzuilen, verloren. Een deel van de Noordse stenen voldoet niet meer aan de technische eisen. Dit betekent dat slechts een deel kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de Versterking. Vanwege de verschillen in vorm behoeft het terugplaatsen van de Noordse stenen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Daarom is ervoor gekozen om de Noordse steen alleen terug te brengen op locaties waar dat een grote meerwaarde heeft in het landschap. De locaties bevinden zich in module 4, module 12 en module 15. Op het nieuwe talud is nieuwe steenbekleding voorzien. Voor een toelichting op het onderwerp 'steenbekleding' wordt gewezen op paragraaf 6.1.1.2 van Projectplan. Uit het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 bij het Projectplan) volgt dat de steenbekleding zal bestaan uit betonzuilen met een steentoeslag, waarbij de kleur en eigenschappen zo gekozen worden dat de steenbekleding zoveel mogelijk aansluit bij de oorspronkelijke bekleding. Hiermee blijft de historische uitstraling zoveel mogelijk in stand. Voor een uitgebreide toelichting op de Noordse Steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat aanwezige flora en fauna tussen de basaltzuilen verloren zal gaan.	Bij de keuze van de bekleding zijn ook de ecologische functies meegenomen als beoordelingscriteria. Uit de reactie bij onderdeel 1 volgt dat de nieuwe steenbekleding die wordt geplaatst vergelijkbare eigenschappen heeft als de steenbekleding in de huidige situatie. Daarmee kan de nieuwe steenbekleding voor flora en fauna een vergelijkbare

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		functie vervullen. In de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) is per soort toegelicht welke gevolgen de (realisatie van de) Versterking heeft, en dus ook het vernieuwen van de steenbekleding. De functie van de steenbekleding wordt voor de beschermde soorten niet aangetast.
3	Indiener trekt nut en noodzaak van de Versterking in twijfel en vraagt zich af of de impact van de plannen niet verminderd kan worden als er meer tijd wordt genomen voor een optimalisatie van het ontwerp met gebruikmaking van aspecten van 'Bewezen sterkte'.	Voor een reactie op het aspect 'nut, noodzaak en urgentie' van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor wat betreft het verzoek van indiener om meer tijd te nemen het volgende. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
4	Indiener vraagt zich af of de ervaringen en evaluaties van de grondverplaatsingen op slap veen en klei van de dijkversterking Enkhuizen - Hoorn zijn meegenomen in het project. Indiener stelt dat er geen inzicht is in een onderbouwde risicoanalyse.	Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk (Hoorn Enkhuizen) was het eerste grotere dijkversterkingsproject dat door HHNK werd uitgevoerd en het was een van de eerste projecten bij de start van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De (leer)ervaringen van dit project zijn uitgebreid geëvalueerd door HHNK in samenwerking met Programma Bureau HWBP2 (PB-HWBP-2). Onderdeel van deze evaluaties was de kwaliteit van ramingen voor de start van een project. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk heeft uiteindelijk (fors) meer gekost dan bij de start van het project geraamd was. Hierbij is het goed om op te merken dat het project Zuiderdijk in een benchmark van HWBP-dijkversterkingsprojecten in de middenrange valt, voor wat betreft de uiteindelijke kosten per kilometer. Onder andere de volgende verbetermaatregelen zijn genomen naar aanleiding van de ervaringen met dit project: opzetten van een aparte afdeling HWBP bij HHNK, de invoering van een duidelijke rolverdeling binnen projecten voor betere sturing en projectbeheersing, verbetering kwaliteit personele inzet, interne controle en toetsing, verbetering

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		projectbegeleiding bij PB-HWBP2, uit laten voeren externe second opinions op kostenramingen bij PB-HWBP2 en uitbreiding van toetsing op ramingen en ontwerp bij PB-HWPB2. HHNK heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen. Voor een toelichting op de wijze waarop met risico's is en wordt omgegaan bij de planvorming en uitvoering, met name in relatie tot de ondergrond van veen en klei, wordt gewezen paragraaf 2.6 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0038: Indiener 38 **Module Integraal, 05**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat onvoldoende informatie beschikbaar is over de noodzaak van de dijkverhoging of dijkverzwaring. Ook is indiener niet duidelijk op welke gronden, landelijk en Europees bepaald, de dijkverzwaring noodzakelijk is. Indiener geeft daarnaast aan dat hem niet duidelijk is welke instantie opdracht heeft gegeven voor de dijkverzwaring.	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval het HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. Het hoogheemraadschap heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. De nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Door middel van participatie probeert de Alliantie zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
2	Indiener wil graag nader geïnformeerd worden over de staat en constructie van de dijk.	Indiener is woonachtig ter hoogte van module 5, ‘Etersheimerbraak’. Het veiligheidstekort van de dijk in deze module is beschreven in tabel 2 van paragraaf 3.1.5 van het Projectplan. De huidige constructie van de dijk in module 5 is toegelicht in paragraaf 7.5 van het Projectplan.
3	Indiener vraagt zich af waarom niets is gedaan met het onderzoek ‘Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS’. Indiener stelt dat er geen transparantie	In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor de noodzaak van de Versterking wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	is van de noodzaak. Verder vraagt indiener zich af of is meegenomen dat met de huidige weermodellen de hoog waterstanden, de stormen en het smeltwater van de rivieren minimaal 5 dagen van tevoren bekend zijn. Indiener wijst op goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven als het plaatsen van pompen in de Houtribdijk (het Deltaplan Spaargaren) en Bewezen Sterkte.	gewezen op de reactie op onderdeel 1. De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macro-instabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. Om de dijken tijdig voldoende veilig te kunnen maken, wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een reactie op het alternatief Pompen ín de Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
4	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van het zware dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. De grond grenzend aan de dijk kan verzakken of opgestuwd worden. Indiener wijst op de waarschuwingen van ir. Spaargaren. Indiener geeft aan dat de risicoanalyse niet mag worden ingezien door de bewoners en dat het gevaar van kwel niet is benoemd in het Projectplan.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		– toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener geeft aan dat zonder inzage in de voornoemde punten het hem niet duidelijk is, waarom alle alternatieven zijn bekeken, welke alternatieven zijn onderzocht en of hierbij ook aandacht is besteed aan het injecteren van de dijken en/of innovatie in constructies.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 1 (noodzaak) en 3 (alternatieven). In aanvulling hierop geldt het volgende. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor module 5 zijn in het MER twee alternatieven zijn onderzocht. In paragraaf 4.3.5 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-7A1 in module 5 een wijziging kent in het type gekozen oplossing (van een kruinverhoging in een binnenwaartse berm inclusief een kruinverhoging). Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen zijn op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. In paragraaf 3.2.7 en 4.5 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op hoe constructieve oplossingen worden toegepast in het ontwerp van de Versterking. Per module is in het Projectplan aangegeven of er aanleiding is om op lokaal niveau een constructie toe te passen. Daarin is ook toegelicht waarom terughoudend wordt omgegaan met constructieve oplossingen.
6	Indiener is van mening dat er een omvattende visie zou moeten worden ontwikkeld voor het Markermeer, IJsselmeer en de Noordzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waterwet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
7	Indiener is van mening dat de historische dijk geheel of gedeeltelijk vernietigd wordt.	Door de buitenwaartse versterking wordt de kruin van de huidige dijk op een deel van module 5 (74% van de lengte) afgegraven. Hierdoor worden de ruimtelijke opbouw en de cultuurhistorische en archeologische waarde van de dijk aangetast. Bij de keuze voor het Voorkeursalternatief is nadrukkelijk rekening gehouden met de kenmerkende waarden van het provinciaal monument en de specifieke waarden uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) (bijlage 1.4 en 1.5 van het Bijlagenboek). Voor een uitgebreide toelichting op dit punt wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota en de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
8	Indiener geeft aan dat geen informatie beschikbaar is over overlast, bereikbaarheid en belasting van de weg gedurende de aanleg van het project.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.5. van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voor een uitgebreidere toelichting op de uitvoeringsoverlast wordt verwezen naar paragraaf 10.1 van het Projectplan. In deze paragraaf staat per hinderaspect beschreven welke impact de indiener kan verwachten en welke maatregelen getroffen worden om de hinder te beperken. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Voor wat betreft de bereikbaarheid is het volgende van belang. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0039: Indiener 39 **Module 02**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat het geplande stadsstrand te groot is. Het vormt ook een bedreiging voor de natuurwaarden en de waterkwaliteit in de Hoornse Hop.	Bij module 2 is gekozen voor een oeverdijk. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De afmetingen van de oeverdijk, en daarmee het stadsstrand, zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De effecten van het stadsstrand op natuurwaarden zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), het rapport 'Effecten pluimverspreiding Markermeerdijken (bijlage 8.7 van het Bijlagenboek) en de BPRW-toets (bijlage 9.6 van het Bijlagenboek). Hier komt uit dat er geen onacceptabele effecten van de Versterking zijn op aanwezige natuurwaarden.
2	Indiener betwist dat in Hoorn behoefte is aan een grootschalig stadsstrand. Nu gebruiken de inwoners van Hoorn de groene weide naast schouwburg Het Park stadsschouwburg als verblijfplaats bij mooi weer. Vervanging van groen door een zandstrand is een verslechtering.	De gemeente Hoorn wil eigen beleidsdoelen realiseren door deze te koppelen aan de dijkversterking. De dijkversterking biedt kansen voor versterking van natuur, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en economie in de regio. Met het oog op deze doelen wordt er een stadsstrand gerealiseerd op de oeverdijk. Dit betreft een meekoppelkans, die op hoofdlijnen is meegenomen in de besluitvorming over de dijkversterking. De inrichting van het stadsstrand wordt nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn en valt buiten de scope van het Projectplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten.
3	De aanleg van het strand zal met name bezoekers van buiten Hoorn aantrekken.	Het klopt inderdaad dat het strand bezoekers van buiten Hoorn zal trekken. Er is echter geen reden om dit niet toe te laten, zolang voldoende is aangetoond dat het strand goed kan worden ingepast in de omgeving. Uit de bij de aanvraag omgevingsvergunning gevoegde stukken, zoals de Ruimtelijke Onderbouwing, blijkt dat dit mogelijk is.
4	De aanleg van een parkeervoorziening bij het strand getuigt van weinig milieuvriendelijk beleid. Daarnaast leiden auto's op de dijk, naast de fietsers, tot verkeersonveiligheid.	Het stadsstrand zal bezoekers trekken die met de auto komen, dus is het noodzakelijk om voldoende parkeerplaatsen aan te leggen. Er is onderzoek gedaan naar de effecten van de aanleg van het strand op de verkeersafwikkeling en de verkeersveiligheid op de aanloopwegen. Daaruit komt naar voren dat er na realisatie van het stadsstrand sprake is van een goede verkeersafwikkeling en een veilige verkeerssituatie. De betreffende onderzoeken zijn te vinden onder nummer 6.1 (Verkeerskundig advies Stadsstrand Hoorn) en 6.2 (Parkeerstudie Stadsstrand Hoorn).
5	Indiener heeft vanuit de woning uitzicht over het water. Het strand betekent volgens haar een aantasting van haar woongenot en een beperking van haar uitzicht. Het contact met het water gaat verloren.	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. Dit kan een wijziging van het uitzicht betekenen, zoals ook in dit geval aan de orde. De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing, vanaf de westzijde van het Hop is er niet direct uitzicht over het open water. Echter, bij de module zoals hier aan de orde - module 2: stadsstrand - biedt de oeverdijk ruimte voor extensieve recreatie. De openheid wordt bovendien slechts beperkt aangetast omdat de beoogde hoogte van de oeverdijk laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.
6	Indiener stelt dat zij geluidsoverlast zal gaan ondervinden.	In opdracht van de gemeente Hoorn is een onderzoek uitgevoerd naar het geluid in de omgeving ten gevolge van wegverkeer na realisatie van het geprojecteerde Stadsstrand te Hoorn

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(bijlage 7.4 van het Bijlagenboek). Uit het onderzoek voor het stadsstrand Hoorn blijkt dat de toename lager blijft dan 2 dB en dat dus geen sprake is van een reconstructie van de weg in de zin van de Wet geluidhinder. Er blijft sprake van een aanvaardbaar akoestisch klimaat aan de gevels van de bestaande woningen. Verdere procedures zijn ingevolge de Wet geluidhinder niet nodig. Ook naar het stemgeluid is onderzoek gedaan (bijlage 7.5 van het Bijlagenboek). Uit dat onderzoek blijkt dat de stemgeluidsbelasting vanwege het stadsstrand niet onaanvaardbaar is. De geluidoverlast voor omwonenden en bedrijven tijdens de uitvoering wordt zoveel mogelijk beperkt. Hiertoe zijn maatregelen opgenomen in het Projectplan. Voor een uitgebreide toelichting op geluidhinder wordt gewezen naar paragraaf 10.1.3 van het Projectplan. Hierin is onder andere beschreven dat werkzaamheden over het algemeen plaatsvinden tussen 06.00 uur en 19.00 uur om geluidsoverlast te beperken.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0040: Indiener 40 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener verzoekt om eerder gemaakte toezeggingen omtrent het terugplaatsen van steigers (vergund en onvergund), trappen en natuurstranden te bevestigen en de vormgeving hiervan met bewoners te overleggen. In het Projectplan is hierover niets terug te vinden.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Voor wat betreft de stranden wordt gewezen op paragraaf 1.6 en 8.3.2.5 waaruit volgt dat alle (ook informele) strandjes na realisatie van de Versterking worden teruggebracht.
2	Indiener stelt dat geen sprake is van kleinschaligheid en ontwikkeling. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat daar geen sprake van is.	paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed daarvan op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit rapport worden de lokale initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener stelt dat in het ontwerp geen rekening wordt gehouden met het unieke karakter van de Waterfront van het lintdorp. Voor de dijkversterking zijn vanuit de hoogwaterveiligheidsdoelstelling drie typen oplossingsrichtingen geformuleerd. Voor de oplossing in grond zijn ontwerpprofielen opgesteld, die gebaseerd zijn op algemene ontwerpuitgangspunten die volgens de Commissie niet locatie specifiek zijn gemaakt. Door deze aanpak lijken kansen voor een optimaal ontwerp gemist. Voor het dorp Uitdam is daarentegen wel een locatiespecifiek ontwerp gemaakt na druk vanuit de bevolking. Indiener beroept zich op het gelijkheidsbeginsel en vindt dat dit ook voor module 6 zou moeten.	Bij het ontwerp van de Versterking is rekening gehouden met de lokale omstandigheden per module en sectie, zo ook in Warder. Daarnaast is de inpassing van de Versterking één van de twee doelstellingen van het project. In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de Notitie Aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Notitie Aanvullende informatie op het MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring bestaat met het verplaatsen en verzwaren van een dijk op veen- en kleigrond en maakt zich zorgen over de gevolgen daarvan voor zijn woning. Indiener is bezorgd, ook omdat de risicoanalyse niet ingezien mag worden.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener wijst op de waarschuwingen van ir. Spaargaren en stelt dat het gevaar van kwel niet is benoemd in het Projectplan.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
7	Indiener heeft bezwaar tegen de grote maar onvoldoende doordachte ingreep in de historische dijk en vraagt om uitstel van besluitvorming omdat de verzwaring misschien niet nodig blijkt te zijn als er meer tijd wordt genomen voor het nog lopende onderzoek.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener stelt dat er meer en wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn die onvoldoende zijn onderzocht. Indiener noemt alternatieven van ir. Spaargaren en het concept 'bewezen sterkte'.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor 'Bewezen sterkte' wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, op paragraaf 3.4 van het Projectplan.
9	Indiener wijst op het advies van experts om een visie te ontwikkelen voor het totale	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gebied: Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee. Indiener sluit zich bij dat advies aan.	versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waterwet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
10	Indiener is van mening dat het fietspad bovenop, beneden en achter de dijk leidt tot gevaarlijke situaties bij het zwembad en bij het kruispunt aan het einde van Warder waar het fietspad wisselt van achter naar boven de dijk.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijk geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit alles past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek).
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van zienswijzen is aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht. Deze zienswijze leidt verder niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0041: Indiener 41 **Module Integraal, 07, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener maakt zich zorgen over de manier waarop HHNK/de Alliantie voornemens is de dijk structureel te wijzigen. De zienswijze richt zich met name op module 6 en 7. Indiener stelt dat de oude dijk volgens de plannen volledig wordt afgegraven en wordt vervangen door een buitendijkse nieuw aangelegde dijk. Indiener geeft aan het jammer te vinden dat de ambachtelijke gezette dijkbekleding van basaltzuilen niet meer zal terugkeren.	Het is niet juist dat door realisatie van de Versterking de dijk volledig wordt afgegraven en wordt vervangen door een buitendijkse nieuwe dijk. Uitsluitend bij een buitenwaartse asverschuiving wordt de huidige dijk afgegraven. Voor indiener gaat het om module 6 en 7. Allereerst wordt opgemerkt dat het Voorkeursalternatief ter plaatste van module 6 'Heintjesbraak en Warder' en module 7 'Zeevang' door actuele technische inzichten in het vastgestelde Projectplan is gewijzigd ten opzichte van het Ontwerp Projectplan. Voor een toelichting op de wijzigingen wordt gewezen op paragraaf 1.6 van het Projectplan. Het nieuwe Voorkeursalternatief van module 6 bestaat uit een combinatie van twee van de in het MER onderzochte alternatieven: een buitenwaartse asverschuiving (HE-8A1 en 2), vervolgens een gecombineerde versterking (HE-8A3, 4 en 5), daarna een binnenwaartse versterking (HE-8B) en ten slotte een buitenwaartse asverschuiving (HE-9A en HE-9B). In het Ontwerp Projectplan was op de sectie HE-8A1 sprake van een gecombineerde versterking. Voor module 6 wordt de kruin van de huidige dijk voor 51% van de lengte afgegraven. De versterkingswijze in module 7 is een buitenwaartse versterking met asverschuiving waarbij de kruin van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de huidige dijk deels wordt afgegraven met op sectie HE-10B2 een buitenwaartse berm en op sectie HE-12 een kruinverhoging. In het Ontwerp Projectplan was op sectie HE-10B sprake van een buitenwaartse asverschuiving. Doordat geen sprake meer is van binnenwaartse stabiliteit als veiligheidstekort, volstaat op dit gedeelte een buitenwaartse berm als oplossing. Voor module 7 wordt de kruin van de dijk over 36% van de lengte afgegraven. In paragraaf 2.4 van deze Nota is ingegaan op de monumentale status van de Markermeerdijken en de gevolgen van de Versterking voor de cultuurhistorische waarden van de Markermeerdijken inclusief de steenbekleding van de dijk. Voor een uitgebreide toelichting op het wijzigen van het provinciaal monument wordt gewezen op de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Wat betreft de basaltzuilen het volgende. Op plaatsen waar de Versterking buitenwaarts gaat, gaat de steenbekleding, waaronder basaltzuilen, verloren. Een deel van de Noordse stenen voldoet niet meer aan de technische eisen. Dit betekent dat slechts een deel kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de Versterking. Vanwege de verschillen in vorm behoeft het terugplaatsen van de Noordse stenen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Daarom is ervoor gekozen om de Noordse steen alleen terug te brengen op locaties waar dat een grote meerwaarde heeft in het landschap. De locaties bevinden zich in module 4, module 12 en module 15. Op het nieuwe talud is nieuwe steenbekleding voorzien. Voor een toelichting op het onderwerp 'steenbekleding' wordt gewezen op paragraaf 6.1.1.2 van Projectplan. Uit het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 bij het Projectplan) volgt dat de steenbekleding zal bestaan uit betonzuilen met een steentoeslag, waarbij de kleur en eigenschappen zo gekozen worden dat de steenbekleding zoveel mogelijk aansluit bij de oorspronkelijke bekleding. Hiermee blijft de historische uitstraling zoveel mogelijk in stand. Voor een uitgebreide toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat aanwezige flora en fauna tussen de basaltzuilen verloren zal gaan.	Bij de keuze van de bekleding zijn ook de ecologische functies meegenomen als beoordelingscriteria. Uit de reactie bij onderdeel 1 volgt dat de nieuwe steenbekleding die wordt geplaatst vergelijkbare eigenschappen heeft als de steenbekleding in de huidige situatie. Daarmee kan de nieuwe steenbekleding voor flora en fauna een vergelijkbare functie vervullen. In de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) is per soort toegelicht welke gevolgen de (realisatie van de) Versterking heeft, en dus ook het vernieuwen van de steenbekleding. De functie van de steenbekleding wordt voor de beschermde soorten niet aangetast.
3	Indiener wil weten of wandelen op de kruin van de dijk tijdens de uitvoering mogelijk is. Ook vraagt indiener zich af of de zorg voor de omgeving tijdens	Wandelen op de kruin van de dijk is niet mogelijk tijdens de uitvoering. De voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de uitvoering goed geregeld is. Indiener wil weten wat wanneer wordt afgesloten.	worden in de Verkeersplannen opgenomen. De Verkeersplannen worden conform de daarvoor geldende procedures getoetst en afgestemd met de wegbeheerders. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 10.1 en 10.2 van het Projectplan. Hierin is de inhoud en de procedure omtrent Verkeersplannen nader toegelicht. Verder is in paragraaf 7.6 en 7.7 van het Projectplan de uitvoeringsplanning voor module 6 en 7 weergegeven.
4	Indiener trekt nut en noodzaak van de Versterking in twijfel en vraagt zich af of de impact van de plannen niet verminderd kan worden als er meer tijd wordt genomen voor een optimalisatie van het ontwerp met gebruikmaking van aspecten van 'Bewezen sterkte'.	Voor een reactie op het aspect 'nut, noodzaak en urgentie' van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor wat betreft het verzoek van indiener om meer tijd te nemen het volgende. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. Voor de thema’s Bewezen Sterkte en Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen Sterkte). Voor het thema 'Pompen in de Houtribdijk’ wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
5	Indiener vraagt zich af of de ervaringen en evaluaties van de grondverplaatsingen op slap veen en klei van de dijkversterking Enkhuizen - Hoorn zijn meegenomen in het project. Indiener stelt dat er geen inzicht is in een onderbouwde risicoanalyse.	Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk (Hoorn Enkhuizen) was het eerste grotere dijkversterkingsproject dat door HHNK werd uitgevoerd en het was een van de eerste projecten bij de start van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De (leer)ervaringen van dit project zijn uitgebreid geëvalueerd door HHNK in samenwerking met Programma Bureau HWBP2 (PB-HWBP-2). Onderdeel van deze evaluaties was de kwaliteit van ramingen voor de start van een project. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk heeft uiteindelijk (fors) meer gekost dan bij de start van het project geraamd was. Hierbij is het goed om op te merken dat het project Zuiderdijk in een benchmark van HWBP-dijkversterkingsprojecten in de middenrange valt, voor wat betreft de uiteindelijke kosten per kilometer. Onder andere de volgende verbetermaatregelen zijn genomen naar aanleiding van de ervaringen met dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		project: opzetten van een aparte afdeling HWBP bij HHNK, de invoering van een duidelijke rolverdeling binnen projecten voor betere sturing en projectbeheersing, verbetering kwaliteit personele inzet, interne controle en toetsing, verbetering projectbegeleiding bij PB-HWBP2, uit laten voeren externe second opinions op kostenramingen bij PB-HWBP2 en uitbreiding van toetsing op ramingen en ontwerp bij PB-HWPB2. HHNK heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen. Voor een toelichting op de wijze waarop met risico's is en wordt omgegaan bij de planvorming en uitvoering, wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt bezwaar tegen voorgenomen plannen. Indiener stelt dat de ingreep mogelijk minder ingrijpend hoeft te zijn als er meer tijd wordt genomen voor o.a. nader onderzoek naar Bewezen Sterkte, dat nog niet volledig is afgerond.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0042: Indiener 42 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingsversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'de vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken het langstransport van zanddeeltjes. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). In hydrodynamisch actieve gebieden zal slib minder snel neerslaan dan in minder actieve gebieden. Uit de stromingsanalyse blijkt dat het stroombeeld in het Hoornse Hop niet noemenswaardig verandert als gevolg van de implementatie van de oeverdijk (inclusief strekdammen). Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan worden geen geen grote wijzigingen in het gedrag van slib verwacht.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module, paragraaf 7.2 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
10	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft indiener aan dat hij graag beter geïnformeerd had willen worden over wat de risico's voor de huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij wordt opgemerkt dat de nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
11	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgt zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Hoorn behouden blijft.
12	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven in modules 2 en 3 echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
13	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeersremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
14	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland.
15	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
16	Indiener is van mening dat monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Hoornse Hop. Door de komst van de oeverdijk is er sprake van verlies van het directe contact en zicht op het water.	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land.
17	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door u voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
18	Indiener vreest dat betaald parkeren op de parkeerplaatsen op de oeverdijk ervoor zal zorgen dat de parkeerdruk bij de Sterrenflats toeneemt, met als gevolg dat in de toekomst vergunningparkeren wordt ingevoerd.	De bestaande parkeervoorzieningen in de omgeving zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, zo wordt de parkeeroverlast in de omgeving voorkomen. De parkeerplaatsen worden ontsloten middels een ontsluiting bij de Galgenbocht en een ontsluiting bij de schouwburg. De parkeerplaatsen (en daarmee de rijbaan) halverwege de binnenberm zijn alleen op zeer drukke dagen te bereiken. De gemeenteraad van Hoorn heeft op 19 april 2016 besloten om variant 2b uit de parkeerstudie van het stadsstrand vast te stellen. De parkeerstudie is toegevoegd als bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Als gevolg van de keuze voor variant 2b wordt bij het stadsstrand betaald parkeren ingevoerd, en vergunningparkeren in een deel van de wijk Grote Waal. Dit om te voorkomen dat bezoekers van het strand uitwijken naar een gratis alternatief en daar parkeeroverlast veroorzaken. Het invoeren van parkeervergunningen kan gefaseerd plaatsvinden, de bewoners worden betrokken bij het invoeren. Besluitvorming over het parkeertarief en het gebied

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waar vergunningparkeren wordt ingevoerd, vindt plaats het jaar voor oplevering van het stadsstrand.
19	Indiener vraagt zich af wat de milieueffecten zijn van geparkeerde, aanrijdende en vertrekkende auto's voor geluid, luchtkwaliteit en zwerfvuil.	De milieueffecten voor geluid en luchtkwaliteit van geparkeerde, aanrijdende en vertrekkende auto's op het te realiseren parkeerterrein zijn onderzocht. Er zijn berekeningen uitgevoerd ten aanzien van de geluidsbelasting op de woningen ten gevolge van verkeer op de toegangswegen en het parkeerterrein. Hieruit komt naar voren dat de geluidsbelasting aanvaardbaar is (zie het akoestisch onderzoek in bijlage 7.4 van het Bijlagenboek). Uit de resultaten van het luchtkwaliteitsonderzoek kan geconcludeerd worden dat het parkeerterrein en de daarbij behorende motorvoertuigbewegingen geen relevante invloed op de luchtkwaliteit hebben (zie het luchtkwaliteitsonderzoek in bijlage 4.2 van het Bijlagenboek). De gemeente Hoorn is verantwoordelijk voor de inrichting van het stadstrand en het parkeerterrein en daarmee in het voorzien van voldoende prullenbakken, het tijdig leegmaken en het voorkomen van zwerfvuil.
20	Indiener vreest dat de komst van het stadsstrand gepaard zal gaan met overlast veroorzakend rijgedrag van automobilisten en scooterbestuurders.	De extra parkeervraag wordt opgelost door middel van een parkeerterrein op het stadsstrand zelf. Zo wordt parkeeroverlast in de omgeving voorkomen. Er is geen reden om aan te nemen dat automobilisten en scooterbestuurders overlast veroorzakend rijgedrag zullen vertonen, anders dan het gebruikelijke gedrag waarmee rekening is gehouden in de parkeerstudie (bijlage 6.2 van het Bijlagenboek) en het verkeerskundig advies (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek).
21	Indiener is van mening dat het parkeerterrein in de natuur afbreuk doet aan de rust en de schone lucht. De toestroom van recreanten van buiten Hoorn zal de inwoners van Hoorn het plezier en de rust van de dijk ontnemen.	De gemeente Hoorn heeft in 2014 een marktonderzoek laten uitvoeren waaruit naar voren kwam dat het stadsstrand vooral een recreatieve voorziening voor de inwoners uit de eigen gemeente en directe omgeving zal zijn. De kust wordt levendiger dan in de huidige situatie. De milieueffecten van de oeverdijk en de meekoppelkansen stadsstrand en doorgaande wandel- en fietsverbinding op natuur, recreatie, wonen en werken zijn opgenomen in het MER, deel B. Voor een uitgebreidere toelichting op deze milieueffecten wordt gewezen op paragraaf 6.2.2 van MER deel B. Uit de resultaten van het luchtkwaliteitsonderzoek kan geconcludeerd worden dat het parkeerterrein en de daarbij behorende motorvoertuigbewegingen geen relevante invloed op de luchtkwaliteit hebben.
22	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord-Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
23	In aansluiting op onderdeel 15 vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 15 van deze zienswijze.
24	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0043: Indiener 43 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wil weten wat het effect is van boringen, verzwaringen, het verplaatsen van het zware dijklichaam op veen en het verzakken van hun eigen huis/grond. Indiener stelt dat er onvoldoende inzicht wordt gegeven in de risicoanalyse voor module 6.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener stelt dat het fietspad op de dijk leidt tot gevaarlijke situaties bij het zwembad en kruispunten aan het einde van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijk geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit alles past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek).
3	Indiener stelt dat er geen informatie is over regelingen tijdens de duur van het project over belasting op de wegen en bereikbaarheid.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
4	Indiener stelt dat nergens beschreven is hoe het beheer zal zijn van het bredere talud van de dijk. Indiener stelt dat verruiging zal plaatsvinden wat een trekroute zal vormen voor vossen. Indiener wil weten wat de invloed hiervan zal zijn.	In paragraaf 6.1 van Projectplan is ingegaan op beheer en onderhoud van de Versterking. Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. De nieuwe dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Tevens zijn vossen territoriaal waardoor er niet simpelweg gesteld kan worden dat er een grote toename van vossen verwacht kan worden. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor meer ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is niet sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie.
5	Indiener stelt dat de woon- en leefomgeving wordt verstoord terwijl het een bewuste keuze is geweest om in een rustig gebied en nabij het Natura 2000-gebied te gaan wonen. Indiener wil weten of er significante verstoring van Natura 2000-gebieden mogelijk is. Indiener stelt dat in geval van een onbekend antwoord het voorzorgbeginsel van PNH in werking zal treden en dat afgifte van een NB-wet vergunning niet zal kunnen. De effecten op Natura 2000 in Zeevang is in het geheel niet onderzocht stelt de indiener.	De realisatie van de Versterking brengt wijzigingen met zich voor de omgeving. De effecten zijn echter niet onaanvaardbaar, en wegen niet zwaarder dan het belang bij de Versterking. De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregel om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen is beschreven in paragraaf 8.3.3. Uit paragraaf 8.7.2 van de Passende beoordeling volgt dat met inachtneming van de mitigerende maatregel er geen significante effecten optreden en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
6	Indiener stelt dat oeverdijk een verbeterde en grotere biotoop voor ganzen biedt. De gans is met de schade in Zeevang en elders een invasieve	Artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming omschrijft een exoot als volgt: "dieren of planten van soorten die niet van nature in Nederland voorkomen of voorkwamen en die door menselijk handelen terecht

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	exoot.	zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen". De Natura-2000 gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten (kolgans, grauw gans, brandgans) en die soorten zijn kwalificerend voor deze gebieden. Ganzen horen dus ook bij het gebied. Er is geen sprake van invasieve exoten. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra's in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheer mogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE.
7	Indiener stelt dat de vele regenval en heftige stormen van de laatste weken meer overlast geeft in de polder dan in het IJsselmeer.	De veranderingen in de neerslagsituatie en de toename van de intensiteit van buien als gevolg van klimaatverandering heeft de aandacht van het hoogheemraadschap HHNK maar valt buiten de scope van de Versterking.
8	Indiener verzoekt om betere alternatieven te bestuderen, bijvoorbeeld het plan Spaargaren.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota en hoofdstuk 4 van het Projectplan. Voor een toelichting op 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0044: Vereniging bewonerscollectief 'Op de Westerdijk' **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Door de gekozen oplossing verandert de directe relatie tussen het water en de dijk.	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verminderd met de versterkingsoplossing, vanaf de westzijde van het Hop is er niet direct uitzicht over het open water. Echter, bij de module zoals hier aan de orde - module 2: stadsstrand - biedt de oeverdijk ruimte voor extensieve recreatie, natuurbeleving en natuurontwikkeling in de vorm van moerassen, water- en oeverplanten naar graslanden. De openheid wordt bovendien slechts beperkt aangetast omdat de oeverdijk laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. De geleidelijke overgang van land naar water is een belangrijke toevoeging, welke ontbreekt in het huidige Markermeer. De belangrijkste waarden zijn hier Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden.
2	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
3	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
4	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
5	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
6	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
7	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken het langstransport van zanddeeltjes. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). In hydrodynamisch actieve gebieden zal slib minder snel neerslaan dan in minder actieve gebieden. Uit de stromingsanalyse blijkt dat het stroombeeld in het Hoornse Hop niet noemenswaardig verandert als gevolg van de implementatie van de oeverdijk (inclusief strekdammen). Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan worden er geen grote wijzigingen in het gedrag van slib verwacht.
8	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
9	Indiener geven aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
10	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het een cultuurhistorische en esthetische meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
11	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
12	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
14	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
15	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module, paragraaf 7.2 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
16	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
17	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft indiener aan dat hij graag beter geïnformeerd had willen worden over wat de risico's voor de huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij wordt opgemerkt dat de nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
18	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
19	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn. Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.
20	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland
21	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
22	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
23	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Bij module 2 is er gekozen voor een oeverdijk. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De waarden van de monumentale dijk blijven hier weliswaar intact, maar het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal verdwijnen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. Als alternatief voor de oeverdijk stelt indiener voor het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen, door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever. Dit alternatief is echter geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt dan ook de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
24	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
25	In aansluiting op onderdeel 17 vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 22 van deze zienswijze.
26	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0045: Indiener 45 **Module Integraal, 01, 02**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan worden er geen grote wijzigingen in het gedrag van slib verwacht.
6	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		schadevergoeding en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project , over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de Oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de Oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		geluidsonderzoeken (bijlagen 7.4 en 7.5 van het Bijlagenboek).
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk in module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behoudt als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
13	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van het waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
14	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
15	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
16	Voorts vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
17	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module, paragraaf 7.2 van in het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
18	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft de indiener aan beter geïnformeerd wil worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
19	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.
20	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
21	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
22	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland
23	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
24	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter.	Bij module 2 is er gekozen voor een oeverdijk. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De waarden van de monumentale dijk blijven weliswaar intact, maar het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal verdwijnen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
25	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door u voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
26	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
27	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
28	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische- en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0047: Indiener 47 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener sluit zich aan bij zienswijze Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 (Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0048: Indiener 48 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 van het Projectplan is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
13	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruik gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
14	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0049: Indiener 49

Module Integraal, 02, 01

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'de vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan worden er geen grote wijzigingen in het gedrag van slib verwacht.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project , over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts zijn indiener is mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding van de berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
9	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
10	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
13	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
14	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door u voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
14	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
15	Indiener is voorstander van een duurzaam, sober en kosteneffectief ontwerp.	In de planvoorbereidingsfase voor module 1 zijn twee alternatieven onderzocht, te weten: (1) een buitenwaartse versterking door verbreding van de berm met een minimale kruinverhoging en (2) het verflauwen van het buitentalud met eveneens een minimale kruinverhoging. Beide onderzochte alternatieven gaan uit van een minimale kruinverhoging. De keuze is gevallen op het eerste alternatief, omdat dit alternatief - in vergelijking met het tweede alternatief - een kleiner ruimtebeslag heeft en beter aansluit bij de huidige vorm van de dijk. Daarnaast biedt dit alternatief de ruimte om de stedelijke recreatie te versterken door middel van een nieuwe fiets- en wandelverbinding. Ook is dit alternatief goedkoper waarmee het voldoet aan de uitgangspunten voor sober, robuust en doelmatig.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0050: Historische vereniging Hemony **Module Integraal, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener zou graag zien dat het toepassen van een buitenwaartse asverschuiving wordt heroverwogen voor module 3. De afweging van de keuze voor een oeverdijk is onvoldoende tegen het licht gehouden.	Voor module 3 zijn in het MER drie alternatieven onderzocht. Eén van deze alternatieven betreft de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving. In paragraaf 4.4 'Module 3 Grote Waal en De Hulk' van het MER deel B zijn de milieueffecten van de alternatieven beschreven. De milieueffecten die optreden vanwege de oeverdijk worden in het MER positiever beoordeeld dan het door indiener genoemde alternatief waarbij deels sprake is van een binnenwaartse asverschuiving (secties HE-2B, HE-2C) en bij Scharwoude van een buitenwaartse versterking (secties HE-3 en HE-4). De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. De belangrijkste waarden van module 3, het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk, blijven door de oeverdijk behouden. Anders dan indiener stelt zijn zowel de buitenwaartse asverschuiving als de oeverdijk volwaardig meegenomen in het MER.
2	Indiener stelt dat de keuze voor de aanleg van de oeverdijk voor module 3 bij Scharwoude is gemaakt op basis van een verkeerde veronderstelling, namelijk dat de (buitenwaartse) versterking van de Westfriese Omringdijk niet vergunbaar zou zijn. Indiener geeft bovendien aan dat bij bescherming van het monument ten onrechte enkel is gekeken naar de dijk zelf, en niet naar de geschiedenis en de omgeving van het monument. Indiener is van mening dat het monument hierdoor in zijn geheel wordt aangetast. Daarbij verliest de dijk de status van waterkering. Indiener is van mening dat door het toepassen van een asverschuiving de dijk als monument volledig intact blijft.	De Westfriese Omringdijk is een beschermd monument op basis van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Voor het wijzigen van een provinciaal monument is een omgevingsvergunning vereist op grond van artikel 2.2 lid 1 onder b van de Wabo juncto artikel 7 lid 3 van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Deze artikelen geven aan dat de omgevingsvergunning wordt geweigerd indien de monumentale waarden van een beschermd monument worden geschaad, 'tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten'. Uit hoofdstuk 4 van de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) blijkt dat de keuze voor een buitenwaartse asverschuiving een aanzienlijk grotere aantasting van het provinciale monument zou betekenen dan de keuze voor een oeverdijk. De kruin van de huidige monumentale dijk zou over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. Dat betekent een aantasting van de monumentale Westfriese Omringdijk. De oeverdijk zorgt ervoor dat de aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument zo beperkt mogelijk blijft. De aanname van indiener dat de monumentale waarden van de Westfriese Omringdijk ongewijzigd blijven bij een asverschuiving is onjuist. Uit het MER en de Rapportage cultuurhistorie volgt dat het Voorkeursalternatief een aanzienlijk minder negatief effect heeft op de monumentale waarden dan een binnen- of buitenwaartse asverschuiving.
3	Indiener is van mening dat ten onrechte de oude haven en het oude badhuis niet zijn aangemerkt als 'parels'. Indiener wijst er daarnaast op dat er plannen bestaan om bij het	Vooropgesteld wordt dat de oude haven en het badhuis niet geraakt worden door de Versterking. De oude haven en het oude badhuis zijn inderdaad niet aangemerkt als parels op de Parelkaart (bijlage 11.21 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	oude badhuis een zithoek/uitkijkpost te realiseren.	Over de selectie van parels kan het volgende worden opgemerkt. Door de Provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en HHNK is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) inclusief Addendum opgesteld. Het KRK beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van vijf deelgebieden en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan. In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden per specifieke locatie benoemd. Deze zijn opgenomen op de Parelkaart. De Parelkaart geeft per deelgebied aan wat de specifieke kwaliteiten zijn. Parels zijn de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. Zowel de oude haven als het oude badhuis kennen geen bijzondere cultuurhistorische status en zijn niet als 'Parel' op Parelkaart aangewezen. Bij de Versterking moeten keuzes worden gemaakt ten aanzien van het Voorkeursalternatief, het ontwerp en het al dan niet behouden van bestaande waarden. De Parelkaart geeft richting aan het maken van keuzes. Aan het maken van die keuzes is inherent dat niet elke waarde als 'belangrijk' bestempeld kan worden, simpelweg omdat het dan niet meer mogelijk is accenten te leggen of keuzes te maken. De realisatie van de oeverdijk staat niet in de weg aan de plannen om een zithoek/uitkijkpost te realiseren.
4	Indiener is van mening dat de wijziging van het grondwaterpeil een negatief effect heeft op de stabiliteit van het monument Westfriese Omringdijk.	Door de realisatie van een oeverdijk ontstaat het zogenoemde tussenwater. Het zomerpeil van het tussenwater is ca. 40 cm lager dan het peil in de huidige situatie in het Markermeer. Het winterpeil van het tussenwater is gelijk aan de huidige situatie. De effecten van de verlaging van het zomerpeil van het tussenwater zijn zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek staan beschreven in het rapport Waterhuishouding Tussenwater (bijlage 9.1 van het Bijlagenboek) en het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek). Uit deze rapporten blijkt dat in de winter geen effect wordt verwacht op de grondwaterstand in de huidige dijk. In de zomer ontstaat een lagere grondwaterstand nabij de buitenteen van de huidige dijk. Deze verlaging van de grondwaterstand kan mogelijk een geringe verzakking van het buitentalud betekenen. Deze verzakking kan eenvoudig worden hersteld en is niet zodanig dat sprake is van een aantasting van de monumentale dijk (bladzijde 6 van het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek).
5	Indiener geeft aan dat ten onrechte geen aandacht is besteed aan de beleving van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden voor sectie HE-3. Hierbij zou de nadruk moeten liggen bij de beleving van de bewoners en de bezoekers van het landschap.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 van deze zienswijze. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat de verschillende mogelijke versterkingsoplossingen voor deze module zorgvuldig zijn onderzocht en vergeleken, uiteraard ook op de aspecten landschap en cultuurhistorie. Voor sectie HE-3 zijn de milieueffecten van de alternatieven beschreven in paragraaf 4.4.2 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
6	Indiener geeft aan dat de oeverdijk maritiem-archeologische waarden aantast in het voorland of voor de kust, bijvoorbeeld oude dijkbeschoeiing.	Indiener verwijst naar delen uit hoofdstuk 4 'Toetsing van de archeologische onderzoeken ten behoeve van het M.E.R. Markermeerdijk' van het Bureauonderzoek 'Een spiegel van water, dijk en land'. Naast dit Bureauonderzoek zijn nog andere archeologische onderzoeken uitgevoerd. De conclusies van deze onderzoeken staan uitgebreid beschreven in paragraaf 6.6 van de Ruimtelijke onderbouwing, zowel voor de landbodem als voor de waterbodem. Voor de waterbodem heeft archeologisch inventariserend onderzoek plaatsgevonden (opwaterfase en duikinspecties). Dit onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Hieruit is gebleken dat zich onder water 51 locaties bevinden met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Naar aanleiding daarvan zijn twee toegangsgeulen verplaatst om zo de aldaar aanwezige archeologische waarden te ontzien. Ter plaatse van de oeverdijk is het niet mogelijk om de aldaar liggende archeologische waarden te ontzien, deze waarden zullen voorafgaand aan de realisatie van de oeverdijk nader archeologisch onderzocht worden (behoud ex situ).
7	Indiener geeft aan dat de keuze voor de oeverdijk bij Scharwoude is gemaakt op basis van het ontwerpprofiel uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. Daarna heeft onvoldoende weging plaatsgevonden tegen nieuwe berekeningen en inzichten. Indiener is van mening dat het MER, het Projectplan en de bijlagen zijn toegeschreven naar een verantwoording van een te vroeg gemaakte keuze. Met name voor de dijkvakken HE-3 en HE-4 heeft een ijking van de gemaakte keuze niet plaatsgevonden. Daarom verzoekt indiener om de keuze voor de oeverdijk bij Hoorn en de oeverdijk bij Scharwoude te ontkoppelen en aanvullend onderzoek te doen naar de buitenwaartse asverschuiving bij Scharwoude.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. Het KRK formuleert principeoplossingen voor de dijkversterking die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied en tegelijkertijd de kansen benutten. Binnen module 3 is de oeverdijk als principeoplossing in het KRK en het bijbehorende Addendum opgenomen. De principeoplossingen in het KRK hebben nog weinig detailniveau. In het MER zijn drie verschillende alternatieven voor module 3 onderzocht, te weten: een buitenwaartse asverschuiving, een binnenwaartse versterking en een oeverdijk. Hieruit blijkt dat de oeverdijk het Meest Milieuvriendelijk Alternatief is en daarmee de oplossing is met de minste milieueffecten. De belangrijkste waarden voor dit deelgebied - zoals benoemd in het KRK - blijven behouden. Er vindt geen aantasting plaats van de monumentale Westfriese Omringdijk en ook het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer blijft behouden. De oeverdijk biedt bovendien grote kansen voor natuurontwikkeling. Hierdoor kan de natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één groot gebied mogelijk worden gemaakt. Gelet hierop is in module 3 gekozen voor versterking door middel van een oeverdijk. Zie voor een nadere omschrijving van de milieueffecten van de alternatieven: paragraaf 4.4 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). Zie voor een toelichting van de keuze voor het Voorkeursalternatief in module 3 paragraaf 4.3.3 van het Projectplan. Van het toeschrijven naar

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		een bepaalde oplossing is geen sprake. Het MER en het Projectplan bevatten een zelfstandige vergelijking en afweging van alle reële alternatieven, gebaseerd op de meest recente kennis en inzichten.
8	Indiener is van mening dat slechts in een klein deel van module 3 de versterkingsopgave hoog is. Voor Scharwoude (sectie HE-3) is geen opgave, zo zou in de Trechteringsnotitie staan. Voor sectie HE-4 is de opgave minimaal en is het veiligheidstekort onvoldoende kruinhoogte oplosbaar met een deel doortrekken van het voorland. Ook de Commissie MER heeft dit erkend en aangegeven dat een kleinschalige afweging van alternatieven kan leiden tot een beter MMA.	Binnen module 3 is versterking van alle secties in deze module noodzakelijk. Uit de Trechteringsnotitie blijkt dat voor de secties HE-2B, HE-2C, HE-4 sprake is van het veiligheidstekort "onvoldoende (kruin)hoogte". Bij de sectie HE-3 is weliswaar geen sprake van het veiligheidstekort onvoldoende (kruin)hoogte, maar is sprake van andere veiligheidstekorten, namelijk: onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding (zie tabel 2 en figuur 11 in het Projectplan en bijlage 11.18 Bijlageboek). Uit deze kaart blijkt bovendien dat voor de sectie HE-4 de kruinhoogte niet het enige veiligheidstekort is. Ook voor deze sectie geldt dat sprake is van onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding. Naar aanleiding van het advies van de Commissie m.e.r. is gekeken of een combinatie van alternatieven leidt tot een beter/ander MMA. Hierbij is specifiek geanalyseerd of vanaf sectie HE-3 niet een ander alternatief dan de oeverdijk het Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) kan vormen. De conclusie is dat ook op sectie HE-3 en HE-4 de oeverdijk het MMA vormt omdat deze minder invloed heeft op de belangrijkste waarden, te weten de Westfriese Omringdijk, de archeologische verwachtingswaarden en de natuurwaarden met de kolonie visdiefjes op het voorland. Een en ander is terug te lezen in de notitie 'Aanvullende informatie MER voor Cmer' (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). Deze Aanvullende informatie is wederom getoetst door de Commissie (toetsingsadvies 12 juli 2018). Zij geeft op dit punt aan dat de keuze voor het MMA voldoende is onderbouwd, maar dat hierbij wel een relatief zwaar gewicht wordt toegekend aan de waarde van Westfriese Omringdijk.
9	Indiener geeft aan dat de risicoanalyse voor de aanleg van de oeverdijk niet openbaar is gemaakt. Graag wil indiener hier inzage in. Ook vraagt indiener zich af wie er verantwoordelijk is voor de gevolgen van de dijkverzwaring.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van deze Nota.
10	Indiener is van mening dat het ontwerp voor module 3 buitenproportioneel groot is en hoge kosten met zich meebrengt. De gekozen oplossingsrichting is volgens indiener niet in verhouding met de op te lossen veiligheidstekorten. Het blijkt aldus indiener dat niet wordt voldaan aan de tweede doelstelling bij de aanleg van de dijk. Een oeverdijk zou niet in de omgeving passen.	Door de keuze voor de oeverdijk is er in vergelijking met de andere onderzochte alternatieven sprake van de minste milieueffecten op gebied van de belangrijkste waarden zoals natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie. Er is gekozen voor het alternatief dat in het MER de beste score heeft laten zien op de aspecten die relevant zijn voor de inpassing van het dijklichaam. De omvang van de oeverdijk is ingegeven door de actuele waterveiligheidseisen en is niet groter dan noodzakelijk. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Dit is het minimaal benodigde profiel welke nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast is een 'slijtlaag' voorzien om de noodzaak tot (periodiek) zand onderhoud te beperken. Ter hoogte van Scharwoude wordt de slijtlaag geminimaliseerd, om de omvang van de oeverdijk te beperken. De mate waarin de omvang afneemt kan echter pas worden bepaald bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp.
11	Indiener geeft aan dat niet wordt voldaan aan de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Hierin staan de beleidsuitgangspunten 1. behoud van de kenmerken van de Markermeerdijken; en 2. behoud van de kenmerken van de landschappen. Volgens indiener wordt aan beleidsuitgangspunt 1 niet voldaan omdat de Westfriese Omringdijk niet meer zichtbaar is nu hier een oeverdijk voor komt te liggen. Daarnaast wordt niet voldaan aan beleidsuitgangspunt 2 nu het contact van het aan het water gelegen Scharwoude met het Markermeer verloren gaat.	De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (2018) maakt deel uit van het Uitvoeringsprogramma Structuurvisie Noord-Holland en is één van de instrumenten om de ruimtelijke kwaliteit in Noord-Holland te stimuleren. Indiener merkt terecht op dat deze leidraad twee belangrijke beleidsuitgangspunten kent, die van belang zijn voor de Versterking: 1. Behoud van de kenmerken van de Markermeerdijken; 2. Behoud van de kenmerken van de landschappen. De te versterken Markermeerdijken bestaan uit de Westfriese Omringdijk (in het noordelijk deel) en de Noorder IJ- en Zeedijken (in het zuidelijk deel). Aan de Versterking ervan worden strenge eisen gesteld: de belangrijkste kenmerken dienen behouden te blijven. De belangrijkste kenmerken van de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken zijn: de grilligheid van het dijktraject, de aangrenzende openheid en de landschappelijke elementen aan de dijk zoals de braken (restanten van dijkdoorbraken) en het buitendijkse voorland. In paragraaf 9.1.3 van het Projectplan wordt uitgebreid gemotiveerd dat deze belangrijkste kenmerken door de Versterking zo veel als mogelijk is behouden blijven. Aan de Leidraad Landschap Cultuurhistorie (2018) wordt derhalve voldaan. In onderdeel 5 is reeds ingegaan op de genoemde aantasting van de beleving van het open water, derhalve wordt daarvoor verwezen naar dit onderdeel.
12	Indiener geeft aan dat niet wordt voldaan aan de doelstellingen van de versterking. In de eerste plaats kan niet worden gegarandeerd dat gedurende 50 jaar wordt voldaan aan de wettelijke veiligheidseisen; volgens indiener is slechts sprake van een garantie voor een periode van 25 jaar.	Het ruimtebeslag voor de oeverdijk dat in het Projectplan staat ingetekend, is de buitencontour waarbinnen de oplossing wordt vormgegeven en aangelegd. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'. Dit is het profiel dat minimaal nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast wordt voorzien in een 'slijtlaag'. Deze slijtlaag beperkt de noodzaak tot frequente zandsuppletie. Uitgangspunt is dat één keer in de 25 jaar een suppletie en een herprofilering van zand nodig is om het minimale profiel (veiligheidsprofiel) in stand te houden. De omvang van het veiligheidsprofiel en van de slijtlaag wordt in een nadere uitwerking van het ontwerp geconcretiseerd. Ter hoogte van Scharwoude wordt de slijtlaag geminimaliseerd, om de omvang van de oeverdijk te beperken. De mate waarin de omvang afneemt kan echter pas worden bepaald bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp. Om

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het voorspelde gedrag van de zandtransporten te verifiëren zal de oeverdijk minimaal 5 jaar nauwkeurig worden gemonitord. Deze periode wordt de "instelperiode" genoemd. Deze instelperiode geeft inzicht in hoe het zandlichaam van de oeverdijk zich in praktijk gedraagt. Na deze instelperiode kan de slijtlaag van de oeverdijk worden bijgesteld. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de oeverdijk nooit groter wordt dan de omvang, zoals vastgelegd in het Projectplan. Uit de instelperiode kan hooguit blijken dat aanvullende maatregelen benodigd zijn zoals suppletie en herverdeling van de slijtlaag. De oeverdijk voldoet daarmee wel degelijk voor minimaal 50 jaar aan de wettelijke veiligheidseisen.
13	Indiener is van mening dat vier van de vijftien kunstwerken onnodig zijn als de oeverdijk wordt geschrapt.	De Versterking voorziet binnen module 3 om goede redenen in een oeverdijk. Het schrappen van de vier kunstwerken is daarom niet aan de orde. In het geval dit onderdeel van de zienswijze van indiener zich richt tegen de kosten van deze vier kunstwerken, dan wordt erkend dat de oeverdijk duurder (tussen 30 en 70%) is in aanlegkosten dan de alternatieven. Dit is aanvaardbaar gelet op het behoud van de waarden van de Westfriese Omringdijk in deze modules en de kans om natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één groot gebied mogelijk te maken.
14	Indiener geeft aan dat de oeverdijk tot gevolg heeft dat de inlaat nabij de maalkom bij het oude gemaal Westerkogge moet worden verplaatst. Deze verplaatsing heeft een onbekend gevolg op de waterstroming in de sloten achter en rond de huizen van de bewoners. Daarnaast vreest indiener dat het gedeelte ten noorden van het nieuwe gemaal geen goede doorstroming meer krijgt. Stilstaand water zorgt in de zomer reeds voor problemen en wordt onder controle gehouden via de inlaat bij het oude gemaal. Deze inlaat komt nu te vervallen; indiener vraagt zich af wat daarvan de effecten zullen zijn.	Uit paragraaf 4.9.1 van de Watertoets (bijlage 9.7 van het Bijlagenboek) blijkt dat door de buitenwaartse versterking geen wijzigingen optreden in het polderoppervlaktewater en de aan- en afvoer alsmede de waterberging ongewijzigd blijven. Het tussenwater vormt een nieuw oppervlaktewater. Om te voorkomen dat er stilstaand water ontstaat, komt aan de uiteinden van zowel module 2 als module 3 een in-/uitlaatduiker om een doorstroming te verkrijgen. Ook bij de strekdammen wordt een dergelijke doorlaat gerealiseerd. Mede in verband met de waterkwaliteit krijgt het tussenwater een meer natuurlijk peilregime. Het winterpeil blijft gelijk aan het winterpeil in het Markermeer. Het zomerpeil wordt in de zomer NAP -0,6 m. Dat peil is 0,4 m lager dan het Markermeerpeil. In het achterland liggen het voormalige Gemaal Westerkogge en de inlaat. Hier treedt een verlaging van de grondwaterstand op. Op basis van funderingsonderzoek wordt bepaald of er negatieve gevolgen voor het voormalige gemaal te verwachten zijn. Wanneer dit het geval is, worden maatregelen getroffen. Dit betreft bijvoorbeeld het afsluitbaar maken van de inlaatkolk, zodat de verlaging van het waterpeil hier niet optreedt. In het Projectplan is ten behoeve daarvan een monitoringsplan opgenomen. Voor andere bebouwing, landbouw en natuur worden geen merkbare effecten verwacht.
15	Indiener is van mening dat het zuidelijke deel van module 3 ten onrechte niet is meegenomen in Bewezen Sterkte. Dit omdat in module 3 al een oeverdijk was voorzien. Indiener is voorstander van	Op de toepassing van het concept 'Bewezen Sterkte' als aanvulling op de gehanteerde toetssystematiek en/of op de ontwerpmethodiek is uitgebreid ingegaan in paragraaf 2.2.4 van deze Nota en in paragraaf 3.4 van het Projectplan. Aan de vier toepassingslocaties zijn in 2018 nog twee nieuwe locaties toegevoegd.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	ontkoppeling van de oeverdijk bij Scharwoude van de oeverdijk bij Hoorn. Dit zou ruimte scheppen voor een onderzoek naar Bewezen Sterkte. Mogelijk is dan geen versterking nodig.	Hoe de toepassingslocaties zijn bepaald volgt uit paragraaf 3.1.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). De opgestelde Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) gaat dieper in op de berekeningen die zijn uitgevoerd voor de toepassingslocaties. Uitsluitend zes locaties voldoen aan de randvoorwaarden voor toepassing van 'Bewezen Sterkte'. Het zuidelijk deel van module 3 is vanuit landschappelijke overwegingen en in overleg met de klankborggroep niet verder meegenomen als Toepassingslocatie.
16	Indiener is van mening dat het argument 'behoud van de monumentale Westfriese Omringdijk door aanleg van de oeverdijk' oneigenlijk en tegenstrijdig wordt gebruikt. Eerder heeft de provincie aangegeven dat een buitenwaartse asverschuiving, waarbij de kruin wordt vergraven mogelijk wel vergunbaar is. Indiener geeft aan dat niet de monumentale status van de dijk, maar de wens van de provincie om een oeverdijk te realiseren, leidend is geweest bij deze keuze. Indiener wijst er op dat in andere dijkvakken de noodzakelijke versterking prevaleert boven de monumentale status van de dijk. Indiener vraagt zich af waarom dit in Scharwoude niet het geval is geweest.	In onderdeel 7 is de rol van het KRK in de planvorming reeds toegelicht. Het KRK geeft voor het deelgebied Hoornse Hop (waartoe ook module 3 behoort) als principeoplossing een oeverdijk. Daarbij zijn - blijkens het KRK - het behoud van het historisch dijklichaam Westfriese Omringdijk alsook de aandacht voor stedelijk gebruik en de uitstraling van de dijk leidend. In het MER en het PPW is de keuze voor de oeverdijk nader onderzocht en uitgewerkt. Het Voorkeursalternatief is een oeverdijk, nu hiermee de belangrijkste waarden (KRK en Parelkaart) gespaard blijven, te weten: de monumentale Westfriese Omringdijk, de hoge archeologische verwachtingswaarden buitendijks, de cultuurhistorisch waardevolle taludbekleding met Noordse steen en de natuurwaarden met de kolonie Visdiefjes op het voorland. In paragraaf 4.3.3 van het PPW staat beschreven dat de oeverdijk, op het gebied van landschap - in tegenstelling tot de alternatieven - niet ingrijpt op landschappelijk markante punten zoals de twee knikpunten in de dijk, de kapen en baaien en de bochten bij braken en kogen. Daarnaast blijven de beschermde waarden van de Westfriese Omringdijk ter plaatse van module 2 en 3 gespaard en biedt de oeverdijk grote kansen voor natuurontwikkeling. Weliswaar is de oeverdijk duurder dan de alternatieven, maar hiermee kan de natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één robuust gebied mogelijk worden gemaakt. Gelet hierop is gekozen voor de aanleg van een oeverdijk ter plaatse van module 3. In onderdeel 2 van deze zienswijze is reeds ingegaan op de Erfgoedverordening en de mogelijkheid om wijzigingen aan te brengen aan een provinciaal monument. Aanvullend wordt opgemerkt dat in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) is onderbouwd dat een omgevingsvergunning voor het wijzigen van het provinciaal monument verleend kan worden. In paragraaf 4.4 van de Rapportage is ten aanzien van module 3 toegelicht dat de keuze voor een buitenwaartse asverschuiving een aanzienlijk grotere aantasting van het provinciale monument zou betekenen dan de keuze voor een oeverdijk. De kruin van de huidige monumentale dijk zou over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. Dat betekent een aantasting van de monumentale Westfriese

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Omringdijk. De oeverdijk zorgt ervoor dat de aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument zo beperkt mogelijk wordt gehouden. Voorts vraagt indiener zich af waarom een buitenwaartse asverschuiving, gelet op de brief van de provincie Noord Holland d.d. 17 juli 2017 niet mogelijk is. In die notitie is ambtelijk opgemerkt dat op basis van de regelgeving getoetst moet worden of er een alternatief voorhanden is, waarbij het monument níet aangetast wordt en dat 'proportioneel' is. Zoals hiervoor besproken blijkt uit de Rapportage cultuurhistorie dat voor module 3 geen minder ingrijpend alternatief voorhanden is dan de oeverdijk. In reactie op de veronderstelling van indiener dat de wens om een oeverdijk te realiseren leidend is geweest, wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
17	Indiener vindt dat krampachtig wordt vastgehouden aan de oeverdijk bij Scharwoude als natuurcompensatie voor het hele project. Indiener merkt op dat de Adviesgroep Markermeerdijken heeft aangegeven dat behoud en herstel op en langs beide zijden van de dijk moet prevaleren boven het creëren van nieuwe natuur. Ook geeft indiener aan dat geen afstemming heeft plaatsgevonden met bewoners over het verbreden van de oeverdijk ten behoeve van de aanleg van moerasgebied.	Bij de oeverdijk is sprake van natuurcompensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. De compensatie van weidevogelleefgebieden en voor ringslangen wordt niet op de oeverdijk voorzien. De locaties hiervoor zijn beschreven in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). De oeverdijk biedt de mogelijkheid de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor is gemaakt, staat beschreven in paragraaf 8.2.2 van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Hierin staan samengevat de volgende conclusies: • Er is geen sprake van verlies van functionele eenheden. Plaatselijke compensatie om functionele eenheden te behouden is dus niet noodzakelijk. • Vrijwel alle NNN-gebieden zijn ingesloten door weidevogelleefgebieden. Compensatie die grenst aan bestaande NNN-gebieden gaat weer ten koste van weidevogelleefgebieden, waarvoor dan ook weer gecompenseerd moet worden. • Het heeft de voorkeur om één groot natuurgebied te creëren. Daardoor worden grotere aaneengesloten leefgebieden voor bijzondere soorten ontwikkeld. • Met de natuurontwikkeling op deze wijze wordt ook bijgedragen aan andere natuurdoelen in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en visserij en aan de Ecologische visie van Rijkswaterstaat. • De versterkingsopgave bepaalt de omvang van de oeverdijk. Er is geen sprake van een verbreding van de oeverdijk ten behoeve van het aanleggen van moerasgebied. Het aanleggen van moeras is een nadere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		inrichting van de oeverdijk.
18	Indiener is van mening dat de weging en beschrijving in het MER is toegeschreven naar de oeverdijk.	Het MER is niet toegeschreven naar één voorkeursalternatief. Ter hoogte van module 3 zijn in het MER drie alternatieven onderzocht. De oeverdijk is, als MMA, om goede redenen aangemerkt als voorkeursalternatief. Voor een nadere toelichting op deze afweging wordt verwezen naar paragraaf 2.3 van deze Nota en naar het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
19	Indiener geeft aan zich niet te kunnen vinden in de beoordeling van de effecten van de oeverdijk voor het aspect ruimtelijke opbouw. In het MER is het effect van de oeverdijk minder belastend beoordeeld dan de buitenwaartse asverschuiving. Indiener is van mening dat met een minimale asverschuiving het huidige landschap intact en ongeschonden blijft. Daarnaast geeft indiener nogmaals aan dat de bewoners negatief staan tegen de omvangrijke oeverdijk.	De keuze voor een oeverdijk bij Scharwoude is het resultaat van een zorgvuldige afweging van alle belangen. In het MER zijn - zoals aangegeven - drie alternatieven onderzocht. Eén van de alternatieven betreft de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving bij Scharwoude. De milieueffecten die optreden vanwege de oeverdijk worden in het MER beter beoordeeld dan het door indiener genoemde alternatief waarbij deels sprake is van een binnenwaartse asverschuiving (HE-2B, HE-2C) en deels sprake is van een buitenwaartse versterking (HE-3 en HE-4). Dat geldt ook voor de door indiener genoemde “ruimtelijke opbouw”. Door de buitenwaartse asverschuiving moet een groot deel van de kruin worden afgegraven. Dit wordt in het MER beoordeeld als een zeer sterke aantasting van de bestaande monumentale dijk (paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 Bijlagenboek)).
20	Indiener geeft nogmaals aan dat verdroging van het vogelgebied van Staatsbosbeheer niet is meegenomen. Daarnaast is indiener van mening dat natuurcompensatie dient plaats te vinden daar waar de natuur verloren is gegaan en niet door nieuwe natuur aan te leggen. Indiener zou graag zien dat compensatie van de natuur zou plaatsvinden door de aanleg van 2 hectare natuur extra bij de Markerwadden. Indiener merkt daarnaast op dat voor het aspect bescherming een buitenwaartse asverschuiving geen effect heeft. Verder geeft de indiener aan dat de nieuwe natuur op de oeverdijk niet compenseert voor wat er verloren gaat in Zeevang en Waterland.	De effecten van de realisatie van een oeverdijk (en het tussenwater) op de bestaande voorlanden zijn onderzocht in de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het bijlageboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat op de voorlanden sprake is van hydrologische veranderingen. De voorlanden worden zodanig ingericht dat zij beter aansluiten op het tussenwater. Negatieve effecten op de voorlanden als gevolg van het verlagen van waterstanden zijn uitgesloten. In de memo Ontwerpmaatregelen De Hulk (bijlage 8.20 van het Bijlagenboek) wordt nader ingegaan op de ontwerpmaatregelen voor de voorlanden bij De Hulk. De door indiener genoemde compensatie van natuur bij de Markerwadden, ligt op een grote afstand van de Versterking. Uitgangspunt is dat compensatie van NNN plaatsvindt in de nabijheid van het aangetaste gebied, tenzij aantoonbaar niet mogelijk (zie artikel 2, onder b, Uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland). De realisatie van een oeverdijk biedt de kans om NNN te compenseren binnen het project. Compenseren van NNN bij de Markerwadden is daarom niet aan de orde. Het NNN dat verloren gaat bij Zeevang en Waterland wordt op de oeverdijk wel degelijk gecompenseerd.
21	Indiener geeft aan dat ambtelijk is geconstateerd dat het oudste deel van de dijk onder de weg (de binnenberm) ligt. Daarmee zou een buitenwaartse asverschuiving mogelijk vergunbaar	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar het antwoord bij onderdeel 16 van deze zienswijze.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zijn. Indiener wijst er op dat dit uitgangspunt is ontkracht door de notitie van de Provincie Noord Holland d.d. 17 juli 2017.	
22	Indiener is van mening dat bij het aspect cultuurhistorie ook de eeuwenoude waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk had moeten worden betrokken.	In het MER is het totaaleffect op de historisch-geografische waarden vanwege de oeverdijk licht negatief (-) beoordeeld. Ter onderbouwing van deze beoordeling wordt onder meer gewezen op het feit dat de concrete aard van de effecten van het functieverlies nog niet goed voorzienbaar is (zie paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek)). Voor wat betreft de cultuurhistorische effecten geldt dat de waterkerende functie geen beschermde waarde is van het monument zoals aangewezen in de redengevende omschrijving van de Westfriese Omringdijk.
23	Indiener geeft aan dat een verlaging van het waterpeil in het Tussenwater grote gevolgen zal hebben voor het grondwaterpeil op het voorland en de dijk. Een daling van de grondwaterstand kan bovendien verdroging van het voorland tot gevolg hebben. Indiener merkt op dat dit niet onderzocht is. De weging in het MER is daarom volgens indiener onjuist.	De effecten van het verlagen van het peil van het tussenwater zijn beoordeeld in het MER. Uit paragraaf 4.4.2 van het MER (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) blijkt dat hierdoor de grondwaterstand in het bestaande dijklichaam zal veranderen. De oeverdijk heeft verder geen effecten op het grondwatersysteem buiten het dijklichaam. Deze conclusies zijn gebaseerd op onder meer de rapporten Waterhuishouding Tussenwater (bijlage 9.1 van het Bijlagenboek) en Impact aanleg Oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek) en voor wat betreft natuur op de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het bijlageboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat op de voorlanden sprake is van hydrologische veranderingen. De voorlanden worden zodanig ingericht dat zij beter aansluiten op het tussenwater. Negatieve effecten op de voorlanden als gevolg van het verlagen van waterstanden zijn uitgesloten. Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar bijlage 8.20 van het Bijlagenboek.
24	Indiener kan zich niet vinden in de beoordeling van het aspect zetting van de bodem in het MER. Indiener geef aan zich te kunnen vinden in een kleine min bij de asverschuiving, maar kan zich niet voorstellen dat de aanleg van de oeverdijk ‘geen zetting’ tot gevolg heeft.	Zettingen in de omgeving zijn een belangrijk onderdeel van de dijkversterking, waarmee zowel in het ontwerp als tijdens de realisatie rekening wordt gehouden. Tijdens het ontwerp worden voorspellingen gedaan van de verwachte zettingen en tijdens realisatie worden de optredende zettingen gemonitord en vergeleken met deze voorspellingen. De invloed van de zettingen ten behoeve van de oeverdijk blijft beperkt tot de directe omgeving van de oeverdijk. Er is derhalve geen kans op zetting bij bebouwing als gevolg van de aanleg van de oeverdijk. Het effect wordt voor de oeverdijk daarom als neutraal (0) beoordeeld. Alternatief 2 en 3 worden voor het aspect zettingen als licht negatief (-) beoordeeld. De dijkversterking vindt binnen deze alternatieven dichter op de woningen plaats. Daardoor is er bij enkele woningen in Scharwoude een kleine kans op zettingen. Voor een nadere toelichting op het aspect zettingen wordt verwezen naar op paragraaf 2.6 (met in het bijzonder 2.6.3 en 2.6.4) van deze Nota, paragraaf 5.1.2 van het Projectplan en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
25	Indiener vindt dat de weging van het aspect recreatie in het MER onjuist is, nu de bewoners een groot deel van de oeverdijk bij Scharwoude niet kunnen betreden en een strand en ligweide op grote afstand (500 meter) worden gecompenseerd.	Uit paragraaf 4.4.2 van het MER blijkt dat de oeverdijk neutraal (0) scoort op het aspect Recreatie. Het informele strandje 'Badhuis' verdwijnt, maar na de Versterking wordt het strandje weer teruggebracht. De afstand tot aan het open water wordt door de oeverdijk weliswaar groter, maar dat gaat slechts om enkele honderden meters, waarbij van belang is dat dit deel van de oeverdijk gewoon betreden mag worden. Het open water kan vanaf het strandje gewoon worden bereikt. Dat maakt niet dat de oeverdijk negatief zou moeten scoren op het aspect Recreatie. De inwoners van Scharwoude kunnen bovendien een groot deel van de oeverdijk juist wel betreden. Op de oeverdijk wordt namelijk een recreatief fietspad voorzien van Hoorn tot na het Landje van Naber (dijkpaal 34) en van het Gemaal Westerkogge (dijkpaal 46), langs Scharwoude, tot aan het eind van de Oeverdijk (dijkpaal 62). Het recreatieve fietspad staat ingetekend op ~~de~~ kaart 28 ~~van de Themakaarten~~ (b~~B~~ijlage 11.31 ~~19 t/m 11.35~~van het Bijlagenboek). De oeverdijk scoort om deze redenen terecht neutraal (0) op het aspect Recreatie.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0051: Indiener 51 **Module 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener bezit een boerderij (met daarbij een B&B en een muziekschool) die direct aan de geasfalteerde weg langs de dijk is gelegen. Indiener is bezorgd dat de voorziene binnenwaartse versterking met daarbij een verhoging van de geasfalteerde weg er de oorzaak van zal zijn dat zijn inkomsten zullen dalen en niet meer toereikend zullen zijn om van te kunnen leven.	Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan heeft een wijziging plaatsgevonden in de situatie bij het perceel van indiener. Er wordt hier maatwerk toegepast, in de vorm van een constructieve versterking waardoor de grond van indiener wordt ontzien. In het kader van de wijziging wordt gewezen op paragraaf 1.6.3 en tabel 9 in het Projectplan. Voorts wordt, indien noodzakelijk, bij de nadere detaillering van het ontwerp voorafgaand aan de uitvoering bezien of de ophoging van de binnenberm (al dan niet plaatselijk, in combinatie met het maatwerk) nog kan worden beperkt. De in het Projectplan opgenomen ophoging van de binnenberm moet derhalve gezienworden als 'worst case.' Bij de uitvoering van de Versterking wordt vanzelfsprekend zoveel mogelijk gedaan om te voorkomen dat belanghebbenden schade leiden. Inkomstenderving zal echter niet in alle gevallen te voorkomen zijn in een dergelijk omvangrijk project. Als uit deze Versterking schade voortvloeit kan een belanghebbende onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding op grond van artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet. Voor meer informatie over deze mogelijkheid wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Projectplan.
2	Indiener is bezorgd over de bereikbaarheid van zijn perceel voor klanten, met name nu deze situatie jaren zal gaan duren.	Uit de indicatieve uitvoeringsplanning blijkt dat werkzaamheden maximaal 3 jaar duren. In paragraaf 7.9 van het Projectplan is dit grafisch weergeven. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden echter maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Bij het lokale maatwerk wordt ook de inrit van de woning ingepast, waarbij uiteraard de bereikbaarheid van het perceel van de woning wordt geborgd. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
3	Indiener geeft aan dat een verkeersonveilige situatie zal ontstaan, zowel gedurende de uitvoering als in de situatie dat de werkzaamheden gereed zijn, onder andere vanwege de verhoogde weg.	Gedurende de uitvoering van de werkzaamheden is verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt, hetgeen nader uitgewerkt wordt in het op te stellen Verkeersplan. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. De wegen blijven qua verkeersbeeld, verkeersintensiteit en gebruik gelijk aan de referentiesituatie. Er is ook geen sprake van nieuwe aansluitingen op andere wegen. Daarom kan worden gesteld dat de beperkte aanpassing aan de wegen geen gevolgen heeft voor de verkeersafwikkeling of verkeersveiligheid. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 6.8.1 van de Ruimtelijke Onderbouwing bij de Omgevingsvergunning.
4	Indiener geeft aan dat een verkeersplan ontbreekt, zowel voor als tijdens als na de werkzaamheden. Er is geen recent onderzoek gedaan naar	De verkeersplannen worden nog opgesteld. De voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	verkeersbewegingen.	worden in de Verkeersplannen opgenomen. De Verkeersplannen worden conform de daarvoor geldende procedures getoetst. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. Hierin is de inhoud en de procedure omtrent Verkeersplannen nader toegelicht.
5	Indiener vreest dat ook geluidoverlast zal leiden tot minder klanten en daarmee tot inkomstenderving.	Voor geluid geldt dat voor de effecten van geluidhinder door bouwverkeer, -materieel en bouwwerkzaamheden ten behoeve van het MER per module onderzoek is gedaan. De resultaten daarvan zijn opgenomen in het Akoestisch onderzoek aanlegfase MER (bijlage 7.3 van het Bijlagenboek). Op basis van die resultaten worden daar waar nodig in het Werkplan maatregelen opgenomen om nadelige effecten van geluidhinder zoveel mogelijk te beperken. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragrafen 10.1.3 van het Projectplan en op bijlage 7.3. Voor wat betreft inkomstenderving wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze.
6	Door de dijkversterking wordt de woonbeleving van indiener minder positief. Dit leidt ook tot een waardedaling van het huis. Bij noodzaak tot verkoop zal het pand niet verkocht kunnen worden vanwege de jarenlange werkzaamheden.	De realisatie van de Versterking kan met zich meebrengen dat de woonbeleving zoals die nu door indiener wordt ervaren, wordt gewijzigd. De effecten zijn echter niet onaanvaardbaar, en wegen niet zwaarder dan het belang bij de Versterking. Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Als uit deze wijziging waardedaling voortvloeit kan belanghebbende onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding. Voor meer toelichting op de mogelijkheden voor schadevergoeding wordt verwezen naar paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
7	Indiener stelt dat de dijkverhoging en verhoging van de weg de dijkbeleving voorgoed verandert voor gebruikers van de dijk. De monumentale dijk is geen echte dijk meer, omdat de weg hoger komt te liggen. Er is geen onderzoek naar aantallen recreanten die gebruik maken van de dijk.	Aan het onderwerp 'recreatie' is ruimschoots aandacht besteed in het Projectplan in de paragrafen 8.3.2 en 11.1.5. De diverse vormen van recreatie zijn in deze paragrafen beschreven en de effecten van de Versterking daarop beoordeeld. De Versterking heeft als tijdelijk effect met name een effect op de bereikbaarheid van de voorzieningen. In dat kader wordt gewezen op onderdeel 2. De recreatievoorzieningen worden, voor zover deze worden geraakt door de realisatie van de Versterking, allemaal weer teruggebracht. De invloed van de Versterking op de monumentale dijk is onderzocht en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken. Hierin is in paragraaf 4.10 onder andere aangegeven dat in het MER naast het Voorkeursalternatief - een overwegend binnenwaartse versterking en gedeeltelijke buitenwaartse asverschuiving - een overwegend buitenwaartse versterking met asverschuiving als alternatief is onderzocht. Uit het MER volgt dat het in het Projectplan opgenomen Voorkeursalternatief leidt tot een positievere score qua effecten op cultuurhistorische waarden dan bij het andere onderzochte alternatief. Een aantal kenmerken is doorslaggevend voor het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voorkeursalternatief. Zo leidt de overwegend buitenwaartse versterking tot het verdwijnen van een groot deel van de historische dijk. Met het Voorkeursalternatief blijft de historische dijk in overwegende mate gehandhaafd. Bovendien leidt het Voorkeursalternatief tot minimale milieueffecten en is dan ook het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA). Tevens sluit de gekozen oplossing logisch aan op de vorige module. Een belangrijke reden om te kiezen voor een binnenwaartse versterking is dus met name de beperktere effecten op het monument dan een buitenwaartse asverschuiving. Ook na de versterking blijft de dijk een 'echte' dijk. Alleen het uiterlijk van de dijk verandert.
8	Indiener stelt dat de jarenlange werkzaamheden voor de binnendijkse versterking negatieve gevolgen zullen hebben voor de flora en fauna. Vele dieren hebben zich al verplaatst naar de erven en tuinen langs de dijk. Bij een buitenwaartse versterking is er op termijn meer ruimte en rust voor de vele vogelsoorten en kleine diersoorten. Indiener wijst op de aanwezigheid van een uil en een fazantenfamilie in zijn tuin.	Door de Versterking wordt de natuur in de breedste zin van het woord (alle aanwezige vegetatie en dieren) inderdaad aangetast. Een groot deel van algemene natuurwaarden komen echter na de dijkwerkzaamheden in vergelijkbare vorm terug. Voor beschermde natuur geldt dat er drie rapporten zijn geschreven: in het kader van Natura 2000-gebieden het rapport Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden het rapport Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en in het kader van beschermde soorten het rapport Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Uit deze rapporten volgt dat (per saldo) geen sprake is van een onaanvaardbare aantasting. In het verleden was Broekgouw een open polder en het is aannemelijk dat soorten uit de polder zich voornamelijk naar andere polders hebben verplaatst en niet richting de opgaande beplanting van de nieuwe bebouwing. Indiener is niet inhoudelijk ingegaan op de verstoring van natuur door de Versterking, waardoor dit onderdeel voor het overige onbesproken wordt gelaten. Verder stelt indiener dat een buitenwaartse versterking leidt tot meer rust en ruimte. Maar dit is niet per definitie waar. Dit is namelijk ook afhankelijk van de herinrichting, gebruik en beheer van de dijk. Ook voor een binnendijkse versterking geldt dat deze een goed leefgebied (met name foerageergebied) vormt voor soorten die op de erven voorkomen.
9	Indiener concludeert dat er veel nadelen en onmogelijkheden kleven aan de voorgenomen binnenwaartse versterking. Er worden vele belangen geschaad. Indiener pleit voor een buitenwaartse versterking. Indiener geeft aan dat verzoeken om nadeelcompensatie voor de hand liggen en dat bij onder andere Uitdam de dijk wel buitenwaarts wordt versterkt. Indiener wijst op het gelijkheidsbeginsel en geeft aan dat het niet zo kan zijn dat met betrekking tot de kosten van de dijkversterking, wie dan ook meer of minder recht heeft op een 'duurdere'	Het Voorkeursalternatief voor module 9 is gekozen op basis van het onderzoek naar de effecten van twee alternatieven. Die keuze is niet uitsluitend gemaakt op basis van kosten. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 4.3.9 van het Projectplan. In de reactie op onderdeel 7 van deze zienswijze is reeds aangegeven dat een van de belangrijke redenen om bij module 9 (gedeeltelijk) te kiezen voor een binnenwaartse versterking is gelegen het geringere effect op het aspect cultuurhistorie dan de door indiener voorgestelde buitenwaartse versterking. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	dijk.	rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 9. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0052: Indiener 52 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst erop dat de zorg voor het perceel en de daarop bevindende bebouwing voortdurende aandacht vraagt. De niet bebouwde grond zakt jaarlijks ca. 2 cm door de inklinking van het laagveen. De Badhuisweg ligt in een kwetsbaar gebied, waardoor indiener belanghebbende is. Ondanks het bijwonen van meerdere bijeenkomsten is de zorg van indiener om de effecten van de beoogde werken niet weggenomen.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener stelt dat geen sprake is van kleinschaligheid en ontwikkeling. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat daar geen sprake van is en verwijst naar pagina 62 van het Ontwerp Projectplan.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed daarvan op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit rapport worden de lokale

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener geeft aan dat er geen ervaring bestaat met het verplaatsen en verzwaren van een dijk op veen- en kleigrond en wijst erop dat ir. F. Spaargaren hiervoor waarschuwt. Indiener is bezorgd, ook omdat de risicoanalyse niet ingezien mag worden.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 1. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat het gevaar van kwel niet is benoemd in het Ontwerp Projectplan.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
6	Indiener maakt zich zorgen over de gevolgen van het verplaatsen en verzwaren van het dijklichaam in de directe nabijheid van zijn perceel, woning en bijgebouwen en heeft bezwaar tegen de grote maar onvoldoende doordachte ingreep in de historische dijk en vraagt om uitstel van besluitvorming omdat de verzwaring misschien niet nodig blijkt te zijn als er meer tijd wordt genomen voor het nog lopende onderzoek. Verder baart het indiener zorgen dat door de ingrijpende omvang van het werk een jarenlange ontwrichting op allerlei gebied ontstaat waardoor de levenskwaliteit onder druk komt te staan.	Wat betreft de zorgen van indiener over de gevolgen van de realisatie van de Versterking wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1. Ten aanzien van het verzoek van indiener om uitstel van de besluitvorming is het volgende van belang. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk. Voor de zorgen van indiener over overlast tijdens de uitvoeringsfase geldt het volgende. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. Voor een uitgebreidere toelichting op de uitvoeringsoverlast wordt verwezen naar paragraaf 10.1 . In deze paragraaf staat per hinderaspect beschreven welke impact de indiener kan verwachten en welke maatregelen getroffen worden om de hinder te beperken. Uitgangspunt bij de uitvoeringsfase is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt voor de omwonenden en belanghebbenden is voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener vindt dat de verkeersveiligheid voor wandelaar in het geding komt door het fietspad op de dijk en stelt voor te kiezen voor gescheiden paden voor wandelaars.	Voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' geldt dat de tussen dijkpalen 27+50 tot 39 en 48+50 en 56 er een gecombineerde fiets-/wandelverbinding op de kruin van de dijk is voorzien. Tussen dijkpaal 39 tot 48+50 ligt de doorgaande fietsverbinding Hoorn-Amsterdam in de buitenteen op het voorland en het wandelpad op de kruin van de dijk. Verkeersveiligheid is een belangrijk uitgangspunt van de doorlopende fiets- en wandelverbinding. Voorafgaand aan de uitvoering wordt nader onderzoek uitgevoerd naar de veiligheidsaspecten van de combinaties van verkeersstromen.
8	Indiener stelt dat er meer en wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn die	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	onvoldoende zijn onderzocht. Indiener noemt alternatieven van ir. Spaargaren en het concept Bewezen Sterkte.	(bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen naar de alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven, inclusief het plan Spaargaren (Pompen in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan.
9	Indiener wijst op het advies van experts om een visie te ontwikkelen voor het totale gebied: Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee. Indiener sluit zich bij dat advies aan.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
10	Indiener vindt dat bij module 6, deel HE-8B, buitenwaarts versterken de voorkeur moet krijgen boven binnenwaarts versterken, omdat zo het historisch karakter van de dijk in stand blijft. Daarnaast wijst indiener deze variant af omdat het te veel druk legt op het verkeerskruispunt Badhuisweg-IJsselmeerdijk en bestaande bebouwing. Indiener verzoekt de buitenwaartse versterking in overweging te nemen.	Ter plaatse van module 6 HE-8B is een binnenwaartse versterking met kruinverhoging voorzien. Woningen in module 6 sectie HE-8B worden ontzien. De effecten op het landschap en cultuurhistorie zijn ter plaatse van de binnenwaartse versterking bij Heintjesbraak (HE-8B en HE-9A) beperkt. De kern van de dijk, de fysieke waarden van de dijk, blijven behouden, wel wordt het historisch profiel minder herkenbaar door een berm en flauwere taluds. Een buitenwaartse asverschuiving is als alternatief onderzocht. Een buitendijkse variant zal bij de sectie HE-8B tot een grotere aantasting leiden van de monumentale dijk. Voor een toelichting op de effectbeoordeling van dit alternatief wordt gewezen op paragraaf 3.4 van de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). Tevens is in paragraaf 6.3 van de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. en paragraaf 4.3.6 van het Projectplan ingegaan op het Voorkeursalternatief ter plaatse van module 6 HE-8B.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Wat betreft het verkeerskruispunt het volgende. Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan. Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
11	Indiener stelt dat in het ontwerp geen rekening wordt gehouden met het unieke karakter van de Waterfront van het lintdorp. Voor de dijkversterking zijn vanuit de hoogwaterveiligheidsdoelstelling drie typen oplossingsrichtingen geformuleerd. Voor de oplossing in grond zijn ontwerpprofielen opgesteld, die gebaseerd zijn op algemene ontwerpuitgangspunten die volgens de Commissie niet locatie specifiek zijn gemaakt. Door deze aanpak lijken kansen voor een optimaal ontwerp gemist. Voor het dorp Uitdam is daarentegen wel een locatiespecifiek ontwerp gemaakt na druk vanuit de bevolking. Indiener beroept zich op het gelijkheidsbeginsel en vindt dat dit ook voor module 6 zou moeten.	Bij het ontwerp van de Versterking is rekening gehouden met de lokale omstandigheden per module en sectie, zo ook in Warder. Daarnaast is de inpassing van de Versterking één van de twee doelstellingen van het project. In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de aanvulling op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0053: Camping Kleine Weel **Module 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de werkzaamheden aan de dijk niet in geografische volgorde plaatsvindt en stelt dat de bewoners naar schatting minimaal vier jaar geconfronteerd worden met overlast en ongemak op en rond de dijk. Indiener is van mening dat de werkzaamheden de uitoefening van hun bedrijf aanzienlijk moelijker maakt en wellicht zelfs gedurende langere tijd onmogelijk wordt gemaakt. Indiener is bang dat zijn gasten hinder zullen ondervinden op het gebied van bereikbaarheid en recreatieve mogelijkheden. Indiener wil meer inzicht in de planning vanwege de zekerheid die zijn gasten willen hebben over de omstandigheden tijdens hun verblijf. Indiener kan geen toekomstplannen maken vanwege de totale onzekerheid over de informatieverstrekking en de onzekerheid over eventuele compensatieregelingen. Indiener wil daarom weten wanneer en op welke wijze informatie wordt verstrekt en welke compensatieregelingen van toepassing zijn. Tevens vraagt indiener welke voorzieningen worden getroffen voor bedrijven en campings aan de dijk langs module 7.	Het is correct dat de werkzaamheden niet in geografische volgorde zullen worden uitgevoerd. De reden hiervoor is dat de modules met de langste uitvoeringstijd het eerst worden uitgevoerd. Bovendien zal op verscheidene plaatsen gelijktijdig gewerkt worden. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.7. van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Uitgangspunt bij de uitvoeringsfase is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. In paragraaf 11.1 van Projectplan staat beschreven welke voorzieningen worden getroffen voor bedrijven en campings aan de dijk voor module 7. Gedurende de uitvoering zal ervoor worden gezorgd dat met name in het recreatieseizoen verblijfs- en horecagelegenheden zoveel als mogelijk bereikbaar zijn. In tabel 15 in paragraaf 8.3.2.4 van het Projectplan is aangegeven dat er geen directe effecten zijn voor de camping van indiener. Verder is in paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan opgenomen dat er ter plaatse van het informele strandje nabij IJsselmeerdijk 32 te Warder er tijdelijk effect in de vorm van een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		werkstrookt tijdens de uitvoering te verwachten is. Er zijn voor dit strandje geen permanente effecten te verwachten door de Versterking. In tabel 15 is tevens voor andere verblijfs- en horecagelegenheden langs de Markermeerdijken in module 7 aangegeven wat het effect van de Versterking zal zijn. Mocht onverhoopt toch schade ontstaan dan zijn de regelingen voor schadevergoeding, zoals beschreven in paragraaf 11.2 van het Projectplan en paragraaf 2.6.5 van deze Nota van toepassing.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0054: Indiener 54 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat onvoldoende informatie beschikbaar is over de noodzaak van de dijkverhoging of dijkverzwaring. Ook is indiener niet duidelijk op welke gronden, landelijk en Europees bepaald, de dijkverzwaring noodzakelijk is. Indiener geeft daarnaast aan dat hem niet duidelijk is welke instantie opdracht heeft gegeven voor de dijkverzwaring.	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. HHNK heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. De nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Door middel van participatie probeert de Alliantie zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
2	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van een zwaar dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Op grond grenzend aan de dijk kan de dijk verzwaren of opgestuwd worden. Indiener kan geen informatie krijgen over deze manier van versterken.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet ingezien mag worden en dat de onderzoeken niet zijn uitgevoerd door een onafhankelijke partij, maar door de Alliantie Markermeerdijken.	Voor een uitgebreide toelichting op de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. De partij die die werkzaamheden zal uitvoeren (in dit geval de Alliantie Markermeerdijken) is gebruikelijkerwijs aan zet om zijn eigen risico's in kaart te brengen en te beheersen. De opdrachtgever (HHNK) beoordeelt de juistheid en volledigheid van dit dossier. Aanvullend voert ook het programmabureau HWBP-2 (subsidieverstrekker) een onafhankelijke toetsing uit op dit dossier. HHNK rapporteert ieder kwartaal (openbaar) over de (top)risico's (in tijd en geld) die voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma gelden. Deze rapportage gaat tevens naar de minister en de Tweede Kamer. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze.
4	Indiener geeft aan dat experts waarschuwen voor gevaren. Het gevaar van kwel is niet benoemd in het Projectplan.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
6	Indiener vraagt zich af waarom niets is gedaan met het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'. Zonder inzage in de voornoemde punten is de noodzaak van de dijkverzwaring niet duidelijk. Indiener vraagt of alle alternatieven zijn onderzocht, wat de alternatieven zijn en of er gedacht is aan het injecteren van de dijken en innovatie in constructies. Indiener stelt dat er wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende	In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor de noodzaak van de Versterking wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	alternatieven zijn en wijst daarbij op het plan Spaargaren en de Bewezen Sterkte concepten. Verder vraagt indiener zich af of is meegenomen dat met de huidige weermodellen de hoog waterstanden, de stormen en het smeltwater van de rivieren minimaal 5 dagen van tevoren bekend zijn.	alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen zijn op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlageboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. In paragraaf 3.2.7 en 4.5 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op hoe constructieve oplossingen worden toegepast in het ontwerp van de Versterking. Per module is in het Projectplan aangegeven of er aanleiding is om op lokaal niveau een constructie toe te passen. Daarin is ook toegelicht waarom terughoudend wordt omgegaan met constructieve oplossingen. Voor een reactie op het alternatief 'Pompen Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macrostabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. In de nieuwe normering wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald.
7	Indiener stelt dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de landschappelijke waarde van de monumentale dijk. De omvang van de dijkaanpassingen vernietigt volgens indiener geheel of gedeeltelijk het historisch (provinciaal) monument,	Met de monumentale waarden is wel degelijk voldoende rekening gehouden. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zijnde de dijk, die door de eeuwen heen is opgebouwd.	
8	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking zijn voor Natura 2000-gebied Zeevang. Tevens vraagt indiener of dit voldoende is onderzocht en waar indiener de onderzoeken kan inzien.	De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregel om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen is beschreven in paragraaf 8.3.3. Uit paragraaf 8.7.2 van de Passende beoordeling volgt dat met inachtneming van de mitigerende maatregel er geen significante effecten optreden en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
9	Indiener vraagt door wie en hoe het beheer van de bredere taluds van de dijk wordt uitgevoerd.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In de Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017 (Van waterkeringen naar waterveiligheid) is opgenomen hoe het hoogheemraadschap de bestaande primaire waterkeringen beheert en onderhoudt. Het hoogheemraadschap beheert volgens het principe 'natuurtechnisch' beheer, dit wil zeggen beweiding van april tot oktober of twee keer per jaar maaien en afvoeren. Dit huidige beleid wordt van toepassing op de reguliere versterking en de kunstwerken. Voor een uitgebreidere toelichting op beheer en onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan.
10	Indiener geeft aan dat verruiging een aantrekkingskracht op roofvogels heeft.	De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. Het is niet zonder meer te stellen dat verruiging als gevolg van de Versterking leidt tot een toename van roofvogels. De ecologische strook die aan de binnenzijde van de dijk komt te liggen, bestaat uit fauna- en kruidenrijk grasland. Het is mogelijk dat dit leidt tot een toename van veldmuizen. In de huidige situatie is er reeds een dijk en zijn er bermen aanwezig waar kleine zoogdieren op voor kunnen komen die een prooi vormen voor roofvogels. Het is belangrijk dat in deze omgeving de nest- en verblijfmogelijkheden van roofvogels niet toenemen als gevolg van de Versterking. Hoewel het foerageergebied licht toeneemt, neemt de mogelijkheid voor het aantal territoria voor roofvogels niet verder toe.
11	Indiener stelt dat dat de bredere taluds door verruiging een trekroute voor vossen wordt. Dit past volgens indiener niet in de doelstellingen van Zeevang.	Wat betreft de verruiging wordt gewezen op hetgeen hiervoor onder 9 en 10 is toegelicht. In aanvulling daarop is van belang dat bosjes of struweel niet gestimuleerd worden, terwijl vossen dit nodig hebben om ergens te kunnen verblijven. Vossen zijn bovendien territoriaal: het is niet simpelweg te stellen dat er een grote toename van vossen gaat zijn. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is geen van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie.
12	Indiener geeft aan dat bredere taluds een groter broedbiotoop voor ganzen	Artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming omschrijft een exoot als volgt: "dieren of planten van soorten die niet van nature in Nederland voorkomen of voorkwamen en die door menselijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bieden. Ganzenvraat is een enorme schadepost voor de provincie door een invasieve exoot. Indiener stelt dat toename van ganzen een dreiging is voor weidevogels, omdat ganzen de graslanden kaalvreten en het onaantrekkelijker wordt voor weidevogels om hier te broeden. Indiener is van mening dat onderzocht moet worden in hoeverre de weidevogels door de toename van ganzen de dupe zullen worden gezien het feit dat de dijk in een Natura 2000-gebied ligt waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden voor onder meer de grutto, wulp en goudplevier. Die doelstellingen zouden nu al niet gehaald worden.	handelen terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen”. De Natura-2000 gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten (kolgans, grauw gans, brandgans) en die soorten zijn kwalificerend voor deze gebieden. Ganzen horen dus ook bij het gebied. Er is geen sprake van invasieve exoten. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra’s in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheermogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE. Uit onderzoeken komt naar voren dat ganzen niet zijn aangewezen als oorzaak voor de stand van de weidevogels. Uit het beheerplan blijkt dat de aantallen van de grutto en goudplevier achteruit gaan. De oorzaak hiervan is niet bekend. Voor beide soorten geldt ook dat de trend landelijk negatief is. In 2015 heeft het CBS het volgende aangegeven "Het verdwijnen van weidevogels hangt samen met de schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Enerzijds gaat het daarbij om directe verliezen van nesten en kuikens doordat bijvoorbeeld steeds vroeger en vaker gemaaid wordt. Ook indirect beïnvloedt de landbouw de weidevogelstand door de verschuiving van gevarieerde, vochtige, kruidenrijke hooilanden naar uniforme gedraineerde percelen met één of twee soorten gras, die makkelijker machinaal te bewerken zijn en een hogere grasproductie opleveren. Daardoor is er minder voedsel, dekking en rust voor weidevogels". In de huidige situatie heeft de provincie weidevogelleefgebieden aangewezen. In de huidige situatie vindt hier rond Warder reeds verstoring plaats door de aanwezige weg (verkeer en recreatie) en bebouwing. De Versterking rond Warder leidt wel tot verstoring, maar deze concentreert zich daar waar in de huidige situatie geen weidevogels voorkomen en waar ook al verstoring plaatsvindt. Dit gegeven in combinatie met het feit dat de situatie ter plaatse voor vossen en ganzen niet verbetert, maakt dat in aanvulling van de effecten zoals deze beschreven zijn in voorgenoemde natuurtoetsen er geen grote

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		natuurwaarden verloren gaan.
13	Indiener verwacht gevaarlijke situaties door het fietspad op de dijk, onder andere bij zwembad Warder omdat hier veel kinderen oversteken. Ook verwacht indiener verkeersproblemen bij het kruispunt aan het eind van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
14	Indiener stelt dat er geen informatie beschikbaar is over de overlast, bereikbaarheid en belasting van de wegen gedurende de 5-jarige aanleg van het project.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0055: Indiener 55 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de woon- en leefomgeving wordt verstoord en maakt zich zorgen over de manier waarop de Markermeerdijken structureel worden gewijzigd. Indiener geeft aan dat de dijk een belangrijke recreatiemogelijkheid is en wil graag de rust zo weinig mogelijk verstoren.	Bij de Versterking (het ontwerp en de realisatie daarvan) vormt de inpassing in de bestaande omgeving één van de twee doelstellingen. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.4 en 4.4 van het Projectplan. Bij module 6: Heintjesbraak en Warder zijn de belangrijkste waarden de binnendijkse natuurwaarden, buitendijkse archeologische waarden, binnendijkse historische bebouwing van boerderijen en het lint van Warder. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. Er worden geen permanente effecten op de (water)recreatie verwacht. Tijdelijke effecten van de versterking op (water)recreatie zijn met name te verwachten voor (water)recreatie dat op of nabij de dijkversterking plaatsvindt. In paragraaf 8.3.2. van Projectplan is uitvoerig ingegaan op recreatiemogelijkheden, waaronder watersport.
2	Indiener stelt dat het provinciaal monument zo min mogelijk moet worden aangetast.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
3	Indiener is van mening dat de sterkte en de veiligheid van de huidige dijk ruim voldoende is voor de komende vijftig jaar.	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen.Het hoogheemraadschap heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. De nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
4	Indiener vindt dat nut en noodzaak van de verzwaring niet kan worden aangetoond.	Nut en noodzaak is onderbouwd in paragraaf 2.2.2 van deze Nota en in paragraaf 2.1 en 2.2 van het Projectplan.
5	Indiener stelt dat het maken van een gemaal in de Houtribdijk en de bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP2 alternatieven zijn.	Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (het door indiener genoemde gemaal in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op welke manier Bewezen Sterkte gebruikt is binnen de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
6	Indiener stelt dat het mooie landschap met rustieke schelpstranden langs de dijk voorgoed wordt aangetast en dat door de verhoging van de dijk het landschap en uitzicht erg zal verslechteren.	In de aanvulling op het MER is naar de module 6 Heintjesbraak en Warder gekeken. Het Voorkeursalternatief is op deze module als volgt: een buitenwaartse asverschuiving (HE-8A1/2), daarna een gecombineerde versterking (HE-8A3/4/5), een binnenwaartse versterking (HE-8B) en ten slotte een buitenwaartse asverschuiving (HE-9A en HE-9B). De gekozen oplossing komt overeen met het MMA, met uitzondering van secties HE8A1/2, HE-9A en HE9B. Bij deze secties is het MMA het alternatief met constructie of alleen een gecombineerde versterking. Uit paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan volgt dat ook alle informele stranden weer worden teruggebracht.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0056: Indiener 56 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener omschrijft het cultuurhistorisch belang van de dijk die onderdeel is van de meer dan 500 jaar oude Zeevanckspolder. De dijk is een monument, indiener vraagt hoe het kan dat men daaraan gaat 'sleutelen'.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
2	Indiener stelt dat de oude zeedijk binnendijks onder andere steunt op een zware blauwe klei formatie die onder aan de voet onder de sloot is aangebracht. Indiener lijkt het buitenwaarts toevoegen van een grondlichaam niet verstandig en doordacht, omdat dit het oude dijkdeel kan doen kantelen en het buitendijks gebied instabiel is. Indiener stelt dat het extra gewicht van het nieuwe grondpakket de oude dijk kan destabiliseren en binnendijks tot grondopheffing kan leiden. Tevens stelt indiener dat historisch erfgoed verloren gaat.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Voor de stelling dat historisch erfgoed verloren gaat, wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1.
3	Indiener stelt dat op tekeningen niets terug te vinden is betreffende eerdere toezeggingen over het terugplaatsen van steigers en trappen.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
4	Indiener stelt dat er geen ervaring is met het verplaatsen van dijken op veen- en kleigronden en dat er is gewaarschuwd voor de risico's daarvan. Gewezen wordt op de problemen in de buurt van Oosterleek. De risico's zijn nu onvoldoende bekend.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 2. In aanvulling daarop is van belang dat leerervaringen van dijkversterkingsprojecten, waaronder dijkvernieuwing Oosterleek, uitgebreid worden geëvalueerd zowel door het hoogheemraadschap als het Programmabureau van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (PB-HWBP-2). Het hoogheemraadschap heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.
5	Indiener stelt dat de mogelijke risico's of niet in kaart zijn gebracht of dat onderzoeken daarnaar niet openbaar worden gemaakt. Dat is onaanvaardbaar. Indiener vraagt in wiens belang dit is.	Er is een risicoanalyse opgesteld. Voor een toelichting daarop wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota.
6	Indiener beschrijft de historie van de dijk en stelt dat, omdat de afsluitdijk de invloed van de zee heeft weggenomen, de dijk minder wordt belast.	Door de aanleg van de Afsluitdijk zijn de risico's voor de Markermeerdijken gewijzigd. De Markermeerdijken dienen echter nog steeds voor de bescherming van 1,2 miljoen inwoners van Noord-Holland en 25 miljard euro aan economische waarden. In 2002 is door een wijziging van de Wet op de waterkering het Markermeer aangewezen als buitenwater en zijn voor de Markermeerdijken de veiligheidsnormen voor primaire keringen gaan gelden. De veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen zijn opgenomen in de Waterwet. Toetsing van de dijken in 2006 heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken niet meer aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet. Om de waterveiligheid op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		orde te brengen, moeten de Markermeerdijken versterkt worden. Het project Markermeerdijken is daarom in het HWBP-2 opgenomen. Wat exact het overstromingsrisico is, is bepaald per dijktraject (dit is vastgelegd in bijlage II bij de Waterwet). Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in paragraaf 8.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan. De Afsluitdijk neemt nut en noodzaak van de Versterking niet weg. Ook met de kennis van nu is de noodzaak voor de Versterking aangetoond. Voor een onderbouwing van de nut, noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
7	Indiener stelt dat er nauwelijks kans is op onverwachte waterstijgingen en stelt dat het nieuwe gemaal Schardam een belangrijke balancerende rol speelt bij overvloed aan water aan beide zijden van de dijk. Indiener betwijfelt of een dijkversterking nodig is en stelt dat gedegen vooronderzoek en haalbaarheidsstudies ontbreken.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie op onderdeel 6. In aanvulling daarop wordt voor het alternatief 'Pompen in de Houtribdijk' gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
8	Indiener stelt dat archeologische waarden worden bedolven door de dijkversterking.	Alle locaties met een behoudenswaardige archeologische (verwachtings)waarde, zoals verwoord in het Bureauonderzoek "Een Spiegel van water, land en dijk" (bijlage 5.3 van het Bijlagenboek) zullen in situ, of ex situ behouden worden. Primair uitgangspunt is het behouden van archeologische waarden ter plaatse. Daar waar planaanpassing niet tot behoud van archeologische waarden kan leiden, zal behoud ex situ plaatsvinden. Dit zal gebeuren door middel van proefsleuven, profielsleuven, opgravingen en archeologische begeleiding van civieltechnische werkzaamheden op relevante locaties. Dit onderzoek wordt uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop met archeologische waarden wordt omgegaan wordt verwezen naar paragraaf 5.7.4 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0057: Stichting voor Landelijk Schoon West-Friesland **Module 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener staat positief tegenover de aanleg van de innovatieve vooroeverdijk omdat daardoor het oorspronkelijke dijklichaam bewaard blijft. Indiener verzoekt dringend om het tussenwater zo breed mogelijk te houden. Ter plaatse van het gemaal Westerkogge wordt de breedte teruggebracht naar 10 meter; indiener bepleit om deze breedte ten minste te verdubbelen.	De oeverdijk kan niet overal op vaste afstand de huidige dijk volgen. De oeverdijk wordt in een boog aangelegd vanwege morfologische processen die kunnen optreden bij de oeverdijk. Op basis daarvan en op basis van landschappelijke inpassing, ecologische meerwaarde en de kosten is het ontwerp van de oeverdijk tot stand gekomen. Hoe verder de oeverdijk naar buiten wordt gelegd, hoe meer zand er benodigd is om deze aan te leggen en hoe langer de einddammen gerealiseerd moeten worden. Daarmee zou niet voldaan worden aan de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener geeft aan dat de onderwaterbodem enkel aan de oppervlakte is onderzocht en geeft aan dat in de diepere lagen hier mogelijk nog voorwerpen van archeologisch belang liggen. Deze voorwerpen kunnen onherstelbaar worden beschadigd als een vooroeverdijk wordt aangelegd. Indiener bepleit dat hier nader onderzoek naar wordt gedaan.	Uitgangspunt is zoveel als mogelijk het behouden van archeologisch erfgoed, waarbij behoud in de bodem (in situ) de voorkeur heeft boven opgraven (ex situ). Het gebied rond de zeedijk Hoorn-Amsterdam is rijk aan archeologische waarden en archeologische verwachtingsgebieden. Op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) zijn de archeologische terreinen aangegeven. In de nationale archeologische database Archis III van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan de onderzoeken en de archeologische waarnemingen. Daarnaast heeft voor het volledige plangebied archeologisch bureauonderzoek plaatsgevonden en hebben voor de waterbodem archeologisch opwateronderzoek- en duikinspecties plaatsgevonden. Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de vigerende kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie waaraan archeologisch onderzoek in Nederland dient te voldoen. Het onderzoek bestaat uit sidescan sonar onderzoek van de waterbodem, gecombineerd met magnetometeronderzoek waarbij objecten in de bodem opgezocht worden. Op alle terreinen met hoge verwachtingswaarde en waar grondroerende werkzaamheden zullen plaatsvinden, waarbij de archeologische waarden verstoord zullen worden, wordt nader onderzoek verricht. Het doel van dit onderzoek is het vaststellen en waarderen van archeologische resten. Vervolgens wordt bepaald of en zo ja, in welke vorm vervolgonderzoek noodzakelijk is. Dit geldt eveneens voor de waterbodem, daar waar waterbodemroerende werkzaamheden zullen plaatsvinden waarbij archeologische waarden verstoord zullen worden (bijvoorbeeld door de aanleg van tijdelijke toegangsgeulen). Voor de tijdelijke toegangsgeulen is een ontgrondingenvergunning aangevraagd bij RWS Midden Nederland, deze ligt gelijktijdig met het Projectplan ter inzage. Middels de ontgrondingenvergunning worden voor de tijdelijke toegangsgeulen door het stellen van voorschriften de archeologische belangen beschermd. In de Versterking is zo veel mogelijk rekening gehouden met de archeologische waarden. Daar waar behoud in situ niet mogelijk is zullen mitigerende maatregelen worden genomen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 5.7.4 van het Projectplan en bijlagen 5.1 en 5.2 van het Bijlagenboek.
3	Indiener geeft aan het voorschrift in de Omgevingsvergunning te hebben gelezen waarin staat dat de oorspronkelijke dijkpalen kunnen worden teruggezet in de berm van de weg, op de plaats waar voorheen de kruin van de dijk lag. Indiener stelt voor om deze paaltjes vergezeld te doen gaan van informatieborden bij opgangen en bankjes, omdat zo passanten duidelijk te maken wat de betekenis is van deze paaltjes.	Er wordt richting de uitvoeringsfase een visie ontwikkeld over hoe wordt omgegaan met de voorzieningen op de dijk waaronder ook informatieborden. Na de Versterking worden interessante en relevante plekken geaccentueerd middels zogenoemde dijkplaatsen, die (middels informatiepanelen) het verhaal van de dijkpraktijk anno 2017 vertellen. Door het terugplaatsen van de historische dijkpalen op de oude dijkas wordt de historische lijn ervaarbaar gemaakt. In de nadere uitwerking zal er een integrale afweging gemaakt worden met betrekking tot de locatie van de palen waarbij beheer, afstand ten opzichte van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de dijkweg bepalend zijn.
4	Indiener geeft aan te hebben gelezen dat de Omringdijk door veranderend gebruik en beheer kan veranderen. Daarnaast kunnen er verzakkingen plaatsvinden ten gevolge van een lagere waterstand. Indiener vraagt zich af of de dijk in beheer blijft bij het hoogheemraadschap en zo in stand zal worden gehouden. Indiener suggereert om de dijk als 'slaperdijk' op te nemen in de Legger der Waterkeringen.	De Omringdijk blijft in beheer bij HHNK, maar door de aanleg van de oeverdijk wordt de status van de dijk gewijzigd. De oeverdijk krijgt de status van primaire kering, en de Omringdijk wordt een regionale kering. De dijk wordt opgenomen in de legger regionale keringen. De Omringdijk wordt geen slaperdijk, omdat de dijk een eigen functie behoudt: het beschermen van het achterland tegen het tussenwater tussen de Omringdijk en de nieuwe oeverdijk. Er zijn stabiliteitsberekeningen uitgevoerd waaruit volgt dat de Omringdijk niet zal verzakken bij een verlaagde waterstand, zelfs niet bij het volledig weglopen van het water tussen de nieuwe en de bestaande dijk.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0058: Raad van de gemeente Koggenland **Module 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is tegen de aanleg van de oeverdijk ter hoogte van Scharwoude en verzoekt dat gekozen wordt voor het versterken van het huidige dijklichaam door een buitenwaartse asverschuiving.	Bij Scharwoude (module 3) voorziet de Versterking in een oeverdijk. Voor module 3 zijn in het MER drie alternatieven onderzocht. Eén van deze alternatieven betreft de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving bij Scharwoude. In paragraaf 4.4 'Module 3 Grote Waal en De Hulk' van het MER deel B zijn de milieueffecten van de alternatieven beschreven. De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. De belangrijkste waarden van module 3, het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en de monumentale Westfriese Omringdijk, blijven hier behouden. Op het gebied van landschap grijpt de oeverdijk in tegenstelling tot de andere alternatieven niet in op landschappelijk markante punten zoals de twee knikpunten in de dijk, de kapen en baaien en de bochten bij braken en kogen. En de oeverdijk is weliswaar duurder dan de andere alternatieven in aanlegkosten, maar hiermee kan de natuurcompensatie voor de gehele Versterking in één groot gebied mogelijk worden gemaakt. Natuurwaarden verdwijnen door de Versterking als snippers verspreid langs het dijktraject; de oeverdijk biedt de mogelijkheid om deze met één robuust gebied te compenseren. Om deze redenen is bij Scharwoude gekozen voor een oeverdijk in plaats van een buitenwaartse asverschuiving. Zie voor een uitgebreidere toelichting de paragrafen 4.3.2 en 4.3.3 van het Projectplan.
2	Indiener wijst erop dat bij Zeevang wel is gekozen voor een buitenwaartse asverschuiving in plaats van een oeverdijk vanwege het verdwijnen van het zicht op het Markermeer en de ingrijpende gevolgen voor het landschap.	Indiener wijst op de afweging die in het kader van Zeevang (module 7) heeft plaatsgehad. Binnen module 7 zijn in het MER drie alternatieven onderzocht: 1. Een oeverdijk en bij HE-12 een kruinverhoging;

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Daarnaast geeft indiener aan dat de Westfriese Omringdijk ter plaatse van Scharwoude een vergelijkbare monumentale waarde heeft als de dijk bij Zeevang.	2. Een buitenwaartse asverschuiving en bij HE-12 een kruinverhoging; 3. Een gecombineerde versterking met constructie (HE-9B, HE-11A), een buitenwaartse berm (HE-10B), binnenwaartse berm (HE-10 overig, HE-11B, HE-11C) en bij HE-12 een kruinverhoging. In paragraaf 4.8 van het MER deel B zijn de milieueffecten van deze alternatieven beschreven. De oeverdijk is in module 7, net zoals in module 3, het Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. In module 7 is echter gekozen voor een buitenwaartse versterking met asverschuiving waarbij de kruin van de huidige dijk deels wordt afgegraven met op sectie HE-10B2 een buitenwaartse berm en op sectie HE-12 een kruinverhoging. De overwegingen om in module 7 niet te kiezen voor het MMA (de oeverdijk), maar voor een buitenwaartse versterking, staan beschreven in paragraaf 4.3.7 van het Projectplan. Indiener wijst terecht op het feit dat effecten op landschapsbeleving en woonbeleving bij de buitenwaartse asverschuiving minder negatief zijn dan bij de oeverdijk. Binnen module 7 zijn echter méér argumenten om voor een buitenwaartse asverschuiving te kiezen. De buitenwaartse versterking heeft in tegenstelling tot de oeverdijk geen negatief effect op het schootsveld van de Stelling van Amsterdam (UNESCO werelderfgoed) ter hoogte van het fort bij Edam. Bovendien kan met een buitenwaartse asverschuiving de aansluiting tussen module 6 en 7 eenduidig worden vormgegeven; de buitenwaartse versterking uit module 6 wordt hiermee voortgezet. Daarmee wordt voorkomen dat hier een afwisselend buitenwaartse en vervolgens binnenwaartse versterking of oeverdijk in het landschap ontstaat. Door de realisatie van de oeverdijk bij Scharwoude is het tot slot mogelijk de Westfriese Omringdijk vrijwel geheel te behouden. Dat argument gaat niet op voor een oeverdijk bij Zeevang. De situatie bij Zeevang verschilt kortom op een aantal punten met die bij Scharwoude. Om die reden heeft de gemaakte afweging een andere uitkomst.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0059: Indiener 59 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat onvoldoende informatie beschikbaar is over de noodzaak van de	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	dijkverhoging of dijkverzwaring. Ook is indiener niet duidelijk op welke gronden, landelijk en Europees bepaald, de dijkverzwaring noodzakelijk is. Indiener geeft daarnaast aan dat hem niet duidelijk is welke instantie opdracht heeft gegeven voor de dijkverzwaring.	vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. Het hoogheemraadschap heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. De nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Door middel van participatie probeert de Alliantie zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
2	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van een zwaar dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Op grond grenzend aan de dijk kan de dijk verzakken of opgestuwd worden. Indiener stelt dat geen informatie verkregen kan worden over deze manier van versterken en tevens de risicoanalyse niet mag worden ingezien.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet ingezien mag worden en dat de onderzoeken niet zijn uitgevoerd door een onafhankelijke partij, maar door de Alliantie Markermeerdijken.	Voor een uitgebreide toelichting op de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Wat betreft de onderzoeken het volgende. De partij die die werkzaamheden zal uitvoeren (in dit geval de Alliantie Markermeerdijken) is gebruikelijkerwijs aan zet om zijn eigen risico's in kaart te brengen en te beheersen. De opdrachtgever (HHNK) beoordeelt de juistheid en volledigheid van dit dossier. Aanvullend voert ook het programmabureau HWBP-2 (subsidieverstrekker) een onafhankelijke toetsing uit op dit dossier. HHNK rapporteert ieder kwartaal (openbaar) over de (top)risico's (in tijd en geld) die voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma gelden.
4	Indiener geeft aan dat experts waarschuwen voor gevaren.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Het gevaar van kwel is niet benoemd in het Projectplan.	2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
6	Indiener vraagt zich af waarom niets is gedaan met het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'. Zonder inzage in de voornoemde punten is de noodzaak van de dijkverzwaring niet duidelijk. Indiener vraagt of alle alternatieven zijn onderzocht, wat de alternatieven zijn en of er gedacht is aan het injecteren van de dijken en innovatie in constructies. Indiener stelt dat er wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn en wijst daarbij op het plan Spaargaren en de Bewezen Sterkte concepten. Verder vraagt indiener zich af of is meegenomen dat met de huidige weermodellen de hoog waterstanden, de stormen en het smeltwater van de rivieren minimaal 5 dagen van tevoren bekend zijn.	In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor de noodzaak van de Versterking wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen zijn op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlageboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. In paragraaf 3.2.7 en 4.5 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op hoe constructieve oplossingen worden toegepast in het ontwerp van de Versterking. Per module is in het Projectplan aangegeven of er aanleiding is om op lokaal niveau een constructie toe te passen. Daarin is ook toegelicht waarom terughoudend wordt omgegaan met constructieve oplossingen. Voor een reactie op het alternatief 'Pompen Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macrostabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. In de nieuwe normering wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald.
7	Indiener stelt dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de landschappelijke waarde van de monumentale dijk. De omvang van de dijkaanpassingen vernietigt volgens indiener geheel of gedeeltelijk het historisch (provinciaal) monument, zijnde de dijk, die door de eeuwen heen is opgebouwd.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een uitgebreide toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
8	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking zijn voor Natura 2000-gebied Zeevang. Tevens vraagt indiener of dit voldoende is onderzocht en waar de onderzoeken ingezien kunnen worden.	De partij die die werkzaamheden zal uitvoeren (in dit geval de Alliantie Markermeerdijken) is gebruikelijkerwijs aan zet om zijn eigen risico's in kaart te brengen en te beheersen. De opdrachtgever (HHNK) beoordeelt de juistheid en volledigheid van dit dossier. Aanvullend voert ook het programmabureau HWBP-2 (subsidieverstrekker) een onafhankelijke toetsing uit op dit dossier. HHNK rapporteert ieder kwartaal (openbaar) over de (top)risico's (in tijd en geld) die voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma gelden. Deze rapportage gaat tevens naar de minister en de Tweede Kamer. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze.
9	Indiener vraagt zich af door wie en hoe het beheer van de bredere taluds van de dijk wordt uitgevoerd.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In de Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017 (Van waterkeringen naar waterveiligheid) is opgenomen hoe het hoogheemraadschap de bestaande primaire waterkeringen beheert en onderhoudt. Het hoogheemraadschap beheert volgens het principe 'natuurtechnisch' beheer, dit wil zeggen beweiding van april tot oktober of twee keer per jaar maaien en afvoeren. Dit huidige beleid wordt van toepassing op de reguliere versterking en de kunstwerken. Voor een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitgebreidere toelichting op beheer en onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan.
10	Indiener geeft aan dat de bredere taluds door verruiging een trekroute voor vossen wordt. Dit past volgens indiener niet in de doelstellingen van Zeevang.	Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. De nieuwe dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen. Verder is voorzien in een ecologische strook. Deze strook zal bestaan uit fauna- en kruidenrijk grasland langs de dijk en op een zodanige manier beheerd gaan worden dat er geen grootschalige ruigte ontstaat. Vossen hebben bosjes of struweel nodig om ergens te kunnen verblijven, deze worden niet gestimuleerd. Bovendien zijn vossen territoriaal en zorgen de nieuwe omstandigheden niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is geen sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie.
11	Indiener geeft aan dat verruiging een aantrekkingskracht op roofvogels heeft.	De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. Het is niet zonder meer te stellen dat verruiging als gevolg van de Versterking leidt tot een toename van roofvogels. De ecologische strook die aan de binnenzijde van de dijk komt te liggen, bestaat uit fauna- en kruidenrijk grasland. Het is mogelijk dat dit leidt tot een toename van veldmuizen. In de huidige situatie is er reeds een dijk en zijn er bermen aanwezig waar kleine zoogdieren op voor kunnen komen die een prooi vormen voor roofvogels. Het is belangrijk dat in deze omgeving de nest- en verblijfmogelijkheden van roofvogels niet toenemen als gevolg van de Versterking. Hoewel het foerageergebied licht toeneemt, neemt de mogelijkheid voor het aantal territoria voor roofvogels niet verder toe.
12	Indiener geeft aan dat bredere taluds een groter broedbiotoop voor ganzen bieden. Ganzenvraat is een enorme schadepost voor de provincie door een invasieve exoot. Indiener stelt dat toename van ganzen een dreiging is voor weidevogels, omdat ganzen de graslanden kaalvreten en het onaantrekkelijker wordt voor weidevogels om hier te broeden. Indiener is van mening dat onderzocht moet worden in hoeverre de weidevogels door de toename van ganzen de dupe zullen worden gezien het feit dat de dijk in een Natura 2000-gebied ligt waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden voor onder meer de grutto, wulp en goudplevier. Die doelstellingen zouden nu al niet gehaald worden	Artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming omschrijft een exoot als volgt: "dieren of planten van soorten die niet van nature in Nederland voorkomen of voorkwamen en die door menselijk handelen terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen". De Natura-2000 gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten (kolgans, grauw gans, brandgans) en die soorten zijn kwalificerend voor deze gebieden. Ganzen horen dus ook bij het gebied. Er is geen sprake van invasieve exoten. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra's in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheermogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE. Uit onderzoeken komt naar voren dat ganzen niet zijn aangewezen als oorzaak voor de stand van de weidevogels. Uit het beheerplan blijkt dat de aantallen van de grutto en goudplevier achteruit gaan. De oorzaak hiervan is niet bekend. Voor beide soorten geldt ook dat de trend landelijk negatief is. In 2015 heeft het CBS het volgende aangegeven "Het verdwijnen van weidevogels hangt samen met de schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Enerzijds gaat het daarbij om directe verliezen van nesten en kuikens doordat bijvoorbeeld steeds vroeger en vaker gemaaid wordt. Ook indirect beïnvloedt de landbouw de weidevogelstand door de verschuiving van gevarieerde, vochtige, kruidenrijke hooilanden naar uniforme gedraineerde percelen met één of twee soorten gras, die makkelijker machinaal te bewerken zijn en een hogere grasproductie opleveren. Daardoor is er minder voedsel, dekking en rust voor weidevogels". In de huidige situatie heeft de provincie weidevogelleefgebieden aangewezen. In de huidige situatie vindt hier rond Warder reeds verstoring plaats door de aanwezige weg (verkeer en recreatie) en bebouwing. De Versterking rond Warder leidt wel tot verstoring, maar deze concentreert zich daar waar in de huidige situatie geen weidevogels voorkomen en waar ook al verstoring plaatsvindt. Dit gegeven in combinatie met het feit dat de situatie ter plaatse voor vossen en ganzen niet verbetert, maakt dat in aanvulling van de effecten zoals deze beschreven zijn in voorgenoemde natuurtoetsen er geen grote natuurwaarden verloren gaan.
13	Indiener verwacht gevaarlijke situaties door het fietspad op de dijk, onder andere bij Zwembad Warder omdat hier veel kinderen oversteken. Ook verwacht indiener verkeersproblemen bij het kruispunt aan het eind van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen het kader van de nadere uitwerking van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
14	Indiener stelt dat er geen informatie beschikbaar is over de overlast, bereikbaarheid en belasting van de wegen gedurende de 5-jarige aanleg van het project.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0060: Stichting Centrale Dorpenraad Landelijk Amsterdam-Noord **Module 13, 14, 15, 16**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat ondanks dat Durgerdam (module 16) geen onderdeel uitmaakt van de ter inzage liggende stukken, er wel melding wordt gemaakt van het dorp Durgerdam. Indiener gaat ervan uit dat de uitkomsten betreffende Durgerdam waar nodig worden aangepast naar aanleiding van de nadere uitwerking en verzoekt om de verwijzingen naar Durgerdam te verwijderen.	Durgerdam (module 16) maakt onderdeel uit van de scope van de versterkingsopgave (paragrafen 2.2 en 2.3 van het Projectplan), als gevolg waarvan de verwijzingen niet worden verwijderd. De uitwerking van de gekozen oplossing volgt echter in een separaat Projectplan. Dit separate Projectplan zal voldoen aan de eisen die hieraan worden gesteld in de Waterwet.
2	Indiener geeft aan dat de zienswijze is samengevat in de bijlage bij de brief. Tevens verzoekt indiener om een	Bij de beantwoording van de zienswijze is ook de samenvatting in de bijlage betrokken. De beantwoording van alle zienswijzen, dus ook die

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	puntsgewijze reactie.	van indiener, vindt puntsgewijs plaats in deze Nota.
3	Indiener gaat graag met het HHNK in gesprek om tot een gezamenlijke oplossing te komen.	Het hoogheemraadschap is altijd bereid om nader te overleggen met indiener. Voor een verdere toelichting op de communicatiemogelijkheden en het participatietraject wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Daarnaast geldt voor de versterking van module 16 Durgerdammerdijk, dat een separaat participatietraject loopt met de belanghebbenden in en rondom Durgerdam. HHNK is daarbij intensief in gesprek met indiener en overige belanghebbenden.
4	Indiener voorziet gedurende de uitvoering bereikbaarheidsproblemen voor agrarische bedrijven en zwaar bouwverkeer rondom Durgerdam, Blijkmeer en Holysloot. In de huidige plannen zijn alleen voorzieningen voor de bewoners woonachtig aan de dijk opgenomen. De indiener verzoekt dit probleem te onderzoeken en te voorzien in een oplossing. Een mogelijk(e) (deel van) de oplossing kan de ringdijk Blijkmeer bieden.	In de plannen is, naast de bewoners die wonen aan de dijk, rekening gehouden met het bestemmingsverkeer en met de gebruikers van de wegen binnen het werkgebied. Voor de start van de uitvoering van de werkzaamheden wordt een verkeersplan opgesteld, waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en te treffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden opgenomen. De bereikbaarheid voor zwaar verkeer heeft blijvend de aandacht en hiervoor wordt dan ook een passende oplossing in het verkeersplan uitgewerkt, waarbij rekening zal worden gehouden met de door indiener aangedragen oplossing. Voor een nadere toelichting op de inhoud en de procedure van de verkeersplannen wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
5	Indiener geeft aan dat het merendeel van de aanvoer van materialen via het water zal gaan maar dat er toch bouwverkeer via wegen zal zijn. De wegen in Landelijk Noord zijn hierop niet berekend. Indiener verzoekt om geen ontheffing te verlenen voor zwaar bouwverkeer over landelijke wegen. Indiener stelt voor om een bebordingsplan voor zwaar verkeer in werking te stellen.	Zoals door indiener aangegeven vindt de aanvoer van materiaal zo veel mogelijk over het water plaats is. De routes voor het bouwverkeer worden vooraf afgestemd met de wegbeheerders en waar nodig worden zones ingesteld waar geen bouwverkeer mag rijden. Indien nodig zal een ontheffing voor het bouwverkeer worden aangevraagd. Hiervoor volgt nog separate besluitvorming waartegen afzonderlijke rechtsbescherming openstaat. Voor een uitgebreidere toelichting op het instellen van zones wordt gewezen op paragraaf 10.1.2.1 van het Projectplan. De afstemming daarvan met de omgeving is toegelicht in paragraaf 10.2 van het Projectplan.
6	Indiener wil in de plannen opgenomen zien dat zwaar verkeer niet via kwetsbare wegen plaatsvindt. Indien zwaar verkeer wel over kwetsbare wegen plaatsvindt stelt indiener HHNK aansprakelijk voor schade aan huizen en panden.	Naar trillingen en geluidhinder door bouwverkeer is onderzoek gedaan, op grond hiervan worden zones ingesteld waar geen bouwverkeer mag rijden en de bouwroutes worden bepaald. Hiermee is het ontzien van kwetsbare wegen reeds in de plannen opgenomen. Voor een uitgebreidere reactie op de maatregelen met betrekking tot trillingen en geluidhinder van bouwverkeer wordt gewezen op paragraaf 10.1.2.1 en paragraaf 10.1.3.1 van het Projectplan. De voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en te treffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden in de verkeersplannen opgenomen.
7	Indiener wil dat rekening wordt gehouden met de renovatie van de N247 en de Liergouw, zodat er geen opstopping en/of	Om te voorkomen dat in de regio meerdere projecten gelijktijdig plaatsvinden met overlast voor het wegverkeer (en ook mogelijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	sluipverkeer ontstaat via lokale wegen. Indien mogelijk zou voorrang moeten worden gegeven aan de renovatie van de Liergouw, zodat er minder overlast ontstaat.	sluipverkeer) wordt de planning van grote projecten op elkaar afgestemd. In de Meerjarenplanning van Bureau Regioregie zijn de projecten in de regio, inclusief de Versterking en het groot onderhoud N247, opgenomen waar op dit moment rekening mee wordt gehouden bij het instellen van omleidingen en plannen van afsluitingen. De renovatie van de Liergouw valt buiten de Versterking, hierover gaat de gemeente Amsterdam. Indiener kan de planning voor dit project dan ook met deze gemeente afstemmen. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op tabel 23 'Overzichten projecten nabij Markermeerdijken' van het Projectplan. In deze tabel zijn de projecten opgenomen waarmee op dit moment rekening wordt gehouden bij het instellen van omleidingen en plannen van afsluitingen.
8	Indiener stelt voor om een getoetst Verkeersplan op te stellen en de hierin benoemde maatregelen te treffen.	Voor de start van de uitvoering van de werkzaamheden wordt inderdaad een verkeersplan opgesteld, waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en te treffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden opgenomen. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 6 van deze zienswijze.
9	Indiener geeft aan dat het depot op veenweidegebied niet geschikt is vanwege de 'honkvaste' weidevogels die zich niet gemakkelijk laten verplaatsen en de zachte ondergrond. Indiener verzoekt om een andere locatie. Indiener stelt het terrein van voormalige camping het Boschje voor gecombineerd met een buitendijkse oplossing.	De gronden die gebruikt worden voor de depots zullen inderdaad onderhevig zijn aan zettingen of zakkingen. Deze gronden worden echter na voltooiing van de werkzaamheden aangevuld en het terrein wordt daarna dusdanig afgewerkt dat het dezelfde hoogte krijgt als op het moment voorafgaand aan de ingebruikname voor het depot. De door indiener voorgestelde oplossingen zijn niet geschikt voor depots. Het terrein van voormalige camping het Boschje is te ver gelegen van de loswal, daardoor zijn meer verkeersbewegingen nodig. Extra verkeerbewegingen zijn ongewenst vanwege verkeersveiligheid en overlast. De huidige depots zijn zodanig gelegen dat zo min mogelijk verkeersbewegingen nodig zijn. Buitendijks zijn geen geschikte oplossingen voorhanden die passen binnen de zoekcriteria. Bij de keuze van de locaties van de depots is rekening gehouden met omwonenden, bedrijven, beschermde gebieden, natuurwaarden, aanwezige kabels en leidingen, grondeigendom, archeologische verwachtingswaarden, de aanwezigheid van niet gesprongen explosieven en de stabiliteit van de bestaande waterkering. Verder zorgen de depots voor een afname van het weidevogelleefgebied. Dit verlies wordt gecompenseerd. Gewezen wordt op de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Voor een nadere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 5.5.3 van het Projectplan.
10	Indiener is niet betrokken geweest bij het Vormgevingsplan. Voor de nadere detaillering van het dijkontwerp en de	Het Vormgevingsplan is in gezamenlijk overleg opgesteld door de Provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	inrichting, wil indiener als vertegenwoordiger van de bewoners betrokken zijn bij het vervolg van het ontwerpproces. Verder stelt indiener voor een onafhankelijke esthetische kwaliteitscommissie op te stellen die toeziet op de detaillering van de ontwerpen en de uitvoering van de werkzaamheden.	Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West Friesland) en de Alliantie. Mocht indiener (aanvullende) ideeën hebben over de afwerking, dan kan daarover contact worden opgenomen met de Alliantie of met de andere genoemde partijen. Bij de betrokken partijen zijn reeds onafhankelijke specialisten aanwezig die toezien op de detaillering van de ontwerpen en de uitvoering van de werkzaamheden.
11	Indiener wil dat bij de verdere uitwerking en uitvoering van de plannen de participatie van bewoners, bedrijven en dorpsraden gegarandeerd wordt. Indiener stelt voor om bij het omgevingsmanagement ook gebruik te maken van de aanwezige communicatiekanalen van de dorpsraden en de Centrale Dorpenraad.	Van het aanbod van indiener om gebruik te maken van de aanwezige communicatiekanalen wordt graag gebruik gemaakt. De betreffende omgevingsmanager zal hierover contact met indiener opnemen.
12	Indiener geeft aan dat op in sectie EA-10 mogelijk met een lichter ontwerp kan worden volstaan indien de principes die in Durgerdam zijn toegepast ook hier worden toegepast. Indiener verzoekt om te onderzoeken of de golfbrekende werking van de Hoeckelingsdam voldoende is meegerekend in het ontwerp.	De gekozen oplossing voor Durgerdam volgt in een later Projectplan op basis van de Waterwet, hierover kan dan ook niet gesteld worden dat die principes leiden tot een lichter ontwerp bij sectie EA-10. Verder is de Hoeckelingsdam niet in beheer bij het hoogheemraadschap en maakt deze tevens geen onderdeel uit van de primaire of regionale kering. Daarom zijn aan de hoogte en omvang van de Hoeckelingsdam door HHNK geen eisen gesteld, deze dam zou bijvoorbeeld weg mogen spoelen of in omvang kunnen verminderen. Hierdoor is het golfbrekende karakter niet zeker. Gezien deze onzekerheden is hiermee in de berekening van het ontwerp geen rekening gehouden. Hiermee is voldaan aan de eisen die gesteld worden aan de berekening van de veiligheidstekorten conform de Waterwet en de bijbehorende nieuwe normering.
13	De indiener vindt dat het behouden van de slingerende dijk in sectie EA-10 het uitgangspunt moet zijn in de nadere uitwerking.	Het behouden van het kronkelende karakter van de dijk is binnen de gehele Versterking het uitgangspunt. Voor sectie EA-10 betekent dit dat het kronkelende karakter van deze sectie gevolgd wordt bij de buitenwaartse asverschuiving. Het landschappelijk inpassen van de kapen, onder meer bij Camping De Badhoeve, heeft binnen deze sectie specifiek de aandacht. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.1 van het Projectplan. In 4.1.1 zijn de ontwerpuitgangspunten benoemd, waarbij het behouden van het kronkelende karakter van de dijk als eerste is genoemd.
14	Indiener verzoekt te onderzoeken of overdimensionering van de dijk bij de IJdoornpolder (sectie EA-11) voorkomen kan worden door rekening te houden met de recente meetgegevens vanuit de participatie Durgerdam. Voorts wordt uit historisch oogpunt verzocht hier een buitendijks dijkmagazijn in ere te herstellen.	Er is geen sprake van overdimensionering. Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meest actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Er zijn voor HHNK geen redenen een dijkmagazijn in te richten. Bovendien zal voor het plaatsen van eventuele bebouwing de legger en de keur moeten worden gerespecteerd. Hierdoor is het mogelijk dat dergelijke bebouwing niet past. Bij de Waterlandse Zeedijk, maar ook op andere plekken wordt de ontwikkeling en/of het herstellen van kenmerkende landschapselementen wel

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gestimuleerd. Dit is opgenomen in de regeling "Stimulering aanleg en onderhoud kleine landschapselementen'' van de Provincie Noord-Holland. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan.
15	Indiener geeft aan de Noordse steen en basalt op slechts één locatie in Module 15 wordt teruggeplaatst. Indiener hecht er uit historisch oogpunt aan een andere bestemming voor deze stenen te vinden binnen het gebied en wijst erop dat in het verleden gebruikelijk was bouwmaterialen te hergebruiken. Indiener is voorstander van duurzaam gebruik van middelen en materialen. Indiener stelt voor om de stenen in ieder geval op de drie uitzichtpunten (bijlage 11.8 van het Bijlagenboek) terug te brengen. De doelstelling voor hergebruik zou 100% moeten zijn.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische waarden, waaronder de Noordse steen. De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. Binnen module 15 komt de kaap bij Uitdam in aanmerking. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Waar het verwijderen van Noordse steen onvermijdelijk is, worden de stenen in de directe omgeving van de locatie hergebruikt. Dit gebeurt bij voorkeur aan de buitenzijde van dijk, bijvoorbeeld als stortsteen of het terugbrengen van grote – mogelijk verspreid liggende – stenen bij informele strandjes. Voor een uitgebreidere toelichting op de omgang met de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
16	Indiener gaat er vanuit dat de historische dijkpalen weer herplaatst worden.	Alle historische dijkpalen worden in principe herplaatst of bij een buitenwaartse asverschuiving vervangen door nieuw ontworpen dijkpalen. Na de vorige grote dijkversterkingsronde in 1920 is de rode dijkpaal geïntroduceerd naast de groene dijkpaal uit 1843. Met de versterking van de dijk moeten de historische dijkpalen opnieuw geplaatst worden. Met de versterking van 2021 wordt er weer een nieuwe laag aan de geschiedenis van de dijk toegevoegd. Gekozen is om deze toevoeging op subtiele wijze te markeren door de toevoeging van een nieuwe 21e-eeuwse dijkpaal. Door het terugplaatsen van de historische dijkpalen op de oude dijkas wordt de historische lijn ervaarbaar gemaakt. In de nadere uitwerking per module zal worden beoordeeld of dit een meerwaarde heeft vanuit cultuurhistorisch oogpunt. Indien dit het geval is zal er een integrale afweging gemaakt worden met betrekking tot de locatie van de palen waarbij beheer en afstand ten opzichte van de dijkweg bepalend zijn. Op locaties waar de nieuwe

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		weg op de plek van de dijkpaal komt te liggen kan gezocht worden naar een andere markering, bijvoorbeeld een zegel in het wegdek. Voor een reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op paragraaf 5.3 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek), waarin is aangeven hoe de historische dijkpalen worden herplaatst. Tevens is in paragraaf 4.3.16 van het Projectplan in tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingsmaatregelen' toegelicht hoe met de historische dijkpalen bij een buitenwaartse asverschuiving wordt omgegaan.
17	Indiener wil graag dat onofficiële zwemplekjes actief worden teruggebracht.	Alle informele strandjes worden teruggebracht. In de uitvoering wordt hieraan uitvoering gegeven door het zand benodigd voor voorbelasting deels te laten liggen. Hierdoor worden de strandjes actief teruggebracht en worden de condities geschapen om deze ontwikkeling sneller mogelijk te maken. Paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan is hiertoe aangepast. Hierin is opgenomen dat alle geraakte informele strandjes terug worden gebracht. Aan de Omgevingsvergunning is tevens een voorschrift verbonden om te zorgen voor de condities waardoor de ontwikkeling van een soortgelijke zachte land-waterovergang sneller mogelijk wordt gemaakt.
18	Indiener maakt zich om diverse redenen zorgen over de verkeersveiligheid van de toekomstige gebruikers van de fiets-, wandelpaden en de rijweg. Indiener vraagt om maatregelen te treffen die de verkeerveiligheid waarborgen en vraagt daarbij met name om: goede belijning, veiligheidshekken en voldoende verlichting en verkeersborden.	Uitgangspunt voor de doorgaande fiets-, wandelverbinding en rijweg is een comfortabele, veilige en herkenbare route. Bij het ontwerp van de verbinding en de rijweg worden daarom zo veel als mogelijk de richtlijnen van CROW* toegepast, in combinatie met de gewenste beeldkwaliteit van de doorgaande fiets- en wandelverbinding conform het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). De vormgeving van de kapen, de plaatsen van het meubilair en de lichte grijze kleur aan de buitenzijde van de kruin (wandelpad) helpen in de geleiding van de gebruikers. De bestaande verlichting op kruisingen wordt teruggebracht, er wordt echter geen nieuwe verlichting geplaatst. Hiermee wordt de verkeersveiligheid voldoende gewaarborgd. *CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid. CROW stelt aanbevelingen en richtlijnen op over bijvoorbeeld vormgeving en maatvoering van verkeersinfrastructuur.
19	Indiener verzoekt om de in onbruik geraakte windmolen op de grens van module 15 en 16 te verwijderen.	De genoemde windmolen wordt niet geraakt door de werkzaamheden ten behoeve van de Versterking. Vanuit de Versterking bestaat er dan ook geen noodzaak om deze te verwijderen. Indien de eigenaar van de windmolen dat wenst, bestaat gedurende de uitvoering van de versterkingswerkzaamheden de mogelijkheid om de windmolen eventueel te laten verwijderen. Door de betreffende omgevingsmanager zal de eigenaar van de windmolen voor de uitvoering hierop worden gewezen.
20	Indiener vraagt om de fietsopgangen bij	Genoemde fietsopgangen worden teruggebracht.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de kaap Kinselmeer en de Blijkmeerpolder in het ontwerp op te nemen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de uitwerking van het integrale ontwerp nader toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingsmaatregelen' is opgenomen dat bestaande voorzieningen, zoals fietsopgangen, weer worden teruggebracht. In het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) zijn voorbeeldoplossingen voor fietsopgangen beschreven.
21	Indiener vraagt om aandacht voor wandelpaden die op de dijk uitkomen en herplaatsing van trappen inclusief fietsgoot en het vervangen van het hek bij het Goudriaanpad.	Beide trappen worden met een fietsgoot teruggebracht. Voor het hele project geldt dat de dijktrappen met fietsgoot worden aangelegd wanneer er een fietspad op de kruin of aan de buitenzijde op het voorland ligt. Ten aanzien van het hek geldt het volgende. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Voor het genoemde hek geldt dat dit in overleg met hoogheemraadschap en het recreatieschap wordt teruggeplaatst gebaseerd op de toekomstige pachtovereenkomsten. Wanneer dit hek terugkomt dan zal dit worden vervangen door een hek zoals beschreven in paragraaf 5.2 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek).
22	Indiener geeft aan dat zowel bij Uitdam als bij Durgerdam uit nader onderzoek is gebleken dat de hoogte van de dijk niet aangepast hoeft te worden. Verder valt indiener op dat er grote hoogteverschillen zijn tussen de modules 13, 14 en 15. Voor de Markermeerdijk, als doorlopende lijn in het landschap, zijn de aansluitingen van de ene op de andere module cruciaal. Indiener verzoekt dan ook nader te onderzoeken of de dijkverhoging bij modules 13 tot en met 15 meer gelijk kan worden getrokken en de aansluitingen in het Vormgevingsplan uit te werken.	De gekozen oplossing voor Durgerdam volgt in een later Projectplan op basis van de Waterwet, hierover kan dan ook nog niet gesteld worden dat de hoogte van de dijk niet wordt aangepast. Voor Uitdam geldt dat de kruin van de dijk op de huidige positie blijft liggen en dat het onregelmatige dijkprofiel wordt hersteld. Doordat dit profiel wordt hersteld wordt de dijk ook enkele decimeters verhoogd op enkele locaties. Door het toepassen van de golfbrekende buitenberm is het niet nodig om de dijk verder te verhogen. Zoals eerder aangegeven zijn integrale ontwerpuitgangspunten vastgesteld. Gelet op het historisch karakter van de dijk, de ligging en de waarden in de omgeving zijn voorafgaand aan het ontwerpproces door een aantal disciplines gezamenlijke ontwerpuitgangspunten bepaald. Daarnaast zijn er

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ontwerpuitgangspunten gedestilleerd uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. In de integrale ontwerpuitgangspunten is nadrukkelijk rekening gehouden met de ruimtelijke kwaliteit van de Markermeerdijken en hun omgeving. Voor een nadere toelichting op deze integrale ontwerpuitgangspunten wordt gewezen op paragraaf 4.1 van het Projectplan hoofdstuk 3 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit dijkversterking (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek).
23	Indiener geeft aan dat zeven bomen gekapt worden waarvoor herplanting verplicht is. Indiener verzoekt om deze bomen bij elkaar te herplanten en te kiezen voor gebiedseigen boomsoorten, zoals de knotwilg of fruitbomen.	Op basis van de Bomenverordening wordt geen bepaalde boomsoort voorgeschreven. Wel volgt uit voorschrift E.2.1. Amsterdam van de Omgevingsvergunning dat binnen 3 maanden na start van de kapwerkzaamheden een concreet herplant- en compensatieplan ter goedkeuring moet worden overgelegd aan de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. In dit plan dient - in overeenstemming met het advies van de hoofdstedelijk bomenconsulent - de boomdiameter en locatie van de bomen aangegeven te worden. In overleg met de gemeente Amsterdam en met degene die krachtens zakelijk recht of een publiekrechtelijke bevoegdheid over de bomen kan beschikken wordt zorggedragen voor herplant voor 1 april 2021. Fruitbomen of knotwilgen passen inderdaad binnen het landschap. De wens van indiener wordt dan ook betrokken bij het opstellen van het herplant- en compensatieplan.
24	Indiener verzoekt om de picknickbanken benedendijks ook terug te plaatsen.	Bestaande picknickbanken benedendijks worden weer terugplaatst. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de herplaatsing van bestaande objecten en voorzieningen toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van deze paragraaf is opgenomen dat bestaande objecten, zoals picknickbanken, weer worden teruggebracht. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
25	Indiener vraag om voldoende vuilnisbakken terug te plaatsen en te zorgen voor een bijbehorend beheerplan.	In paragraaf 4.3.16 van het Projectplan (tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen') is opgenomen dat bestaande objecten, zoals prullenbakken, weer worden teruggebracht. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven. Het HHNK is in gesprek met provincie Noord-Holland en de recreatieschappen over de recreatieve voorzieningen zoals prullenbakken. Het HHNK is voornemens het eigendom van deze voorzieningen over te dragen. Dit betekent dat de recreatieve voorzieningen zoals prullenbakken in de toekomst niet meer door HHNK beheerd zullen worden. HHNK heeft daarom geen apart beheerplan voor de recreatieve voorzieningen. In het voor afronding van de werkzaamheden op te leveren instandhoudingsplan zullen alle objecten worden beschreven, waaronder ook het type beheer en onderhoud. Wanneer de recreatieve voorzieningen zijn overgedragen aan een nieuwe eigenaar dan is deze verantwoordelijk voor het beheer en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		onderhoud.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is in tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van het Projectplan verduidelijkt dat ook fietsopgangen worden teruggebracht. Verder is in paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan opgenomen dat alle geraakte informele strandjes worden teruggebracht.		

Zienswijze ZW-0061: Indiener 61 **Module 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vreest vier jaar of langer te worden geconfronteerd met de directe (financiële) gevolgen van de Versterking, met name als de bereikbaarheid niet gewaarborgd kan worden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.7 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.”. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. In het geval dat toch schade wordt geleden, kan onder voorwaarden in aanmerking worden gekomen voor schadevergoeding. In dat kader wordt voor meer informatie over nadeelcompensatie verwezen naar paragraaf 2.6.5 van deze Nota, waarin onder andere is ingegaan op de mogelijkheid van nadeelcompensatie bij inkomensschade.
2	Indiener geeft aan dat de openbare weg wordt gebruikt voor het (dagelijks) verplaatsen van dieren tussen de huiskavel en de verder weg gelegen weilanden. Maar ook voor overige werkzaamheden van het bedrijf is bereikbaarheid van groot belang. Afrastering aan de zijde van de dijk zijn en blijven noodzakelijk om de dieren te kunnen verplaatsen. Afsluiten van de weg is geen optie. Indiener vraagt wanneer en hoe zij geïnformeerd gaan worden over de details van de werkzaamheden en informeert welke specifieke voorzieningen er worden getroffen om te waarborgen dat hun vee geweid kan blijven worden.	Er wordt voor de uitvoering van de Versterking ter plaatse van de percelen van indiener nog gewerkt aan een detaillering van de werkwijze en planning. In overleg met indiener wordt, indien van de weg gebruik wordt gemaakt bij de uitvoering van de werkzaamheden, een oplossing gezocht voor het verplaatsen van de dieren. In het Projectplan is in paragraaf 10.2 aangegeven dat voor aanwonenden en bedrijven van een afgesloten wegvak voorzieningen worden getroffen, zodat woningen en bedrijven bereikbaar blijven. Voorts is aangegeven dat bestemmingsverkeer naar de woningen, bedrijven en landbouwpercelen met een inrit langs de dijk, ook gebruik maakt van de tijdelijke voorziening die voor langzaam verkeer wordt getroffen.
3	Indiener vraagt welke compensatieregelingen van toepassing zijn en ontvangen graag een gedetailleerde toelichting op deze regelingen.	Voor een nadere toelichting op het thema 'schade' wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. Voor nadere informatie of voor het melden van concrete schade kan indiener contact opnemen met het hoogheemraadschap of de Alliantie.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0062: Indiener 62 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is bezorgd dat vanwege de lange duur van het project en de voorgestelde maatregelen de balans tussen landschapsbeheer en de natuur ernstig zal worden verstoord. Het weidevogelbeheer dat rondom Warder zal door de voorspelbare rustverstoring achterop raken en vossen en grote aantallen ganzen zullen vrij spel gaan krijgen op de weilanden rond Warder. De verwachting is dat hiermee een grote natuurwaarde voorgoed verloren zal gaan.	Om de effecten op natuur in beeld te brengen, zijn voor de Versterking drie rapporten opgesteld: de Passende Beoordeling voor de effecten op Natura 2000-gebieden, de Toetsing Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebieden voor de effecten op provinciaal beschermde gebieden en weidevogels en de Soortenbeschermingstoets voor de effecten op beschermde soorten (respectievelijk bijlage 8.1, 8.2 en 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten zijn de effecten op beschermde natuurwaarden beschreven, net als de eventueel benodigde mitigerende maatregelen en compensatie van resteffecten. Wat betreft vossen en ganzen geldt het volgende. Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In de Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017 (Van waterkeringen naar waterveiligheid) is opgenomen hoe het hoogheemraadschap de bestaande primaire waterkeringen beheert en onderhoudt. Het hoogheemraadschap beheert volgens het principe

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		'natuurtechnisch' beheer, dit wil zeggen beweiding van april tot oktober of twee keer per jaar maaien en afvoeren. De nieuwe dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen. Voor een uitgebreidere toelichting op beheer en onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan. Vossen hebben bosjes of struweel nodig om ergens te kunnen verblijven. Het ontstaan daarvan wordt door het beheer niet gestimuleerd. Bovendien zijn vossen territoriaal en zorgen de nieuwe omstandigheden niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is niet sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie. Ten aanzien van ganzen geldt het volgende. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra’s in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Tevens zijn de Natura 2000-gebieden Polder Zeevang, Markermeer en IJmeer aangewezen voor verschillende ganzensoorten. Ganzen horen dus bij het gebied. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheer mogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE. Uit onderzoeken komt naar voren dat ganzen niet zijn aangewezen als oorzaak voor de stand van de weidevogels. Uit het beheerplan blijkt dat de aantallen van de grutto en goudplevier achteruit gaan. De oorzaak hiervan is niet bekend. Voor beide soorten geldt ook dat de trend landelijk negatief is. In 2015 heeft het CBS het volgende aangegeven "Het verdwijnen van weidevogels hangt samen met de schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Enerzijds gaat het daarbij om directe verliezen van nesten en kuikens doordat bijvoorbeeld steeds vroeger en vaker gemaaid wordt. Ook indirect beïnvloedt de landbouw de weidevogelstand door de verschuiving van gevarieerde, vochtige, kruidenrijke hooilanden naar uniforme gedraineerde percelen met één of twee soorten gras, die makkelijker machinaal te bewerken zijn en een hogere grasproductie opleveren. Daardoor is er minder voedsel, dekking en rust voor weidevogels". In de huidige situatie heeft de provincie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		weidevogelleefgebieden aangewezen. In de huidige situatie vindt hier rond Warder reeds verstoring plaats door de aanwezige weg (verkeer en recreatie) en bebouwing. De Versterking rond Warder leidt wel tot verstoring, maar deze concentreert zich daar waar in de huidige situatie geen weidevogels voorkomen en waar ook al verstoring plaatsvindt. Dit gegeven in combinatie met het feit dat de situatie ter plaatse voor vossen en ganzen niet verbetert, maakt dat in aanvulling van de effecten zoals deze beschreven zijn in voorgenoemde natuurtoetsen er geen grote natuurwaarden verloren gaan.
2	Indiener stelt dat geen sprake is van kleinschaligheid en ontwikkeling. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat daar geen sprake van is en verwijst naar pagina 62 van het Ontwerp Projectplan.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit rapport worden de lokale initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener stelt dat in het ontwerp geen rekening wordt gehouden met het unieke karakter van de Waterfront van het lintdorp. Voor de dijkversterking zijn vanuit de hoogwaterveiligheidsdoelstelling drie typen oplossingsrichtingen geformuleerd. Voor de oplossing in grond zijn ontwerpprofielen opgesteld, die gebaseerd zijn op algemene ontwerpuitgangspunten die volgens de Commissie niet locatie specifiek zijn gemaakt. Door deze aanpak lijken kansen voor een optimaal ontwerp gemist. Voor het dorp Uitdam is daarentegen wel een locatiespecifiek ontwerp gemaakt na druk vanuit de bevolking. Indiener beroept zich op het gelijkheidsbeginsel en vindt dat dit ook voor module 6 zou moeten.	Bij het ontwerp van de Versterking is rekening gehouden met de lokale omstandigheden per module en sectie, zo ook in Warder. Daarnaast is de inpassing van de Versterking één van de twee doelstellingen van het project. In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de aanvulling op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring bestaat met het verplaatsen en verzwaren van een dijk op veen- en kleigrond en wijst erop dat ir. F. Spaargaren hiervoor waarschuwt. Indiener is bezorgd, omdat de risicoanalyse niet mag worden ingezien.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat het gevaar van kwel niet is benoemd in het Ontwerp Projectplan.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap vroegtijdig een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om de veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener is van mening dat het fietspad bovenop, beneden en achter de dijk leidt tot	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gevaarlijke situaties bij het zwembad en bij het kruispunt aan het einde van Warder waar het fietspad wisselt van achter naar boven de dijk.	Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
8	Indiener wijst erop dat bereikbaarheid, ontsluiting, beheer en belasting van het wegennet tijdens uitvoering onduidelijk zijn. Indiener vindt dit onacceptabel.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid geldt het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. Mocht onverhoopt toch schade ontstaan dan zijn de regelingen voor schadevergoeding, zoals beschreven in paragraaf 11.2

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van het Projectplan en paragraaf 2.6.5 van deze Nota van toepassing.
9	Indiener stelt dat er meer en wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn die onvoldoende zijn onderzocht. Indiener noemt alternatieven van ir. Spaargaren en het concept 'bewezen sterkte'.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven, inclusief het plan Spaargaren (Pompen in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, op paragraaf 3.4 van het Projectplan.
10	Indiener wijst op het advies van experts om een visie te ontwikkelen voor het totale gebied: Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee. Indiener sluit zich bij dat advies aan.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
11	Indiener is bezorgd over de gevolgen van de voorgestelde maatregelen (de combinatie verleggen van de dijk met de voorgestelde constructie). Indiener vindt verzakkingen van huizen en erven voortkomend uit het voorliggend plan onacceptabel.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 4. In aanvulling daarop geldt dat vooraf en tijdens de uitvoering zorgvuldig onderzoek wordt gedaan naar de gevolgen van de werkzaamheden voor de bebouwing. Op de locatie van indiener is meetapparatuur geplaatst. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 10.1.8 van het Projectplan. Als uit de Versterking schade voortvloeit kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. Voor het bespreken van individuele risico's wordt indiener uitgenodigd op kantoor van de Alliantie.
12	Indiener heeft bezwaar tegen de grote maar onvoldoende doordachte ingreep in de historische dijk en vraagt om uitstel van besluitvorming omdat de verzwaring misschien niet nodig blijkt te zijn als er meer tijd wordt genomen voor het nog lopende onderzoek.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0063: Indiener 63 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat de noodzaak voor de dijkversterking niet is aangetoond en wijst op lopende onderzoeken die de noodzaak kunnen tegenspreken. De aanvoer van water via rivieren kan dagen van te voren worden gezien, en het water in het Markermeer zou verlaagd kunnen worden.	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. HHNK heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. Het nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Een voorspelling van hoogwater een aantal dagen van tevoren, is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk adequaat teniet te doen. Om de dijken tijdig voldoende veilig te kunnen maken, wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald. Voor een reactie op de door indiener genoemde mogelijkheid om het water in het Markermeer te verlagen, wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota, waarin wordt ingegaan op 'Pompen in de Houtribdijk'.
2	Indiener wijst erop dat minder ingrijpende alternatieven terzijde zijn geschoven, waaronder de inzet van pompen.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven, inclusief het plan Spaargaren (Pompen in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota.
3	Indiener stelt dat het plan grote negatieve gevolgen heeft voor natuur in het algemeen en vogels. Indiener geeft aan dat het onduidelijk is hoe de dieren zich kunnen herstellen.	Om de tijdelijke en permanente effecten op natuur, waaronder vogels, in beeld te brengen, zijn voor de Versterking drie rapporten geschreven: Passende Beoordeling voor Natura 2000-gebieden, Toetsing Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebieden voor provinciaal beschermde gebieden en Soortenbeschermingstoets voor beschermde soorten (respectievelijk bijlage 8.1, 8.2 en 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten zijn de effecten op beschermde natuurwaarden beschreven. Indiener heeft gelijk dat de Versterking tot negatieve effecten op natuur, waaronder vogels, kan leiden. In de drie natuurrapporten is beschreven dat negatieve effecten zullen worden verzacht met mitigerende maatregelen en waar nodig resteffecten worden gecompenseerd.
4	Indiener stelt dat het aanbrengen van 'vreemde' grond de gebiedseigen samenstelling van grondwater verandert.	Voor de gehele Versterking geldt dat wordt gehandeld overeenkomstig het Besluit bodemkwaliteit op het gebied van de vrijkomende en te leveren grond.
5	Indiener stelt dat de risico's van verplaatsing en verzwaring van het dijklichaam niet in te schatten zijn. Er is geen ervaring hiermee en de Risicoanalyse is geheim. Indiener vraagt hoe correcte beslissingen genomen worden.	In Nederland is er ervaring met het toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie, de risicoanalyse en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener wijst erop dat er juist voor gekozen is om in een unieke sfeer en een rustige omgeving te wonen en onderstreept de grote waarde die de Markermeerdijk heeft voor bewoners.	De realisatie van de Versterking kan effect hebben op de woonbeleving zoals die nu door indiener wordt ervaren. Dit negatieve effect voor indiener weegt echter niet op tegen het belang dat met de dijkversterking gediend wordt.
7	Indiener wijst erop dat er geen informatie is ter behoeve van de overlast, bereikbaarheid en belasting van wegen tijdens uitvoering.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid is het volgende van belang. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener vindt het lijken dat economische belangen van de Alliantie belangrijker zijn dan de belangen van huidige en toekomstige bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Ten slotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0064: Indiener 64 namens 50 anderen **Module 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat het doel van de zienswijze is het verkrijgen van uitstel, zodat de Minister aan een onafhankelijke partij opdracht kan geven de voorgenomen ingrepen voor module 7, waarbij 85% van de historische dijk verdwijnt, te beoordelen. Ook kan het onderzoek naar Bewezen Sterkte dan worden afgerond. Indiener stelt dat een deugdelijke doorrekening alleen maar winst kan opleveren en dat als er meer tijd wordt genomen er gelegenheid is op basis van de nieuwste technieken en actuele berekeningen te zien wat de mogelijkheden zijn.	Aan het ontwerp van de Versterking ligt uitgebreid onderzoek ten grondslag naar verschillende alternatieven om het veiligheidstekort op te lossen. Daarbij is het actuele wettelijke ontwerpinstrumentarium gebruikt. Er is geen reden om te wachten op nieuwere technieken. Door gebruik te maken van de meest actuele technische inzichten en om enkele andere redenen is tussen de terinzagelegging van het Ontwerp Projectplan en de vaststelling van het Projectplan voor zes locaties het Voorkeursalternatief nog gewijzigd. Voor een toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6. van het Projectplan. Hieruit volgt voor module 7 dat er sprake is van een wijziging voor sectie HE-10B, waar over een lengte van 1.000 meter een buitenwaartse berm komt. In het Ontwerp Projectplan was hier een buitenwaartse asverschuiving opgenomen. Doordat geen sprake meer is van binnenwaartse stabiliteit als veiligheidstekort, volstaat een buitenwaartse berm als oplossing. Dit zorgt ervoor dat over 36% van de lengte van module 7 de kruin moet worden afgegraven. Verder wordt gewezen op paragraaf 4.3.7 van het Projectplan waarin voor de gehele module is aangegeven wat het Voorkeursalternatief is en hoe tot deze keuze is gekomen. Dit proces is nader toegelicht in paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor nut, noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor de toepassing van het concept 'Bewezen sterkte' en het onderzoek Dijken op veen bij het ontwerp van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het Projectplan (Bewezen Sterkte).
2	Indiener stelt dat de ingreep op het provinciaal monument zo klein mogelijk moet worden gehouden. Indiener vraagt of het verdwijnen van 85% als een zo klein mogelijke ingreep wordt beoordeeld en of de maximale inspanning is gepleegd om te zoeken naar de beste oplossing op maat. Indiener stelt dat de ingreep waarbij de monumentale dijk over 65% van de lengte wordt afgegraven, 20% van de lengte wordt getransformeerd en 15% wordt behouden leidt tot een ernstige aantasting van het landschap en de cultuurhistorische waarde van de dijk. Het hele zichtbare deel van de oude dijk verdwijnt. Indiener is niet zonder meer gekant tegen een dijkversterking, mits nut en noodzaak en de ingrepen stoelen op degelijke gronden en op basis van onafhankelijke expertise wordt ondersteund.	De monumentale status van de dijk is uitvoerig afgewogen bij de totstandkoming van het ontwerp voor de Versterking. Voor een nadere toelichting wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 7 wordt gewezen op paragraaf 4.8 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
3	Indiener stelt dat de zware ingrepen zich niet optimaal verhouden tot de versterkingsopdracht die 'sober' luidt en de doelstelling die zegt dat de aanleg van de dijk zoveel mogelijk moet worden ingepast in de omgeving. Gewezen wordt op het advies van de Commissie m.e.r. Indiener vraagt waarom niets is gedaan met die kritiek. Bij de buitenwaartse asverschuiving van het Voorkeursalternatief veranderen maat, schaal en opbouw van de dijk en is op grote delen gekozen voor flauwere taluds. Indiener acht de voorgestelde asverschuiving buitenproportioneel.	Voor zover indiener verwijst naar het criterium 'sober' wordt gewezen op paragraaf 2.2.2. van deze Nota waarin een toelichting is gegeven op onder andere de betekenis van het begrip 'sober' in relatie tot de Versterking. De noodzakelijke ingrepen aan de primaire waterkering en de omvang en impact daarvan zijn afhankelijk van het veiligheidstekort per module en per sectie. Daarvoor zijn in het kader van de m.e.r.-procedure diverse redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven onderzocht. Indiener verwijst naar het tussentijds toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. van 3 juli 2017. Op 22 maart 2018 heeft de Commissie m.e.r. haar toetsingsadvies uitgebracht. Daarin constateerde de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan oplossingen voldoende is onderzocht. Binnen deze bandbreedte waren volgens de Commissie – door een andere combinatie van oplossingen per (deel)sectie – echter ook andere alternatieven denkbaar, met mogelijk minder negatieve gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit en het milieu. Naar aanleiding van dit advies en naar aanleiding van actuele technische inzichten zijn extra oplossingen onderzocht, waaronder voor module 7 op sectie HE-10B2. Dit onderzoek is opgenomen in de Notitie aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft op 12 juli 2018 een toetsingsadvies uitgebracht naar aanleiding van de aanvulling op het MER. Hierin heeft de Commissie geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt voorts gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Over het werken met steilere taluds wordt opgemerkt dat dit vaak niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		mogelijk is, omdat juist de huidige steilheid van de taluds het veiligheidsprobleem veroorzaakt. Van een buitenproportionele maatregel is geen sprake.
4	Indiener stelt dat HHNK van meet af aan heeft gekozen voor een oplossing in grond. Deze oplossing is niet wettelijk voorgeschreven. Door deze keuze en de keuze voor een Alliantie met marktpartijen met expertise in grondwerk lijken uitvoeringsaspecten geen rol meer te hebben gespeeld bij de ontwikkeling van alternatieven.	Oplossingen in grond zijn niet wettelijk voorgeschreven. Oplossingen in grond hebben echter wel de voorkeur van HHNK gelet op de aan constructies verbonden nadelen. Verwezen wordt naar paragraaf 3.2.7 van het Projectplan. Een constructieve versterking biedt overigens zelfstandig alleen een oplossing voor het veiligheidstekort binnen- of buitenwaartse stabiliteit. Omdat op vrijwel het hele dijktraject het veiligheidstekort 'hoogte' speelt, is een constructieve versterking nergens een zelfstandige oplossing voor dit veiligheidstekort: daardoor is bij een constructieve versterking altijd nog een oplossing in de grond noodzakelijk, bijvoorbeeld een kruinverhoging of een buitenberm. Voor module 7 is een gecombineerde versterking met constructie als mogelijke oplossing in het MER onderzocht. Alles afwegende is echter gekozen voor een buitenwaartse asverschuiving, voor sectie HE-10B2 een buitenwaartse berm en voor sectie HE-12 een kruinverhoging. De onderbouwing van deze keuze is opgenomen in paragraaf 4.3.7 van het Projectplan. De voorkeur voor een oplossing in grond houdt geen enkel verband met de keuze voor een Alliantie met marktpartijen. Voor een nadere toelichting op de publiek-private samenwerking in de Alliantie wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Indiener stelt dat uitvoeringsaspecten geen rol lijken te hebben gespeeld bij de ontwikkeling van alternatieven. Hierover wordt het volgende opgemerkt. Uit paragraaf 1.2 van de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) volgt dat er vijf criteria een rol hebben gespeeld bij de selectie van redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven. Daarbij is onder andere de technische uitvoerbaarheid genoemd. Voor het geval indiener hier doelt op de overlast die de uitvoering met zich brengt voor de omgeving wordt opgemerkt dat dit in eerste instantie geen beperkingen met zich brengt in de selectie van oplossingen die worden meegenomen in het MER. Dus alle oplossingen die voldoen aan de criteria genoemd in paragraaf 1.2 van de Trechteringsnotitie zijn meegenomen. Blijkens paragraaf 4.4 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) hebben de effecten tijdens de uitvoering alleen invloed op het Meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) indien er op het gebied van de permanente effecten nauwelijks onderscheid is. In paragraaf 2.3 van MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) wordt uitvoerig ingegaan op de uitvoeringseffecten van onderzochte alternatieven. De effecten van de aspecten luchtkwaliteit, geluid, trillingen, verkeer en bereikbaarheid, water, archeologie, natuur, landschap/cultuurhistorie en bodemkwaliteit tijdens de uitvoering zijn zorgvuldig onderzocht. Hoofdstuk 5 van MER deel B gaat in op de effectbeschrijving

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		per alternatief. Ten slotte zijn voor elke module de uitvoeringseffecten meegewogen in de afweging die is gemaakt in het Projectplan ten aanzien van de keuze van het Voorkeursalternatief. In dit verband wordt gewezen op paragraaf 4.3.7 van het Projectplan. Uitvoeringseffecten hebben dus wel degelijk een rol gespeeld bij het zorgvuldig afwegen van alternatieven om te komen tot een Voorkeursalternatief.
5	Indiener stelt dat de brei aan wet- en regelgeving het zicht op de totstandkoming van het Voorkeursalternatief niet eenvoudig heeft gemaakt en dat cruciale informatie ontbreekt. Indiener wijst op stroef overleg met HHNK en de Alliantie. Indiener wil dat goed wordt gekeken naar de plannen vanwege de onomkeerbare ingreep in de eeuwenoude dijk en de aantasting van natuur-, cultuurhistorische en archeologische waarden, de besteding van algemene middelen en de jarenlange overlast.	De totstandkoming van het Voorkeursalternatief is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Daarbij is gekeken naar de door indiener genoemde aspecten. Die aspecten zijn uitvoerig onderzocht en afgewogen. Het is onduidelijk welke informatie daarbij zou ontbreken. Wat betreft het overleg met HHNK en de Alliantie het volgende. Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In hoofdstuk 3 van deze Rapportage is toegelicht welke inbreng vanuit de omgeving is gekomen en wat met die inbreng is gedaan in het ontwerp. Voor module 7 wordt verwezen naar paragraaf 3.2.4 van de rapportage. Wat betreft de contactmomenten is hoofdstuk 2 van de Rapportage van belang. Hierin is vanaf 2006 tot en met 2017 in kaart gebracht welke stappen zijn gezet en welke contactmomenten er binnen die stappen zijn geweest. Tot eind 2015 was HHNK de initiatiefnemer. Vanaf dat moment is de Alliantie (waarvan HHNK onderdeel is) initiatiefnemer geworden. Vanaf dat moment is het participatieproces gewoon voortgezet. Dat indiener het contact als stroef heeft ervaren betreuren wij.
6	Indiener stelt dat de indeling in secties de betrokkenheid van burgers niet heeft vergemakkelijkt. Indiener vermoedt dat HHNK het proces in de door haar gewenste richting heeft geprobeerd te sturen. Ook de Commissie m.e.r. worstelt met de indeling in secties en modules, maar met die kritiek is weinig gedaan. Indiener is zich ervan bewust dat uitstel tot claims kan leiden, maar menen dat potentiële kostenbesparingen opwegen tegen die claims.	Het project Markermeerdijken omvat circa 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen het traject op te splitsen in modules en secties. In het MER is juist gekozen om naast de secties ook een indeling in modules te hanteren op een hoger schaalniveau om zo meer inzicht te geven op het integrale plan. Gelet op de fijnmazige lokale kwaliteiten van de dijk en de veiligheidsproblematiek die lokaal kan verschillen is waar nodig nog gebruikgemaakt van secties om zo goed mogelijk bij de lokale situatie en belangrijke waarden aan te sluiten. Op nut, noodzaak en urgentie van het project en waarom verder uitstel niet aan de orde is, is een toelichting gegeven in paragraaf 2.2 van deze Nota.
7	Indiener stelt dat er geen inhoudelijke argumenten zijn om het gevraagde uitstel niet toe te staan. Gewezen wordt op de second opinion van prof. Dr. Ir. M. Kok. Op basis daarvan heeft de Minister de Versterking bij Durgerdam uitgesteld. Gewezen wordt ook op de aanpak bij	De second opinion waar indiener aan refereert, heeft uitsluitend betrekking op module 15 en 16 en op de eventuele aansprakelijkheid van de gemeente Amsterdam als de deadline van het HWBP-2 niet wordt behaald. De second opinion heeft geen betrekking op module 7. Het is onjuist dat Durgerdam (module 16) is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Uitdam en indiener vraagt waarom dit beleid niet wordt doorgetrokken over de rest van het traject waar sprake is van een asverschuiving. Voor module 7 zou dat tot een veel minder ingrijpend ontwerp leiden. Indiener wijst op het gelijkheidsbeginsel en stelt dat nu het draagvlak volledig ontbreekt.	uitgesteld op basis van de second opinion. Op 5 juli 2017 hebben hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier, provincie Noord-Holland en de Minister van Infrastructuur en Milieu (thans: Infrastructuur en Waterstaat) besloten om voor Durgerdam (toen nog module 16 in het project Markermeerdijken) een jaar extra de tijd te nemen om een integraal participatieproces te doorlopen ten behoeve van de keuze van het Voorkeursalternatief voor deze locatie en op basis daarvan een separaat Projectplan op te stellen. Reden voor dit besluit is dat de versterkingsopgave van de Markermeerdijken ter hoogte van Durgerdam onder twee verschillende versterkingsprogramma's valt. Een deel valt onder het traject van de dijk dat in 2006 is afgekeurd en is opgenomen in HWBP-2. Dat deel van Durgerdam is van meet af aan onderdeel geweest van het project Markermeerdijken. Het andere deel is pas in 2011 afgekeurd en opgenomen in (n)HWBP waardoor in beginsel de verwachting was om dit deel niet eerder dan vanaf 2027 te realiseren. Op uitdrukkelijk verzoek van de gemeente en de provincie heeft HHNK in 2015 besloten dit deel naar voren te trekken en toe te voegen aan het project Markermeerdijken en de opdracht van de Alliantie Markermeerdijken. Dit met name om te voorkomen dat twee keer in relatief korte tijd het dorp Durgerdam geconfronteerd zou worden met uitvoeringsoverlast. Als gevolg hiervan is een deel van de inwoners van Durgerdam pas vanaf de start van de Alliantie Markermeerdijken in 2016 betrokken geraakt bij de planvorming voor de dijkversterking voor hun deel van het dorp, terwijl de rest van de inwoners van Durgerdam al vanaf de Startnotitie in 2008 bij het project Markermeerdijken betrokken zijn. Voor alle andere locaties van de dijkversterking Markermeerdijken, waaronder ook module 7, geldt eveneens dat de bewoners al vanaf de start van het project in 2008 betrokken zijn en hebben kunnen deelnemen aan het volledige participatieproces van het project. Voor die delen is er dus geen reden voor uitstel of een andere aanpak. Voor de andere delen geldt 2021 als deadline. Die deadline vloeit voort uit het HWBP-2. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 7. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
8	Indiener stelt dat de voorstelling van zaken over de onveiligheid zoals de Alliantie en het HHNK die brengen in de publieksvoorlichting kwalijk en uitermate suggestief zijn. Indiener wijst op de afbeelding van de website van het	De afbeelding waar indiener op doelt ziet op het 'maximaal overstromingsscenario'. Daar horen meerdere dijkdoorbraken (de rode puntjes) bij, die bij elkaar opgeteld tot dit scenario leiden. HHNK is samen met onder andere de Unie van Waterschappen al jaren bezig het waterbewustzijn

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	HHNK met het 'maximale overstromingsrisico'. Verder zou het HHNK een vooringenomen houding hebben, haast willen maken en geen animo hebben om extra tijd te vragen. Indiener meent dat de duur, omvang en de complexiteit van de problematiek veel bewoners in de afgelopen jaren heeft doen afhaken in het overleg met de Alliantie.	bij zijn inwoners te vergroten. Dit niet met het doel om mensen bang te maken, maar bewust te maken van het feit dat wonen onder zeeniveau niet vanzelfsprekend is. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Het versterken van 33 km dijk in een omgeving als de Markermeerdijken is een uitermate complexe opgave, zowel in technisch opzicht als in juridische context en de samenhang met de omgevingsbelangen. HHNK is al in een vroeg stadium van de planvoorbereiding gestart met de participatie. Daarbij heeft HHNK zich ingezet om belanghebbenden betrokken te houden door te communiceren via de website en nieuwsbrieven, informatiebijeenkomsten te organiseren op grotere en kleinere schaal, een dijkenpanel op te richten, EXPO te organiseren, etc. Het participatietraject heeft wel degelijk tot resultaat geleid, nu er plannen zijn gewijzigd door de intensieve contacten met en inbreng vanuit de omgeving. Het is echter vanzelfsprekend niet mogelijk om aan alle wensen gehoor te geven.
9	Indiener stelt dat archeologische waarden, natuurwaarden en cultuurhistorische waarden expertise vragen en wijzen daarom op de visie van verenigingen en verzoeken voor zover die module 7 raken bijzondere aandacht te geven.	De door indiener genoemde aspecten zijn uitvoerig onderzocht. Dat onderzoek ligt ten grondslag aan de keuze van het Voorkeursalternatief voor het ontwerp van de Versterking. Voor zover wordt gewezen op andere zienswijzen, wordt gewezen op de reactie bij de betreffende zienswijzen.
10	Indiener stelt vast dat het aan informatie ontbreekt om tot een gefundeerd oordeel te komen over de risico-analyse, omdat die ontbreekt in de bijlagen. Er is geen enkele transparantie voor bewoners waar het eigen opstallen betreft. De risico-analyse is van essentieel belang om de gevolgen te kunnen beoordelen.	De aanpak van de Versterking is erop gericht om schade in de omgeving te voorkomen. De effecten van de voorgenomen versterkingsmaatregelen zijn tijdens de planuitwerkingsfase onderzocht en verwerkt in de relevante planproducten. Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
11	Indiener wijst op de waarschuwing van ENW in het advies van 7 december 2015 dat ingrepen in de dijk kunnen leiden tot wezenlijke veranderingen in de situatie en de aanbeveling om specifiek aandacht te besteden aan de effecten en	De afsluitende laag waar indiener op doelt wordt niet weggehaald voor de realisatie van de Versterking. Daarmee zullen de door indiener genoemde risico's niet ontstaan. Het is juist dat de realisatie van de Versterking risico's met zich kan brengen. Die risico's zijn zo goed mogelijk in kaart gebracht en er zijn

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	risico's die samenhangen met ingrepen aan de bestaande dijk en de directe omgeving. Indiener wijst verder op de brief van het ENW van 2 november 2015 over de waarschuwing voor het gevaar van het weghalen van de afsluitende sliblaag. Voorts wijst indiener op de het project N23 Westfrisiaweg en Enkhuizen-Hoorn. Ook de Commissie m.e.r. heeft gewezen op de gevolgen van de buitenwaartse asverschuiving en de Alliantie zelf zou hebben aangegeven in het Projectplan dat zettingen en kruip moeilijk vooraf te bepalen zijn.	maatregelen opgenomen in het Projectplan. Een en ander is toegelicht in paragraaf 2.6 van deze Nota, waarin in paragraaf 2.6.3 ook is ingegaan op risico's ten aanzien van zettingen. Voor zettingen geldt het volgende. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan.
12	Indiener wil zien welke analyses door de Alliantie zijn gemaakt en wat de gevolgen zijn voor hun panden. In eerste instantie zou terughoudend maar niet afwijzend zijn gereageerd. Er zou onderscheid zijn gemaakt tussen dijkvakken. Indiener wijst op het gespreksverslag van 5 april 2017 en citeert daar uit.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 10 van deze zienswijze.
13	Indiener wijst op het gesprek van 8 mei 2017 waar geen technische experts aanwezig waren en waar een discussie plaatsvond over de risicoanalyse en concrete risico's van het verplaatsen van grote grondlichamen op slappe ondergrond. Indiener heeft toen begrepen dat de risicoanalyse geheim zou blijven en dat dit een keuze van de Alliantie is. Dit komt echter niet terug in het verslag. Verder wijst indiener op brieven die tussen indiener en de Alliantie zijn gewisseld. De Alliantie zou hebben gewezen op de website voor meer informatie over het bouwen op slappe grond, maar die informatie is heel summier. Ook blz. 126 van het MER deel A is summier op dit punt.	Wat betreft opmerkingen van indiener over de onvolledigheid van het verslag van het gesprek van 8 mei 2017 kan worden gemeld dat dit verslag in concept aan indiener is gezonden met de vraag of indiener daar opmerkingen op heeft. Indiener heeft daar niet op gereageerd. Daarmee is het verslag definitief geworden. Er is echter wel nader contact geweest met indiener over de openbaarmaking van de risicoanalyse. Op 21 december 2017 is een reactie op de brief van 12 december 2017 van indiener gezonden. Ook daarna is er contact geweest, en op het moment van schrijven van deze reactie is het hoogheemraadschap in gesprek met indiener over het verstrekken van nadere informatie. Zie verder de reactie bij onderdeel 10 van deze zienswijze. Wat betreft de informatie op de website geldt dat het algemene informatie over bouwen op slappe grond betreft, en niet locatiespecifieke informatie waar indiener naar op zoek is. De risico's van het bouwen op slappe grond zijn echter in beeld, en daar zal rekening mee worden gehouden bij de uitvoering van de Versterking. In paragraaf 5.1 van het Projectplan is toegelicht hoe dat wordt gedaan en hoe bij de uitvoering rekening zal worden gehouden met de bijzonderheden van de locatie.
14	Indiener wijst erop dat methodes als	Zoals in het Projectplan paragraaf 10.1.7 en in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	tijdelijke overhoogte worden ingezet, terwijl veel en snel ophogen kan leiden tot instabiliteit van de ophoging. Verder wijst indiener erop dat bewoners ten behoeve van funderingen sonderingen hebben gedaan en dat daaruit volgt dat de zandlaag een zeer grillig hoogteverloop heeft. Daardoor bestaat het gevaar dat men met de verticale drainage onbedoeld in de zandlaag prikt met het gevaar dat er water van het Markermeer in de onderste lagen loopt en onder de oude dijk terecht komt en de druk oploopt. Kwel werkt destabiliserend.	paragraaf 2.6.3 van deze Nota is toegelicht, wordt de grond juist in meerdere ophoogslagen aangebracht om te voorkomen dat de instabiliteit optreedt. Wat betreft de verticale drainage is het volgende van belang. Door middel van sonderingen wordt het verloop van de bodem bepaald, op basis waarvan wordt bepaald hoe diep de verticale drainage wordt toegepast. Deze wordt niet dieper dan mogelijk toegepast, om te voorkomen dat er onaanvaardbare effecten zoals kwel zullen optreden.
15	Indiener stelt dat de risico's rechtstreeks het belang van bewoners raken. De door de Alliantie verstrekte informatie is onvoldoende om de plannen degelijk te kunnen beoordelen. Alternatieve oplossingen worden onvoldoende vergeleken. De keuze van HHNK voor de samenwerking met aannemers heeft tot gevolg dat de gewenste transparantie niet mogelijk is. Het geheim houden van de risicoanalyse is niet acceptabel en het argument dat deze voor grote projecten nooit openbaar zijn is onjuist en ongepast. Indiener verzoekt tot opschorting van de ter inzage legging zolang de risicoanalyse niet is verstrekt.	Voor een reactie op het thema 'risicoanalyse' wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 10 van deze zienswijze. Ten aanzien van de vergelijking van alternatieven is een reactie gegeven bij onderdeel 4 en 5 van deze zienswijze. In paragraaf 2.7 van deze Nota is ingegaan op de samenwerking tussen markt en overheid in de vorm van de Alliantie.
16	Indiener stelt dat bij de marktpartijen een gebrek aan motivatie zou kunnen bestaan om buiten de eigen scope en expertise te zoeken naar alternatieven bij eventueel concurrerende partijen. Indiener verzoekt in de gelegenheid te worden gesteld kennis te nemen van de inhoud van de aanbestedingscontracten. Indiener is niet primair geïnteresseerd in bedragen, maar het gaat om de verhouding tussen opdrachtgever en aannemers. Indiener vraagt zich af hoe het bestuurlijk in elkaar steekt dat HHNK opdrachtgever en participant in de Alliantie is. Indiener willen nadere informatie om na te gaan of sprake is van een ongewenste belangenverstrengeling.	Op de samenwerking binnen de Alliantie en het onderzoek naar alternatieven is hiervoor reeds ingegaan. Voor zover indiener verzoekt om inzage in de Alliantie-overeenkomst wordt eveneens verwezen naar paragraaf 2.7 van deze Nota.
17	Indiener stelt dat diverse malen is geïnformeerd naar de wijze waarop schade aan woningen wordt afgehandeld en welke voorzieningen zijn getroffen. Gewezen wordt op het gespreksverslag van 5 april 2017 en de belofte informatie ter hand te stellen hetgeen nog niet is gebeurd. Het Ontwerp Projectplan biedt geen enkele houvast. Indiener verzoekt de Alliantie spoedig een concreet en gedetailleerd document over het schadeprotocol en	Voor de wijze waarop eventuele schade wordt afgehandeld, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	schadevergoedingen als nadeelcompensatie, planschade en uitvoeringsschade ter hand te stellen en deze toe te lichten samen met de risicoanalyse.	
18	Indiener wijst op het rekenmodel dat wordt ontwikkeld om voor de Markermeerdijken en specifiek locaties waar het de verwachting is dat Bewezen Sterkte kan worden toegepast, te rekenen met de toetsmethode. Indiener wijst op de twee randvoorwaarden van Rijkswaterstaat voor het selecteren van deze toepassingslocaties. In het Ontwerp Projectplan zijn vier locaties aangewezen, twee daarvan vallen in Module 7. Indiener vraagt zich af wat hier werkelijk mee zal worden gedaan. Indiener wijst op de voorwaarde dat, zodra het rekenmodel gereed is, een hertoetsing plaatsvindt voor de Toepassingslocaties. Indiener wijst op het gevaar dat de brief van Infrastructuur, Leefomgeving en Transport (toezichthouder van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) voor één of meer toepassingslocaties niet tijdig gereed kan zijn voor 1 juli 2018 en op het gevaar dat er toch nog sprake is van een veiligheidstekort. Dit zou betekenen dat die betreffende locatie wordt uitgevoerd conform hetgeen nu is opgenomen in het Projectplan. Indiener stelt dat het ongepast is dat de Alliantie bepaalt dat voor 1 juli 2018 de methode afgerond moet zijn. Indiener stelt dat er sprake is van een onwenselijke belangenverstrengeling omdat HHNK zich hierbij volledig afhankelijk heeft gemaakt van marktpartijen die de berekeningen uitvoeren en bovendien uitvoerder zijn. Indiener verzoekt om inzage in de berekeningen van het onderzoek Bewezen Sterkte die tot op heden zijn uitgevoerd.	Op de toepassing van het concept 'Bewezen sterkte' als aanvulling op de gehanteerde toetssystematiek en/of op de ontwerpmethodiek is uitgebreid ingegaan in paragraaf 2.2.4 van deze Nota en in paragraaf 3.4 van het Projectplan. Aan de vier toepassingslocaties zijn in 2018 nog twee nieuwe locaties toegevoegd. Hoe de Toepassingslocaties zijn bepaald volgt uit paragraaf 3.1.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). De opgestelde Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) gaat dieper in op de berekeningen die zijn uitgevoerd voor de toepassingslocaties. Wat betreft de zorgen van indiener over de rol van de Alliantie bij de berekeningen voor de toepassingslocaties is het volgende van belang. Het is inderdaad de Alliantie die de berekeningen voor haar rekening neemt. Rijkswaterstaat is echter verantwoordelijk voor de gehele methodiek en kijkt daarom mee met de Alliantie. De totstandkoming van een goedgekeurd rekenmodel is en blijft de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat, de Alliantie is slechts uitvoerder. Daarmee is er geen sprake van belangenverstrengeling.
19	Indiener wijst op figuur 40 waarin een loswal is voorzien in de directe nabijheid van een proeflocatie Bewezen Sterke in module 7. Indiener vraagt in hoeverre de Alliantie de proeflocaties voor Bewezen Sterkte serieus neemt als deze locatie of de nabije omgeving is aangewezen voor een loswal. Indiener vraagt tevens in hoeverre sprake kan zijn van een mogelijk gevolg voor de	Zoals toegelicht in de reactie op onderdeel 18 van deze zienswijze zijn zes toepassingslocaties doorgerekend met de geavanceerde toetsmethode Bewezen Sterkte. Hieruit is gebleken dat voor de toepassingslocaties nog steeds sprake is van een veiligheidstekort en dat de locaties dan ook versterkt moeten worden. De loswal is dus wel degelijk nodig.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	locatie van de gekozen loswal als het onderzoek Bewezen Sterkte tot gevolg heeft dat ingrijpende werkzaamheden op deze proeflocatie achterweg zullen blijven.	
20	Indiener vraagt zich af tot waar de in het Ontwerp Projectplan genoemde actuele technische kennis reikt en in welke mate de Alliantie bereid is om technieken die vallen buiten de eigen expertise dan wel extern moeten worden ingekocht, in te zetten. Daarbij wordt gewezen op 'dijken op veen' en de veiligheidsnormering uit 2017. Ter illustratie wordt gewezen op de vernagelingstechniek van JLD-dijkstabiliatoren, die nergens onder de loep is genomen in het Projectplan. Gewezen wordt ook op de brief van ENW d.d. 20 oktober 2012 waarin die techniek wordt aangemoedigd. Indiener is ontstemd en verbaasd over de mededeling van de directeur van JLD-dijkstabilisatoren dat het hem niet is toegestaan informatie te delen over de Markermeerdijken.	Bij het ontwerp voor de Versterking is het officiële en ten tijde van het schrijven van deze reactie meest recente ontwerpinstrumentarium gehanteerd. Dit is reeds toegelicht in de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. Na de vaststelling van het Ontwerp Projectplan in november 2017 zijn er onder andere naar aanleiding van actuele technische inzichten wijzigingen doorgevoerd in het ontwerp. In tabel 2 'Veiligheidstekort 2071 per module' in paragraaf 3.1 van het Projectplan is het verschil tussen het veiligheidstekort in 2006 en in 2017 toegelicht. Het veiligheidstekort in 2017 is daarin aangeduid als 2071 omdat het ontwerp 50 jaar veilig moet zijn (gerekend vanaf 2021, het moment waarop de Versterking gereed is). Voor het onderwerp Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Op basis van de verkregen inzichten bij de pilot in de Watergraafsmeer kan over het toepassen van de vernagelingstechniek van JLD dijkstabilisatoren meer gezegd worden. Om op grote schaal deze dijkstabilisator toe te passen dient deze innovatie de status 'bewezen techniek' te krijgen en zou er meer ervaring vanuit de uitvoering en beheer opgedaan moeten worden. Feitelijk zijn er dus nog onvoldoende harde feiten over of het al dan niet een veilige oplossing is, de raming, de beheersinspanning, de toetsbaarheid, en de uitvoeringsaspecten. Gegeven het ontbreken van deze gegevens kan er niet op voorhand besloten worden om deze techniek toe te passen. Insteek is dat deze techniek toegepast zou kunnen worden als een innovatie (pilot) bij knelpuntlocaties in de Markermeerdijken om mede kennis en ervaringen op te doen.
21	Indiener stelt dat in het Ontwerp Projectplan bij versterkingsoplossingen niet inhoudelijk wordt ingegaan op alternatieve innovatieve versterkingen. Er worden een aantal genoemd, maar die worden niet nader geduid of als alternatief onderzocht. Indiener vraagt wat bepalend is geweest om uitsluitend voor constructieve oplossingen te kiezen als de ruimte ontbreekt om te versterken in de grond. Gevraagd wordt of het alternatief 'combinatie van constructieve maatregelen en kruinophoging' voor module 7 is onderzocht en wat de uitkomst daarvan was. Indiener stelt dat de kans dat nieuwe technische inzichten qua ontwerp of uitvoering alsnog worden ingepast zeer klein is vanwege de in het Ontwerp Projectplan uitermate	Per module en per sectie is een aantal alternatieven onderzocht voor het laten voldoen van de dijk aan de normen uit de Waterwet. Daarbij zijn bewezen technieken, zoals bijvoorbeeld Dijken op veen, toegepast en is uitgegaan van het actuele ontwerpinstrumentarium. Op basis van een afweging van de alternatieven en hun effecten, is vervolgens het Voorkeursalternatief bepaald voor het ontwerp van de Versterking. Voor de vragen van indiener over constructieve versterking wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze. Het is niet zo dat voor iedere versterkingsoplossing alle innovatieve constructieve oplossingen onderzocht hadden moeten worden. Pas als een constructieve oplossing wordt getroffen, wordt beoordeeld welke oplossing er wordt gekozen (zoals bij Uitdam de vernagelingsconstructie). Voor module 7 is het alternatief 'constructieve oplossing met kruinverhoging' niet onderzocht. Dit alternatief is in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	beperkende randvoorwaarden in paragraaf 4.7. Indiener vraagt waarom inpassing van werkelijk nieuwe technologie, hoe minder invasief of minder kostbaar ook, uitdrukkelijk door de Alliantie wordt uitgesloten. Waarom zijn met de vernagelingstechniek geen berekeningen gemaakt voor de module 7?	de trechtering afgevallen. Gewezen wordt op de paragrafen 1.2 en 2.7 van de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek). In paragraaf 1.2 is toegelicht op welke wijze de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven zijn geselecteerd en in paragraaf 2.7 is aangegeven welk resultaat dit heeft opgeleverd voor module 7. Voorts wordt verwezen naar de Notitie aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) waarin is aangegeven dat er voor sectie HE-10B2 nog een wijziging is opgetreden in de onderzochte alternatieven. Het is onjuist dat nieuwe technologie uitdrukkelijk uitgesloten zou zijn. Op een gegeven moment moet er echter een ontwerp worden vastgesteld en kan niet oneindig worden gewacht op nieuwe technologieën. Paragraaf 4.7 van het Projectplan, waar indiener op wijst, is niet bedoeld om nieuwe versterkingsoplossingen door te voeren. Die keuze is gemaakt met de vaststelling van het Projectplan. De flexibiliteitsbepaling maakt het wel mogelijk om binnen de gestelde voorwaarden een ontwerpwijziging door te voeren zonder dat meteen het Projectplan gewijzigd moet worden. Die wijziging kan ook het gevolg zijn van een innovatieve techniek.
22	Indiener verzoekt een alternatieve variant met JLD-dijkstabilisatoren alsnog te onderzoeken voor module 7. Als de berekeningen al wel zijn gedaan wil indiener inzage in de resultaten. Indiener verzoekt verder de mogelijkheid open te houden om innovatieve technieken of kostenbesparende maatregelen inpasbaar te maken binnen de dijkversterkingsopgave. Indiener verzoekt voorts duidelijkheid over op basis van welke gronden wordt besloten af te wijken van het goedgekeurde plan, welke procedure geldt en welke overwegingen er zijn ten aanzien van overschrijdingen van budget. Tot slot verzoekt indiener hen te laten weten wat er gebeurt als blijkt dat niet gebruik is gemaakt van de meest actuele meetgegevens, ook als het gegevens betreft die op het uitvoeringsmoment nog niet wettelijk inpasbaar zijn, maar wel wijzen op mogelijkheden voor een minder invasieve of goedkopere oplossing.	Voor de JLD-dijkstabilisatoren wordt gewezen op hetgeen in de reactie op onderdeel 20 van deze zienswijze daarover is opgemerkt. Met betrekking tot de flexibiliteitsbepaling wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 21 van deze zienswijze. Het vaststellen van het besluit kan niet blijven wachten op eventuele nieuwe technologieën. Voor het project Markermeerdijken geldt op grond van HWBP-2 de deadline 2021. Uiteraard bestaat altijd de mogelijkheid, als daarvoor redenen bestaan het Projectplan te wijzigen. Gezien de urgentie van de Versterking en de stand van zaken ten tijde van het opstellen van deze reactie op de zienswijzen is daartoe geen aanleiding. Wat indiener bedoelt met de vraag wat er gebeurt als er niet gebruik is gemaakt van de actuele meetgegevens is niet duidelijk. Voor zover indiener vraagt of bij het ontwerp van de Versterking de meest actuele gegevens zijn gebruikt, kan worden bevestigd dat dit het geval is. Mochten er na vaststelling van het Projectplan nog nieuwe gegevens bekend worden dan kunnen deze betrokken worden bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp. De uitwerking van het ontwerp dient echter te passen binnen het vastgestelde Voorkeursalternatief, het daarvoor gereserveerde ruimtebeslag en de flexibiliteitsbepaling van paragraaf 4.7 van het Projectplan.
23	Indiener vraagt of de Alliantie met de opgestelde ontwerpprofielen voor	In de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze is reeds ingegaan op de redenen waarom oplossingen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	oplossingen in de grond, gebaseerd op een aantal algemene ontwerpuitgangspunten die niet locatie-specifiek zijn gemaakt, niet mogelijkheden onbenut laat. Gewezen wordt op het advies van ENW van 4 december 2017. Indiener stelt dat uitvoeringsaspecten geen rol lijken te hebben gespeeld bij de ontwikkeling van alternatieven. Indiener vraagt waarom module 7 niet is benaderd vanuit een 'op maat oplossing' zoals ENW adviseert en of aangetoond kan worden of dat niet zou leiden tot een aanzienlijk minder ingrijpende versterkingsoplossing in Module 7.	in grond een belangrijke rol spelen bij het oplossen van de veiligheidsopgave. Het project Markermeerdijken omvat ca. 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen het op te splitsen in modules en secties. Per sectie is de versterkingsoplossing gekozen op grond van onderzoek naar verschillende alternatieven. Dat is gedaan aan de hand van representatieve dwarsprofielen, die gelden voor een deel van het traject. Daarmee is er dus een oplossing op maat gekozen. Een verdere onderverdeling zal niet leiden tot een andere versterkingsoplossing. Dit is ook onwenselijk omdat het uit landschappelijk oogpunt op bezwaren zou stuiten. Wat betreft het ENW-advies waar indiener op wijst, is van belang dat dit advies gaat over toekomstige toetsingen van primaire waterkeringen. Het ontwerp van de Versterking is gebaseerd op de normering zoals die vanaf 2017 in de Waterwet is vastgelegd. Voor de opmerking van indiener dat uitvoeringsaspecten geen rol lijken te hebben gespeeld bij de ontwikkeling van alternatieven wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze.
24	Indiener vraagt waarom voor het traject Zeevang op module 7 geen profielen met steilere taluds (bijv. 1:2) zijn gekozen die, die zeker ten aanzien van het binnentalud, meer overeenkomen met het oude zeedijkprofiel in combinatie met hoge korte bermen. Gewezen wordt op het advies van de Commissie m.e.r. (rapport 3129, pagina 3): "Uitgaande van een buitendijkse verzwaring (deels) tegen de bestaande zeedijk aan – in de vorm van een dubbeldijk – kan een kruinverhoging worden gerealiseerd en kan de stabiliteit van het buitentalud worden verbeterd." Indiener vraag waarom die oplossing niet als alternatief wordt genoemd in het Ontwerp Projectplan. Verder wijst indiener erop dat in het advies van de Commissie m.e.r. is opgenomen dat als wordt uitgegaan van een combinatieoplossing 'constructie binnendijks met kruinverhoging buitendijks' en het opnieuw aanbrengen van taludbekleding, dit een reële oplossingsrichting is. Indiener vraagt waarom deze voorziening in Module 7 alleen is voorzien bij woning IJsselmeerdijk 30.	De huidige steile binnentaluds bij de dijk dragen bij aan het falen van de dijk en veroorzaken daarmee mede het veiligheidsprobleem. Bij het zoeken naar de versterkingsoplossingen is zoveel mogelijk aangesloten bij de huidige kwaliteit en uitgangspunten van de dijk. Eén van de integrale ontwerpuitgangspunten is een binnentalud dat niet flauwer is dan 1:3. De taluds worden zo steil mogelijk gehouden zonder dat de dijk hierdoor mogelijk faalt. Naar aanleiding van het tussenadvies van de Commissie m.e.r waar indiener op wijst, zijn nog extra oplossingen in het MER onderzocht. Het gaat onder meer om de oplossing van een gecombineerde versterking met een constructie waar de Commissie in haar tussenadvies om heeft gevraagd. Inmiddels heeft de Commissie m.e.r. in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. De zogenaamde dubbeldijk is geen redelijkerwijs te onderzoeken oplossing vanwege de omvang van het ruimtebeslag. Ten aanzien van het in het Ontwerp Projectplan genoemde lokale maatwerk in de vorm van een constructie bij de woning IJsselmeerdijk 30 wordt opgemerkt dat dit maatwerk in het Projectplan niet meer is opgenomen omdat vanwege de nadere detaillering van het ontwerp voor de Versterking het bebouwde perceel ook zonder maatwerkconstructie gespaard wordt. Dit is nader toegelicht in paragraaf 1.6 van het Projectplan. Ten aanzien toepassing van constructies in zijn algemeenheid, met name bij woningen, wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze.
25	Indiener vraagt welke overwegingen een rol hebben gespeeld bij het kiezen van	Er heeft een trechtering plaatsgevonden naar redelijkerwijs te onderzoeken alternatieven. Daaruit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de drie alternatieven voor module 7. Ook wil indiener weten waarom alleen alternatieven in grond zijn onderzocht, en niet ook daarbuiten is gekeken. Indiener wil inzage in alle eventueel niet genoemde alternatieven die onderzocht zijn.	blijkt welke oplossingen zijn afgewogen en welke oplossingen in het MER worden onderzocht. De commissie voor de MER heeft in het toetsingsadvies geoordeeld dat met de in het MER onderzochte alternatieven de bandbreedte aan oplossingen voldoende in beeld is gebracht. Voor module 7 zijn oplossingen in grond onderzocht, een oeverdijk en op een deel van de module een oplossing in grond met een constructie. In de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze is reeds ingegaan op de redenen waarom oplossingen in grond een belangrijke rol spelen bij het oplossen van de veiligheidsopgave.
26	Indiener vraag hoe de maatregel van een tijdelijk steunberm ter hoogte van de IJsselmeerdijk, dijkpalen 81 tot 84 wordt ingepast.	De tijdelijke steunberm waar indiener op doelt werd genoemd in tabel 16 (paragraaf 8.3.2.5) van het Ontwerp Projectplan waarin is toegelicht wat de invloed van de Versterking is op buitendijks gelegen informele strandjes langs de Markermeerdijken. Aangegeven was dat het ontwerp de locatie van het strandje ter hoogte van IJsselmeerdijk 26 raakt. In het Projectplan is tabel 16 echter de verwijzing naar een steunberm verwijderd en is aangegeven dat het ontwerp van de Versterking de locatie van het strandje raakt, inclusief werkstrook en voorbelasting. Er wordt dus geen steunberm ingepast.
27	Indiener meent dat het opvalt dat waar al voorlanden bestaan veel minder zware ingrepen zijn voorzien, maar dat dit niet het geval is op de plaatsen waar nieuw voorland wordt aangebracht. Indiener stelt dat er tweeledig wordt ingegrepen: asverschuiving en afgraven oude dijk en aanleg van nieuw voorland. Indiener vraagt waarom op plekken waar nieuw voorland is voorzien geen rekening wordt gehouden met ingrepen aan de dijk en of daar berekeningen voor zijn. Verder vragen zij of het voorland niet zo ingezet kan worden dat het ook een rol speelt in de versterking zoals bij bestaande voorlanden in module 7.	De voorlanden die in module 7 worden aangebracht zijn (met name ook in vergelijking met andere voorlanden die reeds aanwezig zijn) dusdanig gering van omvang dat deze geen invloed hebben op de omvang van de Versterking. Bovendien worden ze niet vanuit het oogpunt van de dijkversterking aangebracht, maar vanuit ruimtelijke en ecologische kwaliteit.
28	Indiener vraagt hoe verklaard kan worden dat bij 'bodem/zetting' bij de voorkeursvariant slechts 1 '-' staat terwijl 65% van het dijktraject wordt afgegraven waardoor zetting en kruip over een groot deel van het traject wel een risico vormt. Hoe is tot deze beoordeling gekomen?	Zetting treedt vooral op door (tijdelijke) ophogingen en niet zozeer door afgraving van de dijk. De beoordelingsmethodiek voor zettingen is toegelicht in paragraaf 2.2.6 van deel B van het MER. Aan de beoordelingsmethodiek liggen bodemgegevens ten grondslag, die door middel van een expert judgement zijn vertaald naar zones met een kans of een kleine kans op zettingen. Verder is toegelicht dat in de zone met een horizontale afstand vanaf de teen van de tijdelijke ophoging van 1 tot 2 maal de dikte van het pakket slappe lagen (dus 10 tot 20 meter vanaf de teen van de tijdelijke ophoging) sprake is van een kleine kans op zettingen. Daarbij hoort de score '-'.
29	Indiener concludeert dat de twee woningen met een kleine kans op zettingen in het Voorkeursalternatief de woningen aan de IJsselmeerdijk 25 en 26 zijn. Die mening is echter niet actueel, de woning op nummer 25 is	Het betreft inderdaad de panden aan de IJsselmeerdijk 25 en 26. De informatie over de bouwkundige kwaliteit van de woningen is in het MER niet betrokken in de effectbeoordeling, maar is alleen ter informatie toegevoegd. De effectbeoordeling heeft namelijk alleen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	volledig verbouwd in 2017 en nummer 26 betreft een traditionele dijkwoning met hooikap. Indiener vraagt welke opstallen de Alliantie bedoelt met 'de panden bij dijkpaal 82' en waarop zij de kwalificatie van de staat van de woningen baseert en hoe actueel die gegevens zijn. Voorts vraagt indiener een hoe kleine kans op zetting wordt gekwalificeerd.	plaatsgevonden aan de hand van de ligging van de gebouwen in de twee onderscheiden zones (zone met kans op zettingen of kleine kans op zettingen), zoals toegelicht in de beoordelingsmethodiek in paragraaf 2.2.6 van deel B van het MER. De informatie over de globale bouwkundige kwaliteit is afgeleid uit een uitgevoerde inventarisatie d.d. 11-9-2014. Hierin is de verbouwing van de woning aan de IJsselmeerdijk 25 niet betrokken. Zoals reeds aangegeven heeft dit echter geen gevolgen voor de effectbeoordeling op het gebied van zettingen. De onderbouwing van de bouwkundige kwaliteit van woningen gebeurt op basis van expert judgement in combinatie met berekeningen.
30	Indiener stelt dat de historische steenbekleding Noordse steen op het buitentalud verdwijnt in module 7. Ten onrechte wordt gesteld dat de dijkbekleding in de huidige situatie bestaat uit betonzuilen. Indiener ziet graag hergebruik van het historische materiaal, waarop de provinciale monumentenstatus mede betrekking heeft. Voor het wijzigen van provinciaal beschermde monumenten is een omgevingsvergunning nodig. Dat het waterstaatsbelang te allen tijde voorrang heeft, mag geen argument zijn om historische steenbekleding niet opnieuw te gebruiken. Indiener vraagt wat er precies in de plaats komt daarvan en waarom dit niet terugkomt en op welke plaatsen hergebruik wel is voorzien.	Voor een reactie op dit onderdeel van deze zienswijze wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Voor het wijzigen van de dijk als provinciaal monument is inderdaad een omgevingsvergunning nodig. Deze vergunning is een van de besluiten die is meegenomen in de door Gedeputeerde Staten gecoördineerde procedure voor de Versterking. De aanpak die ziet op het terugplaatsen van Noordse steen is als voorschrift aan die vergunning verbonden.
31	Indiener vraagt in hoeverre bij het ontwerp voor module 7 rekening is gehouden met het element 'scherpe overgang naar water' en of er alternatieven zijn die de monumentale status meer recht doen.	De scherpe overgang van de dijk naar het water wordt veroorzaakt door het bijzondere profiel van de dijk: smal met steile taluds. Deze vorm van het profiel is onderdeel van de historisch-morfologische betekenis die in de redengevende omschrijving van de Noorder IJ- en Zeedijken als beschermde waarde van het monument is aangeduid. Zoals toegelicht in paragraaf 4.8 van de Rapportage cultuurhistorie hebben de twee andere onderzochte alternatieven (een oeverdijk en een gecombineerde versterking met constructie) minder effect op deze waarde. Voor die alternatieven is echter niet gekozen omdat die alternatieven andere nadelen hebben die niet opwegen tegen het effect van het Voorkeursalternatief op de waarde van het profiel van de dijk. Voor een toelichting op de keuze voor het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 4.3.7 van het Projectplan.
32	Indiener vraagt welke toeristische voorzieningen getroffen worden in module 7 en waar die gebleven zijn in het plan. Ook vraagt indiener op welk moment en op welke wijze bewoners daarbij betrokken worden.	In module 7 zijn geen recreatieve voorzieningen voorzien als meekoppelkansen bij de Versterking. Er worden uitsluitend ecologische meekoppelkansen gerealiseerd, zoals beschreven in tabel 4 van het Projectplan. Mochten er in de toekomst nog andere meekoppelkansen gerealiseerd worden, dan zullen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		die met een nieuw besluit mogelijk worden gemaakt waartegen afzonderlijke rechtsbeschermingsmogelijkheden openstaan.
33	Indiener vraagt wanneer het bekend is welke constructie ter hoogte van IJsselmeerdijk 30 te Warder gebruikt zal worden en wanneer de exacte locatie met de bewoners wordt gedeeld. Ook wil indiener weten op welke wijze de woonbeleving van die woning licht negatief kan worden beïnvloed. Verder vraagt indiener wat de bepalende factoren zijn om te besluiten in de nabije omgeving van deze woning al dan niet een constructieve oplossing te willen toepassen. Indiener wil weten of er meer woningen zijn waar in potentie een vergelijkbare ingreep kan worden gedaan.	In de reactie op onderdeel 24 van deze zienswijze is reeds aangegeven dat het lokale maatwerk in de vorm van een constructie bij IJsselmeerdijk 30 is komen te vervallen. In zijn algemeenheid is het zo dat het toepassen van maatwerk is meegenomen in het onderzoek naar de effecten als dat op een bepaalde locatie wordt toegepast. Daarbij is uitgegaan van een worst case situatie, dat wil zeggen een afstand van minder dan 10 meter tussen de constructie en de woning. In dat geval is het effect van de constructie licht negatief. Licht negatief is een beoordeling die wordt toegepast om in een MER verschillende alternatieven tegen elkaar af te kunnen zetten. Het effect 'licht negatief' komt erop neer dat de situatie na realisatie licht negatief is ten opzichte van de huidige situatie. In module 7 komen verder geen woningen voor waar een constructie als maatwerk wordt toegepast. Locaties voor lokaal maatwerk zijn per module aangegeven in het Projectplan in hoofdstuk 7.
34	Indiener vraagt waarom geen andere constructieve maatregelen zijn meegenomen in module 7 en welke berekeningen zijn gemaakt om de volgende toepassingen als alternatief te onderzoeken: aanbrengen ruwere steenbekleding (dat kan leiden tot een lagere benodigde kruinhoogte) en het versterken van de ondergrond.	Zoals hiervoor bij onderdeel 4 en 25 is toegelicht zijn er alternatieven die een constructieve oplossing bevatten afgewogen. Niet alle oplossingen komen door de trechtering die is uitgevoerd voorafgaand aan het MER. Zoals hiervoor ook is toegelicht, is de versterkingsoplossing op basis van representatieve dwarsprofielen bepaald. Uitsluitend als de lokale situatie om een constructieve oplossing vraagt, bijvoorbeeld omdat een woning zeer dicht op de dijk staat, wordt die toegepast. Dat zit in de nadelen die aan constructieve oplossingen kleven, zoals ook hiervoor al is toegelicht. Een dergelijke bijzondere lokale situatie doet zich in module 7 niet meer voor. Het toepassen van ruwere stenen is met name effectief voor de reductie van de golfoploop op het bovenste deel van het talud. De golfoploopzone is namelijk juist het bovenste gedeelte van de dijk waar nu gras is voorzien. Met andere woorden: de gemaakte keuze voor het toepassen van zoveel mogelijk gras maakt verruwing van de (lagere) steenbekleding veel minder effectief. Het aanbrengen van ruwere steenbekleding (zoals breuksteen) maakt het ondertalud ontoegankelijk, dat is niet gewenst. Het toepassen van zogenaamde HILL blocks is niet gewenst vanuit landschappelijk oogpunt. Dit vanwege het constante patroon. Het versterken van de grond gebeurt door middel van voorbelasting. Deze manier van versterking wordt toegelicht in paragraaf 3.3.2.3 van het Projectplan.
35	Indiener wijst op vacuümconsolidatie, hetgeen kan leiden tot het vergroten van de sterkte van de ondergrond onder de dijk. Daardoor wordt het consolidatieproces versneld waardoor de grond sterker wordt met als gevolg dat	Indiener wijst terecht op de meerwaarde van het toepassen van vacuümconsolidatie in de Versterking. Vacuümconsolidatie is net zoals verticale drainage een lokale maatwerkoplossing die ervoor zorgt dat bij knelpunten minder ruimte of uitvoeringstijd nodig is. De uitvoeringsplanning wordt hiermee verkort.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	een kleine ingreep al kan leiden tot een veilig ontwerp. Indiener vraagt zich af welke berekeningen zijn gedaan ten aanzien van alternatieven met grondverbetering in module 7 en wat daar de uitkomst van was, nu er geen grondverbetering in het dijkontwerp is voorzien.	Voor een volledige beschrijving wordt gewezen op paragraaf 3.3.2.2 van het Projectplan. In paragraaf 5.1.4 van het Projectplan is opgenomen dat op dit moment nog geen grondverbetering in het dijkontwerp is voorzien, dus ook niet voor module 7. Dit betekent niet dat grondverbetering geen deel uit zal maken van de Versterking. Grondverbetering kan namelijk noodzakelijk zijn om de uitvoeringsplanning van de Versterking te halen of lokale knelpunten op te lossen. Bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp wordt gekeken op welke delen van het dijktraject dergelijk knelpunten zijn en mogelijk vacuümconsolidatie zal worden toegepast. Daarvoor worden dan ook uiteraard berekeningen gemaakt.
36	Indiener stelt dat er zware materialen per as worden aangevoerd. Gewezen wordt op de voorziene loswal in module 7 en het voorziene depot bij Warder, welke afstand door vrachtverkeer moet worden overbrugd. Inzicht in de praktische en dagelijkse gevolgen ontbreekt volledig. Er is geen nadere duiding van aantallen en beladingen en een verkeersmanagementplan is nog niet opgesteld. Indiener stelt dat er weliswaar zones worden ingesteld waar bouwverkeer niet mag rijden, maar dat dit in module 7 lastig is omdat de bestaande weg de enige weg is die langs de dijk voert, alle huizen verbindt en de verbindingsweg naar Warder en Edam vormt. De SBR-richtlijnen waarnaar wordt verwezen heeft indiener niet kunnen vinden in de bijlagen. Het Ontwerp Projectplan verschaft te weinig inzicht in de gevolgen. Indiener vreest trillingsoverlast bij de aanleg van constructies. Indiener vraagt welke kaders gelden om veiligheid en kwaliteit van de enige toegangsweg te garanderen en hoe wordt omgegaan met trillingen en veiligheid van wandelaars en fietsers en calamiteiten. Indiener stelt verder dat er heel weinig aandacht wordt besteed in het Projectplan aan de verkeersveiligheid, met name voor voetgangers, fietsers, schoolgaande kinderen en recreatieve wielrenners in relatie tot het zware werkverkeer dat dezelfde weg gebruikt en met name, maar niet uitsluitend, gedurende een tijdelijke afsluiting ter hoogte van fort Edam, waardoor de verkeersintensiteit in één richting (Warder) fors geïntensiveerd zal worden. Onduidelijk is hoelang de weg bij fort Edam wordt afgesloten. Indiener wijst op de omrijdafstand, in plaats van 5,2 km retour naar centrum Edam (middenstand/faciliteiten) moet een afstand van 23,6 km worden afgelegd. Indiener wil inzicht in welke implicaties	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie gegeven van de uitvoering. In paragraaf 7.7 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en in hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt voor de omwonenden en belanghebbenden is voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. In paragraaf 2.6.3 en 2.7 van deze Nota is nader toegelicht op welke wijze bewoners worden geïnformeerd over de te verwachten overlast, te nemen maatregelen etc. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Wat betreft overlast door trillingen is uitgebreid onderzoek gedaan voor trillingen door bouwverkeer. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.1.2 van het Projectplan en op bijlage 7.1 van het Bijlagenboek. De potentiële overlast als gevolg van trillingen is in kaart gebracht. De resultaten van dit onderzoek zien op een 'worst case' situatie en vormen de basis voor de maatregelen die in het werkplan worden opgenomen om trillingen door bouwverkeer te voorkomen c.q. beperken. In het werkplan wordt vooraf vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn en welke interventiewaarden gehanteerd worden. Daar worden trillingsmeters geplaatst om trillingen te monitoren. Bij overschrijding van de interventiewaarden worden in de uitvoering passende maatregelen getroffen, zoals het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden, andere werkmethodiek of andere aanvoerroutes. Daarnaast worden voor trillingen door de bouwwerkzaamheden, zodra de exacte bouwmethode bekend is, de risicocontouren ten aanzien van schade aan gebouwen en hinder voor personen in gebouwen nader onderzocht. De SBR-richtlijnen waar indiener op wijst voor trillingshinder dient als basis voor de monitoring en zonodig worden er maatregelen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de toename van zwaar verkeer en de wegafsluiting bij Fort Edam heeft. Ook wil indiener weten om welke aantallen bewegingen van vrachtwagens het gaat. Indiener vraagt of er een zorgvuldige afweging heeft plaatsgevonden.	getroffen. Deze richtlijnen zijn openbaar te raadplegen. Voorafgaand aan de uitvoeringsfase wordt een verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven worden. Verkeersveiligheid tijdens de uitvoering is bij het opstellen van het verkeersplan een nadrukkelijk aandachtspunt. Tijdens de uitvoering worden deze maatregelen periodiek geëvalueerd en waar nodig wordt in overleg met de betrokkenen gezocht naar een passende maatregel. Een en ander wordt afgestemd met de lokale wegbeheerder(s), hulpdiensten en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC)-overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor omwonenden en bedrijven van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen en bedrijven gegarandeerd blijft. Gewezen wordt op paragraaf 10.2 van het Projectplan. In het MER, met name deel B, is in de effectbeoordeling in paragraaf 7.2 (Effecten tijdens de uitvoering van het Voorkeursalternatief) ingegaan op de effecten van de wegafsluiting en omleidingsroute. Daarin is beoordeeld dat de lengte van de omleiding als gevolg van de afsluiting ervoor zorgt dat het effect voor het bestemmingsverkeer als zeer negatief wordt beoordeeld. Dat neemt niet weg dat in de afweging die is gemaakt ten aanzien van het Voorkeursalternatief dit tijdelijke effect is 'ingecalculeerd'. Indiener geeft tenslotte aan over allerlei verkeersaspecten nadere informatie te willen hebben. Dergelijke detailinformatie kan pas gegeven worden in een volgend stadium van de voorbereiding van de werkzaamheden als onder andere ook de uitwerking van het verkeersplan heeft plaatsgevonden. Zoals hiervoor reeds opgemerkt worden bewoners hierover nader ingelicht.
37	Indiener wijst op de bedrijven die langs module 7 zijn gevestigd. Doordat de werkzaamheden niet in geografische volgorde plaatsvinden, worden bewoners en bedrijven over een periode van vier jaar en mogelijk langer geconfronteerd met de directe gevolgen van de ingrijpende versterking die voor veel overlast en ongemak zal zorgen. De dijkverzwaring kan bedrijfsactiviteiten in de weg staan of zelfs onmogelijk maken. Er is geen duidelijkheid over de duur en impact, waardoor men daar niet op kan anticiperen. De onzekerheid zou tot een minimum moeten worden beperkt. Indiener vraagt wanneer en op welke wijze zij hierover geïnformeerd worden, welke voorzieningen worden getroffen voor de bedrijven en welke compensatieregelingen van toepassing zijn.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar de reactie op onderdeel 36 van deze zienswijze. Aanvullend wordt voor schadevergoeding en nadeelcompensatie gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en hoofdstuk 11.2 van het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken. Wel wordt in de Rapportage cultuurhistorie (Bijlage 5.8 uit het Bijlagenboek) in de opsomming van beschermde waarden van de monumenten een duidelijker onderscheid aangebracht tussen de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken.		

Zienswijze ZW-0065: Indiener 65 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikgemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven ‘schuifruimte asverplaatsing’ blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener stelt voor om de dijk te verpachten aan omwonenden, zodat deze verantwoordelijk worden voor het beheer en onderhoud van de dijk.	Dijkvakken welke na de versterkingsopgave vrij zijn van verpachting kunnen op aanvraag in pacht gegeven worden. Het is aan HHNK te beoordelen of verpachting wenselijk is en daaraan voorwaarden en verplichtingen te stellen aan een eventuele toekomstige gebruiker of pachter.
17	Indiener sluit zich aan bij de zienswijze van de Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 (Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0066: Indiener 66 **Module Integraal, 08, 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener richt zijn zienswijze met name op module 8 en 9. Indiener is van mening dat de periode van terinzagelegging ongelukkig is gekozen vanwege de vakantieperiode. Voorts was de website regelmatig onbereikbaar.	De periode van terinzagelegging lag inderdaad deels in de twee weken van de kerstvakantie. Dat neemt niet weg dat de periode van zes weken lang genoeg is om buiten de vakantieperiode een zienswijze in te dienen. Indiener heeft geconstateerd dat de website regelmatig onbereikbaar was. Onderzoek heeft uitgewezen dat de website op één dag gedeeltelijk uit de lucht was en op één dag tijdelijk traag werkte, maar wel benaderbaar was. Dit heeft er echter niet toe geleid dat indiener geen zienswijze heeft kunnen indienen en daardoor in zijn belangen is geschaad. Overigens was het ook mogelijk per post of mondeling zienswijzen in te dienen en de stukken op papier in te zien op diverse locaties.
2	Indiener geeft aan zelf deel te hebben genomen aan een aantal 'dijkateliers' en is van mening dat de resultaten van de bijdrages van de omwonenden zichtbaar zijn in de aanpak van het dijktraject. Maar tegelijk levert de gekozen periode van terinzagelegging voedingsbodem voor wantrouwen.	Het is goed om te horen dat indiener van mening is dat de bijdragen van omwonenden zichtbaar zijn in de aanpak van de Versterkering. Het is jammer dat de gekozen periode van terinzagelegging leidt tot wantrouwen aan de zijde van indiener. Gezien de planning van de Versterking die moet worden afgerond in 2021 is voortgang van belang. Daarnaast is het zo dat er in bijna alle periodes van het jaar wel vakantieperiodes zijn en dat vele mensen ook buiten de schoolvakanties op vakantie gaan. In de afweging ten aanzien van de periode van terinzagelegging heeft dan ook een rol gespeeld dat er ook voldoende weken buiten de vakantieperiode vielen.
3	Indiener geeft aan dat er reden noch noodzaak bestaat om module 8, EA-1A en module 9 in Volendam te situeren, aangezien deze dijksecties en het achterland historisch gezien deel uitmaken van Edam. Indiener geeft voorts aan dat de benaming van het 'strand Volendam' in	Indiener heeft kennelijk in een van de vele documenten geconstateerd dat de naamgeving van module 8 en 9 niet klopt met de historische context. Uit de zienswijze blijkt echter niet in welk document. In het Projectplan is voor module 8 de naam voor module 8 'Haven Edam' en voor Module 9 'Broeckgouw Edam'. Dit is in overeenstemming met hetgeen indiener aangeeft. De modulenamen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	het Kader ruimtelijke kwaliteit in strijd is met historische karakter van het dijktraject. Lokaal is het strand bekend als 'de pruthoek' of 'schelpenstrandje'.	zijn echter niet leidend of van belang voor de beoordeling van het project op de diverse relevante aspecten. Ten aanzien van de naamgeving van het Strand bij Volendam wordt het volgende opgemerkt. Uit de zienswijze van indiener blijkt al dat er voor dit strandje geen 'officiële' of eenduidige naam is. De naam op de tekening in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit heeft op zichzelf geen enkele betekenis, maar is puur een aanduiding van de locatie die in de buurt van Volendam ligt.
4	Indiener wijst op afbeelding 24 in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en geeft aan dat op de smalle strook grond langs het dijktracé weidevogels ook een plek vinden om te broeden. Voorts geeft indiener aan dat de rugstreeppad één van de vaste bewoners van het dijklichaam is.	In Afbeelding 24 van de Toetsing Natuurnetwerk en Weidevogelleefgebieden zijn de weidevogelleefgebieden weergegeven zoals de provincie deze heeft aangewezen. Deze gebieden zijn beschermd onder de Provinciale Ruimtelijke Verordening voor deze functie en zijn derhalve in de toetsing meegenomen. De stroken grond waar indiener op doelt vallen niet onder deze aangewezen gebieden. Maar naast de toetsing in het kader van de weidevogelleefgebieden is er ook een toetsing uitgevoerd in het in het kader van Soortbescherming op grond van de Wet natuurbescherming, waaruit voortvloeit dat alle inheemse broedvogels zijn beschermd. In het document Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3) zijn maatregelen opgenomen in paragraaf 7.2.4 (Mitigerende maatregelen) om de effecten op broedende vogels te voorkomen voor de duur van de werkzaamheden. Met name het voor het broedseizoen kort maaien van de dijk zorgt ervoor dat vogels op of nabij de dijk kunnen uitwijken voor de duur van de werkzaamheden. In de Soortenbeschermingstoets wordt ook ingegaan op de rugstreeppad in paragraaf 7.8. Deze soort is beschermd en omdat de kans aanwezig is dat deze pionierssoort zich vestigt in het gebied tijdens de werkzaamheden, worden er maatregelen genomen om dat te voorkomen (opgenomen in paragraaf 7.8.4). Kortom: de soorten die indiener heeft aangegeven spelen een rol in toetsingen en waar nodig worden maatregelen genomen om effecten zoveel mogelijk te voorkomen.
5	Indiener vraagt aandacht voor een onbekende soort plant die op de zuidhelling van het dijklichaam groeit, ter hoogte van de woning van indiener.	In de Soortenbeschermingstoets is ingegaan op de aanwezigheid van beschermde (planten)soorten. Om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van beschermde soorten zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd en gegevens van de NDFF opgevraagd. Uit deze gegevens blijkt niet dat er beschermde plantensoorten voorkomen ter hoogte van het door indiener genoemde adres. Indiener heeft geen nadere informatie gestuurd over de plant, zodat ook niet bepaald kan worden om welke soort het hier gaat en of het een zeldzame of algemene soort betreft. De vegetatie ter hoogte van de aangegeven locatie bestaat uit grazige vegetatie met weinig variatie. De omstandigheden zijn weinig bijzonder en herstellen na afloop van de dijkwerkzaamheden weer. Omdat er geen aanwijzing is dat het bij de door indiener bedoelde plant om een beschermde soort gaat, is er op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		zichzelf geen reden nader onderzoek te doen. Desondanks is naar aanleiding van de zienswijze nog wel op genoemde locatie gekeken. Daarbij zijn geen bijzondere (beschermde) soorten aangetroffen. Geconstateerd is dat de begroeiing niet wezenlijk anders is dan op andere stukken van de dijk.
6	Indiener geeft aan dat in het dijklichaam leidingen aanwezig zijn waar rekening mee gehouden moet worden en wijst daarbij tevens op de aanwezigheid van een waterleiding die tot schade aan de waterkering kan leiden bij lekkage. Voorts stelt indiener voor om de panden in module 8 EA-1A en 9 aan te sluiten op het netwerk van de Broeckgouw.	Op dit moment lopen er gesprekken tussen de gemeente Edam-Volendam en de netbeheerders om de gebouwen aan de dijk te voorzien van de aansluitingen vanuit Broeckgouw. Indien dit niet tot een oplossing leidt, worden daar waar negatieve effecten op de aanwezige kabels en leidingen kunnen ontstaan, de kabels en leidingen verlegd naar een andere locatie zodat er geen nadelige gevolgen ontstaan. Daarnaast wordt er met het ontwerp rekening gehouden met de gevolgen van een breuk aan de waterleiding, zodat de dijk ook bij schade aan de waterleiding veilig is.
7	Indiener verzoekt om robuuste maatregelen te nemen met betrekking tot de bereikbaarheid. Voorts wil indiener eigendommen tijdens de uitvoering bereikbaar blijven.	De bereikbaarheid van de woningen en bedrijven is gedurende de werkzaamheden gegarandeerd. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn onder andere om percelen bereikbaar te houden en voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 (Participatie tijdens uitvoering) van het Projectplan is dit proces toegelicht. Voor percelen wordt gekeken naar individuele oplossingen. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt voorts gewezen op paragraaf 10.2 (Infrastructuur en bereikbaarheid) en bijbehorende figuur 53 'Verkeersmaatregelen' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).
8	Indiener wijst op een onjuistheid in bijlage 8.2. Daarin is aangegeven dat in de huidige situatie sprake is van een fietspad op de dijk. Dit is echter niet correct. Verder geeft indiener aan dat het geen aanbeveling verdient om op de kruin een pad aan te leggen voor zowel fietsers als wandelaars, omdat dit zorgt voor een onveilige situatie.	De onjuistheid in de tekst met betrekking tot de ligging van het fietspad in de huidige situatie is aangepast. In module 8 en module 9 blijft de bestaande fiets- en wandelverbinding ongewijzigd (zie paragraaf 4.3.8, 4.3.9 en tabel 16 van paragraaf 4.3.16 van het Projectplan). Daarnaast wordt in module 9 bij de buitenwaartse asverschuiving een fiets- en wandelpad op de kruin van de dijk aangelegd. Uitgangspunt voor de doorgaande fiets-, wandelverbinding en rijweg is een comfortabele, veilige en herkenbare route. Bij het ontwerp van de verbinding en de rijweg worden daarom zo veel als mogelijk de richtlijnen van de CROW toegepast, in combinatie met de gewenste beeldkwaliteit van de doorgaande fiets- en wandelverbinding conform het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Hiermee wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de verkeersveiligheid voldoende gewaarborgd.
9	Indiener geeft aan dat de Zeedijk deel uitmaakt van het 'rondje IJsselmeer' en daarmee een doorgaande route voor toeristen is.	Indiener verwijst naar een passage uit het MER deel B waarin voor module 9 onder het kopje 'Bereikbaarheid bestemmingsverkeer (recreatieve functies)' inderdaad is aangegeven dat de Zeedijk geen doorgaande route is tussen Edam en Volendam. Hiermee is bedoeld te zeggen dat om van Edam naar Volendam te gaan (of andersom) de Zeedijk (in hoofdzaak) niet de doorgaande route is voor toeristen die Edam of Volendam bezoeken. Dat neemt niet weg dat er natuurlijk toeristen kunnen zijn die een rondje IJsselmeer rijden en daarbij beide plaatsen aandoen. Dit blijft. via de omleidingsroutes, mogelijk.
10	Indiener geeft aan dat de combinatie van een zwemstrand met ruimte voor kitesurfen niet aan te bevelen is. Daarnaast leidt dit tot parkeeroverlast en tot overlast voor vogels in het gebied.	In paragraaf 8.3.2.2 van het Projectplan is aangegeven dat er langs het te versterken deel van de dijk op dit moment geen officiële kitesurflocaties aanwezig zijn. In de praktijk wordt er langs de dijk echter wel op diverse locaties gesurft. Voor een officiële locatie is een verkeersbesluit op grond van de Scheepvaartverkeerswet nodig. Het is echter niet aan het hoogheemraadschap het beleid rondom kitesurflocaties te bepalen en hierover besluiten te nemen. In de Versterking worden de huidige voorzieningen waar kitesurfers gebruik van maken wel teruggebracht, maar dat maakt deze locaties nog niet tot officiële kitesurflocaties. Het Projectplan heeft derhalve geen wijzigingen in de bestaande situatie tot gevolg voor wat betreft kitesurfen.
11	Indiener merkt op dat HHNK bij de totstandkoming van gemaal Zuidpolder geen archeologisch onderzoek heeft laten verrichten. Voorts geeft indiener aan dat op informele wijze door derden een indruk is gevormd van het dijklichaam en dat destijds een monster is genomen uit een wierpakket dat aanwezig is in de dijk, hetgeen is onderzocht door de Universiteit van Amsterdam.	In het kader van de Versterking is uitgebreid archeologisch onderzoek gedaan waarbij gebruik is gemaakt van de beschikbare informatie. Uitgangspunt is zoveel als mogelijk het behouden van archeologisch erfgoed, waarbij behoud in de bodem (in situ) de voorkeur heeft boven opgraven (ex situ). Dit betekent het veiligstellen van de waarden door opgraven en deponeren. Het gebied rond de zeedijk Hoorn-Amsterdam is rijk aan archeologische waarden en archeologische verwachtingsgebieden. Op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) zijn de archeologische terreinen aangegeven. In de nationale archeologische database Archis III van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan de onderzoeken en de archeologische waarnemingen. Daarnaast heeft voor het volledige plangebied archeologisch bureauonderzoek plaatsgevonden en hebben voor de waterbodem archeologisch onderwateronderzoek- en duikinspecties plaatsgevonden. Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de vigerende kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie waaraan archeologisch onderzoek in Nederland dient te voldoen. Het onderzoek bestaat uit sidescan sonar onderzoek van de waterbodem, gecombineerd met magnetometeronderzoek waarbij objecten in de bodem opgezocht worden. Op alle terreinen met hoge verwachtingswaarde en waar grondroerende werkzaamheden zullen plaatsvinden, waarbij de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		archeologische waarden verstoord zullen worden, wordt nader onderzoek verricht. Het doel van dit onderzoek is het vaststellen en waarderen van archeologische resten. Vervolgens wordt bepaald of en zo ja, in welke vorm vervolgonderzoek noodzakelijk is. In de Versterking is zo veel mogelijk rekening gehouden met de archeologische waarden. Daar waar behoud in situ niet mogelijk is zullen mitigerende maatregelen worden genomen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 5.7.4 van het Projectplan en bijlage 5.1 en 5.2 van het Bijlagenboek. Het is algemeen bekend dat tot het begin van de 18e eeuw de versterking van de dijk met wierpakketten de gebruikelijke manier van dijkversterking was. Wierpakket kunnen derhalve langs de hele dijk aangetroffen worden. Tijdens het archeologisch onderzoek dat in het kader van de dijkversteking zal worden uitgevoerd, wordt dit uitgebreid gedocumenteerd.
12	Indiener is van mening dat onderzocht zou moeten worden of de 'verlande' Crap Hoofs Braeck weer beter zichtbaar zou kunnen worden gemaakt.	De 'verlande' Crap Hoofs Braeck is in eigendom bij de gemeente Edam-Volendam. De Versterking heeft over dit gebied slechts een beperkt ruimtebeslag over een smalle strook. Het zichtbaar maken van de oude braak is daarom geen maatregel die in het kader van de Versterking wordt meegenomen.
Conclusie zienswijze		
In reactie op onderdeel 8 van deze zienswijze is de onjuiste passage over het fietspad in bijlage 8.2 (Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden) aangepast.		

Zienswijze ZW-0067: Indiener 67 namens 16 anderen **Module 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat de door de Alliantie uitgewerkte oeverdijk afwijkt van de eerder gepresenteerde plannen, zoals ook weergegeven in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit en het bijbehorende Addendum. Indiener geeft aan dat door bewoners is aangedrongen op optimalisatie en minimalisatie van de slijtlaag en dat hier door de Alliantie ook toezeggingen zijn gedaan. Dit heeft niet geresulteerd in voor de bewoners zichtbare aanpassingen in de vorm en het ruimtebeslag van de oeverdijk. Voor de oeverdijk in huidige vorm bestaat geen draagvlak bij de dijkbewoners in module 3 en dorp Scharwoude.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. Het KRK formuleert uitgangspunten en principeoplossingen voor de dijkversterking die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied en tegelijkertijd de kansen benutten. Ter hoogte van de locatie van indiener - bij Scharwoude binnen Module 3 - is de oeverdijk als principeoplossing in het KRK en het bijbehorende Addendum opgenomen. De principeoplossingen in het KRK hebben nog weinig detailniveau. De oeverdijk is gedurende het planproces nader afgewogen, uitgewerkt en geconcretiseerd. Het ruimtebeslag voor de oeverdijk dat in het Projectplan staat ingetekend, is de buitencontour waarbinnen de oplossing wordt vormgegeven en aangelegd. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'. Dit is het profiel dat minimaal nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast wordt voorzien in een 'slijtlaag'. Deze slijtlaag beperkt de noodzaak tot frequente zandsuppletie. Uitgangspunt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		is dat één keer in de 25 jaar een suppletie en een herprofilering van zand nodig is om het minimale profiel (veiligheidsprofiel) in stand te houden. De omvang van het veiligheidsprofiel en van de slijtlaag wordt in een nadere uitwerking van het ontwerp geconcretiseerd. Ter hoogte van Scharwoude wordt de slijtlaag geminimaliseerd, om de omvang van de oeverdijk te beperken. De mate waarin de omvang afneemt kan echter pas worden bepaald bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp. Om het voorspelde gedrag van de zandtransporten te verifiëren zal de oeverdijk minimaal 5 jaar nauwkeurig worden gemonitord. Deze periode wordt de "instelperiode" genoemd. Deze instelperiode geeft inzicht in hoe het zandlichaam van de oeverdijk zich in praktijk gedraagt. Na deze instelperiode kan de slijtlaag van de oeverdijk worden bijgesteld. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de oeverdijk nooit groter wordt dan de omvang, zoals vastgelegd in het Projectplan.
2	Indiener geeft aan dat de dijkbewoners het belang van veilige dijken kennen en herkennen en deze zienswijze niet tot doel heeft de Versterking tegen te houden. Wel heeft indiener een direct en persoonlijk belang bij een dijkversterking die zo min mogelijk ingrijpt op de directe woonomgeving, die in en na aanleg geen gevaar vormt voor huizen en woningen en die de financiële waarde van het wonen aan het Markermeer niet teniet doet. Indiener is van mening dat deze waarden zijn geschonden nu de Hoornse oeverdijk wordt doorgetrokken. Daarnaast is dit in strijd met de doelstelling van de Versterking en is deze oplossing 70% duurder dan het alternatief.	Binnen Module 3 is sprake van de volgende veiligheidstekorten: de kruinhoogte van de dijk voldoet niet, binnenwaartse en (deels) buitenwaartse instabiliteit en de kwaliteit van de taludbekleding is onvoldoende. De Versterking lost dit op. De Versterking wordt uitgevoerd in de vorm van een oeverdijk. Van strijd met de doelstelling van het project is geen sprake. De doelstelling van het project is tweeledig: (1) een veilige dijk die voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen en (2) een dijk die zo veel als mogelijk wordt ingepast in zijn omgeving. De oeverdijk voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen. Daarnaast is bij de keuze voor een oeverdijk niet over één nacht ijs gegaan. Aan de keuze ligt een zorgvuldige afweging ten grondslag. Daarbij speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van Module 3 zijn onder meer de monumentale Westfriese Omringdijk, de cultuurhistorisch waardevolle taludbekleding met Noordse steen en de natuurwaarden met de kolonie Visdiefjes op het voorland. De oeverdijk laat de monumentale dijk inclusief de Noordse steen intact en biedt daarnaast grote kansen voor natuurontwikkeling Zie voor de uitgebreide onderbouwing van de keuze voor de oeverdijk voor module 3 paragraaf 4.3.3 van het Projectplan. Indiener constateert terecht dat de oeverdijk duurder (tussen 30 en 70%) is in aanlegkosten. Dit is aanvaardbaar gelet op het behoud van de Westfriese Omringdijk en de inrichting van de oeverdijk voor natuur. De oeverdijk grijpt ook slechts in beperkte mate in op het bestaande woon- en leefklimaat van indiener. De oeverdijk komt immers vóór de bestaande dijk. Als uit deze wijziging schade voortvloeit kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding op grond van artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet. Een verzoek wordt beoordeeld aan de hand van de Verordening nadeelcompensatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 2015. Zie hiervoor nader paragraaf 2.6.2 van het Algemeen Deel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat de keuze voor de oeverdijk bij Scharwoude is gemaakt op basis van het ontwerpprofiel uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. Daarna heeft onvoldoende weging plaatsgevonden tegen nieuwe berekeningen en inzichten. Indiener is van mening dat het MER, het Projectplan en de bijlagen zijn toegeschreven naar een verantwoording van een te vroeg gemaakte keuze. Met name voor de dijkvakken HE-3 en HE-4 heeft een ijking van de gemaakte keuze niet plaatsgevonden. Daarom verzoekt indiener om de keuze voor de oeverdijk bij Hoorn en de oeverdijk bij Scharwoude te ontkoppelen en aanvullend onderzoek te doen naar de buitenwaartse asverschuiving bij Scharwoude. Indiener merkt op dat dit als bijkomend voordeel zou hebben dat vier kunstwerken overbodig worden en dit bespaart kosten.	Bij onderdeel 1 is de rol van het KRK in de planvorming reeds toegelicht. Het KRK geeft principeoplossingen die nog weinig detailniveau hebben - voor module 3 is deze principeoplossing een oeverdijk. De oeverdijk is ten behoeve van het Projectplan in de MER nader onderzocht, afgewogen en geconcretiseerd. In het MER zijn drie verschillende alternatieven voor module 3 onderzocht, te weten: een buitenwaartse asverschuiving, een binnenwaartse versterking en een oeverdijk. De oeverdijk is de oplossing is met de minste milieueffecten en daarmee het Meest Milieuvriendelijk Alternatief. De oeverdijk is ook het Voorkeursalternatief. Voor de onderbouwing van deze keuze wordt verwezen naar hetgeen hierover is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze. De buitenwaartse asverschuiving is onderzocht maar heeft om diverse redenen niet de voorkeur. In geval van de buitenwaartse asverschuiving wordt de dijk voor een deel afgegraven. De nieuwe dijk krijgt een twee maal zo breed profiel als de huidige dijk en wordt ook hoger. Dit tast landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden aan, waaronder het historische dijkprofiel en de Noordse steen. Bovendien is sprake van ruimtebeslag op de voorlanden die tevens onderdeel van het NNN zijn. Aanvullend onderzoek zou geen andere informatie opleveren. Zie voor een nadere omschrijving van de milieueffecten van de alternatieven: paragraaf 4.4 'Module 3 Grote Waal en De Hulk' van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
4	Indiener is van mening dat een onterechte koppeling is gemaakt tussen de oeverdijk bij Hoorn en de keuze voor een oeverdijk bij Scharwoude. Volgens indiener is slechts in een klein deel van module 3 de versterkingsopgave hoog. Voor Scharwoude (sectie HE-3) is geen opgave, zo zou in de Trechteringsnotitie staan. Voor sectie HE-4 is de opgave minimaal en is het veiligheidstekort onvoldoende kruinhoogte oplosbaar met een deel doortrekken van het voorland. Ook de Commissie MER heeft dit erkend en aangegeven dat een kleinschalige afweging van alternatieven kan leiden tot een beter MMA.	Binnen module 3 is versterking van alle secties in deze module noodzakelijk. Uit de Trechteringsnotitie blijkt dat voor de secties HE-2B, HE-2C, HE-4 sprake is van het veiligheidstekort “onvoldoende (kruin)"hoogte". Bij sectie HE-3 is weliswaar geen sprake van het veiligheidstekort ‘onvoldoende kruinhoogte’, maar is sprake van andere veiligheidstekorten, namelijk: onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding (zie tabel 2 en figuur 11 in het Projectplan en bijlage 11.18 Bijlageboek). Uit deze kaart blijkt bovendien dat voor de sectie HE-4 de kruinhoogte niet het enige veiligheidstekort is. Ook voor deze sectie geldt dat sprake is van onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding. Naar aanleiding van het advies van de Commissie m.e.r. is gekeken of een combinatie van alternatieven leidt tot een beter/ander MMA. Hierbij is specifiek geanalyseerd of vanaf sectie HE-3 niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		een ander alternatief dan de oeverdijk het Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) kan vormen. De conclusie is dat ook op sectie HE-3 en HE-4 de oeverdijk het MMA vormt omdat deze minder invloed heeft op belangrijkste waarden te weten de Westfriese omringdijk, de archeologische verwachtingswaarden en de natuurwaarden met de kolonie visdiefjes op het voorland. Een en ander is terug te lezen in de Aanvullende informatie MER voor Cmer (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). Deze Aanvullende informatie is wederom getoetst door de Commissie (toetsingsadvies 12 juli 2018). Zij geeft op dit punt aan dat de keuze voor het MMA voldoende is onderbouwd, maar dat hierbij wel een relatief zwaar gewicht wordt toegekend aan de waarde van Westfriese Omringdijk.
5	Indiener geeft aan dat de slijtlaag met onderhoudsbuffer niet 25 jaar veiligheid kan garanderen en er een instellingsperiode van vijf jaar is voorzien om de omvang van de slijtlaag en de afkalving te inspecteren. Daarmee voldoet de oeverdijk niet aan de doelstelling van de versterking.	Verwezen wordt in de eerste plaats naar hetgeen hierover is opgemerkt bij onderdeel 1 van deze zienswijze. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat uit de instelperiode hooguit kan blijken dat aanvullende maatregelen benodigd zijn zoals suppletie en herverdeling van de slijtlaag. De oeverdijk voldoet daarmee wel degelijk voor minimaal 50 jaar aan de wettelijke veiligheidseisen.
6	Indiener is van mening dat de verlaging van het peil van het tussenwater onvoldoende is onderzocht. Indiener vraagt zich af wat de effecten zijn voor zijn huis en tuin. Een onderbouwing daarvan ontbreekt.	Door de realisatie van een oeverdijk ontstaat het zogenoemde tussenwater. Het zomerpeil van het tussenwater is ca. 40 cm lager dan het peil in de huidige situatie in het Markermeer. Het winterpeil van het tussenwater is gelijk aan de huidige situatie. De effecten van de verlaging van het zomerpeil van het tussenwater zijn zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek staan beschreven in het rapport Waterhuishouding Tussenwater (bijlage 9.1 van het Bijlagenboek) en het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek). In paragraaf 1.4 van het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland is beschreven dat in de zomer uitsluitend een lagere grondwaterstand kan optreden nabij de buitenteen van de huidige dijk. De verlaging van het zomerpeil van het tussenwater is niet zodanig dat er effecten zullen optreden op huizen en tuinen achter de bestaande dijk. Door het vele oppervlaktewater stroomt het grondwater parallel met de dijk. Dit betekent dat het effect onder woningen conservatief is berekend.
7	Verlaging van het peil in het tussenwater heeft gevolgen voor de grondwaterspiegel. Indiener geeft aan dat verdroging van het voorland en de effecten hiervan niet zijn onderzocht. Het verlaagde zomerpeil van het tussenwater zal impact hebben op natuur op het voorland in de vorm van verdroging.	De effecten van de realisatie van een oeverdijk (en het tussenwater) op de bestaande voorlanden zijn onderzocht in de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat op de voorlanden sprake is van hydrologische veranderingen. De voorlanden worden zodanig ingericht dat zij beter aansluiten op het tussenwater. Bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp zijn hiervoor ontwerpmaatregelen opgesteld. Deze ontwerpmaatregelen zijn aan het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Bijlagenboek toegevoegd (bijlage 8.20). Negatieve effecten op de voorlanden als gevolg van het verlagen van waterstanden zijn uitgesloten.
8	Indiener geeft aan dat geen rekening is gehouden met de effecten van de verlaging van het peil van het tussenwater voor het achterland. Indiener geeft aan te verwachten planschade te ondervinden aan de op staal gefundeerde woningen. Daarnaast vreest de indiener voor verdroging van een groot aantal monumentale en beeldbepalende bomen langs de dijk.	In de reactie bij onderdeel 6 van deze zienswijze is reeds opgemerkt dat in de zomer uitsluitend een lagere grondwaterstand wordt verwacht nabij de buitenteen van de huidige dijk. De verlaging van het zomerpeil van het tussenwater is niet zodanig dat er effecten zullen optreden op huizen en tuinen achter de bestaande dijk (zie paragraaf 1.4 van het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek)). Als de verlaging van het zomerpeil onverhoopt toch tot schade leidt, dan kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding. In paragraaf 2.6.5 van de Nota wordt nader toegelicht hoe wordt omgegaan met schade die ontstaat vanwege de dijkversterking en op welke wijze een schadevergoeding of nadeelcompensatie kan worden verkregen. Uit het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek) blijkt dat op de locatie van de oeverdijk de grondwaterstanden dusdanig diep zijn dat effecten op natuur (waaronder ook de door indiener genoemde bomen) binnendijks zijn uitgesloten.
9	Indiener is van mening dat waardevermindering zal optreden door verlies van het contact met het Markermeer. Daarnaast grijpt het plan in op de woonbeleving en verliest de woonlocatie een belangrijke mate van aantrekkelijkheid.	De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water. Voor dat open water is een brede strook zand te zien. Dit tast de beleving van het open water aan. Daar staat tegenover dat de waarden van de Westfriese Omringdijk als provinciaal monument in modules 2 en 3 intact blijven. Hetzelfde geldt voor de Noordse steen op het buitentalud en de landschappelijk markante punten, zoals de twee knikpunten in de dijk, de kapen en baaien en de bochten bij braken en kogen. Het zicht op het (iets verder gelegen) open water van het Hoornse Hop en het zicht op de stad Hoorn blijft behouden doordat de kruin van de oeverdijk maximaal op NAP +1,5 m komt te liggen. De oeverdijk maakt het bovendien mogelijk één robuust natuurgebied te ontwikkelen als compensatie voor de gehele Versterking. De beleving van het rijden of wandelen op de dijk blijft gelijk. De fiets- en wandelroute over de huidige dijk wordt door de Versterking voor een groot deel verplaatst naar de oeverdijk. Een deel van deze route (langs De Hulk: van dijkpaal 34 tot dijkpaal 46) kan vanwege de ontwikkeling van natuur niet op de oeverdijk worden voortgezet. Het nadeel dat het open water op grotere afstand van de woningen komt te liggen, waardoor het zicht op het open water kan verdwijnen, weegt niet op tegen de voordelen van deze versterkingsoplossing. Deze oplossing betekent een wijziging van de woonbeleving zoals die nu door indiener wordt ervaren. In paragraaf 2.6.5 van de Nota wordt nader toegelicht hoe wordt omgegaan met schade

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		die ontstaat vanwege de dijkversterking en op welke wijze een schadevergoeding of nadeelcompensatie kan worden verkregen.
10	Indiener kan uit de stukken niet kan opmaken of goed is onderzocht wat voor effect het aanbrengen van het zandlichaam heeft op het achterland. De risicoanalyse is niet openbaar gemaakt. Veranderingen in de bodemstructuur kunnen effect hebben op de op staal gefundeerde woningen en dit kan leiden tot materiële en financiële schade.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota.
11	Indiener is van mening dat het ontwerp van de oeverdijk buitenproportioneel is en zeer hoge kosten met zich meebrengt. Volgens indiener is de oeverdijk buitenproportioneel nu voor Scharwoude sprake is van een lage versterkingsopgave. Indiener verzoekt om ter hoogte van Scharwoude als alternatief een buitenwaartse asverschuiving te onderzoeken. Bijkomend voordeel is dat dan 4 kunstwerken niet hoeven worden te gerealiseerd, waardoor kosten worden bespaard.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2, 3 en 4 van deze zienswiijze.
12	Indiener geeft aan dat in module 3 de richting van de maatgevende golfbelasting zeer negatief is voor het ontwerp van de oeverdijk. Ter onderbouwing wordt gewezen op de Trechteringsnotitie en hetgeen hierin is opgenomen over de oeverdijk voor module 4.	In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is uitgewerkt wat de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven zijn die in het MER zijn opgenomen en zijn onderzocht. Een redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatief voldoet aan een aantal criteria. Het alternatief: • biedt een oplossing voor het geconstateerde veiligheidstekort en voldoet gedurende de planperiode na oplevering aan de wettelijke veiligheidsnormen (doelmatig); • is technisch uitvoerbaar, beheerbaar en inspecteerbaar; • is robuust; • is toekomstbestendig; • is proportioneel. Binnen module 3 is de oeverdijk aangemerkt als een redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatief. De oeverdijk is voor module 3 in het MER opgenomen en onderzocht. Binnen de door indiener genoemde module 4 is de oeverdijk niet aangemerkt als een redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatief. Eén van de argumenten is dat voor een deel van de module (sectie HE-6A) de oeverdijk technisch niet uitvoerbaar en niet robuust is. De oeverdijk ligt hier parallel aan de maatgevende golfrichting, waardoor de oeverdijk door de golven afkalft. Anders dan indiener stelt, ligt de dijk binnen sectie HE-6A niet parallel aan module 3. Sectie HE-6A ligt juist haaks op module 3 (zie Basiskaart met versterking, bijlage 11.1 van het Bijlagenboek). Het onderdeel van deze zienswijze dat de richting van de maatgevende golfbelasting zeer negatief is voor het ontwerp van de oeverdijk binnen module 3 is dus niet juist.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
13	De keuze voor de oeverdijk bij Scharwoude is te zeer gebaseerd op de keuze voor een oeverdijk bij Hoorn. Indiener is van mening dat de slijtlaag buitenproportioneel groot is. Indiener pleit voor het opsplitsen van module 3 en een heroverweging van het Voorkeursalternatief bij Scharwoude.	Voor de onderbouwing van de keuze voor een oeverdijk ter hoogte van module 3 wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze. De voordelen die hebben geleid tot deze keuze gelden voor de hele module. Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 2 van deze zienswijze. Voor de omvang van de slijtlaag wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 van deze zienswijze.
14	Indiener is van mening dat de oeverdijk bij Scharwoude niet voldoet aan de doelstelling van de Versterking dat een veilige dijk wordt gerealiseerd. Voor de oeverdijk bestaat slechts een zachte garantie van 25 jaar. Daarnaast is het ontwerp van de oeverdijk niet 'sober, robuust en doelmatig' vanwege het profiel, het grondbeslag, de gekozen oplossing in zand en de slijtlaag.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt allereerst verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 en 5 van deze zienswijze. Voor zover indiener verwijst naar het criterium 'sober' wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota waarin een toelichting is gegeven op onder andere de betekenis van het begrip 'sober' in relatie tot de Versterking. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat ook hier wel degelijk sprake van een sobere oplossing. De hogere aanlegkosten van de oeverdijk zijn aanvaardbaar omdat daardoor de Westfriese Omringdijk wordt behouden en de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie in één nieuw robuust gebied terug kan worden gebracht. Hierdoor hoeven buiten het project ook geen gronden te worden aangekocht voor compensatie van NNN. De oeverdijk voldoet aan deze uitgangspunten. Ter hoogte van Scharwoude is sprake van de volgende veiligheidstekorten: onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding (zie tabel 2 en figuur 11 in het Projectplan en bijlage 11.18 van het Bijlagenboek). De oeverdijk lost deze veiligheidstekorten op. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'. Het 'veiligheidsprofiel' is het profiel dat minimaal nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Het veiligheidsprofiel borgt dat de dijk 50 jaar na oplevering aan de veiligheidsnormen van de Waterwet voldoet. Hoewel de oeverdijk (tussen 30 en 70%) duurder is in de aanlegkosten, voldoet de dijk wel aan het uitgangspunt 'sober'. De hogere kosten zijn aanvaardbaar geacht omdat daardoor de Westfriese Omringdijk wordt behouden en op de oeverdijk de benodigde natuur kan worden ontwikkeld.
15	Indiener geeft aan dat bij achterwege blijven van de oeverdijk ook vier kunstwerken niet hoeven te worden gerealiseerd. Het zou onduidelijk zijn wat de effecten zijn van het realiseren van de kunstwerken voor de waterloop binnendijks, met name ten noorden van het nieuwe gemaal.	Door de buitenwaartse versterking treden geen wijzigingen op in het polderoppervlaktewater en de aan- en afvoer alsmede de waterberging blijven ongewijzigd. (In paragraaf 4.9.1 van de Watertoets (bijlage 9.7) is dit ook na te lezen.) Het tussenwater vormt een nieuw oppervlaktewater. Om te voorkomen dat er stilstaand water ontstaat, komt aan de uiteinden van zowel module 2 als module 3 een in-/uitlaatduiker om een doorstroming te verkrijgen. Ook bij de strekdammen wordt een dergelijke doorlaat gerealiseerd. Mede in verband met de waterkwaliteit krijgt het tussenwater een meer natuurlijk peilregime. Het winterpeil blijft

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gelijk aan het winterpeil in het Markermeer. Het zomerpeil wordt in de zomer NAP -0,6 m. Dat peil is 0,4 m lager dan het Markermeerpeil. In het achterland ligt het voormalige Gemaal Westerkogge en de inlaat. Hier treedt een verlaging van de grondwaterstand op. Op basis van funderingsonderzoek wordt bepaald of er negatieve gevolgen voor het voormalige gemaal te verwachten zijn. Wanneer dit het geval is, worden maatregelen getroffen. Dit betreft bijvoorbeeld het afsluitbaar maken van de inlaatkolk, zodat de verlaging van het waterpeil hier niet optreedt. In het Projectplan is ten behoeve daarvan een monitoringsplan opgenomen. Voor andere bebouwing, voor landbouw of natuur worden geen merkbare effecten verwacht.
16	Indiener geeft aan dat een peilverlaging van het tussenwater ingrijpende gevolgen zal hebben op de fundering van het gemaal, de beschoeiing en de omliggende natuur.	Voor wat betreft de effecten van de verlaging van het zomerpeil van het tussenwater wordt verwezen naar de antwoorden bij onderdelen 6 en 15 van deze zienswijze.
17	Indiener is van mening dat het zuidelijke deel van module 3 ten oprechte niet is meegenomen in Bewezen Sterkte. Dit omdat in module 3 al een oeverdijk was voorzien. Indiener is voorstander van ontkoppeling van de oeverdijk bij Scharwoude van de oeverdijk bij Hoorn. Dit zou ruimte scheppen voor een onderzoek naar Bewezen Sterkte. Mogelijk is dan geen versterking nodig.	Op de toepassing van het concept Bewezen Sterkte als aanvulling op de gehanteerde toetssystematiek en/of op de ontwerpmethodiek is uitgebreid ingegaan in paragraaf 2.2.4 van deze Nota en in paragraaf 3.4 van het Projectplan. Aan de vier toepassingslocaties zijn in 2018 nog twee nieuwe locaties toegevoegd. Hoe de Toepassingslocaties zijn bepaald volgt uit paragraaf 3.1.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). De opgestelde Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) gaat dieper in op de berekeningen die zijn uitgevoerd voor de toepassingslocaties. Uitsluitend zes locaties voldoen aan de randvoorwaarden voor toepassing van Bewezen Sterkte. Het zuidelijk deel van module 3, is vanuit landschappelijke overwegingen en in overleg met de klankbordgroep niet meegenomen als Toepassingslocatie.
18	Indiener is van mening dat het argument 'behoud van de monumentale Westfriese Omringdijk door aanleg van de oeverdijk' oneigenlijk en tegenstrijdig wordt gebruikt. Eerder heeft de provincie aangegeven dat een buitenwaartse asverschuiving, waarbij de kruin wordt vergraven mogelijk wel vergunbaar is. Indiener geeft aan dat niet de monumentale status van de dijk, maar de wens van de Provincie om een oeverdijk te realiseren, zijn leidend geweest bij deze keuze. Indiener wijst er op dat in andere dijkvakken de noodzakelijke versterking prevaleert boven de monumentale status van de dijk. Indiener vraagt zich af waarom dit in Scharwoude niet het geval is geweest.	In onderdeel 1 is de rol van het KRK in de planvorming reeds toegelicht. Het KRK geeft voor het deelgebied Hoornse Hop (waartoe ook module 3 behoort) als principeoplossing een oeverdijk. Daarbij zijn - blijkens het KRK - het behoud van het historisch dijklichaam Westfriese Omringdijk alsook de aandacht voor stedelijk gebruik en de uitstraling van de dijk leidend. Door de keuze voor een oeverdijk ter hoogte van module 2 en module 3 blijft de monumentale Westfriese Omringdijk vrijwel volledig gespaard. Daarnaast maakt de oeverdijk ter hoogte van module 3 het mogelijk één groot robuust natuurgebied te realiseren ter compensatie van de aantasting van NNN-gebied (Natuurnetwerk Nederland) als gevolg van de totale Versterking. Daardoor is het ook niet nodig gronden van derden te verwerven voor die compensatie. Een en ander rechtvaardigt in deze module de hogere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aanlegkosten. Elders langs het traject doet zich die combinatie van factoren niet voor. Nu de Westfriese Omringdijk een beschermd monument is op basis van de Erfgoedverordening Noord Holland 2017, dient voor wijzigingen aan het provinciaal monument een omgevingsvergunning te worden aangevraagd op grond van artikel 2.2 lid 1 onder b van de Wabo juncto artikel 7 lid 3 van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Deze artikelen geven aan dat de omgevingsvergunning wordt geweigerd indien de monumentale waarden van een beschermd monument of een beschermde structuur worden geschaad, 'tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten'. In de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken is onderbouwd dat een omgevingsvergunning voor het wijzigen van het provinciaal monument verleend kan worden nu er geen alternatief voorhanden is met minder ingrijpende gevolgen voor het monument. In paragraaf 4.4 van de Rapportage is ten aanzien van module 3 toegelicht dat de keuze voor een buitenwaartse asverschuiving een aanzienlijk grotere aantasting van het provinciale monument zou betekenen dan de keuze voor een oeverdijk. De kruin van de huidige monumentale dijk zou over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. Dat betekent een belangrijke aantasting van de monumentale Westfriese Omringdijk. Door te kiezen voor de oeverdijk wordt de aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument zo beperkt mogelijk gehouden. Voorts vraagt indiener zich af waarom een buitenwaartse asverschuiving, gelet op de brief van de provincie Noord Holland d.d. 17 juli 2017 niet mogelijk is. In die notitie is ambtelijk geconstateerd dat het oudste deel van de dijk onder de weg (de binnenberm) ligt. Dit betekent dat een buitenwaartse asverschuiving zich zou beperken tot het vergraven van de kruin. Daarmee wordt deze versterkingsvariant vanuit dit oogpunt mogelijk wel vergunbaar. Door de Provincie Noord Holland wordt eveneens opgemerkt dat dan op basis van de regelgeving getoetst moet worden of er een alternatief voorhanden is, waarbij het monument níet aangetast wordt en dat 'proportioneel' is. Zoals hiervoor besproken blijkt uit de Rapportage cultuurhistorie dat voor module 3 geen minder ingrijpend alternatief voorhanden is dan de oeverdijk.
19	Indiener geeft aan dat de verwachting is dat de onderhoudsbuffer in 25 jaar op sommige delen volledig geërodeerd zal zijn. Indiener vraagt zich af waar het weggespoelde zand terecht komt en vreest voor verdere verzanding van de Hoornse Hop.	Het zandtransport van de oeverdijk is zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek zijn neergelegd in het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk (bijlage 9.8 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat sedimentatie zal plaatsvinden. Uit dit onderzoek blijkt dat het zand maximaal 50 meter uit de teen van de oeverdijk verspreid wordt. Bij het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ontwerp is daarom rekening gehouden met een zogenoemde sedimentatiezone. Deze zone komt overeen met de afmetingen van de werkstrook die nodig is om de oeverdijk aan te leggen. Het grootste deel van het sediment komt binnen deze zone terecht. Uit het rapport blijkt dat geen rekening hoeft te worden gehouden met structureel sedimenttransport door de achtergrondstroming. Hierdoor heeft de oeverdijk geen structureel aanzandende werking voor de havens, sluizen en gemalen en de nabij gelegen vaargeul.
20	Indiener vindt dat krampachtig wordt vastgehouden aan de oeverdijk bij Scharwoude als natuurcompensatie voor het hele project. Indiener merkt op dat de Adviesgroep Markermeerdijken heeft aangegeven dat behoud en herstel op en langs beide zijden van de dijk moet prevaleren boven het creëren van nieuwe natuur. Ook geeft indiener aan dat geen afstemming heeft plaatsgevonden met bewoners over het verbreden van de oeverdijk ten behoeve van de aanleg van moerasgebied.	Bij de oeverdijk is sprake van natuurcompensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. De compensatie van weidevogelleefgebieden en voor ringslangen wordt niet op de oeverdijk voorzien. De locaties hiervoor zijn beschreven in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). De oeverdijk biedt de mogelijkheid de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor is gemaakt, staat beschreven in paragraaf 8.2.2 (Compensatie) van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Hierin staan samengevat de volgende conclusies: • Er is geen sprake van verlies van functionele eenheden. Plaatselijke compensatie om functionele eenheden te behouden is dus niet noodzakelijk. • Vrijwel alle NNN-gebieden zijn ingesloten door weidevogelleefgebieden. Compensatie die grenst aan bestaande NNN-gebieden gaat weer ten koste van weidevogelleefgebieden, waarvoor dan ook weer gecompenseerd moet worden. • Het heeft de voorkeur om één groot natuurgebied te creëren. Daardoor worden grotere aaneengesloten leefgebieden voor bijzondere soorten ontwikkeld. • Met de natuurontwikkeling op deze wijze wordt ook bijgedragen aan andere natuurdoelen in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en visserij en aan de Ecologische visie van Rijkswaterstaat. De versterkingsopgave bepaalt de omvang van de oeverdijk. Er is geen sprake van een verbreding van de oeverdijk ten behoeve van het aanleggen van een moerasgebied. Het aanleggen van moeras is een nadere inrichting van de oeverdijk.
21	Indiener is van mening dat de weging en beschrijving in de MER gekleurd is en toegeschreven naar de oeverdijk.	Het MER is niet toegeschreven naar één Voorkeursalternatief. Ter hoogte van module 3 zijn in het MER drie alternatieven onderzocht. De oeverdijk is, als MMA, terecht aangemerkt als Voorkeursalternatief. Voor een nadere toelichting op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		deze afweging wordt verwezen naar paragraaf 2.3 van deze Nota en naar het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
22	Indiener geeft aan zich niet te kunnen vinden in de beoordeling van de effecten van de oeverdijk voor het aspect ruimtelijke opbouw. In het MER is het effect van de oeverdijk minder belastend beoordeeld dan de buitenwaartse asverschuiving. Indiener is van mening dat met een minimale asverschuiving het huidige landschap intact en ongeschonden blijft. Daarnaast geeft indiener nogmaals aan dat de bewoners negatief staan tegen de omvangrijke oeverdijk.	De keuze voor een oeverdijk bij Scharwoude is resultaat van een zorgvuldige afweging van alle belangen. In het MER zijn - zoals aangegeven - drie alternatieven onderzocht. Eén van de alternatieven betreft de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving bij Scharwoude. De milieueffecten die optreden vanwege de oeverdijk worden in het MER beter beoordeeld dan het door indiener genoemde alternatief waarbij deels sprake is van een binnenwaartse asverschuiving (HE-2B, HE-2C) en deels sprake is van een buitenwaartse versterking (HE-3 en HE-4). Dat geldt ook voor de door indiener genoemde "ruimtelijke opbouw". Door de buitenwaartse asverschuiving moet een groot deel van de kruin worden afgegraven. Dit wordt in het MER beoordeeld als een zeer sterke aantasting van de bestaande monumentale dijk (paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 Bijlagenboek)).
23	Indiener geeft aan dat verdroging van het vogelgebied van Staatsbosbeheer niet is meegenomen. Daarnaast is indiener van mening dat natuurcompensatie dient plaats te vinden daar waar de natuur verloren is gegaan en niet door nieuwe natuur aan te leggen. Indiener zou graag zien dat compensatie van de natuur zou plaatsvinden door de aanleg van 2 hectare natuur extra bij de Markerwadden. Verder geeft de indiener dat de nieuwe natuur op de oeverdijk niet compenseert voor wat er verloren gaat in Zeevang en Waterland.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt allereerst verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 7 en 20 van deze zienswijze. In aanvulling daarop nog het volgende. De door indiener genoemde compensatie van natuur bij de Markerwadden, ligt op een grote afstand van de Versterking. Uitgangspunt is dat compensatie van NNN plaatsvindt in de nabijheid van het aangetaste gebied, tenzij aantoonbaar niet mogelijk (zie artikel 2, onder b, Uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland). De realisatie van een oeverdijk biedt de kans om NNN te compenseren binnen het project. Compenseren van NNN bij de Markerwadden is reeds daarom niet aan de orde. Het NNN dat verloren gaat bij Zeevang en Waterland wordt op de oeverdijk wel degelijk gecompenseerd. De oeverdijk biedt de mogelijkheid de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor is gemaakt, staat beschreven in paragraaf 8.2.2 (Compensatie) van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek).
25	Indiener geeft aan dat ambtelijk is geconstateerd dat het oudste deel van de dijk onder de weg (de binnenberm) ligt. Daarmee zou een buitenwaartse asverschuiving mogelijk vergunbaar zijn. Een buitenwaartse asverschuiving zou daarmee geen aantasting opleveren ten aanzien van het aspect archeologie.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 18 van deze zienswijze.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
26	Indiener is van mening dat bij het aspect cultuurhistorie ook de eeuwenoude waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk had moeten worden betrokken.	In het MER is het totaaleffect op de historisch-geografische waarden vanwege de oeverdijk licht negatief (-) beoordeeld. Ter onderbouwing van deze beoordeling wordt onder meer gewezen op het feit dat de concrete aard van de effecten van het functieverlies nog niet goed voorzienbaar is (zie paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek)). Voor wat betreft de cultuurhistorische effecten geldt dat de waterkerende functie geen beschermde waarde is van het monument zoals aangewezen in de redengevende omschrijving van de Westfriese Omringdijk.
27	Indiener geeft aan dat een verlaging van het waterpeil in het tussenwater grote gevolgen zal hebben voor het grondwaterpeil op het voorland en de dijk. Een daling van de grondwaterstand kan bovendien verdroging van het voorland tot gevolg hebben. Indiener merkt op dat dit niet onderzocht is. De weging in de MER is daarom volgens indiener onjuist.	Voor wat betreft de effecten van de verlaging van het zomerpeil van het tussenwater wordt verwezen naar de antwoorden bij onderdelen 6 en 15 van deze zienswijze.
28	Indiener ziet dat voor wat betreft het aspect zetting de oeverdijk neutraal scoort en de buitenwaartse asverschuiving licht negatief. Indiener kan zich niet vinden in deze beoordeling in de MER.	Zettingen in de omgeving zijn een belangrijk onderdeel van de dijkversterking, waarmee zowel in het ontwerp als tijdens de realisatie rekening wordt gehouden. Tijdens het ontwerp worden voorspellingen gedaan van de verwachte zettingen en tijdens realisatie worden de optredende zettingen gemonitord en vergeleken met deze voorspellingen. De invloed van de zettingen ten behoeve van de oeverdijk blijft beperkt tot de directe omgeving van de oeverdijk. Er is derhalve geen kans op zetting bij bebouwing als gevolg van de aanleg van de oeverdijk. Het effect wordt voor de oeverdijk als neutraal (0) beoordeeld. Alternatief 2 en 3 worden voor het aspect zettingen als licht negatief (-) beoordeeld. De dijkversterking vindt binnen deze alternatieven dichter op de woningen plaats. Daardoor is er bij enkele woningen in Scharwoude een kleine kans op zettingen. Voor een nadere toelichtingen op het aspect zettingen wordt verwezen naar paragraaf 5.1.2 van het Projectplan en paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
29	Indiener vindt dat de weging van het aspect recreatie in de MER onjuist is, nu de bewoners een groot deel van de oeverdijk bij Scharwoude niet kunnen betreden en een strand en ligweide op grote afstand (500 meter) worden gecompenseerd.	Uit paragraaf 4.4.2 van het MER blijkt dat de oeverdijk neutraal (0) scoort op het aspect Recreatie. Het informele strandje 'Badhuis' verdwijnt, maar na de Versterking wordt het strandje weer teruggebracht. De afstand tot aan het open water wordt door de oeverdijk weliswaar groter, maar het open water kan vanaf het strandje gewoon worden bereikt. Dat maakt niet dat de oeverdijk negatief zou moeten scoren op het aspect Recreatie. De inwoners van Scharwoude kunnen bovendien een groot deel van de oeverdijk juist wel betreden. Op de oeverdijk wordt namelijk een recreatief fietspad voorzien van Hoorn tot na het Landje van Naber (dijkpaal 34) en van het Gemaal Westerkogge (dijkpaal 46), langs Scharwoude, tot

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aan het eind van de oeverdijk (dijkpaal 62). Het recreatieve fietspad staat ingetekend op de kaart 28, bijlage 11.31 van hetBijlagenboek. De oeverdijk scoort om deze redenen terecht neutraal (0) op het aspect Recreatie.
30	Indiener kan zich niet vinden in de beoordeling van het aspect woonbeleving in de MER dat de buitenwaartse asverschuiving als zwaar negatief is beoordeeld.	In het MER is de woonbeleving zorgvuldig beoordeeld. Paragraaf 4.4.2 van het MER maakt in de beoordeling onderscheid tussen de verschillende secties. De beoordeling van het aspect woonbeleving wordt in alternatief 2 - waarvan de buitenwaartse asverschuiving onderdeel uitmaakt - niet binnen elke sectie als zeer negatief (---) beoordeeld. Ter hoogte van Scharwoude (sectie HE-3B) wordt de woonbeleving vanwege de buitenwaartse asverschuiving in totaal als negatief (-) beoordeeld.
Conclusie zienswijze		
In reactie op onderdeel 7 van de zienswijze is de memo 'Ontwerpmaatregelen de Hulk' als bijlage aan het Projectplan toegevoegd (bijlage 8.20 van het Bijlagenboek). In reactie op onderdeel 29 is aan het projectplan toegevoegd dat de talrijke 'informele' strandjes, die geen officiële zwemwaterlocatie zijn, na de uitvoering van de werkzaamheden weer als strandje worden hersteld.		

Zienswijze ZW-0068: College van de gemeente Hoorn **Module 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is van mening dat de Noordse Steen in module 1 Westerdijk dient te worden behouden en na de Versterking moet worden teruggeplaatst. De indiener geeft aan dat de Westfriese Omringdijk een provinciaal monument is en de cultuurhistorische waarde van de dijk wordt onder meer bepaald door de materialisering van de dijk. Het Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk kent een aanbeveling om de Noordse steen aan de waterzijde te laten terugkomen. Ook in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is de Noordse Steen aangewezen als leidende waarde voor module 1 t/m 4. Nu in module 1 de huidige bekleding van Noordse Steen niet wordt teruggebracht, betekent dit een nadrukkelijke aantasting van de monumentale waarden in deze module. Indiener wijst er op dat in de redengevende omschrijving van het provinciale monument is opgenomen dat het waterstaatkundig belang altijd prevaleert boven het monumentale belang. Volgens indiener is daar hier geen sprake van. Tevens bevreemdt het indiener dat de binnenstad van Hoorn niet is gespecificeerd als markant punt en drie andere punten langs de dijk wel. Zeker nu de Westfriese Omringdijk in Hoorn ook onderdeel uitmaakt van een rijksbeschermd stadsgezicht. In het aanwijzingsbesluit staat beschreven dat	De Versterking wordt binnen module 1 uitgevoerd in de vorm van een buitenwaartse versterking door verbreding van de buitenberm met een minimale kruinverhoging. Deze gekozen oplossing is het resultaat van zorgvuldig onderzoek. Voor module 1 zijn in het MER twee alternatieven onderzocht. De gekozen oplossing is voor module 1 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. Door de Versterking komen de Noordse stenen niet op alle plaatsen terug. Hergebruik van de Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water. Dat zijn drie markante kapen binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt en de huidige dijk niet aangetast wordt. Binnen module 1 worden de Noordse stenen niet teruggeplaatst. De huidige dijk heeft daar een ongeleed karakter en geen historisch profiel. Voor een uitgebreidere toelichting op de omgang met en het hergebruik van de Noordse stenen wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Ten aanzien van het beschermd stadsgezicht het volgende. Aan de binnenzijde van de dijk ligt de historische binnenstad van Hoorn. Dit is een beschermd stadsgezicht. De effecten op het beschermd stadsgezicht zijn zorgvuldig onderzocht. Omdat de dijk aan de buitenkant wordt versterkt,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	het silhouet van Hoorn bijzonder waardevol is. Indiener geeft aan dat het haar onduidelijk is of de Noordse steen verdwijnt vanwege het waterstaatkundig belang, of omdat de noodzaak niet aanwezig is omdat goedkopere steenbekleding volstaat. Voor zover bij indiener bekend zou de terugplaatsing mogelijk moeten zijn vanuit het oogpunt van waterveiligheid. Om bovenstaande redenen pleit indiener ervoor om de Noordse Steen te behouden aan de Westerdijk.	de binnendijkse historische bebouwing op enige afstand staat, en het dijkprofiel hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter heeft, is er minimaal effect op het beschermd stadsgezicht (zie paragraaf 4.2.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek)). Dit effect is aanvaardbaar in het licht van de doelstellingen van het project.
2	Indiener geeft aan positief te zijn over de keuze voor een oeverdijk in module 2 en 3. Wel vraagt indiener om bij het ontwerp aandacht te hebben voor ruimtelijke kwaliteit van de oeverdijk en de omgeving. Voorts spreekt indiener uit erop te vertrouwen dat in goede samenwerking met de Alliantie tot een ontwerp wordt gekomen waarin de impact van de oeverdijk zoveel mogelijk wordt beperkt en waarin de toegevoegde waarde van de oeverdijk maximaal wordt benut.	Het onderdeel van de zienswijze waarin indiener zich positief uitspreekt over de keuze voor een oeverdijk binnen module 2 en 3 wordt onderschreven. Er zijn verschillende vereisten waar de oeverdijk minimaal aan moet voldoen om de waterkerende veiligheid te borgen. Zo is het 'veiligheidsprofiel' minimaal nodig om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast wordt voorzien in een 'slijtlaag'. Deze slijtlaag beperkt de noodzaak tot frequente zandsuppletie. Uitgangspunt is dat één keer in de 25 jaar een suppletie en een herprofilering van zand nodig is om het minimale profiel (veiligheidsprofiel) in stand te houden. De omvang van het veiligheidsprofiel en van de slijtlaag wordt bij een nadere uitwerking van het ontwerp geconcretiseerd. Bij het ontwerp zal nadrukkelijk rekening worden gehouden met de ruimtelijke kwaliteit van de oeverdijk en de omgeving. Een goede samenwerking tussen de Alliantie, de provincie Noord-Holland en de verschillende gemeenten, waaronder de gemeente Hoorn, is daarbij vanzelfsprekend uitgangspunt.
3	Het fiets- en voetpad dat op de oeverdijk wordt aangelegd, buigt in module 3 af naar de huidige dijk. Het gebied ten zuiden daarvan wordt ingericht als natuurgebied, als compensatie voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Indiener stelt voor om (met de juiste voorwaarden) het fiets- en voetpad door te trekken tot aan Scharwoude. Dit zou de beleving van natuur, oeverdijk en water ten goede komen. Daarnaast kan dit het draagvlak van bewoners vergroten en volgens indiener worden verkeersonveilige situaties voorkomen. Ook biedt het extra recreatieve mogelijkheden voor wandelaars en brengt dit logica in het ontwerp, de oeverdijk als één landschappelijk element.	Indiener constateert terecht dat het fietspad binnen module 3 (bij secties HE-3A en HE-3B1) afbuigt van de oeverdijk naar de bestaande dijk. Een deel van de oeverdijk wordt afgesloten van recreatie om hier ook verstoringsgevoelige natuur een kans te geven. Dat is noodzakelijk om hoogkwalitatieve natuur te ontwikkelen in het kader van de compensatie voor het verlies van NNN door de dijkversterking (zie voor meer informatie Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek).
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0069: Stichting Durgerdam en bewoners **Module 13, 15, 16, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat ondanks dat Durgerdam (module 16) geen onderdeel uitmaakt van de ter inzage liggende stukken, er wel melding wordt gemaakt van het dorp Durgerdam. Indiener gaat ervan uit dat de uitkomsten betreffende Durgerdam waar nodig worden aangepast naar aanleiding van de nadere uitwerking en verzoekt om de verwijzingen naar Durgerdam te verwijderen.	Durgerdam (module 16) maakt onderdeel uit van de scope van de versterkingsopgave (paragrafen 2.2 en 2.3 van het Projectplan), als gevolg waarvan de verwijzingen niet worden verwijderd. De uitwerking van de gekozen oplossing volgt echter in een separaat Projectplan. Dit separate Projectplan zal voldoen aan de eisen die hieraan worden gesteld in de Waterwet.
2	Indiener geeft aan dat de zienswijze is samengevat in de bijlage bij de brief. Tevens verzoekt indiener om een puntsgewijze reactie.	Bij de beantwoording van de zienswijze is ook de samenvatting in de bijlage betrokken. De beantwoording van alle zienswijzen, dus ook die van indiener, vindt puntsgewijs plaats in deze Nota.
3	Indiener gaat graag met het HHNK in gesprek om tot een gezamenlijke oplossing te komen.	HHNK is altijd bereid om nader te overleggen met indiener. Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Daarnaast geldt voor de versterking van module 16 Durgerdammerdijk, dat een separaat participatietraject loopt met de belanghebbenden in en rondom Durgerdam. HHNK is daarbij intensief in gesprek met indiener en overige belanghebbenden.
4	Indiener voorziet gedurende de uitvoering bereikbaarheidsproblemen voor agrarische bedrijven en zwaar bouwverkeer rondom Durgerdam, Blijkmeer en Holysloot. In de huidige plannen zijn alleen voorzieningen voor de bewoners woonachtig aan de dijk opgenomen. De indiener verzoekt dit probleem te onderzoeken en te voorzien in een oplossing. Een mogelijk(e) (deel van) de oplossing kan de ringdijk Blijkmeer bieden.	In de plannen is, naast de bewoners die wonen aan de dijk, rekening gehouden met het bestemmingsverkeer en met de gebruikers van de wegen binnen het werkgebied. Voor de start van de uitvoering van de werkzaamheden wordt een verkeersplan opgesteld, waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden opgenomen. De bereikbaarheid voor zwaar verkeer heeft blijvend de aandacht en hiervoor wordt dan ook een passende oplossing in het verkeersplan uitgewerkt, waarbij rekening zal worden gehouden met de door indiener aangedragen oplossing. De verkeersplannen worden conform de daarvoor geldende procedures getoetst. Voor een nadere toelichting op de inhoud en de procedure omtrent verkeersplannen wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
5	Indiener geeft aan dat het merendeel van de aanvoer van materialen via het water zal gaan maar dat er toch bouwverkeer via wegen zal zijn. De wegen in Landelijk Noord zijn hierop niet berekend. Indiener verzoekt om geen ontheffing te verlenen voor zwaar bouwverkeer over landelijke wegen. Indiener stelt voor om een bebordingsplan voor zwaar verkeer in werking te stellen.	Zoals door indiener aangegeven vindt de aanvoer van materiaal zoveel mogelijk over het water plaats is. De routes voor het bouwverkeer worden vooraf afgestemd met de wegbeheerders en waar nodig worden zones ingesteld waar geen bouwverkeer mag rijden. Indien nodig zal een ontheffing voor het bouwverkeer worden aangevraagd. Hiervoor volgt nog separate besluitvorming waartegen afzonderlijke rechtsbescherming openstaat. Voor een uitgebreidere toelichting op het instellen van zones wordt gewezen op paragraaf 10.1.2.1 van het Projectplan. De afstemming daarvan met de omgeving is toegelicht in paragraaf 10.2 van het Projectplan.
6	Indiener wil in de plannen opgenomen zien dat zwaar verkeer niet via kwetsbare	Naar trillingen en geluidhinder door bouwverkeer is onderzoek gedaan, op grond hiervan worden zones

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	wegen plaatsvindt. Indien zwaar verkeer wel over kwetsbare wegen plaatsvindt stelt indiener HHNK aansprakelijk voor schade aan huizen en panden.	ingesteld waar geen bouwverkeer mag rijden en worden de bouwroutes bepaald. Hiermee is het ontzien van kwetsbare wegen reeds in de plannen opgenomen. Voor een uitgebreidere reactie op de trillingen en geluidhinder van bouwverkeer wordt gewezen op paragraaf 10.1.2.1 en paragraaf 10.1.3.1 van het Projectplan. De voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden in de verkeersplannen opgenomen. De verkeersplannen worden conform de daarvoor geldende procedures getoetst. Voor een nadere toelichting op de inhoud en de procedure omtrent verkeersplannen wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
7	Indiener wil dat rekening wordt gehouden met de renovatie van de N247 en de Liergouw, zodat er geen opstopping en/of sluipverkeer ontstaat via lokale wegen. Indien mogelijk zou voorrang moeten worden gegeven aan de renovatie van de Liergouw, zodat er minder overlast ontstaat.	Om te voorkomen dat in de regio meerdere projecten gelijktijdig plaatsvinden met overlast voor het wegverkeer (en ook mogelijk sluipverkeer) wordt de planning van grote projecten op elkaar afgestemd. In de Meerjarenplanning van Bureau Regioregie zijn de projecten in de regio, inclusief de Versterking en het groot onderhoud N247, opgenomen waar op dit moment rekening mee wordt gehouden bij het instellen van omleidingen en plannen van afsluitingen. De renovatie van de Liergouw valt buiten de Versterking, hierover gaat de gemeente Amsterdam. Indiener kan de planning voor dit project dan ook met deze gemeente afstemmen. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op tabel 23 'Overzichten projecten nabij Markermeerdijken' van het Projectplan. In deze tabel zijn de projecten opgenomen waarmee op dit moment rekening wordt gehouden bij het instellen van omleidingen en plannen van afsluitingen.
8	Indiener stelt voor om een getoetst Verkeersplan op te stellen en de hierin benoemde maatregelen te treffen.	Voor de start van de uitvoering van de werkzaamheden wordt een verkeersplan opgesteld, waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid worden opgenomen. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 6 van deze zienswijze.
9	Indiener geeft aan dat het depot op veenweidegebied niet geschikt is vanwege de 'honkvaste' weidevogels die zich niet gemakkelijk laten verplaatsen en de zachte ondergrond. Indiener verzoekt om een andere locatie. Indiener stelt het terrein van voormalige camping het Boschje voor gecombineerd met een buitendijkse oplossing.	De gronden die gebruikt worden voor de depots zullen inderdaad onderhevig zijn aan zettingen of zakkingen. Deze gronden worden echter na voltooiing van de werkzaamheden aangevuld en het terrein wordt daarna dusdanig afgewerkt dat het dezelfde hoogte krijgt als op het moment voorafgaand aan de ingebruikname voor het depot. De door indiener voorgestelde oplossingen zijn niet geschikt voor depots. Het terrein van voormalige camping het Boschje is te ver gelegen van de loswal, daardoor zijn meer verkeersbewegingen nodig. Extra verkeerbewegingen zijn ongewenst vanwege verkeersveiligheid en overlast. De huidige depots zijn zodanig gelegen dat zo min mogelijk verkeersbewegingen nodig zijn. Buitendijks zijn geen geschikte oplossingen voorhanden die passen binnen de zoekcriteria. Bij de keuze van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		locatie van de depots is rekening gehouden met omwonenden, bedrijven, beschermde gebieden, natuurwaarden, aanwezige kabels en leidingen, grondeigendom, archeologische verwachtingswaarden, de aanwezigheid van niet gesprongen explosieven en de stabiliteit van de bestaande waterkering. De depots zorgen voor een afname van het weidevogelleefgebied. Het verlies aan gebied wordt echter gecompenseerd. Gewezen wordt op de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Voor een nadere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 5.5.3 van het Projectplan.
10	Indiener geeft aan dat nu realistische alternatieven voor het depot op veenweidegebied aanwezig zijn de ontheffing en vergunning op grond van de Wet Natuurbescherming niet mag worden verleend.	Zoals volgt uit de reactie op onderdeel 9 van de zienswijze, is het door indiener aangedragen alternatief niet als reëel beoordeeld. Derhalve zijn er geen realistische alternatieven aanwezig voor het depot op het veenweidegebied. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 9 van deze zienswijze. Daarnaast geldt dat het voorgestelde alternatief ook tot effecten leidt. Tussen Marken en Durgerdam komt elk binnendijks depot binnen weidevogelleefgebied te liggen en buitendijks in een Natura 2000-gebied. Er is reeds een analyse verricht om binnendijks het NNN te sparen bij de aanleg van depots. Voor het verlies van weidevogelleefgebied wordt gecompenseerd, waarbij het uitgangspunt is dat ook tijdelijk verlies permanent wordt gecompenseerd. Dus hiermee wordt ook aan de zorg van indiener voldaan. Overigens is van belang om op te merken dat weidevogels inderdaad honkvast zijn, maar dat ze niet ieder jaar van hetzelfde nest gebruik maken. Wanneer er dus op tijd maatregelen worden getroffen, dan zijn er mogelijkheden voor weidevogels om uit te wijken naar andere gebieden. Verder leidt het depot niet tot een specifiek effect op beschermde soorten. Effecten op vogels zijn te voorkomen door het treffen van maatregelen, dit volgt ook uit de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Derhalve is er hiervoor geen ontheffing nodig op basis van de Wet natuurbescherming. Ten behoeve van de vergunning op grond van de Wet natuurbescherming is een Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) opgesteld, waarin de effecten van de Versterking op de betrokken Natura 2000-gebieden zijn beschreven en beoordeeld. Uit de Passende Beoordeling volgt de zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden niet worden aangetast, zodat de vergunning kan worden verleend. Daarmee is een ADC-toets - waarin alternatieven worden betrokken - ook niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aan de orde.
11	Indiener is niet betrokken geweest bij het Vormgevingsplan. Voor de nadere detaillering van het dijkontwerp en de inrichting, wil indiener als vertegenwoordiger van de bewoners betrokken zijn bij het vervolg van het ontwerpproces. Verder stelt indiener voor een onafhankelijke esthetische kwaliteitscommissie op te stellen die toeziet op de detaillering van de ontwerpen en de uitvoering van de werkzaamheden.	Het Vormgevingsplan is in gezamenlijk overleg opgesteld door de provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam, Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West Friesland) en de Alliantie. Mocht indiener (aanvullende) ideeën hebben over de afwerking, dan kan daarover contact worden opgenomen met de Alliantie of met de genoemde bevoegde gezagen. Vanuit de bevoegde instanties zijn reeds onafhankelijke specialisten aanwezig die toezien op de detaillering van de ontwerpen en de uitvoering van de werkzaamheden.
12	Indiener wil dat bij de verdere uitwerking en uitvoering van de plannen de participatie van bewoners, bedrijven en dorpsraden gegarandeerd wordt. Indiener stelt voor om bij het omgevingsmanagement ook gebruik te maken van de aanwezige communicatiekanalen van de dorpsraden en de Centrale Dorpenraad.	Van het aanbod van indiener met betrekking tot gebruikmaken van de aanwezige communicatiekanalen wordt graag gebruikgemaakt. De betreffende omgevingsmanager zal hierover contact met indiener opnemen. De verdere uitwerking vindt plaats met de provincie Noord-Holland, de gemeenten Amsterdam & Waterland en het Recreatieschap Twiske-Waterland. Het staat indiener vrij om afstemming te zoeken met deze bevoegde gezagen.
13	Indiener geeft aan dat in sectie EA-10 mogelijk met een lichter ontwerp kan worden volstaan indien de principes die in Durgerdam zijn toegepast ook hier worden toegepast. Indiener verzoekt om te onderzoeken of de golfbrekende werking van de Hoeckelingsdam voldoende is meegerekend in het ontwerp.	De gekozen oplossing voor Durgerdam volgt in een later Projectplan op basis van de Waterwet, hierover kan dan ook niet gesteld worden dat die principes leiden tot een lichter ontwerp bij sectie EA-10. Verder is de Hoeckelingsdam niet in beheer bij HHNK en maakt deze tevens geen onderdeel uit van de primaire of regionale kering. Daarom zijn aan de hoogte en omvang van de Hoeckelingsdam door HHNK geen eisen gesteld, deze dam zou bijvoorbeeld weg mogen spoelen of in omvang kunnen verminderen. Hierdoor is het golfbrekende karakter niet zeker. Gezien deze onzekerheden is hiermee in de berekening van het ontwerp geen rekening gehouden. Hiermee is voldaan aan de eisen die gesteld worden aan de berekening van de veiligheidstekorten conform de Waterwet en de bijbehorende nieuwe normering.
14	De indiener vindt dat het behouden van de slingerende dijk in sectie EA-10 het uitgangspunt moet zijn in de nadere uitwerking.	Het behouden van het kronkelende karakter van de dijk is binnen de gehele Versterking het uitgangspunt. Voor sectie EA-10 betekent dit dat het kronkelende karakter van deze sectie gevolgd wordt bij de buitenwaartse asverschuiving. Het landschappelijk inpassen van de kapen, onder meer bij Camping De Badhoeve, heeft binnen deze sectie specifiek de aandacht. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.1.1 van het Projectplan. Hier wordt de Ontwerpvisie beschreven, waarin onder meer de ontwerpuitgangspunten worden benoemd. Het behouden van het kronkelende karakter van de dijk is als eerste genoemd.
15	Indiener verzoekt te onderzoeken of overdimensionering van de dijk bij de IJdoornpolder (sectie EA-11) voorkomen kan worden door rekening te houden met	Er is geen sprake van overdimensionering. Voor de Versterking is gebruikgemaakt van de meest actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de recente meetgegevens vanuit de participatie Durgerdam. Voorts wordt uit historisch oogpunt verzocht hier een buitendijks dijkmagazijn in ere te herstellen.	toegelicht. Er zijn voor HHNK geen redenen een dijkmagazijn in te richten. Bovendien zal voor het plaatsen van eventuele bebouwing de legger en de keur moeten worden gerespecteerd. Hierdoor is het mogelijk dat dergelijke bebouwing niet past. Bij de Waterlandse Zeedijk maar ook op andere plekken wordt de ontwikkeling en/of het herstellen van kenmerkende landschapselementen wel gestimuleerd. Dit is opgenomen in de regeling ''Stimulering aanleg en onderhoud kleine landschapselementen'' van de Provincie Noord-Holland. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan.
16	Indiener geeft aan de Noordse steen en basalt op slechts één locatie in Module 15 wordt terugplaatst. Indiener hecht er uit historisch oogpunt aan een andere bestemming voor deze stenen te vinden binnen het gebied en wijst erop dat in het in het verleden gebruikelijk was bouwmaterialen te hergebruiken. Indiener is voorstander van duurzaam gebruik van middelen en materialen. Indiener stelt voor om de stenen in ieder geval op de drie uitzichtpunten (bijlage 11.8 van het Bijlagenboek) terug te brengen. De doelstelling voor hergebruik zou 100 % moeten zijn.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische waarden, waaronder de Noordse steen. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. Binnen module 15 komt de kaap bij Uitdam in aanmerking. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een Oeverdijk komt. Waar het verwijderen van Noordse steen onvermijdelijk is, worden de stenen in de directe omgeving van de locatie hergebruikt. Dit gebeurt bij voorkeur aan de buitenzijde van dijk, bijvoorbeeld als stortsteen of het terugbrengen van grote - mogelijk verspreid liggende - stenen bij informele strandjes. Voor een uitgebreidere toelichting op de omgang met de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
17	Indiener gaat er vanuit dat de historische dijkpalen weer herplaatst worden.	Alle historische dijkpalen worden in principe herplaatst of bij een buitenwaartse asverschuiving vervangen door nieuw ontworpen dijkpalen. Na de vorige grote dijkversterkingsronde in 1920 is de rode dijkpaal geïntroduceerd naast de groene dijkpaal uit 1843. Met de versterking van de dijk moeten de historische dijkpalen opnieuw geplaatst worden. Met de versterking van 2021 wordt er weer een nieuwe laag aan de geschiedenis van de dijk toegevoegd. Gekozen is om deze toevoeging op subtiele wijze te markeren door de toevoeging van een nieuwe 21e-eeuwse dijkpaal. Door het terugplaatsen van de historische dijkpalen op de oude dijkas wordt de historische lijn ervaarbaar gemaakt. In de nadere uitwerking per module zal worden beoordeeld of dit een meerwaarde heeft vanuit cultuurhistorische oogpunt. Indien dit het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		geval is zal er een integrale afweging gemaakt worden met betrekking tot de locatie van de palen waarbij beheer en afstand ten opzichte van de dijkweg bepalend zijn. Op locaties waar de nieuwe weg op de plek van de dijkpaal komt te liggen kan gezocht worden naar een andere markering, bijvoorbeeld een zegel in het wegdek. Voor een reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op paragraaf 5.3 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) hierin is aangeven hoe de historische dijkpalen worden herplaatst. Tevens is in paragraaf 4.3.16 van het Projectplan in tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingsmaatregelen' toegelicht hoe met de historische dijkpalen bij een buitenwaartse asverschuiving wordt omgegaan.
18	Indiener wil graag dat informele strandjes actief worden teruggebracht.	Alle informele strandjes worden teruggebracht. In de uitvoering wordt hieraan uitvoering gegeven door het zand benodigd voor voorbelasting deels te laten liggen. Hierdoor worden de strandjes actief teruggebracht en worden de condities geschapen om deze ontwikkeling sneller mogelijk te maken. Paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan is hiertoe aangepast. Hierin is opgenomen dat alle geraakte informele strandjes terug worden gebracht. Aan de omgevingsvergunning is tevens een voorschrift verbonden om te zorgen voor de condities waardoor de ontwikkeling van een soortgelijke zachte land-waterovergang sneller mogelijk wordt gemaakt.
19	Indiener maakt zich om diverse redenen zorgen over de verkeersveiligheid van de toekomstige gebruikers van de fiets-, wandelpaden en de rijweg. Indiener vraagt om maatregelen te treffen die de verkeerveiligheid waarborgen en vraagt daarbij met name om: goede belijning, veiligheidshekken en voldoende verlichting en verkeersborden.	Uitgangspunt voor de doorgaande fiets-, wandelverbinding en rijweg is een comfortabele, veilige en herkenbare route. Bij het ontwerp van de verbinding en de rijweg worden daarom zo veel als mogelijk de richtlijnen van de CROW* toegepast, in combinatie met de gewenste beeldkwaliteit van de doorgaande fiets- en wandelverbinding conform het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). De vormgeving van de kapen, de plaatsen van het meubilair en de lichte grijze kleur aan de buitenzijde van de kruin (wandelpad) helpen in de geleiding van de gebruikers. De bestaande verlichting op bijvoorbeeld kruisingen wordt teruggebracht, er wordt echter geen nieuwe verlichting geplaatst. Hiermee wordt de verkeersveiligheid voldoende gewaarborgd. *CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid. De CROW stelt aanbevelingen en richtlijnen op over bijvoorbeeld vormgeving en maatvoering van verkeersinfrastructuur. De CROW-richtlijnen hebben geen wettelijke status. CROW geeft alleen adviezen voor bijvoorbeeld de wegbeheerder. Over het algemeen geldt wel dat een wegbeheerder in Nederland goed moet kunnen motiveren waarom van de richtlijnen is afgeweken.
20	Indiener verzoekt om de in onbruik geraakt windmolen op de grens van module 15 en 16 te verwijderen.	De genoemde windmolen wordt niet geraakt door de werkzaamheden ten behoeve van de Versterking. Vanuit de Versterking bestaat er dan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ook geen noodzaak om deze te verwijderen. Indien de eigenaar van de windmolen dat wenst, bestaat gedurende de uitvoering van de versterkingswerkzaamheden de mogelijkheid om de windmolen eventueel te laten verwijderen. Door de betreffende omgevingsmanager zal de eigenaar van de windmolen voor de uitvoering hierop worden gewezen.
21	Indiener vraagt om de fietsopgangen bij de kaap Kinselmeer en de Blijkmeerpolder in het ontwerp op te nemen.	Genoemde fietsopgangen worden teruggebracht. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de uitwerking van het integrale ontwerp nader toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingsmaatregelen' is opgenomen dat bestaande voorzieningen, zoals fietsopgangen, weer worden teruggebracht. In het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) zijn voorbeeldoplossingen voor fietsopgangen beschreven.
22	Indiener vraagt om aandacht voor wandelpaden die op de dijk uitkomen en herplaatsing van trappen inclusief fietsgoot en het vervangen van het hek bij het Goudriaanpad.	Beide trappen worden met een fietsgoot teruggebracht. Voor het hele project geldt dat de dijktrappen met fietsgoot worden aangelegd wanneer er een fietspad op de kruin of aan de buitenzijde op het voorland ligt. Voor het genoemde hek geldt dat deze in overleg met HHNK en het recreatieschap wordt teruggeplaatst gebaseerd op de toekomstige pachtovereenkomsten. Wanneer dit hek terugkomt dan zal deze worden vervangen door een hek zoals beschreven in paragraaf 5.2 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Verder geldt het volgende. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
23	Indiener geeft aan dat zowel bij Uitdam als Durgerdam uit nader onderzoek is gebleken dat de hoogte van de dijk niet aangepast hoeft te worden. Verder valt indiener op dat er grote hoogteverschillen zijn tussen de modules 13, 14 en 15. Voor de Markermeerdijk, als doorlopende lijn in het landschap, zijn de aansluitingen	De gekozen oplossing voor Durgerdam volgt in een later Projectplan op basis van de Waterwet, hierover kan dan ook nog niet gesteld worden dat de hoogte van de dijk niet wordt aangepast. Voor Uitdam geldt dat de kruin van de dijk op de huidige positie blijft liggen en dat het onregelmatige dijkprofiel wordt hersteld. Doordat dit profiel wordt hersteld wordt de dijk ook enkele decimeters

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van de ene op de andere module cruciaal. Indiener verzoekt dan ook nader te onderzoeken of de dijkverhoging bij modules 13 tot en met 15 meer gelijk kan worden getrokken en de aansluitingen in het Vormgevingsplan uit te werken.	verhoogd op enkele locaties. Door het toepassen van de golfbrekende buitenberm is het niet nodig om de dijk verder te verhogen. Zoals eerder aangegeven zijn integrale ontwerpuitgangspunten vastgesteld. Gelet op het historisch karakter van de dijk, de ligging en de waarden in de omgeving zijn voorafgaand aan het ontwerpproces door een aantal disciplines gezamenlijke ontwerpuitgangspunten bepaald. Daarnaast zijn er ontwerpuitgangspunten gedestilleerd uit het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. In de integrale ontwerpuitgangspunten is nadrukkelijk rekening gehouden met de ruimtelijke kwaliteit van de Markermeerdijken en hun omgeving. Voor een nadere toelichting op deze integrale ontwerpuitgangspunten wordt gewezen op paragraaf 4.1 van het Projectplan, hoofdstuk 3 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit dijkversterking (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) en de Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek).
24	Indiener geeft aan dat zeven bomen gekapt worden waarvoor herplanting verplicht is. Indiener verzoekt om deze bomen bij elkaar te herplanten en te kiezen voor gebiedseigen boomsoorten, zoals de knotwilg of fruitbomen.	Op basis van de Bomenverordening wordt geen bepaalde boomsoort voorgeschreven. Wel volgt uit voorschrift E.2.1. Amsterdam van de Omgevingsvergunning dat binnen 3 maanden na start van de kapwerkzaamheden een concreet herplant- en compensatieplan ter goedkeuring moet worden overgelegd aan de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. In dit plan dient - in overeenstemming met het advies van de hoofdstedelijk bomenconsulent - de boomdiameter en locatie van de bomen aangegeven te worden. In overleg met de gemeente Amsterdam en met degene die krachtens zakelijk recht of een publiekrechtelijke bevoegdheid over de bomen kan beschikken wordt zorggedragen voor herplant voor 1 april 2021. Fruitbomen of knotwilgen passen binnen het landschap en deze wensen worden dan ook meegenomen in de beoordeling van het herplant- en compensatieplan.
25	Indiener verzoekt om de picknickbanken benedendijks ook terug te plaatsen.	Bestaande picknickbanken benedendijks worden weer teruggeplaatst. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de herplaatsing van bestaande objecten en voorzieningen toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van deze paragraaf is opgenomen dat bestaande objecten, zoals picknickbanken, weer worden teruggebracht. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
26	Indiener vraagt om voldoende vuilnisbakken terug te plaatsen en te zorgen voor een bijbehorend beheerplan.	Alle huidige bestaande functionaliteiten worden teruggebracht. HHNK is in gesprek met provincie Noord-Holland en de recreatieschappen over de recreatieve voorzieningen. HHNK is voornemens het eigendom van deze voorzieningen over te dragen. Dit betekent dat de recreatieve voorzieningen zoals prullenbakken in de toekomst niet meer door HHNK beheerd zullen worden. HHNK heeft daarom geen apart beheerplan voor de recreatieve voorzieningen. In het voor afronding

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de werkzaamheden op te leveren instandhoudingsplan zullen alle objecten worden beschreven, waaronder ook het type beheer en onderhoud. Wanneer eventueel de recreatieve voorzieningen zijn overgedragen aan een nieuwe eigenaar dan is deze verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de herplaatsing van bestaande objecten en voorzieningen toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van deze paragraaf is opgenomen dat bestaande objecten, zoals prullenbakken, weer worden teruggebracht. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is in tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van het Projectplan verduidelijkt dat ook fietsopgangen worden teruggebracht. Verder is in paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan opgenomen dat alle geraakte informele strandjes worden teruggebracht.		

Zienswijze ZW-0070: Indiener 70 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener geeft aan dat de planning van de	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
7	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
8	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
9	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
10	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
11	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 10 is toegelicht.
12	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
13	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
14	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikgemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen Sterkte).
15	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
16	Indiener sluit zich aan bij de zienswijze van de Stichting Dorpsraad Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie die bij de zienswijze ZW-0008 (Stichting Dorpsraad Uitdam) is gegeven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0071: Indiener 71 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener zegt dat indiener een reactie geeft op een plan waar geen gegevens van vast staan.	Projecten met een hoge technische, bestuurlijke en omgevingscomplexiteit kennen vaak een groot aantal wijzigingen gedurende de looptijd van het project. Wijzigingen zijn inherent aan complexe projecten. Vanzelfsprekend moet er tijdens de uitvoering van de Versterking binnen de kaders van het Projectplan worden gebleven.
2	Indiener stelt dat de Molensloot, in module 6 HE-8A behouden moet blijven omdat de afvoer van water uit de 'Kleiput' het diepste punt is en omdat de bestaande kades van de polder stabieler zijn in oude staat en de meeste zekerheid bieden. Indiener noemt de volgende mogelijkheden: meer versteviging buitendijks, waar nodig binnendijks nieuwe modulen en de bestaande weg verhogen. Indiener geeft bovendien aan dat de bestaande sloot van dijkpaal 28 tot 30 moet blijven bestaan als af- en aanvoersloot om vernatting en verzakking tegen te gaan.	Het Voorkeursalternatief ter plaatste van module 6 'Heintjesbraak en Warder' is door actuele technische inzichten gewijzigd tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan. Er is een ander Voorkeursalternatief gekozen ter plaatse van sectie HE-8A, namelijk een buitenwaartse asverschuiving. Door het gewijzigde Voorkeursalternatief is tegemoet gekomen aan uw zienswijze en blijven de Molensloot en de sloot nabij dijkpaal 28 tot 30 behouden. De voorkeursoplossing van een gecombineerde versterking zoals gepresenteerd in het Ontwerp Projectplan komt hiermee te vervallen. In paragraaf 1.4 van deze Nota en in paragraaf 1.6 van het Projectplan zijn de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan toegelicht.
Conclusie zienswijze		
Met de wijziging in het Voorkeursalternatief ter plaatste van module 6 'Heintjesbraak en Warder' wordt tegemoet gekomen aan deze zienswijze.		

Zienswijze ZW-0072: Indiener 72 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener verzoekt om eerder gemaakte toezeggingen omtrent het terugplaatsen van alle steigers, trappen en natuurstranden te bevestigen. Dat is toegezegd, terwijl nu in het Projectplan alleen 'vergunde' steigers worden genoemd.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
2	Indiener wijst op hoofdstuk 4.9 van het Kader Ruimtelijke Kwaliteit waarin is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat er geen sprake is van een kleinschalig ontwerp dat rekening houdt met het unieke karakter van Warder.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit rapport worden de lokale initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener stelt dat er wellicht betere alternatieven zijn die onvoldoende onderzocht zijn en noemt alternatieven van ir. Spaargaren en het concept 'bewezen sterkte'. Indiener stelt dat de Alliantie niet wil wachten op de uitslagen van de onderzoeken en vraagt zich af waarom er haast is.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen naar de alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Wat betreft het wachten op onderzoeken het volgende. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
4	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het totale gebied: Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
5	Indiener geeft aan dat het gevaar van kwel niet is benoemd in het Ontwerp Projectplan	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener vreest grote gevolgen door het verplaatsen van zware grond dat voor het eerst gebeurt. De risicoanalyse is niet inzichtelijk en omdat het om 'concurrentiegevoelige informatie' gaat.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
7	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Ten slotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
8	Indiener stelt dat de oude zeedijk binnendijks onder andere steunt op een zware blauwe klei formatie die onder aan de voet onder de sloot is aangebracht. Indiener lijkt het buitenwaarts toevoegen van een grondlichaam niet verstandig en doordacht, omdat dit het oude dijkdeel kan doen kantelen en het buitendijks gebied instabiel is. Indiener stelt dat het extra gewicht van het nieuwe grondpakket de oude dijk kan destabiliseren en binnendijks tot grondopheffing kan leiden. Tevens stelt indiener dat historisch erfgoed verloren gaat.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 6. In aanvulling daarop is van belang dat door de Versterking de historische steenbekleding in module 6 verdwijnt. Voor een motivering van de aantasting van cultuurhistorische waarden ter plaatse van module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
9	De omvang van de dijkaanpassingen vernietigt volgens indiener geheel of gedeeltelijk het historisch (provinciaal) monument, zijnde de dijk, die door de eeuwen heen is opgebouwd.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
10	Indiener acht sterkte dijk bewezen en verwijst naar het concept 'Pompen Houtribdijk' en 'Bewezen Sterkte'. Indiener stelt dat er een toekomstgerichte visie moet komen en vindt dat het toelaten van 1 meter peilstijging niet getuigt van inzicht en vindt het de inspanning en kosten niet waard.	Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan. Anders dan indiener stelt, is het dus niet zo dat de dijk bewezen sterk is en dat versterking daardoor niet nodig is. Voor 'Pompen Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Niet duidelijk is wat indiener precies bedoelt met de opmerking ten aanzien van het toelaten van peilstijgingen van één meter. Vermoed wordt dat indiener doelt op het waterpeil in het Markermeer. Het hoogheemraadschap is niet het bevoegd gezag voor het vaststellen van de waterpeilen van het Markermeer. Dat is Rijkswaterstaat. Het waterpeil in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het Markermeer en de wijze waarop hiermee bij de Versterking rekening moet worden gehouden in het ontwerp is daarmee een gegeven. De minister heeft op 14 juni 2018 een nieuw peilbesluit vastgesteld voor het IJsselmeergebied (inclusief Markermeer). Dit om de zoetwatervoorziening te kunnen garanderen en om goed te kunnen inspelen op klimaatverandering. Deze beslissing vloeit voort uit de Deltabeslissing 2015. Het nieuwe Peilbesluit IJsselmeergebied regelt flexibele peilbeheer voor de zomerperiode voor het Markermeer en IJsselmeer. Van een peilstijging van één meter is echter geen sprake.
11	Indiener vraagt wat de gevolgen zijn van grondstuwing op huizen, rijweg en weilanden, nu door het afgraven van de oude dijk en het tot stand brengen van een nieuwe dijk het grondbeeld totaal wordt veranderd. Omdat sprake is van veengebied, is er bij ingrijpende verandering groot trilgevaar, met reële kans op desastreuze gevolgen, voor mens en materie.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 6. Wat betreft overlast door trillingen is uitgebreid onderzoek gedaan voor trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.1.2 van het Projectplan en op bijlage 7.1 van het Bijlagenboek. De potentiële overlast als gevolg van trillingen is in kaart gebracht. De resultaten van dit onderzoek zien op een worst case situatie en vormen de basis voor de maatregelen die in het Werkplan worden opgenomen om trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. In het Werkplan wordt voor wat betreft trillingen door bouwverkeer vooraf vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn en welke interventiewaarden gehanteerd worden. Daar worden trillingmeters geplaatst om trillingen te monitoren. Bij overschrijding van de interventiewaarden worden in de uitvoering passende maatregelen getroffen, zoals het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden. Daarnaast worden voor trillingen door de bouwwerkzaamheden zodra de exacte bouwmethode bekend is de risicocontouren ten aanzien van schade aan gebouwen en hinder voor personen in gebouwen nader onderzocht. De SBR richtlijnen voor trillingshinder dienen als basis voor de monitoring en zo nodig worden er maatregelen getroffen.
12	Indiener is van mening dat het fietspad bovenop, beneden en achter de dijk leidt tot gevaarlijke situaties bij het zwembad en bij het kruispunt aan het einde van Warder waar het fietspad wisselt van achter naar boven de dijk.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het Zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0073: Indiener 73 **Module 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst erop dat mondeling en per e-mail aan hem de verwachting is uitgesproken dat het maximaal ruimtebeslag niet nodig zal zijn en dat de provincie en de Alliantie zich zullen inspannen om de gronden van indiener niet te betrekken in de Versterking. Zolang dit niet expliciet schriftelijk wordt toegezegd en het Projectplan daar niet op is aangepast, ziet indiener zich genoodzaakt een zienswijze in te dienen.	Nadere detaillering en uitwerking van het ontwerp voor de Versterking heeft inmiddels duidelijk gemaakt dat het perceel van indiener kan worden ontzien en dat dus geen grond van indiener nodig is. In het (definitieve) Projectplan is het ruimtebeslag voor zover dat over het perceel van indiener lag aangepast.
2	Indiener stelt dat sprake is van een omvangrijk en globaal opgesteld plan waardoor onduidelijk is wat de gevolgen op perceelniveau zijn. Ook is onduidelijk op grond waarvan de keuze voor alternatief 1 is gemaakt binnen sectie EA-8. Tegen de uitwerking van de details ten tijde van en na de terinzagelegging van het Ontwerp Projectplan en de ontwerp-vergunningen kunnen geen rechtsmiddelen meer worden aangewend. Indiener stelt dat in het milieueffectrapport (MER) deel B niet wordt gesproken over ruimtebeslag binnen sectie EA-8, terwijl uit de Basiskaart volgt dat het maximale permanente ruimtebeslag over het perceel van indiener loopt. Het is indiener onduidelijk wat de exacte gevolgen van de Versterking zijn voor zijn gronden. In het Projectplan staat vermeld dat het benodigde ruimtebeslag al besproken is met betrokken eigenaren, maar indiener is nooit benaderd.	Het project Markermeerdijken omvat ca. 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen de Versterking op te splitsen in modules en secties. Per sectie is de versterkingsoplossing gekozen op grond van onderzoek naar verschillende alternatieven. Dat is gedaan aan de hand van representatieve dwarsprofielen, die gelden voor een deel van het traject. Daarmee is er dus een oplossing op maat gekozen. Een verdere onderverdeling zal niet leiden tot een andere versterkingsoplossing. Het is ook onwenselijk om voor ieder perceel een andere oplossing te kiezen, dat zou landschappelijk gezien op bezwaren stuiten. Een verdere onderverdeling zal niet leiden tot een andere versterkingsoplossing. Voorafgaand aan de uitvoering en richting het Definitief Ontwerp voor de Versterking wordt echter wel nog meer ingezoomd en locatiespecifiek nagegaan of de gekozen versterkingsoplossing voor die specifieke locatie inderdaad de juiste is, of dat er bijvoorbeeld aanleiding is om toch een constructieve oplossing te kiezen om zo een bebouwd perceel te kunnen ontzien. Op die manier wordt alsnog maatwerk verricht als de specifieke situatie daarom vraagt. Er is gekozen voor alternatief 1 omdat dit alternatief grotendeels overeenkomt met het Meest Milieuvriendelijke Alternatief en daarmee het alternatief is met de minste milieueffecten met name op het gebied van openheid, beleving van en op de dijk en recreatie. Verder kent dit alternatief minder grote effecten in de uitvoering. Tot slot is de gekozen oplossing goedkoper. Voor een uitgebreidere toelichting op de keuze van het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 4.3.15 van het Projectplan. Voor een beschrijving van de effecten van de verschillende alternatieven voor sectie EA-8 van module 15 wordt gewezen op paragraaf 4.16 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Er is nog geen contact gezocht met indiener over de verwerving van zijn grond omdat hierover nog geen zekerheid bestond. Zoals toegelicht in de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze zijn de gronden van indiener niet meer nodig.
3	Indiener twijfelt aan de noodzaak om de dijkversterking op deze uitgebreide wijze uit te voeren. Gewezen wordt op het onderzoek van HKV Lijn in water en de methoden Dijken op veen en Bewezen Sterkte. Het is indiener onduidelijk waarom bij de vier toepassingslocaties voor laatstgenoemde methode randvoorwaarden zijn gesteld en waarom voor andere delen van de dijk, zoals EA-8 van module 15, niet in aanmerking komen. Indiener verzoekt daarom een aanvullend onderzoek conform de nieuwe inzichten te verrichten naar de tekortkomingen van de dijk en naar de noodzaak om de Versterking op deze uitgebreide wijze uit te voeren. Daar zou uit kunnen volgen dat het perceel van indiener niet nodig is voor de Versterking.	Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor de Versterking is gebruikgemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Voor een toelichting op Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 2.5.4.2 van het Projectplan. De methode Bewezen Sterkte kan niet worden toegepast op sectie EA-8, module 15. De reden hiervoor is dat deze sectie niet aan de voorwaarden voldoet die aan de toepassingslocaties van Bewezen Sterkte zijn gesteld. Op de toepassing van het concept Bewezen Sterkte als aanvulling op de gehanteerde toetssystematiek en/of op de ontwerpmethodiek is uitgebreid ingegaan in paragraaf 2.2.4 van deze Nota en in paragraaf 3.4 van het Projectplan. Aan de vier toepassingslocaties zijn in 2018 nog twee nieuwe locaties toegevoegd. Hoe de Toepassingslocaties zijn bepaald volgt uit paragraaf 3.1.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). De opgestelde Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek) gaat dieper in op de berekeningen die zijn uitgevoerd voor de toepassingslocaties. Het ontwerp is tot stand gekomen op basis van het actuele ontwerpinstrumentarium. Er bestaat geen reden om nader onderzoek te doen. Tot slot zijn - zoals toegelicht in de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze - de gronden van indiener niet meer nodig voor de Versterking.
4	Indiener stelt dat het nu het Projectplan geen blijk geeft van de details van de Versterking, niet kan worden volgehouden dat er deugdelijk onderzoek naar de effecten op naastgelegen gronden heeft plaatsgevonden. Daardoor heeft ook geen volledige en zorgvuldige belangenafweging plaatsgevonden en is de keuze voor alternatief 1 voor EA-8 op onjuiste gronden gemaakt. Een globaal plan biedt onvoldoende houvast om alle kennis en belangen in beeld te brengen. Uitsluitend de effecten van het globale plan zijn beoordeeld.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van milieueffectrapport (MER) deel A (Bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er in de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking komende alternatieven. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlagen 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief (VKA) wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. In aanvulling daarop is van belang dat de maximale effecten van de verschillende alternatieven (versterkingsoplossingen) zijn onderzocht. Vervolgens is op basis daarvan de meest passende oplossing bepaald, oftewel het Voorkeursalternatief (VKA). Het VKA is in het Projectplan vastgelegd als uit te voeren versterkingswijze. Ook is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. In de paragrafen 4.6 en 4.7 van het Projectplan is dit verder toegelicht. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de bijbehorende regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit ook verankerd. Het MER en het Projectplan zijn dus voldoende concreet om de maximale effecten van de verschillende alternatieven en het uiteindelijke ontwerp te kunnen bepalen. Derhalve heeft er een zorgvuldige en volledige belangenafweging plaatsgevonden.
5	Indiener stelt dat een volledige en zorgvuldige belangenafweging leidt tot een ander Voorkeursalternatief. Met de twee andere alternatieven wordt voldaan aan de veiligheidstekorten en wordt tegemoetgekomen aan andere, zwaarwegendere belangen. Uit het Projectplan en het milieueffectrapport (MER) wordt niet duidelijk waarom alternatief 1 de juiste keuze zou zijn. Daarnaast zou ook een buitenwaartse versterking voldoen aan alle criteria, en zijn de kosten vergelijkbaar met een gecombineerde versterking terwijl dit veel voordelen heeft ten opzichte van een gecombineerde versterking. Er wordt daarmee geen ruimtebeslag op het perceel van indiener gelegd, hetgeen als ultimum-remedium ingezet zou moeten worden. Daarnaast heeft een buitenwaartse versterking minder nadelige effecten op de cultuurhistorische waarden van de dijk omdat de binnendijkse waarden en het profiel van de dijk grotendeels gehandhaafd blijven. Indiener snapt in dat kader niet hoe het MER zich verhoudt tot de Rapportage cultuurhistorie en het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. Bij een buitenwaartse versterking blijft de vormgeving van het profiel gelijk en	Aan de keuze van het VKA liggen diverse argumenten ten grondslag. Gewezen wordt op hetgeen hiervoor in onderdeel 2 is toegelicht. Na de keuze van het VKA is op perceelniveau bekeken of die versterkingsoplossing zo gerealiseerd kan worden dat er geen gronden van particulieren benodigd zijn. Voor indiener heeft dit ertoe geleid dat van indiener geen grond meer benodigd is. Voor de door indiener genoemde parkeerplaatsen geldt dat alle op en langs de dijk bestaande voorzieningen (zoals parkeerplaatsen) en objecten in beginsel worden teruggeplaatst indien de overheid daarvoor een vergunning of ontheffing heeft verleend en deze geen waterstaatkundige belemmering vormen. Dit gebeurt in samenspraak met indiener. Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de herplaatsing van bestaande objecten en voorzieningen toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van deze paragraaf is opgenomen dat bestaande voorzieningen, zoals parkeerplaatsen, weer worden teruggebracht. Tot slot is in paragraaf 10.1.8 van het Projectplan het proces voor deze herplaatsing nader omschreven. Indien indiener met de variant ‘dubbeldijk’

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	worden de monumentale waarden beter gewaarborgd. Een gecombineerde versterking leidt tot aantasting van de bijzondere vormgeving en van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het weidevogelleefgebied en tot verplaatsing van de weg en het fietspad richting het perceel van indiener met hinder en overlast tot gevolg. Indiener wijst op de ontheffing van het HHNK d.d. 30 maart 1977 voor twee parkeerplaatsen die zouden verdwijnen door het ruimtebeslag zoals opgenomen in het Projectplan. Verder stelt indiener dat de variant 'dubbeldijk' waarbij het oorspronkelijke dijklichaam niet wordt afgegraven om onduidelijke redenen niet is onderzocht.	doelt op een alternatief waarin een tweede dijk vóór de huidige dijk wordt aangelegd, geldt dat zo'n alternatief wel degelijk is onderzocht. Dit alternatief wordt in het MER en het Projectplan aangeduid als 'dijk buitenom'. In paragraaf 4.3.15 van het Projectplan is toegelicht waarom dit alternatief niet is gekozen als Voorkeursalternatief.
6	Indiener wijst erop dat de hele dijk een provinciaal monument is maar dat op andere locaties wel gekozen is voor een andere vorm van dijkversterking. Met de gecombineerde versterking wordt het monument aangetast omdat de dijk helemaal verdwijnt onder de gecombineerde dijkversterking en het zicht op het monument geheel verloren gaat. Indiener meent dat onvoldoende gewicht is toegekend aan de belangen van eigenaren/bewoners/gebruikers.	In de Rapportage cultuurhistorie (paragraaf 4.16 zijn de effecten van de onderzochte alternatieven op de monumentale waarden van de dijk beoordeeld en afgewogen. Daaruit blijkt dat het Voorkeursalternatief (een gecombineerde versterking) een minder negatief dan wel een gelijk effect heeft op de monumentale waarden dan de overige alternatieven. Het tweede alternatief - een dijk buitenom - vormt hier een uitzondering op. Een aantal kenmerken is doorslaggevend voor de keuze voor het Voorkeursalternatief. Allereerst geldt dat daarmee negatieve effecten op Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer worden voorkomen. Bij de dijk buitenom treden namelijk negatieve effecten op dit Natura 2000-gebied op. De bescherming van Natura 2000-gebieden, zijnde een zwaarwegend maatschappelijk belang, ligt daarmee ten grondslag aan de keuze voor het Voorkeursalternatief. Daarnaast gaan met de aanleg van een dijk buitenom aanzienlijke kosten gepaard, deze zijn meer dan 20% hoger dan bij het Voorkeursalternatief.
7	Indiener stelt dat er geen kapvergunning is aangevraagd voor de op het perceel aanwezige bomen terwijl het ruimtebeslag zich wel over die bomen uitstrekt. Het is onduidelijk of de kap vergunningplichtig is. Gewezen wordt op het MER. Tot slot benadrukt indiener open te staan voor een constructief overleg om zoveel mogelijk aan alle belangen tegemoet te komen.	Nadere detaillering en uitwerking van het ontwerp voor de Versterking heeft inmiddels duidelijk gemaakt dat het perceel van indiener kan worden ontzien en dat dus geen grond van indiener nodig is. In het (definitieve) Projectplan is het ruimtebeslag voor zover dat over het perceel van indiener lag aangepast. Daarom hoeven de bomen, die op het genoemde perceel staan, niet te worden gekapt en zijn deze niet opgenomen in de kapactiviteit van de omgevingsvergunning.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. De gronden van indiener zijn niet benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0074: Indiener 74 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geven aan dat aanpassingen	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener zijn van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleiten een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener maakt bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend lijkt te zijn terwijl het uitgangspunt was dat het meekoppelen volgend diende te zijn. Indiener noemt als voorbeeld hiervan het ontwerp en kosten voor strand Grote Waal en fiets/voetpad Westerdijk. Er lag eerder een intentieovereenkomst, pas later werden de burgers geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad. Indiener geeft verder aan dat er een enquête zou zijn gehouden, maar deze heeft indiener nooit gezien en ook de uitkomsten daarvan heeft indiener niet vernomen.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat risico's ten opzichte van de werkzaamheden niet in de openbaarheid zijn gekomen. Onduidelijk is wat de gevolgen zijn als grote druk ontstaat van zandsuppletie buitendijks op de huizen achter de dijk.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener is bezorgd dat de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en zandsuppletie. Indiener verzoekt om hierover meer duidelijkheid te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het meer. Uit een stromingsanalyse is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
6	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
7	Indiener is van mening dat de aanleg van een 11 meter brede berm met een 5 meter breed voet/fietspad op een berm voor de bestaande en ernstige inbreuk is op de monumentale dijk en het aanzien van de dijk ernstig zal aantasten.	Bij het ontwerp van de kering spelen de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk een belangrijke rol. De dijk bij module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De nieuwe berm aan de buitenzijde van de dijk maakt het huidige buitentalud minder herkenbaar. Echter maakt de kruinverhoging het dijklichaam juist beter herkenbaar. Bij het aanpassen van het buitentalud wordt eerst de bestaande bekleding verwijderd, waarna de dijk wordt uitgebouwd met klei. Als laatste wordt een nieuwe bekleding op het buitentalud aangebracht. De kern van de monumentale dijk blijft behouden. De Versterking door middel van een buitenwaartse versterking met een verbrede berm en een minimale kruinverhoging heeft een kleiner ruimtebeslag en sluit beter aan op het huidige dijktracé van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciale monument wordt zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor een verbrede berm en een minimale kruinverhoging. De wijziging van het provinciaal monument, zoals zich bevindt binnen module 1, wordt aanvaardbaar geacht.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
8	Indiener is van mening dat het gebruik van hetzelfde pad door wandelaars en fietsers verkeersonveilige situaties zal opleveren. Indiener merkt op dat ook gemotoriseerde rijwielen gebruik zullen maken van dit pad en dit zal geluidsoverlast geven. Dit gaat ten koste van het rustige wandelgebied tussen schouwburg Het Park en de haven.	Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Deze verbinding komt op de buitenberm te liggen, ruim onder de kruin van de dijk. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls. Dit sluit aan bij doelstelling van de gemeente Hoorn, de provincie Noord-Holland en het recreatieschap om met de dijkversterking ook andere beleidsdoelen te realiseren. Dat het hier gaat om een woongebied is onderkend in het Projectplan en onderliggende rapporten, zoals ook volgt uit paragraaf 4.2.1 van het MER, deel B waarin de kenmerken van module 1 zijn weergegeven: "het andere gedeelte (tegen de nieuwe schouwburg aan) betreft een rij huizen waarvan de tuinen direct aan de dijk grenzen." De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast op het pad op de kruin van de dijk afneemt of zelfs verdwijnt. Wandelen op de kruin van de dijk blijft evenwel mogelijk. Gemotoriseerd verkeer op de doorgaande fiets- en wandelverbinding is niet toegestaan; de gemeente Hoorn werkt de inrichting verder uit.
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Volgens indiener laat een bekleding met Noordse stenen de ruimtelijke waarden van het beschermd stadsgezicht intact en deze bekleding hoort op deze monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische waarden, waaronder de Noordse steen. De Noordse stenen bestaan uit natuurlijk materiaal en verschillen onderling in formaat en gewicht. Een deel voldoet niet aan de technische eisen voor waterveiligheid. Dat maakt dat maar een deel van de (grotere) stenen opnieuw kan worden gebruikt als dijkbekleding in de situatie na de dijkverbetering. Vanwege de verschillen in vorm is het terugplaatsen van Noordse steen handwerk van gespecialiseerde vakmensen. Dat maakt het terugplaatsen van Noordse steen duur in vergelijking tot het aanbrengen van een nieuwe steenbekleding. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
10	Indiener is van mening dat het bestaande wandelpad op de dijk mooi opgeknapt zou moeten worden zodat een boulevard-achtig gebied ontstaat waarbij wandelaars kunnen genieten van het uitzicht over het Markermeer.	In module 1 wordt het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Daarnaast is voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
11	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk mede wordt bepaald door de relatie met de Hoornse Hop. Door	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de aanleg van de oeverdijk is sprake van verlies van het directe contact met en zicht op het water. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen met een kleine smalle vooroever tegen de huidige dijk, met hierop een strandje voor de inwoners van Hoorn. Daarmee blijft het zicht op het water behouden en wordt ook voldaan aan de doelstelling van het HHNK om de dijk duurzaam, sober en kosteneffectief te versterken.	waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land. Als alternatief voor de oeverdijk stelt indiener voor het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen, door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever. Dit alternatief is echter geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt dan ook de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig. De versterkingsoplossing - oeverdijk - past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0075: Indiener 75 **Module 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de gepresenteerde plannen te wensen overlaten bij het benoemen van de nut- en noodzaak. Indiener twijfelt of bij de scenario's wel voldoende is gekeken naar de dempende factor van de Afsluitdijk en Houtribdijk.	In Hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op nut en noodzaak van de Versterking. In dat kader wordt ook gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Door de aanleg van de Afsluitdijk worden de Markermeerdijken minder belast, maar dat neemt niet de noodzaak van de Versterking weg. De Markermeerdijken dienen nog steeds voor de bescherming van 1,2 miljoen inwoners van Noord-Holland en 25 miljard euro aan economische waarden. In 2002 is door een wijziging van de Wet op de waterkering het Markermeer aangewezen als buitenwater en zijn voor de Markermeerdijken de veiligheidsnormen voor primaire keringen gaan gelden. De veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen zijn opgenomen in de Waterwet. Toetsing van de dijken in 2006 heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken niet meer aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet. Om de waterveiligheid op orde te brengen, moeten de Markermeerdijken versterkt worden. Het project Markermeerdijken is daarom in het HWBP-2 opgenomen. Wat exact het overstromingsrisico is, is bepaald per dijktraject (dit is vastgelegd in bijlage II bij de Waterwet). Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in paragraaf 8.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan. De Afsluitdijk neemt nut en noodzaak van de Versterking dus niet weg. Voor 'Pompen in de Houtribdijk wordt gewezen op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 2.2.3 van deze Nota'.
2	Indiener vraagt zich af of er voldoende naar alternatieve plannen is gekeken en noemt daarbij de plannen van Spaargaren (pompen) en Karstens (dijkankers). In het project lijkt alleen maar aandacht voor versterking van de dijken en niet voor alternatieven.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op het plan 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan van Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft het genoemde plan van Karstens wordt gewezen op paragraaf 3.2.7 en paragraaf 5.4.2 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten (bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor enkele gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur) en als minimalisering van de oplossing in grond. Er zijn verschillende mogelijkheden voor een constructieve versterking, uit figuur 24 volgt dat daaronder ook dijkankers vallen. In tabel 9 is opgenomen op welke locaties lokale maatregelen in de vorm van een constructieve versterking worden getroffen. Welke vorm van constructieve versterking dat exact wordt, wordt voorafgaand aan de uitvoering nog bepaald.
3	Indiener stelt dat met de keuze voor een Alliantie de weg van ‘no return’ lijkt te zijn ingeslagen en vraagt zich af waarom de risico analyse niet gedeeld kan worden met de bevolking en hoe dit zich verhoudt met de Wet Openbaarheid van Bestuur.	HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Het project is de verantwoordelijkheid van HHNK en de provincie Noord-Holland. Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota, en voor de risicoanalyse in het bijzonder op paragraaf 2.6.6. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Voor wat betreft de WOB wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
4	Indiener maakt zich zorgen over de verkeersveiligheid door het slingerende fietspad en zwaar verkeer en noemt daarbij de locaties het zwembad van Warder en het kruispunt op het eind van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
5	Indiener maakt zich zorgen over de bereikbaarheid tijdens de dijkversterking en vraagt zich af of er geleerd is van eerdere ervaringen.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0076: Indiener 76 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat onvoldoende informatie beschikbaar is over de noodzaak van de dijkverhoging of dijkverzwaring. Ook is indiener niet duidelijk op welke gronden, landelijk en Europees bepaald, de dijkverzwaring noodzakelijk is. Indiener geeft daarnaast aan dat hem niet duidelijk is welke instantie opdracht heeft	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op de noodzaak van de Versterking. Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gegeven voor de dijkverzwaring.	niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. HHNK heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. De nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Door middel van participatie probeert de Alliantie zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
2	Indiener vraagt waar de staat en constructie van Module 6 ingezien kan worden.	Het veiligheidstekort van de dijk van module 6 is beschreven in tabel 2 van paragraaf 3.1.5 van het Projectplan. De huidige constructie van de dijk in module 6 is toegelicht in paragraaf 7.5 van het Projectplan.
3	Indiener vraagt zich af waarom niets is gedaan met het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'. Indiener stelt dat er geen transparantie is van de noodzaak. Verder vraagt indiener zich af of is meegenomen dat met de huidige weermodellen de hoog waterstanden, de stormen en het smeltwater van de rivieren minimaal 5 dagen van tevoren bekend zijn. Indiener wijst op goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven als het plaatsen van pompen in de Houtribdijk (het Deltaplan Spaargaren) en Bewezen Sterkte. Indiener vraagt om het ontwikkelen van een visie op het gehele Markermeer, IJsselmeer en de Noordzee.	In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor de noodzaak van de Versterking wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1. De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macrostabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. In de nieuwe normering wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voor 'Pompen Houtribdijk' (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Wat betreft een algehele visie geldt het volgende. Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
4	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van een zwaar dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Op grond grenzend aan de dijk kan de dijk verzwaren of opgestuwd worden. Indiener kan geen informatie krijgen over deze manier van versterken. Indiener beklaagt zich tevens over het feit dat indiener de risicoanalyse niet in mag zien.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener stelt dat de oude zeedijk binnendijks onder andere steunt op een zware blauwe klei formatie die onder aan de voet onder de sloot is aangebracht. Indiener lijkt het buitenwaarts toevoegen van een grondlichaam niet verstandig en doordacht, omdat dit het oude dijkdeel kan doen kantelen en het buitendijks gebied instabiel is. Indiener stelt dat het extra gewicht van het nieuwe	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 4. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	grondpakket de oude dijk kan destabiliseren en binnendijks tot grondopheffing kan leiden. Tevens stelt indiener dat historisch erfgoed verloren gaat	
7	Indiener vraagt of de economische belangen van Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Ten slotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
8	Indiener stelt dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de landschappelijke waarde van de monumentale dijk. De omvang van de dijkaanpassingen vernietigt volgens indiener geheel of gedeeltelijk het historisch (provinciaal) monument, zijnde de dijk, die door de eeuwen heen is opgebouwd.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt als gezegd gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
9	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking zijn voor Natura 2000-gebied Zeevang. Tevens vraagt indiener of dit voldoende is onderzocht en waar indiener de onderzoeken kan inzien.	De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). In dit rapport wordt ingegaan op negatieve effecten. Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregelen om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen staan in paragraaf 8.3.3. Effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
10	Indiener stelt dat nergens beschreven is hoe het beheer zal zijn van het bredere talud van de dijk.	Het beheer en onderhoud is toegelicht in paragraaf 6.1 van het Projectplant. Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In de Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017 (Van waterkeringen naar waterveiligheid) is opgenomen hoe het hoogheemraadschap de bestaande primaire waterkeringen beheert en onderhoudt. Het hoogheemraadschap beheert volgens het principe 'natuurtechnisch' beheer, dit wil zeggen beweiding van april tot oktober of twee keer per jaar maaien en afvoeren. Dit huidige beleid wordt van toepassing op de reguliere versterking en de kunstwerken.
11	Indiener geeft aan dat de	De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bredere taluds door verruiging een trekroute voor vossen wordt. Dit past volgens indiener niet in de doelstellingen van Zeevang.	huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. In aanvulling daarop is van belang dat bosjes of struweel niet gestimuleerd worden, terwijl vossen dit nodig hebben om ergens te kunnen verblijven. Vossen zijn bovendien territoriaal: het is niet simpelweg te stellen dat er een grote toename van vossen gaat zijn. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is geen sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie.
12	Indiener geeft aan dat verruiging een aantrekkingskracht op roofvogels heeft.	Wat betreft de verruiging wordt gewezen op hetgeen hiervoor onder 10 en 11 is toegelicht. Het is niet zonder meer te stellen dat verruigging als gevolg van de Versterking leidt tot een toename van roofvogels. De ecologische strook die aan de binnenzijde van de dijk komt te liggen, bestaat uit fauna- en kruidenrijk grasland. Het is mogelijk dat dit leidt tot een toename van veldmuizen. In de huidige situatie is er reeds een dijk en zijn er bermen aanwezig waar kleine zoogdieren op voor kunnen komen die een prooi vormen voor roofvogels. Het is belangrijk dat in deze omgeving de nest- en verblijfmogelijkheden van roofvogels niet toenemen als gevolg van de Versterking. Hoewel het foerageergebied licht toeneemt, neemt de mogelijkheid voor het aantal territoria voor roofvogels niet verder toe.
13	Indiener geeft aan dat bredere taluds een groter broedbiotoop voor ganzen bieden. Ganzenvraat is een enorme schadepost voor de provincie door een invasieve exoot. Indiener stelt dat toename van ganzen een dreiging is voor weidevogels, omdat ganzen de graslanden kaalvreten en het onaantrekkelijker wordt voor weidevogels om hier te broeden. Indiener is van mening dat onderzocht moet worden in hoeverre de weidevogels door de toename van ganzen de dupe zullen worden gezien het feit dat de dijk in een Natura 2000-gebied ligt waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden voor onder meer de grutto, wulp en goudplevier. Die doelstellingen zouden nu al niet gehaald worden.	Artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming omschrijft een exoot als volgt: “dieren of planten van soorten die niet van nature in Nederland voorkomen of voorkwamen en die door menselijk handelen terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen”. De Natura-2000 gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten (kolgans, grauw gans, brandgans) en die soorten zijn kwalificerend voor deze gebieden. Ganzen horen dus ook bij het gebied. Er is geen sprake van invasieve exoten. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra’s in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijke gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. De Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheermogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE. Uit onderzoeken komt naar voren dat ganzen niet zijn aangewezen als oorzaak voor de stand van de weidevogels. Uit het beheerplan blijkt dat de aantallen van de grutto en goudplevier achteruitgaan. De oorzaak hiervan is niet bekend. Voor beide soorten geldt ook dat de trend landelijk negatief is. In 2015 heeft het CBS het volgende aangegeven "Het verdwijnen van weidevogels hangt samen met de schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Enerzijds gaat het daarbij om directe verliezen van nesten en kuikens doordat bijvoorbeeld steeds vroeger en vaker gemaaid wordt. Ook indirect beïnvloedt de landbouw de weidevogelstand door de verschuiving van gevarieerde, vochtige, kruidenrijke hooilanden naar uniforme gedraineerde percelen met één of twee soorten gras, die makkelijker machinaal te bewerken zijn en een hogere grasproductie opleveren. Daardoor is er minder voedsel, dekking en rust voor weidevogels". In de huidige situatie heeft de provincie weidevogelleefgebieden aangewezen. In de huidige situatie vindt hier rond Warder reeds verstoring plaats door de aanwezige weg (verkeer en recreatie) en bebouwing. De Versterking rond Warder leidt wel tot verstoring, maar deze concentreert zich daar waar in de huidige situatie geen weidevogels voorkomen en waar ook al verstoring plaatsvindt. Dit gegeven in combinatie met het feit dat de situatie ter plaatse voor vossen en ganzen niet verbetert, maakt dat in aanvulling van de effecten zoals deze beschreven zijn in voorgenoemde natuurtoetsen er geen grote natuurwaarden verloren gaan.
14	Indiener wil in de zomer dagelijks gebruik blijven maken van de steiger bij dijkpaal 50.	Gedurende de uitvoering zal indiener geen gebruik kunnen maken van de steiger bij dijkpaal 50. Na realisatie van de Versterking geldt het volgende. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
15	Indiener geeft aan dat er geen informatie beschikbaar is over overlast, bereikbaarheid en belasting van wegen tijdens uitvoering.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0077: Stichting Behoud Waterland — **Module Integraal, 02, 03, 13, 14, 15, 16**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener maakt zich zorgen over de effecten van de uitvoering van het project op de natuurwaarden, landschap en cultuurhistorie. Deze effecten en de mogelijke beperkingen daarvan zijn onvoldoende onderzocht dan wel toegelicht, aldus de indiener.	Bij de totstandkoming van het ontwerp zijn alle door indiener genoemde aspecten onderzocht en afgewogen. In dat kader wordt gewezen op het MER (bijlage 1.1 en bijlage 1.2 van het Bijlegenboek), de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebied (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek), het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.4) en het Addendum daarop (bijlage 1.5) en de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Van een onaanvaardbare aantasting van de aspecten natuur, landschap en cultuurhistorie is geen sprake.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener is van mening dat de alternatieven voor de wijze van uitvoering van de dijkversterking onvoldoende zijn bekeken en/of toegelicht.	Er is uitvoerig onderzoek gedaan naar verschillende alternatieven voor de realisatie van de Versterking. Eerst is een aantal alternatieven in de trechtering voorafgaand aan het MER afgevallen. Gewezen wordt op de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek). Vervolgens zijn de alternatieven die aan alle criteria voldoen onderzocht in het MER op hun effecten. Op basis daarvan is vervolgens het Voorkeursalternatief (VKA) vastgesteld. De totstandkoming van het VKA is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek).
3	Indiener geeft aan dat het behoud van de huidige monumentale dijk niet als uitgangspunt is genomen bij de planontwikkeling.	Het behoud van de beschermde waarden van de monumentale dijk is wel degelijk als uitgangspunt genomen. Voor een uitgebreide toelichting op de manier waarop met deze waarden rekening is gehouden, wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
4	Indiener stelt dat de voorgestelde compensatiemaatregelen onvoldoende zijn. Zij geeft aan dat indien de effecten op de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden niet kunnen worden uitgesloten, een ADC-toets dient te worden uitgevoerd.	Compenserende maatregelen (en een ADC-toets) komen pas aan de orde als er, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, een kans bestaat op significant negatieve effecten op kwalificerende natuurwaarden. Daarvan is door de realisatie van de Versterking echter geen sprake. Uit de Passende beoordeling die is uitgevoerd voor de Versterking (bijlage 1.8 van het Bijlagenboek) volgt dat met inachtneming van de mitigerende maatregelen er geen significant negatieve resteffecten zijn en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Compenserende maatregelen (en een ADC-toets) zijn derhalve niet aan de orde.
5	Indiener geeft aan dat meer zorg dient te worden besteed aan de vormgeving van overgangen tussen de verschillende oplossingen voor de dijkversterking om de eenheid en samenhang van het dijklichaam te borgen.	In het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) is ingegaan op de vormgeving en landschappelijke inpassing van de overgangen rondom de versterkingsoplossing bij Uitdam. De vormgeving wordt ontworpen conform de eisen voor landschappelijke inpassing, zoals geformuleerd in hoofdstuk 3 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit. Deze vormgeving vormt een integraal en essentieel onderdeel van de ruimtelijke inpassing van de dijkversterking. Om die reden is aanvullend op het Kader Ruimtelijke Kwaliteit het addendum opgesteld met daarin o.a. uitgangspunten (eisen) voor de vormgeving van overgangen en aansluitingen. In het voorjaar van 2018 is door de Provincie Noord Holland, HHNK, de betrokken gemeenten en het Recreatieschap Twiske-Waterland, in gezamenlijkheid met de Alliantie Markermeerdijken een Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) opgesteld waarin de visie op de vormgeving en de architectonische specificaties van deze zaken is vastgelegd. Het Vormgevingsplan is vastgesteld door de Alliantie Markermeerdijken en vormt de basis voor de verdere uitwerking van de dijkversterking in de komende ontwerpfases. Ook de verfijning van de overgangen tussen de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verschillende oplossingen is hierin nader uitgewerkt.
6	Indiener is van mening dat het compensatieplan voor het verstoren van weidevogels onvoldoende effectief is, omdat niet wordt voldaan aan de provinciale regelgeving. Er wordt alleen rekening gehouden met de verstoring wegens ruimtebeslag. Volgens indiener is dit niet voldoende, want ook verstoring van weidevogels buiten het plangebied moet worden gecompenseerd.	In de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (NNN) is een effectbeschrijving gemaakt van de effecten op het NNN en Weidevogelleefgebieden. Voor weidevogelleefgebieden is, naast ruimtebeslag, rekening gehouden met de hydrologische effecten, verstoring en versnippering, waarbij ook is gekeken of er geen sprake is van verlies van functionele eenheden. Deze effectbeschrijving heeft de basis gevormd van de compensatieopgave. Die is uitgewerkt in het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).
7	Indiener geeft ten aanzien van de oeverdijk aan dat onvoldoende rekening is gehouden met de effecten daarvan voor de omgeving en de natuurwaarden. Deze effecten zijn onvoldoende toegelicht. De concrete natuurwaarden en het beheer op de oeverdijk en de voorlanden moeten nog worden uitgewerkt.	In paragraaf 3.3.3 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) zijn de te nemen maatregelen onderbouwd en is toegelicht waarom is gekozen voor compensatie op de oeverdijk. De inrichting van de oeverdijk is toegelicht in paragraaf 2.5 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). In bijlage 8.8 tot en met bijlage 8.15 van het Bijlagenboek is per kader beschreven hoe de oeverdijk kan bijdragen aan een verbetering. Het is juist dat het enige tijd in beslag zal nemen tot de compensatie gerealiseerd is, maar de aanleg van de oeverdijk wordt in 2019 gestart en uiterlijk op 31 december 2021 afgerond. Het tijdsschema is toegelicht in paragraaf 8.2.2.3 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden'. Daar is ook toegelicht hoe de natuurontwikkeling wordt gemonitord en geëvalueerd. Verder is in deze paragraaf toegelicht hoe het beheer van de oeverdijk is geregeld. HHNK is verantwoordelijk voor het beheer van de compensatieopgave. Ook als HHNK het beheer aan derden zou uitbesteden, blijft HHNK verantwoordelijk voor het beheer. Het type beheer dat op de oeverdijk wordt toegepast, wordt afgestemd op de te realiseren natuurdoeltypen op en langs de oeverdijk in samenspraak met ecologen. Een nadere omschrijving van het beheer en onderhoud van de oeverdijk zal worden opgenomen in het instandhoudingsplan. Voor het realiseren van de compensatie is een overeenkomst met de provincie Noord Holland gesloten waarin de verplichtingen van HHNK omtrent realisatie en instandhouding zijn geregeld. Hiermee is compensatieverplichting voldoende geborgd. Wat betreft het effect van de oeverdijk op natuurwaarden is het volgende van belang. De aanleg van de oeverdijk is meegenomen in het onderzoek naar de effecten van de Versterking in de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit tabel 21 in paragraaf 7.2 en tabel 24 in paragraaf 8.2 volgt wat de effecten van de Versterking als geheel zijn voor Markermeer & IJmeer. In paragraaf 8.7 en tabel 35 is beschreven

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dat met de mitigerende maatregelen die onderdeel uitmaken van de Versterking er geen significant negatieve resteffecten optreden. De Versterking heeft geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.
8	Indiener stelt dat de gevolgen van de werkzaamheden voor de flora en fauna in het Markermeer en IJmeer onvoldoende zijn onderzocht, dan wel uitgewerkt. Indiener stelt dat een deel van het ecosysteem wordt vernietigd.	Ten behoeve van de Versterking is een Passende beoordeling gemaakt (bijlage 1.8 van het Bijlagenboek). Uit de Passende beoordeling volgt dat bij de Versterking negatieve effecten op kwalificerende habitats en soorten voor het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer met het treffen van mitigerende maatregelen zijn uitgesloten. De Versterking leidt niet tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van omliggende Natura 2000-gebieden. Ook is een Soortenbeschermingstoets uitgevoerd (bijlage 8.3 uit het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat het voor een aantal beschermde soorten noodzakelijk is om mitigerende of compenserende maatregelen te nemen. Deze maatregelen zijn geborgd in de ontheffing Wet natuurbescherming.
9	Indiener stelt dat de aanleg van de fietspaden op het oeverland en het voorland verstorende effecten hebben voor natuur.	Het is juist dat de veranderde ligging van het fietspad kan leiden tot een toename van verstoring. In paragraaf 5.3.3 van de Passende beoordeling is hierop ingegaan en uit afbeelding 22 volgt wat de verstoringscontour is ten opzichte van de huidige verstoringscontour van het reeds aanwezige wandelpad. De verstoring neemt nauwelijks toe en leidt niet tot een wezenlijke toename van de verstoring op weidevogelleefgebieden.
10	Indiener geeft aan dat verzekering van goede monitoring en concrete voorschriften in vergunningen moeten worden opgenomen om de uitvoering daarvan te borgen.	In de omgevingsvergunning zijn diverse voorschriften opgenomen ten aanzien van de uitvoering. Zo dient voor het verrichten van werkzaamheden in (sterk) verontreinigde grond een melding te worden gedaan in het kader van de Wet bodembescherming. Voorts zijn uitvoeringsvoorschriften opgenomen met betrekking tot het vellen van houtopstanden. Ook aan de ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming zijn voorschriften en beperkingen verbonden. In de voorschriften is onder meer opgenomen dat monitoring dient te worden uitgevoerd conform het monitoringsplan. Tevens dient jaarlijks een monitoringsrapport te worden toegezonden aan de RUD NHN en dient na afloop van de ontheffing een definitief eindrapport inzake de monitoring te worden overlegd. Hiermee is geborgd dat tijdens de uitvoering (en daarna) wordt voldaan aan de geldende wet- en regelgeving.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0078: Indiener 78 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleiten een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener zijn van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener zijn de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener vragen zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
7	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener pleiten ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts zijn indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet-/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruikmaken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener pleiten voor een vormgeving die dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleiten voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. Dit kan leiden tot aanpassing van de waterkering, zoals in dit geval aan de orde. Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijkste waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Het fietspad is gelegen op de buitenberm van de dijk, deze is als meekoppelkans door de gemeente Hoorn ingebracht.
13	Indiener wensen geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener zijn voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
14	Indiener stellen dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
15	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
16	Indiener vreest voor grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
17	Indiener zijn bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zonnige dagen.	wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 alsook vanaf het Visserseiland
18	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module, paragraaf 7.2 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
19	Ook met betrekking tot het stadsstrand geven de indiener aan dat zij graag beter geïnformeerd willen worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
20	Indiener verliezen het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn. Indiener zijn van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
21	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
22	Indiener vrezen grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
23	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij de schouwburg Het Park te verlengen.	Bij module 2 is er gekozen voor een oeverdijk. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De monumentale waarden van de dijk blijven hier weliswaar intact, maar het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal verdwijnen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. In paragraaf 2.4.1 van deze Nota wordt nader ingegaan op de cultuurhistorische waarde van de dijk. Als alternatief voor de oeverdijk stelt indiener voor het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen, door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever. Dit alternatief is echter geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt dan ook de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
24	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
25	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. Dit kan leiden tot aanpassing van de waterkering, zoals bij de dijk in Hoorn aan de orde. Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in paragraaf 2.2 van deze Nota wordt daar nader op ingegaan. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming bovendien wel degelijk rekening gehouden met de meest actuele inzichten. Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1, 2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0079: Indiener 79 **Module Integraal, 11, 12, 13, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat de effecten van de uitvoering van het project op natuurwaarden, landschap en cultuurhistorie niet voldoende zijn onderzocht dan wel onvoldoende zijn toegelicht. Ook de alternatieven voor de wijze van uitvoering van de dijkversterking zijn onvoldoende bekeken en/of toegelicht.	Bij de totstandkoming van het ontwerp zijn alle door indiener genoemde aspecten onderzocht en afgewogen. In dat kader wordt gewezen op de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebied (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek), het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.4) en het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Addendum daarop (bijlage 1.5) en de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Van een onaanvaardbare aantasting van de aspecten natuur, landschap en cultuurhistorie is geen sprake. Er is uitvoerig onderzoek gedaan naar verschillende alternatieven voor de realisatie van de Versterking. Eerst is een aantal alternatieven in de trechtering voorafgaand aan het MER afgevallen. Gewezen wordt op Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek). Vervolgens zijn de alternatieven die aan alle criteria voldoen onderzocht in het MER op hun effecten. Op basis daarvan is vervolgens het Voorkeursalternatief (VKA) vastgesteld. De totstandkoming van het VKA is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek).
2	Indiener stelt dat het behoud van de huidige monumentale dijk niet als uitgangspunt is genomen bij de planontwikkeling. De historische dijkloop wordt onnodig verlaten en bestaande waterlopen die de dijk volgen worden soms verlegd. Bij Hoorn wordt zelfs een tweede dijk buiten de oorspronkelijke dijk aangelegd. De landschappelijke gevolgen zijn enorm groot. Er is onvoldoende onderbouwd waarom gekozen is voor deze oplossing en niet voor een minder verstrekkende, of in de tijd gefaseerde, oplossing.	De Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken zijn een beschermd monument op basis van de Erfgoedverordening Noord-Holland. Voor het wijzigen van provinciaal beschermde monumenten is een omgevingsvergunning nodig van gedeputeerde staten van Noord-Holland op grond van artikel 7 de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Dit artikel bepaalt dat de omgevingsvergunning wordt geweigerd indien de monumentale waarden van een beschermd monument worden geschaad, ‘tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten’. De effecten op de monumentale waarden moeten echter wel zo beperkt mogelijk worden gehouden. Hieraan is invulling gegeven door de effecten van de versterkingsoplossingen op het monument te toetsen en af te wegen tegen alternatieven in de Rapportage cultuurhistorie. Bij de keuze voor het Voorkeursalternatief is dus wel degelijk rekening gehouden met de effecten op de monumentale dijk. Specifiek over de oeverdijk kan het volgende worden opgemerkt. Uit de paragrafen 4.3 en 4.4 van de Rapportage cultuurhistorie en uit het MER blijkt dat het Voorkeursalternatief een aanzienlijk positiever effect heeft op de monumentale waarden dan een binnen- of buitenwaartse asverschuiving. De kruin van de huidige monumentale dijk zou dan namelijk over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. Dat betekent een belangrijke aantasting van de monumentale Westfriese Omringdijk. De buitenwaartse asverschuiving is derhalve geen minder ingrijpend alternatief. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor de oeverdijk.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
3	De voorgestelde compensatiemaatregelen voor natuur zijn onvoldoende gemotiveerd of onduidelijk. Niet duidelijk is of er sprake is van een Passende Beoordeling. De aanpak van dijk rondom Marken is ten oprechte niet meegenomen bij de beoordeling van de cumulatieve effecten.	Voor de Versterking zijn drie natuurtoetsingen uitgevoerd: de Passende Beoordeling (PB) (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing Natuurnetwerk Nederland (NNN), Weidevogelleefgebieden (WVLG) (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (SBT) (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In de Passende Beoordeling is in paragraaf 8.5 ingegaan op de cumulatie van effecten. De aanpak van de dijk rondom Marken is meegenomen bij de beoordeling van cumulatieve effecten.
4	De mitigerende maatregelen voor natuur zijn volgens indiener onvoldoende onderbouwd. Niet onderbouwd is waarom voor de weidevogels alleen een heel beperkt gebied (Zeevang) en een te beperkte periode, tot 1 april maatregelen worden getroffen. Het broedseizoen loopt tot 1 juni. De mitigerende maatregel van buitendijks gebied als compensatie voor verloren grond gaat volgens indiener niet op: dat nieuwe gebied is geen gebied waar weidevogels gaan broeden. De mitigerende maatregelen tijdens de aanleg zijn ook niet voldoende: de periode van 1 oktober tot 1 december zoals genoemd voor overwinteraars in de Gouwzee is te kort.	In de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) is ten aanzien van weidevogels in het Natura 2000-gebied Polder Zeevang aangegeven dat de maatregelen zijn gericht op behoud van de populatie niet-broedvogels als doelstelling voor het Natura 2000-gebied. Voor de mitigerende maatregelen die in het kader van de bescherming van Natura 2000-gebieden zijn genomen (waaronder voor de weidevogels in Polder Zeevang en de overwinteraars in de Gouwzee) geldt dat deze zich richten op behoud van populaties en dus niet op individuele vogels. De periodes waarin de grootste populaties aanwezig zijn, zijn bepaald aan de hand van systematisch verzamelde gegevens. Naar aanleiding daarvan zijn de maatregelen bepaald. Ten slotte wordt opgemerkt dat de buitendijks aan te leggen oeverdijk niet bedoeld is als compensatie voor weidevogels, maar als compensatie voor het Natuurnetwerk Nederland. Compensatie voor weidevogels gebeurt elders en is beschreven in het rapport Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek).
5	Indiener vindt de conclusie over de kranswieren onbegrijpelijk. Het feit dat er geen werkzaamheden in het gedeelte van de Gouwzee worden uitgevoerd dat als habitat is aangewezen, betekent niet dat er geen effecten zijn. Die effecten kunnen er juist wel zijn, met name door verstoring van waterkwaliteit en helderheid.	De Gouwzee heeft binnen het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer een aparte status. Het hele Natura 2000-gebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. De Gouwzee is ook aangewezen als Habitatrichtlijngebied. Dit maakt dat de kranswiervegetaties als habitattype een speciale status hebben binnen dit gebied en daarom is het uitblijven van directe effecten benoemd. Dat indirecte effecten op kunnen treden is onderkend en in de Passende Beoordeling opgenomen. Daarin zijn vertroebeling en sedimentatie dan ook uitgewerkt in paragraaf 5.2.4. Uit de modellering en analyse blijkt dat effecten als gevolg van vertroebeling en sedimentatie beperkt zijn.
6	Indiener stelt dat de Gouwzee maar ook andere delen van het westelijk Markermeer een belangrijk foerageergebied is voor aalscholvers en dat de weging op verkeerde uitgangpunten is gebaseerd. Voor indiener is niet duidelijk hoe twee pontons voldoende mitigerend zijn voor het broeden van visdiefjes. Ten aanzien van een aantal vogelsoorten	Ten aanzien van de aalscholver is de aanwezigheid en functie van het Markermeer beschreven in paragraaf 6.2.4 van de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). De gegevens die zijn gebruikt zijn afkomstig uit verifieerbare bronnen en derhalve het uitgangspunt van de beoordeling geweest. In de tekst is niet uitgesloten dat foeragerende vogels langs de dijk voorkomen, maar zoals beschreven

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zoals futen en smienten wordt volgens indiener geconstateerd dat een vertroebeling van het water niet zal leiden tot een aantal onder het instandhoudingsdoel. Daarbij wordt eraan voorbijgegaan dat dit gebied voor een groot aantal soorten een overwinteringsplaats is, en dat zij zich daarna verspreiden over een veel groter gebied dan het plangebied. Ten aanzien van bijvoorbeeld het nonnetje wordt volgens indiener ten onrechte geen nadere motivering gegeven dat er altijd andere foerageergebieden in de omgeving zijn.	"het zwaartepunt van het foerageergebied ligt aan de oostzijde van het Markermeer". In de zienswijze zijn geen gegevens aangeleverd die een aanpassing van deze tekst vereisen. Ten aanzien van de visdiefjes wordt opgemerkt dat in paragraaf 8.2.6 van de Passende Beoordeling is beschreven dat reeds een proef met pontons is uitgevoerd, waaruit bleek dat de pontons een effectieve maatregel zijn, omdat er voldoende visdieven op konden broeden. In bijlage 8.27 van de Passende Beoordeling is het Mitigatie-, compensatie-, en monitoringsplan natuur opgenomen. In dit rapport is in paragraaf 3.1.1 de specifieke inrichting van het ponton beschreven. Indiener impliceert dat alleen is gekeken naar het plangebied en dat geen rekening is gehouden met het feit dat vogels zich verspreiden. Dit is niet correct. In paragraaf 8.2.5 van de Passende Beoordeling is beschreven dat in de beoordeling gebruik is gemaakt van gegevens uit telvakken die groter zijn dan alleen het plangebied. Dus er is wel degelijk verder dan het plangebied gekeken. Over het nonnetje is in de voornoemde paragraaf een uitgebreide beschrijving opgenomen, waarin is beschreven dat gelet op de locaties waar verstoring verwacht wordt er voldoende foerageer- en rustgebieden aanwezig blijven. De draagkracht van de westoever blijft voldoende voor aanwezige nonnetjes.
7	In het segment Waterland wordt ten onrechte als eerste de ruimte aan recreatie gegeven, terwijl dat gebied zeer belangrijk is voor natuurwaarden. De rust en natuurwaarden staan in dat gebied al onder druk door verder opkomende bebouwing, waaronder een grote camping aan het Kinselmeer. Dat deel van het water is ook Natura2000-gebied. De effecten op de natuur in de beheerfase zijn onvoldoende uitgewerkt en hebben ten onrechte niet geleid tot een weging of aanpassingen van de plannen.	De conclusie van indiener ten aanzien van het onvoldoende uitgewerkt zijn van de effecten in de beheerfase is onjuist. Ten aanzien van Natura 2000-gebieden zijn de effecten van de beheerfase in paragraaf 5.3 van de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) en vervolgens voor de kwalificerende soorten beschreven in hoofdstuk 7 en 8. De enige recreatieve voorziening die in het kader van de Versterking wordt meegenomen in het project is hier het fiets-/wandelpad. Dit pad komt op een vergelijkbare locatie als in de huidige situatie te liggen. Er kan niet gesteld worden dat er ter hoogte van Waterland sprake is van wezenlijk andere effecten als gevolg van recreatie. Het Kinselmeer is bovendien niet aangewezen als Natura 2000-gebied. Het Markermeer aan de buitenzijde van de dijk bij Waterland is wel aangewezen als Natura 2000-gebied en daarom in de Passende Beoordeling meegenomen.
8	Voorliggend plan heeft te veel en onomkeerbare gevolgen voor natuur, landschap en geschiedenis.	Gezien de beantwoording van de voorgaande onderdelen van de zienswijze, geeft deze zienswijze geen aanleiding tot wijzigingen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de noodzaak van de Versterking onvoldoende is gemotiveerd. Indiener vindt het onbegrijpelijk dat alternatieven niet serieus worden genomen. Indiener wil weten wat er feitelijk niet goed is aan Plan Spaargaren.	Voor een toelichting op nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemd 'Plan Spaargaren') wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat de oeverdijk met diverse dijkverbredingen haaks ligt op de vele sloten waardoor dit als corridor gaat werken voor diersoorten waaronder de vos. De aanpassingen leiden tot een succesvollere migratie van de vos naar dit gebied. Het aanleggen van een 'vossenvulleiding' is niet in lijn met het beleid en in strijd is met het voorzorgsbeginsel vanuit de natuurbeschermingswetgeving.	De oeverdijk komt bij module 2 en 3 te liggen. Het Natura 2000-gebied Polder Zeevang ligt ter hoogte van module 7. Zelfs als de oeverdijk zou leiden tot een toename van vossen, dan heeft dit geen effect op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang. Daarvan is echter geen sprake. De versterkte dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de bestaande dijk. Dit betekent dat de biotoop vergelijkbaar is. Er is dus geen sprake van een verbetering van migratiemogelijkheden voor vossen. Verder is er niet voorzien in grootschalige ruigte, maar uitsluitend in een ecologische strook langs de dijk bestaande uit kruidenrijk grasland. Het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		beheer wordt volgens het type natuurtechnisch beheer uitgevoerd. Dat houdt in dat er van april tot oktober beweiding plaatsvindt of jaarlijks tweemaal wordt gemaaid en afgevoerd, waardoor van verruiging geen sprake zal zijn. Voort geldt dat vossen territoriaal zijn. Nu de nieuwe omstandigheden niet zorgen voor een groot aantal nieuwe territoria, is een toename van vossen niet te verwachten. Van een bedreiging voor het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is in ieder geval geen sprake. Van strijd met het voorzorgsbeginsel is dus geen sprake.
3	Indiener stelt dat het verbreden van de dijk, en de ruigte die dit veroorzaakt, ook ganzen aantrekt. Ganzen brengen schade aan op het gebied van landbouw en fauna. Inwoners van het gebied ervaren momenteel hinder van ganzen en willen niet nog meer hinder ondervinden. Bovendien is dit in strijd met het gehanteerde voorzorgsbeginsel met betrekking tot de Wet natuurbeschermingsvergunning.	Zoals hiervoor onder 2 is toegelicht wijzigt de dijk in de nieuwe situatie wat betreft ruigte niet ten opzichte van de huidige situatie. Daarmee is er geen reden om aan te nemen dat er meer ganzen worden aangetrokken dan in de huidige situatie het geval is. Verder geldt dat de Natura 2000-gebieden Polder Zeevang en Markermeer & IJmeer zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten. Ganzen horen dus bij het gebied. De omvang van de populatie is niet alleen het gevolg van de lokale populatie, maar ook van trek en de beschikbaarheid van voedsel. Hoewel er geen aanleiding is te veronderstellen dat er meer ganzen komen als gevolg van de verbrede dijk, wordt nog opgemerkt dat de provincie Noord-Holland beleid heeft voor het populatiebeheer van ganzen, hetgeen is vastgelegd in het Ganzenbeheerplan 2015-2020. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn agrariërs, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheer mogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Van strijd met het voorzorgsbeginsel is geen sprake.
4	Indiener stelt dat Zeevang provinciaal weidevogelkerngebied en Europees Natura 2000 gebied is en geeft aan dat bevoegd gezag de plicht heeft dit gebied te beschermen. Indiener geeft aan dat er geen mitigerende maatregelen in de stukken te vinden zijn.	Polder Zeevang is Natura 2000-gebied. Daarnaast heeft de provincie gebieden aangewezen als weidevogelleefgebieden. Deze strekken verder dan Polder Zeevang alleen. Binnen deze weidevogelleefgebieden zijn weidevogelkerngebieden aangegeven. De toetsing van de effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregelen om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen staan in paragraaf 8.3.3 van de Passende beoordeling. Daarnaast is er een toetsing uitgevoerd van de effecten op de weidevogelleefgebieden in het rapport "Toetsing NNN en weidevogelleefgebied". De compenserende maatregelen voor weidevogelleefgebieden staan beschreven in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 8.8 van deze Toetsing en in het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Het aspect weidevogels is dus getoetst en waar relevant zijn er maatregelen verbonden aan het project, zowel in Polder Zeevang als daarbuiten.
5	Indiener stelt dat beide factoren niet alleen voor Polder Zeevang maar ook voor het Markermeer gelden. De aanzet die daarvoor is gedaan om verstoring te beperken is zeker niet voldoende.	Voor zover indiener met dit onderdeel bedoelt aan te geven dat de onderdelen over vossen, ganzen en weidevogels opgevat moeten worden ook over het Markermeer te gaan, geldt het volgende. Ten aanzien van vossen zijn er geen effecten op het Natura 2000-gebied Markermeer en IJmeer: de meeste kwalificerende vogelsoorten zijn gebonden aan het water en ondervinden geen hinder van vossen. Voor ganzen geldt dat voor het Markermeer & IJmeer instandhoudingsdoelstellingen gelden. In het Natura 2000-gebied ligt geen grasland dus van schade is geen sprake. Tot slot zijn er geen instandhoudingsdoelstellingen voor weidevogels voor het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Dit is ook logisch aangezien het Markermeer voornamelijk open water is, en derhalve zonder functie voor weidevogels. Verder zijn de mitigerende maatregelen ten aanzien van Natura 2000-gebieden beschreven in 8.2.6 en 8.3.3 van de Passende Beoordeling.
6	Indiener stelt dat met de oeverdijk een ondiepe geul zal worden gevormd met iets warmer ondiep water waar de Amerikaanse rivierkreeft graag in leeft. De Amerikaanse rivierkreeft komt steeds vaker voor in het midden van Noord-Holland en brengt schade aan oevers, dieren en planten. Indiener wil weten hoe hierop geanticipeerd gaat worden en waarom er een ideale paaiplaats wordt gecreëerd op de rand van een groot open water. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat de kreeft zich verspreid over Noord-Holland, Flevoland en Friesland. Dit is de ogen van recent geldend beleid bijzonder onwenselijk.	Uit de Nationale Databank Flora en Fauna blijkt dat er in de laatste vijf jaar nabij het dijktraject in totaal zes waarnemingen zijn gedaan waarbij het maximaal om 10 individuen ging. Bij Hoorn zijn geen waarnemingen bekend van de laatste vijf jaar. Amerikaanse rivierkreeften komen in een groot aantal biotopen voor. Het tussenwater is inderdaad mogelijk geschikt, maar dat zijn alle sloten binnendijks ook. Het tussenwater levert daarom in de huidige situatie geen bijzondere bijdrage. Gelet hierop wordt aangenomen dat de Amerikaanse rivierkreeft geen probleem vormt.
7	Indiener is bereid om toelichting te geven dan wel mee te denken aan oplossingen.	De bereidheid tot meedenken aan oplossingen wordt gewaardeerd en is gedeeld met de Alliantie Markermeerdijken.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0081: Indiener 81 **Module 05, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst erop dat, volgens het ontwerp, de sloot tussen dijkpaal 28-30 komt te vervallen. Deze sloot zorgt ervoor dat het water uit het dijklichaam wordt opgevangen, zodat het bestaande land onder de dijk niet vernat, en voert daarnaast de sloot tussen paal 26-28. Deze is afhankelijk van de aanvoer, om	Het Voorkeursalternatief ter plaatse van module 6 'Heintjesbraak en Warder' is door actuele technische inzichten gewijzigd tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan. Er is een ander Voorkeursalternatief gekozen ter plaatse van sectie HE-8A, namelijk een buitenwaartse asverschuiving. Door het gewijzigde Voorkeursalternatief is tegemoet gekomen aan uw zienswijze en blijven de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	op peil te blijven in verband met de funderingen van de panden op IJsseldijk 4.	Molensloot en de watergang nabij dijkpaal 28 tot 30 behouden. De voorkeursoplossing van een gecombineerde versterking zoals gepresenteerd in het Ontwerp Projectplan komt hiermee te vervallen. In paragraaf 1.4 van deze Nota en in paragraaf 1.6 van het Projectplan zijn de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan weergegeven.
Conclusie zienswijze		
Met de wijziging in het Voorkeursalternatief ter plaatste van module 6 'Heintjesbraak en Warder' wordt tegemoet gekomen aan deze zienswijze.		

Zienswijze ZW-0082: Vereniging tot Behoud van het Noordeinde **Module 10**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener heeft ten doel het behoud van het natuurschoon en het bevorderen van het leefmilieu in de omgeving van het Noordeinde te Volendam. Indiener verwijst naar plannen uit het verleden om een weg onderaan de dijk bij het Noordeinde aan te leggen naar het parkeerterrein achter Hotel Spaander. GS besloot echter om geen weg onderlangs de dijk bij het Noordeinde toe te staan. Destijds betoogde GS bij de Raad van State de unieke kenmerken en karakteristieke waarden van de dijk bij Noordeinde. In 2007 was er sprake van een afrit bij het Strandje van Willempie vanaf het Noordeinde naar het parkeerterrein. Deze plannen zijn door de gemeente teruggetrokken, wellicht met in het achterhoofd een latere meekoppeling van het afritproject met de aanstaande dijkversterking. Indiener geeft aan dat tegenwoordig de meeste bussen en auto's parkeren bij het parkeerterrein Parallelweg en dat het verkeer op Noordeinde wordt gereguleerd. Indiener geeft aan dat de Versterking in tegenspraak is met haar doelstellingen. Indiener is van mening dat met de plannen voor de dijkversterking in secties EA-2A en EA-2B de karakteristieke situatie van het ensemble woningen, kleinschalige smalle dijk en open water zo dicht bij elkaar, verloren gaat en de woonbeleving sterk wordt aangetast. Voorts komt het VKA op deze locatie als één van de weinige modules niet overeen met het MMA.	In het MER zijn voor de verschillende modules alternatieven onderzocht en is het Meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) bepaald. De m.e.r.-procedure is bedoeld om de milieueffecten in beeld te brengen, zodat deze kunnen meewegen in de belangenafweging bij de keuze van Voorkeursalternatief. Het bestuursorgaan is echter niet verplicht om het MMA als Voorkeursalternatief te kiezen. Bij die afweging spelen namelijk meer dan alleen de milieueffecten een rol. Voor module 10 is gemotiveerd afgeweken van het MMA. De afweging die hiervoor is gemaakt is terug te vinden in paragraaf 4.3.10 (Module 10 Noordeinde Volendam) van het Projectplan. Hieruit volgt dat de gekozen oplossing is gekozen om de volgende redenen: • Met een buitenwaartse asverschuiving kan de aansluiting tussen module 9 en 10 eenduidig worden vormgegeven, omdat de buitenwaartse asverschuiving uit module 9 wordt voortgezet; • Er is niet gekozen voor een versterking met een constructie omdat deze lastiger uitbreidbaar en inspecteerbaar is; • De nadere inrichting van de buitenwaartse berm is uitgewerkt naar aanleiding van omgevingsbijeenkomsten en biedt kansen voor de belangrijkste waarde te weten recreatie; • De gekozen oplossing kent minder effecten in de uitvoering, met name geluid- en trillingshinder; • De gekozen oplossing is 75% goedkoper in aanlegkosten. Het is juist dat de Versterking invloed heeft op de relatie van Volendam met water en dijk, door de grotere afstand van de woningen tot het water. Wel blijft het Markermeer goed zichtbaar door de lage kruin. Tenslotte wordt voor de volledigheid nog opgemerkt dat het wijzigen van de ontsluiting van het parkeerterrein achter Hotel Spaander op dit moment geen deel uitmaakt van (de meekoppelkansen van) dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		project. Indien indiener meer wil weten over de stand van zaken omtrent de afrit wordt verwezen naar de gemeente Edam-Volendam.
2	Indiener vraagt wat de risico's zijn van het afgraven van de waterdichte laag vóór de kust bij Noordeinde in verband met het uitdiepen van de vaargeul, het afgraven van de bodem en het uitbreiden van de dijk voor de woningen, met name voor het grondwaterpeil en de funderingen van houten palen onder de woningen.	Op de effecten van de Versterking op het grondwaterpeil is ingegaan in paragraaf 10.1.7 van het Projectplan en in paragraaf 5.5.1 van het MER Deel A onder het kopje 'Grondwater en mitigerende maatregelen', waarnaar indiener verwijst. Uit deze paragraaf volgt dat vóór de aanleg van loswallen tijdelijke vaargeulen in het Markermeer worden uitgediept. Hierdoor wordt de dikte van de slecht doorlatende laag op de bodem van het meer aangepast. Op de meeste geplande locaties voor de loswallen is de slecht doorlatende laag echter voldoende dik, waardoor geen effecten op grondwater te verwachten zijn. Een uitzondering is gemaakt voor module 10, waar de dikte van de slecht doorlatende laag beperkt is. Risico zou kunnen zijn dat lagen in de bodem met elkaar in verbinding worden gebracht waardoor effecten op grondwater optreden. Uiteraard wordt bij de uitvoering van het werk er alles aan gedaan om dat te voorkomen. Hiervoor is een specifiek monitoringsplan opgesteld. Dit is ook een eis vanuit de ontgrondingenvergunning die is verleend hiervoor (en samen met het Projectplan ter inzage ligt). Mocht zich echter toch een effect voordoen, dan zal met maatregelen het effect van verhoging van de grondwaterstand teniet kunnen worden gedaan. Een en ander volgt ook uit het achtergrondrapport Geohydrologisch effect tijdelijke vaargeulen en loswallen (bijlage 9.4 van het Bijlagenboek). In paragraaf 10.1.7 van het Projectplan is ook aandacht besteed aan het grondwaterpeil. Daar is aangegeven dat voor (een combinatie van) modules met locaties met bebouwing tussen de teensloot en de dijk en bij constructieve werkzaamheden die de grondwaterstand kunnen beïnvloeden er een werkplan wordt opgesteld. Hierin worden opgenomen: de te verwachten effecten, de monitoring van de grondwaterstand en passende maatregelen indien de effecten groter zijn dan verwacht. Ook is in genoemde paragraaf verwezen naar drainagemaatregelen in verband met de aanleg van tijdelijke toegangsgeulen en bijbehorende loswallen. Kortom: grondwatereffecten hebben de aandacht. Middels werkplannen wordt de werkmethode zoveel mogelijk ingericht op het voorkomen van effecten. Er wordt voorzien in monitoringsmaatregelen en zo nodig worden maatregelen genomen om effecten teniet te doen. Dit alles is er op gericht schade aan panden te voorkomen. Ten aanzien van de gronddruk bij het aanbrengen van grond kan worden opgemerkt dat wordt gewerkt met ophoogslagen. Dit betekent dat de grond in meerdere lagen wordt aangebracht, zodat de grond de tijd krijgt te consolideren. Hiermee wordt instabiliteit tijdens het ophogen voorkomen. Bij de uitwerking van het ontwerp richting de uitvoering wordt aan de hand van de lokale omstandigheden bepaald op welke wijze de ophoogslagen worden toegepast. Dit is nader

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		toegelicht in paragraaf 5.1.1 van het Projectplan.
3	Indiener vindt het vreemd aandoen dat in het Ontwerp Projectplan is aangegeven dat er een meekoppelkans is voorzien bij het Noordeinde in de vorm van een fiets-/wandelverbinding aangezien er al een voetpad is en fietsers de autoluwe weg gebruiken. Voorts geeft indiener aan tegen een meekoppelkans in de vorm van de realisatie van een afrit van bij het strandje van Willempie van het Noordeinde naar het parkeerterrein achter Spaander te zijn. Dit vanwege de verkeeraantrekkende werking.	In tabel 4 (Meekoppelkansen) van het Projectplan is aangegeven welke meekoppelkansen zijn meegenomen in het project. Voor het gehele traject van de Versterking is aangegeven dat er een doorlopende fiets- en wandelverbinding komt. In de huidige situatie is er op deeltrajecten al sprake van een fiets- en/of wandelpad op of langs de dijk. In het kader van de Versterking wordt de verbinding echter verder gevormd tot een doorlopende verbinding. In tabel 6 is per module aangegeven in hoeverre er sprake is van herstellen van wat er al was, of van een 'meekoppelkans'. Het doorgaande fiets- en wandelpad komt in module 10 tussen dijkpaal 16 en 24 op de kruin van de dijk te liggen. Vanaf dijkpaal 24 is er sprake van een combinatie van weg- en fietspad. Verder zijn er voor module 10 in het Projectplan geen andere meekoppelkansen aangegeven. Een afrit bij het strandje bij hotel Spaander maakt derhalve geen onderdeel uit van dit Projectplan.
4	Indiener stelt dat in het Ontwerp Projectplan uitgebreid is beschreven hoe waardevol de historische, monumentale Markermeerdijk is, maar dat het resultaat is dat de dijk voor meer dan 30% wordt afgegraven. In Volendam wordt zelfs 55% van het dijkdeel module 10 afgegraven. Indiener is van mening dat als monumentale waarde van de dijk zo belangrijk is, alles moet worden gedaan om met een minimale aantasting het beoogde doel (waterveiligheid) te bereiken.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 10 wordt gewezen op paragraaf 4.11 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
5	Indiener pleit ervoor om ook bij Noordeinde (net als bij Uitdam) door de Deltacommissaris te laten onderzoeken of met maatwerk en constructieve oplossingen een beter plan kan worden ontwikkeld.	Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 10. De situatie bij Volendam verschilt zodanig met de situatie bij Uitdam dat geen sprake is van gelijke gevallen. De bebouwing bij Volendam staat bovendien voor een deel van het traject veel dichter op en zelfs in de dijk waardoor de uitvoering van een constructieve oplossing ook een andere impact zou hebben. Met het Voorkeursalternatief worden juist risico's voor de bebouwing vermeden. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota.
6	Indiener licht toe dat al diverse alternatieven naar voren te hebben gebracht, maar dat de beperkte scope van HHNK blijft versterken in grond. Indiener vraagt of alle alternatieven zijn onderzocht, wat de alternatieven zijn en of er gedacht is aan het injecteren van de dijken en innovatie	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	in constructies.	Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen, zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Uitgaande van de uitgangspunten uit het HWBP-2 is in het ontwerpproces primair gezocht naar oplossingen in grond. Ten aanzien van constructieve oplossingen geldt dat deze een aantal nadelen hebben en alleen zelfstandig een oplossing vormen voor het veiligheidstekort 'binnen- of buitenwaartse stabiliteit' terwijl op vrijwel het gehele traject ook het veiligheidstekort 'hoogte' speelt. Uitgangspunt is daarom dat constructieve versterkingen alleen een oplossing kunnen zijn bij knelpunten. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.2.7 van het Projectplan. De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen zijn op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlageboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. Voor een nadere toelichting op de specifiek voor module 10 bekeken oplossingen voorafgaand aan het opstellen van het MER wordt verwezen naar paragraaf 2.10 (Module 10 Noordeinde Volendam) van de Trechteringsnotitie.
7	Indiener pleit er nogmaals voor om meer tijd te nemen en met een open blik alternatieven of een combinatie daarvan onder de loep te nemen.	Gezien de reactie op voorgaande onderdelen van deze zienswijze is er geen aanleiding om nogmaals (andere) alternatieven te zoeken en af te wegen. Dit past bovendien niet in de planning die er op gericht is te voldoen aan de afspraak dat de Versterking in 2021 gereed is. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener geeft aan het hoogheemraadschap een verbeterslag kan maken in de communicatie. Zij refereert als voorbeeld aan een bijeenkomst in Volendam. Indiener stelt dat het hoogheemraadschap steeds de discussie uit de weg wil gaan naarmate de plannen concreter worden.	De wijze waarop de participatie binnen het project is vormgegeven is beschreven in bijlage 13.1 van het Bijlagenboek, de Rapportage Maatschappelijke Participatie. Per participatiemoment wordt een keuze gemaakt voor wat de beste werkvorm blijkt voor dat moment. In reactie op genoemd voorbeeld kan worden opgemerkt dat gekozen is voor een informatiemarkt om zoveel mogelijk mensen de ruimte te geven hun eigen vragen te stellen. Een groot aantal deskundigen was aanwezig. Voorts kan worden opgemerkt dat ontwerpen van grof naar fijn gaat. Ruimte voor aanpassingen in het ontwerp en discussie daarover blijft al wordt dit steeds meer op detailniveau. Richting de uitvoering blijft er zeker contact met betrokken belanghebbende partijen.
9	Indiener is van mening dat het aanleggen van een voet/fietspad op de kruin geen doorslaggevende en positieve meekoppelkans is, maar eerder een negatieve toevoeging die afbreuk doet aan authenticiteit van een van de weinige nog ongerepte locaties van Volendam. Indiener refereert met name aan het gedeelte waarlangs de toeristen wandelen die vanaf het parkeerterrein over de dijk wandelen naar het toeristische centrum.	Anders dan indiener veronderstelt, wordt op het Noordeinde ter plaatse van het gedeelte met bebouwing langs de dijk geen apart fiets-/wandelpad aangelegd. De fiets-/wandelverbinding bestaat op dit gedeelte van het Noordeinde uit de huidige weg en het trottoir. Er is daar geen apart pad voorzien. Dit geldt voor sectie EA 2-B2 van dijkpaal 24 tot 29 en is te zien in de beschrijving voor module 10 in paragraaf 7.10 van het Projectplan. Pas richting het noorden langs het bedrijventerrein (sectie EA-2A en EA-2B1, tussen dijkpaal 16 en 24) is een apart fiets-/wandelpad voorzien op de kruin van de dijk. Wel vindt op het gedeelte langs de bebouwing een verbreding plaats van de dijk aan de Markermeerzijde, welke ruimte biedt voor recreatieve mogelijkheden.
10	Indiener is van mening dat HHNK haar focus teveel beperkt tot alleen de Markermeerdijken. De problematiek moet volgens indiener worden beschouwd in samenhang met andere problemen in het Markermeergebied. Daarbij wordt verwezen naar het plan 'Spaargaren' om pompen te bouwen in de Houtribdijk. Ook geeft indiener aan dat 'Bewezen sterkte' slechts op een paar dijkdelen is toegepast en doorgerekend.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Andere problemen in het Markermeergebied maken geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
11	Indiener stelt voor om elk dijkdeel te beoordelen binnen haar eigen omgeving en te beoordelen op haar eigen merites en niet te volstaan met dezelfde oplossingen.	In de reactie op onderdeel 6 van deze zienswijze is reeds ingegaan op de achtergronden van de selectie van te onderzoeken alternatieven. Binnen die kaders is gekeken naar de dijk en de omgeving. Er is daarbij juist voor iedere sectie binnen iedere module gezocht naar de beste versterkingsoplossing. De inpassing van de Versterking in de omgeving is immers ook één van de twee doelstellingen van het project. In dat kader wordt gewezen op hoofdstuk 2 van het Projectplan.
12	Indiener vraagt om tijd en een second opinion voor de plannen voor module 10 die voorliggen. Indiener is van mening dat dit eigenlijk voor de hele	De oplossing voor module 10 is in het Projectplan en de onderliggende documenten uitgebreid gemotiveerd. In de reactie op de voorgaande onderdelen van deze zienswijze is hier nogmaals op ingegaan. De zienswijze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	dijk zou moeten gebeuren voor de delen die daarvoor in aanmerking komen.	van indiener leidt niet tot een ander standpunt. Bovendien moet de Versterking gezien de afspraken met het Rijk in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma uiterlijk in 2021 worden afgerond, zodat de waterveiligheid op orde is.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0083: Indiener 83 **Module Integraal, 04, 05, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is het niet eens met de deadline van het project. Petities die reeds zijn aangeboden staan onder tijdsdruk met als argument de wisselingen op bestuurs/regeringsniveau. Indiener stelt dat het project van een dergelijke importantie tijd en kwaliteit vraagt in besluitvorming. Indiener is van mening dat gezien het uiteindelijke definitieve besluit van uitvoering het tijdspad te kort is voor direct betrokkenen om daar een gefundeerde mening over te kunnen vormen.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken, met name Dijken op veen. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk. Bewoners zijn ook al een lange tijd betrokken bij de planvorming en hebben daarbij hun inbreng kunnen doen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Naast het participatieproces gelden er ook formele wettelijke procedures. Het Projectplan wordt voorbereid met toepassing van de projectprocedure, zoals vastgelegd in paragraaf 5.2 van de Waterwet. Over het Ontwerp Projectplan konden zienswijzen worden ingediend. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in deze Nota van Beantwoording. In hoofdstuk 1.3 van deze Nota van Beantwoording is aangegeven hoe er met de zienswijzen is omgegaan. Wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen worden daar waar nodig meegenomen in het definitieve Projectplan. Het vastgestelde Projectplan wordt aan gedeputeerde staten van de Provincie Noord-Holland ter goedkeuring aangeboden. Vervolgens wordt het Projectplan door gedeputeerde staten goedgekeurd. Zij motiveren hun besluit en leggen dat besluit ter inzage samen met het Projectplan, de vergunningen en ontheffingen. Belanghebbenden kunnen hiertegen beroep instellen bij de Afdeling

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		bestuursrechtspraak van de Raad van State. Indiener laat na te motiveren waarom er ondanks deze gevolgde procedure sprake zou zijn van beperkte rechtsbeschermingsmogelijkheden. Van belang is wel dat artikel 1.6a Chw bepaalt dat na de beroepstermijn van 6 weken geen nieuwe beroepsgronden kunnen worden aangevoerd, ook niet door appellanten die tijdig beroep hebben ingesteld.
2	Indiener stelt dat de winst van dit project zoals het wordt uitgevoerd bestaat uit tijdswinst. Het hoge waterpeil dat wordt beoogd is het gevolg van natuurlijke processen en klimatologische aspecten. Beschermen tegen het hoger wordende waterpeil door het toelaten van een verhoogd waterniveau van 1 meter reactief is, er wordt niet geanticipeerd op al dan niet verwachte toename van het waterniveau. Indiener stelt dat plan 'Spaargaren' controle en beheer van het waterpeil geeft en zodoende de beoogde veiligheid (droge voeten). Ook zullen de kosten van dit plan significant lager uitvallen en zal de budgettering van dit project 'beheersbaar' zijn. Bovendien stelt indiener dat een kostenverbijzondering openbaar moet zijn. Indiener vraagt zich af wie welke kosten draagt en verantwoordelijk is voor de uitgaven. Ook vraagt indiener zich af wat de kosten zijn die wel met het project te maken hebben, maar er geen deel van uit maken. Tot slot vraagt indiener zich af welke kosten worden gedragen door de overheid.	Bij het bepalen van de versterkingsopgave is rekening houden met het verwachte effect van klimaatveranderingen. Hierbij gaat het concreet om een hogere waterstand in het Markermeer. Een toelichting op de gebruikte ontwerprandvoorwaarden is te vinden in paragraaf 2.5 van het Projectplan. Met de Versterking wordt bewerkstelligd dat aan de geldende normering uit de Waterwet wordt voldaan. Voor zover indiener wijst op het plan ‘Spaargaren’ als alternatief voor de Versterking, wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft de kosten van het project het volgende. De actuele stand van zaken met betrekking tot scope, tijd en geld van de HWBP-2 en (n)HWBP-projecten - waaronder het project Markermeerdijken - wordt vier keer per jaar aan het college van hoofdingelanden (CHI) van HHNK gerapporteerd. Deze programmarapportages zijn openbaar en te vinden op de website hhnk.nl. Uit de laatste rapportage volgt dat de totale raming van het project Markermeerdijken 485,5 miljoen euro bedraagt. Voor HWBP2-projecten - waaronder de Markermeerdijken - geldt dat ze tot en met 2011 volledig gefinancierd werden door het Rijk. Sinds 2011 dragen de waterschappen gezamenlijk financieel bij en vanaf 2014 is de kostenverdeling tussen het Rijk en de waterschappen 50/50. Enkel de versterkingsopgave wordt gefinancierd door het Rijk en de waterschappen. De zogenoemde 'meekoppelkansen' worden gefinancierd door de initiatiefnemer zoals een gemeente of de provincie.
3	Indiener geeft aan een plan te willen zonder dijkaanpassingen, zoals het plan 'Spaargaren'. Zeker nu het gemaal 'Cees Mantel' in gebruik is genomen, dat het Markermeer als overloop gebruikt. In één van de informatiefolders van het gemaal, die werden verstrekt bij de opening van het gemaal, worden aspecten omschreven die een aantal criteria weerleggen die gelden als uitgangpunten voor de dijkverzwaring.	Het gemaal 'Cees Mantel' waar indiener naar verwijst heeft als functie het beheren van het oppervlaktewaterpeil van het boezemsysteem in het beheersgebied van het hoogheemraadschap. Het gemaal heeft door zijn waterregulerende functie invloed op de stabiliteit van de waterkeringen. Echter, het gemaal biedt geen oplossing voor de versterkingsopgave zoals beschreven in paragraaf 2.2 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan 'Spaargaren') wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
4	Indiener stelt dat er geen probleem is maar een onderhoudsbehoefte en geen noodzaak en vindt vervolg in plaats van gevolg valide.	Het staat vast dat de dijk in 2006 is afgekeurd en op dit moment niet voldoet aan de normering op grond van de Waterwet. Een en ander is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 2 van het Projectplan. Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt verder gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
5	Indiener geeft aan dat er een onjuiste argumentatie ten grondslag ligt aan de Versterking. Indiener geeft aan dat	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 4 . Voor zover indiener wijst op ‘toeristische attracties’ en daarmee doelt op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	volgens DRW oneigenlijke argumenten zijn gebruikt voor de Versterking, namelijk: milieu/zeespiegelstijging, global warming, toeristische attracties. De eigenlijke argumenten volgens de DRW zijn: upgrade bestaande infrastructuur, wegennet, groot onderhoud.	meekoppelkansen geldt dat deze weliswaar onderdeel zijn van de Versterking, maar vanzelfsprekend niet dienen ter verwezenlijking van de Versterkingsopgave. Voor een uitgebreidere toelichting op de meekoppelkansen wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
6	Indiener stelt dat de dijk bewezen sterk is en dat de gebruikte modellen niet correct zijn. Indiener stelt dat er een visie moet komen die toekomstgericht is. Indiener vindt dat het toelaten van een peilstijging van één meter niet getuigt van inzicht en alle inspanningen en kosten niet waard is.	Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Anders dan indiener stelt, is het dus niet zo dat de dijk bewezen sterk is en dat versterking daardoor niet nodig is. Niet duidelijk is wat indiener precies bedoelt met de opmerking ten aanzien van het toelaten van peilstijgingen van één meter. Vermoed wordt dat indiener doelt op het waterpeil in het Markermeer. Het hoogheemraadschap is niet het bevoegd gezag voor het vaststellen van de waterpeilen van het Markermeer. Dat is Rijkswaterstaat. Het waterpeil in het Markermeer en de wijze waarop hiermee bij de Versterking rekening moet worden gehouden in het ontwerp is daarmee een gegeven. De minister heeft op 14 juni 2018 een nieuw peilbesluit vastgesteld voor het IJsselmeergebied (inclusief Markermeer). Dit om de zoetwatervoorziening te kunnen garanderen en om goed te kunnen inspelen op klimaatverandering. Deze beslissing vloeit voort uit de Deltabeslissing 2015. Het nieuwe Peilbesluit IJsselmeergebied regelt flexibele peilbeheer voor de zomerperiode voor het Markermeer en IJsselmeer. Van een peilstijging van één meter is echter geen sprake.
7	Indiener wijst op het schadeaspect. Indiener stelt dat de verklaring voor het niet openbaar maken van de risicoanalyse betreft dat de risicoanalyse dan ook inzichtelijk is voor concurrentie en mededingers. Indiener vraagt zich af of de WOB hierin voorziet.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota en voor de risicoanalyse in het bijzonder op paragraaf 2.6.6. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Voor wat betreft de WOB wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
8	Indiener vraagt zich af wie de gevolgen draagt voor de schade op korte en lange termijn. Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met moeilijk aantoonbare schades waarbij de schade aangetoond moet worden en verwijst naar de problematiek in Groningen. Wie betaalt de kosten van het herstel en o.a. de rechtsbijstand?	Indien belanghebbenden schade lijden ten gevolge van de realisatie van de Versterking komt die schade onder voorwaarden voor vergoeding in aanmerking. Voor een uitgebreide toelichting op nadeelcompensatie en schadevergoeding wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat bij toekenning van schadevergoeding ook de kosten van door belanghebbende ingeschakelde deskundigen (o.a. rechtsbijstand) onder voorwaarden en naar redelijkheid worden vergoed.
9	Indiener stelt dat de veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land onbekend is. Tevens stelt indiener dat het gevaar voor 'kwel' niet is benoemd in het Projectplan.	Het is niet duidelijk wat indiener bedoeld met een veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land. Wat betreft de vrees voor kwel geldt het volgende. Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
10	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking op natuur zijn. Indiener stelt dat milieu effecten doorgaans door activistische groeperingen misbruikt worden om het gelijk te chargeren. Indiener noemt het verplaatsen van o.a. de ganzen/weidevogelpopulaties.	Voor zover indiener verzoekt om de beschreven effecten op natuur, wordt verwezen naar de volgende drie rapporten: in het kader van Natura 2000-gebieden het rapport "Passende Beoordeling" (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden het rapport "Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden" (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en voor beschermde soorten het rapport "Soortenbeschermingstoets" (Bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten wordt ook ingegaan op de aanwezigheid van vogels en de doelstellingen die gelden voor ganzen. Verder wordt ingegaan op weidevogels in Natura 2000-gebieden, in Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en ook soortbescherming binnen en buiten beschermde gebied komt aan bod. Voor compensatie van de aantasting van weidevogelgebied wordt gewezen op het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).
11	Indiener stelt dat het bewonersplatform zijn inbreng niet meer herkent in het uiteindelijke resultaat.	Er zijn verschillende consultaties geweest met onder andere bewoners, dorpsraden, bedrijven, cultuurhistorische experts en de Adviesgroep Markermeerdijken (waar indiener naar verwijst met het bewonersplatform). In totaal zijn er meer dan 400 keukentafelgesprekken gevoerd en hebben er tal van bijeenkomsten, zoals informatiebijeenkomsten, presentaties, workshops, ontwerpateliers, inloop-/parallelsessies plaatsgevonden. Sinds 2008 is er daarnaast de Adviesgroep Markermeerdijken actief voor het project Dijkversterking Hoorn-Edam-Amsterdam. De Adviesgroep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen, zoals dorpsraden, ondernemersverenigingen, watersport- wandel- of andere recreatieverenigingen, cultuurhistorische verenigingen, natuur- en landbouworganisaties. De grote betrokkenheid vanuit de omgeving wordt gewaardeerd. Geprobeerd is om de belangen van alle stakeholders zoveel mogelijk mee te nemen. Mede dankzij de inbreng is door het (langjarige) participatieproces in sommige gevallen voor een andere versterkingsoplossing gekozen. Dit neemt niet weg dat sommige belangen van stakeholders tegenstrijdig zijn. Het uiteindelijke resultaat van het ontwerp van de Versterking sluit aan bij de doelstellingen van HHNK en het Rijk: sober, robuust en doelmatig. In een brief van het college van dijkgraaf en hoogheemraden (hierna: D&H) aan de leden van de Adviesgroep op 14 augustus 2017 geeft D&H te kennen dat het afrondende eindadvies van de Adviesgroep een belangrijke rol heeft gespeeld in de besluitvorming over het Ontwerp Projectplan. In deze brief (17.85790) wordt aangegeven welke hoofdpunten uit het advies zijn gevolgd. Daarnaast is tijdens de laatste vergadering van de Adviesgroep op 19 juli 2017 aangegeven dat

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het participatieproces als zodanig is afgerond. In de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is de rol van de Adviesgroep tijdens het participatieproces van de Versterking nader toegelicht.
12	Indiener wijst nogmaals op het verhoogde waterpeil en dat een reactief beheer op het peil onwenselijk is. Met het plan Spaargaren kan er worden gestuurd op het waterpeil waarmee veiligheid gegarandeerd wordt en schade aan habitat, milieu en materieel wordt voorkomen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 2 en op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
13	Indiener geeft aan dat het eerste belang betreft het ombuigen van het huidige plan tot een plan dat voorziet in nut en noodzaak en dat transparant is. De kosten die gemaakt worden voor het huidige plan dragen nergens toe bij. Ook geeft indiener aan dat kostenbeheersing niet dichtgetimmerd kan worden.	Het ontwerp van de Versterking voorziet in nut en noodzaak. Voor een toelichting daarop wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Gezien de aantoonbare noodzaak van de Versterking zijn ook de daarvoor te maken kosten te verantwoorden. Het hoogheemraadschap legt verantwoording af aan het Rijk over het project en de daarmee samenhangende kosten.
14	Indiener wil weten of ondernemers nadeelcompensatie zullen ontvangen. Indiener vindt dat er duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over de compensatie en dat de opmerking 'het wordt zo goed mogelijk geregeld' niet volstaat.	Indien ondernemers als gevolg van de uitvoering van de Versterking schade lijden, zijn diverse regelingen voor schadevergoeding beschikbaar. In paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan is ingegaan op schade en schadevergoeding.
15	Indiener stelt dat het algemeen beheer ontbreekt in de plannen. Ook noemt indiener het ontbreken van een risicoanalyse. Verder stelt indiener dat niet is benoemd hoe wordt omgegaan met bestaande evenemententerreinen bijv. zwembad Warder, Jachthaven Warder en Jachthaven Schardam.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In paragraaf 6.1 van Projectplan is ingegaan op beheer en onderhoud van de Versterking. In paragraaf 8.3.2 van Projectplan is ingegaan op de te verwachten permanente- en tijdelijke effecten van de Versterking op de recreatie. Permanente effecten op (water)recreatie, waaronder de door indiener genoemde voorzieningen, zijn niet te verwachten. Na afronding van de dijkversterking blijven dezelfde mogelijkheden aanwezig voor (water)recreatie. In paragraaf 11.1.7 van het Projectplan is tevens aangegeven dat de bereikbaarheid over water van de watersportverenigingen en (jacht)havens blijft gegarandeerd, hetgeen in Vaarwegmanagmentplannen nader is uitgewerkt. Voor een reactie op het ontbreken van de risicoanalyse wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 7 van deze zienswijze.
16	Indiener stelt dat het lijkt alsof afslag buitendijks Hoornse Hop niet mee is genomen in de plannen. Indiener vraagt zich af of buitendijks land deel is van het project en of hier ook een kwaliteitsslag wordt gemaakt, bijvoorbeeld het opbrengen van grond.	De afslag buitendijks Hoornse Hop maakt geen deel uit van de Versterking. Er zal hier dus geen kwaliteitsslag worden gemaakt.
17	Indiener vraagt zich af of het beoogde doel bereikt is. Indiener vraagt zich af wat het uiteindelijke resultaat is geworden. Ook vraagt indiener zich af	Met de Versterking wordt enerzijds bereikt dat de dijk weer voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen en anderzijds dat de dijk zo veel als mogelijk wordt ingepast in de omgeving. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	hoe het kostenplaatje eruit ziet, wat is het startbudget tegenover de uitgaven. Indiener vraagt zich bovendien af wat van het project dijkversterking Hoorn-Enkhuizen is geleerd en of het project opnieuw op deze manier zou worden aangepakt.	dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.4, 2.5, 4.3 en 4.4 van het Projectplan. Voor het kostenplaatje wordt gewezen op onderdeel 2. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk (Hoorn Enkhuizen) was het eerste grotere dijkversterkingsproject dat door HHNK werd uitgevoerd en het was een van de eerste projecten bij de start van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De (leer)ervaringen van dit project zijn uitgebreid geëvalueerd door HHNK in samenwerking met Programma Bureau HWBP2 (PB-HWBP-2). Onderdeel van deze evaluaties was de kwaliteit van ramingen voor de start van een project. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk heeft uiteindelijk (fors) meer gekost dan bij de start van het project geraamd was. Hierbij is het goed om op te merken dat het project Zuiderdijk in een benchmark van HWBP-dijkversterkingsprojecten in de middenrange valt, voor wat betreft de uiteindelijke kosten per kilometer. Onder andere de volgende verbetermaatregelen zijn genomen naar aanleiding van de ervaringen met dit project: opzetten van een aparte afdeling HWBP bij HHNK, de invoering van een duidelijke rolverdeling binnen projecten voor betere sturing en projectbeheersing, verbetering kwaliteit personele inzet, interne controle en toetsing, verbetering projectbegeleiding bij PB-HWBP-2, uit laten voeren externe second opinions op kostenramingen bij PB-HWBP-2 en uitbreiding van toetsing op ramingen en ontwerp bij PB-HWPB-2. HHNK heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.
18	Indiener wil weten wat de oorspronkelijke opdracht was. Wat waren de uitgangspunten en criteria ten tijde van de start van de opdracht vergeleken met de kennis van nu?	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. De opdracht die het hoogheemraadschap aan de Alliantie heeft verleend is om ervoor zorg te dragen dat de dijk weer voldoet aan de vigerende normen op grond van de Waterwet. Bij het invoeren van de nieuwe normering in 2017 in de Waterwet is de dijk nogmaals gekeurd (en afgekeurd) op verschillende faalmechanismen. De Versterking is ontworpen met het ontwerpinstumentarium uit 2014 en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen zijn meegenomen. Ook met de kennis van nu is de noodzaak voor de Versterking aangetoond. Voor een onderbouwing van het nut, de noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan.
19	Indiener vraagt zich af of de conditie van de dijk dusdanig is dat voorgenomen plan noodzakelijk is of kan worden	Het plegen van groot onderhoud volstaat niet om de veiligheidstekorten op basis van de huidige veiligheidsnorm voor de Markermeerdijken op te

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	volstaan met de zogenoemde 'groot onderhoud' aanpak.	lossen. Voor een toelichting op nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van Projectplan.
20	Indiener vraagt zich af of er gekeken is naar een visie waarin aanliggende wateren als het IJsselmeer, de Waddenzee en Noordzee en het binnen- en buitenland is meegenomen.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, het IJsselmeer en de Waddenzee gaat het project te buiten.
21	Indiener vraagt zich af wat de gevolgen zijn voor de omgeving als het water stijgt. Indiener stelt dat momenteel buitendijks land wordt gewaarmerkt als overloopgebieden. Indiener vraagt zich af of dit wel een acceptabele houding is.	Het peil in het Markermeer kan in extreme omstandigheden niet geheel worden beheerst, het wordt beschouwd als buitenwater. Bij buitendijks land kan niet worden voorkomen dat het overloopt bij extreme omstandigheden. De Versterking heeft ten doel de primaire kering langs het Markermeer te versterken en daarmee het binnendijkse gebied te beschermen.. De buitendijks gelegen gebieden worden niet beschermd door deze kering.
22	Indiener wil weten wat de relatie is met aanliggende watersystemen zoals Noordzeekanaal/Ronde venen/ Noordhollands kanaal/IJsselmeer/ Waddenzee/ Rivieren (IJssel, Eem)/Randmeren.	De wateren die indiener noemt in dit onderdeel van de zienswijze grenzen niet aan de primaire kering die versterkt wordt. Wat indiener bedoelt met dit onderdeel is derhalve onduidelijk.
23	Indiener wil weten waarom er niet serieus is gekeken naar de Spaargaren-benadering. Indiener is van mening dat de ervaringen van week 1 in 2018 aangeven dat de inzet van pompen de toename van dit waterpeil had kunnen voorkomen.	Voor een reactie op de door indiener genoemde Spaargaren-benadering wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
24	Indiener wil weten of lopende het voortraject wijzigingen in de visie zijn ontstaan van waaruit bijsturing nodig is.	De visie van de Versterking is niet gewijzigd, wel zijn er tussen het Ontwerp Projectplan en het vastgestelde Projectplan enkele wijzigingen doorgevoerd. Deze wijzigingen komen voort uit toetsingsadvies Commissie voor de m.e.r., actuele technische inzichten, zienswijzen, actualisering naar aanleiding van het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp, uitwerking overgangen en aansluiting fiets- en wandelverbinding en ruimtelijke inpassingensmaatregelen. Deze wijzigingen zijn beschreven in paragraaf 1.4 van deze Nota en 1.6 van het Projectplan.
25	Indiener vraagt bevestiging dat met name Zwembad Warder, Reddingsbrigade en Jachthaven niet te maken krijgen met dichtslibbing.	Er wordt een vergelijkbare dijk (wat betreft talud, materiaal en positie) teruggebracht. Daarmee staat vast dat de werking van het systeem niet wordt gewijzigd en er geen extra slib wordt gecreëerd.
26	Indiener adviseert om grondopslag aan de Markermeerzijde te doen, om zo geluidshinder, verkeeroverlast en schade en bebouwing te voorkomen.	In het voortraject is grondopslag aan de Markermeerzijde meegenomen als mogelijke locatiekeuze. In module 2 en module 3 wordt wel een buitendijks depot gemaakt. Er zijn diverse redenen waarom niet is gekozen voor grondopslag aan de Markermeerzijde in module 4, 5 en 6. Grondopslag aan de Markermeerzijde zorgt voor meer ruimtebeslag in het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Bovendien moet er een behoorlijk plateau worden aangelegd waarvan veel materiaal verloren gaat. Tevens is grondopslag aan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de Markermeerzijde een kostbaar alternatief. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. Tevens is in hoofdstuk 7 de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 5.5.3 van het Projectplan waarin nader is ingegaan op de grondopslag ofwel depots.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0084: Indiener 84 namens 4 anderen **Module 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt niet op de hoogte te zijn gebracht van de risico's als gevolg van de uit te voeren werkzaamheden en vreest voor zijn bedrijf. Indiener is houder van een melkveebedrijf waar veel transport mee gepaard gaat, waaronder door de melkwagens en trekkers in tijden van de oogst. Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met de strenge regels rondom het bereikbaar zijn van hun melkbedrijf.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan. Wat betreft de risico’s door werkzaamheden het volgende. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is opgenomen dat ter voorkoming van schade aan panden bij ieder pand binnen ca. 50 meter van de werkzaamheden voorafgaand aan die werkzaamheden een bouwkundige nulopname wordt gemaakt. Verder is in paragraaf 2.6 van deze Nota uiteengezet hoe wordt omgegaan met risico’s. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener maakt zich zorgen over het effect van de dijkversterking op onkruid, wat door gebrekkig onderhoud het land onderdrukt. Indiener stelt voor om met graasdieren de dijken te onderhouden.	Sinds 2006 bestrijdt het hoogheemraadschap actief onkruidhaarden door deze meerdere keren per jaar handmatig te maaien en het maaisel af te voeren. Het duurt enige jaren voordat het maaien van onkruidhaarden zichtbare resultaten geeft. De kaart met bekende locaties van onkruidhaarden word

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		jaarlijks geactualiseerd, bijvoorbeeld naar aanleiding van meldingen door belanghebbenden. Op verpachte percelen is de pachter verantwoordelijk voor de onkruidbestrijding. Het is niet geoorloofd om met chemische middelen de onkruidbestrijding uit te voeren. Het is niet in alle gevallen correct te stellen dat beweiding het beste resultaat biedt. Op sommige locaties treedt er juist veel schade aan de waterkering op als gevolg van beweiding. Het hoogheemraadschap probeert dit in de toekomst in samenwerking met de gebruikers/pachters zo veel mogelijk te voorkomen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0085: Stichting Belangengroep Scharwoude en bewoners Module 02, 03

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is tegen de aanleg van een oeverdijk met strekdammen omdat dit een grote impact heeft op de omgeving. Daarnaast verliest de Westfriese Omringdijk zijn functie en gaat het contact met het water en uitzicht naar de Hoornse Hop verloren.	Voor de onderbouwing van de keuze voor een oeverdijk binnen module 3 wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In aanvulling daarop wordt het volgende opgemerkt. Die keuze voor een oeverdijk is het resultaat van zorgvuldige onderzoek en een zorgvuldige afweging van alle belangen. In het MER zijn 3 alternatieven onderzocht. De milieueffecten van de alternatieven zijn beschreven in paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). In paragraaf 4.3.2 van de 'Notitie aanvullende informatie op het MER' is deze effectbeoordeling aangevuld. De uitgebreide onderbouwing van de keuze voor de oeverdijk als Voorkeursalternatief is te vinden in paragraaf 4.3.3 van het Projectplan. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water. Voor dat open water is een brede strook zand te zien. Dit tast de beleving van het open water aan. Daar staat tegenover dat de waarden van de Westfriese Omringdijk als provinciaal monument in modules 2 en 3 intact blijven. Hetzelfde geldt voor de Noordse steen op het buitentalud en de landschappelijk markante punten, zoals de twee knikpunten in de dijk, de kapen en baaien en de bochten bij braken en kogen. Het zicht op het (iets verder gelegen) open water van het Hoornse Hop en het zicht op de stad Hoorn blijft behouden doordat de kruin van de oeverdijk maximaal op NAP +1,5 m komt te liggen. De oeverdijk maakt het bovendien mogelijk één robuust natuurgebied te ontwikkelen als compensatie voor de gehele Versterking. De beleving van het rijden of wandelen op de dijk blijft gelijk. De fiets- en wandelroute over de huidige dijk wordt door de Versterking voor een groot deel verplaatst naar de oeverdijk. Een deel van deze route (langs De Hulk: van dijkpaal 34 tot dijkpaal 46) kan vanwege de ontwikkeling van natuur niet op de oeverdijk worden voortgezet. Het nadeel dat het open water op grotere afstand van de woningen komt te liggen,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waardoor het zicht op het open water kan verdwijnen, weegt niet op tegen de voordelen van deze versterkingsoplossing.
2	Indiener is van mening dat de beste oplossing gekozen wordt op basis van verschillende criteria. Bij de keuze voor de oeverdijk zijn deze criteria niet goed tegen het licht gehouden. Indiener vraagt om een heroverweging van de buitenwaartse asverschuiving.	Voor module 3 'Grote Waal en de Hulk' zijn na trechtering drie alternatieven onderzocht. Voor een toelichting op de trechtering wordt gewezen op paragraaf 4.1 van het Projectplan en paragraaf 2.3 van de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek). Die alternatieven zijn: 1) een oeverdijk, 2) een buitenwaartse asverschuiving met op één deel (sectie HE-2C) een binnenwaartse asverschuiving en 3) een buitenwaartse asverschuiving (sectie HE-2A en HE-2B), een binnenwaartse asverschuiving (sectie HE-2C) en een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-3A en HE-3B). De milieueffecten van de alternatieven zijn zorgvuldig onderzocht en beschreven in paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). In paragraaf 4.3.2 van de 'Notitie aanvullende informatie op het MER' is deze effectbeschrijving aangevuld met een nadere vergelijking tussen de oeverdijk en een gecombineerde versterking met een constructie op de secties HE-3 en HE-4. De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijke Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. De keuze voor een oeverdijk binnen module 3 is het resultaat van een zorgvuldige afweging van alle belangen. Voor de keuze voor de oeverdijk wordt verder verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 van deze zienswijze. De buitenwaartse asverschuiving is onderzocht maar heeft om diverse redenen niet de voorkeur. In geval van de buitenwaartse asverschuiving wordt de dijk voor een deel afgegraven. De nieuwe dijk krijgt een twee maal zo breed profiel als de huidige dijk en wordt op delen van het traject ook hoger. Dit tast landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden aan, waaronder het historische dijkprofiel en de Noordse steen. Bovendien is sprake van ruimtebeslag op de voorlanden die tevens onderdeel van het NNN zijn.
3	Indiener is van mening dat niet wordt voldaan aan de tweede doelstelling bij de aanleg van de dijk, namelijk dat de dijk zo veel mogelijk moet worden ingepast in haar omgeving: de oeverdijk is buitenproportioneel groot en past niet in de omgeving. Ook wordt niet voldaan aan het uitgangspunt uit het MER dat de oplossingsrichting in verhouding moet zijn met de op te lossen dijkproblematiek en de context van de omgeving. Daarnaast wordt volgens indiener niet voldaan aan de uitgangspunten van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.	Door de keuze voor de oeverdijk is er in vergelijking met de andere onderzochte alternatieven sprake van de minste milieueffecten op gebied van de belangrijkste waarden zoals natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie. De omvang van de oeverdijk is ingegeven door de actuele waterveiligheidseisen en is niet groter dan noodzakelijk. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'. Dit is het minimaal benodigde profiel welke nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast is een 'slijtlaag' voorzien om de noodzaak tot (periodiek) zand onderhoud te beperken. Ter hoogte van Scharwoude wordt de slijtlaag geminimaliseerd, om de omvang van de oeverdijk te beperken. De mate waarin de omvang afneemt kan echter pas

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		worden bepaald bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp. In paragraaf 9.1.3 van het Projectplan en paragraaf 6.4.2.3 van de Ruimtelijke Onderbouwing is gemotiveerd dat de belangrijkste kenmerken van de Westfriese Omringdijk, zoals volgen uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, behouden blijven. Aan de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie wordt wel degelijk voldaan.
4	Indiener geeft aan dat niet wordt gesproken van een veiligheidstekort in sectie HE-3. Indiener is van mening dat in module 3 ten onrechte sectie HE-2 en sectie HE-3 met elkaar zijn vergeleken en hetzelfde zijn beoordeeld. Indiener begrijpt niet dat ter hoogte van Scharwoude de zwaarst mogelijke dijkversterking wordt toegepast (oeverdijk) terwijl zich hier geen veiligheidstekort voordoet.	Voor de Versterking van alle secties binnen module 3 bestaat wel degelijk noodzaak. De veiligheidstekorten worden per sectie beoordeeld, tussen secties vindt geen vergelijking plaats. Het kan wel zijn dat bij verschillende secties dezelfde veiligheidstekorten aanwezig zijn. Binnenwaartse stabiliteit is bijvoorbeeld een veiligheidstekort voor de gehele module. Bij sectie HE-2 is sprake van de volgende veiligheidstekorten: onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding voor de hele sectie, en voor een deel van sectie HE-2 ook onvoldoende hoogte (HE-2B en HE-2C) en onvoldoende buitenwaartse stabiliteit (HE-2B). Bij sectie HE-3 is sprake van de volgende veiligheidstekorten: onvoldoende binnenwaartse stabiliteit en onvoldoende kwaliteit van taludbekleding (zie tabel 2 in paragraaf 3.1.5 van het Projectplan). Door het aanleggen van een nieuwe primaire waterkering wordt de veiligheid van het achterland gewaarborgd.
5	Indiener staat negatief tegenover de aanleg van de oeverdijk omdat daardoor de woonbeleving van woningen met uitzicht op het Markermeer sterk wordt aangetast. Dat wil het dorp Scharwoude niet.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 en 2 van deze zienswijze.
6	Indiener geeft aan dat binnen het dorp geen draagvlak bestaat voor een oeverdijk. Ten onrechte is bij het bepalen van het Voorkeursalternatief geen aandacht besteed aan draagvlak of wensen vanuit de omgeving. Indiener stelt dat wel draagvlak bestaat voor het alternatief: een kruin met asverschuiving.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) van deze Nota. De bewoners uit Scharwoude zijn in het hele participatieproces betrokken geweest en zijn op relevante momenten in de gelegenheid gesteld om wensen en initiatieven naar voren te brengen. Er is zorgvuldig naar de wensen en initiatieven van de bewoners uit Scharwoude gekeken en deze wensen en initiatieven zijn meegewogen in de totstandkoming van de alternatieven en verdere uitwerking hiervan. Een beschrijving van dit proces en de resultaten ervan staan beschreven in paragraaf 3.2.2 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Het alternatief van indiener staat beschreven in paragraaf 3.2.2 en bijlage 4.2 bij de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Dit alternatief is doorgerekend door de Alliantie. Daaruit bleek dat van de door indiener voorgestelde oplossing geen veilig ontwerp valt te maken. Dit resultaat is reeds op 20 december 2016 met de bewoners van Scharwoude gedeeld. Een zorgvuldig participatieproces leidt helaas niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		automatisch tot volledig draagvlak. Ondanks het participatieproces zal niet elke bewoner, elk bedrijf of elke organisatie volledig kunnen instemmen met de keuzes die zijn gemaakt bij de totstandkoming van het Projectplan. Dat is echter ook niet vereist.
7	Indiener is van mening dat de oeverdijk niet voldoet aan de eis dat dijkversterkingen 'sober' dienen te worden uitgevoerd, een eis die gesteld wordt vanuit het HWBP.	Voor zover indiener verwijst naar het criterium 'sober' wordt gewezen op paragraaf 2.2.2. van deze Nota waarin een toelichting is gegeven op onder andere de betekenis van het begrip 'sober' in relatie tot de Versterking. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat ook hier wel degelijk sprake van een sobere oplossing. De hogere aanlegkosten ten opzichte van de oeverdijk zijn aanvaardbaar omdat daardoor de Westfriese Omringdijk wordt behouden en de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie in één nieuw robuust gebied terug kan worden gebracht. Hierdoor hoeven buiten het project ook geen gronden te worden aangekocht voor compensatie van NNN.
8	Indiener geeft aan dat de oeverdijk niet voldoet aan de eis dat dijkversterkingen 'robuust' moeten worden uitgevoerd, nu uit de MER blijkt dat de onderhoudsbuffer op sommige delen al na 25 jaar geërodeerd zal zijn en er tussentijds regelmatig gecontroleerd zal moeten worden of het volume van het zand nog voldoende is om de veiligheidswerking te waarborgen.	Het ontwerp van de oeverdijk voldoet aan het uitgangspunt "robuust" van het HWBP-2. De waterkerende veiligheid van de oeverdijk wordt geborgd door het 'veiligheidsprofiel'. Dit is het profiel dat minimaal nodig is om aan de veiligheidsopgave te voldoen. Daarnaast wordt voorzien in een 'slijtlaag'. Deze slijtlaag beperkt de noodzaak tot frequente zandsuppletie. Uitgangspunt is dat niet eerder dan 1 keer in de 25 jaar een suppletie en een herprofilering van zand nodig is om het minimale profiel (veiligheidsprofiel) in stand te houden. Met dit groot onderhoud blijft de oeverdijk voor 50 jaar aan de wettelijke veiligheidsnormen voldoen.
9	Indiener is van mening dat afgezien dient te worden van de aanleg van de oeverdijk nu dit een grote opgave met betrekking tot beheer en onderhoud tot gevolg heeft. Naast de hoge kosten van de aanleg van de oeverdijk zal ook het beheer en onderhoud een grote kostenpost worden.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 8 van deze zienswijze.
10	Indiener is van mening dat ten onrechte de oude haven en het oude badhuis niet zijn aangemerkt als 'parels'. Indiener wijst er daarnaast op dat er plannen bestaan om bij het oude badhuis een zithoek/uitkijkpost te realiseren.	Vooropgesteld wordt dat de oude haven en het badhuis niet geraakt worden door de Versterking. De door oude haven en het oude badhuis zijn inderdaad niet aangemerkt als parels op de Parelkaart (bijlage 11.21 van het Bijlagenboek). Over de selectie van parels kan het volgende worden opgemerkt. Door de Provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en HHNK is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) inclusief Addendum opgesteld. Het KRK beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van vijf deelgebieden en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan. In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden per specifieke locatie benoemd. Deze zijn opgenomen op de Parelkaart. De Parelkaart geeft per deelgebied aan wat de specifieke kwaliteiten zijn.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Parels zijn de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. Zowel de oude haven als het oude badhuis kennen geen bijzondere cultuurhistorische status en zijn niet als 'Parel' op Parelkaart aangewezen. Bij de Versterking moeten keuzes worden gemaakt ten aanzien van het Voorkeursalternatief, het ontwerp en het al dan niet behouden van bestaande waarden. De Parelkaart geeft richting aan het maken van keuzes. Aan het maken van die keuzes is inherent dat niet elke waarde als 'belangrijk' bestempeld kan worden, simpelweg omdat het dan niet meer mogelijk is accenten te leggen of keuzes te maken. De realisatie van de oeverdijk staat niet in de weg aan de plannen om een zithoek/uitkijkpost te realiseren.
11	Indiener is tegen de komst van de oeverdijk omdat dit de recreatiemogelijkheden zal aantasten en het niet meer mogelijk zal zijn om in de winters op het ondergelopen voorland te schaatsen.	De recreatieve kwaliteit van het gebied neemt niet af. Verwezen wordt in de eerste plaats naar paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In aanvulling daarop het volgende. Met de juiste weersomstandigheden zal het tussenwater overschaatsbaar zijn. De oeverdijk heeft geen effect op de mogelijkheid om in de winter op het ondergelopen voorland te schaatsen. Door de realisatie van een oeverdijk ontstaat het zogenoemde tussenwater, waar mogelijk ook op kan worden geschaatst. Verder wordt uitsluitend het zomerpeil van het tussenwater ca. 40 cm lager dan het peil in de huidige situatie in het Markermeer. Het winterpeil van het tussenwater is gelijk aan de huidige situatie. Dat staat onder meer beschreven in het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek).
12	Indiener is van mening dat de effecten van de verlaging van het peil in het tussenwater onvoldoende zijn onderzocht. Indiener vreest voor effecten voor natuur en het grondwaterpeil binnendijks. Indiener wijst er op dat het voorland onderdeel uitmaakt van NNN en een uniek vogelgebied vormt. Verder wordt er op gewezen dat het voorland zal verdrogen als gevolg van de aanleg van de oeverdijk.	De effecten van het verlagen van het peil van het tussenwater zijn beoordeeld in het MER. Uit paragraaf 4.4.2 van het MER (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) blijkt dat hierdoor de grondwaterstand in het bestaande dijklichaam zal veranderen. De oeverdijk heeft verder geen effecten op het grondwatersysteem buiten het dijklichaam. Deze conclusies zijn gebaseerd op onder meer de rapporten Waterhuishouding Tussenwater (bijlage 9.1 Bijlagenboek) en Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 Bijlagenboek) en voor wat betreft natuur op de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het bijlageboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat op de voorlanden sprake is van hydrologische veranderingen. De voorlanden worden zodanig ingericht dat zij beter aansluiten op het tussenwater. Bij het uitvoeringsgereed maken van het ontwerp zijn hiervoor ontwerpmaatregelen opgesteld. Deze ontwerpmaatregelen zijn aan het Bijlagenboek toegevoegd (bijlage 8.20). Negatieve effecten op de voorlanden als gevolg van het verlagen van waterstanden zijn uitgesloten.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
13	Indiener geeft aan dat de aanlegkosten van de oeverdijk veel hoger zijn dan van de alternatieven en is van mening dat belastinggeld wordt verspild.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 9 van deze zienswijze.
14	Indiener is van mening dat natuurcompensatie ten onrechte als belangrijkste argument wordt gebruikt om vast te houden aan de oeverdijk. De natuurcompensatie moet volgens indiener worden toegepast op plekken waar het ook verdwijnt. Het natuurargument zou bovendien leiden tot ontwijking van een nadere uitwerking van de buitenwaartse asverschuiving.	Op de oeverdijk wordt alleen de natuurcompensatie voor het Natuurnetwerk Nederland gerealiseerd. De compensatie van weidevogelleefgebieden en voor ringslangen wordt niet op de oeverdijk voorzien. De locaties hiervoor zijn beschreven in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). De oeverdijk biedt de mogelijkheid de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland robuust op één locatie terug te brengen. De afweging die hiervoor is gemaakt, staat beschreven in paragraaf 8.2.2 (Compensatie) van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Hierin staan samengevat de volgende conclusies: • Er is geen sprake van verlies van functionele eenheden. Plaatselijke compensatie om functionele eenheden te behouden is dus niet noodzakelijk. • Vrijwel alle NNN-gebieden zijn ingesloten door weidevogelleefgebieden. Compensatie die grenst aan bestaande NNN-gebieden gaat weer ten koste van weidevogelleefgebieden, waarvoor dan ook weer gecompenseerd moet worden. • Het heeft de voorkeur om één groot natuurgebied te creëren. Daardoor worden grotere aaneengesloten leefgebieden voor bijzondere soorten ontwikkeld. • Met de natuurontwikkeling op deze wijze wordt ook bijgedragen aan andere natuurdoelen in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en visserij en aan de Ecologische visie van Rijkswaterstaat. De natuurcompensatie voldoet aan de voorwaarden die daaraan worden gesteld door wetgeving en beleid. Zoals beschreven bij onderdeel 2 van deze zienswijze is de buitenwaartse asverschuiving afdoende onderzocht. De oeverdijk is voor module 3 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief omdat deze oplossing de minste nadelige milieueffecten heeft. Het feit dat er natuurcompensatie gerealiseerd kan worden staat hier buiten. Die mogelijkheid van natuurcompensatie heeft, naast onder meer het sparen van de monumentale Westfriese Omringdijk, wel een rol gespeeld bij de keuze van de oeverdijk als Voorkeursalternatief
16	Indiener geeft aan dat de risicoanalyse voor de aanleg van de oeverdijk niet openbaar is gemaakt. Nu hier geen inzicht in is, mag de dijkversterking niet plaatsvinden. Ook vraagt indiener zich af wie er verantwoordelijk is voor	Verwezen wordt naar paragraaf 2.6 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de gevolgen van de dijkverzwaring. Graag wil indiener inzicht in de risicoanalyse.	
17	Indiener merkt op dat de bedekking van de meerbodem met de oeverdijk kan leiden tot beperking van het areaal flora en fauna op de bodem en dit de flora en fauna op de bodem ernstig aantast.	Het zandtransport van de oeverdijk is zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek zijn neergelegd in het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk (bijlage 9.8 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat sedimentatie zal plaatsvinden. Bij het ontwerp is daarom rekening gehouden met een zogenoemde sedimentatiezone. Deze zone komt overeen met de afmetingen van de werkstrook die nodig is om de oeverdijk aan te leggen. Het grootste deel van het sediment komt binnen deze zone terecht. De effecten van het gebruik van de werkzone zijn o.a. beoordeeld in paragraaf 5.2 van de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Het sediment dat buiten deze zone terecht komt is zo beperkt dat in elk geval geen sprake zal zijn van ernstige aantasting van de flora en fauna op de bodem, dan wel van beperking van het areaal van de flora en fauna.
18	Indiener geeft aan dat het eroderen van een gedeelte van de oeverdijk kan leiden tot negatieve effecten. Zo kan het vrijgekomen materiaal terechtkomen in havens en vaarwegen. Niet duidelijk is wat de gevolgen zijn en wat de kosten zijn om dit te herstellen.	Het zandtransport van de oeverdijk is zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek zijn neergelegd in het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk (bijlage 9.8 van het Bijlagenboek). Daaruit blijkt dat sedimentatie zal plaatsvinden. Uit dit onderzoek blijkt dat het zand maximaal 50 meter uit de teen van de oeverdijk verspreid wordt. Binnen deze zone zijn geen vaarroutes of havens aanwezig. De vaarroutes voor de beroepsvaart liggen op enkele honderden meters van de oeverdijk. Het is daarom niet aannemelijk dat zand van de versterking in de vaarroutes terecht komt en voor verondieping zorgt. Om dit te verifiëren zal een monitoringsprogramma worden opgezet. Dit programma wordt afgestemd met RWS, als waterbeheerder van het Markermeer (zie paragraaf 8.3.6 van het Projectplan).
19	Indiener is van mening dat de periode van voorbelasting (1-2 jaar) voor de nodige risico's zorgt. Gedurende deze periode is geen opsluiting en afscherming van het zandlichaam door middel van strekdammen. De verwachte ontwikkeling van het zandlichaam ten gevolge van gemiddelde belasting en stormbelasting is onvoldoende inzichtelijk gemaakt.	Het is juist dat de strekdammen pas in een later stadium worden aangelegd. Het profiel staat hiermee tijdelijk bloot aan het golfklimaat. De periode van 1 à 2 jaar bevat ook 1 à 2 stormseizoenen. De verwachte ontwikkeling van het zandlichaam ten gevolge van de gemiddelde belasting en de stormbelasting is inzichtelijk gemaakt in hoofdstuk 3 van het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk (bijlage 9.8 van het Bijlagenboek). De belangrijkste conclusies van dit onderzoek voor de oeverdijk binnen module 3 staan beschreven in paragraaf 3.2.2 'Grote Waal' van het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk (bijlage 9.8 van het Bijlagenboek). Tot slot wordt benadrukt dat ook tijdens de realisatiefase de waterkerende veiligheid is geborgd. Tijdens deze fase behoudt de huidige dijk namelijk zijn waterkerende functie.
20	Indiener is het niet eens met de beoordeling in de MER waarbij de milieueffecten per aspect worden weergegeven met plussen en minnen.	De tabel met plussen en minnen bevat een samenvatting van de resultaten van de m.e.r.-procedure. Deze manier van presenteren van de resultaten van het onderzoek is gebruikelijk in een MER. In paragraaf 4.4.2 van het MER, deelrapport B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek), zijn deze resultaten uitgebreid toegelicht en gemotiveerd. Aan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		deze resultaten ligt bovendien zeer uitvoerig onderzoek ten grondslag. De milieueffecten zijn kortom zorgvuldig in beeld gebracht. Niet wordt ingezien op welke wijze indiener door deze systematiek is benadeeld.
21	Indiener is van mening dat de wijziging van het grondwaterpeil een negatief effect heeft op de stabiliteit van het monument Westfriese Omringdijk.	Door de realisatie van een oeverdijk ontstaat het zogenoemde tussenwater. Het zomerpeil van het tussenwater is ca. 40 cm lager dan het peil in de huidige situatie in het Markermeer. Het winterpeil van het tussenwater is gelijk aan de huidige situatie. De effecten van de verlaging van het zomerpeil van het tussenwater zijn zorgvuldig onderzocht. De resultaten van dat onderzoek staan beschreven in het rapport Waterhuishouding Tussenwater (bijlage 9.1 van het Bijlagenboek) en het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek). Uit deze rapporten blijkt dat in de winter geen effect wordt verwacht op de grondwaterstand in de huidige dijk. In de zomer ontstaat een lagere grondwaterstand nabij de buitenteen van de huidige dijk. Deze verlaging van de grondwaterstand kan mogelijk een geringe verzakking van het buitentalud betekenen. Deze verzakking kan eenvoudig worden hersteld en is niet zodanig dat sprake is van een aantasting van de monumentale dijk (blz. 6 van het rapport Impact aanleg oeverdijk en peilbeheer Tussenwater op grondwaterstand dijk en achterland (bijlage 9.9 van het Bijlagenboek)).
22	Indiener geeft aan dat door een onjuiste aanname in de beginfase door de Alliantie is vastgehouden aan het ontwerp van de oeverdijk, namelijk dat een buitenwaartse asverschuiving niet vergunbaar zou zijn. Indiener wijst er op dat dit uitgangspunt is ontkracht door de notitie van de Provincie Noord Holland d.d. 17 juli 2017. Indiener verzoekt om een goed, onafhankelijk en gedegen onderzoek naar de versterking van de Westfriese Omringdijk bij Scharwoude.	De Westfriese Omringdijk is een beschermd monument op basis van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Voor het wijzigen van een provinciaal monument is een omgevingsvergunning nodig van gedeputeerde staten van Noord-Holland op grond van artikel 7 van de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017. Dit artikel bepaalt dat de omgevingsvergunning wordt geweigerd indien de monumentale waarden van een beschermd monument worden geschaad, “tenzij zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang zich tegen een weigering verzetten”. De Provincie geeft in de door indiener genoemde notitie aan dat een buitenwaartse asverschuiving "mogelijk" wel vergunbaar is, maar wijst er tegelijkertijd op dat moet worden beoordeeld of er een alternatief voorhanden is, waarbij het monument niet aangetast wordt en dat ‘proportioneel’ is. Uit paragraaf 4.4 van de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) blijkt dat de keuze voor een buitenwaartse asverschuiving een aanzienlijk grotere aantasting van het provinciale monument zou betekenen dan de keuze voor een oeverdijk. De kruin van de huidige monumentale dijk zou over een grote lengte moeten worden afgegraven. Ook verdwijnt de Noordse steen uit het zicht. Dat betekent een belangrijke aantasting van de monumentale Westfriese Omringdijk. De buitenwaartse asverschuiving is derhalve geen alternatief dat een beperktere wijziging van het monument tot gevolg

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor de oeverdijk.
23	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk niet alleen wordt bepaald door het dijklichaam, maar ook door haar geschiedenis en de waterkerende functie van de dijk. Indiener is van mening dat door reparatie van de dijk de monumentale status intact blijft.	In het MER is het totaaleffect op de historisch-geografische waarden vanwege de oeverdijk licht negatief (-) beoordeeld. Ter onderbouwing van deze beoordeling wordt onder meer gewezen op het feit dat de concrete aard van de effecten van het functieverlies nog niet goed voorzienbaar is (zie paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek)). Voor wat betreft de cultuurhistorische effecten geldt dat de waterkerende functie geen beschermde waarde is van het monument zoals aangewezen in de redengevende omschrijving van de Westfriese Omringdijk.
24	Indiener geeft aan dat ten onrechte geen aandacht is besteed aan de beleving van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden voor sectie HE-3. Hierbij zou de nadruk moeten liggen bij de beleving van de bewoners en de bezoekers van het landschap.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 van deze zienswijze. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat de verschillende mogelijke versterkingsoplossingen voor deze module zijn zorgvuldig zijn onderzocht en vergeleken, uiteraard ook op de aspecten landschap en cultuurhistorie.Voor sectie HE-3 zijn de milieueffecten van de alternatieven beschreven in paragraaf 4.4.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek).
25	Indiener is van mening dat het verbod van detournement de pouvoir is geschonden omdat nieuwe natuur wordt gecreëerd op een plaats waar al voldoende natuur is. Indiener vraagt zich af of natuur niet moet worden gecompenseerd op de plaats waar natuur wordt weggehaald.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 14 van deze zienswijze. Hier staat de zorgvuldige afweging beschreven om de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland op één locatie terug te brengen. Van schending van het verbod op détournement de pouvoir is geen sprake.
26	Indiener maakt zich zorgen over de effecten van het aanbrengen van een zwaar dijklichaam op de omgeving. Indiener geeft aan dat hem niet duidelijk is wie verantwoordelijk is voor schade (aan woningen of aan de dijk) indien deze zich voordoet.	Uiteraard wordt gestreefd naar het voorkomen van schade. Vooraf en tijdens de uitvoering worden de gevolgen van de werkzaamheden voor de bebouwing in kaart gebracht. Op de locatie van indiener is meetapparatuur geplaatst. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 10.1.8 van het Projectplan. Tevens wordt in paragraaf 2.6 van deze Nota ingegaan op de wijze waarop de Alliantie met risico's, hinder, monitoring en eventuele schade door de plannen omgaat.
27	Indiener heeft een alternatief plan opgesteld voor de dijkversterking in modules 2 en 3.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 6 van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
In reactie op deze zienswijze is de memo 'Ontwerpmaatregelen de Hulk' aan het Projectplan toegevoegd (bijlage 8.20 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0086: Indiener 86 namens 14 anderen **Module 13, 14, 15, Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat er geen mogelijkheid is om invloed uit te oefenen op het ontwerp van Module 13 en 14, omdat er nooit bewonersparticipatie/overleg heeft	Dijkpaal 70 tot 73,50 vallen binnen Modules 13 en 14. Over het gehele dijktraject heeft participatie plaatsgevonden, op het ene deel meer intensief dan bij andere zoals blijkt uit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	plaatsgevonden.	paragraaf 12.1 van het Projectplan. Voor alle modules, dus ook Module 13 en 14, zijn in specifieke bijeenkomsten per module het voorlopige ontwerp toegelicht. Op de projectwebsite (www.markermeerdijken.nl) zijn hiervan de verslagen te lezen. Voor Module 14 heeft daarnaast een intensief participatietraject plaatsgevonden onder begeleiding van de Deltacommissaris, zie hiervoor de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of is voldaan aan het advies van de Deltacommissaris over de dijkversterking bij Uitdam, omdat de uitwerking daarin globaal is. Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dient te worden. De uitwerking van het ontwerp dient, zoals toegezegd, met indiener te worden doorgesproken.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Bij het advies van de Deltacommissaris was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden een reactie op diverse onderdelen van onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
4	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
5	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
6	Indiener vraagt bevestiging dat de dijk volgens afspraken met de Deltacommissaris niet wordt verhoogd. Indiener geeft aan dat wanneer er geen aanleiding is van de waterveiligheidsopgave de dijk niet verhoogd mag worden, met name ook gezien de cultuurhistorische waarden van de dijk ter plaatse.	In het advies van de Deltacommissaris is sprake van een versterking zonder asverschuiving. In dit advies is tevens opgenomen dat het huidige onregelmatige dijkprofiel hersteld dient te worden en dat de golfbrekende berm aan de zijde van het Markerkmeer het hoogtetekort oplost. Vanuit de waterveiligheidsopgave is het nodig om de kruinhoogte op een klein stuk te verhogen, zodat het huidige onregelmatige profiel hersteld wordt en weer veilig is. Gezien verder verflauwing van het talud en het verruwen van het talud vanuit een landschappelijk verantwoorde inpassing niet wenselijk is dient de kruin dan ook beperkt verhoogd te worden. Voor de nadere uitwerking voor de oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota van beantwoording.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid,	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Ten aanzien voor een reactie op dit thema wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener verzoekt om eerder gemaakte toezeggingen omtrent het terugplaatsen van trappen te bevestigen en de terugplaatsing met indiener te overleggen.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
14	Indiener verwacht op korte termijn een onderbouwde, diepgaande risicoanalyse en een uitgewerkte schaderegeling.	Voor de risico's van de dijkversterking, hoe met de risico's om is gegaan en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving kan hierover een gesprek worden aangevraagd bij de Alliantie.
15	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
16	Indiener vraagt of het vergunbaar is om ten noorden en ten zuiden van Uitdam een stuk	De wijziging van het monument is vergunbaar. Voor een toelichting op de effecten op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van de dijk af te graven. Indiener geeft tevens aan dat er geen alternatieven zijn uitgewerkt.	monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Ten aanzien van de effecten ten noorden en ten zuiden van Uitdam wordt in het bijzonder gewezen op paragrafen 4.14 tot en met 4.16 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota.
17	Indiener vraagt om onderzoek naar de mogelijkheid van het versterken van de dijk ten noorden en zuiden van Uitdam in de vorm van een steunberm of kleine verschuiving van de kruin, eventueel aangevuld met steunberm. Dit onder meer vanwege de slappe ondergrond ter plaatse en de impact van een asverschuiving op het beeldbepalende stuk ten noorden en zuiden van de bebouwde kom van Uitdam. Indiener geeft een opsomming van de voordelen van de door indiener aangedragen oplossing. De resultaten van Dijken op veen en Bewezen sterkte moeten in dit onderzoek aantoonbaar worden meegenomen.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		2.3.2 van deze Nota. Voor de methoden Dijken op veen en Bewezen Sterkte geldt dat voor de Versterking gebruikt is gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
18	Indiener vraagt extra tijd voor nader onderzoek wat tot een beter resultaat en draagvlak zal leiden. Indiener verwijst hierbij naar de second opinion voor de gemeente Amsterdam.	De second opinion voor de gemeente Amsterdam zag specifiek op de opgave op het grondgebied van de gemeente Amsterdam (Module 15 Uitdammerdijk en Module 16 Durgerdammerdijk). Dit onderzoek bevestigt de veiligheidsopgave. De mogelijke risico's van uitstel waren vooral gericht op de vraag of dit aansprakelijkheidsrisico's voor de gemeente Amsterdam opleverde. HHNK wenst deze risico's niet te lopen vanuit haar verantwoordelijkheid voor de waterveiligheid en neemt dan ook geen extra tijd. Een extra onderzoek zal niet leiden tot een ander resultaat, voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar onderdeel 17 van deze zienswijze.
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van opmerking van indiener is de kaart met verkeersmaatregelen (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. De door de indiener voorgestelde omleidingsroute is ter harte genomen en wordt meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.		

Zienswijze ZW-0087: Indiener 87 **Module Integraal, 07, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is voorstander van goed onderhoud van de dijk, maar stelt dat er andere veilige (en minder ingrijpende) alternatieven zijn en wijst op Spaargaren en het concept met dijkankers.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. In het MER zijn voor module 7 'Zeevang' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.7 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overweging tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 en deelsectie HE-10B een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft het genoemde plan van dijkankers wordt gewezen op paragraaf 3.2.7 en paragraaf 5.4.2 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten (bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor enkele gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur) en als minimalisering van de oplossing in grond. Er zijn verschillende mogelijkheden voor een constructieve versterking, uit figuur 24 volgt dat daaronder ook dijkankers vallen. In tabel 9 is opgenomen op welke locaties lokale maatregelen in de vorm van een constructieve versterking worden getroffen. Welke vorm van constructieve versterking dat exact wordt, wordt voorafgaand aan de uitvoering nog bepaald.
2	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
3	Indiener wijst op een uitspraak van de Commissie voor de m.e.r. over onderzoek naar locatiespecifieke oplossingen en wil dat net als voor Uitdam voor de modules 6 en 7 een locatiespecifieke oplossing wordt gemaakt.	In haar advies van 22 maart 2018 concludeerde de Commissie voor de m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vroeg de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit en het milieu leiden. In de aanvulling op het MER is hier onder andere voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Bij nadere uitwerking van het ontwerp zal zo nodig invulling

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		worden gegeven aan locatiespecifieke optimalisaties, maar wel binnen de bandbreedte aan oplossingen zoals deze nu vast staan. De Commissie voor de m.e.r. concludeert in haar advies van 12 juli 2018 dat de Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek) laat zien dat deze uitwerking nog veel mogelijkheden biedt voor maatwerk en optimalisatie vanuit ruimtelijke kwaliteit en andere waarden. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6 en 7. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring is met het buitendijks aanleggen van een nieuw dijklichaam op veen- en kleigrond en vreest voor de gevolgen en schade.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet kan worden ingezien. Voorts vraagt indiener of de economische belangen van de	Voor een reactie op het aspect van het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van bewoners.	hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener vraagt om uitstel van de dijkversterking. Indiener stelt dat een verzwaring waarschijnlijk niet meer nodig is als meer tijd wordt genomen voor onderzoek.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener vraagt schriftelijke bevestiging van eerder toezeggingen voor het terugplaatsen van trapopgangen en het natuurlijke strandje bij dijkpaal 59.	Het betreffende informele strandje bij IJsselmeerdijk nr. 8/9 ter hoogte van dijkpaal 59 wordt geraakt door het ontwerp. Tijdens de uitvoering is het strandje niet te gebruiken. Na uitvoering wordt het strandje weer teruggebracht. Dit geldt voor alle strandjes. Voor een toelichting op de tijdelijke en permanente effecten van overige formele en informele strandjes wordt gewezen op paragraaf 1.6 en 8.3.2.5 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
9	Indiener vindt dat een fietspad afwisselend bovenop en beneden aan de dijk tot gevaarlijke situaties leidt. Indiener verwijst naar de driesprong aan het einde van het dorp Warder bij dijkpaal 56.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
10	Indiener sluit zich aan bij de zienswijzen van Stichting Zuyderzeedijk en Dorpsraad Warder.	Voor de beantwoording van de zienswijze van Dorpsraad Warder wordt verwezen naar ZW-0132 en voor de beantwoording van de zienswijze van Stichting Zuyderzeedijk wordt verwezen naar ZW-0142.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen. Voorts is naar aanleiding van zienswijzen aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht		

Zienswijze ZW-0088: CFO Alliantie Markermeerdijken **Module Integraal, 14, 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener verzoekt de ontgravingsdiepte van de bovenste sedimentlaag (toegangsgeulen 8 en 9) te verruimen van de in de ontwerpvergunning vereiste 0,15 meter naar 0,5 meter.	Het afschrapen en verplaatsen van de bovenste 0,15 meter sedimentlaag heeft als doel om herkolonisatie van waterplanten succesvol te laten verlopen. Rijkswaterstaat wil alleen doelmatige maatregelen voorschrijven en schat de slagingskans voor herkolonisatie hoger in, indien 0,15 meter van de toplaag wordt verplaatst. Van bulbillen is bekend dat wanneer deze zich in gunstige condities bevinden of er in terecht komen er vrijwel zeker nieuwe kranswieren uit zullen groeien. Daardoor zal het eerste jaar al gedeeltelijke hergroei optreden. Van sporen is bekend dat deze uitgroeien tot kranswiervegetaties wanneer de sporen in voldoende dichtheid aanwezig zijn. Dit laatste leidt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		tot de vergunningsvoorwaarde om een dunne laag van het bovenste sediment af te schrapen om de waterplanten te verplaatsen. Er is echter weinig tot geen ervaring met het in de praktijk grootschalig verplaatsen van dergelijk kranswiersediment en welke uitvoeringswijze het meest succesvol is. Indiener stelt een andere, niet aangetoonde uitvoeringswijze voor waarbij 0,5 meter in plaats van de in de vergunning gestelde 0,15 meter van het kranswiersediment wordt verspreid. Aangezien afdoende praktijkervaring ontbreekt wordt ingestemd met het verplaatsen van een sedimentlaag van 0,5 meter. In de ontgrondingenvergunning wordt een monitoringsverplichting opgenomen, zodat de mate van hergroei in kaart kan worden gebracht. Indiener is hierdoor verplicht om de doelmatigheid van de voorgestelde methode voor het verplaatsen van waterplanten te monitoren en naar verwachting van circa vijf jaar te evalueren. Hiertoe is een onderzoekverplichting in de ontgrondingenvergunning opgenomen en dient een monitoringsplan te worden opgesteld. De monitoringsverplichting in het kader van onderzoek naar herkolonisatie van de waterplantenvegetatie, is niet beperkt in tijd. Dit onderzoek zal namelijk, indien de situatie daarom vraagt, ook na de ontgrondingsperiode door indiener voorgezet moeten worden. Derhalve is besloten om de vergunning pas te laten vervallen zodra indiener heeft voldaan aan de verplichtingen die voortvloeien uit het monitoringplan, als bedoeld in voorschrift 17, en naar het oordeel van Rijkswaterstaat voldoende inzicht is geboden in de mate van herkolonisatie.
2	Indiener verzoekt de opvulverplichting voor het aanvullen van de tijdelijke toegangsgeulen met gebiedseigen bodemmateriaal, na uitvoeren van de dijkversterkingswerken te laten vervallen.	Bij de aanvraag is altijd sprake geweest van een tijdelijke aantasting van het ecologisch relevant areaal (ERA) door de toegangsgeulen. Op die wijze blijft de totale ontwikkeling onder de 1% aantasting van het ERA, waardoor negatieve effecten op de KRW-score worden voorkomen. Indien de geulen als permanente aantasting worden gezien, dan is er sprake van een aantasting boven de 1%. Voornaamste aspect hierbij is dat de locaties van de toegangsgeulen na de realisatie van het project weer gaan bijdragen aan de waterkwaliteit in het Markermeer. Daarvoor is het noodzakelijk dat de geulen afdoende ecologische waarden (gerelateerd aan de KRW) hebben. Wanneer indiener na het verdiepen van de toegangsgeulen kan aantonen dat deze waarden zichzelf herstellen, dan kan worden afgeweken van de voorwaarde om de geulen op te vullen. Derhalve is in onderhavige vergunningsvoorwaarden (voorschrift 11, lid 6) de mogelijkheid geboden om in afwijking van voorschrift 11 lid 1, het aanvullen van de toegangsgeulen te beperken, indien Rijkswaterstaat dit verantwoord acht.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Het doel van de voorwaarde tot aanvullen van de tijdelijke toegangsgeulen, is gelegen in het feit dat het gebied na realisatie weer op een vergelijkbaar of beter niveau moet bijdragen aan de waterkwaliteit in het Markermeer, als voor de realisatie. Waterkwaliteit wordt in dit geval direct gerelateerd aan de KRW. Wanneer indiener kan aantonen dat dit ook bereikt kan worden met andere maatregelen, bijvoorbeeld beperkt verondiepen van de geul, dan is het mogelijk om een wijziging van de vergunning aan te vragen. Deze onderbouwing dient echter te gebeuren op basis van aantoonbare methodes en feiten. Voorschrift 11 zal gezien bovenstaande motivering niet worden aangepast.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is Voorschrift 8, tweede lid, sub c, onder i, van de ontgrondingenvergunning aangepast onder toevoeging van voorschrift 17, monitoring en evaluatie herkolonisatie waterplanten, alsmede voorschrift 13, lid 2. Tevens is het Besluit onder III nieuw toegevoegd aan de definitieve ontgrondingenvergunning.		

Zienswijze ZW-0089: Indiener 89 **Module Integraal, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat provinciaal monument zo min mogelijk aangetast moet worden.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
2	Indiener stelt dat noodzaak onvoldoende is aangetoond en verwijst naar rapport RWS (14-12-2015).	De nut en noodzaak is onderbouwd in paragraaf 2.2.2 van deze Nota. In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan.
3	Indiener noemt de alternatieven van de Houtribdijk en Bewezen Sterkte.	Het concept Bewezen Sterkte is toegepast op het ontwerp voor de Versterking. Voor een toelichting op welke manier Bewezen Sterkte gebruikt wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
4	Indiener stelt dat de kwaliteit van woon- en leefomgeving wordt verstoord.	In het deel waar een asverschuiving plaatsvindt, verandert de woonbeleving in verband met de grotere afstand tot het water. Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module 6 en 7 blijven de belangrijkste waarden met de gekozen oplossingen behouden. De Versterking kan een wijziging betekenen van het woon- en leefgenot zoals nu door indiener wordt ervaren. De effecten zijn in het MER in kaart gebracht. Daarnaast is in paragraaf 4.3.6 en 4.3.7 toegelicht waarom is gekozen voor het Voorkeursalternatief en welke effecten dat heeft. De effecten zijn echter niet onaanvaardbaar en wegen niet op tegen het belang bij de Versterking.
5	Indiener stelt dat het landschap met	In paragraaf 8.3.2.5 is toegelicht welke stranden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	rustieke schelpenstranden langs de dijk voorgoed wordt aangetast.	worden geraakt door de Versterking. Daar is ook toegelicht dat alle geraakte strandjes na de realisatie weer worden teruggebracht. Uitgangspunt is dat alle strandjes worden teruggebracht in dezelfde afmetingen en inrichting als bij aanvang van de dijkversterkingswerkzaamheden. In de huidige situaties bestaan de strandjes uit schelpen of zand. Tijdens de uitvoering wordt het materiaal van de terug te brengen strandjes bepaald.
6	Indiener stelt dat door de hogere dijk zijn landschap en uitzicht zal verslechteren.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
7	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van een zwaar dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Op grond grenzend aan de dijk kan de dijk verzwaren of opgestuwd worden. Experts, waaronder ir. F. Spaargaren, waarschuwen voor de gevaren van een ingrijpende verzwaring van de eeuwenoude Markermeerdijk.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) de wijze waarop bij de Versterking met slappe lagen in de ondergrond rekening wordt gehouden en welke maatregelen daarvoor worden getroffen, wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat door toepassing van verticale drainage juist de mogelijkheid ontstaat om de consolidatietijd van de ondergrond na ophoging nauwkeuriger te bepalen. Ten aanzien van de stabiliteit geldt dat er wordt gerekend met een uitgebreid stabiliteitsmodel (Dijken op veen). De stabiliteit is dus juist goed bekend. De veiligheidsfactor in uitvoering, waarmee gerekend wordt, is conform het Technisch Rapport Waterkerende grondconstructies. Bij huizen of kwetsbare objecten is een hogere factor aan gehouden.
8	Indiener maakt zich zorgen over een eventuele dijkdoorbraak door het toepassen van constructies waar geen ervaring mee is.	De constructies die worden toegepast in de Versterking zijn bewezen technieken voor het versterken van dijken. De vrees van indiener voor een dijkdoorbraak als gevolg van het toepassen van een constructie is dus ongegrond.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Versterking Markermeerdijken. Naar aanleiding van onderdeel 5 is aan het projectplan toegevoegd dat de talrijke 'informele' strandjes, die geen officiële zwemwaterlocatie zijn, na de uitvoering van de werkzaamheden weer als strandje worden hersteld.		

Zienswijze ZW-0090: IJsselmeervereniging Module Integraal, 01, 02, 03, 05, 06, 13, 14

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is verbaasd, gezien het belang van het Markermeergebied en de lange tijdsspanne van plannen en vooruitblikken, dat er op zoek naar een oplossing voor de waterveiligheid niet vanuit het integrale niveau van het gehele watersysteem Markermeer c.q. IJsselmeergebied gedacht is. Juist op dit moment vindt op meerdere plaatsen met verschillende stakeholders een breed discours plaats waarin gezocht wordt naar integrale gedachte- en planvorming voor de komende decennia.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het gehele watersysteem Markermeer c.q. IJsselmeer maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
2	Indiener is van mening dat integrale alternatieven op gebiedsniveau niet afdoende zijn onderzocht. Voor een dergelijk ingrijpend project in en/of nabij het gebied waar zij voor opkomt, dient het integrale gezichtspunt van het gehele Markermeer als onderdeel van het IJsselmeergebied meegewogen te worden. Indiener verwijst naar de in juni 2017 ingediende petitie bij de Tweede Kamer, waarin gevraagd is om meer tijd ten behoeve van nader onderzoek naar de effectiviteit en werkelijke kosten van integrale alternatieven voor de waterveiligheid in het gehele Markermeer, zoals het plan 'Spaargaren' voor extra pompcapaciteit op de Houtribdijk in onderlinge samenhang met de methode van Bewezen Sterkte.	In het Projectplan is toegelicht dat grote delen van de Markermeerdijken al in 2006 zijn afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken, met name 'Dijken op veen'. Verder uitstel is niet nodig en, gelet op het waterveiligheidsbelang, ook niet wenselijk. Voor een reactie ten aanzien van het alternatief 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener geeft aan dat een plan-MER nooit is gemaakt en ziet dit als een ernstige omissie.	De verplichting om een milieueffectrapport (MER) op te stellen vloeit voort uit de Wet milieubeheer en het Besluit milieueffectrapportage. De Versterking valt onder categorie C3 (de aanleg van een binnenvaarweg, vanwege de aanleg van tijdelijke vaargeulen) en categorie D3.2 (de aanleg, wijziging of uitbreiding van werken inzake kanalisering of ter beperking van overstromingen met inbegrip van primaire waterkeringen en rivierdijken) van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage. Voor beide activiteiten geldt dat daaruit geen plan-m.e.r.-plicht voortvloeit, omdat het Projectplan in kolom 4 wordt genoemd en niet kaderstellend is.
4	Indiener stelt dat voor wat betreft de methode van dijkversterking van meet af aan is gekozen voor een versterking in grond, terwijl deze keuze niet verder wordt onderbouwd. Indiener refereert	Vooraf stond niet één oplossing voorop voor de Versterking. HHNK is beheerder van de Markermeerdijken en verantwoordelijk voor de veiligheid van het achterland. HHNK heeft de samenwerking met de marktpartijen niet opgezocht

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	aan passages in de Trechteringsnotitie. Indiener vraagt zich af of deze primaire keuze mede is voortgekomen uit de publiek-private samenwerking met de aannemers.	om met hen de publieke belangen af te wegen, maar om de plannen meer kwaliteit te geven. Marktpartijen hebben kennis over de nieuwste technieken en expertise op het gebied van een efficiënte uitvoering. Bij de Markermeerdijken is sprake van een aantal grote technische uitdagingen, zoals de dijkversterking op veen, het ontwerpen en aanleggen van een oeverdijk en het omgaan met de nieuwe normering uit de Waterwet. Om die uitdagingen aan te gaan is kennis uit de markt onontbeerlijk. Nieuwe kennis zorgt er voor dat de technische risico's afnemen, de uitvoering goed kan verlopen met beperking van de overlast voor de omgeving. Daarom is het Projectplan opgesteld met gebruik van de gecombineerde kennis van overheid én marktpartijen. Ook kennis van kennisinstellingen is benut. De afweging van het publieke belang vindt onveranderd plaats door de betrokken overheden. De samenwerking binnen de Alliantie komt dus niet in de plaats van de eindverantwoordelijkheid van de betrokken overheden. Het hoogheemraadschap blijft eindverantwoordelijk voor de waterveiligheid en het daarvoor opgestelde Projectplan. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan af en verleent (een deel van) de benodigde uitvoeringsbesluiten. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de subsidiebeschikking waarmee de dijkversterking wordt betaald. Over de totstandkoming en onderbouwing van het plan wordt publiek verantwoording afgelegd in het Projectplan en de uitvoeringsbesluiten. Het is dus onjuist dat de keuze voor de gekozen dijkversterkingsmethode samenhangt met de publiek-private samenwerking binnen de Alliantie en er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. Daarnaast geldt dat versterking in de grond een reguliere manier van dijkversterking is. Het ontwerp is tot stand gekomen op basis van uitvoerig onderzoek naar verschillende alternatieven om het veiligheidstekort op te lossen. Van belang hierbij is dat de Commissie m.e.r. in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 heeft geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 3 en 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) en de door indiener aangehaalde passages in de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek).
5	Indiener stelt verder dat men niet heeft gedacht vanuit de andere kant. Bijvoorbeeld: hoe sterk is de huidige dijk en wat is er nodig aan versterking om aan de eisen te voldoen? Men zou moeten beginnen met het plegen van achterstallig onderhoud en de methodiek van Bewezen sterkte	In de reactie op de onderdelen 1 en 2 van deze zienswijze is reeds ingegaan op de noodzaak en urgentie van de Versterking en de methodiek Bewezen Sterkte. Verder geldt dat ook met het plegen van achterstallig onderhoud, indien en voor zover daarvan sprake is, de dijk niet voldoet aan de daarvoor geldende veiligheidsnorm op grond van Waterwet.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	toepassen. Indiener stelt dat ook gewacht moet worden tot het model voor de buitenwaartse instabiliteit klaar is en uitgevoerd voordat wordt besloten tot zo'n grote ingreep aan de dijk.	
6	Indiener stelt dat, ondanks de resultaten van het onderzoek 'dijken op veen' gekozen wordt voor een buitenwaartse asverschuiving bij module 13 en 14. Indiener is van mening dat de noodzaak hiervan niet is uit te leggen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan en paragraaf 2.2.4 van deze Nota is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methodiek. De asverschuivingen zijn aantoonbaar beperkt door onder andere Dijken op veen. De oplossingen voor modules 13 en 14 zijn dan ook niet te robuust, maar ontworpen op basis van de meest actuele ontwerpmethodiek. In paragraaf 4.3.16 van het Projectplan is tevens aangegeven dat het minimaliseren van de buitenwaartse asverschuiving blijvend de aandacht heeft. In tabel 5 “Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen” is opgenomen dat bij modules 13,14 en 15 de asverschuiving zo klein mogelijk wordt gehouden en de vorm van de huidige dijk zoveel mogelijk blijft behouden.
7	Indiener geeft aan dat niet uit te leggen is dat in geval van Uitdam na onderzoek door de Deltacommissaris, de dijk voor het dorp behouden kan blijven, maar dat enkele meters verderop aan de noord- en zuidkant van het dorp het noodzakelijk zou zijn de dijk totaal af te graven. De vraag dringt zich op of ook een zorgvuldige afweging zoals in Uitdam heeft plaatsgevonden niet voor alle modules andere resultaten had opgeleverd.	Bij Uitdam dorp is op advies van de Deltacommissaris gekozen voor een buitenwaartse berm met vernageling in de bestaande dijk. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en het Uitdammer Die. Het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing heeft een unieke ruimtelijke kwaliteit die de toepassing van een afwijkende en duurdere versterkingsmethode rechtvaardigt. De situaties bij de andere modules verschillen zodanig met de situatie bij Uitdam, dat geen sprake is van gelijke gevallen die noodzaken tot het toepassen van deze duurdere methode, die bij toepassing zonder specifieke noodzaak niet subsidiabel is vanuit het programma HWBP-2.
8	Indiener geeft aan dat - voor zover hem bekend - een deugdelijke analyse van de risico's van het bouwen van nieuwe dijken op slappe veengrond met verticale drainage nagenoeg ontbreekt. Volgens ingenieur C. Vroege zijn de effecten van verticale drainage in de praktijk niet goed voorspelbaar. Dit blijkt onder meer uit problemen bij de aanleg van de Westfrisiaweg en de asverschuiving van de nieuwe dijk in het reeds versterkte deel van Enkhuizen naar Hoorn.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop bij de Versterking met slappe lagen in de ondergrond rekening wordt gehouden en welke maatregelen daarvoor worden getroffen, wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat door

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		toepassing van verticale drainage juist de mogelijkheid ontstaat om de consolidatietijd van de ondergrond na ophoging nauwkeuriger te bepalen. Ten aanzien van de stabiliteit geldt dat er wordt gerekend met een uitgebreid stabiliteitsmodel (Dijken op veen). De stabiliteit is dus juist goed bekend. De veiligheidsfactor in uitvoering waarmee gerekend wordt, is conform het Technisch Rapport Waterkerende grondconstructies. Bij huizen of kwetsbare objecten is een hogere factor aangehouden.
9	Indiener stelt dat, met name voor modules 1, 2 en 3, de keuze voor het Voorkeursalternatief niet duidelijk wordt onderbouwd. Het Voorkeursalternatief (VKA) valt daar samen met het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA), de oeverdijk. In de belangenafweging lijkt recreatie zwaarder te hebben gewogen dan de natuurwaarden. Volgens indiener wordt het VKA in de meeste gevallen beargumenteerd vanuit de meekoppelkansen, ondanks dat door de Minister en de Gedeputeerde is verzekerd dat meekoppelkansen niet leidend zouden mogen zijn in de besluitvorming.	Dit standpunt is onjuist. Het MMA is in het milieueffectrapport (MER) bepaald zonder het meewegen van meekoppelkansen. Ook het milieueffect van het VKA is in deel B van het MER (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) te lezen zonder meekoppelkansen. Daarnaast zijn in deel A en B van het MER (bijlagen 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) ook de milieueffecten van het VKA inclusief meekoppelkansen beschreven. Een en ander is toegelicht in paragraaf 5.2 van het MER Deel A. De uiteindelijke afweging om te komen tot het VKA is per module gemaakt in paragraaf 4.3 van het Projectplan. Hieruit volgt dat voor de modules 1, 2 en 3 de gekozen oplossing overeenkomt met het MMA en daarmee de oplossing is met de minste milieueffecten. Dit geldt met name op het gebied van de belangrijkste waarden zoals: natuur, cultuurhistorie, landschap en archeologie. Aanvullend is in de motivering van het Voorkeursalternatief onder meer aangegeven dat de oplossing 'oeverdijk' ruimte biedt voor meerwaarde voor recreatie, maar ook positieve effecten heeft voor waterkwaliteit en bodem en ruimte biedt voor de natuurcompensatie voor de gehele Versterking. De meekoppelkansen zijn dus zeker niet leidend geweest in de afweging.
10	Indiener stelt dat de argumentatie voor de landschappelijke waarden in de besluitvorming op z'n minst gebrekkig is. Volgens indiener zijn de landschappelijke waarden, die voor het publiek essentieel zijn, ten onrechte weggestreept tegen andere belangen. Het verdient volgens indiener aanbeveling Palmboom's methode en zijn 10 gouden regels te gebruiken in het overleg over het dijkontwerp. Indiener hoopt dat Gedeputeerde Staten haar belofte van evenwichtige toetsing op landschappelijke kwaliteit en ruimtelijke inpassing op een duidelijke en precieze manier zal nakomen. Indiener stelt dat er eerst een goed schetsontwerp moet liggen, zodat iedereen kan zien hoe het gaat worden, voordat er beslist kan worden.	Als leidraad voor de afweging van de verschillende belangen (natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte) is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit Dijkversterking Hoorn-Amsterdam (KRK), inclusief het Addendum KRK opgesteld (bijlagen 1.4 en 1.5 van het Bijlagenboek). Het KRK is in gezamenlijkheid opgesteld door Provincie Noord-Holland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Rijkswaterstaat (Hoogwaterbeschermingsprogramma). Het formuleert uitgangspunten en principe-oplossingen voor de dijkversterking die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied en tegelijkertijd de kansen benutten. Daarnaast formuleert het KRK uitgangspunten voor de uitwerking van het ontwerp van de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de versterkingsmaatregelen. In het KRK wordt het begrip ‘ruimtelijke kwaliteit’ opgevat als de meerwaarde die ontstaat als de verschillende thema’s rond de dijkversterking – natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte – met elkaar in verband worden gebracht. Het KRK is betrokken in de m.e.r.- procedure en bij de keuze van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief. Per

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		module zijn de oplossingsrichtingen tegen de belangrijkste waarden van dat gebied, zoals beschreven in het KRK, gehouden. Daarbij is per module gekeken welke oplossingsrichting het meest recht doet aan de belangrijkste waarde. Vervolgens is het Voorkeursalternatief bepaald, het ontwerp voor de dijkversterking zoals vastgelegd in het Projectplan. De gouden regels zoals opgesteld door Palmboom waar indiener aan refereert, zijn meegenomen in de Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek). Het VKA is gekozen na een integrale belangenafweging op basis van onder meer ruimtelijke kwaliteit, de milieueffecten, draagvlak en kosten. De versterkingsoplossingen worden vervolgens vertaald naar een integraal ontwerp met daarin onder andere aandacht voor de bochtstralen bij onder meer de kapen, overgangen tussen verschillende versterkingsoplossingen, de positie van de weg op de binnenberm en de ligging van het fiets- en wandelpad. Vervolgens is in ateliers met de Provincie Noord-Holland de integrale visie op de ruimtelijke kwaliteit aangescherpt inclusief de meekoppelkansen. In deze visie zijn de kansen voor landschap, natuur, recreatie en cultuurhistorie verder geconcretiseerd (denk hierbij aan de dijkplaatsen en de voorlanden bij Zeevang). Het integrale ontwerp wordt ter voorbereiding op de realisatie (uitvoeringgereed maken) in meer detail uitgewerkt. Een belangrijk onderdeel vormt de inrichting van de dijk (dijktrappen, dijkmeubilair, steenbekleding), de fiets- en wandelpaden en de eerder genoemde dijkplaatsen. Met de provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam, Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West-Friesland) en de Alliantie is in gezamenlijkheid een Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) opgesteld waarin de visie op de vormgeving en de architectonische specificaties van deze zaken zijn vastgelegd. Tevens zijn, mede hierover, samenwerkingsovereenkomsten gesloten, zie hiervoor paragraaf 12.1.3 van het Projectplan. Het Vormgevingsplan geeft op inrichtingsniveau invulling aan de ontwerpvisie: het ervaarbaar maken van de Markermeerdijken als een samenhangend geheel en het laten doorklinken van het verhaal van de dijk in ontwerp en gebruik.
11	Indiener geeft zich aan te sluiten bij zienswijzen 10 en 77. Aanvullend vraagt indiener aandacht voor verstoring van de natuurwaarden tijdens de aanleg en adviseert om optimaal te zorgen dat de rust behouden wordt voor vogels, dat zij te allen tijde toegang hebben tot hun voedselbron en het areaal aan broedgelegenheid niet afneemt. Voorts dient verstoring van licht voor de meervleermuis te worden voorkomen	Voor zover is verwezen naar de zienswijzen 10 en 77 wordt voor de beantwoording daarnaar verwezen. Hieronder wordt ingegaan op de door indiener aanvullend genoemde punten en adviezen. Voor de Versterking zijn drie natuurtoetsingen uitgevoerd: de Passende Beoordeling (PB) (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Weidevogelleefgebieden (WVLG) (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (SBT) (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze natuurtoetsen is voor de Natura 2000-gebieden, het NNN, de WVLG en de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	en het leefgebied van diverse langs en op de dijk voorkomende soorten, zoals de waterspitsmuis, de noordse woelmuis, de ringslang en rivierdonderpad, te behouden.	beschermde soorten ingegaan op de effecten tijdens de werkzaamheden en blijvende schade. Waar noodzakelijk zijn mitigerende en compenserende maatregelen voorgeschreven in de vergunning en ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming en de omgevingsvergunning. Maatregelen ten aanzien van vogels zijn beschreven in paragraaf 7.2.4. van de SBT en paragrafen 8.2.6 en 8.3.3 van de PB. Deze maatregelen zijn gericht op behoud van rust in gevoelige periodes Het verlies van het NNN en de WVLG wordt gecompenseerd. Het areaal binnen het NNN (gunstig voor moerasvogels) neemt als gevolg van de Versterking uiteindelijk toe en er kunnen binnen WVLG meer weidevogels broeden. Maatregelen voor de meervleermuis zijn opgenomen in paragraaf 7.5.4 van de SBT. Maatregelen voor de noordse woelmuis en de waterspitsmuis zijn beschreven in paragraaf 7.3.4 en voor de ringslang in de paragrafen 7.7.4 en 7.7.6 van het SBT. Centraal staat dat individuen zoveel mogelijk gespaard blijven en de huidige functie voor de populatie behouden blijft. De rivierdonderpad is niet meer beschermd in het kader van soortbescherming maar wel een kwalificerende soort van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. De aanwezigheid van deze soort en effecten daarop zijn beschreven in de paragrafen 6.2.3, 7.2.3 en 8.2.2 van de PB.
12	Indiener geeft aan dat de nieuwe dijk een breder areaal vereist, waardoor kleine maar bijzondere habitats verloren gaan, zoals vochtig hooiland en weidevogelgebied. Indiener adviseert om zoveel mogelijk de verloren habitats op plekken dicht nabij het dijktracé te herstellen en de leefgebieden van beschermde soorten te verbinden.	In de uitgevoerde natuurtoetsingen voor de te verlenen vergunningen/ontheffing voor de Versterking is rekening gehouden met het (mogelijke) verlies van habitats en leefgebieden van beschermde soorten. Daarom is het ruimtebeslag niet als een op zichzelf staand effect beoordeeld. Zo is onder meer in paragraaf 7.3.2 van de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) beoordeeld of het resterende moeras een vergelijkbare functie kan vervullen voor de noordse woelmuis. Dit blijkt het geval. Ook is in de paragrafen 7.2.5 en 7.3.5 van de Toetsing Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Weidevogelleefgebieden (WVLG) (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) beoordeeld of de functionele eenheden behouden blijven voor respectievelijk het NNN en de WVLG. Er is dus beoordeeld of bijzondere functies van de aanwezige natuur verdwijnen, omdat de resterende natuur mogelijk te beperkt is. Uit deze analyse volgt dat dit niet het geval is. Tot slot is van belang dat de mogelijkheden om natuurgebieden te realiseren beperkt. Aanvankelijk is gezocht langs het dijktracé naar percelen voor natuurontwikkeling, maar dit was niet succesvol. Dit gaat vrijwel altijd ten koste van weidevogelleefgebieden. De oeverdijk bleek echter een goede optie voor de realisatie van compensatie voor het NNN. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 8.2.2.2 van de Toetsing NNN en WVLG. In paragraaf 7.2.4 van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dezelfde toets is aangegeven dat de nieuwe voorlanden een verbindende functie hebben voor met name de soorten die voorkomen in de moerassen rond de braken aan de binnenzijde van de dijk.
13	Indiener stelt dat de natuurtoets in het milieueffectrapport (MER) te mager en onvolledig is en wijst daarbij op de meervoudige bescherming die de aangrenzende gebieden zowel binnendijks als buitendijks genieten. De nieuwe dijk wordt aangelegd in een strook van 45 meter breed in het Markermeer en de Gouwzee. Het permanente ruimtebeslag van 138 ha is niet verwaarloosbaar. Indiener stelt dat voor het verloren Natura 2000-gebied nog een ADC-toets moet worden uitgevoerd. Verder is indiener van mening dat met de voorgestelde compensatiemaatregelen niet wordt voldaan aan de Europese voorwaarden. Indiener verwijst in dit onderdeel van de zienswijze naar een citaat uit het tussentijds advies van de Commissie voor de m.e.r. van 18 juni 2017.	Indiener gaat er ten onrechte vanuit dat er in het MER een natuurtoets is uitgevoerd. Dit is onjuist. In het MER zijn voor verschillende aspecten - waaronder natuur - de milieueffecten van de verschillende alternatieven onderzocht en beschreven. Maar de toetsingen zijn vanwege de verschillende vormen van natuurbescherming gerapporteerd in drie afzonderlijke documenten: de Passende Beoordeling (Natura 2000-gebieden) (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (beschermde soorten) (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). Hierin wordt in meer detail ingegaan op de aspecten die indiener aangeeft. Verder heeft indiener niet uit het definitieve tussenadvies (3 juli 2017) van de Commissie m.e.r. geciteerd. In dit advies is uitsluitend door de Commissie m.e.r. aangegeven dat als aantasting van natuurlijke kenmerken niet is uitgesloten - dus bij significant negatieve effecten - de ADC-toets moet worden uitgewerkt. Uit de Passende Beoordeling volgt de zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van de betrokken Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Derhalve hoeft geen ADC-toets uitgewerkt te worden. Indiener gaat niet inhoudelijk in op de Passende Beoordeling, waarvan de Commissie m.e.r. overigens heeft aangegeven dat deze "een goede weergave geeft van de effecten". Voorts stelt indiener dat compensatie volgens Europese voorwaarden moet plaatsvinden. Dit geldt voor compensatie in het kader van Natura 2000-gebieden. De compensatie die in het kader van de Versterking wordt uitgevoerd, vindt echter plaats op basis van de Provinciale Ruimtelijke Verordening voor beschermde weidevogelleefgebieden (WVLG) en het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit zijn andere (wettelijke) toetsingskaders dan voor de bescherming van Natura 2000-gebieden. De toetsing van de voorwaarden die gelden voor deze compensatie is uitgevoerd in de paragrafen 8.2.2 (NNN) en 8.3.2 (WVLG) van de Toetsing NNN en WVLG.
14	Indiener acht de dijk uniek en met buitengewoon hoge cultuurhistorische waarde. Indiener beschrijft de geschiedenis van de dijk en waarom de dijk de status van provinciaal monument gekregen heeft en stelt dat vanuit cultuurhistorisch oogpunt het desastreus is de dijk af te graven.	Het is juist dat de Markermeerdijken bijzondere cultuurhistorische waarden hebben. De dijken zijn onderdeel van de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken, die door de provincie zijn aangewezen als beschermd monument. Voor een toelichting op welke wijze rekening is gehouden met de beschermde monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
15	Indiener dringt erop aan dat over het volledige traject de oorspronkelijke dijkbekleding weer wordt teruggebracht, met name ook de bijzondere dijkbekleding, zoals oude grafstenen.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische waarden, waaronder de steenbekleding en op bepaalde gedeelten aanwezige Noordse steen. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop met de Noordse steen wordt omgegaan, wordt verwezen naar

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
16	Indiener is verbaasd dat de resultaten van archeologisch onderzoek geheim zijn en dat niet kan worden beoordeeld hoe deze in de afweging tussen de alternatieven een rol hebben gespeeld. Indiener geeft aan dat een transparant afwegingsproces het minste is dat gevraagd kan worden.	De reden dat de archeologische gegevens niet volledig openbaar zijn, heeft te maken met het risico op schatgraverij. Als gegevens uit het archeologisch onderzoek openbaar worden gemaakt, is het risico te groot dat relatief ondiep gelegen scheepswrakken - inclusief lading - ten prooi zullen vallen aan schatgraverij. Dit geldt temeer omdat door planaanpassing deze scheepswrakken in situ bewaard zullen blijven.
17	Indiener verwijst naar de archeologische dijk voor Uitdam die verloren gaat en wijst op de aanwezigheid van grafstenen die in de dijkbekleding zijn aangetroffen.	Het circa 1,7 kilometer dijkrelict wordt vrijwel volledig in situ behouden. Daar waar dit relict door de dijkversterking wordt aangetast, vindt voorafgaand archeologisch onderzoek plaats en worden de resten ex situ behouden. Aanwezige grafsteenfragmenten worden voorafgaand aan de versterkingswerkzaamheden verzameld voor behoud ex situ of eventuele terugplaatsing.
18	Indiener wijst erop dat bij module 1 een buitenwaartse versterking komt waarbij de Noordse steen verdwijnt en de versterking zal raken aan een gebied met verwachtingswaarden. Het Hoornse Hop staat volgens indiener bekend als het gebieden met een van de grootste concentraties van scheepswrakken in de hele wereld. Door het aanbrengen van de oeverdijk gaan deze archeologische waarden verloren onder het zand. Indiener stelt dat dit alternatief vooral is beargumenteerd vanuit de meekoppelkansen (stadsstrand en wandel- en fietsverbinding).	Voor een toelichting op het onderdeel over de Noordse steen wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Voor de waterbodem, waaronder ter plaatse van het Hoornse Hop, heeft archeologisch opwateronderzoek plaatsgevonden. Op alle plaatsen waar middelhoge tot hoge verwachtingswaarden golden, heeft conform de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse archeologie vervolgonderzoek plaatsgevonden. Daar waar behoudenswaardige archeologische waarden in module 1 worden aangetast, vindt behoud ex situ plaats. Ter hoogte van module 2 (oeverdijk) zijn geen behoudenswaardige archeologische waarden op de waterbodem aangetroffen. Voor een nadere toelichting op het thema 'archeologie' en de wijze waarop met archeologische waarden wordt omgegaan wordt verwezen naar paragraaf 5.7.4 van het Projectplan en paragraaf 6.6 van de Ruimtelijke Onderbouwing.
19	Indiener wijst op een aantal cultuurhistorische en archeologische waarden met betrekking tot de modules 6 tot en met 11, in het grondgebied van de voormalige gemeente Warder. Indiener stelt dat de plannen die ter inzage liggen onvoldoende informatie geven hoe met de mogelijke resten om te gaan. Indiener stelt dat dit alsnog dient te gebeuren overeenkomstig de geldende wet- en regelgeving.	Alle locaties met een behoudenswaardige archeologische (verwachtings)waarde, zoals verwoord in het Bureauonderzoek (Een Spiegel van water, land en dijk) worden in situ of ex situ behouden. Indien er sprake is van ex situ behoud, dan vindt archeologisch onderzoek conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie plaats. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop met archeologische waarden wordt omgegaan wordt verwezen naar paragraaf 5.7.4 van het Projectplan en paragraaf 6.6 van de Ruimtelijke Onderbouwing.
20	Indiener wijst ter illustratie op de mogelijke vernietiging van resten van een uitwateringssluis en resten van bewoning op bepaalde locaties die onder een aan te brengen grondpakket verdwijnen. Dit zonder dat deugdelijk onderzoek is gedaan en met de uitkomsten rekening wordt gehouden in overeenstemming met de wettelijke kaders. Het plan dient volgens indiener hierop te worden aangepast.	In het dijkversterkingsproces is ruimte ingepland voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek ter plaatse van behoudenswaardige archeologische waarden conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. De door indiener aangehaalde locaties maken onderdeel uit van de locaties waar aanvullend archeologisch onderzoek zal plaatsvinden. Voor de waterbodem heeft archeologisch onderzoek al plaatsgevonden. De ligging van de vaargeulen is afgestemd op de resultaten van dit onderzoek. Eventuele archeologische waarden zijn ontzien of

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Voorts stelt indiener dat indien transport over het water plaats gaat vinden, rekening gehouden dient te worden met de restanten van oude bewoning.	volledig onderzocht en vrijgegeven.
21	Indiener stelt dat, het milieueffectrapport (MER) een afdoende verwijzing naar de daarin aangegeven archeologische en cultuurhistorische waarden en hoe daar mee wordt omgegaan, ontbeert. Dat geldt ook voor de Rapportage cultuurhistorie waarin volgens indiener een deugdelijk overzicht van de cultuurhistorische waarden ontbreekt. Indiener wijst er tevens op dat het MER aangeeft dat er negatieve effecten zijn op cultuurhistorische waarden maar dat de voorschriften om die effecten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te ondervangen ontbreken. Indiener verzoekt om tot een volledig en inzichtelijk overzicht te komen van de cultuurhistorische waarden in het plangebied, de mate waarin deze door de plannen beïnvloed worden, welke specifieke maatregelen en randvoorwaarden er gelden om deze effecten tot een minimum te beperken en hoe deze zich verhouden tot de betreffende wettelijke regelgeving en beleidskaders.	Indiener geeft aan dat het MER tekortschiet met name op het punt van de informatie over archeologische en cultuurhistorische waarden. In het tussentijds advies van de Commissie voor de m.e.r. dat naar aanleiding van het Ontwerp Projectplan is uitgebracht heeft de Commissie (kort samengevat) aangegeven dat de effectbeoordeling voor cultuurhistorie en landschap op een aantal punten tekort schoot. Sommige elementen waren volgens de Commissie onvoldoende onderzocht en specifiek voor archeologische waarden adviseerde de Commissie meer aandacht te besteden aan de wijze waarop in het vervolg van het ontwerpproces en de uitvoering met archeologische waarden wordt omgegaan. Dit was volgens de commissie van belang omdat nog veel kennis over de aanwezige waarden ontbreekt. In het (definitief) toetsingsadvies dat de Commissie heeft uitgebracht op 22 maart 2018 is in paragraaf 3.4.2 'Cultuurhistorie (inclusief archeologie) en landschap', onder het kopje 'Cultuurhistorie' aangegeven dat in het definitieve MER voldoende aandacht is besteed aan de wijze waarop met archeologische waarden wordt omgegaan. Over de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken kan worden opgemerkt dat in paragraaf 1.2 van deze rapportage het doel is omschreven. Het rapport dient ter onderbouwing van de aanvraag van de omgevingsvergunning voor wat betreft de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017, waarin de bescherming van de Markermeerdijken als provinciaal monument is vastgelegd. In de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken wordt het toetsingskader vanuit de Erfgoedverordening beschreven en worden de effecten van de voorgestane versterking op de beschermde monumentale waarden getoetst. In de paragrafen 2.1.1 en 2.1.2 is de redengevende beschrijving van respectievelijk de Omringdijk van West-Friesland en de Noorder IJ- en Zeedijken weergegeven. Archeologie vormt geen onderdeel van de redengevende omschrijving. Daarom is het verklaarbaar dat in dit document, dat is bedoeld als toetsing aan de provinciale Erfgoedverordening, niet uitgebreid aandacht is besteed aan het onderwerp archeologie. Dit neemt niet weg dat uit andere documenten die bijlage bij het Projectplan en te verlenen vergunningen zijn, blijkt dat voldoende informatie over cultuurhistorie en archeologie ten grondslag ligt aan het Projectplan, de vergunningen en het MER. Gewezen wordt op de bijlagen 5.1 (Archeologisch en cultuurhistorisch effectrapport), 5.2 (Bureauonderzoek Archeologie door HHNK) en 5.3 (Een spiegel van water, dijk en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		land) en de aanvulling daarop in bijlage 5.4 (Archeologisch bureauonderzoek; IJdoornpolder e.o.). Ten slotte wordt opgemerkt dat het doel van een MER (slechts) is de milieueffecten van de verschillende reële alternatieven systematisch in beeld te brengen en te waarderen, zodat alternatieven kunnen worden vergeleken en deze milieu-informatie een rol kan spelen in de besluitvorming. De afweging ten aanzien van de keuze voor het Voorkeursalternatief op basis van de in kaart gebrachte effecten en maatregelen die worden genomen om (negatieve) effecten te voorkomen of beperken, dienen echter te worden omschreven in het Projectplan en in de te verlenen vergunningen. Dat is ook gebeurd. Zie met name de paragrafen 5.7.4 (Archeologie), 8.3.7 (Archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap) van het Projectplan voor een nadere toelichting.
22	Indiener vraagt zich af of je nog wel iets kunt beschermen als je de regels tijdens het spel mag veranderen en verwijst daarbij de in 2015 gewijzigde Monumentenverordening.	In 2015 bleek dat, naar aanleiding van een beroep bij de Rechtbank Noord-Holland over het vergunnen van een fysieke ingreep aan de Westfriese omringdijk ten behoeve van de verkeersveiligheid, de formulering van de Monumentenverordening Noord-Holland 2010 geen ruimte bood om bij de beoordeling van vergunningaanvragen voor ingrijpende wijzigingen aan provinciale monumenten een afweging van belangen te maken. Dit werkte blokkerend bij zwaarwichtige maatregelen ten behoeve van de veiligheid, bijvoorbeeld de water- en verkeersveiligheid. Als gevolg van deze uitspraak werd duidelijk dat er een noodzaak was de verordening aan te passen met het oog op ingrepen die worden uitgevoerd om 'zwaarwichtige redenen van aantoonbaar algemeen maatschappelijk belang'. Dit betekent niet dat de wijziging in de verordening is bedoeld om hier bij dijkversterkingen vrijblijvend een beroep op te doen. Dat is bij de Versterking dan ook niet gedaan. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop rekening is gehouden met de beschermde waarden van de monumentale dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
23	Indiener geeft aan dat in de afgelopen periode van ruim 10 jaar geen sprake is geweest van mogelijkheden voor bewoners om de manier van dijkversterking daadwerkelijk te beïnvloeden. Indiener stelt dat het van groot van belang is de stem van bewoners en belanghebbenden daadwerkelijk gewicht te geven. Dat kan het resultaat alleen maar beter maken.	In hoofdstuk 12 van het Projectplan en in de Rapportage maatschappelijke participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid ingegaan op het participatieproces dat ten aanzien van de Versterking is doorlopen. Ook is in genoemd hoofdstuk 12 aangegeven op welke wijze de participatie van invloed is geweest op ontwerpoplossingen. Dit neemt helaas niet weg dat indiener van mening is dat onvoldoende is geluisterd. Het is echter niet altijd mogelijk om aan alle wensen van bewoners tegemoet te komen, ofwel omdat die wensen niet leiden tot een veilige oplossing ofwel omdat een integrale belangenafweging tot een andere keuze leidt. Voor een nadere reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0091: Indiener 91 **Module 07, Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener beschrijft de redenen waarom indiener aan de IJsselmeerdijk is gaan wonen en de verschillende projecten waar indiener aan heeft deelgenomen. Voorts beschrijft indiener de dijk als een organische gestalte, waarin de bochten naar buiten en binnen functioneel zijn in het breken van de golven.	De effecten van de Versterking op onder meer de woon- en leefomgeving zijn onderzocht en hebben meegewogen in de keuze voor het Voorkeursalternatief. De effecten zijn niet onaanvaardbaar en wegen niet op tegen het belang bij de Versterking. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 4.3.7 van het Projectplan en het MER deel A en B. Wat betreft de bochten in de dijk waar indiener op wijst, is van belang dat één van de ontwerpuitgangspunten het behoud van het kronkelende karakter van de dijk is. Daarmee blijven de bochten dus behouden. Verder is ook rekening gehouden met de ligging en oriëntatie van het dijklichaam, waardoor bij het ontwerp rekening is gehouden met de golfbelasting. Tot slot wordt een kreukelberm toegepast, waarmee ook wordt gezorgd voor golfbreking. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 4.1 van het Projectplan.
2	Indiener stelt dat satellietbeelden relevant zijn als metingen van stabiliteit en vraagt zich af waarom de satellietmetingen niet zijn meegenomen in de rekenmodellen, met name voor module 7.	Satellietdata zijn niet bruikbaar in de modellen die worden gebruikt voor de Versterking. De gegevens zijn te onnauwkeurig. Dit komt met name door de aanwezige hellingen en de onverharde oppervlaktes.
3	Indiener vraagt zich af hoe de aantasting van de monumentale dijk in het kader van de versterking zich verhoudt tot de verplichting dat herstel van de oude situatie mogelijk moet blijven en noemt hierbij de Beleidslijnen Provincie Noord-Holland 2010.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 7 wordt gewezen op paragraaf 4.8 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
4	Indiener is van mening dat het hoogheemraadschap wetenschappelijk onderzoek en nieuwe inzichten niet meeneemt in de beoordeling van de sterkte van de dijk. Indiener geeft als voorbeeld het onderzoek 'bewezen sterkte' en voortgezet onderzoek in 2016 en vraagt op deze ontwikkelingen te reageren.	Aan het ontwerp van de Versterking ligt uitgebreid onderzoek ten grondslag naar verschillende alternatieven om het veiligheidstekort op te lossen. Daarbij is het actuele wettelijke ontwerpinstrumentarium gebruikt. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Er is geen reden om te wachten op nieuwere technieken. Bewezen sterkte is toegepast in het ontwerp. In dat kader wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota en de toelichting in paragraaf 3.4 van het Projectplan.
5	Indiener stelt dat het hoogheemraadschap niet naar bewoners luistert, waardoor het hoogheemraadschap op bewoners en deskundigen een ongeloofwaardige indruk maakt. Volgens indiener verschuilt het hoogheemraadschap zich achter de opdracht en de vastgestelde termijn en neemt onderzoek niet serieus.	Het versterken van 33 km dijk in een omgeving als de Markermeerdijken is een uitermate complexe opgave, zowel in technisch opzicht als in juridische context en de samenhang met de omgevingsbelangen. HHNK is al in een vroeg stadium van de planvoorbereiding gestart met de participatie. Daarbij heeft HHNK zich ingezet om belanghebbenden betrokken te houden door te communiceren via de website en nieuwsbrieven, informatiebijeenkomsten te organiseren op grotere en kleinere schaal, een dijkenpanel op te richten, EXPO te organiseren, etc. Het participatietraject heeft wel degelijk tot resultaat geleid, nu er plannen zijn

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gewijzigd door de intensieve contacten met en inbreng vanuit de omgeving. Het is echter vanzelfsprekend niet mogelijk om aan alle wensen gehoor te geven. In hoofdstuk 12 van het Projectplan en in de Rapportage maatschappelijke participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid ingegaan op het participatieproces dat ten aanzien van de Versterking is doorlopen. Er is aangegeven op welke wijze de participatie van invloed is geweest op ontwerpoplossingen.
6	Indiener wijst op het feit dat het project is ondergebracht bij de Alliantie en vraagt zich af dit opdrachtgevers op feitelijk paritaire basis afbreuk doet aan de bestuurlijke verantwoordelijkheid ten opzichte van de gekozen leden in het algemeen bestuur. Indiener vraagt zich af of het algemeen bestuur niet medeverantwoordelijk is voor gedrag van het hoogheemraadschap.	HHNK is de formele opdrachtgever voor de Versterking. HHNK heeft ervoor gekozen om bij dit project al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking heeft de vorm van een Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt. Opdracht van de Alliantie is de waterveiligheid op orde te brengen. Dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de Versterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen. De besluitvorming over deze plannen vindt echter plaats binnen het publieke domein. Het algemeen bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. In dit kader wordt ook gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
7	Indiener vraagt zich af of het algemeen bestuur de functie heeft toezicht te houden op het hoe, waarom en de financiële gevolgen van de beslissingen voor de burgers. En daarmee samenhangend het algemeen belang en de monumentale status van de Zuyderzeedijk?	Zoals eerder toegelicht stelt het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap het Projectplan en de reactie op de ingebrachte zienswijzen vast. Bij het nemen van deze beslissing neemt het bestuur de financiële consequenties en de belangen van burgers mee in de afweging. Het Projectplan besteedt ook aandacht aan de consequenties voor de dijk als monument. Het afwegingskader voor het monument wordt echter gevormd door de provinciale Erfgoedverordening. De op grond van deze verordening benodigde (omgevings)vergunning wordt verleend door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland.
8	Indiener stelt dat het veranderen van de naam Zuiderzeedijken in Markermeerdijk in meervoud het historische karakter van de dijk devalueert. Dit getuigt van gebrek aan historisch besef.	De historie houdt niet op in het verleden. Waar de te versterken dijkgedeelten in vroeger tijden het water van de Zuiderzee keerden, keren deze nu het water van het Markermeer dat is ontstaan na de aanleg van de Houtribdijk in het IJsselmeer in 1976. In het Projectplan, onder ander in paragraaf 9.1.3, is omschreven dat de te versterken Markermeerdijken bestaan uit de Westfriese Omringdijk (in het noordelijk deel) en de Noorder IJ- en Zeedijken (in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het zuidelijk deel). Het gaat hier dus om meerdere historische dijken die zijn aangewezen als provinciaal monument. In het Projectplan en de bijbehorende documenten (o.a. de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken) wordt uitgebreid aandacht besteed aan de historie en monumentale waarden van de dijken.
9	Indiener vraagt zich af hoe HHNK het Ontwerp Projectplan kan presenteren zonder advies van een landschapsarchitect Palmboom die verantwoordelijk is voor de vormgeving van het hele IJsselmeergebied of advies van de Rijksadviseur Landschap en Water of de Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving. Ook vindt indiener het een gemiste kans om de slechte waterkwaliteit van het Markermeer via sluizen en pompen in de Houtribdijk te verbeteren.	In de eerste plaats wordt opgemerkt dat bij de planontwikkeling eigen deskundigen op het gebied van landschap betrokken zijn. Bovendien heeft de provincie als bevoegd gezag voor het provinciaal monument de benodigde deskundigheid in huis. Als leidraad voor de afweging van de verschillende belangen (natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte) is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit Dijkversterking Hoorn-Amsterdam (KRK), inclusief het Addendum KRK opgesteld (bijlagen 1.4 en 1.5 van het Bijlagenboek). Het KRK is in gezamenlijkheid opgesteld door Provincie Noord-Holland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Rijkswaterstaat (Hoogwaterbeschermingsprogramma) en formuleert uitgangspunten en principe-oplossingen voor de dijkversterking die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied en tegelijkertijd de kansen benut. Daarnaast formuleert het KRK uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de versterkingsmaatregelen. In het KRK wordt het begrip 'ruimtelijke kwaliteit' opgevat als de meerwaarde die ontstaat als de verschillende thema's rond de dijkversterking – natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte – met elkaar in verband worden gebracht. Het KRK is betrokken in de m.e.r.- procedure en bij de keuze van het ontwerp voor de dijkversterking zoals vastgelegd in het Projectplan. De gouden regels zoals opgesteld door Palmboom (de door indiener genoemde landschapsarchitect), zijn meegenomen in de Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek). Het VKA is gekozen na een integrale belangenafweging op basis van goede ruimtelijke kwaliteit, de milieueffecten, draagvlak en kosten. Per module zijn de oplossingsrichtingen tegen de belangrijkste waarden van dat gebied, zoals beschreven in het KRK, gehouden. Daarbij is per module gekeken welke oplossingsrichting het meest recht doet aan de belangrijkste waarde. Hieruit zijn oplossingen gekozen (VKA). Deze versterkingsoplossingen zijn vertaald naar een integraal ontwerp met daarin onder andere aandacht voor de bochtstralen bij onder meer de kapen, overgangen tussen verschillende versterkingsoplossingen, de positie van de weg op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		binnenberm en de ligging van het fiets- en wandelpad. Dit integrale ontwerp is opgenomen in dit Projectplan. Vervolgens is in ateliers met de Provincie Noord-Holland de integrale visie op de ruimtelijke kwaliteit aangescherpt inclusief de meekoppelkansen. In deze visie zijn de kansen voor landschap, natuur, recreatie en cultuurhistorie verder geconcretiseerd. Het integrale ontwerp wordt ter voorbereiding op de realisatie (uitvoeringgereed maken) in meer detail uitgewerkt. Een belangrijk onderdeel vormt de inrichting van de dijk (dijktrappen, dijkmeubilair, steenbekleding), de fiets- en wandelpaden en de eerder genoemde dijkplaatsen. Met de provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam, Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West-Friesland) en de Alliantie is in gezamenlijkheid een Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) opgesteld waarin de visie op de vormgeving en de architectonische specificaties van deze zaken zijn vastgelegd. Tevens zijn, mede hierover, samenwerkingsovereenkomsten gesloten, zie hiervoor paragraaf 12.1.3 van het Projectplan. Het Vormgevingsplan geeft op inrichtingsniveau invulling aan de ontwerpvisie: het ervaarbaar maken van de Markermeerdijken als een samenhangend geheel en het laten doorklinken van het verhaal van de dijk in ontwerp en gebruik. Tenslotte heeft via de SIRK van Amsterdam de (voormalig) Rijksadviseur zijn mening gegeven over module 15. Het verbeteren van de waterkwaliteit behoort niet tot de scope van de Versterking, maar desondanks levert het project wel een bijdrage aan de verbetering van de waterkwaliteit onder andere bij de oeverdijk. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 8.3.1.2 van het Projectplan.
10	Indiener vraagt zich af waarom de Markermeerdijken na de aanleg van de Houtribdijk in 2002 aangemerkt zijn als primaire waterkering en welke overwegingen hierbij een rol hebben gespeeld.	In 2002 is een wijziging van de Wet op de waterkeringen, de voorganger van de Waterwet, in werking getreden waarmee het Markermeer is aangewezen als 'buitenwater'. Hierdoor kregen de Markermeerdijken de status van primaire waterkering met een daarbij behorende veiligheidsnorm. In de Memorie van toelichting op het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de waterkeringen is destijds gemotiveerd waarom de Markermeerdijken onder het regime van de (voormalige) Wet op de waterkeringen werden gebracht. Hierna een citaat uit de Memorie van toelichting. *"Zowel bij de schriftelijke als de mondelinge behandeling van het voorstel van de Wet op de waterkering (Kamerstukken II 1988/89, 21 195) is de vraag aan de orde geweest of naast het IJsselmeer niet ook het Markermeer aangemerkt dient te worden als buitenwater. Dit resulteerde in de motie Lilipaly c.s., die op 21 november 1995 is aangenomen (Kamerstukken II, 1995/96, 21 195, nr. 36). Hierin werd de regering verzocht om door een onafhankelijk deskundige een analyse te laten uitvoeren naar de*

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		effecten en de kansen van doorbraak van de dijken rondom het Markermeer, op grond waarvan opnieuw kan worden beoordeeld of het Markermeer een buitenwater in de zin van de Wet op de waterkering is. *In mei 1998 is het door WL/Delft Hydraulics opgestelde eindrapport getiteld «Onafhankelijk Onderzoek Markermeer» verschenen. Dit onderzoek had tot doel inzicht te geven in de effecten en de kansen van een doorbraak van de dijken rond het Markermeer.* *Uit het onderzoek van WL/Delft Hydraulics is gebleken, dat het risicoprofiel van het Markermeer als gevarenbron voor overstromingen vergelijkbaar is met het IJsselmeer.* *Weliswaar is het Markermeerpeil beter beheersbaar dan het IJsselmeerpeil, maar uit het onderzoek blijkt dat de maatgevende situatie voor de dijken bestaat uit een relatief laag meerpeil in combinatie met orkaanwinden. Het overstromingsrisico van de gebieden rond het Markermeer is daardoor van dezelfde orde van grootte als dat van de gebieden rond het IJsselmeer.* *De Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW) heeft vervolgens op 24 december 1998 in haar advies over het onderzoek van WL/Delft Hydraulics de conclusies daarvan onderschreven.* *Op basis van het onderzoek en het advies is geconcludeerd dat het Markermeer dient te worden aangewezen als buitenwater in de zin van de Wet op de waterkering."*
11	Indiener stelt dat gezien de drievoudige bescherming van de kustlijn sprake is van een overbodige ingreep die gepaard gaat met hoge kosten.	De afweging om de Markermeerdijken de status van primaire waterkering te geven is, zoals toegelicht in de reactie op onderdeel 10, al gemaakt bij de wijziging van de Wet op de waterkeringen in 2002. Onder de huidige Waterwet die in 2009 in werking is getreden, is die afweging niet gewijzigd. Dit betekent dat het hoogheemraadschap moet voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm die geldt voor deze primaire waterkering. In 2006 zijn grote delen van de dijk al afgekeurd, daarmee staat vast dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals die in Nederland voor onze veiligheid gelden. Voor een uitgebreide toelichting op dit punt wordt gewezen op hoofdstuk 2 van het Projectplan. Er is dus geen sprake van een overbodige ingreep.
12	Indiener stelt dat het hoogheemraadschap zich niet aan de spelregels heeft gehouden om de projecten binnen tijd, scope en budget te realiseren en beklaagt zich over het financieel beleid onder andere met verwijzing naar het project Zuiderdijk.	De zienswijze van indiener over het financiële beleid van het hoogheemraadschap bij andere projecten waaronder het project Zuiderdijk gaat de scope van dit project te buiten. Het hoogheemraadschap is gebonden aan de spelregels van het HWBP-2 voor wat betreft tijd, scope en raming en legt hierover ook bestuurlijk verantwoording af.
13	Indiener stelt dat HHNK het ministeriele uitstel tot 2021 niet wilt gebruiken om	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	innovatieve alternatieven te onderzoeken en verwijst daarbij naar 'Bewezen sterkte' en pompen in de Houtribdijk.	meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om juist ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
14	Indiener stelt dat het proces van het hoogheemraadschap chaotisch verloopt, aangezien er een apart ontwerp voor Durgerdam is gekomen terwijl module 16 wel onderdeel blijft uitmaken van het MER.	Op 5 juli 2017 hebben het hoogheemraadschap, de provincie Noord-Holland en de Minister van Infrastructuur en Milieu (thans: Infrastructuur en Waterstaat) besloten om voor Durgerdam (module 16 in het project Markermeerdijken) een jaar extra de tijd te nemen om een integraal participatieproces te doorlopen ten behoeve van de keuze voor het Voorkeursalternatief voor deze locatie. Op basis daarvan wordt een separaat Projectplan opgesteld dat later in de inspraak- en besluitvormingsprocedure wordt gebracht. Reden voor dit besluit is dat de versterkingsopgave van de Markermeerdijken ter hoogte van Durgerdam onder twee verschillende versterkingsprogramma's valt. Een deel valt onder het traject van de dijk dat in 2006 is afgekeurd en is opgenomen in HWBP-2. Dat deel van Durgerdam is van meet af aan onderdeel geweest van het project Markermeerdijken. Het andere deel is pas in 2011 afgekeurd en opgenomen in (n)HWBP waardoor in beginsel de verwachting was om dit deel niet eerder dan vanaf 2027 te kunnen realiseren. Op uitdrukkelijk verzoek van de gemeente en de provincie heeft HHNK in 2015 besloten dit deel naar voren te trekken en toe te voegen aan het project Markermeerdijken en de opdracht van de Alliantie Markermeerdijken. Dit met name om te voorkomen dat twee keer in relatief korte tijd het dorp Durgerdam geconfronteerd zou worden met uitvoeringsoverlast. Als gevolg hiervan is een deel van de inwoners van Durgerdam pas vanaf de start van de Alliantie Markermeerdijken in 2016 betrokken geraakt bij de planvorming voor de dijkversterking voor hun deel van het dorp, terwijl de rest van de inwoners van Durgerdam al vanaf de Startnotitie in 2008 bij het project Markermeerdijken betrokken is. Voor alle andere locaties van de dijkversterking Markermeerdijken geldt eveneens dat de bewoners al vanaf de start van het project in 2008 betrokken zijn en hebben kunnen deelnemen aan het volledige participatieproces van het project. Op basis van de uitkomsten van het participatieproces voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Durgerdam wordt bekeken of dit leidt tot andere oplossingen die nog niet in het MER zijn beschreven. Eventuele nieuwe oplossingen en de daarbij behorende milieueffecten worden in een aanvulling op het MER beschreven. Het MER inclusief de eventuele aanvulling zullen te zijner tijd met het Projectplan voor Durgerdam ter inzage worden gelegd.
15	Indiener vraagt zich af waarom er sprake is van een tweeledige doelstelling: veiligheid en het inpassen van de dijk in haar omgeving. Indiener stelt dat de dijk zelf de beeldbepalende grens is tussen het land en het water.	Bij een dijkversterking staat vanzelfsprekend voorop dat de dijk na de ingreep voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstroming. Daarnaast zal de dijk in zijn nieuwe vorm weer ingepast moeten worden in de omgeving en moeten bijvoorbeeld andere functies die met de dijk zijn verbonden zoals infrastructuur, recreatie etc. weer zoveel mogelijk een plaats krijgen in het nieuwe geheel. Verder is in artikel 5.4, lid 5 van de Waterwet aangegeven dat een Projectplan dat de verlegging van een primaire waterkering betreft voorts voorzieningen kan bevatten met betrekking tot de inpassing in de omgeving van het gebied tussen de plaats waar de oorspronkelijke primaire waterkering is gelegen, en de plaats waar de nieuwe primaire waterkering komt te liggen. Vandaar dat de doelstelling in het Projectplan is omschreven als tweeledig.
16	Indiener geeft aan dat de Versterking twee doelstellingen heeft, te weten: 'een veilige dijk die voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen' en 'een dijk die zoveel als mogelijk is ingepast in zijn omgeving'. De bezwaren van indiener zien op de inpassing van de dijk in zijn omgeving en de daaraan ten grondslag liggende belangenafweging. Indiener geeft aan zich niet te kunnen vinden in de opdeling van de dijk in 16 modules, nu daardoor de afweging van de diverse waarden en belangen te gefragmenteerd zou plaatsvinden. Daarnaast geeft indiener aan dat geen sprake is van een overkoepelende visie op de waarden cultuur en natuur. Indiener noemt de in paragraaf 2.3 van de Ruimtelijke Onderbouwing (ROB) opgenomen beschrijving een legpuzzel van verschillende belangen en is – zoals gezegd - van mening dat een overkoepelende visie ontbreekt.	Het project Markermeerdijken omvat circa 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen het op te splitsen in modules en secties. In het MER is juist gekozen om naast de secties ook een indeling in modules te hanteren op een hoger schaalniveau om zo meer inzicht te geven op het integrale plan. Gelet op de fijnmazige lokale kwaliteiten van de dijk en de veiligheidsproblematiek die lokaal kan verschillen is waar nodig nog gebruik gemaakt van secties om zo goed mogelijk bij de lokale situatie aan te sluiten en het veiligheidstekort weg te nemen. Dat doet geen afbreuk aan de afweging van waarden en belangen. Als leidraad voor de afweging van de verschillende belangen (natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte) is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit Dijkversterking Hoorn-Amsterdam (KRK) opgesteld. Het KRK is in gezamenlijkheid opgesteld door Provincie Noord-Holland, HHNK en Rijkswaterstaat (Hoogwaterbeschermingsprogramma) en formuleert uitgangspunten en principe-oplossingen voor de dijkversterking die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied en tegelijkertijd de kansen benut. Daarnaast formuleert het KRK uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de versterkingsmaatregelen. In het KRK wordt het begrip 'ruimtelijke kwaliteit' opgevat als de meerwaarde die ontstaat als de verschillende thema's rond de dijkversterking – natuur, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, landschap en ruimte – met elkaar in verband worden gebracht. Het KRK speelt een rol in de m.e.r.-procedure en bij de keuze van het ontwerp voor de dijkversterking zoals vastgelegd in het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		In paragraaf 2.3 van de ROB is een beschrijving opgenomen van de huidige situatie en de leidende waarden en de karakteristieken/kernkwaliteiten die te vinden zijn langs de dijk. De hier opgesomde waarden en karakteristieken zijn afkomstig uit het KRK. In paragraaf 6.4 van de ROB is het ontwerp voor de Versterking getoetst aan het KRK aan de hand van de leidende waarden per deelgebied. Deze toets heeft dus niet enkel betrekking op het thema landschap uit het KRK, maar ook op de uitgangspunten en principeoplossingen die in het KRK zijn geformuleerd door alle de voorgenoemde thema's met elkaar in verband te brengen. Uit de conclusies van de toetsing aan het KRK blijkt dat de leidende waarden over het algemeen richtinggevend zijn geweest voor de gemaakte keuzes in het ontwerp. Op enkele plaatsen heeft de belangenafweging geleid tot een resultaat waarbij een van de leidende waarden anders is uitgewerkt in het ontwerp (nader toegelicht in paragraaf 6.4 ROB). De conclusie is dat de Versterking acceptabel is uit oogpunt van de leidende waarden per deelgebied zoals benoemd in het KRK. Ten slotte kan worden gemeld dat in bijlage 12.12 een ontwerpvisie is opgenomen waarin is uitgewerkt hoe het ontwerp tot stand is gekomen en hoe de thema's natuur, cultuurhistorie, landschap, recreatie en ruimte hierin een plaats hebben gekregen.
17	Indiener verwijst naar een passage uit het MER Deel A en vraagt wat de zin 'dat het MER door het bevoegd gezag moet worden aanvaard' betekent. Voorts vraagt indiener wat het gevolg is als het hoogheemraadschap het MER rapport weigert en of alles dan weer opnieuw begint. Die uitkomst is voor partijen onaanvaardbaar, waardoor de wederzijdse druk om tot een juridisch aanvaardbaar plan te komen levensgroot is.	Het opstellen van een Milieueffectrapport (MER) is wettelijk verplicht bij een versterking van een primaire waterkering. In een MER worden de milieueffecten van reële alternatieven voor een project systematisch, transparant en objectief in beeld gebracht. Doel van de m.e.r.-procedure is het milieubelang volwaardig te laten meewegen bij de voorbereiding en vaststelling van besluiten. Het MER is dus op zichzelf geen besluit, maar een middel om tot vaststelling van een besluit, in dit geval het Projectplan, te kunnen komen. Het MER wordt opgesteld door of onder verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer, in dit geval het hoogheemraadschap. Het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap stelt het Projectplan voor de dijkversterking vast. Het Projectplan behoeft goedkeuring van Gedeputeerde Staten (GS). Dit is bepaald in de Waterwet. De verplichting tot het opstellen van een MER voor de Versterking komt voort uit het Besluit milieueffectrapportage en is daarin gekoppeld aan het goedkeuringsbesluit van GS. Daarom is GS ook het bevoegd gezag voor het MER en moet GS het MER aanvaarden en niet het hoogheemraadschap. Uiteindelijk is het dus aan GS om het Projectplan goed te keuren en daarmee ook het MER te aanvaarden. GS zal bij zijn besluit de ingediende zienswijzen en de reactie daarop betrekken. Goedkeuring kan uitsluitend worden onthouden wegens strijd met het recht en strijd met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het algemeen belang. Uiteraard is GS gedurende het gehele proces betrokken bij de totstandkoming van het MER en het Projectplan. GS coördineert immers ook de procedure van terinzagelegging en besluitvorming over het Projectplan en de daarvoor benodigde vergunningen en ontheffingen. Uiteindelijk kan GS besluiten om het Projectplan niet goed te keuren. Indiener vraagt of dan alles weer opnieuw begint. Die vraag is echter niet op voorhand te beantwoorden. Als deze situatie zich onverhoopt voordoet zal dit onder meer afhangen van de redenen van GS om de goedkeuring te onthouden.
18	Indiener heeft twijfels bij punt 5 van het besluit van het college van dijkgraaf en hoogheemraden d.d. 11 juli 2017 om C.J.M. Stam te mandateren redactionele wijzigingen en wijzigingen voortvloeiend uit het conceptadvies van de Commissie m.e.r. in het Ontwerp ProjectplanMarkermeer dijken, het concept-MER en de overige ontwerpplanproducten door te voeren. Dit zou betekenen dat de slager zijn eigen vlees keurt.	Dit mandaat is opgenomen in het besluit tot vaststelling van het Ontwerp Projectplan en de bijbehorende planproducten. Aangezien het hier om een grote hoeveelheid stukken gaat, kan op het laatste moment voor de terinzagelegging altijd nog blijken dat er tekstuele wijzigingen nodig zijn om onjuistheden te kunnen aanpassen. Het mandaat is niet bedoeld om nog inhoudelijke wijzigingen aan te brengen in de documenten die bijvoorbeeld leiden tot andere keuzes ten aanzien van het Voorkeursalternatief of het ontwerp. Er is derhalve geen sprake van de slager die zijn eigen vlees keurt. Bovendien is het uiteindelijk het algemeen bestuur dat het Projectplan vaststelt.
19	Indiener citeert uit het MER een passage waarin gemotiveerd is waarom de dijkversterkingen voor de trajecten Hoorn-Edam en Edam-Amsterdam bij de voorbereiding van deze dijkversterkingsprojecten zijn gecombineerd. Een van de beschreven redenen hiervoor is dat de dijktrajecten in elkaars verlengde liggen langs het Markermeer en vergelijkbare karakteristieken hebben. Indiener stelt echter dat in het MER de dijk niet in zijn totale lengte beschreven wordt vanwege meekoppelkansen.	Indiener citeert een passage waarin wordt uitgelegd waarom de Versterking van de trajecten Hoorn-Edam en Edam-Amsterdam zijn samengevoegd. Daarin is aangegeven dat deze dijktrajecten in elkaars verlengde liggen en dat ze vergelijkbare karakteristieken hebben. Maar er zijn meer redenen genoemd. Beide projecten lopen vrijwel gelijk op en moeten in 2021 aan de veiligheidsnorm voldoen, waardoor de planning vrijwel gelijk oploopt. Ook heeft het aanbesteden in een geheel efficiencyvoordelen. Het feit dat het een dijk is van Hoorn tot Amsterdam met vergelijkbare (technische) karakteristieken neemt niet weg dat de verschillende deeltrajecten van de dijk verschillende uiterlijke kenmerken hebben, verschillende functies vervullen in relatie tot de omgeving etc. Door de Provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat Hoogwaterbeschermingsprogramma en het hoogheemraadschap is daarom een Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) opgesteld dat uitgangspunten en oplossingsrichtingen voor de Versterking formuleert die recht doen aan de kwaliteiten van het gebied. In het KRK is de dijk op basis van de ontstaansgeschiedenis en de huidige visueel- en functioneel-ruimtelijke karakteristieken gebundeld in vijf deelgebieden (consistente eenheden). In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden benoemd op de zogenaamde 'parelkaart'. Deze sluit nauw aan bij de vijf deelgebieden uit het KRK. Het KRK en de parelkaart zijn gebruikt bij het ontwerpproces. Uiteindelijk moeten er in dit proces keuzes worden gemaakt en deze werkwijze is hierbij behulpzaam geweest. De meekoppelkansen zijn hierin zeker niet leidend geweest.
20	Indiener beklaagt zich over het beleid	Er is geen sprake van herbestemming of

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van HHNK en Gedeputeerde Staten Provincie Noord-Holland inzake herbestemming en commercialisering van de dijk, een monument en icoon.	commercialisering van de dijk. Deze behoudt de functie en bestemming 'waterkering' die hij al eeuwen heeft. De dijk zal er wel anders uit komen te zien. Maar dat is inherent aan het al eeuwen voortdurende proces van ontwikkeling van de dijk.
21	Indiener beklaagt zich over lyrisch en misleidend taalgebruik en over jarenlang 'overleg' en 'inspraak' op basis van sober, robuust en doelmatig.	Voor wat betreft de door indiener als lyrisch bestempelde passages uit de planproducten kan worden opgemerkt dat dit een kwestie van smaak is, maar in dit verband bedoeld is om de beschrijving 'beeldend' te maken. Ten aanzien van sober, robuust en doelmatig kan worden opgemerkt dat de investeringskosten voor de Versterking alleen voor subsidie vanuit het landelijke programma HWBP-2 in aanmerking komen indien de ontwerpen voldoen aan de eisen van sober, robuust en doelmatig. Het hoogheemraadschap is voor de financiering van de Versterking afhankelijk van deze subsidieregeling van het Rijk en daarom zijn deze uitgangspunten een gegeven.
22	Indiener beklaagt zich over het gebruik van de term adaptief beleid uit de voorkeursstrategieën van Delta 2015 zonder te handelen naar de letter en de geest daarvan en het uit de weg gaan van samenwerking met Delta 2015.	Er wordt vanuit gegaan dat indiener hier refereert aan het Deltaprogramma. Ieder jaar op Prinsjesdag verschijnt een nieuwe editie van het Deltaprogramma. In 2015 heeft de deltacommissaris het kabinet geadviseerd 5 deltabeslissingen te nemen. Eén daarvan is de Deltabeslissing waterveiligheid. Daarin zijn de afspraken om Nederland te beschermen tegen overstroming vastgelegd. De deltabeslissingen zijn vervolgens verankerd in het Nationaal Waterplan, de Waterwet en bestuurlijke afspraken met andere overheden. Hieruit zijn ook de nieuwe veiligheidsnormen voortgekomen, die per 1 januari 2017 met een wijziging van de Waterwet in werking zijn getreden. Vanuit de Waterwet en genoemd Deltaprogramma heeft het hoogheemraadschap de opdracht de Markermeerdijken te versterken. De Versterking past dus binnen het landelijk waterveiligheidsbeleid.
23	Indiener beklaagt zich er over dat het hoogheemraadschap zonder duidelijk plan beslissingen forceert in de aanloop naar 2017. Dit om te voorkomen dat de Versterking van de dijk zou vallen onder de 10 % regeling die waterschappen verplicht bij te dragen.	De Markermeerdijken zijn reeds in de landelijke toetsrondes van 2006 en 2011 afgekeurd. De voorbereidingen van de Versterking lopen al vanaf ongeveer 2008. De urgentie van de Versterking komt voort uit de wettelijke eisen ten aanzien van waterveiligheid en niet vanuit financiële overwegingen aan de zijde van het hoogheemraadschap.
24	Indiener beklaagt zich over nalatigheid van HHNK in de polder. Dit in relatie tot gebrekkige doorstroming en botulisme en te diep baggeren. Het hoogheemraadschap heeft volgens indiener geen notie van werkelijk natuurbeleid en is onwillig te luisteren naar boeren met kennis van zaken. Het heeft gebrek aan visie, ecologisch bewustzijn en lange termijn planning.	Dit onderdeel van de zienswijze heeft geen verband met de Versterking en wordt dan ook onbesproken gelaten.
25	Volgens indiener is niet de doelstelling 'zoveel mogelijk passend in de omgeving' leidend als uitgangspunt, maar het gevolg van een belangenafwegingen waarbij de begrippen niet gedefinieerd zijn. Alsof	Indiener refereert in zijn zienswijze aan passages uit het MER Deel A. Het MER Deel A bevat alleen de hoofdlijnen van de m.e.r.-studie. Deel B van het MER geeft een specifieke onderbouwing van de milieueffecten van de verschillende alternatieven per module. Hoofdstuk 2 van Deel B gaat in op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	landschap, ecologie, cultuurhistorie etc. van de 800 jaar oude dijk niet intrinsiek verweven zijn. Het onderzoek van de MER auteurs zou daarom van mindere kwaliteit zijn, vanwege het ontbreken van consistent onderzoek met een duidelijke explicitering van gehanteerde doelen en waarden in onderlinge samenhang.	gehanteerde beoordelingsmethode en geeft per beoordelingsaspect zoals landschap, natuur, cultuurhistorie, water, bodem etc. ook een beschrijving van wat onder deze aspecten wordt verstaan en op welke wijze de effecten hierop zijn beoordeeld en 'gescoord'. De verschillende aspecten zijn dus wel degelijk gedefinieerd. Met deze wijze van beoordeling zijn de milieueffecten van de alternatieven 'meetbaar' en vergelijkbaar gemaakt op de onderscheidende milieuthema's als landschap, natuur etc. Dat bij de dijkversterking tegenstrijdige belangen op en rond de dijk een rol spelen is juist onderkend. Zo kan bijvoorbeeld een buitenwaartse versterking misschien meer effect hebben op landschap en ecologie en een binnenwaartse versterking meer effect op recreatie en woonbeleving. Om sturing te geven aan de keuze tussen deze verschillende versterkingsoplossingen is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit opgesteld dat de verschillende belangen en kwaliteiten die op en rond de dijk spelen beschrijft. Het MER geeft geen waardeoordeel over de alternatieven, maar is een (niet onbelangrijk) hulpmiddel voor de besluitvorming. De uiteindelijke belangenafweging en motivering van gemaakte keuzes vindt plaats in de te nemen besluiten, zoals het Projectplan en de te verlenen vergunningen/ontheffingen en de daarbij behorende onderliggende documenten.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0092: Indiener 92 **Module Integraal, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat de noodzaak van de versterking niet is bewezen en dat de onderzoeken naar de noodzaak niet voldoende zijn onderbouwd. De plannen zijn gebaseerd op de aanname dat de dijk niet voldoet aan de gewenste sterkte. Vele verzoeken van indiener om duidelijke onderbouwing van de aannames kregen niet de invulling die indiener wenst.	Het nut en de noodzaak van de Versterking zijn bewezen en voor een uitgebreide onderbouwing hiervan wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
2	Indiener geeft aan dat urgentie om de dijk te versterken onvoldoende is gebleken.	Ook voor een uitgebreide onderbouwing van de urgentie wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat de dijk al sinds 100 jaar door de bewoners wordt gebruikt waarmee de bewoners een gebruiksrecht hebben verworven. De dijk is een verlengstuk van de tuin en het leven speelt zich af op de dijk. De dijk is gelegen tussen de huizen en de steigers waartoe de bewoners toegang hebben via een eigen trap. Elke ingreep aan de dijk is een inbreuk op het gebruiksrecht en brengt vermindering van het leefgenot met zich mee.	Het is begrijpelijk dat de bewoners van de woningen langs de dijk bij Uitdam de dijk beschouwen als een belangrijk deel van hun leefomgeving en de dijk zelf voelt als hun achtertuin. Dit betekent echter niet dat zij een gebruiksrecht hebben op de dijk. De dijk is voor de bewoners toegankelijk en zij kunnen daarvan gebruik maken om van en naar hun steigers te gaan, daarop te recreëren en te verblijven, zoals dit ook geldt voor bijvoorbeeld wandelaars die gebruik maken van de wandelroute over de dijk. De Versterking brengt hierin geen verandering,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de primaire kering is en blijft eigendom van HHNK.
4	De impact van de uitvoering van de plannen op het leven van de bewoners is indiener niet duidelijk geworden. Indiener geeft aan eisen te willen inbrengen om de nadelige gevolgen van de dijkversterking voor indiener zo veel mogelijk te beperken. Daarnaast wil indiener een duidelijk stappenplan waarin het tijdsbestek van de werkzaamheden, de impact op de leefbaarheid gedurende de werkzaamheden en de waarde van het onroerend goed gedurende de uitvoering een plaats krijgen.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.14 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
5	Indiener geeft aan dat de dijkversterking een negatief effect op de waarde van het onroerend goed bewerkstelligt en dat daardoor verkoop geen realistische optie is geweest en is.	Indien en voor zover indiener schade meent te lijden als gevolg van de dijkversterking die niet voor zijn rekening dient te blijven, geldt dat hij een verzoek kan doen om nadeelcompensatie. Voor een toelichting op de schaderegelingen wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2.3 van het Projectplan.
6	Indiener geeft aan dat door verschillende medewerkers van de Alliantie is gezegd dat de uitvoering bij Uitdam vier jaar gaat duren. Indiener wil duidelijkheid over de duur van de versterkingswerkzaamheden en de bereikbaarheid van de woningen gedurende de uitvoering van het project.	Uit de indicatieve uitvoeringsplanning blijkt dat werkzaamheden inderdaad maximaal vier jaar duren. In paragraaf 7.14 van het Projectplan is dit grafisch weergegeven. Voor een reactie ten aanzien van de bereikbaarheid van de woningen tijdens de uitvoering wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
7	Indiener geeft aan dat aangedragen alternatieven niet op voor hem inzichtelijke wijze zijn afgewezen.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota.
8	Indiener vindt dat de uitwerking van de dijkversterking bij Uitdam in de planproducten te globaal is. Indiener kan daardoor niet beoordelen of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris. Tevens kan indiener daardoor zijn inbreng niet goed formuleren. Indiener vindt dat het plan conform het advies van de Deltacommissaris gerealiseerd dient te worden.	De dijkversterking voldoet aan het advies van de Deltacommissaris. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
9	Indiener stelt zich op het standpunt dat uit de plannen, inclusief tekeningen, onvoldoende blijkt dat het monumentale karakter van de dijk blijft behouden. Graag ziet de indiener tekeningen en een artist impression waaruit blijkt dat het karakter behouden blijft.	In het voorjaar van 2018 is door de Provincie Noord-Holland, HHNK, de betrokken gemeenten en het Recreatieschap Twiske-Waterland, in gezamenlijkheid met de Alliantie Markermeerdijken een Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) opgesteld waarin de visie op de vormgeving en de architectonische specificaties van deze zaken zijn vastgelegd. Het Vormgevingsplan is vastgesteld door de Alliantie Markermeerdijken en vormt de basis voor de verdere uitwerking van de dijkversterking in de komende ontwerpfases. Het Vormgevingsplan geeft een goed grafisch beeld van hoe de dijk er na de Versterking uit komt te zien. In de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) wordt toegelicht wat het effect van de dijkversterking is op het monumentale karakter van de dijk.
10	Indiener heeft een gevoel van onbehagen over het samenwerken in Alliantieverband met een private partij in verband met de commerciële belangen. Het is volgens indiener de vraag of het juridisch juist is commerciële partijen belanghebbende te laten zijn in dit traject met verstrekkende gevolgen voor bewoners, natuur, landschap en financiën.	HHNK is beheerder van de Markermeerdijken en verantwoordelijk voor de veiligheid van het achterland. HHNK heeft de samenwerking met de marktpartijen niet opgezocht om met hen de publieke belangen af te wegen, maar om de plannen meer kwaliteit te geven. Marktpartijen hebben kennis over de nieuwste technieken en expertise op het gebied van een efficiënte uitvoering. Bij de Markermeerdijken is sprake van een aantal grote technische uitdagingen, zoals de dijkversterking op veen, het ontwerpen en aanleggen van een oeverdijk en het omgaan met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de nieuwe normering uit de Waterwet. Om die uitdagingen aan te gaan is kennis uit de markt onontbeerlijk. Nieuwe kennis zorgt er voor dat de technische risico's afnemen, de uitvoering goed kan verlopen met beperking van de overlast voor de omgeving. Daarom is het Projectplan opgesteld met gebruik van de gecombineerde kennis van overheid én marktpartijen. Ook kennis van kennisinstellingen is benut. De afweging van het publieke belang vindt onveranderd plaats door de betrokken overheden. De samenwerking binnen de Alliantie komt dus niet in de plaats van de eindverantwoordelijkheid van de betrokken overheden. Het hoogheemraadschap blijft eindverantwoordelijk voor de waterveiligheid en het daarvoor opgestelde Projectplan. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan af en verleent (een deel van) de benodigde uitvoeringsbesluiten. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de subsidiebeschikking waarmee de dijkversterking wordt betaald. Over de totstandkoming en onderbouwing van het plan wordt publiek verantwoording afgelegd in het Projectplan en de uitvoeringsbesluiten.
11	Indiener stelt op voorhand de partijen aansprakelijk voor schade en noemt daarbij schade aan en waardevermindering van onroerend goed en schadeloosstelling voor de periode dat steigers niet gebruikt kunnen worden. Verder sluit indiener zich aan bij de zienswijze van de Dorpsraad Uitdam voor dit onderdeel.	Voor een toelichting op de schaderegelingen wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota. Voor de reactie op de zienswijze van de Stichting de Dorpsraad Uitdam wordt gewezen op de reactie op de zienswijze ZW-0008 van deze Nota.
12	Indiener licht toe dat door langdurig gebruik van de dijk hij onderdeel is van het buitenverblijf en daarmee onderdeel is van de juridische constellatie van het vastgoed. Dijkaanpassingen beïnvloeden het woongenot en de waarde van het onroerend goed. Door het ontbreken van duidelijke tekeningen is onduidelijk of de functie zoals hierboven beschreven, geborgd blijft. Indiener stelt een symbolische pacht voor van 1 euro per jaar om de bestaande situatie te borgen en om zo juridische stappen te mijden.	Uit de tekeningen opgenomen in paragraaf 7.14 van het Projectplan en de 'Basiskaart met versterking' (bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) blijkt dat de Versterking niet op de percelen van indiener plaatsvindt en dat de functie als primaire kering ongewijzigd blijft. Verder is de dijk voor de bewoners toegankelijk en zij kunnen daarvan gebruik maken om van en naar hun steigers te gaan, daarop te recreëren en te verblijven, zoals dit ook geldt voor bijvoorbeeld wandelaars die gebruik maken van de wandelroute over de dijk. De Versterking brengt hierin geen verandering, de primaire kering is en blijft eigendom van HHNK. Er is daarom geen reden een 'exclusief recht' toe te kennen middels een (gebruiks)overeenkomst. Verder worden de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals steigers) in beginsel teruggeplaatst indien de overheid daarvoor een vergunning of ontheffing heeft verleend en deze geen waterstaatkundige belemmering vormen. Voor een verdere toelichting op het terugbrengen van de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals de steigers en trappen) wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
13	Indiener geeft aan dat steigers en trappen bij mogelijke verwijdering op dezelfde wijze terug worden geplaatst.	De op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals steigers) worden in beginsel teruggeplaatst indien de overheid daarvoor een vergunning of ontheffing heeft verleend en deze geen waterstaatkundige belemmering vormen. Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf door het omgevingsteam in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. De vormgeving van de terug te plaatsen steigers is beschreven in paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Indien gewenst kunnen ook de oorspronkelijke steigers worden teruggebracht. De locatie wordt bepaald in overleg met de eigenaar/vergunninghouder, HHNK en de gemeente. Alle terug te brengen steigers worden gemaakt van hetzelfde hardhout, waardoor een rustig beeld ontstaat. Houten steigers sluiten goed aan bij de materialisatie van de overige inrichtingselementen en de opgestelde visie over gebruik van materialen. Per locatie wordt gekeken naar de lengte van de steigers en de uitvoering in verband met de functionaliteit, bijvoorbeeld een vis- of een aanlegsteiger. Daarmee wordt voor iedere steiger een maatwerkoplossing geboden, die past binnen de eisen uit het Vormgevingsplan. Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. Hierin is de herplaatsing van bestaande objecten en voorzieningen toegelicht. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van deze paragraaf is opgenomen dat bestaande objecten, zoals steigers, weer worden teruggebracht. Verder is in paragraaf 10.1.8 van het Projectplan het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0093: LTO Noord vestiging Zwolle **Module Integraal, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de planvorming effecten heeft op de gronden die in gebruik zijn bij de agrarische sector: verlies aan areaal, (tijdelijke) toename van stikstof, veranderingen in de waterhuishouding en gevolgen voor de verkeersstructuur. Indiener verzoekt om de gevolgen van de ontwikkelingen in relatie tot de agrarische sector in beeld te brengen en suggereert om een landbouweffectrapportage uit te voeren. Indiener wil de mogelijkheid hebben om hierop te reageren.	Voorafgaand aan de keuze van het ontwerp voor de Versterking zijn de effecten onderzocht en beoordeeld. De bij de realisatie van de Versterking betrokken belangen zijn afgewogen. Zo ook die van de agrarische sector. In paragraaf 11.1.2 van het Projectplan is ingegaan op de agrarische sector. Daaruit volgt dat er in totaal 5 ha met een agrarische bestemming benodigd is. Er wordt voornamelijk grasland geraakt. Met de betreffende eigenaren wordt overleg gevoerd. Het ruimtebeslag beïnvloedt de bereikbaarheid van de agrarische percelen niet. Tijdens de uitvoering is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar is voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan. De waterhuishouding blijft in tact. Tijdens de uitvoeringsfase kunnen tijdelijke grondwaterpeilfluctuaties voorkomen bij lokale bemalingen. Deze bemalingen zijn zeer lokaal en indien onder het gewenste grondwaterpeil wordt gewerkt, is hiervoor een passende oplossing. Hierbij kan gedacht worden aan het plaatsen van damwanden om de bouwkuip of retourbemaling, zoals aangegeven in paragraaf 11.1.2 van het Projectplan. In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voor alle projecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, dus ook voor Versterking Markermeerdijken, stikstofruimte gereserveerd in segment 1 van het Programma (prioritaire projecten). Het project is opgenomen als 'Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam (planstudie); Dijkversterking Markermeerdijk Marken', projectnummer R2-061 in de Basisrapportage HWBP-2 van 26 september 2011 (zie Kamerstukken II 2011/12, 27 625, nr. 237). De stikstofuitstoot ten gevolge van de Versterking past binnen de gereserveerde ruimte van de PAS, en is dus al passend beoordeeld in de Passende Beoordeling die voor de PAS is opgesteld. Dat geldt voor eventuele effecten op alle gebieden. Zie paragraaf 3.2 van de Passende beoordeling voor de Versterking. De PAS heeft nog steeds rechtskracht. De besluitvorming voor de Versterking kon daarom daarop gebaseerd worden. Indiener laat na te onderbouwen waarom de berekeningen onjuist zouden zijn. Naast de beoordeling in het kader van de PAS is in de Passende Beoordeling ook een inhoudelijke beoordeling van het stikstofeffect opgenomen (zie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voor de uitgebreide tekst bijlage 8.31 van het bijlageboek). Uit deze beoordeling blijkt dat als gevolg van de Versterking er sprake is van een geringe toename van de permanente en tijdelijke stikstofdepositie. Uit de inhoudelijke beoordeling blijkt dat de stikstofdepositie als gevolg van de versterking zeer gering is gezien de hoeveelheid stikstof die planten nodig hebben, de aanwezige stikstofkringlopen, de daling van stikstofdepositie, de jaarlijkse fluctuatie en het reguliere beheer dat noodzakelijk is om verschillende habitattypen in stand te houden (zelfs als de kritische depositiewaarde niet wordt overschreden). Daarnaast is per Natura 2000-gebied ook gekeken naar de trend en de huidige kwaliteit. Uit deze beoordeling volgt dat als gevolg van de zeer geringe hoeveelheid stikstofdepositie van de versterking bij voorbaat een ecologisch merkbaar en meetbaar effect is uitgesloten. Voor zover agrariërs toch schade zouden lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
2	Indiener wil weten wat de gevolgen van de tijdelijke stikstofdepositie zijn op de ontwikkelingsruimte van de agrarische sector, ook in relatie tot de PAS.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen hiervoor bij onderdeel 1 van deze zienswijze is toegelicht.
3	Indiener wil toelichting ontvangen van de gevolgen van de nieuw aan te leggen natuur op de agrarische functies op aangrenzende gronden (nu en in de toekomst, ook wat betreft stikstofdepositie).	De realisatie van nieuwe natuur heeft geen relevant effect op agrarische percelen. De realisatie van natuur op de oeverdijk zal geen effect hebben op agrarische percelen, omdat de oude dijk als afscheiding zal functioneren. Daardoor zullen de waterstanden binnendijks niet wijzigen. Wat betreft de nieuwe weidevogelleefgebieden geldt dat deze vrijwillig worden gerealiseerd door boeren in de omgeving van de dijk (zoals toegelicht in het Plan voor compensatiemaatregelen, bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Bovendien worden die gebieden gerealiseerd aangrenzend aan reeds bestaande weidevogelleefgebieden, waardoor er wezenlijk gezien niet iets wijzigt. Wat betreft de stikstofdepositie wordt gewezen op hetgeen hiervoor is toegelicht bij onderdeel 1 van deze zienswijze.
4	Indiener wil duidelijkheid over het beheer en de inrichting van de dijk, vooroevers en oeverdijk. Deze gebiedsdelen kunnen van (negatieve) invloed zijn op broedmogelijkheden voor ganzen, schuilplaatsen van predatoren en de waterkwaliteit.	Wat betreft het beheer van de dijk wijzigt er niets ten opzichte van het huidige beheer. Voor de vooroevers geldt dat er beheer plaatsvindt dat gericht is op moerasontwikkeling met eventueel wat struikvorming. De oeverdijk vervult een rol in de natuurcompensatie. Voor de oeverdijk geldt dat HHNK verantwoordelijk is voor het beheer van de compensatieopgave. Ook als HHNK het beheer aan derden zou uitbesteden, blijft HHNK verantwoordelijk voor het beheer. Voor het realiseren van de compensatie is een overeenkomst met de provincie gesloten waarin de verplichtingen van HHNK omtrent realisatie en instandhouding zijn geregeld. Zowel de realisatie als het beheer van de oeverdijk wordt gefinancierd uit het projectbudget van de Markermeerdijken als onderdeel van de versterkingsopgave voor de Markermeerdijken. Hiermee is het beheer financieel gedekt. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 8.2.2.3

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden'. Het voornoemde betekent voor de door indiener genoemde effecten het volgende. Het is onduidelijk of indiener vreest dat de ganzen minder broedmogelijkheden zullen hebben, of juist vreest dat de broedmogelijkheden zullen toenemen. De wijzigingen in de broedmogelijkheden voor ganzen zijn daar waar relevant in de natuurtoetsen (bijlage 8.1, 8.2 en 8.3) omschreven. Voor schuilplaatsen van predatoren geldt dat indiener nalaat duidelijk te maken wat en welke soort exact wordt gevreesd. Mocht indiener op vossen doelen, dan geldt het volgende. De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. In aanvulling daarop is van belang dat bosjes of struweel niet worden gestimuleerd, terwijl vossen dit nodig hebben om ergens te kunnen verblijven. Vossen zijn bovendien territoriaal: het is niet simpelweg te stellen dat er een grote toename van vossen gaat zijn. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is niet sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie. Wat betreft de effecten op de waterkwaliteit geldt dat de Versterking in beginsel geen invloed heeft op de waterkwaliteit. Er worden geen milieuvreemde stoffen toegepast, de dijkversterking wordt uitgevoerd met schoon materiaal en daar waar de dijksloot landinwaarts wordt verplaatst, blijft deze de watergangen verbinden die loodrecht op de dijk liggen. Er ontstaan geen doodlopende watergangen. Bij het nieuwe tussenwater bij de oeverdijk worden in- en uitlaatduikers aangelegd zodat doorstroming plaatsvindt. Hierdoor wordt de groei van waterplanten gestimuleerd, waardoor de natuurlijke afbraak van nutriënten wordt vergroot en een goede waterkwaliteit behouden blijft. In paragraaf 8.2 van het Projectplan is een en ander uitgebreid toegelicht.
5	Indiener stelt dat de agrarische sector geen voorstander is van de meekoppelkans ecologisch maaibeheer.	Dit onderdeel wordt voor kennisgeving aangenomen, nu indiener nalaat te onderbouwen waarom zij geen voorstander is van ecologisch maaibeheer.
6	Indiener stelt dat de agrarische sector niet goed betrokken is bij de voorliggende beheeropties en pleit ervoor om de agrarische sector nauw te betrekken bij beheeropties.	Zoals hiervoor is toegelicht verandert er wat betreft het beheer met de Versterking niets wezenlijks. Er is daarom geen aanleiding om de agrarische sector hier specifiek voor dit project bij te betrekken. Uiteraard staat het de agrarische sector vrij via regulier overleg met HHNK van gedachten te wisselen over het beheer van dijken.
7	Indiener stelt dat de agrarische sector in het geheel geen nadeel mag ondervinden van de Versterking en in geval van nadeel gecompenseerd dient te worden.	In de eerste plaats wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. In aanvulling daarop wordt, voor zover bedrijven in de agrarische sector schade menen te lijden ten gevolge van de Versterking die redelijkerwijs niet voor hun rekening

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		behoort te blijven, gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
8	Indiener verzoekt om inzicht te krijgen op welke maatregelen worden genomen omtrent een goede en veilige bereikbaarheid van de agrarische gronden.	Voor informatie hierover wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
9	Indiener is tegen opoffering van landbouwgronden voor de Versterking. Indiener stelt dat uit de stukken niet duidelijk wordt welke alternatieven tot minder aantasting van agrarische functies leiden. Indiener wil weten waarom er niet meer voor een buitenwaartse versterking wordt gekozen.	Aan de keuze van het Voorkeursalternatief ligt uitgebreid onderzoek ten grondslag, waarbij alle effecten zijn beoordeeld en meegewogen. De effecten van ruimtebeslag op agrarische percelen zijn in het MER onderzocht en per module omschreven onder 'ruimtebeslag wonen en werken' (zie MER Deel B). Uitgangspunt is het ruimtebeslag op gronden in eigendom van derden zo klein mogelijk te houden. Dat geldt ook voor de agrarische gronden. Het is niet altijd mogelijk of wenselijk om te kiezen voor een buitenwaartse versterking. Zo kan er sprake zijn van binnenwaartse instabiliteit die moet worden opgeheven en waardoor de gewenste sterkte niet op andere wijze kan worden verkregen. Aan de hand van de projectdoelstellingen en de technische randvoorwaarden zijn alternatieven onderzocht en is per sectie een versterkingsoplossing gekozen (zie hierover uitgebreid hoofdstuk 4 van het Projectplan). Vervolgens is op meer detailniveau gekeken hoe deze oplossing exact wordt ingepast en heeft er zorgvuldig overleg plaatsgevonden met de betrokken eigenaren. Er is, zoals ook hiervoor al is toegelicht, geen sprake van een onaanvaardbare aantasting van de belangen van de agrarische sector.
10	Indiener verzoekt om helderheid te geven over nieuwe pachtcontracten welke mogelijk uitgegeven zullen worden.	Sommige delen van de dijk worden in de huidige situatie verpacht of uitgegeven met een gebruiksovereenkomst. Deze overeenkomsten worden beëindigd door HHNK tijdens de uitvoeringsfase. HHNK heeft de gebruikers hiervan al op de hoogte gesteld door HHNK. Uiterlijk drie maanden voor start van de uitvoering wordt de gebruiker geïnformeerd over de datum waarop de gebruiker het gebruik moet beëindigen. Na de Versterking wordt door HHNK beoordeeld of een verpachting of gebruiksovereenkomst wederom mogelijk is. In deze beoordeling wordt onder andere de toestand van de grasmat en de uitvoering van het onderhoud door de afdeling Beheer meegenomen. Bij hernieuwde ingebruikgeving is in principe het uitgangspunt dat de huidige gebruikers een vergelijkbare oppervlakte in gebruik terug krijgen. Afhankelijk van de vorm van het gebruik wordt een geliberaliseerde pachtovereenkomst of een gebruiksovereenkomst aangeboden. Hierbij wordt opgemerkt dat het hoogheemraadschap als grondeigenaar in beginsel vrij is om zijn gronden aan een ieder in gebruik te geven. Het grondbeleid van het hoogheemraadschap geeft echter aan dat de voorkeur uitgaat naar bedrijfsmatige agrariërs, onder andere vanwege hun kennis en ervaring. Gebruikers zijn middels een persoonlijke brief op de hoogte gesteld van het voorgaande.
11	Indiener stelt dat de uitvoerbaarheid van het project niet is aangetoond,	Het enkele feit dat nog niet alle benodigde gronden minnelijk zijn verworven, brengt niet mee dat het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	omdat er eerst op minnelijke wijze beschikking over de gronden verkregen moet worden alvorens besloten wordt om tot planvorming over te gaan.	project niet uitvoerbaar is. Indien minnelijke verwerving niet lukt, staan HHNK wettelijke instrumenten ter beschikking zoals het opleggen van een gedoogplicht of onteigening. Vanzelfsprekend wordt eerst geprobeerd de gronden minnelijk te verwerven, waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de grondeigenaren en gebruikers.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0094: Indiener 94 **Module Integraal, 01, 02**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
7	Voorts maakt indiener zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met de oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk liggen bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet-/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijft intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
13	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die worden gehanteerd binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
14	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
15	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
16	Voorts vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
17	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland.
18	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module (hoofdstuk 7 in het Projectplan). Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
19	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft indiener aan graag beter geïnformeerd willen worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
20	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn. Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure worden doorlopen bij de gemeente Hoorn.
21	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
22	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
23	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande	Bij module 2 is er gekozen voor een oeverdijk. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De waarden van de monumentale dijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	blijven hier weliswaar intact, maar het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal verdwijnen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. In paragraaf 2.4.1 van deze Nota wordt nader ingegaan op de cultuurhistorische waarde van de dijk. Als alternatief voor de oeverdijk stelt indiener voor het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen, door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever. Dit alternatief is echter geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt dan ook de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
24	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving, van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land. Ten aanzien van de samenwerking tussen de publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 37. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0095: Indiener 95 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus worden gerealiseerd. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust, maar ontworpen op basis van de meest actuele ontwerpmethodiek. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen de op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
17	Indiener licht toe dat de dijk inherent onderdeel uitmaakt van het dagelijks leven van de bewoners, onder meer als toegang naar (via de trappen in de dijk) hun steigers. Daarmee is de dijk onderdeel van de juridische constellatie van hun vastgoed. Dijkaanpassingen beïnvloeden het woongenot en de waarde van het onroerend goed. Door het ontbreken van duidelijke tekeningen is onduidelijk of de functie zoals hierboven beschreven, geborgd blijft. Middels duidelijke tekeningen en een symbolische pacht van 1 euro per jaar wilt indiener de bestaande situatie borgen en zo juridische stappen voorkomen.	Uit de tekeningen opgenomen in paragraaf 7.14 van het Projectplan en de 'Basiskaart met versterking' (bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) blijkt dat de Versterking niet op de percelen van indiener plaatsvindt en dat de functie als primaire kering ongewijzigd blijft. Verder is de dijk voor de bewoners toegankelijk en zij kunnen daarvan gebruik maken om van en naar hun steigers te gaan, daarop te recreëren en te verblijven, zoals dit ook geldt voor bijvoorbeeld wandelaars die gebruik maken van de wandelroute over de dijk. De Versterking brengt hierin geen verandering, de primaire kering is en blijft eigendom van HHNK. Er is daarom geen reden een 'exclusief recht' toe te kennen middels een (gebruiks)overeenkomst. Verder worden de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals steigers) in beginsel teruggeplaatst indien de overheid daarvoor een vergunning of ontheffing heeft verleend en deze geen waterstaatkundige belemmering vormen. Voor een verdere toelichting op het terugbrengen van de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals de steigers en trappen) wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Projectplan. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0096: LTO Noord vestiging Haarlem **Module Integraal, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de planvorming effecten heeft op de gronden die in gebruik zijn bij de agrarische sector: verlies aan areaal, (tijdelijke) toename van stikstof, veranderingen in de waterhuishouding en gevolgen voor de verkeersstructuur. Indiener verzoekt om de gevolgen van de ontwikkelingen in relatie tot de agrarische sector in beeld te brengen en suggereert om een landbouweffectrapportage uit te voeren. Indiener wil mogelijkheid hebben om hierop te reageren.	Voorafgaand aan de keuze van het ontwerp voor de Versterking zijn de effecten onderzocht en beoordeeld. De bij de realisatie van de Versterking betrokken belangen zijn afgewogen. Zo ook die van de agrarische sector. In paragraaf 11.1.2 van het Projectplan is ingegaan op de agrarische sector. Daaruit volgt dat er in totaal 5 ha met een agrarische bestemming benodigd is. Er wordt voornamelijk grasland geraakt. Met de betreffende eigenaren wordt overleg gevoerd. Het ruimtebeslag beïnvloedt de bereikbaarheid van de agrarische percelen niet. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar is voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan. De waterhuishouding blijft intact. Tijdens de uitvoeringsfase kunnen tijdelijke grondwaterpeilfluctuaties voorkomen bij lokale bemalingen. Deze bemalingen zijn zeer lokaal en indien onder het gewenste grondwaterpeil wordt gewerkt, is hiervoor een passende oplossing. Hierbij kan worden gedacht aan het plaatsen van damwanden om de bouwkuip of retourbemaling, zoals aangegeven in paragraaf 11.1.2 van het Projectplan. In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voor alle projecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, dus ook voor Versterking Markermeerdijken, stikstofruimte

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gereserveerd in segment 1 van het Programma (prioritaire projecten). Het project is opgenomen als 'Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam (planstudie); Dijkversterking Markermeerdijk Marken', projectnummer R2-061 in de Basisrapportage HWBP-2 van 26 september 2011 (zie Kamerstukken II 2011/12, 27 625, nr. 237). De stikstofuitstoot ten gevolge van de Versterking past binnen de gereserveerde ruimte van de PAS, en is dus al passend beoordeeld in de Passende Beoordeling die voor de PAS is opgesteld. Dat geldt voor eventuele effecten op alle gebieden. Zie paragraaf 3.2 van de Passende beoordeling voor de Versterking. De PAS heeft nog steeds rechtskracht. De besluitvorming voor de Versterking kon daarom daarop worden gebaseerd. Indiener laat na te onderbouwen waarom de berekeningen onjuist zouden zijn. Naast de beoordeling in het kader van de PAS is in de Passende Beoordeling ook een inhoudelijke beoordeling van het stikstofeffect opgenomen (zie voor de uitgebreide tekst bijlage 8.31 van het bijlageboek). Uit deze beoordeling blijkt dat als gevolg van de Versterking er sprake is van een geringe toename van de permanente en tijdelijke stikstofdepositie. Uit de inhoudelijke beoordeling blijkt dat de stikstofdepositie als gevolg van de versterking zeer gering is gezien de hoeveelheid stikstof die planten nodig hebben, de aanwezige stikstofkringlopen, de daling van stikstofdepositie, de jaarlijkse fluctuatie en het reguliere beheer dat noodzakelijk is om verschillende habitattypen in stand te houden (zelfs als de kritische depositiewaarde niet wordt overschreden). Daarnaast is per Natura 2000-gebied ook gekeken naar de trend en de huidige kwaliteit. Uit deze beoordeling volgt dat als gevolg van de zeer geringe hoeveelheid stikstofdepositie van de versterking bij voorbaat een ecologisch merkbaar en meetbaar effect is uitgesloten. Voor zover agrariërs toch schade zouden lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
2	Indiener wil weten wat de gevolgen van de tijdelijke stikstofdepositie zijn op de ontwikkelingsruimte van de agrarische sector, ook in relatie tot de PAS.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen hiervoor bij onderdeel 1 van deze zienswijze is toegelicht.
3	Indiener wil een toelichting op de gevolgen van de nieuw aan te leggen natuur voor de agrarische functies op aangrenzende gronden nu en in de toekomst (ook voor wat betreft stikstofdepositie).	De realisatie van nieuwe natuur heeft geen relevant effect op agrarische percelen. De realisatie van natuur op de oeverdijk zal geen effect hebben op agrarische percelen, omdat de oude dijk als afscheiding zal functioneren. Daardoor zullen de waterstanden binnendijks niet wijzigen. Wat betreft de nieuwe weidevogelleefgebieden geldt dat deze vrijwillig worden gerealiseerd door boeren in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		omgeving van de dijk (zoals toegelicht in het Plan voor compensatiemaatregelen, bijlage 8.30 van het Bijlagenboek). Bovendien worden die gebieden gerealiseerd aangrenzend aan reeds bestaande weidevogelleefgebieden, waardoor er wezenlijk gezien niet iets wijzigt. Wat betreft de stikstofdepositie wordt gewezen op hetgeen hiervoor is toegelicht bij onderdeel 1 van deze zienswijze.
4	Indiener wil duidelijkheid over het beheer en de inrichting van de dijk, vooroevers en oeverdijk. Deze gebiedsdelen kunnen van (negatieve) invloed zijn op broedmogelijkheden voor ganzen, schuilplaatsen van predatoren en de waterkwaliteit.	Wat betreft het beheer van de dijk wijzigt er niets ten opzichte van het huidige beheer. Voor de vooroevers geldt dat er beheer plaatsvindt dat gericht is op moerasontwikkeling met eventueel wat struikvorming. De oeverdijk vervult een rol in de natuurcompensatie. Voor de oeverdijk geldt dat HHNK verantwoordelijk is voor het beheer van de compensatieopgave. Ook als HHNK het beheer aan derden zou uitbesteden, blijft HHNK verantwoordelijk voor het beheer. Voor het realiseren van de compensatie is een overeenkomst met de provincie gesloten waarin de verplichtingen van HHNK omtrent realisatie en instandhouding zijn geregeld. Zowel de realisatie als het beheer van de oeverdijk wordt gefinancierd uit het projectbudget van de Markermeerdijken als onderdeel van de versterkingsopgave voor de Markermeerdijken. Hiermee is het beheer financieel gedekt. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 8.2.2.3 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden'. Het voornoemde betekent voor de door indiener genoemde effecten het volgende. Het is onduidelijk of indiener vreest dat de ganzen minder broedmogelijkheden zullen hebben, of juist vreest dat de broedmogelijkheden zullen toenemen. De wijzigingen in de broedmogelijkheden voor ganzen zijn daar waar relevant in de natuurtoetsen (bijlage 8.1, 8.2 en 8.3) omschreven. Voor schuilplaatsen van predatoren geldt dat indiener nalaat duidelijk te maken wat en welke soort exact wordt gevreesd. Mocht indiener op vossen doelen, dan geldt het volgende. De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. In aanvulling daarop is van belang dat bosjes of struweel niet worden gestimuleerd, terwijl vossen dit nodig hebben om ergens te kunnen verblijven. Vossen zijn bovendien territoriaal: het is niet simpelweg te stellen dat er een grote toename van vossen gaat zijn. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is niet sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie. Wat betreft de effecten op de waterkwaliteit geldt dat de Versterking in beginsel geen invloed heeft op de waterkwaliteit. Er worden geen milieuvreemde stoffen toegepast, de dijkversterking

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wordt uitgevoerd met schoon materiaal en daar waar de dijksloot landinwaarts wordt verplaatst, blijft deze de watergangen verbinden die loodrecht op de dijk liggen. Er ontstaan geen doodlopende watergangen. Bij het nieuwe tussenwater bij de oeverdijk worden in- en uitlaatduikers aangelegd zodat doorstroming plaatsvindt. Hierdoor wordt de groei van waterplanten gestimuleerd, waardoor de natuurlijke afbraak van nutriënten wordt vergroot en een goede waterkwaliteit behouden blijft. In paragraaf 8.2 van het Projectplan is een en ander uitgebreid toegelicht.
5	Indiener stelt dat de agrarische sector geen voorstander is van de meekoppelkans ecologisch maaibeheer.	Dit onderdeel wordt voor kennisgeving aangenomen, nu indiener nalaat te onderbouwen waarom zij geen voorstander is van ecologisch maaibeheer.
6	Indiener stelt dat de agrarische sector niet goed betrokken is bij de voorliggende beheeropties en pleit ervoor om de agrarische sector nauw te betrekken bij beheeropties.	Zoals hiervoor is toegelicht verandert er wat betreft het beheer met de Versterking niets wezenlijks. Er is daarom geen aanleiding om de agrarische sector hier specifiek voor dit project bij te betrekken. Uiteraard staat het de agrarische sector vrij via regulier overleg met HHNK van gedachten te wisselen over het beheer van dijken.
7	Indiener stelt dat de agrarische sector in het geheel geen nadeel mag ondervinden van de Versterking en in geval van nadeel gecompenseerd dient te worden.	In de eerste plaats wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. In aanvulling daarop wordt, voor zover bedrijven in de agrarische sector schade menen te lijden ten gevolge van de Versterking die redelijkerwijs niet voor hun rekening behoort te blijven, gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
8	Indiener verzoekt om inzicht te krijgen in welke maatregelen worden genomen omtrent een goede en veilige bereikbaarheid van de agrarische gronden.	Voor informatie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
9	Indiener is tegen opoffering van landbouwgronden voor de Versterking. Indiener stelt dat uit de stukken niet duidelijk wordt welke alternatieven tot minder aantasting van agrarische functies leiden. Indiener wil weten waarom er niet meer voor een buitenwaartse versterking wordt gekozen.	Aan de keuze van het Voorkeursalternatief ligt uitgebreid onderzoek ten grondslag, waarbij alle effecten zijn beoordeeld en meegewogen. De effecten van ruimtebeslag op agrarische percelen zijn in het MER onderzocht en per module omschreven onder 'ruimtebeslag wonen en werken' (zie MER Deel B). Uitgangspunt is het ruimtebeslag op gronden in eigendom van derden zo klein mogelijk te houden. Dat geldt ook voor de agrarische gronden. Het is niet altijd mogelijk of wenselijk om te kiezen voor een buitenwaartse versterking. Zo kan er sprake zijn van binnenwaartse instabiliteit die moet worden opgeheven en waardoor de gewenste sterkte niet op andere wijze kan worden verkregen. Aan de hand van de projectdoelstellingen en de technische randvoorwaarden zijn alternatieven onderzocht en is per sectie een versterkingsoplossing gekozen (zie hierover uitgebreid hoofdstuk 4 van het Projectplan). Vervolgens is op meer detailniveau gekeken hoe deze oplossing exact wordt ingepast en heeft er zorgvuldig overleg plaatsgevonden met de betrokken eigenaren. Er is, zoals ook hiervoor al is toegelicht, geen sprake van een onaanvaardbare aantasting van de belangen van de agrarische sector.
10	Indiener verzoekt om helderheid te geven over nieuwe pachtcontracten welke mogelijk uitgegeven zullen	Sommige delen van de dijk worden in de huidige situatie verpacht of uitgegeven met een gebruiksovereenkomst. Deze overeenkomsten

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	worden.	worden beëindigd door HHNK tijdens de uitvoeringsfase. HHNK heeft de gebruikers hiervan al op de hoogte gesteld. Uiterlijk drie maanden voor start van de uitvoering wordt de gebruiker geïnformeerd over de datum waarop de gebruiker het gebruik moet beëindigen. Na de Versterking wordt door HHNK beoordeeld of een verpachting of gebruiksovereenkomst wederom mogelijk is. In deze beoordeling wordt onder andere de toestand van de grasmat en de uitvoering van het onderhoud door de afdeling Beheer meegenomen. Bij hernieuwde ingebruikgeving is in principe het uitgangspunt dat de huidige gebruikers een vergelijkbare oppervlakte in gebruik terug krijgen. Afhankelijk van de vorm van het gebruik wordt een geliberaliseerde pachtovereenkomst of een gebruiksovereenkomst aangeboden. Hierbij wordt opgemerkt dat het hoogheemraadschap als grondeigenaar in beginsel vrij is om zijn gronden aan een ieder in gebruik te geven. Het grondbeleid van het hoogheemraadschap geeft echter aan dat de voorkeur uitgaat naar bedrijfsmatige agrariërs, onder andere vanwege hun kennis en ervaring. Gebruikers zijn middels een persoonlijke brief op de hoogte gesteld van het voorgaande.
11	Indiener stelt dat de uitvoerbaarheid van het project niet is aangetoond, omdat er eerst op minnelijke wijze beschikking over de gronden verkregen moet worden alvorens besloten wordt om tot planvorming over te gaan.	Het enkele feit dat nog niet alle benodigde gronden minnelijk zijn verworven, brengt niet mee dat het project niet uitvoerbaar is. Indien minnelijke verwerving niet lukt, staan HHNK wettelijke instrumenten ter beschikking zoals het opleggen van een gedoogplicht of onteigening. Vanzelfsprekend wordt eerst geprobeerd de gronden minnelijk te verwerven, waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de grondeigenaren en gebruikers.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0097: Indiener 97 **Module 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener constateert dat zijn perceel niet wordt genoemd wanneer wordt gesproken over de percelen Zeedijk 1, 2 en 2a (percelen waar lokaal maatwerk wordt toegepast) en verzoekt om zijn perceel ook te betrekken bij alle beoordelingen als een perceel met een bouwvlak, waar mogelijk vanaf eind 2018 of 2019 bouwwerkzaamheden plaatsvinden.	Indiener constateert dat in het Projectplan op verschillende plaatsen wordt gesproken over de percelen Zeedijk 1, 2 en 2a te Edam. Op deze percelen staan woningen dicht op de dijk, waardoor lokaal maatwerk moet worden toegepast. Dat is voor het perceel van indiener niet het geval. Op het perceel van indiener staat nog geen woning. Duidelijk is wel dat indiener voornemens is om op zijn perceel een woning te bouwen. In het bestemmingsplan De Broeckgouw is daarvoor een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Het Projectplan en de andere besluiten die ten grondslag liggen aan de Versterking, staan niet in de weg aan het toepassen van deze wijzigingsbevoegdheid. Artikel 8.5 van de regels van het bestemmingsplan De Broeckgouw bepaalt dat de minimum afstand van het bouwvlak tot de kant van de weg langs de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Zeedijk 47 meter dient te bedragen. Deze afstand is in het bestemmingsplan opgenomen vanwege het 'profiel van vrije ruimte' dat door HHNK is bepaald. Dit profiel betreft een ruimtereservering voor toekomstige dijkversterkingen. Binnen dit profiel geldt op grond van de Keur Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, artikel 3.2, tweede lid, een verbod om zonder watervergunning van het bestuur werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden. In tegenstelling tot voorheen is tegenwoordig een profiel van vrije ruimte opgenomen in de Keur, omdat de klimaatverandering maakt dat we zorgvuldig moeten omgaan met de ruimte nabij waterkeringen. Het profiel van vrije ruimte voorkomt dat toekomstige dijkversterkingen complexer of duurder dan noodzakelijk worden in verband met het steeds meer moeten toepassen van maatwerk bij aanwezige (nieuwe) bebouwing. Aangezien op het perceel van indiener nog geen woning staat en hier nu juist voorafgaand aan de bouw een profiel van vrije ruimte is vastgelegd om de Versterking mogelijk te maken, is er geen reden hier maatwerk toe te passen zoals op de door indiener genoemde percelen Zeedijk 1, 2, en 2a waar wel sprake is van bestaande bebouwing. Het profiel van vrije ruimte is naar aanleiding van de bouwplannen van indiener bepaald aan de hand van een maatwerkberekening, conform artikel 3.2, zesde lid juncto bijlage 2 van de keur (Overgangsregeling begrenzing profiel van vrije ruimte). De Versterking ter plaatse van het perceel van indiener betreft een binnenwaartse versterking, waarbij de berm wordt verhoogd en verbreed en de dijksloot wordt verplaatst. De ligging van de weg langs de Zeedijk wijzigt niet of nauwelijks. Omdat de as van de dijk hier niet wordt verplaatst, heeft de Versterking geen invloed op de grenzen van het profiel van vrije ruimte en dus ook niet op de bouwmogelijkheden die het huidige bestemmingsplan met de wijzigingsbevoegdheid biedt. De bouwmogelijkheid blijft derhalve ook na vaststelling van het Projectplan en de andere besluiten bestaan.
2	Indiener heeft van buren vernomen dat in module 9 een strook van 7 meter van de aan de weg grenzende percelen zal worden onteigend, vanwege de binnenwaartse dijkverzwaring.	De gekozen oplossing ter hoogte van het perceel van indiener is een binnenwaartse versterking. De keuze voor een binnenwaartse versterking ter plaatse van het perceel van indiener is resultaat van een zorgvuldige afweging van alle belangen. In het MER zijn twee alternatieven onderzocht. De milieueffecten van de alternatieven zijn beschreven in paragraaf 4.10.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). De overwegend binnenwaartse versterking is voor module 9 het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. Het is juist dat de binnenwaartse versterking voor een deel is voorzien op de gronden van indiener. Het gaat hier om een oppervlakte van circa 372 vierkante meter. Dat is aanvaardbaar in het licht van de doelstelling van het project. Het streven is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		erop gericht om de gronden minnelijk te verwerven. Indien niet tot minnelijke verwerving van de gronden kan worden gekomen, zal tot onteigening of het opleggen van een gedoogplicht op grond van de Waterwet worden overgegaan, waarbij volledige schadeloosstelling uitgangspunt is. Dit is nader toegelicht in paragraaf 5.7.5 van het Projectplan.
3	Indiener geeft aan dat als de plannen van de Provincie Noord-Holland met betrekking tot binnenwaartse dijkverzwaring gerealiseerd zouden gaan worden, zijn tuin slechts 4 meter diep zou zijn.	De voorziene woning van indiener hoeft door de Versterking niet 7 meter landinwaarts te worden gebouwd. Zoals reeds is toegelicht bij onderdeel 1 van deze zienswijze, heeft de binnenwaartse berm geen gevolgen voor de ligging van de as van de dijk en ook niet voor het profiel van vrije ruimte en de ligging van het bouwvlak zoals mogelijk gemaakt met de wijzigingsbevoegdheid in het bestemmingsplan. Wij hopen dat daarmee de zorg is weggenomen dat de woning landinwaarts moet worden verplaatst als gevolg van deze Versterking.
4	Indiener stelt schade te lijden, zoals waardevermindering van zijn eigendommen door minder privacy, als indiener zijn woning 7 meter landinwaarts moet bouwen als het perceel kleiner wordt. Indiener wenst dat de bestaande situatie gehandhaafd blijft.	Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 1 en 3 van deze zienswijze. Als de Versterking onverhoopt toch tot schade leidt, dan kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding op grond van artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet. Dit is nader toegelicht in paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
5	Indiener is tegen het ophogen van de weg voor zijn perceel en is van mening dat als de weg voor zijn perceel wordt opgehoogd, gelijktijdig zijn perceel op kosten van de provincie moet worden opgehoogd. Voorts is indiener tegen de ophoging van de dijk, omdat dit zicht belemmerend werkt vanaf de eerste etage gezien. De twee-onder-een-kap zal hoger gebouwd moeten worden om vanaf de eerste verdieping zicht te hebben over het Markermeer.	Binnen module 9 is sprake van de volgende veiligheidstekorten: de kruinhoogte van de dijk voldoet niet, binnenwaartse instabiliteit en de kwaliteit van de taludbekleding is onvoldoende. Het ophogen van de binnenberm is noodzakelijk om de stabiliteit te verbeteren. Door het ophogen van de binnenberm wordt de berm zo smal mogelijk gehouden. Alternatief zou zijn om de binnenberm lager te houden, maar te verbreden. Dat is onwenselijk, omdat de dijk dan dichter op bestaande woningen komt en meer gronden nodig zijn van aangrenzende percelen. De effecten van het ophogen van de binnenberm staan beschreven in paragraaf 4.10.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). Door het ophogen van de binnenberm scoort het aspect woonbeleving licht negatief (-). Dit is aanvaardbaar in het licht van de doelstelling van het project.
6	Indiener ontvangt graag een toelichting op de wijze waarop in module 9 ter hoogte van zijn perceel de dijkverzwaring gaat plaatsvinden.	Ter hoogte van het perceel van indiener is gekozen voor een binnenwaartse versterking. Daarbij worden de binnenberm en de kruin verhoogd. Deze gekozen oplossing is ook te zien op de Basiskaarten Versterking (bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) en is uitgebreid beschreven in paragraaf 7.9 van het Projectplan. Met indiener is contact opgenomen met de vraag of hij persoonlijk nog nadere toelichting wenst.
7	Indiener stelt zich op het standpunt dat voor een minder belastende variant dient	Binnen de Versterking wordt terughoudend omgegaan met het toepassen van constructieve

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	te worden gekozen, zoals ook in Warder zal gebeuren. Indiener geeft aan dat na een buitendijkse dijkverzwaring een damwand de beste oplossing is.	versterkingen, zoals een damwand. Een constructieve versterking kent een aantal nadelen. Deze nadelen staan beschreven in paragraaf 3.2.7 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten (bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur). Binnen module 9 staat een aantal woningen dicht op de dijk. Dat zijn de woningen op de percelen aan de Zeedijk 1, 2 en 2a. Bij deze woningen zal lokaal maatwerk worden toepast in de vorm van een damwand. Op het perceel van indiener staat echter geen woning. Door een binnenwaartse versterking wordt het bouwplan van indiener ook niet gefrustreerd, hetgeen is toegelicht bij onderdelen 1 en 3 van deze zienswijze. Bij het perceel van indiener wordt om deze reden niet voorzien in een constructieve versterking in de vorm van een damwand.
8	Indiener betwist dat sprake is van dermate waardevolle archeologische en cultuurhistorische geografische waarden in module 9, dat die waarden zouden prevaleren boven het bewonersbelang. Indiener wenst alsnog op de hoogte te worden gesteld van alle details die rond de besluitvorming hebben plaatsgevonden en wijst daarbij op de mogelijkheid van een buitenwaartse asverschuiving.	De gekozen oplossing voor module 9 is een overwegend binnenwaartse versterking en gedeeltelijke buitenwaartse versterking. Voor module 9 zijn in het MER twee alternatieven onderzocht, waaronder ook de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving. In paragraaf 4.10.2 'Effectbeschrijving module 9' van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) zijn de milieueffecten van de alternatieven beschreven. De gekozen oplossing scoort beter op cultuurhistorische waarden dan de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving. Zo leidt een overwegend buitenwaartse versterking tot het verdwijnen van een groot deel van de monumentale dijk. Met de gekozen oplossing blijven de monumentale dijk en de kenmerkende cultuurhistorische waarden behouden. Een nadere toelichting op deze afweging staat beschreven in paragraaf 4.3.9 van het Projectplan en paragraaf 4.10 van de Rapportage cultuurhistorie versterking Markermeerdijken (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). Het is daarom niet onredelijk dat HHNK kiest voor de binnenwaartse versterking.
9	Indiener is van mening dat uit de stukken niet blijkt welke waardevolle archeologische en cultuurhistorische geografische zaken aan de orde zijn gekomen die niet eerder bekend waren. Indiener wijst erop dat in het verleden is gesproken over een buitenwaartse dijkverzwaring.	De dijk behoort tot de Noorder IJ- en Zeedijken, die als beschermd provinciaal monument zijn aangewezen. De gekozen oplossing binnen module 9 - overwegend een binnenwaartse versterking - scoort beter voor wat betreft effecten op de cultuurhistorische waarden dan de door indiener genoemde buitenwaartse asverschuiving. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 8 van deze zienswijze. Voor een toelichting op het uitgevoerde archeologische onderzoek en de bevindingen daarvan wordt gewezen op paragraaf 6.6 van de Ruimtelijke Onderbouwing.
10	Indiener geeft aan bezwaar te hebben tegen het feit dat in het MER wel wordt gesproken over de dijk die dicht op de	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 7 en 8 van deze zienswijze.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bewoning komt in module 9, maar niet over het voor de hand liggende alternatief lokaal maatwerk, zoals een damwand.	
11	Indiener wenst van tevoren garanties te krijgen van de provincie Noord Holland dat indiener tijdens de werkzaamheden zijn perceel kan bereiken. Eventuele schade die indiener zou kunnen lijden als gevolg van de werkzaamheden zal indiener verhalen op de provincie Noord-Holland.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.9 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar is voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Voor zover indiener toch schade zou lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
12	Indiener geeft aan recht te hebben op een nadere technische en archeologische onderbouwing van het feit waarom in geval van module 9 een buitendijkse verzwaring of damwand niet de beste oplossing zou zijn.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij de vorige onderdelen van deze zienswijze.
13	Indiener geeft aan dat het voor hem van cruciaal belang is dat zijn perceel onverminderd goed bereikbaar blijft wanneer er gebouwd gaat worden op zijn perceel.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 11 van deze zienswijze.
14	Indiener geeft aan dat het van cruciaal belang is dat wanneer er mogelijke grondwaterpeilfluctuaties voorzienbaar zijn, indiener goed op de hoogte wordt gehouden. Indiener wenst als gesprekspartner te worden beschouwd en wil deugdelijk op de hoogte worden gehouden.	De effecten van de binnenwaartse versterking binnen module 9 op de grondwaterstanden staan beschreven in paragraaf 4.10.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek). De binnenwaartse versterking heeft geen invloed op de grondwater(stromen). Het effect is als neutraal (0) beoordeeld. De gekozen oplossing is beperkt gewijzigd ten opzichte van het alternatief dat in het MER is onderzocht, in die zin dat bij bestaande woningen damwanden worden geplaatst. Dit is echter niet aan de orde voor het perceel van indiener en leidt derhalve niet een andere conclusie voor wat betreft grondwater ter plaatse van zijn perceel.
15	Indiener verzoekt om het geluid vanaf de openbare weg te beperken, door de maximum snelheid te beperken (30 km/uur). Indien dat niet mogelijk is, dan verzoekt indiener dat gebruik gemaakt dient te worden van geluiddempend asfalt en 'hobbels' om het geluid en de snelheid van het verkeer te dempen.	De geluidsbelasting vanwege de Zeedijk op bestaande woningen is zorgvuldig onderzocht. Daarbij wordt opgemerkt dat op het perceel van indiener nog geen woning is gebouwd. Aan de Zeedijk liggen wel 7 bestaande woningen die maatgevend zijn voor het akoestisch onderzoek (bijlage 7.2 van het Bijlagenboek). De geluidbelastingen op de gevel van deze woningen als gevolg van het verkeer op de Zeedijk in 2016 (huidige situatie) en in 2031 (10 jaar na aanpassing van de weg) zijn opgenomen in bijlage 3 van het akoestisch onderzoek (bijlage 7.2 van het Bijlagenboek). De geluidbelasting overschrijdt bij géén van deze woningen de voorkeurswaarde van 48 dB in 2031. Er is daarom geen sprake van een reconstructie als bedoeld in de Wet geluidhinder. De door indiener genoemde maatregelen zijn derhalve niet aan de orde.
16	Indiener kondigt alvast aan dat indiener aanspraak zal maken op vergoeding van geleden en/of nog te lijden schade.	Uit de beantwoording van de eerder genoemde onderdelen van de zienswijze blijkt dat voldoende rekening is gehouden met de belangen van indiener. Als de Versterking onverhoopt toch tot schade leidt, dan kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding op grond van artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
17	Indiener verzoekt om op de hoogte te worden gehouden van alle relevante feiten en omstandigheden en eventuele andere op de aanvraag te nemen besluiten die	Wij streven ernaar om indiener op de hoogte te houden van alle vervolgstappen. Voor algemene informatie kan indiener altijd terecht op www.markermeerdijken.nl.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	relevant kunnen zijn. Voorts verzoekt indiener om alsnog een gesprek in te plannen.	Mocht indiener in een persoonlijk gesprek meer toelichting willen, dan is dit mogelijk. Wij nodigen indiener graag uit op het kantoor van de Alliantie.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken		

Zienswijze ZW-0098: Indiener 98 **Module Integraal, 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vreest dat de fietspaden in het plan tot gevaarlijke verkeerssituaties zullen leiden. voornamelijk bij het zwembad van Warder. Dit heeft te maken met het ontstaan van een kruising en het combineren van het wandelpad met het fietspad.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is in een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
2	Indiener stelt dat er sprake is van ongelijke behandeling van aanwonenden omdat voor het dorp van Uitdam voor maatwerk gekozen is die veel minder ingrijpend is, terwijl er voor de overige aanwonenden en de bewoners van Warder geen voorkeursbehandeling geldt.	Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
3	Indiener ervaart overlast door de werkzaamheden omdat de fietsroute van Warder naar Hoorn langs de dijk jarenlang ontoegankelijk zal zijn.	Als gevolg van de werkzaamheden zal de fietsroute van Warder naar Hoorn circa 700 meter langer zijn dan de huidige route is. Voorafgaand aan de uitvoeringsfase wordt een Verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid staat beschreven. Tijdens de uitvoering worden deze maatregelen periodiek geëvalueerd en waar nodig wordt in overleg met de betrokkenen gezocht naar een passende

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		maatregel. Een en ander wordt afgestemd met de lokale wegbeheerder(s), hulpdiensten en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving.
4	Indiener stelt dat het effect van de grote asverschuiving van het dijklichaam op de bodemgesteldheid, grondwaterstand, nabijgelegen bebouwing (m.n. fundering) onbekend is. Over de weigering de risicoanalyse te verstrekken stelt indiener dat het niet zo kan zijn dat de belangen van de Alliantie boven die van de omwonenden gesteld worden. Indiener maakt zich zorgen over de veiligheid en de effecten van de ongekend grootschalige grondverzetwerkzaamheden op grondwaterstand en stabiliteit van de bodem.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. Wat betreft de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener wijst op de natuurlijke (schelpen)stranden en de vele recreatiemogelijkheden rondom Warder, waarbij de aanwezige steigers de toegang tot het water vergemakkelijken. Indiener wil weten wat daarvoor de gevolgen van de Versterking zijn en vraagt of de, ook niet vergunde, steigers worden teruggeplaatst, of de opgangen op de dijk in aantal en spreiding terugkomen, of het mogelijk blijft om na voltooiing van de Versterking steigers te plaatsen en of het Markermeer ook zonder steiger toegankelijk blijft.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Wat betreft de strandjes geldt dat in paragraaf

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		8.3.2.5 van het Projectplan volgt welke strandjes worden geraakt door de Versterking en dat alle geraakte strandjes worden teruggebracht.
6	Indiener heeft ideeën om de verkeersveiligheid aan te pakken door het fietspad binnendijks te houden of geheel achterwege te laten mocht dit mogelijk zijn. Daarnaast ziet indiener mogelijkheden om bestaande knelpunten in de verkeersveiligheid aan te pakken, en wijst op de zeer gevaarlijke situatie ter hoogte van IJsselmeerdijk 23 te Warder op dagen dat de wind gunstig is voor kitesurfers (omdat er dan veel auto’s langs de smalle, bochtige dijk geparkeerd staan en surfers met zware spullen over het overgebleven deel van de weg lopen).	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 1. In aanvulling daarop is van belang dat het aanpakken van bestaande knelpunten in de verkeersveiligheid geen onderdeel is van de Versterkingsopgave. Wel wordt in het kader van de realisatie van de Versterking voorafgaand aan de uitvoeringsfase een Verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. Verkeersveiligheid tijdens de uitvoering is bij het opstellen van het Verkeersplan een nadrukkelijk aandachtspunt.
7	Indiener wijst erop dat minder ingrijpende alternatieven terzijde zijn geschoven waaronder het plan van ingenieur Spaargaren en het concept 'Bewezen sterkte'. Nut en noodzaak is onvoldoende aangetoond.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven, inclusief het plan Spaargaren (Pompen in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op nut en noodzaak. Verder wordt daarvoor gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
8	Indiener acht al met al de noodzaak twijfelachtig en onvoldoende bewezen. De samenwerking met de Alliantie heeft dat er niet beter op gemaakt, omdat deze belang heeft bij een zo groot mogelijke schaal van grondverzetoperaties.	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig ingegaan op nut en noodzaak van de Versterking. In dit kader wordt ook gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Vanwege omgang met diverse onzekerheden (Dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen. Daarnaast is aan het projectplan toegevoegd dat de talrijke 'informele' strandjes, die geen officiële zwemwaterlocatie zijn, na de uitvoering van de werkzaamheden weer als strandje worden hersteld		

Zienswijze ZW-0099: Wandeloverleg Noord-Holland en Stichting Wandelnet — **Module Integraal, 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 09, 10, 11, 12, 13, 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener heeft de voorkeur voor halfverharding van de wandelpaden. Pleit voor onverharde graspaden in het buitengebied. Indiener hoopt dat de weergave van de planuitvoering in tabel 6 van hoofdstuk 4 van het ontwerp Projectplan maatgevend blijft, met name waar het graspaden betreft.	Uitgangspunt is een graspad op de kruin van de dijk. Daar waar het wandelpad gecombineerd wordt met het fietspad, wordt asfaltverharding toegepast. Verder geldt dat daar waar reeds een verhard wandelpad op de kruin aanwezig is in de huidige situatie (bijvoorbeeld bij Broeckgouw), dit in de nieuwe situatie ook verhard wordt teruggebracht. Op sommige locaties wordt vanwege technische eisen die aan de dijkbekleding worden gesteld voor asfalt gekozen, omdat vanwege de dijkveiligheid en overslagdebiet een gesloten verharding moet worden gerealiseerd. In tabel 6 van het Projectplan is beschreven wat waar wordt gerealiseerd. Daarbij zijn de uitgangspunten van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) in acht genomen.
2	Indiener stelt dat de maatgevende profielen van module 6, 9 en 10 ruimte bieden voor gescheiden paden voor fietsers en wandelaars.	De kruinbreedte van module 6 van dijkpaal tot 27+50 tot dijkpaal 39 en module 9 vanaf dijkpaal 15 welke doorloopt in module 10 tot dijkpaal 24 is 3,8 m, deze breedte is voldoende om een gecombineerd fiets- en voetpad te realiseren. Volgens de landelijke richtlijnen (CROW) is de ideale breedte van een tweezijdig fietspad 2,5 m tot 3,0 m. Een kruin van 3,8 meter houdt in dat we een fietspad van 2,5 m breed kunnen aanleggen, waarnaast een wandelpad van 0,3 m gerealiseerd kan worden. Dan blijft er aan beide zijden van de verharding ruimte voor 0,5 m berm over. Totaal komt dit neer op 3,8 m, wat de minimaal

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		benodigde breedte is voor een gecombineerde fiets- en voetpad. Als er wordt gekozen voor een losliggend voetpad, dient de kruin te worden verbreed. Voor een losliggend voetpad is binnen deze profielen geen ruimte. Bij module 9 van dijkpaal 3 tot dijkpaal 15 wordt het voetpad op dezelfde locatie teruggebracht, namelijk op de kruin van de dijk. Fietsers kunnen gebruik maken van de weg. Dus hier is een gescheiden fiets- en voetpad aanwezig Bij module 10 van dijkpaal 24 tot 29 op Noordeinde, kunnen fietsers gebruik maken van de weg en is er een trottoir aanwezig voor voetgangers, deze komen op dezelfde locatie als in de huidige situatie.
3	De met fietsers gedeelde geasfalteerde paden kunnen volgens indiener leiden tot onaangename en onveilige situaties. Het geven van een andere kleur aan de loopstrook is volgens indiener geen afdoende maatregel. Indiener vraagt of het mogelijk is een loopstrook aan te leggen, met bij voorkeur halfverharding, gescheiden van het fietspad door een onverharde tussenstrook van een halve meter. Indiener noemt een gecombineerd pad volledig in halfverharding als ander alternatief.	Uitgangspunt is dat de uitstraling van de infrastructuur ingetogen, rustig en eenduidig is, waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende grijstinten voor de asfaltverharding van de rijwegen en fietspaden. Een loopstrook, uitgevoerd in halfverharding en gescheiden van het fietspad door een onverharde tussenstrook, kan niet worden aangelegd. Vanwege de waterveiligheid moet de bekleding erosiebestendig zijn; de doorgaande fiets- en wandelverbinding wordt zodoende uitgevoerd in asfaltverharding. Ook de uitvoering van het gecombineerde wandel- en fietspad op de kruin van de dijk als halfverharding is vanwege de waterveiligheid niet mogelijk. Dit geldt eveneens voor een loopstrook.
4	Indiener stelt voor op gedeelde fiets- en wandelpaden een op recreatie aangepast verkeersregime in te stellen met voorrang voor het trager en kwetsbaarder verkeer. Indiener stelt de volgende bebording voor: 'wandelpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	De doorgaande fiets- en wandelverbinding is bedoeld voor zowel fietsers als wandelaars, zonder rangorde. Op de plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd zijn, zullen verkeersborden geplaatst worden. De concrete uitvoering van onder meer de bebording wordt nog nader uitgewerkt.
5	Indiener pleit voor halfverhard voetpad in module 1.	Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Deze verbinding komt op de buitenberm te liggen, ruim onder de kruin van de dijk. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls. Dit sluit aan bij de doelstelling van de gemeente Hoorn, de provincie Noord-Holland en het recreatieschap om met de dijkversterking ook andere beleidsdoelen te realiseren. Het voetpad op de kruin van de dijk blijft gehandhaafd, en zal vanwege de stedelijke context verhard worden uitgevoerd.
6	Indiener stelt dat in module 1 op de buitenberm voldoende ruimte lijkt voor scheiding van fietsers en wandelaars met ieder eigen stroken. Indiener vindt halfverharding van de voetgangersstrook in een stedelijke omgeving wenselijk, alsmede een tussenstrook.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 5 van deze zienswijze is opgemerkt. Als aanvulling hierop geldt dat halfverharding en onverharde stroken vooral in het buitengebied worden toegepast, in situaties waar de waterveiligheid dit toestaat. Vanwege de stedelijke context wordt het wandelpad verhard uitgevoerd. Daarbij komt dat de bekleding

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		erosiebestendig moet zijn, halfverharding, alsmede een onverharde tussenstrook, zijn in deze situatie dan ook niet mogelijk. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn. Dit geldt ook voor de type afscheiding tussen het fiets- en wandelpad op de berm.
7	Indiener stelt dat er in module 1 passende verkeersregels moeten worden gesteld ('voetpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'), als er wordt gekozen voor uitvoering zonder tussenstrook. Tevens stelt indiener wanner er in module 2 voor een gecombineerd recreatief pad voor fietsers en wandelaars wordt gekozen moeten dat er passende verkeersregels worden opgesteld: 'wandelpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	Verwezen wordt naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
8	Indiener pleit voor onverhard wandelpad in module 3. Tevens pleit indiener voor scheiding van wandelaars en fietsers en is van mening dat in module 3 hier voldoende ruimte voor is.	Het huidige onverharde wandelpad op de kruin van de Westfriese Omringdijk blijft behouden. Daarnaast wordt er een gecombineerd fiets- en wandelpad gerealiseerd op de kruin van de oeverdijk - uitgezonderd tussen dijkpaal 34 en 46 waar de oeverdijk wordt ingericht voor natuur. Het gecombineerde fiets- en wandelpad gaat hier met een verbinding terug naar de Westfriese Omringdijk. Fietsers maken tussen dijkpaal 34 en 46 gebruik van een fietsstrook op de rijbaan, wandelen kan daar op de kruin van de Westfriese Omringdijk. Daarnaast is het mogelijk om van een onverhard wandelpad in het buitentalud van de oeverdijk - tussen de Galgenbocht (dijkpaal 23 en dijkpaal 34) gebruik te maken.
9	Indiener stelt dat de weergave op de kaart van de projectbeschrijving afwijkt van het maatgevend profiel HE-2 en HE-4 (module 3) op dezelfde beschrijving.	Indiener merkt terecht op dat de weergave afwijkt. De weergave op de kaart van de Projectbeschrijving per Modulefactsheet correspondeerde niet met het maatgevend profiel HE-2 en HE-4 op dezelfde Projectbeschrijving per Module.factsheet. Dit is inmiddels aangepast.
10	Indiener stelt dat bij gemaal Westerkogge en het aansluitende fietspad de suggestie wordt gewekt dat het fietspad ten zuiden hiervan over de kruin gaat lopen van de huidige dijk en vindt dit niet wenselijk. Indiener stelt dat de kruin van de dijk te smal is om een wandeltraject en een fietspad te herbergen. Indiener stelt dat het uitgangspunt moet zijn om bestaande wandelgelegenheid te handhaven.	Het gecombineerde wandel- en fietspad ten zuiden van gemaal Westerkogge loopt over de kruin van de oeverdijk. Daarnaast blijft het huidige onverharde wandelpad op de kruin van de Westfriese Omringdijk behouden.
11	Indiener stelt dat vanwege het feit dat het oeverdijkgebied in module 3 ten zuiden van de brug bestemd is voor natuur een fietspad naar de weg onderlangs de bestaande dijk de enige oplossing is.	Net als in de huidige situatie zullen fietsers na de Versterking tussen dijkpaal 34 en 46 gebruik maken van een fietsstrook op de rijbaan. Er zal geen apart fietspad worden aangelegd.
12	Indiener pleit voor een gecombineerd of	Het huidige onverharde wandelpad op de kruin van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gescheiden fiets- en wandelpad als verbinding tussen de oeverdijk en gemaal Westerkogge in module 3. Indien voor een gecombineerd recreatief pad voor fietsers en wandelaars wordt gekozen moeten er volgens indiener passende verkeersregels worden opgesteld: 'voetpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	de Westfriese Omringdijk blijft behouden. Er is een gecombineerd fiets- en wandelpad voorzien op de kruin van de oeverdijk, vanaf de Galgenbocht tot aan dijkpaal 34. Bovendien is het mogelijk om te wandelen op het buitentalud van de oeverdijk, middels een onverhard wandelpad, tussen de Galgenbocht en dijkpaal 34. Bij dijkpaal 34 gaat het gecombineerde fiets- en wandelpad middels een verbinding terug naar de Westfriese Omringdijk. Fietsers maken tussen dijkpaal 34 en 46 gebruik van een fietsstrook op de rijbaan, wandelen kan hier op de kruin van de Westfriese Omringdijk. De oeverdijk wordt hier ingericht voor natuur en is niet toegankelijk. Ter hoogte van het gemaal Westerkogge gaat de fietsverbinding terug naar de kruin van de Westfriese Omringdijk en door naar de kruin van de oeverdijk. De oeverdijk en het voorland ten zuiden van gemaal Westerkogge zijn wel toegankelijk voor recreanten. Met betrekking tot de bebording op plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd worden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
13	Indien het pad op de oeverdijk naar de brug bij gemaal Westerkogge enkel voor fietsers wordt bestemd, dan is volgens de indiener ter plaatse van dijkpaal 42 een extra voetgangersbrug wenselijk van de oeverdijk naar het voetpad op de bestaande dijk in module 3.	Er is een gecombineerd fiets- en wandelpad voorzien op de kruin van de oeverdijk, vanaf de Galgenbocht tot aan dijkpaal 34. Bij dijkpaal 34 gaat het gecombineerde fiets- en wandelpad middels een verbinding terug naar de Westfriese Omringdijk. Fietsers maken tussen dijkpaal 34 en 46 gebruik van de rijbaan, wandelen kan hier op de kruin van de Westfriese Omringdijk. De oeverdijk wordt hier ingericht voor natuur en is niet toegankelijk. Een extra voetgangersbrug ter hoogte van dijkpaal 42 is dan ook niet nodig. Ter hoogte van het gemaal Westerkogge gaat de fietsverbinding terug naar de kruin van de Westfriese Omringdijk en door naar de kruin van de oeverdijk. De oeverdijk en het voorland ten zuiden van gemaal Westerkogge zijn wel toegankelijk voor recreanten.
14	Indiener wenst een onverhard wandelpad voor module 4 en een wandelpad van gras voor module 5, 11 en 12.	In modules 4, 5, 11 en 12 wordt het onverhard wandelpad op de kruin van de dijk teruggebracht. Dit wandelpad wordt onverhard, in gras, uitgevoerd. Daarnaast wordt het nu mogelijk om in module 4 in de buitenteen van de dijk te lopen, op het voorland.
15	Indiener pleit voor een vrijliggende fietsstrook van dijkpaal 61 tot dijkpaal 74 in module 4.	Tussen dijkpaal 61 en 74 is er niet over de gehele lengte van het traject voldoende ruimte voor een vrijliggende fietsstrook naast de rijweg. Afwisselend wel en geen fietsers op de rijbaan zorgt voor onduidelijkheid voor zowel automobilist als fietser. Ook wanneer er een niet verplicht vrijliggend fietspad naast de rijbaan zou worden gerealiseerd, leidt dit tot onduidelijke en onveilige verkeerssituaties. De fietser mag dan namelijk zowel op het fietspad als op de rijbaan fietsen. Daarnaast is in verband met de beperkte verkeersbewegingen van auto's op dit traject vanuit verkeersveiligheid een vrijliggend fietspad niet noodzakelijk.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
16	Indiener is tegen een gecombineerd pad voor wandelaars en fietsers in module 6 en stelt dat er ruimte is voor een vrijliggend fietspad aan de binnenkant van de dijk, tussen de weg en de dijk of westelijk van de weg.	In module 6 liggen de paden van de doorgaande fiets- en wandelverbinding gescheiden van elkaar tussen dijkpaal 40 en 47, de locatie waar het fietspad op het voorland is gesitueerd. Ter hoogte van het kruispunt Warder wordt het wandelpad met het fietspad gecombineerd op de kruin van de dijk. Bij de afweging voor de ligging van het fietspad zijn ook de afwisseling voor de fietser - afwisseling tussen berm, kruin of voorland en de verkeersveiligheid - meegenomen. Ook fietsers wordt de mogelijkheid geboden om op de kruin van de dijk te fietsen. Daarnaast is het mogelijk om te fietsen op de rijbaan. Wanneer er een niet verplicht vrijliggend fietspad naast de rijbaan zou worden gerealiseerd, leidt dit tot onduidelijke en onveilige verkeerssituaties. De fietser mag dan namelijk zowel op het fietspad als op de rijbaan fietsen.
17	Indiener wenst een wandelpad van gras in module 7 en stelt dat gezien de maatgevende profielen op veel plaatsen aan de landkant van de dijk er veel ruimte lijkt naast de rijweg. Indiener stelt voor om een vrijliggend fietspad hier aan te leggen.	In module 7 is het mogelijk om te fietsen op de rijbaan. Wanneer er een niet verplicht vrijliggend fietspad tussen de dijk en de rijbaan zou worden gerealiseerd, leidt dit tot onduidelijke en onveilige verkeerssituaties. De fietser mag dan namelijk zowel op het fietspad als op de rijbaan fietsen. Ten behoeve van de continuïteit van het wegbeeld in Zeevang is zodoende gekozen voor één oplossing, namelijk fietsen op de rijbaan. Daarnaast zou een fietspad aan de buitenzijde van de dijk een negatief effect hebben op de natuur, te weten het Natura 2000 Markermeer & IJmeer.
18	Indiener is vanuit het oogpunt van veiligheid en belevingskwaliteit tegen gecombineerd wandel- en fietspad tussen dijkpaal 15 en dijkpaal 21 in module 9. Indiener stelt dat gezien het maatgevend dwarsprofiel tussen de dijk en de rijweg voldoende ruimte beschikbaar lijkt vrij te komen voor een vrijliggend fietspad. De kruin van de dijk kan vervolgens voor voetgangers worden gehouden. Indien voor een gecombineerd pad voor fietsers en wandelaars wordt gekozen moeten er volgens indiener passende verkeersregels worden opgesteld: 'voetpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	In module 9 wordt fietsers de mogelijkheid geboden om op de kruin van de dijk te fietsen. Daarnaast is het vanuit verkeersveiligheid niet wenselijk om de gecombineerde fiets- en wandelverbinding te scheiden. Op de kruin is geen ruimte om een onverharde strook tussen fiets- en wandelpad aan te leggen. Op de berm zou over een afstand van 700 meter ruimte zijn om een vrijliggend fietspad aan te leggen, echter zou dit dan om een niet verplicht fietspad gaan. De fietser mag dan zowel op de rijbaan als op het fietspad fietsen. Dit zorgt voor een onveilige situatie. Met betrekking tot de bebording op plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd worden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
19	Indiener is vanuit het oogpunt van veiligheid en belevingskwaliteit tegen gecombineerd wandel- en fietspad tussen dijkpaal 21 en dijkpaal 24 in module 10. Indiener pleit voor gescheiden wandel- en fietspad indien mogelijk. Indien voor een gecombineerd pad voor fietsers en wandelaars wordt gekozen moeten er volgens indiener passende verkeersregels worden opgesteld: 'voetpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	De doorgaande fiets- en wandelverbinding in module 10 wordt gecombineerd op de kruin van de dijk aangelegd. Dit is gelijk aan de bestaande situatie, ook nu is het mogelijk om op de kruin van de dijk te fietsen en te wandelen. Op de kruin is geen ruimte om een onverharde strook aan te leggen. De fiets- en wandelverbinding is bedoeld voor fietsers en wandelaars, al is het fietspad niet verplicht. Fietsen mag ook op de rijbaan. Met betrekking tot de bebording op plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd worden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
20	Indiener pleit vanuit het oogpunt van veiligheid en belevingskwaliteit om	Hoewel de Versterking bijdraagt aan een brede berm aan de buitenzijde van de dijk en er

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	tussen dijkpaal 24 en dijkpaal 29 in module 10 het voetpad iets verder van de weg te leggen met een tussenstrook van minimaal 1 meter t.o.v. de fietsstrook tegen gecombineerd wandel- en fietspad.	zodoende ruimte vrijkomt, is in het Projectplan opgenomen dat vanaf dijkpaal 24 een weg gecombineerd met fietspad op de berm aan de binnenzijde van de dijk wordt gerealiseerd. Dit blijft gelijk aan de bestaande situatie: fietsers maken gebruik van de weg, voetgangers van het trottoir ernaast.
21	Indiener pleit voor een gescheiden wandel- en fietspad tussen dijkpaal 66 en dijkpaal 72 in module 13. Indiener pleit bovendien voor een vrijliggend fietspad tussen de dijk en de rijweg en pleit voor een wandelpad van gras op de kruin van de dijk. Indien voor een gecombineerd pad voor fietsers en wandelaars wordt gekozen moeten er volgens indiener passende verkeersregels worden opgesteld: 'voetpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'.	De bestaande voorziening zal worden teruggebracht. Het blijft ook voor fietsers mogelijk om op de kruin van de dijk te fietsen. Bij de afweging voor de ligging van het fietspad zijn ook de afwisseling voor de fietser - afwisseling tussen berm, kruin of voorland en de verkeersveiligheid - meegenomen. Ook fietsers wordt de mogelijkheid geboden om op de kruin van de dijk te fietsen. Daarnaast is het mogelijk om te fietsen op de rijbaan. Wanneer er een niet verplicht vrijliggend fietspad naast de rijbaan zou worden gerealiseerd, leidt dit tot onduidelijke en onveilige verkeerssituaties. De fietser mag dan namelijk zowel op het fietspad als op de rijbaan. Met betrekking tot de bebording op plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd worden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze.
22	Waar tussen dijkpaal 81 en dijkpaal 141 in module 15 sprake is van een gecombineerd recreatief pad voor fietsers en wandelaars, zijn gescheiden paden voor fietsers, respectievelijk wandelaars, wenselijk. Waar sprake is van een gecombineerd recreatief pad voor wandelaars en fietsers moeten er volgens indiener passende verkeersregels worden opgesteld: 'wandelpad, fietsers gedoogd, brommers verboden'. Indiener gaat er vanuit dat dijktrappen terug komen op de plekken waar die nu ook zijn. Een extra trap is gewenst bij dijkpaal 115 in verband met de aanhakende wandelroute.	In module 15 is gekozen voor een gecombineerd fiets- en wandelpad. Bij de afweging voor de ligging van het fietspad zijn ook de afwisseling voor de fietser - afwisseling tussen berm, kruin of voorland en de verkeersveiligheid - meegenomen. Ook fietsers wordt hier de mogelijkheid geboden om op de kruin van de dijk te fietsen. Daarnaast is het mogelijk om te fietsen op de rijbaan. Het fietspad is immers niet verplicht. Met betrekking tot de bebording op plaatsen waar het fietspad en het wandelpad gecombineerd worden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is opgemerkt bij onderdeel 4 van deze zienswijze. De wens voor een extra dijktrap zal worden meegenomen in de afweging. Bij het uitvoeringgereed maken van het ontwerp wordt bepaald of bij dijkpaal 115 een dijktrap wenselijk is.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze zijn het maatgevende profiel van sectie HE-2, het maatgevende profiel van sectie HE-4 en de overzichtskaart aangepast in de Projectbeschrijving per module in paragraaf 7.4 van het Projectplan.		

Zienswijze ZW-0100: Indiener 100 **Module 09**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat alle bewoners in module 9 van mening zijn dat een buitenwaartse versterking de meest gewenste oplossing is. Bij het bepalen van het Voorkeursalternatief is geen rekening gehouden met draagvlak en wensen van de bewoners.	In module 9 is gekozen voor een binnenwaartse versterking met kruinverhoging bij sectie EA-1B en een buitenwaartse asverschuiving bij sectie EA-2A. De binnenwaartse versterking is ook het Meest Milieuvriendelijke Alternatief voor deze locatie. Dat komt omdat met deze oplossing er minder negatieve effecten optreden op archeologie en cultuurhistorie. Voor een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitgebreide toelichting op de keuze wordt gewezen op paragraaf 4.3.9 van het Projectplan. Omdat bij de keuze van het Voorkeursalternatief meer aspecten dan woonbeleving e.d. spelen, kan niet altijd volledig rekening worden gehouden met draagvlak en wensen van bewoners.
2	Indiener is het niet eens met de gekozen oplossing omdat het aangezicht van het landschap aangetast zal worden. Er is namelijk geen rekening gehouden met de huidige kronkelige en vlakke weg, die in het nieuwe plan verhoogd gaat worden. Indiener geeft aan dat in de nieuwe situatie een zeer glooiende weg ontstaat met stukken waar de weg hoger en lager komt te liggen.	Dat het aangezicht van het landschap ter plaatse van de Versterking verandert is onontkoombaar. Bij de Versterking moeten daarom keuzes worden gemaakt ten aanzien van het Voorkeursalternatief, het ontwerp en wat van de bestaande waarden behouden kan of moet blijven. Door de Provincie Noord-Holland, het Rijk en HHNK is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) inclusief Addendum opgesteld. In het KRK is de dijk op basis van de ontstaansgeschiedenis en de huidige visueel- en functioneel-ruimtelijke karakteristieken gebundeld in vijf deelgebieden. Het kader beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan. Ruimtelijke kwaliteit is de optelsom van gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Daarnaast formuleert het KRK de uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de maatregelen. Met name in het Addendum van het KRK is het kronkelige verloop van de weg/dijk ter plaatse van module 9 benoemd. In paragraaf 4.1.1 van het Projectplan is benoemd met welke uitgangspunten van het KRK in het Projectplan rekening is gehouden. Hierin is aangegeven dat het kronkelige karakter van de dijk behouden blijft. Ten aanzien van de hoogteverschillen in het verloop van de weg wordt opgemerkt dat vanuit het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (paragraaf 3.1.2 Specifiek Lengteprofiel) het uitgangspunt is dat de dijk zoveel mogelijk een continue lijn moet blijven waarbij de overgangen met een zeer flauwe taludhelling van minimaal 1:80 worden opgelost. Bij de nadere detaillering van het ontwerp voorafgaand aan de realisatie wordt hiermee rekening gehouden.
3	Indiener is van mening dat een gehele buitenwaartse versterking bij sectie EA-1B naadloos aansluit op sectie EA-2A. Dan kan ook het fietspad over de gehele lengte van de kruin worden aangebracht.	Bij de reactie op voorgaande onderdelen is reeds toegelicht waarom is gekozen voor het Voorkeursalternatief. De fiets-/wandelverbinding is een meekoppelkans. Meekoppelkansen zijn niet leidend bij de keuze van het Voorkeursalternatief en kunnen dat ook niet zijn, aangezien het Projectplan primair de Versterking van de dijk als doel heeft.
4	Indiener stelt dat de gekozen uitvoering meer effect kent bij uitvoering vanwege de zeer lange periode van zetting aan de binnenzijde van de dijk. Daarnaast geeft indiener aan dat geluidshinder een minder bezwaarlijk punt is dan bereikbaarheid en een grote modderpoel.	In het MER zijn zowel de tijdelijke als permanente milieueffecten van de verschillende alternatieven apart onderzocht en beoordeeld. Aan de verschillende milieueffecten zijn scores toegekend. Uiteindelijk wegen de permanente effecten zwaarder dan de tijdelijke effecten bij de keuze voor het Voorkeursalternatief.
5	Indiener geeft aan dat in het Ontwerp	In de reactie op voorgaande onderdelen is al

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Projectplan is gesteld dat de aanlegkosten van de gekozen oplossing de helft bedragen van het andere alternatief. Volgens indiener valt dit echter nog te bezien. De binnenwaartse versterking is volgens indiener een gekunstelde en gecompliceerde oplossing, terwijl een buitenwaartse versterking eenvoudiger is en op natuurlijke wijze is in te passen in het totale ontwerp. De huidige kronkelige weg is uniek en verdwijnt nagenoeg volledig bij een binnenwaartse versterking.	toegelicht waarom is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Aan het ontwerp is een kostenraming ten grondslag gelegd, waarin rekening is gehouden met maatwerk op onderdelen van het traject. De uiteindelijke kosten kunnen pas later exact worden ingeschat, maar gezien het grote verschil in kosten tussen de verschillende alternatieven, zal dit niet van doorslaggevende betekenis zijn. Zoals reeds aangegeven in de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze wordt rekening gehouden met het kronkelige verloop van de weg/dijk.
6	Indiener vindt karakteristieke opbouw van de binnenkant van de dijk zwaarder wegen, omdat die veel meer gebruikt wordt voor recreatie.	Hoewel indiener de binnenzijde van de dijk belangrijker vindt, wordt hier in het kader van cultuurhistorie geen specifiek onderscheid gemaakt tussen de binnenzijde en de buitenzijde. De dijk is in zijn geheel aangewezen als monument. Met het Voorkeursalternatief blijft de huidige dijk zoveel mogelijk in takt.
7	Doordat in 2018 een wijk wordt aangesloten op de Keetzijde, zal de verkeersdruk langs de dijk zeer sterk toenemen. Daar is geen rekening mee gehouden. Bij een buitenwaartse versterking over het gehele traject kan het fiets- en wandelpad op de kruin doorgetrokken worden tot voorbij module 8, wat de verkeersveiligheid ten goede zou komen. Ook ontstaat er dan meer ruimte naast de weg voor automobilisten die komen recreëren.	In tabel 6 van paragraaf 4.3.16 en in paragraaf 7.9 van het Projectplan is toegelicht wat met bestaande infrastructuur gebeurt. De verkeersaantrekkende werking vanwege de nieuwe woonwijk is onderdeel van dat project en niet van de Versterking. De weg zal ook na de Versterking voldoen aan de richtlijnen die daarvoor gelden. Extra verkeer als gevolg van de nieuwe woonwijk is geen reden om in deze module te kiezen voor een buitenwaartse versterking.
8	Tenslotte pleit indiener nogmaals voor een buitenwaartse versterkingsoplossing die alle criteria kan doorstaan en waarbij rekening wordt gehouden met de direct belanghebbenden.	Gezien de reactie op de voorgaande onderdelen van deze zienswijze is er geen aanleiding de keuze van het Voorkeursalternatief aan te passen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0101: KNNV Vereniging voor Veldbiologie **Module 05**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat dat de wijze van versterking ter hoogte van Etersheimerbraak (module 5, sectie HE-7) leidt tot aantasting van de natuurwaarden van het gebied door de wijze van dijkversterking op deze locatie en de meekoppelkans van de aanleg van het fietspad aan de buitenzijde van de dijk. Het gebruik van dat fietspad leidt tot verstoring van de natuur. Het oeverland is een vlucht- en foerageerplaats voor veel water- en weidevogels. Ook is het oeverland genoemd als NNN en het is een extensief gebruikt grasland met een	De gekozen oplossing voor module 5 opgenomen in het Projectplan betreft een binnenwaartse versterking op het gedeelte dat is aangeduid als HE-7A1 en een buitenwaartse asverschuiving op de rest van de module. De effecten van de Versterking en de effecten van de meekoppelkansen op de aanwezige natuurwaarden zijn onderzocht. Voor de Oosterkoog geldt dat de aanleg van het fietspad voor wat betreft verstoring een verslechtering voor weidevogels oplevert, maar van een wezenlijke verslechtering is geen sprake. Ook het ecologisch functioneren (aanwezigheid leefgebieden) wordt voor het grootste deel niet belemmerd. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 7.2.3 en 7.2.5 van de Toetsing NNN en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	natuurdoelstelling. Indiener verzoekt beleid om te vormen ten gunste van de geregelde doelstelling en in ieder geval het fietspad niet op te nemen in het Projectplan en de versterking aan te passen. Indiener verzoekt om het besluit te heroverwegen.	Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 8.2.2.1 en tabel 10 van de Toetsing volgt dat de natuurbeheertypen die onder meer bij de Oosterkoog worden aangetast, worden gecompenseerd. In paragraaf 8.2.2. is verder uitgewerkt hoe die compensatie wordt uitgevoerd. Daarmee is voldoende geborgd dat ondanks de aantasting geen onaanvaardbare effecten optreden. Er is geen aanleiding om het fietspad niet te realiseren en een andere versterkingsoplossing te kiezen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0102: Indiener 102 **Module Integraal, 13, 14, 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan zich vanwege de slappe ondergrondzorgen te maken over de ingreep aan de dijk ten noorden en zuiden van de bebouwde kom van Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener geeft – onder verwijzing naar de resultaten van het onderzoek Dijken op veen – aan dat de noodzaak van de buitenwaartse versterking van de dijk weerszijden van de bebouwde kom van Uitdam niet is aangetoond.	In tabel 2 van het Projectplan zijn de veiligheidstekorten weergegeven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is in paragraaf 2.13 (module 13) en 2.15 (module 15) beschreven welke oplossingen het geconstateerde veiligheidstekort oplossen. De buitenwaartse versterking lost dit veiligheidstekort op. Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Voor een nadere toelichting op het thema Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Voor een toelichting op nut en noodzaak van de Versterking in algemene zin wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
3	Indiener geeft aan dat over de aanpak van het deel ten noorden en zuiden van Uitdam geen overleg met de bewoners is geweest.	In hoofdstuk 12 van het Projectplan staat beschreven op welke wijze bij het opstellen van het Projectplan overleg is gevoerd met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden, ook ten noorden en ten zuiden van Uitdam. Over maatschappelijke initiatieven, die bij de planvorming zijn betrokken, is afzonderlijk verslag gedaan in de Rapportage Maatschappelijke Participatie, zowel over het gevolgde proces als over de invloed van deze initiatieven op de versterkingsoplossing. Het gaat zowel om project-brede initiatieven zoals Dijken op veen, ‘pompen in de Houtribdijk’ en ‘Bewezen Sterkte’ als om initiatieven voor specifieke locaties en modules. Het is spijtig dat indiener vindt dat hij toch niet voldoende gehoord is. De formele zienswijzenprocedure heeft alsnog gelegenheid geboden om een reactie op het plan te geven. Deze Nota bevat een antwoord op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		deze zienswijzen, waaronder die van indiener. Ook in het vervolg is de Alliantie uiteraard bereid om nader met indiener te overleggen.
4	Indiener vraagt waarom de onderzoeken van Fugro en Deltares niet meer op de website van HHNK beschikbaar zijn.	Op de website van HHNK worden nieuwsberichten en algemene informatie weergegeven. Deze is niet bedoeld als een database. Deze onderzoeken zijn desgevraagd op te vragen bij HHNK of zijn elders op internet nog aanwezig.
5	Indiener vraagt of er gekeken is naar de verschillen tussen beide onderzoeken en of de verschillen met de onderzoekers zijn besproken. Tevens vraagt indiener of de resultaten hiervan openbaar worden gemaakt en of deze worden meegenomen in de besluitvorming.	Voor de begeleiding van de Versterking is een Technische Advies Commissie (TAC) opgericht, waar Deltares en Fugro ook in vertegenwoordigd waren. Discussiepunten tussen deze partijen zijn daarin beslecht. Uiteindelijk bestond consensus binnen de TAC over het toepassen van Dijken op veen. De TAC heeft de Alliantie begeleid en geadviseerd. Inmiddels maakt de Dijken op veen methodiek ook onderdeel uit van de nieuwe normering en wordt deze landelijk toegepast. De gegevens over de nieuwe normering zijn openbaar, daarmee zijn de resultaten en de uitkomsten van het Dijken op veen onderzoek openbaar. Gezien deze methodiek onderdeel uit maakt van de nieuwe normering is Dijken op veen reeds meegenomen in de besluitvorming.
6	Indiener vraagt om het stuk dijk tussen EuroParcs en Uitdam te laten onderzoeken op de werkelijke sterkte van de dijk, rekening houdend met Dijken op veen, golfhoogte en belastingniveau. Tevens vraagt de indiener of het mogelijk is om te komen tot een versterking die landschappelijk beter aansluit op Module 14.	De gehele Versterking is reeds ontworpen met de Dijken op veen methodiek, waarbij tevens de actuele Hydra-modellen voor de hydraulische randvoorwaarden zijn gebruikt. In de Hydra-modellen zijn de golfhoogte en het belastingniveau uitgewerkt. Ook het concept Bewezen sterkte is toegepast. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Voor een nadere uitwerking van de aansluitingen tussen module 13 en 14 wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
7	Indiener wil een nadere toelichting op het model Hydra Zoet en de gehanteerde hydraulische randvoorwaarden ter hoogte van Uitdam Noord.	Op de website van de helpdeskwater (www.helpdeskwater.nl) is een uitgebreide toelichting op de gebruikte Hydra-modellen te vinden. Tevens is hier een gebruikershandleiding en het model zelf te downloaden. Dit model maakt onderdeel uit van het Wettelijk beoordelingsinstrumentarium en wordt door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan projecten beschikbaar gesteld en is dan ook verplicht om te hanteren. Ook de hydraulische randvoorwaarden worden door het ministerie beschikbaar gesteld en zijn de actuele stand van zaken. Wanneer indiener na het doornemen van de openbare informatie aanvullende vragen heeft, kan hij op de projectlocatie te Katwoude altijd terecht voor aanvullende informatie (zie ook www.markermeerdijken.nl).
8	Indiener vraagt ervoor te zorgen dat met de bewoners van (deel van) Module 13 overleg wordt gevoerd over de landschappelijke inpassing.	Over de landschappelijke inpassing wordt middels het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) en het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) verantwoording afgelegd aan de provincie Noord-Holland, de gemeente Waterland en Recreatieschap Twiske-Waterland. De precieze vormgeving zal tijdens de uitvoeringsfase worden bepaald. Bewoners zullen worden geïnformeerd over de wijze van uitwerking van de landschappelijke inpassing. Voor het omgevingsmanagement voor de start van de uitvoering wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Tevens wordt voor de uitwerking

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de landschappelijke inpassing ten noorden van Uitdam gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0103: Indiener 103 **Module Integraal, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is gekant tegen het ophogen van de monumentale dijk wanneer dat niet nodig is. Indiener geeft aan dat deze verhoging niet nodig is, gezien andere alternatieven (plan Spaargaren) aanwezig zijn waarbij ophoging niet nodig is.	Nut en de noodzaak van de Versterking zijn toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. In paragraaf 4.3.14 van het Projectplan is toegelicht hoe tot het Voorkeursalternatief voor module 14 is gekomen. In dat kader wordt ook gewezen op de bijlage bij deze Nota. Voor Pompen in de Houtribdijk (plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener is van mening dat het aantal parkeerplaatsen langs de dijk in en rond het dorp Uitdam niet vergroot mag worden. De smalle wegen kunnen een toename van autoverkeer niet aan en tevens geeft indiener aan dat toerisme in Uitdam ongewenst is.	Het aantal parkeerplaatsen langs de dijk in en rond Uitdam wordt niet vergroot, tevens worden de wegen niet aangepast. In tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen' van het Projectplan is opgenomen dat alleen bestaande voorzieningen, zoals (in)formele parkeerplaatsen, weer worden teruggebracht. In het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) zijn de architectonische specificaties van de terug te brengen voorzieningen, waaronder parkeerplaatsen en wegen, vastgelegd.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0104: Indiener 104 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door het aanleggen van een berm aan de buitenzijde van de dijk met een minimale kruinverhoging. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek).
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden. Verder wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols wordt' gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project , over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener stelt dat er sprake zal zijn van lichtvervuiling als er verlichting voor fietsers wordt geplaatst	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts zijn indiener is mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk in module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm en de zandsupplementie voor de aanleg van de vooroever.	Voor de vrees van indiener voor risico’s ten gevolge van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener vreest grote overlast van muggen	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
13	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
14	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Hoornse Hop. Door de komst van de oeverdijk is er sprake van verlies van het directe contact en zicht op het water.	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving, van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land.
15	Indiener vreest het aanzuigende effect van	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeersremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
16	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
17	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
18	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0105: Indiener 105 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door het aanleggen van een berm aan de buitenzijde van de dijk met een minimale kruinverhoging. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek).
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project , over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener stelt dat er sprake zal zijn van lichtvervuiling als er verlichting voor fietsers wordt geplaatst	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm en de zandsupplementie voor de aanleg van de vooroever.	Voor de vrees van indiener voor risico’s wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
13	Indiener pleit voor een zeer terughoudende vormgeving die de monumentale dijk zo min mogelijk aantast en zodat de dijk behouden blijft als mooi en rustig wandelgebied voor de bewoners	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. Dit kan leiden tot aanpassing van de waterkering, zoals in dit geval aan de orde. Bij het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van Hoorn en voor de bezoekers van Hoorn. Indiener pleit voor een taludverflauwing en een smalle berm	ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijkste waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Het fietspad is gelegen op de buitenberm van de dijk, deze is als meekoppelkans door de gemeente Hoorn ingebracht.
14	Indiener is van mening dat monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Hoornse Hop. Door de komst van de oeverdijk is er sprake van verlies van het directe contact en zicht op het water.	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land.
15	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeersremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
16	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
17	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
18	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0107: Recreatieschap West-Friesland **Module 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	De zienswijze van indiener richt zich op de recreatieve routestructuren in module 3. De input die inspreker in een eerder stadium heeft geleverd is deels naar tevredenheid verwerkt in het plan. Voor de voorstellen die niet zijn meegenomen, heeft indiener deze zienswijze ingediend.	De opmerking dat de input naar tevredenheid in het plan is verwerkt, wordt gewaardeerd. De resterende opmerkingen van indiener worden beantwoord onder de afzonderlijke onderdelen van deze zienswijze.
2	Indiener is van mening dat het mogelijk is om het fiets/voetpad door te trekken over de gehele oeverdijk, ook in module 3 door de juist voorwaarden te stellen. Indiener benoemt de volgende voordelen van het doortrekken van het fietspad: optimale beleving van natuur en water; vergroting acceptatie van de oeverdijk als hier ook gebruik van kan worden gemaakt door bewoners, extra mogelijkheid voor een 'rondje' om; logica	Het fietspad op de oeverdijk buigt binnen module 3 (bij secties HE-3A en HE-3B1) af van de oeverdijk naar de bestaande dijk. Het afbuigen van het fietspad is noodzakelijk, omdat op de oeverdijk de volledige compensatieopgave vanuit het project voor het Natuurnetwerk Nederland wordt gerealiseerd. Door het fietspad tijdig te laten afbuigen, kan op de oeverdijk verstoringsgevoelige natuur worden ontwikkeld. Zie hierover uitgebreid paragraaf 2.5.2 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	in ontwerp: de oeverdijk is één landschappelijk element.	8.2 van het Bijlagenboek). Het afbuigen van het fietspad is daarnaast noodzakelijk om de visdiefkolonie bij de Hulk te behouden, zie paragraaf 7.2.4 van de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek).
3	Indiener benadrukt het veiligheidsaspect van een gescheiden fiets/voetpad tussen De Hulk en Scharwoude. In de huidige situatie leidt het vele en gemengde gebruik tot een verre van optimale situatie. Door de toeristische-recreatieve ontwikkelingen zal het aantal verkeersbewegingen verder toenemen. Instandhouding van deze onveilige verbinding vindt indiener dan ook ongewenst.	Het belang van verkeersveiligheid wordt door ons onderkend, daarom is ook voor oversteeklocaties (ook die in het wegvak tussen De Hulk en Scharwoude) nader onderzocht of de oversteek verkeersveilig is. Uit deze beoordeling is gebleken dat extra aandacht besteed moet worden aan de oversteeklocaties. Zie paragraaf 3.3 van het rapport Beoordeling verkeersveiligheid (bijlage 6.3 van het Bijlagenboek). Bij de nadere uitwerking van het ontwerp worden passende maatregelen getroffen om de verkeersveiligheid van overstekende fietsers en wandelaars te waarborgen.
4	Indiener is van mening dat het juridisch mogelijk is om mogelijke verstoring door het fiets/wandelpad te compenseren door extra natuurkwaliteiten te realiseren. Indiener wijst op de afspraak dat onafhankelijk advies zou worden gevraagd of en onder welke voorwaarden het fiets/voetpad toch over de oeverdijk zou kunnen. Indiener adviseert voorts om aansluiting te zoeken bij specifieke ecologie-projecten.	Hiervoor is al nader toegelicht waarom het afbuigen van de fiets- en wandelverbinding noodzakelijk is. De provincie Noord-Holland onderzoekt momenteel samen met de regio of het mogelijk is om het fiets-/wandelpad te realiseren op de oeverdijk. De fiets- en wandelverbinding betreft een meekoppelkans. De provincie is verantwoordelijk voor deze meekoppelkans. In paragraaf 2.5.3 van deze Nota wordt ingegaan op meekoppelkansen. De fiets- wandelverbinding zal separaat in procedure worden gebracht. In hoeverre aansluiting kan worden gezocht bij andere projecten die gericht zijn op het treffen van ecologische zal hier aan de orde komen.
5	Indiener doet een voorstel voor een locatie van een fietsbrug over het spuikanaal Westerkogge als een fiets/voetpad wordt gerealiseerd op de oeverdijk. Voorts geeft indiener aan welke dijkopgangen gebruikt kunnen worden om een aansluiting te maken op de oeverdijk vanaf Scharwoude. Tot slot vraagt indiener om een (wandel)verbinding ter hoogte van de dijktrap nabij de Karperput. Indiener heeft een kaart bijgevoegd waarop de voorstellen zijn ingetekend.	De realisatie van een fietsbrug over het spuikanaal Westerkogge en een dijkopgang voor Scharwoude hangen direct samen met het doortrekken van het fietspad over de oeverdijk. Nu het doortrekken van het fietspad niet aan de orde is, worden de fietsbrug en dijkopgang ook niet opgenomen in het ontwerp. Een (wandel)verbinding ter hoogte van de dijktrap nabij de Karperput is gedurende het planproces niet onderzocht. Indiener kan dit initiatief melden bij de Alliantie Markermeerdijken, waarna het beoordeeld wordt op haalbaarheid en meerwaarde.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0108: Indiener 108 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst op het belang om de cultuurhistorische waarden te bewaren en te beschermen met alle daartoe beschikbare middelen.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener vindt dat er onvoldoende is gekeken naar minder ingrijpende, alternatieve oplossingen zoals het concept van ir. Spaargaren en het concept 'bewezen sterkte'. Indiener vraagt of er meer tijd genomen kan worden voor alternatieven en de daarbij horende onderzoeken en uitwerkingen.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen naar de alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Voor een toelichting op alternatieven, inclusief het plan Spaargaren (Pompen in de Houtribdijk) wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, op paragraaf 3.4 van het Projectplan. Wat betreft het wachten op onderzoeken het volgende. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
3	Indiener sluit zich voor de uitwerking van een integrale zienswijze en de zienswijze die betrekking heeft op module 6 aan bij de zienswijze die is ingediend door Habitat.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de beantwoording van ZW-0142 in deze Nota.
4	Indiener wijst erop dat de afgelopen	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	100 jaar een kleinschalige ontwikkeling heeft plaatsgevonden waarbij de relatie met dijk en het water gestalte heeft gekregen in het buitendijkse zwembad. Indiener vindt dat het zwembad Warder in stand moet worden gehouden. De voorgestelde grootschalige ingrepen aan het dijklichaam doen daar geen recht aan.	dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. Zie ook paragraaf 3.2.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Wat betreft het behouden van het Zwembad Warder geldt dat de unieke ligging aan de Markermeerdijken wordt behouden. Er zijn geen permanente effecten van de (realisatie van de) Versterking voor het zwembad. Er is uitsluitend een tijdelijk effect op de bereikbaarheid tijdens de uitvoering. Er wordt echter voor gezorgd dat het zwembad ook tijdens de uitvoering bereikbaar blijft. Er worden Verkeersplannen opgesteld waarin specifiek aandacht is voor het zoveel mogelijk beperken van deze nadelige gevolgen. Gedurende de uitvoering zal ervoor worden gezorgd dat in het recreatieseizoen beide locaties zoveel als mogelijk bereikbaar zijn. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.1, 10.2 en 11.1.5.1 van Projectplan.
5	Indiener stelt dat de risicoanalyse is gevraagd maar dat geweigerd is deze te verstrekken vanwege concurrentiegevoelige informatie. Indiener wijst op het belang van integriteit en wil meer openheid van zaken, helderheid wordt op prijs gesteld en indiener verwacht dat de provincie daarin mee zal gaan.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan, de risicoanalyse en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota.
6	Indiener wijst erop dat de invloed van ingrepen op het veengebied niet is onderzocht terwijl daarmee geen ervaring mee is. Indiener wijst op de golfbewegingen van veen die niet voorspelbare effecten teweeg kunnen brengen. Indiener vraagt met welke maatregelen de effecten beperkt worden, en welke effecten er in de veenbodem kunnen ontstaan die effect hebben op zijn/haar huis.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
7	Indiener vraagt bij wie schade ten gevolge van de dijkingrepen worden verhaald.	Als de Versterking schade veroorzaakt, kan indiener onder voorwaarden in aanmerking komen voor schadevergoeding op grond van artikel 7.14, eerste lid, van de Waterwet. Voor een uitgebreide toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
8	Indiener is op deze locatie gaan wonen om de rust en de landelijk (Natura 2000) omgeving. Indiener kan zich niet vinden in het feit dat indiener met de huidige plannen niet meer kan wandelen over en langs de dijk, en niet meer kan zwemmen in het Markermeer bij kleinschalige strandjes in de richting van Edam.	De effecten van de Versterking op de woonomgeving zijn meegewogen in de keuze voor het Voorkeursalternatief. Verder zijn de effecten van de Versterking op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden onderzocht. Ten behoeve van de Versterking is een Passende beoordeling gemaakt (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit de Passende beoordeling volgt dat bij de Versterking negatieve effecten op kwalificerende habitats en soorten voor het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang met het treffen van mitigerende maatregelen zijn uitgesloten. De Versterking leidt niet tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van omliggende Natura 2000-gebieden. Wat betreft de mogelijkheden om te wandelen, zwemmen en strandjes te bezoeken het volgende. In paragraaf 8.3.2.5 van Projectplan is toegelicht wat de tijdelijke en permanente effecten van de informele strandjes langs de Markermeerdijken zijn. In tabel 16 is weergegeven welke strandjes wel en welke strandjes niet geraakt worden door de uitvoering van de Versterking. Wat betreft de tijdelijke effecten geldt dat, vanwege de veiligheid van gebruikers, alle informele strandjes die binnen de versterkingsopgave vallen niet te gebruiken zijn gedurende de realisatie van de Versterking. Wat betreft de permanente effecten geldt dat alle geraakte strandjes na de realisatie weer worden teruggebracht.
9	Indiener wijst op het risico op overlast van muggen, door de voorgestelde glooiende oeverdijk waardoor de dijk ribbels en richels zal krijgen waarin water blijft staat. Dit geeft muggen de gelegenheid zich massaal te vermenigvuldigen waardoor grote overlast zal ontstaan.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). De oeverdijk waar indiener op wijst wordt gerealiseerd in module 2 en 3, en is dus op grote afstand van de woning van indiener gelegen. In dit geval zouden de muggen behalve de afstand

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ook de huidige dijk moeten passeren om in Warder te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
10	Indiener wil weten wie verantwoordelijk is voor het onderhoud, en ervoor zorgt dat er geen ongewenste begroeiing en ook daaraan verbonden overlast ontstaat.	Het hoogheemraadschap is verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. De nieuwe dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Voor een uitgebreidere toelichting onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan.
11	Indiener wijst op het naast en achter de dijk geplande fietspad dat de ongestoorde wandelingen van indiener verstoort. Verder stelt indiener dat bij het zwembad een onveilige situatie zal ontstaan en vraagt wat voor maatregelen er worden genomen ter behoeve van de veiligheid.	In module 6 is ook na realisatie van de Versterking wandelen nog steeds mogelijk. Als meekoppelkans komt de doorlopende fiets– en wandelverbinding vanaf het begin van de module tot aan dijkpaal 39 op de kruin van de dijk te liggen. Vervolgens komt het fietspad tot dijkpaal 47 op het voorland te liggen, het wandelpad blijft op de kruin liggen. In het laatste deel van de module wordt het wandelpad met het fietspad gecombineerd op de kruin van de dijk. Wandelen is ook mogelijk in het geval van een gecombineerd fiets- en wandelpad. Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
12	Indiener conformeert zich aan de zienswijze van indiener 40.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de beantwoording van ZW-0040 in deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0109: Indiener 109 **Module Integraal, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat de noodzaak van de Versterking niet is bewezen en dat de onderzoeken naar de noodzaak niet voldoende zijn onderbouwd. De plannen zijn gebaseerd op de aanname dat de dijk niet voldoet aan de gewenste sterkte. Vele verzoeken van indiener om duidelijke onderbouwing van de aannames kregen niet	Voor een nadere toelichting op het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. De Versterking wordt uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de dijk weer voldoet aan de normering op grond van de Waterwet.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	de invulling die indiener wenst.	
2	Indiener geeft aan dat urgentie om de dijk te versterken onvoldoende is gebleken.	Voor een uitgebreide onderbouwing en uiteenzetting over de urgentie wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan.
3	De impact van de uitvoering van de plannen op het leven van de bewoners is indiener niet duidelijk geworden. Indiener geeft aan eisen te willen inbrengen om de nadelige gevolgen van de Versterking voor indiener zo veel mogelijk te beperken. Daarnaast wil indiener een duidelijk stappenplan waarin het tijdsbestek van de werkzaamheden, impact op de leefbaarheid gedurende de werkzaamheden en de waarde van het onroerend goed gedurende de uitvoering een plaats krijgen.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.14 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
4	Indiener geeft aan dat de dijkversterking een negatief effect op de waarde van het onroerend goed bewerkstelligt en dat daardoor verkoop geen realistische optie is geweest en is.	Voor de impact van de Versterking op de waarde van onroerend goed wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
5	Indiener geeft aan dat door verschillende medewerkers van de Alliantie is gezegd dat de uitvoering bij Uitdam vier jaar gaat duren. Indiener wil duidelijkheid over de duur van de versterkingswerkzaamheden en de bereikbaarheid van de woningen gedurende de uitvoering van het project.	Uit de indicatieve uitvoeringsplanning blijkt dat werkzaamheden inderdaad maximaal 4 jaar duren. In paragraaf 7.14 van het Projectplan is dit grafisch weergeven. Voor een verdere reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 3 van deze zienswijze. Wat betreft de bereikbaarheid geldt het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 "Infrastructuur en bereikbaarheid" van het Projectplan.
6	Indiener geeft aan dat de aangedragen alternatieven niet op een voor hun inzichtelijke wijze zijn afgewezen.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In hoofdstuk 3 van deze Rapportage is toegelicht welke inbreng vanuit de omgeving is gekomen en wat met die inbreng is gedaan in het ontwerp. Voor een nadere toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota.
7	Indiener vindt dat de uitwerking van de dijkversterking bij Uitdam in de planproducten te globaal is. Indiener kan daardoor niet beoordelen of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris Tevens kan indiener daardoor zijn inbreng niet goed formuleren. Indiener vindt dat het plan conform het advies van de Deltacommissaris gerealiseerd dient te worden.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris. Voor een nadere toelichting op de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
8	Indiener stelt zich op het standpunt dat uit de plannen, inclusief tekeningen, onvoldoende blijkt dat het monumentale karakter van de dijk blijft behouden. Graag ziet indiener tekeningen en een artist impression waaruit blijkt dat het karakter behouden blijft.	Voor een nadere toelichting op de uitwerking van de gekozen oplossing voor Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
9	Indiener heeft een gevoel van onbehagen over het samenwerken in Alliantie verband met een private partij in verband met de commerciële belangen. Het is volgens indiener de vraag of het juridisch juist is commerciële partijen belanghebbende te laten zijn in dit traject met verstrekkende gevolgen voor bewoners, natuur, landschap en financiën.	HHNK is beheerder van de Markermeerdijken en verantwoordelijk voor de veiligheid van het achterland. HHNK is dan ook de formele opdrachtgever voor de Versterking en heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met marktpartijen. Dit vanwege de omgang met diverse technische uitdagingen (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering), om die uitdagingen aan te gaan is kennis uit de markt onontbeerlijk, zodat tot een uitvoerbare oplossing voor de waterveiligheid wordt gekomen. De opdracht aan de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel van uitmaakt, is dus om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voorop. Hierbij is er geen focus op bijvoorbeeld een bepaald type oplossing. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. De plannen voor de Versterking worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP-2 namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. De toetsing vindt plaats op basis van de criteria sober, robuust en doelmatig en gaan niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Voor een verdere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
10	Indiener stelt op voorhand de partijen aansprakelijk voor schade en noemt daarbij schade aan en waardevermindering van onroerend goed en schadeloosstelling voor de periode dat steigers niet gebruikt kunnen worden. Verder sluit indiener zich aan bij de zienswijze van de Dorpsraad Uitdam voor dit onderdeel.	Voor schade en waardevermindering wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. Voor de reactie op de zienswijze van de Stichting de Dorpsraad Uitdam wordt gewezen op de reactie op de zienswijze ZW-0008 van deze Nota.
11	Indiener licht toe dat de dijk inherent onderdeel uitmaakt van het dagelijks leven van de bewoners, onder meer als toegang naar (via de trappen in de dijk) hun steigers. Daarmee is de dijk onderdeel van de juridische constellatie van hun vastgoed. Dijkaanpassingen beïnvloeden het woongenot en de waarde van het onroerend goed. Door het ontbreken van duidelijke tekeningen is onduidelijk of de functie zoals hierboven beschreven, geborgd blijft. Middels duidelijke tekeningen en een symbolische pacht van 1 euro per jaar wilt indiener de bestaande situatie borgen en zo juridische stappen voorkomen.	Uit de tekeningen opgenomen in paragraaf 7.14 van het Projectplan en de 'Basiskaart met versterking' (bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) blijkt dat de Versterking niet op de percelen van indiener plaatsvindt en dat de functie van de dijk als primaire kering ongewijzigd blijft. Verder is de dijk voor de bewoners toegankelijk en zij kunnen daarvan gebruik maken om van en naar hun steigers te gaan, daarop te recreëren en te verblijven, zoals dit ook geldt voor bijvoorbeeld wandelaars die gebruik maken van de wandelroute over de dijk. De Versterking brengt hierin geen verandering, de primaire kering is en blijft eigendom van HHNK. Er is daarom geen reden een 'exclusief recht' toe te kennen middels een (gebruiks)overeenkomst. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener geeft aan dat steigers en trappen	Voor een reactie op dit onderdeel wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bij mogelijke verwijdering op dezelfde wijze terug worden geplaatst.	gewezen op onderdeel 11.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0110: Indiener 110 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.3.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn dan ook niet te robuust.Voor een nadere toelichting op deze thema’s wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
17	Indiener licht toe dat de dijk inherent onderdeel uitmaakt van het dagelijks leven van de bewoners, onder meer als toegang naar (via de trappen in de dijk) hun steigers. Daarmee is de dijk onderdeel van de juridische constellatie van hun vastgoed. Dijkaanpassingen beïnvloeden het woongenot en de waarde van het onroerend goed. Door het ontbreken van duidelijke tekeningen is onduidelijk of de functie zoals hierboven beschreven, geborgd blijft. Middels duidelijke tekeningen en een symbolische pacht van 1 euro per jaar wilt indiener de bestaande situatie borgen en zo juridische stappen voorkomen.	Uit de tekeningen opgenomen in paragraaf 7.14 van het Projectplan en de 'Basiskaart met versterking' (bijlage 11.1 van het Bijlagenboek) blijkt dat de Versterking niet op de percelen van indiener plaatsvindt en dat de functie als primaire kering ongewijzigd blijft. Verder is de dijk voor de bewoners toegankelijk en zij kunnen daarvan gebruik maken om van en naar hun steigers te gaan, daarop te recreëren en te verblijven, zoals dit ook geldt voor bijvoorbeeld wandelaars die gebruik maken van de wandelroute over de dijk. De Versterking brengt hierin geen verandering, de primaire kering is en blijft eigendom van HHNK. Er is daarom geen reden een 'exclusief recht' toe te kennen middels een (gebruiks)overeenkomst. Verder worden de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals steigers) in beginsel teruggeplaatst indien de overheid daarvoor een vergunning of ontheffing heeft verleend en deze geen waterstaatkundige belemmering vormen. Voor een verdere toelichting op het terugbrengen van de op en langs de dijk bestaande voorzieningen en objecten (zoals de steigers en trappen) wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf 10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat er historisch erfgoed verloren gaat bij de dijkversterking en benoemt de historie van de dijk om de Zeevanckspolder en het dorp Warder. Volgens indiener is de dijk een provinciaal monument, indiener snapt niet waarom daar aan gesleuteld moet worden.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in modules 6 en 7 wordt gewezen op de paragrafen 4.7 en 4.8 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
2	Indiener stelt dat de oude zeedijk binnendijks onder andere steunt op een zware blauwe klei formatie die onder aan de voet onder de sloot is aangebracht. Indiener lijkt het buitenwaarts toevoegen van een grondlichaam niet verstandig en doordacht, omdat dit het oude dijkdeel kan doen kantelen en het buitendijks gebied instabiel is. Indiener stelt dat het extra gewicht van het nieuwe grondpakket de oude dijk kan destabiliseren en binnendijks tot grondopheffing kan leiden. Er is bovendien weinig ervaring met het verplaatsen van dijken op veen- en kleigronden, dit heeft volgens indiener in de buurt van Oosterleek tot fundatieproblemen geleid. De risico's zijn onvoldoende bekend.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. Leerervaringen van dijkversterkingsprojecten, waaronder dijkvernieuwing Oosterleek, uitgebreid worden geëvalueerd zowel door het hoogheemraadschap als het Programmabureau van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (PB-HWBP-2). Het hoogheemraadschap heeft met de beheerste realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.
3	Indiener stelt dat is toegezegd dat alle steigers en trappen gehandhaafd of verplaatst worden (wel of niet vergund). Op getoonde tekeningen is volgens indiener niets terug te vinden.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
4	Indiener meent dat de risico's niet in	Voor een toelichting op de risico's van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	kaart zijn gebracht of dat onderzoeken daarnaar niet openbaar worden gemaakt. Indiener vindt het niet aanvaardbaar dat de risico's van te voren niet bekend zijn.	dijkversterking, de wijze waarop met deze risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota, en in het bijzonder op paragraaf 2.6.6 voor de risicoanalyse. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener vraagt zich af waarom de dijk extra hoog of breed moet worden aangezien er nauwelijks kans meer is op onverwachtse waterstijgingen. De afsluitdijk heeft immers de zee invloed weggenomen, het IJsselmeer zal door gemalen en pompen meer op de juiste hoogte gehouden worden en er is een nieuw gemaal in Schardam gekomen dat een balancerende rol kan spelen.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Het project Markermeerdijken is daarom in het HWBP-2 opgenomen. Wat exact het overstromingsrisico is, is bepaald per dijktraject (dit is vastgelegd in bijlage II bij de Waterwet). Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in paragraaf 8.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan. De door indiener genoemde aspecten nemen niet nut en noodzaak van de Versterking weg. Voor een uitgebreide toelichting daarop wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en op hoofdstuk 2 van het Projectplan.
6	Volgens indiener bestaat de kans dat archeologische waarden verloren gaan door verbredingen en verplaatsingen. Er is in het verleden immers buitendijks oude bewoning verdwenen bij Warder, Etersheim en Schardam.	Uitgangspunt is zoveel als mogelijk het behouden van archeologisch erfgoed, waarbij behoud in de bodem (in situ) de voorkeur heeft boven opgraven (ex-situ). Dit betekent het veiligstellen van de waarden door opgraven en deponeren. Het gebied rond de zeedijk Hoorn-Amsterdam is rijk aan bekende archeologische waarden en archeologische verwachtingsgebieden. Op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) zijn de archeologische terreinen aangegeven. In de nationale archeologische database Archis III van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan de onderzoeken en de archeologische waarnemingen. Daarnaast heeft voor het volledige plangebied archeologisch bureauonderzoek plaatsgevonden en heeft voor de waterbodem archeologisch onderwateronderzoek- en duikinspecties plaatsgevonden. Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de vigerende kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie waaraan archeologisch onderzoek in Nederland dient te voldoen. Het onderzoek bestaat uit sidescan sonar onderzoek van de waterbodem, gecombineerd met magnetometeronderzoek waarbij objecten in de bodem opgezocht worden. Op alle terreinen met hoge verwachtingswaarde en waar grondroerende werkzaamheden zullen plaatsvinden, waarbij de archeologische waarden verstoord zullen worden, wordt nader onderzoek verricht. Het doel van dit onderzoek is het vaststellen en waarderen van archeologische resten. Vervolgens wordt bepaald of en zo ja, in welke vorm vervolgonderzoek noodzakelijk is. Dit geldt eveneens voor de waterbodem, daar waar waterbodemroerende werkzaamheden zullen plaatsvinden waarbij archeologische waarden verstoord zullen worden (bijvoorbeeld door de aanleg van tijdelijke toegangsgeulen). Voor de tijdelijke toegangsgeulen is een ontgrondingenvergunning aangevraagd bij RWS Midden Nederland, ook deze ligt gelijktijdig met dit Projectplan ter inzage. Middels de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ontgrondingenvergunning worden voor de tijdelijke toegangsgeulen door het stellen van voorschriften de archeologische belangen beschermd. Naast deze vergunning is in de Versterking zo veel mogelijk rekening gehouden met de archeologische waarden. Daar waar behoud in situ niet mogelijk is zullen mitigerende maatregelen worden genomen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 5.7.4 van het Projectplan en bijlage 5.1 en 5.2 van het Bijlagenboek.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0112: Indiener 112 **Module 06, Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet kan worden ingezien omdat het om concurrentiegevoelige informatie zou gaan. Indiener stelt dat experts wijzen op de gevaren van het verplaatsen van het zware dijklichaam op veen- en kleigrond. Indiener pleit voor transparantie.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.6 van deze Nota is toegelicht waarom de risicoanalyse niet openbaar is gemaakt. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
2	Indiener stelt dat geen sprake is van kleinschaligheid en ontwikkeling. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat daar geen sprake van is.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		rapport worden de lokale initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener wijst erop dat Warder staat voor het behoud van de karakteristieke monumentale dijk, waarbij zij heel sterk benadrukt dat uiteraard de waterveiligheid de hoogste prioriteit heeft. Indiener stelt dat er alternatieven mogelijk zijn waarbij de dijk behouden kan worden en wijst op Plan Spaargaren en Bewezen Sterkte waarover de onderzoeken nog lopen. Indiener verzoekt het besluit uit te stellen tot de uitkomsten daarvan beschikbaar zijn.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
4	Indiener is bang voor schade aan woningen. De meetpunten in woningen zijn volgens indiener een teken dat dit een risico's is.	Vooraf en tijdens de uitvoering worden de gevolgen van de werkzaamheden voor de bebouwing in kaart gebracht. Bij ieder pand binnen een afstand van circa 50 meter van de werkzaamheden wordt meetapparatuur geplaatst. Dit omdat het voorkomen van schade topprioriteit is. Op locatie van indiener is daarom meetapparatuur geplaatst. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 10.1.8 van het Projectplan. Hiermee wordt het risico op schade voor woningen beperkt. In paragraaf 2.6 van deze Nota is nader toegelicht hoe schade wordt beperkt en wordt voorkomen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener eist dat er vooraf een schadefonds wordt opgesteld.	Indien een belanghebbende als gevolg van de uitvoering van dit Projectplan schade lijdt, zijn diverse regelingen voor schadevergoeding beschikbaar welke worden toegelicht in paragraaf 2.6.5 van deze Nota en in paragraaf 11.2 van het Projectplan.
6	Indiener dringt erop aan om meetgegevens te ontvangen zijn woning, zodat er geen misverstanden ontstaan over schadecausaliteit.	Wij excuseren ons voor het niet delen van de meetgegevens ter plaatse van uw locatie. Inmiddels zijn de meetgegevens alsnog verstrekt.
7	Indiener maakt bezwaar tegen dit project, omdat het onvoldoende doordacht en kostbaar is. Indiener vindt uitstel noodzakelijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 3.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0113: Indiener 113 **Module Integraal, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat onvoldoende informatie beschikbaar is over de noodzaak van de dijkverhoging of dijkverzwaring. Ook is indiener niet duidelijk op welke gronden, landelijk en Europees bepaald, de dijkverzwaring noodzakelijk is. Indiener geeft daarnaast aan dat hem niet duidelijk is welke instantie opdracht heeft gegeven voor de dijkverzwaring.	Sinds 1996 kent Nederland de periodieke wettelijk voorgeschreven toetsing van de primaire waterkeringen. Op die manier is tijdig bekend wat de conditie van de waterkering is en kunnen indien nodig maatregelen worden genomen. De toetsing vindt plaats aan de hand van de geldende normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. Sinds de wijziging van de Wet op de waterkering in 2002, is het Markermeer aangewezen als buitenwater. Hierdoor geldt voor de Markermeerdijken de veiligheidsnorm voor primaire waterkeringen. Landelijke toetsing van de dijken in 2006 (bekend als de tweede landelijke toetsronde) heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken, zo'n 33 kilometer, niet voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm. De verantwoordelijke waterbeheerder, in dit geval HHNK, moet zorgen dat de Markermeerdijken weer gaan voldoen aan de landelijke veiligheidsnormen. HHNK heeft vervolgens de Alliantie opdracht gegeven om de Markermeerdijken te versterken. Nut en noodzaak wordt nader toegelicht in paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Door middel van participatie probeert de Alliantie zoveel als mogelijk transparant te zijn over de Versterking. In paragraaf 2.5.2 en 2.7 van deze Nota wordt ingegaan op participatie gedurende het opstellen van het Projectplan en participatie tijdens de realisatie.
2	Indiener geeft aan dat er geen enkele ervaring bestaat met het verplaatsen van een zwaar dijklichaam en het verzwaren op veen- en kleigrond. Op grond grenzend aan de dijk kan de dijk verzwaren of opgestuwd worden. Indiener kan geen informatie krijgen over deze manier van versterken. Indiener is bang voor verschuivingen in de ondergrond en daarboven. Indiener vraagt wat er geleerd is van de dijkvernieuwing bij Oosterleek.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Leerervaringen van dijkversterkingsprojecten, waaronder Oosterleek, zijn uitgebreid geëvalueerd zowel door het hoogheemraadschap als het Programmabureau van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (PB-HWBP-2). Het hoogheemraadschap heeft met de beheerste realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
3	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet inzichtelijk is en wil informatie over deze manier van dijkverzwaring.	Voor een uitgebreide toelichting op de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
5	Indiener stelt dat er onvoldoende rekening wordt houden met de landschappelijke waarde van de monumentale dijk. De omvang van de dijkaanpassingen vernietigt volgens indiener geheel of gedeeltelijk het historisch (provinciaal) monument, zijnde de dijk, die door de eeuwen heen is opgebouwd.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
6	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie, waarin publieke en private partijen samenwerken, is om de waterveiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP-2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de subsidiecriteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener vraagt zich af waarom niets is gedaan met het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'. Zonder inzage in de voornoemde punten is de noodzaak van de dijkverzwaring niet duidelijk. Indiener vraagt of alle alternatieven zijn onderzocht, wat de alternatieven zijn en of er gedacht is aan het injecteren van de dijken en innovatie in constructies. Indiener stelt dat er wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn en wijst daarbij op het plan Spaargaren en de Bewezen Sterkte concepten. Verder vraagt indiener zich af of is	In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor een reactie op het alternatief Pompen op de Houtribdijk (het door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt verwezen naar paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan. Voor de noodzaak van de Versterking wordt gewezen op de reactie op onderdeel 1. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	meegenomen dat met de huidige weermodellen de hoog waterstanden, de stormen en het smeltwater van de rivieren minimaal 5 dagen van tevoren bekend zijn.	alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. In het MER zijn voor module 7 'Zeevang' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.7 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. De door indiener genoemde techniek injecteren / mixen zijn op haalbaarheid beoordeeld en afgewogen. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlageboek) in paragraaf 1.2 onder het kopje 'Meer innovatieve oplossingen' is opgemerkt dat deze methode niet aan de orde is bij de Versterking vanwege grout in de ondergrond en onzekerheden die dit met zich meebrengt voor de haalbaarheid van deze oplossing. Bovendien geldt voor deze oplossing dat het geen zelfstandige oplossing is en dat aanvullend altijd een grondoplossing nodig is. In paragraaf 3.2.7 en 4.5 van het Projectplan is uitgebreid ingegaan op hoe constructieve oplossingen worden toegepast in het ontwerp van de Versterking. Per module is in het Projectplan aangegeven of er aanleiding is om op lokaal niveau een constructie toe te passen. Daarin is ook toegelicht waarom terughoudend wordt omgegaan met constructieve oplossingen. De huidige weermodellen maken geen deel uit van de beoordelingssystematiek en zijn dus niet meegenomen in de modellen. De huidige weermodellen hebben geen directe relatie met de noodzaak van de dijkverzwaring. Een voorspelling van hoogwater binnen 5 dagen is veel te kort om serieuze tekortkomingen aan een dijk (zoals macrostabiliteit binnenwaarts) adequaat teniet te doen. In de nieuwe normering wordt met een interval van 12 jaar de staat van de dijk bepaald.
8	De nieuwe dijk heeft totaal geen fundering en structuur in de bodem, wat voor zwakheden en mogelijke overstromingen kan zorgen.	Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar de bodemgesteldheid van het gebied van de dijkversterking. In de keuzes voor de versterkingsoplossingen en de uitvoeringsmethodiek is rekening gehouden met deze omstandigheden. In paragraaf 2.5.4 van het Projectplan zijn de lokale omstandigheden toegelicht. Tevens gelden voor de Versterking technische randvoorwaarden vanuit de Waterwet en het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). Een van de randvoorwaarden voor het ontwerp betreft dat er moet worden voldaan aan de nieuwe normering uit de Waterwet, waarbij de signaleringswaarde 1:3.000 per jaar is en de maximaal toelaatbare overstromingskans (ondergrens) 1:1.000 per jaar (zie toelichting paragraaf 2.5.1 van het Projectplan). Dit betekent dat de kans op een overstroming erg gering is.
9	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking zijn voor Natura 2000-gebied Zeevang. Tevens vraagt indiener of dit voldoende is onderzocht en waar indiener de onderzoeken kan inzien.	De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregel om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen is beschreven in paragraaf 8.3.3. Uit paragraaf 8.7.2 van de Passende beoordeling volgt dat met inachtneming van de mitigerende maatregel er geen significante effecten optreden en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
10	Indiener vraagt zich af door wie en hoe het beheer van de bredere taluds van de dijk wordt uitgevoerd.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In de Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017 (Van waterkeringen naar waterveiligheid) is opgenomen hoe het hoogheemraadschap de bestaande primaire waterkeringen beheert en onderhoudt. Het hoogheemraadschap beheert volgens het principe 'natuurtechnisch' beheer, dit wil zeggen beweiding van april tot oktober of twee keer per jaar maaien en afvoeren. Dit huidige beleid wordt van toepassing op de reguliere versterking en de kunstwerken. Voor een uitgebreidere toelichting op beheer en onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan.
11	Indiener geeft aan dat de bredere taluds door verruiging een trekroute voor vossen worden. Dit past volgens indiener niet in de doelstellingen van Zeevang.	De nieuwe dijk wordt op vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. Dit betekent dat de huidige en nieuwe dijk een vergelijkbare biotoop vormen en dat er geen sprake is van een wezenlijk verschil. Er is geen oorzakelijk verband tussen het verbreden van de dijk en het ontstaan van ruigte. In aanvulling daarop is van belang dat bosjes of struweel niet gestimuleerd worden, terwijl vossen dit nodig hebben om ergens te kunnen verblijven. Vossen zijn bovendien territoriaal: het is niet simpelweg te stellen dat er een grote toename van vossen gaat zijn. De nieuwe omstandigheden zorgen namelijk niet voor ruimte voor een groot aantal nieuwe territoria. Kortom: er is geen sprake van een wezenlijke verbetering voor vossen in vergelijking met de huidige situatie.
12	Indiener geeft aan dat verruiging een aantrekkingskracht op roofvogels heeft.	Wat betreft de verruiging wordt gewezen op hetgeen hiervoor onder 10 en 11 is toegelicht. Bovendien is het niet zonder meer te stellen dat verruiging als gevolg van de Versterking leidt tot een toename van roofvogels. De ecologische strook die aan de binnenzijde van de dijk komt te liggen, bestaat uit fauna- en kruidenrijk grasland. Het is mogelijk dat dit leidt tot een toename van veldmuizen. In de huidige situatie is er reeds een dijk en zijn er bermen aanwezig waar kleine zoogdieren op voor kunnen komen die een prooi vormen voor roofvogels. Het is belangrijk dat in deze omgeving de nest- en verblijfmogelijkheden van roofvogels niet toenemen als gevolg van de Versterking. Hoewel het foerageergebied licht toeneemt, neemt de mogelijkheid voor het aantal territoria voor roofvogels niet verder toe.
13	Indiener geeft aan dat bredere taluds een groter broedbiotoop voor ganzen bieden. Ganzenvraat is een enorme schadepost voor de provincie door een invasieve exoot. Indiener stelt dat toename van ganzen een dreiging is voor weidevogels, omdat ganzen de graslanden kaalvreten en het onaantrekkelijker wordt voor	Artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming omschrijft een exoot als volgt: “dieren of planten van soorten die niet van nature in Nederland voorkomen of voorkwamen en die door menselijk handelen terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen”. De Natura-2000 gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn aangewezen voor verschillende ganzensoorten (kolgans, grauwe gans, brandgans) en die soorten zijn kwalificerend voor deze gebieden. Ganzen horen dus ook bij het gebied. Er is geen sprake van invasieve exoten. De dijk en aanliggende bermen vormen in de huidige en in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	weidevogels om hier te broeden. Indiener is van mening dat onderzocht moet worden in hoeverre de weidevogels door de toename van ganzen de dupe zullen worden gezien het feit dat de dijk in een Natura 2000-gebied ligt waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden voor onder meer de grutto, wulp en goudplevier. Die doelstellingen zouden nu al niet gehaald worden.	nieuwe situatie geen broedbiotoop voor ganzen. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra's in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt de dijk en berm niet geschikt als broedgebied voor ganzen. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland, hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheer mogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE. Uit onderzoeken komt naar voren dat ganzen niet zijn aangewezen als oorzaak voor de stand van de weidevogels. Uit het beheerplan blijkt dat de aantallen van de grutto en goudplevier achteruit gaan. De oorzaak hiervan is niet bekend. Voor beide soorten geldt ook dat de trend landelijk negatief is. In 2015 heeft het CBS het volgende aangegeven "Het verdwijnen van weidevogels hangt samen met de schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Enerzijds gaat het daarbij om directe verliezen van nesten en kuikens doordat bijvoorbeeld steeds vroeger en vaker gemaaid wordt. Ook indirect beïnvloedt de landbouw de weidevogelstand door de verschuiving van gevarieerde, vochtige, kruidenrijke hooilanden naar uniforme gedraineerde percelen met één of twee soorten gras, die makkelijker machinaal te bewerken zijn en een hogere grasproductie opleveren. Daardoor is er minder voedsel, dekking en rust voor weidevogels". In de huidige situatie heeft de provincie weidevogelleefgebieden aangewezen. In de huidige situatie vindt hier rond Warder reeds verstoring plaats door de aanwezige weg (verkeer en recreatie) en bebouwing. De Versterking rond Warder leidt wel tot verstoring, maar deze concentreert zich daar waar in de huidige situatie geen weidevogels voorkomen en waar ook al verstoring plaatsvindt. Dit gegeven in combinatie met dat de situatie ter plaatse voor ganzen niet verbetert, maakt dat in aanvulling op de effecten zoals deze beschreven zijn in voorgenoemde natuurtoetsen er geen grote natuurwaarden verloren gaan.
14	Indiener geeft aan dat er geen informatie beschikbaar is over overlast, bereikbaarheid en belasting van wegen tijdens uitvoering.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft de bereikbaarheid geldt het volgende. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0114: Vereniging Natuurmonumenten **Module Integraal, 07, 14, 15, 16**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat nut en noodzaak van de dijkversterking onvoldoende is aangetoond. De Markermeerdijken zijn vooral afgekeurd op macrostabiliteit vanwege langdurige hoge waterstanden in het Markermeer, maar dat treedt alleen op wanneer het niet mogelijk is om op het IJsselmeer te spuien. Dit komt omdat er sinds 2006 maatregelen zijn getroffen om de spuicapaciteit te verhogen en de aanvoer vanuit de IJssel te verminderen. Er is een keten van maatregelen uitgevoerd waardoor het	Voor een toelichting op nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	mogelijk is om voldoende water via de Waal richting de Noordzee of de noodberging af te voeren (nationale noodberging, ontpoldering Biesbosch en de inzet van klimaatbuffers, regelwerk bij Pannerden, pompen in de spuikokers van de afsluitdijk). Indiener stelt dat de toetsing lokaal en sectoraal heeft plaatsgevonden waardoor er geen integrale beschouwing van het landelijke watersysteem heeft plaatsgevonden. De inzet van klimaatbuffers in de vorm van ruimte voor de rivier is onvoldoende meegenomen bij nut en noodzaak.	
2	Indiener stelt dat ten gevolge van de dijkversterking ongeveer 10,5 hectare van het Nationaal Natuur Netwerk (NNN) verloren gaat. De compensatie wordt niet in de omgeving van de aangetaste gebieden uitgevoerd, maar bij de nieuw aan te leggen oeverdijk. De oeverdijk ligt binnen NNN. De aantasting van NNN dient volgens indiener buiten bestaande NNN-gebieden te worden gecompenseerd, desnoods dient deze compensatie op grond van groot maatschappelijk belang onteigend te worden. Bovendien wordt er een fietspad door het natuurgedeelte van de oeverdijk aangelegd, waardoor de kwaliteit van de compensatienatuur niet is geborgd.	De oeverdijk is voorzien in “NNN grote wateren”, waarop het planologisch beschermingsregime niet van toepassing is. Voor de compensatie is van belang dat deze in één gebied plaatsvindt, terwijl in de bestaande situatie sprake is van verspreid liggende snippers. Uit paragraaf 8.2.2.1 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) volgt verder dat er veel meer gecompenseerd wordt dan nodig is. Wat betreft de verstoring van het fietspad is van belang dat juist om die reden een deel van de oeverdijk wordt afgesloten voor recreatie. Bovendien ligt een groot deel van het gebied dat verloren gaat nu ook al langs de dijk en de weg en vindt dus in de huidige situatie daar ook al recreatie plaats.
3	Indiener pleit ervoor het midden- en zuidelijk deel van de oeverdijk als hoofdfunctie 'natuur' te geven, dit als een meekoppelkans te beschouwen en de verplichte compensatie elders uit te voeren. Indiener stelt voor dit gehele natuurdeel geen recreatieve aansluiting aan te leggen, of deze in de broedtijd tijdelijk af te sluiten. Verder stelt indiener voor de oeverdijk een kronkelende lijn te laten volgen waardoor de ecologische waarde van het gebied sterk toeneemt.	Er wordt meer gecompenseerd (40 ha) dan dat er aan NNN verdwijnt (12 ha). Er is geen reden om de oeverdijk niet mee te nemen in de compensatie, en bovenop de inrichting van de oeverdijk op een andere locatie nog meer te compenseren. Omdat er ruim meer dan het verlies wordt gecompenseerd, is ervoor gekozen een deel van de oeverdijk toegankelijk te maken voor recreanten. Er is echter ook een deel afgesloten ten behoeve van de natuurontwikkeling. Vanuit deze optiek is afsluiting in het broedseizoen niet nodig en wenselijk. Voor de aanleg van de oeverdijk geldt het volgende. Met het ontwerp zoals dat er nu ligt is al sprake van een aanzienlijke contactzone met het water. Er wordt een geleidelijke, zandige oever aangelegd waardoor in het oppervlak een grote contactzone ontstaat. Verder vindt er langs de oeverdijk erosie en sedimentatie plaats. Daardoor heeft de aanleg van een kronkelige lijn geen zin, die wordt namelijk aangetast door water en wind. Bovendien ontstaan vanzelf structuren in de oeverdijk die passen bij de aanwezige omstandigheden. De oeverdijk wordt dus weliswaar recht aangelegd, maar dat betekent niet dat ook een rechte lijn blijft behouden.
4	Indiener stelt dat het huidige compensatieplan voor het verlies van weidevogelleefgebieden op grond van natuurwetgeving niet als geschikt plan kan dienen, omdat in het Projectplan	In paragraaf 2.1 van het Compensatieplan Weidevogelgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is beschreven hoe tot de locaties is gekomen. Er is gezocht naar locaties voor compensatie binnen een straal van 5 kilometer van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gekozen wordt voor compensatie op grote afstand met uiteenlopende tijdelijke looptijden. Daarna wordt de compensatie stopgezet, terwijl het verlies permanent is.	de dijk. Op basis daarvan is de compensatie bepaald op de dichtstbijzijnde percelen. Met de gekozen locaties wordt aangesloten bij bestaande weidevogellocaties, waardoor een meer aaneengesloten weidevogelleefgebied ontstaat. Daarnaast is in paragraaf 2.1.2 beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarisch natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de percelen bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en leiden tot vergroting van het weidevogelleefgebied. Het beheer op de percelen – dat wordt gefinancierd met compensatiegelden - is hierdoor optimaal voor weidevogels. Daarnaast voorziet het beheer van de omliggende percelen, door afspraken binnen ANLb, hier ook in. Voor de omliggende percelen maakt de veldregisseur van Water Land en Dijken (agrarische natuurvereniging) namelijk afspraken over het aanvullend weidevogelbeheer. Met de inzet van de verschillende inrichtings- en beheermaatregelen binnen het compensatieproject wordt zoveel mogelijk ingezet op versterking van het weidevogelleefgebied, maar ook op motivatie. Zo worden workshops georganiseerd om ook omliggende boeren nog meer te enthousiasmeren weidevogelbeheer te combineren met een agrarische bedrijfsvoering. Daarnaast wordt middels (agrarisch)natuurbeheer ook beoogd om omstandigheden te optimaliseren of te behouden voor weidevogels. Met de maatregelen wordt de potentie voor broedende weidevogels verbeterd. Hierbij is van belang dat de (positieve) effecten van de maatregelen zich niet alleen voordoen op de locatie waar de maatregelen worden getroffen, maar ook op alle aangrenzende (weidevogelleef)gebieden. Door de aansluiting op de bestaande weidevogelleefgebieden c.q. het opvullen van de gaten, is namelijk sprake van een uitstralend effect naar de omgeving. Voor wat betreft de looptijd van de maatregelen geldt het volgende. Uit paragraaf 8.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en het Compensatieplan (Bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) volgt dat schade aan weidevogelleefgebied zoveel mogelijk wordt voorkomen en de resterende schade volledig wordt gecompenseerd. De schade aan het weidevogelleefgebied wordt gecompenseerd middels de inrichtings- en beheersmaatregelen die zijn opgenomen in hoofdstuk 2 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden. De planning van deze maatregelen is opgenomen in hoofdstuk 4 van dit plan. Voor de borging van de uitvoering van de compensatie is de Compensatieovereenkomst (bijlage 8.19 van het Bijlagenboek) gesloten. Bovendien is van belang dat er

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		wordt gemonitord en gerapporteerd. Indien zou blijken dat het ingezette beheer niet toereikend is, dan worden extra maatregelen ten gunste van de weidevogels getroffen. Voor een toelichting op dit punt wordt gewezen op paragraaf 2.1.5 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden. Derhalve voldoen de compensatiemaatregelen aan de eisen die daaraan worden gesteld en is de realisatie van de compensatie van de resterende schade aan weidevogelleefgebied verzekerd. Voor een uitgebreidere toelichting op de (compensatie van de) effecten van de Versterking op de weidevogelleefgebieden wordt gewezen op de paragrafen 7.3 en 8.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden en het Compensatieplan.
5	Indiener stelt dat de huidige steenbekleding zeer rijk is aan natuurwaarden. Het is onduidelijk welk steentype in de nieuwe dijk wordt gebruikt. Indiener pleit voor het kiezen voor een steentype voor dijkbekleding dat voldoende ruimte overlaat voor begroeiing tussen de stenen en de stenen niet in te gieten met asfalt of beton waardoor de huidige natuurwaarden behouden kunnen blijven.	De bekleding van de Markermeerdijken is afgekeurd en zal geheel worden vervangen. Vanwege de grote oppervlakte van het buitentalud werkt de materiaalkeuze sterk door in de beeldkwaliteit van de dijk, in het bijzonder in het beeld van de dijk vanaf het Markermeer. De dijkbekleding is daarmee een belangrijk onderdeel van de inpassing van het provinciaal monument. Over de exacte uitstraling van de dijkbekleding worden met de provincie Noord-Holland en de betreffende gemeente nadere afspraken gemaakt. Daarbij worden in ieder geval de eisen uit het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) in acht genomen. In het Vormgevingsplan is in paragraaf 5.4 de visie voor de dijkbekleding opgenomen: "Het gekozen materiaal moet een basiskwaliteit hebben die aansluit bij de monumentale dijk. De visie op de bekleding van de Markermeerdijken is dat de beschermende functie tegen het water van de dijk zichtbaar is in de toegepaste materialen." Dit is ook verwoord in paragraaf 4.10 van het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) (bijlage 1.4 van het Bijlagenboek) en paragraaf 3.2 van het Addendum KRK (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek). Er zijn locaties waar de Noordse Steen wordt teruggebracht. Voor de andere locaties wordt een keuze gemaakt tussen drie verschillende bekledingen: (1) Grasbekleding: de berm, het binnentalud, de kruin (naast het fietspad) en het bovenste deel van het buitentalud zijn bekleed met (bloemrijk) gras welke voldoet aan de eisen die gesteld worden aan dijkbekledingen. (2) Zetsteen wordt toegepast op het buitentalud. (3) Grove, gestorte breuksteen in de kreukelberm, de overgang van land en water. De bekleding wordt niet afgegoten met asfalt of beton. Verder volgt uit paragraaf 3.2 van het Addendum KRK dat bij de keuze van de dijkbekleding rekening wordt gehouden met de ecologische functies.
6	Indiener vindt het jammer dat er niet op meer locaties volgens het definitieve ontwerp bescheiden vooroevers worden aangelegd. De aanleg van het buitendijkse fietspad levert extra verstoring op. De aanleg van een bredere vooroever is een goede manier	Er is gekozen voor de aanleg van voorlanden op vier locaties in module 7 ten behoeve van het versterken van de ecologische relatie tussen binnen- en buitendijkse gebieden. De gekozen locaties voor de voorlanden zijn gekoppeld aan de binnendijkse braken en liggen zoveel mogelijk niet vóór bestaande bebouwing. Gezien de hoofddoelstelling

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	om rustende watervogels de ruimte te geven.	van het project, te weten de Versterking, is er geen aanleiding om op nog meer locaties voorlanden aan te leggen. Verder is het juist dat de veranderde ligging van het fietspad kan leiden tot een toename van verstoring. In paragraaf 5.3.3 van de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) is dit beoordeeld. Uit afbeelding 22 volgt wat de verstoringscontour is ten opzichte van de huidige verstoringscontour van het reeds aanwezige wandelpad. Hieruit volgt dat de verstoring nauwelijks toeneemt. Het effect van de verstoring van het fietspad is dus als onderdeel van de Versterking onderzocht en op basis van de Passende Beoordeling is verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van de betrokken Natura 2000-gebieden niet worden aangetast.
7	Indiener is positief over de keuze om ecologisch dijk- en bermbeheer toe te passen en hoopt dat de dijk niet verpacht wordt voor het houden van schapen, omdat dit vanuit het oogpunt van waterveiligheid en natuur ongewenst is. Inzet van een 'zwervende schaapskudde' kan wel een alternatief zijn voor maaien.	Op grote delen van de dijk zal na de Versterking opnieuw grasbekleding worden aangelegd. Grasbekleding op primaire waterkeringen dient op grond van het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium aan bepaalde eisen te voldoen, op grond waarvan natuurtechnisch beheer zal plaatsvinden. Dat houdt in dat er van april tot oktober beweiding plaatsvindt of dat er tweemaal per jaar wordt gemaaid en afgevoerd. Als wordt gekozen voor beweiding, dan wordt er met de pachters samengewerkt om de schade te beperken.
8	Indiener maakt zich zorgen over de overgang van module 16 binnen Polder IJdoorn. Er valt een knip tussen beide Projectplannen midden in de polder, waardoor integrale oplossingen voor de gehele polder onmogelijk worden gemaakt.	De overgang tussen verschillende versterkingsoplossingen wordt vormgegeven conform de eisen en principes die zijn beschreven in hoofdstuk 3 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek). Module 15 en 16 zijn weliswaar wat betreft de besluitvorming uit elkaar gehaald, maar niet voor wat betreft de fasering van de werkzaamheden. Module 16 zit in de scope van de Versterking en volgt daarom dezelfde eindmijlpaal als module 15. De nadere uitwerking van module 16 vindt in een separaat Projectplan plaats, waarbij de overgang evengoed moet voldoen aan de eisen en principes van het KRK en Addendum.
9	Indiener stelt dat de doorgaande rechte lijn van de dijkteen van grote landschappelijke waarde is. Deze lijn moet niet doorbroken worden, zoals door de nu geplande verspringing in het dijktracé bij de kruising in module 16. Een eveneens onwenselijke verspringing zou logischer zijn in het verlengde van de scheiding tussen de Grote en Kleine Polder binnen IJdoorn .	In de huidige situatie is noch aan de binnenkant, noch aan de buitenkant sprake van eenduidigheid. Uitgangspunt is dat de dijk zoveel mogelijk een continue lijn moet blijven behouden, die is gerelateerd aan het watervlak. Op de overgang van verschillende dwarsprofielen (binnenwaarts, buitenwaarts, oeverdijk) kunnen verspringingen van de as, van de breedte van de berm en van de taludhellingen ontstaan. Dit is eveneens aan de orde op plaatsen waar de te versterken dijk aansluit op een deel dat niet versterkt hoeft te worden. Uitgangspunt bij deze verspringingen is dat de overgangen tussen de twee situaties zo min mogelijk moeten opvallen. Daarom worden de volgende principes gehanteerd: de verspringing wordt zoveel mogelijk in een bestaande bocht gesitueerd, de verspringing wordt op een plek die landschappelijk logisch is gesitueerd (bijvoorbeeld: waar wegen of (binnen)dijken aansluiten op de dijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		of aan het begin of einde van een dorp) en bij as-verspringing wordt een hedendaagse bochtstraal gehanteerd, dat wil zeggen 1 meter asverschuiving in het breedteprofiel oplossen over minimaal 4 meter in het lengteprofiel. Een en ander is toegelicht in hoofdstuk 3 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek). Bij de uitwerking van een eventuele overgang van module 15 naar 16 zal deze met respect voor de landschappelijke eenheid plaatsvinden.
10	Volgens indiener is de aansluiting tussen sectie EA10 naar sectie EA11 van module 15 niet uitgewerkt. Voor de verbreding zal een dijksloot verlegd moeten worden en wordt het terrein van Natuurmonumenten vergraven. Indiener wil graag in overleg treden over de verkoop van grond en de optie verkennen grond te ruilen.	Het ruimtebeslag zoals dat nu in het Projectplan is vastgelegd heeft geen onaanvaardbare consequenties voor indiener. Er is op deze locatie op de gronden van indiener alleen een verplaatsing van de dijksloot voorzien. Na vaststelling van het Projectplan vindt er bovendien - binnen het ruimtebeslag zoals dat in het Projectplan is aangegeven - nog nadere detaillering van het ontwerp van de Versterking en de aansluitingen tussen modules en secties plaats. Met indiener wordt in overleg getreden om de benodigde gronden voor de Versterking te verwerven voor zover die in eigendom zijn bij indiener. Daarbij kan ook het verzoek om compensatiegronden worden besproken. Contacten hierover zijn reeds gelegd.
11	Indiener stelt dat de watergang bij de overgang van sectie EA10 naar EA11 belangrijk is als toevoerroute van de waterhuishouding in de Polder IJdoorn. De watergang heeft bovendien een hoge ecologische waarde. De nieuwe monding van de watergang moet dus op een manier worden ingericht zodat de ecologische waarden kunnen terugkeren. Daarnaast is de breedte/diepteverhouding van de watergang van belang, omdat het een belangrijke paaiplaats is voor verschillende vissoorten.	De watergang waar indiener op doelt, wordt verplaatst zodat de water aan- en afvoer gehandhaafd blijft. De door indiener genoemde aandachtspunten voor de inrichting van de watergang worden meegenomen bij de nadere uitwerking van in het ontwerp van de Versterking (uitvoeringgereed maken).
12	Indiener vraagt de Polder IJdoorn gedurende de uitvoering toegankelijk te houden voor Natuurmonumenten voor het dagelijks beheer en zorg te betrachten voor de waterhuishouding.	De Alliantie zal contact onderhouden met indiener om ervoor te zorgen dat de Polder IJdoorn voldoende onderhouden kan worden en de waterhuishouding – tijdens en na de realisatie van de Versterking - intact blijft.
13	Indiener reageert nog niet op de stukken aangaande module 16 omdat er nog een participatietraject loopt.	Dit onderdeel wordt voor kennisgeving aangenomen.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0115: Indiener 115 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vindt dat nut en noodzaak onvoldoende is aangetoond. Indiener stelt dat de effecten van vijf jaar breken en bouwen grote invloed zullen hebben op het woon- en	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig ingegaan op nut en noodzaak van de Versterking. Voor een onderbouwing daarvan wordt ook gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de uitvoeringsoverlast is het volgende van belang. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	werkklimaat. Indiener dat de werkzaamheden alleen aanvaardbaar zijn als nut en noodzaak voldoende zijn gemotiveerd.	hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6. 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
2	Indiener stelt dat er geen inzicht gegeven is in de risicoanalyse en vreest voor de boringen, verzwaringen, het verplaatsen van het zware dijklichaam op veen waar geen ervaring mee is en verzakking van zijn eigen huis.	In paragraaf 2.6.6 van deze Nota is toegelicht waarom de risicoanalyse niet publiek is gemaakt. Wat betreft de vrees van indiener het volgende. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener stelt dat geen onderzoek is gedaan naar de invloed van voorgenomen werken op de natuur bij polder Zeevanck.	In de beantwoording wordt uitgegaan dat met "Polder Zeevanck" de tegenwoordige Polder Zeevang wordt bedoeld. De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregel om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen is beschreven in paragraaf 8.3.3. Uit paragraaf 8.7.2 van de Passende beoordeling volgt dat met inachtneming van de mitigerende maatregel er geen significante effecten optreden en de Versterking geen gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt.
4	Indiener stelt dat dat de afsluitdijk de invloed van de zee heeft weggenomen en dat de dijk hierdoor aanmerkelijk minder wordt belast.	Door de aanleg van de Afsluitdijk zijn de risico's voor de Markermeerdijken gewijzigd. Echter dienen de Markermeerdijken nog steeds voor de bescherming van 1,2 miljoen inwoners van Noord-Holland en ruim 25 miljard euro aan economische waarden. In 2002 is door een wijziging van de Wet op de waterkering het Markermeer aangewezen als buitenwater en zijn voor de Markermeerdijken de veiligheidsnormen voor primaire keringen gaan gelden. De veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen zijn opgenomen in de Waterwet. Toetsing van de dijken in 2006 heeft aangetoond dat een groot deel van de Markermeerdijken niet meer aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet. Om de waterveiligheid op orde te brengen, moeten de Markermeerdijken versterkt worden. Het project Markermeerdijken is daarom in het HWBP-2 opgenomen. Wat exact het overstromingsrisico is, is bepaald per dijktraject (dit is vastgelegd in bijlage II bij de Waterwet). Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in paragraaf 8.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan. De Afsluitdijk neemt nut en noodzaak van de Versterking niet weg. Een toelichting van nut en noodzaak van de Versterking is opgenomen in paragraaf 2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan.
5	Indiener stelt dat nut en noodzaak onvoldoende zijn onderbouwd en dat er ruimte moet komen om zorgvuldig af te wegen welke opties er zijn om de veiligheid te waarborgen die recht doen aan historisch karakter van de dijk.	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig ingegaan op nut en noodzaak van de Versterking. Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen Sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Verder is uitgebreid onderzoek gedaan naar alternatieven voordat is gekozen voor het ontwerp van de Versterking zoals dat nu is opgenomen in het Projectplan. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota en hoofdstuk 4 van het Projectplan. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Nader uitstel of nader onderzoek is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0116: Stichting Wetlands Products **Module Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wil graag zijn bereidheid tot medewerking bij het project Markermeerdijken kenbaar maken. Indiener bedrijft natte landbouw in constructed wetlands en weet dat dijken soms versterkt moeten worden door het gebied aan de landzijde natter te houden. Indiener geeft aan dat dit niet bedoeld is als zienswijze en Stichting Wetland Products graag mee wil werken aan oplossingen die door bewoners en gebruikers in het gebied gedragen wordt.	De belangstelling en bereidheid tot medewerking aan de Versterking van indiener wordt gewaardeerd. De aanbevelingen van indiener zijn gedeeld met de Alliantie Markermeerdijken.
2	Indiener stelt dat het aanbouwen van lisdodde in constructed wetlands voordelig is als ecosysteemdienst, omdat het water gereinigd wordt van overtollig nitraat en stikstof. Indiener stelt dat de lisdodde geliefd is bij de ringslang, zodat de aanleg van de constructed wetlands als toevluchtsoord kan dienen voor de biotopen die door de bouw van de nieuwe dijk verloren gaan.	De aanbevelingen van indiener zijn gedeeld met de Alliantie Markermeerdijken.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0117: Vogelbescherming Nederland **Module Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst erop dat de dijk tussen Hoorn en Amsterdam een historische dijk is met een monumentenstatus, bijzondere natuur- en belevingswaarden en landschappelijke kwaliteiten. Tevens heeft de dijk een belangrijke recreatieve functie en zorgt hij voor de ontsluiting van het gebied. Aan weerszijden van de dijk bevinden zich belangrijke natuurwaarden, met name voor vogels. Indiener geeft aan dat de dijk in een bredere context beoordeeld moet worden als het gaat natuurwaarden, omdat het geen geïsoleerd element is in het ecosysteem.	Dat de dijk bijzondere waarden heeft (cultuurhistorisch, landschappelijk, recreatie en natuur) en geen geïsoleerd element in het ecosysteem is, wordt onderschreven. In de voorbereiding van het ontwerp en in de toetsing is uiteraard verder gekeken dan naar de dijk als geïsoleerd element. In het opgestelde Kader Ruimtelijke Kwaliteit zijn de functies van de dijk in samenhang bekeken. Dit is vervolgens het uitgangspunt geweest bij de verdere uitwerking van het ontwerp van de Versterking en de afwegingen die daarbij zijn gemaakt. Specifiek met betrekking tot de natuurwaarden is in de Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden in paragraaf 8.2.2.2 aangegeven dat ook gekeken is naar de bijdrage aan andere natuurdoelen, in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en visserij en aan de Ecologische visie van Rijkswaterstaat. De natuurontwikkeling met name in het water heeft een positieve bijdrage op deze doelen.
2	Indiener is teleurgesteld over de uiteindelijke uitwerking van de natuurambities als meekoppelkans in het project, terwijl in het begin van het traject nog sprake was van robuuste vooroevers en oeverdijken die pasten in de schaalgrootte van het gebied. Indiener is van mening dat nog een fractie van de natuurambities over is. Indiener geeft aan dat sprake is van een monofunctionele invulling, waardoor kansen voor het vergroten van natuurwaarden dreigen te worden gemist. Indiener geeft aan graag mee te denken over mogelijkheden om de ecologische barrièrewerking van de dijk te verminderen en te zorgen voor een ecologisch geleidelijkere overgang tussen Markermeer en achterland.	Hoofddoel van de Versterking is het op orde brengen van de waterveiligheid. Daarbij is bekeken welke meekoppelkansen er zijn voor onder andere natuur en recreatie. Tevens is het noodzakelijk de natuurwaarden die negatief worden beïnvloed door de Versterking te compenseren. De oeverdijk, die in enkele modules wordt toegepast als versterkingsoplossing, biedt hiervoor mogelijkheden. Gedurende de uitwerking van de versterkingsopgave is steeds verder ingezoomd op mogelijke oplossingen, gedurende dat traject zijn ook oplossingen afgevallen.Dit is nader beschreven in de zogeheten Trecheringsnotitie, die bijlage 1.3 vormt bij het MER. Na het trechteren van oplossingen is het MER opgesteld. Daarin zijn de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven onderzocht en vergeleken. De oeverdijk is in het MER niet voor alle modules onderzocht. Het realiseren van een oeverdijk is in veel gevallen niet proportioneel, omdat het een zwaar nieuw grondlichaam betreft, terwijl voor de meeste (delen van) modules volstaan kan worden met een minder ingrijpende en daarmee minder kostbare oplossing. Op sommige delen van de dijk is een oeverdijk ook niet technisch uitvoerbaar of onvoldoende robuust. Uiteindelijk is bij 2 modules gekozen voor een oeverdijk, waarvan bij module 3 juist ook met het oog op natuurontwikkeling. Voor de andere modules is de oeverdijk niet onderzocht of had dit alternatief niet de voorkeur. Ten aanzien van het passeerbaar maken van de dijk voor vissen wordt het volgende opgemerkt. Naast de maatregelen die afkomstig zijn vanuit de inpassing in de omgeving en meekoppelkansen, zijn ook maatregelen geïnventariseerd die geen onderdeel zijn van de dijkversterking, maar in een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		later stadium worden gerealiseerd. Voor deze maatregelen dient voor de realisatie ervan een separaat vergunningstraject te worden doorlopen. Een van deze maatregelen is het aanbrengen van vispassages op vijf locaties verdeeld over het dijktraject.
3	Indiener geeft aan de oeverdijk uitdrukkelijk te steunen omdat deze kansen biedt voor natuur en vanwege de bijdrage aan een duurzamer ecologisch watersysteem hetgeen belangrijk is voor vogels. Indiener geeft aan dat er naar zijn mening nog vele onzekerheden zijn over het te voeren beheer en over de aanpak van recreatieve activiteiten tijdens het broedseizoen. Indiener vraagt zich af hoe de noodzakelijke rust voor de flora en fauna gegarandeerd blijft, zodat de compensatie effectief is en blijft.	Het grootste deel van de oeverdijk en het tussenwater is ingezet als compensatie voor de verliezen van de dijkversterking. In paragraaf 8.2.2 van het rapport 'Toetsing Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) is aangegeven welke inrichting van de oeverdijk wordt beoogd. Het beheer is gericht op het ontwikkelen van de aangegeven vegetaties. In paragraaf 8.2.2.3 van dezelfde Toetsing is het beheer nader uitgewerkt en er is een compensatieovereenkomst. Hiermee is voldoende geborgd dat het beheer wordt uitgevoerd. Daarnaast is voorzien in monitoring. Mocht het beheer niet resulteren in de gewenste vegetaties of de ontwikkeling van bijzondere natuurwaarden, dan wordt hierin bijgestuurd om ervoor te zorgen dat wel de beoogde natuurwaarden worden behaald. Op de oeverdijk is niet voorzien in een specifieke afsluiting tijdens het broedseizoen, maar een deel van de oeverdijk is afgesloten voor recreanten om hierbij een rustgebied voor de natuur te creëren (zie paragraaf 2.5.2 van de Toetsing).
4	Indiener wijst erop dat de Gouwzee is aangewezen als extra kwetsbaar gebied voor vogels en dringt er op aan dat tijdens de werkzaamheden hiermee uitdrukkelijk rekening wordt gehouden, waarbij ook de recreatiezonering een belangrijk aandachtspunt is. Indiener geeft aan graag mee te denken hoe hier het beste mee omgegaan kan worden.	De speciale status van de Gouwzee in het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer is bekend en daar is in de toetsing en planuitwerking ook rekening mee gehouden. De werkzaamheden die in het kader van de versterking Markermeerdijken worden uitgevoerd rond de Gouwzee zijn zeer beperkt zijn. Aanpassingen van recreatieve voorzieningen rond de Gouwzee maken ook geen deel uit van het project. Alleen aan de noordkant bij Katwoude wordt het vrijliggende fietspad, aan de binnenzijde van de dijk, mogelijk aangepast (getrapt aangelegd). In de huidige situatie is het echter toegestaan om hier op de dijk te wandelen. Effecten als gevolg van deze aanpassing zijn uitgesloten.
5	Indiener constateert dat door de Versterking Staatsbosbeheer gronden met hoge natuurwaarden inlevert en dat de compensatie voor weidevogels wordt ondergebracht bij boeren die financiële middelen krijgen voor weidevogelbeheer. Indiener heeft daar vragen en zorgen over.	Voor de compensatie voor weidevogelleefgebieden wordt opdracht verstrekt aan de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD). Dit is een collectief van boeren, vrijwilliger en burgers. Het doel van deze vereniging is het behouden en beheren van het landschap. Deze vereniging houdt toezicht en monitort de resultaten en kan ingrijpen als de resultaten niet naar wens zijn. In bijlage 8.30 zijn alle maatregelen voor monitoring en aanvullende maatregelen beschreven. Uit de zienswijze blijkt niet welke locatie wordt bedoeld voor wat betreft de gronden van Staatsbosbeheer. Met betrekking tot de voorlanden bij de Hulk wordt opgemerkt dat hierover een intentieovereenkomst is afgesloten met Staatsbosbeheer. Inmiddels is e.e.a. ook al nader uitgewerkt in Ontwerp maatregelen de Hulk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(bijlage 8.20 van het Bijlagenboek). Na intensief overleg over inrichting van de gronden is gekozen voor een inrichting van deze voorlanden die aansluit bij de nieuwe waterstanden achter de oeverdijk en bij de oeverdijk. De ontwikkeling is gericht op meer overgangen van land naar water en ontwikkeling van natte graslanden en mogelijk moeras. Zowel Staatsbosbeheer als lokale natuurverenigingen hebben aangegeven dat de waarde van het gebied (in ieder geval voor weidevogels) in de huidige situatie beperkt is en staan dan ook achter de voorgestelde aanpassing om daarmee de natuurwaarden van het gebied te vergroten.
6	Indiener heeft niet de indruk dat gestuurd is op het realiseren van grotere aaneengesloten eenheden met voor weidevogels een optimaal waterbeheer en landgebruik. Indiener mist een kaart waarop is aangegeven welke gaten worden gevuld met de voorgestelde maatregelen.	Bij de keuze voor de percelen waar maatregelen worden genomen is gekozen voor die percelen die bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en daarmee leiden tot vergroting van het weidevogelgebied. Om te verduidelijken hoe wij tot de keuze voor deze percelen zijn gekomen is, naar aanleiding van deze zienswijze, in het compensatieplan voor de weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30, paragraaf 2.1.2.) beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen (zoveel mogelijk) grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarisch natuurbeheer) plaatsvindt.
7	Indiener is van mening dat de kwaliteit van het weidevogelbeheer niet voldoende is geborgd, nu dit is versnipperd en wordt toegewezen aan een aantal boeren. Indiener dringt aan op toezicht op het toekomstige weidevogelbeheer en handhaving van de te maken afspraken.	De Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken (WLD) voert de coördinatie en heeft ook één integraal plan gemaakt. Bovendien wordt ook gecontroleerd of de maatregelen worden uitgevoerd. In bijlage 8.30 (Compensatieplan weidevogelleefgebieden) staat bij elke maatregel welke monitoring plaatsvindt en welke aanvullende maatregelen kunnen worden genomen. Hiermee worden de maatregelen dus juist geborgd, in plaats van het afsluiten van losse contracten voor de beoogde compensatie.
8	Indiener vraagt of in de verkennende fase ook is gekeken naar de mogelijkheid van de inzet van de financiële middelen om particulier natuurbeheer haalbaar te maken, waarbij afwaardering van de grond plaatsvindt om een haalbaar verdienmodel te bieden. Indiener geeft aan dat de weidevogelbescherming dan ook langjarig zou zijn geborgd.	In de Uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland is aangegeven dat in principe moet worden ingezet op daadwerkelijk fysieke maatregelen (artikel 1, lid 1), tenzij de aantasting niet groter is dan 5 ha (artikel 1, lid 3). Dan is het mogelijk om over te gaan naar financiële compensatie. Cofinanciering van de afwaardering is geen fysieke maatregel en volgens het beleid van de provincie daarmee geen optie voor de compensatie van weidevogelleefgebieden. Gedurende een aantal jaren is geprobeerd percelen te verkrijgen, zoals vermeld in paragraaf 8.3.2.2 in Toetsing Natuurnetwerk Nederland Weidevogelleefgebieden. Dit was echter niet succesvol, omdat partijen toch niet wilden verkopen of er langdurige pachtovereenkomsten waren afgesloten.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Ten behoeve van een langjarige borging van de weidevogelbescherming is een langjarige planning opgenomen (zie bijlage 8.30 in hoofdstuk 4).
9	Indiener stelt dat een aantal maatregelen ineffectief is, omdat deze binnen de gehanteerde verstoringsafstand van 200 meter liggen.	Bij het bepalen van de maatregelen is 200 meter aangehouden als verstoringsafstand. Dit betekent niet dat binnen deze zone alle vogels verdwijnen. Reacties variëren van oplettend gedrag tot wegvliegen. In betreffende rapportage (Soortenbeschermingtoets, paragraaf 5.2.2 en 5.3.3 (in de Passende Beoordeling en Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden zijn vergelijkbare paragrafen opgenomen)) is nader onderbouwd dat ook binnen 200 meter van de bebouwde kom weidevogels broeden en verblijven. Water, Land en Dijken (WLD) heeft gegevens aangeleverd waaruit wel degelijk blijkt dat ook binnen 200 meter van de bebouwde kom weidevogels broeden en verblijven. Het meest duidelijke voorbeeld is de ontwikkeling van plasdrassituaties bij Oterleek. Dit gebied ligt binnen 200 meter van de bebouwde kom, maar er zijn nog meer storende factoren zoals een provinciale weg aanwezig. Desondanks hebben aanzienlijke aantallen broedvogels zich hier gevestigd en is ook broedsucces bevestigd in 2017. Hieronder de storingsgevoelige wintertaling. WLD heeft juist haar lokale kennis gebruikt om op kansrijke locaties te zoeken in de omgeving van de dijk. Hierbij is rekening gehouden met de potentie voor weidevogels, ook met het oog op aanwezigheid van bebouwing in de omgeving. Maar wanneer Oterleek in ogenschouw wordt genomen, is het effect van bebouwing beperkt. Kort samengevat: 200 meter is te zien als worst case benadering (maar in de natuurtoetsingen is meer maatwerk toegepast). Van ineffectieve maatregelen is geen sprake.
10	Indiener is niet overtuigd dat de beste beschikbare kennis is benut, nu de inhoud van de beheermaatregelen tal van onzekerheden en onjuistheden bevat. Inspreker pleit voor de opname van een plan en budget voor de monitoring, herstel en handhaving.	Het rapport 'Toetsing Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden' is opgesteld conform de daartoe gestelde eisen, niet duidelijk is waar indiener op doelt met betrekking tot onzekerheden en onjuistheden. In het advies van de Commissie m.e.r. d.d. 22 maart 2018 heeft de Commissie haar waardering uitgesproken over de kwaliteit van onder meer dit rapport. Voor monitoring is budget geraamd en natuurherstel zit in de mitigerende en compenserende maatregelen en maakt daarmee intrinsiek deel uit van het projectbudget. Handhaving is een taak van het bevoegd gezag.
Conclusie zienswijze		
In paragraaf 2.1.2 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden is ter verduidelijking naar aanleiding van deze zienswijze beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen (zoveel mogelijk) grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb plaats vindt.		

Zienswijze ZW-0118: Indiener 118 **Module Integraal, 03, 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener kan zich goed vinden in de maatwerkoplossing voor Uitdam maar maakt zicht zorgen over de landschappelijke invulling van de dijk bij Uitdam. Indiener dringt er op aan dat hier op een verantwoorde manier samen met de Dorpsraad, Stichting De Kwade Zwaan en deskundigen invulling aan wordt gegeven. Indiener wijst er op dat hier door de Provincie toezeggingen over zijn gedaan.	De landschappelijke inpassing (ontwerp, materialisering en beplanting) is een integraal onderdeel van de planuitwerking voor de Versterking. De specifieke eisen hiervoor staan in het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). De exacte inrichting wordt nader uitgewerkt in het definitief ontwerp.
2	Indiener maakt zich zorgen over de overgang naar de buitenwaartse asverschuiving aan de zuidkant van het dorp Uitdam. Indiener wijst er op dat tijdens de ateliers is afgesproken dat deze overgangen vloeiend moeten zijn en landschappelijk aanvaardbaar.	De vormgeving van overgangen vormt een integraal en essentieel onderdeel van de ruimtelijke inpassing van de Versterking. Om die reden is aanvullend op het Kader Ruimtelijke Kwaliteit een Addendum opgesteld met daarin onder andere uitgangspunten (eisen) voor de vormgeving van overgangen en aansluitingen. De vormgeving van de overgangen wordt ontworpen conform de eisen voor landschappelijke inpassing, zoals geformuleerd in paragraaf 3.1 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek). De genoemde overgangen worden dan ook landschappelijk verantwoord ingepast.
3	Indiener dringt er op aan het ruimtebeslag in het water te verminderen door innovatieve oplossingen toe te passen, zoals ook bij Uitdam is gedaan.	Bij Uitdam dorp is op advies van de Deltacommissaris gekozen voor een buitenwaartse berm met vernageling. Met deze oplossing wordt recht gedaan aan het unieke karakter van dit voormalige vissersdorp. Het dorp is gebouwd op een dam tussen twee grote wateren: het Markermeer en het Uitdammer Die. Het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing heeft unieke ruimtelijke kwaliteit die de toepassing van een afwijkende en duurdere versterkingsmethode rechtvaardigt. Bij de andere modules is geen sprake van een gelijke situatie en bestaat geen aanleiding om een zelfde soort oplossing te kiezen.
4	Indiener wijst er op dat in het water voor Uitdam sprake is van autonoom herstel van de natuur, een toename van de quaggamosse en waterplanten (fonteinkruid en kranswier). Volgens indiener geldt dit voor het hele traject. Indiener is van mening dat te gemakkelijk wordt omgesprongen met het verlies aan natuur waardoor sprake is van vernietiging van het leefgebied van flora en fauna. Als de aantasting van de natuurwaarden niet kan worden uitgesloten dan zou een ADC-toets moeten worden uitgevoerd.	Ten behoeve van de vergunning op grond van de Wet natuurbescherming is een Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) opgesteld, waarin de effecten van de Versterking op de betrokken Natura 2000-gebieden zijn beschreven en beoordeeld. Uit de Passende Beoordeling volgt de zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Daardoor is een ADC-toets niet aan de orde.
5	Indiener vraagt zich af of kan worden onderzocht of er delen van de dijk die zijn bekleed met Noorse keien, kunnen worden ingegoten in cement. Hierdoor zou het ruimtebeslag op het Markermeer kleiner kunnen worden en zou de overgang van de ene sectie naar de andere – gecombineerd	Het ingieten van Noordse keien met cement is onderzocht bij de versterking van de Waddenzeedijk. Dit zou een oplossing kunnen zijn wanneer uitsluitend de bekleding is afgekeurd. Bij de Markermeerdijken is dat niet het geval en moet ook de dijk zelf worden versterkt en dient hiervoor de huidige

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	met een buitenberm - charmanter opgelost kunnen worden.	steenbekleding verwijderd te worden. De Noordse steenbekleding wordt op een aantal locaties teruggeplaatst, zoals in paragraaf 2.4.2 van deze Nota is toegelicht. Het ruimtebeslag wordt niet bepaald door de steenbekleding maar door de gekozen versterkingsoplossing per sectie of module. Wat betreft de overgangen tussen de verschillende secties geldt dat die conform de uitgangspunten van paragraaf 3.1 van het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit worden vormgegeven.
6	Indiener verwijst naar de zienswijze van Stichting Behoud Waterland betreffende het Compensatieplan. Indiener sluit zich hier bij aan.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen is toegelicht op dit onderdeel bij de zienswijze ZW-0077 (Stichting Behoud Waterland).
7	Indiener heeft kritische vragen bij het compensatieplan. Indiener is het oneens met het feit dat compensatie niet plaatsvindt op plaatsen waar natuurwaarden verdwijnen. Indiener is van mening dat compensatie moet worden gezocht in het verwerven, inrichten of omzetten door SBB of particulieren van nu landbouwgrond naar nieuwe echte weidevogelleefgebieden, waarbij de weidevogels centraal staan. Dat is niet het geval bij de agrarische gronden waar nu de compensatie plaatsvindt.	De compensatie van de weidevogelleefgebieden wordt niet ondergebracht bij een regulier agrarisch bedrijf, maar bij de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken (WLD). Dit is een agrarische natuurvereniging waarbij leden zich vrijwillig aansluiten om maatregelen te nemen. Daartoe worden overeenkomsten gesloten, waarna de deelnemers een resultaatsverplichting hebben en afspraken kunnen worden gemaakt om een optimaal beheer toe te passen. In paragraaf 2.1.2 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen, grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast. Het beheer op de percelen - dat wordt gefinancierd met compensatiegelden - is dus optimaal voor weidevogels. Daarnaast voorziet het beheer van de omliggende percelen, door afspraken binnen ANLb, hier ook in. Voor de omliggende percelen maakt de veldregisseur van WLD namelijk afspraken over het aanvullend weidevogelbeheer. Met de inzet van de verschillende inrichtings- en beheermaatregelen binnen het compensatieproject wordt zoveel mogelijk ingezet op versterking van het weidevogelleefgebied, maar ook op motivatie. Zo worden workshops georganiseerd om ook omliggende boeren nog meer te enthousiasmeren weidevogelbeheer te combineren met een agrarische bedrijfsvoering. Daarnaast wordt middels (agrarisch)natuurbeheer ook beoogd om omstandigheden te optimaliseren of te behouden voor weidevogels. Met de maatregelen wordt de potentie voor broedende

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		weidevogels verbeterd. Hierbij is van belang dat de (positieve) effecten van de maatregelen zich niet alleen voordoen op de locatie waar de maatregelen worden getroffen, maar ook op alle aangrenzende (weidevogelleef)gebieden. Door de aansluiting op de bestaande weidevogelleefgebieden c.q. het opvullen van de gaten, is namelijk sprake van een uitstralend effect naar de omgeving. Daarnaast is de door indiener genoemde verwerving van de gronden niet nodig en ook niet aan de orde. Zoals volgt uit paragraaf 8.3.2.2 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) is overigens wel geprobeerd de gronden in eigendom te verkrijgen, maar de betreffende partijen waren daartoe niet bereid. Ook is er contact geweest met Staatsbosbeheer over onder meer de mogelijkheden om ander beheer toe te passen op de percelen die in bezit zijn van Staatsbosbeheer. Op die percelen wordt echter al meer natuurbeheer ingezet dan op de betreffende agrarische gronden waardoor de te behalen natuurwinst beperkter is. Door de natuurcompensatie door WLD uit te laten voeren, naast de huidige provinciale inspanningen voor natuurrealisatie in Waterland-Oost, zijn de positieve effecten op de natuur dus groter.
8	Indiener is van mening dat diverse maatregelen moeten worden getroffen ten behoeve van de weidevogels. Zo moet voldoende oppervlak weidevogelgrond bij elkaar liggen om effectief te zijn. Daarnaast moet in alle percelen een voldoende hoge waterstand aanwezig zijn van februari tot juli/augustus. Verder moet worden gestopt met elke vorm van bemesting tot de in weidevogelgrasland gewenste vegetatie is verschenen. Voorts moet in principe alle grasland worden gemaaid en het gewas moet worden afgevoerd. Maaidata vanaf minimaal 15 juni en bij verdere verschraling steeds later. Ook geeft indiener aan dat geen beweiding mag plaatsvinden tot minimaal 15 juni, dus ook geen extensieve beweiding. Tot slot dienen verticale elementen zoals bomen te worden verwijderd en mogen boeren en weidevogelvrijwilligers niet in het land komen in de broedtijd.	In paragraaf 2.1 van het Compensatieplan Weidevogelgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is beschreven hoe tot de locaties is gekomen. Er is gezocht naar locaties voor compensatie binnen een straal van 5 kilometer van de dijk. Op basis daarvan is de compensatie bepaald op de dichtstbijzijnde percelen. Met de gekozen locaties wordt aangesloten bij bestaande weidevogellocaties, waardoor een meer aaneengesloten weidevogelleefgebied ontstaat. Voor een nadere reactie op de locatie van de weidevogelleefgebieden wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 7 van deze zienswijze. Verder geldt voor de door indiener aangegeven maatregelen, dat deze worden uitgevoerd, tenzij locatiespecifieke maatregelen leiden tot een positiever effect. De afweging van de uit te voeren maatregelen is namelijk steeds op lokaal niveau gemaakt. In paragraaf 2.3 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden zijn de maatregelen voor de waterhuishouding beschreven. Uit paragraaf 2.1.1 volgt verder dat een hoog waterpeil niet overal kan worden toegepast omdat beweiding cruciaal is bij weidevogelbeheer. Het beweiden is niet mogelijk op natte grond, omdat voor aanvullend maaibeheer toegang met machines dan niet mogelijk is.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Verder is paragraaf 2.2.1 en 2.2.4 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden opgenomen dat moet worden voldaan aan de pakketvoorwaarden van het pakket "Kruidenrijk grasland" binnen ANLb. In die voorwaarden zijn beperkingen aan de bemesting gegeven. Bemesting vindt plaats onder begeleiding van de beheerregisseur. Dit geldt voor alle percelen. Voor het maaien en beweiden geldt dat dit beheermaatregelen zijn die de eigenaren van de percelen waarop compensatie plaatsvindt al dan niet kunnen toepassen. Dit zijn geen verplichte maatregelen die per definitie moeten worden toegepast om een goede compensatie te bereiken. Tot slot wordt in paragraaf 2.4 van het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden ingegaan op het verbeteren van de openheid van de gebieden. Hierin zijn maatregelen opgenomen om dichtheid tegen te gaan en is rekening gehouden met de verstorende werking van verticale elementen (zie tabel 7). Kortom, de maatregelen die door indiener zijn voorgesteld, zijn voor een deel voorzien. De exacte uitvoering en toepassingen zijn echter afhankelijk van de specifieke omstandigheden op die locatie.
9	Indiener geeft aan dat voor een aantal gebieden wordt gecompenseerd op grote afstand van de plaats waar weidevogelland verloren gaat, wordt aangetast of verstoord. Indiener is van mening dat wat lokaal verloren gaat ook lokaal moet worden gecompenseerd.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 8 van deze zienswijze.
10	Indiener pleit voor het oprichten van een 'dijkversterkingscompensatiefonds' dat beheerd wordt door een onafhankelijke organisatie. Gewezen wordt op het omvormen van Waterland-Oost tot NNN-gebied.	Uit het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) volgt dat een goede besteding van de compensatiegelden is geborgd. Ten behoeve van de compensatie is namelijk in beeld gebracht wat de raming is, en wat de verschillende maatregelen kosten. De grondeigenaren van de percelen waarop de compensatie wordt uitgevoerd, krijgen daarvoor een vergoeding. De beheervergoeding voor het beheer door de weidevogelboerderijen is gebaseerd op de bedragen in de Catalogus Groenblauwe Diensten. Deze Catalogus is een overzicht van de maximale vergoedingen die Nederlandse overheden grondeigenaren mogen geven die een groenblauwe dienst leveren. Voor alle hectares geldt dat hiermee voor de komende 15 jaar de garantie kan worden geboden dat – naast de agrarische bedrijfsvoering - het gevoerde beheer optimaal voor weidevogels wordt uitgevoerd. Daarnaast is er budget gereserveerd voor inrichtingsmaatregelen die uitgevoerd moeten worden op de betreffende percelen.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Ten aanzien van het combineren van de omvorming van Waterland Oost tot NNN, is van belang dat door de natuurcompensatie door de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken (WLD) uit te laten voeren, naast de huidige provinciale inspanningen voor natuurrealisatie in Waterland-Oost buiten percelen van SBB, de positieve effecten op de natuur groter zijn dan als maatregelen worden genomen op percelen waar al sprake is van natuurbeheer. Uit het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) blijkt dat op locaties in Waterland-Oost ook maatregelen worden genomen ter verbetering van de omstandigheden voor weidevogels.
11	Indiener steunt het verzet van de inwoners van Schardam tegen de oeverdijk. Indiener is van mening dat het een buitenproportionele aantasting betreft van het Markermeer als Natura 2000-gebied.	De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 8.7.1 van de Passende Beoordeling volgt dat de Versterking – met inachtneming van de mitigerende maatregelen – niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Daarmee kan er dus ook geen sprake zijn van een buitenproportionele aantasting.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0119: Indiener 119 **Module Integraal, 07, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is voorstander van goed onderhoud van de dijk, maar stelt dat er andere veilige (en minder ingrijpende) alternatieven zijn zoals Spaargaren en het concept met dijkankers.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. In het MER zijn voor module 7 'Zeevang' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.7 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overweging tot deze keuze heeft geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 en deelsectie HE-10B een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft het genoemde plan van dijkankers wordt gewezen op paragraaf 3.2.7 en paragraaf 5.4.2 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten (bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor enkele gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur) en als minimalisering van de oplossing in grond. Er zijn verschillende mogelijkheden voor een constructieve versterking, uit figuur 24 van het Projectplan volgt dat daaronder ook dijkankers vallen. In tabel 9 van het Projectplan is opgenomen op welke locaties lokale maatregelen in de vorm van een constructieve versterking worden getroffen. Welke vorm van constructieve versterking dat exact wordt, wordt voorafgaand aan de uitvoering nog bepaald.
2	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waterwet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
3	Indiener wijst op een uitspraak van de Commissie voor de m.e.r. over onderzoek naar locatiespecifieke oplossingen en wil dat net als voor Uitdam voor de modules 6 en 7 een locatiespecifieke oplossing wordt gemaakt.	In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de Notitie aanvullende informatie op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek), welke is opgesteld voor de Commissie voor de m.e.r. De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring is met het buitendijks aanleggen van een nieuw dijklichaam op veen- en kleigrond en vreest voor de gevolgen en schade.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'de vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van het Projectplan.
6	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet kan worden ingezien. Voorts vraagt indiener of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van bewoners.	Voor een reactie op het aspect van het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap vroegtijdig een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP-2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener vraagt om uitstel van de dijkversterking. Indiener stelt dat een verzwaring waarschijnlijk niet meer nodig is als meer tijd wordt genomen voor onderzoek.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen Sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener vraagt schriftelijke bevestiging van eerder toezeggingen voor het terugplaatsen van trapopgangen en het natuurlijke strandje bij dijkpaal 59.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Het betreffende informele strandje bij IJsselmeerdijk nr. 8/9 ter hoogte van dijkpaal 59 wordt geraakt door het ontwerp. Tijdens de uitvoering is het strandje niet te gebruiken. Na uitvoering wordt het strandje weer teruggebracht. Dit geldt voor alle strandjes. Voor een toelichting op de tijdelijke en permanente effecten van overige formele en informele strandjes wordt gewezen op paragraaf 1.6 en 8.3.2.5 van het Projectplan.
9	Indiener vindt dat een fietspad afwisselend bovenop en beneden aan de dijk tot gevaarlijke situaties leidt. Indiener verwijst naar de driesprong aan het einde van het dorp Warder bij dijkpaal 56.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
10	Indiener sluit zich aan bij de zienswijzen van Stichting Zuyderzeedijk en Dorpsraad Warder.	Voor de beantwoording van de zienswijze van Dorpsraad Warder wordt verwezen naar ZW-0132 en voor de beantwoording van de zienswijze van Stichting Zuyderzeedijk wordt verwezen naar ZW-0142.
Conclusie zienswijze		
Tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan is het ontwerp van de Versterking op onderdelen gewijzigd. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0120: Indiener 120 **Module Integraal, 01, 03, 02**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat zij verwacht hadden een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken het langstransport van zanddeeltjes. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). In hydrodynamisch actieve gebieden zal slib minder snel neerslaan dan in minder actieve gebieden. Uit de stromingsanalyse blijkt dat het stroombeeld in het Hoornse Hop niet noemenswaardig verandert als gevolg van de implementatie van de oeverdijk (inclusief strekdammen). Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project , over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
10	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
11	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
12	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
13	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 als ook vanaf het Visserseiland.
14	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de Projectbeschrijving per Module in hoofdstuk 7 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
15	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeftven indiener aan graag beter geïnformeerd wil worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
16	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen in Hoorn zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.
17	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
18	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
19	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
20	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 12 van deze zienswijze.
21	Indiener vindt dat door de enorme vooroever er sprake is van verlies van direct contact en zicht op het water.	Bij modules 2 en 3 is er gekozen voor een oeverdijk. Deze oplossing biedt kansen voor natuurontwikkeling en recreatie, maar verandert ook de context van de historische dijk in het landschap. De waarden van de monumentale dijkblijven hier weliswaar intact, maar het open water komt op grotere afstand van de woningen te liggen, waardoor het zicht op het water vanuit de woningen zal veranderen. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
22	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1, 2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0121: Indiener 121 **Module 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener bezit grond ter hoogte van Warder (module 6 Heintjesbraak) waarvan een deel nodig is om de Versterking te realiseren. Indiener wil geen grond afstaan. Door de gewenste verwerving wordt het eigendom van indiener dusdanig verkleind dat de totale waarde en agrarische bruikbaarheid van de percelen aanzienlijk wordt verlaagd, mede vanwege mogelijke bebouwing in de toekomst.	Van het perceel waarop de woning van indiener staat, is geen grond benodigd voor de realisatie van de Versterking. Voor het overige is vooralsnog niet uit te sluiten dat er grond benodigd is, maar in de nadere detaillering van het ontwerp wordt geprobeerd om de gronden van de indiener (zoveel mogelijk) te ontzien. Indiener is hierover al geïnformeerd, en wordt op de hoogte gehouden van verdere ontwikkelingen. Mochten er momenteel vragen en/of zorgen leven bij indiener,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener zou dit graag gecompenseerd zien door aansluitende grond uit te wisselen. Indiener heeft twee alternatieven bedacht zodat indiener geen grond hoeft af te staan. Zo kan de Markermeerdijk buitendijks versterkt wordt ter hoogte van Warder. Dit is goedkoper en minder ingrijpend. Verder kan dijkversterking plaatsvinden door het plaatsen van een stalen damwand aan de rand van de bestaande dijk of door plaatsing van ankers in de dijk. Indiener wil zijn land graag behouden omdat dit gunstig is voor zijn woongenot.	dan is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0122: Indiener 122 **Module Integraal, 01, 03, 02**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westfriese Omringdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en	Een waterkering is in de tijd aan veel veranderingen onderhevig. Inzichten veranderen in wat van een waterkering mag en kan worden verwacht. Dit kan leiden tot aanpassing van de waterkering, zoals bij de dijk in Hoorn aan de orde. Bij het ontwerp van de kering speelt de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in paragraaf 2.2 van deze Nota wordt daar nader op ingegaan. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming bovendien wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen de publieke en private partijen wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1, 2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
5	Indiener geeft aan dat zij verwacht hadden een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden. In dit kader wordt ook gewezen op hoofdstuk 12 van het Projectplan en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).
6	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Voor de beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van de Nota.
7	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
8	Indiener geeft aan dat de Regelingen voor schadevergoeding (p. 292/293) uit het Ontwerp Projectplan weinig houvast bieden. Indiener vindt de regelingen te summier en verzoeken een concreet en gedetailleerd document over het schadeprotocol en schadevergoedingen.	Voor de beantwoording van deze zienswijze wordt verwezen naar paragraaf 2.6.5 van de Nota. Hier wordt nader toegelicht hoe wordt omgegaan met schade die ontstaat vanwege de dijkversterking en op welke wijze een schadevergoeding of nadeelcompensatie kan worden verkregen.
9	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid vallen onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
10	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlage bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
11	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts zijn indiener is mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
12	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
13	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor zijn huis door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
15	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
16	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
17	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
18	Voorts vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
19	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
20	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module in hoofdstuk 7 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
21	Ook met betrekking tot het stadsstrand geven de indiener aan graag beter geïnformeerd wil worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
22	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgt zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
23	Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
24	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
25	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 18 van deze zienswijze.
26	Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
27	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0123: Indiener 123 namens 4 anderen **Module Integraal, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is woonachtig bij module 7 en noemt in zijn pro-forma zienswijze de volgende punten: • De buitenwaartse asverschuiving van dijk; • Ontbreken van een heldere risicoanalyse; • Ontbreken van een goed verkeersplan; • Aanvoeren van de materialen en loswal; • doortrekken van een fietsweg over het gehele traject van Edam tot Hoorn;	Indiener heeft een pro-forma zienswijze ingediend waarin hij aankondigt over verschillende punten binnen twee weken een aanvullende zienswijze in te dienen. Er is echter geen aanvulling ontvangen. Wel heeft indiener zich aangesloten bij zienswijze 0142. Hierna wordt daarom volstaan met een korte toelichting per punt uit de pro forma zienswijze. Er is waar mogelijk een verwijzing opgenomen naar diverse paragrafen van genoemde documenten. • Buitenwaartse asverschuiving: In paragraaf 4.7 van het Projectplan is toegelicht hoe is gekomen tot het Voorkeursalternatief voor module 7. • Ontbreken risicoanalyse: In paragraaf 2.6.6 van deze Nota is toegelicht dat er een risicoanalyse is opgesteld en waarom deze niet publiek is gemaakt. • Ontbreken verkeersplan: Voor de start van de uitvoering wordt een Verkeersplan opgesteld. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan. • Aanvoer van de materialen en loswal: in paragraaf 5.5 van het Projectplan is hier op ingegaan. • Doortrekken fietsweg over gehele traject: In paragraaf 4.7, 4.3.16 en 7.7 van het Projectplan is toegelicht hoe de fiets- en wandelverbinding in module 7 eruit komt te

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		zien.
	• Onvoldoende onderzoek naar andere oplossingsrichtingen (zie oplossing Uitdam);	• Onvoldoende onderzoek naar andere oplossingsrichtingen en oplossing Uitdam: Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar alternatieven voorafgaand aan de keuze voor het Voorkeursalternatief. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.3 van deze Nota en paragraaf 4.7 van het Projectplan. Verder heeft de Commissie m.e.r. in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Wat betreft Uitdam wordt gewezen op paragraaf 2.3.3 van deze Nota.
	• Blokkeren informatieverstrekking door onder druk zetten van partijen die niet aangesloten zijn bij de Alliantie, waardoor informatie inwinning onmogelijk wordt gemaakt voor bewoners;	• Blokkeren informatieverstrekking door onder druk zetten van partijen die niet aangesloten zijn bij de Alliantie, waardoor informatie inwinning onmogelijk wordt gemaakt voor bewoners: Het is onduidelijk waar indiener op doelt. Mocht indiener meer informatie willen, dan is de Alliantie desgewenst graag bereid vragen te beantwoorden.
	• Ontbreken van een beheerplan op voorlanden;	• Ontbreken van een beheerplan op voorlanden: Voor een uitgebreidere toelichting op beheer en onderhoud wordt gewezen op paragraaf 6.1 van het Projectplan.
	• Bezwaar tegen een ecologische berm voor de woning en aangrenzende gronden, waardoor er veel overlast ontstaat door ongewenste gewassen en het oprijden naar de openbare weg onoverzichtelijk wordt;	• Bezwaar tegen een ecologische berm voor de woning en aangrenzende gronden, waardoor er veel overlast ontstaat door ongewenste gewassen en het oprijden naar de openbare weg onoverzichtelijk wordt: De ecologische strook waar indiener op wijst, wordt ecologisch onderhouden. De vegetatie vormt een buffer tussen de weilanden en de dijk. De samenstelling van de vegetatie van de ecologische strook is vergelijkbaar met die van de huidige dijk. Er is niet voorzien in een ruige vegetatie waarin struikvormers en bomen tot volle wasdom komen.
	• Ontbreken van een helder schadeprotocol;	• Ontbreken van een helder schadeprotocol; er is een risicoanalyse opgesteld. In paragraaf 2.6.6 van deze Nota is toegelicht waarom deze niet publiek is gemaakt.
	• Verwijderen historische steenbekleding;	• Verwijderen historische steenbekleding: voor een toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
	• Er dient meer zorg te worden besteed aan de vormgeving van de overgangen tussen de verschillende oplossingen voor de dijkversterking om de eenheid en samenhang van het dijklichaam te borgen;	• Er dient meer zorg te worden besteed aan de vormgeving van de overgangen tussen de verschillende oplossingen voor de dijkversterking om de eenheid en samenhang van het dijklichaam te borgen: Tijdens het ontwerp proces is aandacht besteed aan de eenheid en vormgeving van de Versterking. Eenduidigheid van de landelijke dijken is hierbij het uitgangspunt. In het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) is hier aandacht aan besteed. Over de vormgeving van de aansluitingen wordt middels het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		'Vormgevingsplan' (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) en het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) verantwoording afgelegd aan de Provincie Noord-Holland, de gemeente Waterland en Recreatieschap Twiske-Waterland. De precieze vormgeving van de aansluitingen wordt in de uitwerkingsfase bepaald. Deze vormgeving wordt met de bij het Vormgevingsplan betrokken partijen afgestemd. Bewoners worden nader geïnformeerd over de wijze van uitwerking van de aansluitingen.
	• Wij zijn pertinent tegen het aanleggen van een oeverdijk;	• Wij zijn pertinent tegen het aanleggen van een oeverdijk: in paragraaf 3.2.4 en hoofdstuk 4 van het Projectplan is uitvoerig ingegaan op de aanleg van de oeverdijk.
	• De gevolgen van de werkzaamheden voor de flora en fauna in het Marker- en IJmeer. Een deel van het ecosysteem wordt vernietigd;	• De gevolgen van de werkzaamheden voor de flora en fauna in het Marker- en IJmeer. Een deel van het ecosysteem wordt vernietigd: Voor de Versterking zijn in het kader van natuur verschillende toetsingen uitgevoerd waaronder de 'Passende Beoordeling' (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natura 2000-gebieden. In het kader van provinciaal beschermde gebieden is er de 'Toetsing Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Voorts is er de 'Soortenbeschermingstoets' (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek) in het kader van beschermde soorten. Hierin zijn de effecten op ecosystemen beschreven en de maatregelen die worden genomen om (negatieve) effecten te voorkomen en te herstellen.
	• De aanleg van fietspaden op het oeverland en voorlanden en de verstorende effecten daarvan;	• De aanleg van fietspaden op het oeverland en voorlanden en de verstorende effecten daarvan: de effecten van de fiets- en wandelverbinding zijn eveneens beoordeeld in voornoemde onderzoeken.
	• Verzekering van goede monitoring en concrete voorschriften in de verschillende vergunningen om aan de vereisten te voldoen en een en ander te borgen. Verder stelt indiener dat de zienswijze binnen twee weken wordt toegelicht en aangevuld.	• Verzekering van goede monitoring en concrete voorschriften in de verschillende vergunningen om aan de vereisten te voldoen en een en ander te borgen: Het is onduidelijk op welke monitoring en voorschriften indiener doelt. Het is de taak van het bevoegd gezag om (uitvoerings)voorschriften op te nemen in een vergunning en toe te zien op ervan. Dat gebeurt in het concrete geval van de Versterking ook. De provincie Noord-Holland is het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning, ontheffing Wet natuurbescherming en vergunning Wet natuurbescherming. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is bevoegd gezag voor de ontgrondingenvergunning.

Conclusie zienswijze
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0124: Toeristische Kanobond en Watersportverbond Noord-Holland Noord **Module 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	De zienswijze heeft betrekking op het gedeelte tussen Hoorn en de noordelijke uitwateringssluis bij Schardam. Indiener constateert dat het niet mogelijk is met de kano's en andere kleine recreatievaart tussen de oude dijk en de nieuwe dijk te kunnen komen. Indiener geeft aan dat overtollig water afgevoerd moeten worden en dat het water misschien ook ververst moet worden. En dat de buitendijk dicht moet zijn bij hoge waterstanden. Er is geen bezwaar tegen het ontwerp op zich, maar het voorstel is meer recreatievaart mogelijk te maken. Indiener doet concreet het voorstel om een bevaarbare duiker bij Hoorn en bij Schardam te maken en om kano-overdraagplaatsen te maken, waarbij er ook een geul tussen Schardam en de noordelijke uitwateringssluis moet komen.	Het tussenwater, gelegen tussen de bestaande dijk en de nieuwe oeverdijk, en het Markermeer staan in open verbinding met elkaar. In het Projectplan is voorzien in kunstwerken onder termen als 'in- of uitlaat Noord of Zuid' die in extreme omstandigheden gesloten kunnen worden, om verzadiging van de huidige dijk en daarmee mogelijke afschuiving te voorkomen. De voorzieningen om overtollig water af te voeren en water te verversen zijn daarmee opgenomen in het plan. Het tussenwater zelf heeft voldoende breedte en diepgang om bevaarbaar te zijn, maar de inlaatconstructies zijn niet doorvaarbaar. Varen in het tussenwater is in principe alleen mogelijk in het tussenwater zuidwaarts van het gemaal Westerkogge. Aan de noordzijde speelt de natuurontwikkeling. De mogelijkheid om in kano-overdraagplekken te voorzien wordt nog bekeken. Dit maakt geen deel uit van het Projectplan. In overleg met een andere kanovereniging is in ieder geval afgesproken dat een te-water-laat-plaats in de vorm van een schelpenstrandje aan de zuidzijde buitendijks van het gemaal de beste oplossing is. Kanoërs kunnen via deze voorziening te water in het uitstroomkanaal van het gemaal en via die route naar het buitenwater van het Markermeer varen. De te-water-laat-plaats in de vorm van een schelpenstrandje wordt meegenomen in de nadere uitwerking van het ontwerp.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken. In de nadere uitwerking van het project wordt een kano-te-water-laat-plaats in de vorm van een schelpenstrandje meegenomen.		

Zienswijze ZW-0125: Indiener 125 **Module 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat ter hoogte van dijkpaal 81 tot 97 wordt gekozen voor een combinatie kruinverhoging met asverschuiving, maar ziet dit niet in de ontwerptekening terug. Tevens kan de indiener niet afleiden waarom voor een combinatie is gekozen.	Dijkpaal 81 tot 97 valt binnen Module 15, sectie EA-8. Voor sectie EA-8 is gekozen voor een gecombineerde versterking met een kruinverhoging. Er is hier dus geen sprake van een asverschuiving. De asverschuiving vindt plaats in secties EA-9 en EA-10. In paragraaf 4.3.15 van het Projectplan is onder meer onderbouwd waarom voor sectie EA-8 gekozen is voor een gecombineerde versterking. In hoofdstuk 4.16 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) zijn de milieueffecten van alle alternatieven per sectie beschreven. De gecombineerde versterking voor sectie EA-8 is het Meest Milieuvriendelijk Alternatief en daarmee de oplossing met de minste milieueffecten. Voor een verdere reactie op dit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.15 van het Projectplan.
2	Indiener geeft aan dat zijn terrein al dan niet tijdelijk voor de dijkversterking gebruikt zal worden. Dit heeft ook gevolgen voor de aanwezige bomen op het terrein. Indiener is van mening dat het ruimtebeslag aan de binnenzijde van de dijk niet nodig is gezien ter hoogte van het Kinselmeer voor een buitenwaartse asverschuiving wordt gekozen om binnendijks terreinen niet aan te tasten.	Nadere detaillering en uitwerking van het ontwerp voor de Versterking heeft inmiddels duidelijk gemaakt dat het perceel van indiener kan worden ontzien en dat dus geen grond van indiener nodig is. Dat geldt voor zowel de tijdelijke als de permanente situatie. In het Projectplan is het ruimtebeslag hierop aangepast. Voor een nadere toelichting op wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan, wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
3	Indiener geeft aan dat naar zijn mening te weinig overleg over de uiteindelijke vormgeving is gevoerd. Indiener geeft aan dat wanneer er overleg met Liander kan worden gevoerd over verplaatsing van een transformatie huisje ook met de indiener overleg kan worden gevoerd.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota, paragraaf 12.1 van het Projectplan en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In aanvulling daarop geldt dat over het gehele dijktraject participatie heeft plaatsgevonden, op het ene deel meer intensief dan bij andere zoals blijkt uit paragraaf 12.1 van het Projectplan. Voor alle modules is in specifieke bijeenkomsten per module het voorlopige ontwerp (inclusief vormgeving) toegelicht. Op de projectwebsite (www.markermeerdijken.nl) zijn hiervan de verslagen te lezen. Wat betreft de contactmomenten is hoofdstuk 2 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie van belang. Hierin is vanaf 2006 tot en met 2017 in kaart gebracht welke stappen zijn gezet en welke contactmomenten er binnen die stappen zijn geweest. Over de vormgeving wordt middels het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) en het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) verantwoording afgelegd.
4	Indiener geeft aan dat het informele strandje ter hoogte van Uitdammerdijk 38/39 is gelegen en niet ter hoogte van nummer 36. Indiener geeft tevens aan dat het strandje bestaat uit restmateriaal van de Rijpersluis en dan ook niet op natuurlijke wijze weer terug zal komen. Daarnaast geeft indiener aan dat deze geen behoefte heeft aan extra voorzieningen zoals prullenbakken.	Voor de locatiebepaling van de (informele) strandjes is de locatie bepaald aan de hand van de dijkpalen en zijn de dichtstbijzijnde huisnummers geschat. In het definitieve Projectplan is in tabel 16 in paragraaf 8.3.2.5 opgenomen dat het door indiener bedoelde strandje zich bevindt ter hoogte van Uitdammerdijk 38/39. Dit strandje wordt geraakt door de versterking. In paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan is toegelicht dat alle strandjes worden teruggebracht. Aan de Omgevingsvergunning is tevens een voorschrift verbonden om te zorgen voor de condities waardoor de ontwikkeling van een soortgelijke zachte land-waterovergang sneller mogelijk wordt gemaakt. In paragraaf 4.3.16 van het Projectplan (tabel 5 'Genomen ruimtelijke inpassingmaatregelen') is opgenomen dat bestaande objecten, zoals prullenbakken, weer worden teruggebracht. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is het proces voor deze herplaatsing nader omschreven. HHNK is in gesprek met provincie Noord-Holland en de recreatieschappen over de recreatieve voorzieningen zoals prullenbakken. HHNK is voornemens het eigendom van deze voorzieningen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		over te dragen. Dit betekent dat de recreatieve voorzieningen zoals prullenbakken in de toekomst niet meer door HHNK beheerd zullen worden. HHNK heeft daarom geen apart beheerplan voor de recreatieve voorzieningen. In het voor afronding van de werkzaamheden op te leveren instandhoudingsplan zullen alle objecten worden beschreven, waaronder ook het type beheer en onderhoud. Wanneer de recreatieve voorzieningen zijn overgedragen aan een nieuwe eigenaar dan is deze verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud.
5	Indiener geeft aan dat Noordse steen plaatselijk wordt teruggebracht en stelt dat dan veel Noordse steen zal overblijven. Indiener ziet graag dat in overleg met de provincie Noord-Holland beleid wordt ontwikkeld om deze stenen langs de oever terug te brengen, zodat een levendig beeld ontstaat rekening houdend met zwemmogelijkheden.	Eén van de markante punten waar de Noordse stenen worden teruggeplaatst - in de nabijheid van de locatie van indiener - is de Kaap bij Uitdam. De overgebleven Noordse stenen worden in de directe omgeving van de locatie waar deze zijn vrijgekomen hergebruikt. Dit gebeurt bij voorkeur aan de buitenzijde van dijk, bijvoorbeeld als stortsteen of het terugbrengen van grote – mogelijk verspreid liggende - stenen bij informele strandjes. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
6	Indiener geeft aan dat in de plannen een tijdelijke omleidingsroute te beperkte asdruk en breedte heeft. Indiener stelt een andere omleidingsroute voor.	Naar aanleiding van de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. De door indiener voorgestelde omleidingsroute wordt met de betreffende wegbeheerders afgestemd. Wanneer deze route mogelijk blijkt, wordt deze in het betreffende verkeersplan opgenomen.
7	Indiener vindt een omleiding via Uitdam onveilig vanwege een langere aanrijdtijd van hulpdiensten. Indiener wil een toezegging dat zijn woning te allen tijd bereikbaar is, of welke maatregelen genomen worden indien dit niet mogelijk is. Indiener stelt dat de huidige uitgangspunten onvoldoende zekerheid bieden.	In overleg met de hulpdiensten blijft altijd een veilige omleidingsroute aanwezig, tevens is de bereikbaarheid van de woning gegarandeerd. Voorafgaand aan de uitvoeringsfase wordt een verkeersplan opgesteld waarin per module de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid staan beschreven. Tijdens de uitvoering worden deze maatregelen periodiek geëvalueerd en waar nodig wordt in overleg met de betrokkenen gezocht naar een passende maatregel. Een en ander wordt afgestemd met de lokale wegbeheerder(s), hulpdiensten en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor omwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen voor bewoners en hulpdiensten gegarandeerd blijft. Voor een nadere toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 en kaart 32 van het Projectplan.
8	Indiener is van mening dat er onvoldoende maatschappelijke participatie heeft plaatsgevonden. Hierbij ligt de zorg van indiener met name bij de voortgang en openheid over het ontwerpproces. Indiener geeft als voorbeeld de verplaatsing van het transformatorstation. Indiener wil zijn ongenoegen vermeld zien in de verantwoording over de maatschappelijke participatie.	Het ongenoegen van indiener wordt meegenomen in het vervolgproces van het Omgevingsmanagement. Voor een toelichting op het proces rondom de maatschappelijke participatie wordt gewezen op onderdeel 3.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
9	Indiener verwacht bij de nadeelcompensatie een proactieve houding. Indiener wil in begrijpelijke taal uitleg hierover en een snelle afhandeling. Indiener wil tevens graag een overlast regeling of een specifieke regeling voor de Versterking.	Voor de uitwerking van de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan.
10	Indiener wil inzicht in de uitkomsten van de risicoanalyse ten behoeve van de uitvoering van de Versterking ter hoogte van zijn eigen sectie. Onder meer over het toepassen van verticale drainage. Indiener wil een second opinion op de risicoanalyse kunnen uitvoeren.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In paragraaf 2.6.6 is toegelicht waarom de risicoanalyse niet publiek wordt gemaakt. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
11	Indiener verzoekt om uitstel van de plannen om onderzoek naar alternatieve oplossingen nader uit te werken. Indiener verwacht dat dit de noodzaak van de Versterking zal wegnemen of beperken. De indiener sluit aan bij de zienswijze van Pampus bv en de Stichting Zuyderzeedijk.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk. De noodzaak van de Versterking staat vast. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Project. Voor de reactie op de zienswijze van Pampus bv en Stichting Zuyderzeedijk wordt gewezen op de reactie bij ZW-0139 en ZW-0142.
12	Indiener geeft aan dat de monumentale status niet in de historische kern is gelegen, maar in de historie, functie, vormgeving en beleving van de dijk. Indiener geeft aan dat zowel in het advies van de adviesgroep Markermeerdijken en het MER deze opvatting wordt gedeeld. Een zorgvuldig vormgegeven asverschuiving maakt grondgebruik op het perceel van indiener overbodig.	De monumentale status is ook gelegen in de historische kern van de dijk. De monumentale status rust blijkens de redengevende omschrijving van de Noorder IJ- en Zeedijken namelijk op drie waarden; 1. de cultuurhistorische waarde (de ontstaansgeschiedenis van de dijk, af te lezen aan het hoekige tracé en de braken en voorlanden); 2. de historisch-morfologische waarde (samenstelling en profiel van het dijklichaam); 3. de beeldbepalende waarde (dijk als continuerende lijn in het landschap). Aan deze waarden is getoetst. Zie hierover uitgebreider paragraaf 2.4 van deze Nota. Het is inmiddels niet meer nodig om het perceel van indiener, in de tijdelijke of permanente situatie, te gebruiken.

Conclusie zienswijze
Naar aanleiding van zienswijzen is aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht. In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. In reactie op de zienswijze is in paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan 'Informele strandjes (geen officiële zwemwaterlocaties)' opgenomen dat alle geraakte informele strandjes worden teruggebracht en Voorts is in reactie op deze zienswijzeis kaart 32 (figuur 53) met verkeersmaatregelen aangepast.

Zienswijze ZW-0126: Indiener 126 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Volgens indiener is er geen onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een enorme kostenbesparing voor een alternatief plan die door de Stichting Zuyderzeedijk zijn voorgesteld.	Stichting Zuyderzeedijk onderschrijft het plan 'Pompen in de Houtribdijk'. Voor 'Pompen op in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Volgens indiener is er onzekerheid over de veiligheid van het plan omdat het de eerste keer is dat deze hoeveelheid dijk afgegraven wordt. De bewoners hebben geen inzicht in de risicoanalyse.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In paragraaf 2.6.6 is toegelicht waarom de risicoanalyse niet publiek is gemaakt. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener stelt dat er teveel haast wordt gemaakt met de huidige plannen terwijl er geen grondig onderzoek is uitgevoerd.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave, nut en noodzaak van de Versterking en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. Er is dan ook geen reden voor nader uitstel en dat is gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
4	Indiener is bang voor schade aan zijn woning en heeft geen garanties met betrekking tot compensatie.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener vindt dat de bewoners onvoldoende inzicht hebben in het onderzoek dat is gedaan met betrekking tot de (on)veiligheid van de dijk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 2.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0127: Indiener 127 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener verzoekt om eerder gemaakte toezeggingen omtrent het terugplaatsen van steigers, trappen en natuurstranden te bevestigen. Er zou toegezegd zijn dat alle steigers teruggeplaatst worden, terwijl in het plan alleen de vergunde steigers worden genoemd. De vormgeving moet plaatsvinden in overleg met bewoners. Dat geldt ook voor de (niet publieke) opgangen naar de dijk van de bewoners (trappen) en voor de natuurstranden (het strand aan het einde van Warder richting Edam).	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Wat betreft de strandjes die geraakt worden door de realisatie van de Versterking geldt dat deze allemaal worden teruggeplaatst na de realisatie. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 1.6 en 8.3.2.5 van het Projectplan.
2	Indiener stelt dat geen sprake is van kleinschaligheid en ontwikkeling. In het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is aangegeven dat voor wat betreft het ontwerp bij Warder de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Indiener stelt dat daar geen sprake van is en verwijst op de drie alternatieven die zijn onderzocht voor module 6.	Het Kader Ruimtelijke Kwaliteit (KRK) voor de dijkversterking tussen Hoorn en Amsterdam is opgesteld om de kwaliteiten van het gebied te borgen en ervoor te zorgen dat deze een volwaardige plek krijgen in de planvorming. In paragraaf 4.9 uit het KRK is aangegeven dat de dorpsgemeenschap mee-ontwerpt aan haar dijk, en dat ruimte wordt geboden voor kleinschaligheid en ontwikkeling. Deze aanpak heeft vorm gekregen door middel van inloopbijeenkomsten en keukentafelgesprekken. In dit kader wordt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is uitgebreid beschreven hoe het participatieproces is doorlopen en is ingegaan op initiatieven vanuit de omgeving en de invloed op het ontwerp. In paragraaf 3.2.3 van dit rapport worden de lokale initiatieven rondom Warder beschreven.
3	Indiener stelt dat in het ontwerp geen rekening wordt gehouden met het unieke karakter van de Waterfront van het lintdorp. Voor de dijkversterking zijn vanuit de hoogwaterveiligheidsdoelstelling drie typen oplossingsrichtingen geformuleerd. Voor de oplossing in grond zijn ontwerpprofielen opgesteld, die gebaseerd zijn op algemene ontwerpuitgangspunten die volgens de Commissie niet locatie specifiek zijn gemaakt. Door deze aanpak lijken kansen voor een optimaal ontwerp gemist. Voor het dorp Uitdam is daarentegen wel een locatiespecifiek ontwerp gemaakt na druk vanuit de bevolking. Indiener beroept zich op het gelijkheidsbeginsel en vindt dat dit ook voor module 6 zou moeten.	Bij het ontwerp van de Versterking is rekening gehouden met de lokale omstandigheden per module en sectie, zo ook in Warder. Daarnaast is de inpassing van de Versterking één van de twee doelstellingen van het project. In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de aanvulling op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring	In Nederland is er ervaring met toepassen van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bestaat met het verplaatsen en verzwaren van een dijk op veen- en kleigrond en wijst erop dat ir. F. Spaargaren hiervoor waarschuwt. Indiener is bezorgd, ook omdat indiener de risicoanalyse niet mag inzien.	grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener vraagt of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van betrokken bewoners.	Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP-2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener heeft bezwaar tegen de grote maar onvoldoende doordachte ingreep in de historische dijk en vraagt om uitstel van besluitvorming omdat de verzwaring misschien niet nodig blijkt te zijn als er	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	meer tijd wordt genomen voor het nog lopende onderzoek.	versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. Voor de thema’s 'Bewezen sterkte' en Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen sterkte). Voor het thema 'Pompen in de Houtribdijk’ wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener stelt dat er meer en wellicht goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven zijn die onvoldoende zijn onderzocht. Indiener noemt alternatieven van ir. Spaargaren en het concept 'bewezen sterkte'.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen naar de alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. Het concept Bewezen Sterkte is toegepast op het ontwerp. Voor een toelichting op welke manier het concept 'bewezen sterkte' gebruikt is binnen de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan, paragraaf 3.1.3 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). Een toelichting op 'Pompen in de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) is opgenomen in paragraaf 2.2.3 van deze Nota en paragraaf 3.1.2. van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).
9	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de opdracht van de Versterkingsopgave.
10	Indiener is van mening dat het fietspad bovenop, beneden en achter de dijk leidt tot gevaarlijke situaties bij het zwembad en bij het kruispunt aan het einde van Warder waar het fietspad wisselt van achter naar boven de dijk.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is in een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen. Voorts is naar aanleiding van zienswijzen aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht.		

Zienswijze ZW-0128: Indiener 128 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	Nota. Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat dus gerealiseerd worden. Bij dit advies was geen tekening gevoegd. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bij Uitdam.	wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikt gemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn ontworpen op basis van de meest actuele ontwerpmethodiek en derhalve niet 'te robuust' zoals indiener stelt. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen aangepast (figuur 53 in paragraaf		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
10.2 van het Projectplan en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0129: Indiener 129 **Module 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de woon en leefomgeving verslechtert door de Versterking doordat zwemmen, wandelen en fietsen wordt belemmerd en strandjes verdwijnen of minder toegankelijk worden. Verder wordt het uitzicht op het water door de hoge dijk teniet gedaan.	Op de locatie van indiener wordt de dijk versterkt met een gecombineerde oplossing met ter plaatse van de Badhuisweg een constructie. Deze oplossing kan een wijziging van de woonbeleving betekenen zoals die nu door indiener wordt ervaren. Het is echter niet zo dat hierdoor zwemmen, wandelen en fietsen wordt belemmerd en strandjes verdwijnen. Wat betreft de zwemlocaties en strandjes wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan. Hierin is toegelicht wat de tijdelijke effecten van de realisatie van de Versterking zijn en is opgenomen dat alle strandjes worden teruggebracht. In module 6 wordt (als meekoppelkans) een doorlopende fiets– en wandelverbinding gerealiseerd. Tussen dijkpalen 27 tot 39 en 48 tot 56 wordt er een gecombineerde fiets- en wandelverbinding op de kruin van de dijk gerealiseerd. Tussen dijkpalen 39 tot 48 wordt de fietsverbinding op het voorland gerealiseerd, en ligt er een separaat wandelpad op de kruin van de dijk. Het fietspad wordt tevens voor de gehele module teruggebracht op de weg. De meekoppelkans vergroot de recreatieve mogelijkheden.
2	Indiener maakt zich zorgen over de verkeersveiligheid op het fietspad door het weer en omdat het donker is achter de dijk waardoor het fietspad sociaal onveilig is.	Uitgangspunt voor de doorgaande fiets- en wandelverbinding en rijweg is een comfortabele, veilige en herkenbare route. Bij het ontwerp van de verbinding en rijweg worden daarom zo veel als mogelijk de richtlijnen van de CROW* toegepast, in combinatie met de gewenste beeldkwaliteit van de doorgaande fiets- en wandelverbinding conform het aangehaalde Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). De vormgeving van de kapen, plaatsen meubilair, lichte grijze kleur aan de buitenzijde van de kruin (wandelpad) helpt in de geleiding van de gebruikers. Er wordt geen nieuwe verlichting geplaatst, maar de bestaande verlichting op bijvoorbeeld kruisingen wordt teruggebracht. Hiermee wordt de verkeersveiligheid voldoende gewaarborgd. Fietsers kunnen daarnaast ervoor kiezen om gebruik te maken van het fietspad op de weg (het huidige fietspad). *CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid. De CROW stelt aanbevelingen en richtlijnen op over bijvoorbeeld vormgeving en maatvoering van verkeersinfrastructuur. De CROW-richtlijnen hebben geen wettelijke status. CROW geeft alleen adviezen voor bijvoorbeeld de wegbeheerder. Over het algemeen geldt wel dat een wegbeheerder in Nederland goed moet kunnen motiveren waarom van de richtlijnen is afgeweken.
3	Indiener stelt dat de historische waarden geen historie meer zijn.	Voor zover indiener met dit onderdeel bedoelt dat de cultuurhistorische waarden van de dijk worden aangetast, wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een specifieke toelichting op de effecten van de Versterking op de monumentale waarden in module 6 wordt gewezen op paragraaf 4.7 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
4	Indiener maakt zich zorgen over de huizen die een grotere druk via het veen op moeten vangen door deze vorm van dijkversterking. Indiener wil weten wat de kans is	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	op schade en wie een risicoanalyse maakt.	ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener stelt dat met de vooroeverdijken de biotoop zal worden aangetast. Indiener wil weten wat de toename van broedgebied voor de ganzen gaat betekenen voor de Natura 2000-gebieden en voor de agrariërs in de omgeving die niet meer mest mag verspreiden.	De effecten op natuur en eventueel biotoopverlies als gevolg van de oeverdijk is beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en de Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). De invloed van de oeverdijk als broedbiotoop is beperkt op begrazing in de omgeving. Hoofdzakelijk liggen broedgebieden van ganzen op toendra's in Noord-Rusland en strekken zich uit tot in Siberië. De ganzen die wel in Nederland broeden, trekken zich terug in ontoegankelijk gebieden (moerassen) om op deze manier predatie en verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Dit maakt dat de dijk en berm niet geschikt zijn als broedgebied voor ganzen. Er is dus geen sprake van een toename van broedgebied. Overigens zijn de Natura 2000-gebieden Polder Zeevang, Markermeer en IJmeer aangewezen voor verschillende ganzensoorten. Ganzen horen dus bij het gebied. Schade door ganzen wordt veroorzaakt door grote aantallen ganzen die worden aangetrokken door eiwitrijke graslanden en beschikbare oogstresten. Hierbij ligt het zwaartepunt in het najaar en winter, omdat dan naast de Nederlandse populatie ook ganzenpopulaties uit Noord- en Oost-Europa naar Nederland komen. Provincie Noord-Holland voert ganzenbeleid en -beheer. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat het beleid en het beheer van ganzen beschreven. Dit plan is opgesteld door de Faunabeheereenheid Noord-Holland. Hierin zijn boeren, jagers en natuurbeschermingsorganisaties vertegenwoordigd. In het Ganzenbeheerplan 2015-2020 staat specifiek omschreven welke beheermogelijkheden er zijn indien er risico's ontstaan voor vliegveiligheid of schade aan de landbouw of de natuur, veroorzaakt door ganzen. Op basis van dit plan geeft de provincie ontheffingen af voor het beheer van ganzen. Het huidige beheerplan is te vinden op https://www.faunabeheereenheid.nl/noordholland/PUBLICATIE.
Conclusie zienswijze		
Naar aanleiding van zienswijzen is aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht. Deze zienswijze leidt verder niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0130: Indiener 130 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat de communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid valt onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlagen bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor hun huizen door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische waarde en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
13	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
14	Indiener wenst geen verhoging van de dijk waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
15	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
16	Voorts vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
17	Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht, met name op zonnige dagen.	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 alsook vanaf het Visserseiland.
18	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de Projectbeschrijving per Module, paragraaf 7.2 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
19	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft indiener aan beter geïnformeerd wil worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
20	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn. Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	De beleving en herkenbaarheid van het Hoornse Hop als baai verandert met de versterkingsoplossing. Vanaf de westzijde van het Hop is er niet meer direct uitzicht over het open water. De oeverdijk vormt een nieuw element in het open water. De oeverdijk zorgt voor een grotere afstand tot het open water; het directe contact vanaf de Westfriese Omringdijk met het water in de baai van het Hoornse Hop verdwijnt. De waarden van de monumentale dijk blijven hier echter intact en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn blijft behouden. Het totaal van deze positieve en negatieve effecten behorend bij de oeverdijk is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld. De eventuele realisatie van een paviljoen maakt geen deel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Te zijner tijd zal hiervoor een separate procedure doorlopen worden bij de gemeente Hoorn.
21	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat een aantal verkeersremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand worden nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
22	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
23	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
24	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord-Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
25	In aansluiting op onderdeel 17 vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
26	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige	De monumentale waarden van de dijk staan beschreven in de redengevende omschrijving, van het monument Westfriese Omringdijk. De relatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	van de dijk met de Hoornse Hop is niet als beschermde waarde genoemd. De dijk heeft wel een (beschermde) historisch-ruimtelijke betekenis vanwege zijn functie als scheiding tussen oud land en het water. Die betekenis zal na de aanleg van de oeverdijk veranderen in een (eveneens beschermde) betekenis als scheiding tussen oud land en nieuw land. Ten aanzien van de samenwerking tussen de publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0131: Indiener 131 **Module Integraal, 01, 02, 03**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan dat aanpassingen en	In module 1 wordt de dijk versterkt door middel

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	vernieuwingen aan de Westerdijk moeten passen in het beschermde stadsgezicht en het monumentale beeld van de dijk.	van een buitenwaartse berm aan de bestaande dijk. Het dijkprofiel heeft hier door eerdere ingrepen als geheel een weinig historisch karakter. Daarnaast staat binnendijkse historische bebouwing, waar aanwezig, op enige afstand van de dijk. Daardoor is er sprake van een minimaal effect op het beschermd stadsgezicht. Het effect op de monumentale waarden van de dijk is getoetst en beschreven in de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek). De gekozen versterkingsoplossing (beperkte kruinverhoging en het verbreden van de berm) heeft effect op de historisch-morfologische waarde van de dijk. Het andere alternatief (een buitenwaartse taludverflauwing) heeft echter niet minder effecten op de monumentale waarden. Er is dus geen alternatief voorhanden dat een beperkter effect op het monument heeft. De aantasting van de kenmerkende waarden van het provinciaal monument wordt kortom zo beperkt mogelijk gehouden met de keuze voor het Voorkeursalternatief.
2	Indiener is van mening dat alternatieven zoals een gemaal op de Houtribdijk en Bewezen Sterkte niet voldoende zijn onderzocht. Indiener bepleit een degelijk onderzoek naar deze alternatieven.	Voor een reactie op het thema 'Pompen in de Houtribdijk' wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een reactie op het thema Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 3.4 van het Projectplan.
3	Indiener heeft bezwaar tegen het feit dat meekoppelen leidend blijkt te zijn. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het College van Hoofd Ingelanden al in 2013 gekozen heeft voor het aanleggen van een oeverdijk, terwijl pas in juli 2014 bewoners zijn geïnformeerd over het stadsstrand en het buitendijkse fiets- en wandelpad.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de paragrafen 2.5.3 en 2.7 van deze Nota.
4	Indiener had verwacht een plaats te krijgen in het overleg. Indiener is van mening dat communicatie ondoorzichtig is geweest en niet duidelijk was welke normeringen en maatlatten zouden worden gehanteerd. Indiener is de mening toegedaan dat het betrekken van omwonenden nooit goed van de grond is gekomen doordat er al een overeenkomst was gesloten met de gemeente Hoorn, ondanks dat de Minister van I&M in 2015 heeft aangegeven dat zij het van groot belang vindt dat bewoners nauw betrokken blijven en een duidelijke rol houden binnen het proces.	Gedurende het participatieproces zijn de doelstellingen en randvoorwaarden steeds benoemd, zoals nut en noodzaak, de versterkingsopgave, de nieuwe normering, een ontwerp voor 50 jaar veilig en de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig. De omwonenden hebben een duidelijke rol gehad in het participatieproces en zijn op regelmatige basis geïnformeerd over de voortgang van het project en de te volgen procedures. Reeds voor de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen het hoogheemraadschap en de gemeente Hoorn zijn de bewoners betrokken bij de plannen; na de presentatie van de eerste ontwerpen in de periode 2010-2012 gaven bewoners aan geen kruinverhoging te wensen van de Westerdijk in module 1. In het verdere ontwerp is hier rekening mee gehouden en is er alleen sprake van een (beperkte) kruinverhoging om huidige hoogteverschillen gelijk te trekken. Toen uit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gesprekken met de gemeente Hoorn en het recreatieschap bleek dat zij kansen zien om op de nieuwe buitenberm van de versterking de doorlopende fiets- en wandelverbinding te realiseren, is deze meekoppelkans opgenomen in het ontwerp en gepresenteerd aan de omwonenden.
5	Indiener heeft grote zorgen over de risico's met betrekking tot de gevolgen van de uitvoering voor de binnendijkse bebouwing. Indiener stelt vragen over de uitvoeringsmethoden en verticale drainage als zettingversnellende maatregel.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop de 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener maakt zich zorgen dat het resterende deel van de Hoornse Hop zal dichtslibben door de grote ingreep in de waterloop en de zandsuppletie. Indiener verzoekt om hier meer duidelijkheid over te geven.	Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken de verplaatsing van zanddeeltjes (als gevolg van golven en stroming) langs de waterlijn en richting het meer. Uit een stromingsanalyse (het rapport Sedimentverspreiding oeverdijk, bijlage 9.8 van het Bijlagenboek) is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen, geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib.
7	Indiener vraagt zich af wie de beheerder wordt van de dijk en hoe dit beheer zal worden vormgegeven ten aanzien van natuur, recreatieoverlast en veiligheid. Wie neemt de onderhoudskosten (beheerkosten) voor zijn rekening?	Het hoogheemraadschap is beheerder van de waterkering en verantwoordelijk voor de waterveiligheid en de onderhoudskosten van de waterkering. Het ontwerp van de dijk wordt dan ook in samenspraak met het hoogheemraadschap opgesteld, om te borgen dat de kering goed beheerd, onderhouden en getoetst kan worden. Extra voorzieningen die als meekoppelkans worden

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		meegenomen, zullen worden gefinancierd en beheerd door eventuele initiatiefnemers. Het hoogheemraadschap is in gesprek met derden om de recreatieve voorzieningen, die worden meegenomen binnen het project, over te dragen. Beoogde nieuwe eigenaren zijn de provincie en het recreatieschap. Natuurbeheer wordt in samenspraak met de ecologen van de Alliantie en HHNK bepaald. Dit zal worden beschreven in een instandhoudingsplan. Het instandhoudingsplan wordt opgesteld aan de hand van het definitief ontwerp en is gereed op het moment dat de kering wordt overgedragen aan het hoogheemraadschap. Het beheer ten aanzien van recreatie(overlast) en veiligheid valt onder de verantwoordelijkheid van de betrokken eigenaar.
8	Indiener geeft aan dat niet is onderzocht wat de gevolgen gaan zijn van evenementen die gaan plaatsvinden op het stadsstrand met betrekking tot geluid.	De Alliantie legt in opdracht van de gemeente Hoorn een stadsstrand aan op de oeverdijk. De verdere inrichting van dit stadsstrand en de aanleg van diverse voorzieningen op de oeverdijk ligt bij de gemeente Hoorn. Hiervoor zullen te zijner tijd door de gemeente Hoorn de benodigde besluiten worden genomen. Het organiseren van evenementen maakt geen onderdeel uit van de omgevingsvergunning voor de Versterking. Ook voor het gebruik van het stadsstrand ten behoeve van evenementen zullen te zijner tijd door de initiatiefnemer de benodigde vergunningen moeten worden aangevraagd. Vanwege de aanleg van het stadsstrand zijn twee akoestische onderzoeken uitgevoerd. Aangezien het organiseren van evenementen geen deel uitmaakt van de aangevraagde omgevingsvergunning, is in het akoestisch onderzoek niet nader ingegaan op de geluidsbelasting ten gevolge van evenementen. Voor een uitgebreide toelichting op het akoestisch onderzoek wordt gewezen op paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke Onderbouwing en de geluidsonderzoeken die als bijlagen bij de Ruimtelijke Onderbouwing zijn gevoegd (bijlagen 7.4 en 7.5).
9	Indiener pleit ervoor de Noordse steen terug te brengen op het dijkdeel tussen Visserseiland en schouwburg Het Park. Voorts is indiener van mening dat de aanleg van een vijf meter brede berm met een voet/fietspad een ernstige inbreuk is op de monumentale dijk.	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De aanwezigheid van Noordse steen is hier ook bij betrokken. Het ontwerp leidt er in bepaalde modules toe dat de Noordse steen niet wordt teruggebracht. Het wegnemen van geconstateerde veiligheidstekorten, de technische uitvoerbaarheid en het kiezen voor proportionele oplossingen maakt dat terugplaatsing niet altijd mogelijk is. Hergebruik van Noordse stenen is slechts deels mogelijk en het terugplaatsen van de stenen is zeer kostbaar. Er is om die reden voor gekozen de stenen op selecte locaties terug te brengen waar het cultuurhistorisch en esthetisch een meerwaarde heeft door een grote belevingswaarde vanaf de dijk en vanaf het water, zoals op de cultuurhistorisch waardevolle kapen. Dat zijn de locaties binnen de modules 4, 12 en 15. De

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Noordse stenen blijven bovendien liggen binnen de modules 2 en 3, omdat hier een oeverdijk komt. Voor een uitgebreidere toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota. Met de keuze voor een buitenwaartse berm is gekozen voor de oplossing met de minste effecten voor de monumentale dijk en waarmee ook andere waarden, zoals monumentale bomen en woonbebouwing intact blijven. In het MER (zie bijlage 1.2) zijn de effecten van verschillende mogelijke oplossingen (de alternatieven) inzichtelijk gemaakt. De onderzochte alternatieven betreffen verbreding van de berm en een minimale kruinverhoging (alternatief 1) en een verflauwing van het buitentalud (alternatief 2). Beide alternatieven hebben een gelijk effect op cultuurhistorische waarden. Bij de keuze voor de verbreding berm en minimale kruinverhoging (het Voorkeursalternatief) is doorslaggevend geweest dat deze oplossing minimale milieueffecten heeft. Ten tweede heeft de buitenwaartse berm een kleiner ruimtebeslag en sluit het daarmee het beste aan bij de huidige vorm van de Westfriese Omringdijk. Daarmee wordt de Westfriese Omringdijk bij het stadsfront van Hoorn minder aangetast dan bij een buitenwaartse taludverflauwing. Bovendien wordt ruimtebeslag binnendijks voorkomen en blijven de monumentale bomen op het oostelijk gedeelte van de Westerdijk behouden. Het toevoegen van het voet/fietspad aan het ontwerp heeft niet geleid tot een groter ruimtebeslag van de berm. Bij het bepalen van ruimtebeslag van de berm zijn de waterveiligheid en het feit dat ook moest worden voorzien in een beheer- en onderhoudspad, maatgevend geweest. Het beheer- en onderhoudspad fungeert tegelijkertijd als fietspad.
10	Indiener is van mening dat een gecombineerd fiets- en wandelpad tussen Visserseiland en schouwburg Het Park vragen om moeilijkheden is. Ook geeft indiener aan dat geen rekening is gehouden met het feit dat het woongebied wordt ingeklemd tussen een drukke weg en een druk fietspad.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De gemeente zet in op verlevendiging van de kust. Als meekoppelkans wordt er bij module 1 een nieuwe fiets- en wandelverbinding gerealiseerd. Met de aanvullende recreatieve verbinding krijgt de stedelijke recreatie in het gebied een impuls en wordt de recreatieve route sterk verbeterd ten opzichte van de huidige routes. Er ontstaat een directe verbinding voor langzaam verkeer tussen de Grote Waal en de binnenstad en tussen het stadsstrand en de Westerdijk. De fietsverbinding is gescheiden van het autoverkeer en is daarmee een veilig alternatief. In de huidige situatie wordt er overlast van fietsers op het pad op de kruin ervaren. De aanleg van de doorgaande fiets- en wandelverbinding op de verbrede berm faciliteert fietsers, waardoor de overlast afneemt of verdwijnt. Door een aantrekkelijk alternatief voor wandelaars op de verbrede berm wordt een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		verlevendiging aan de buitenzijde van de dijk verwacht. Het is niet uitgesloten dat de bewoners dit als minder druk ervaren dan in de huidige situatie, waarbij wandelaars op de kruin van de dijk moeten lopen en fietsers ook van dit pad gebruik maken. De dijk module 1 wordt aan de buitenzijde versterkt middels de aanleg van een berm van 5 meter breed. De gemeente Hoorn zorgt met een doorgaande fiets- en wandelverbinding voor een nuttige invulling van de dijk. Het fiets- en wandelpad komt aan de buitenzijde van de dijk. De bestaande dijk functioneert als een buffer; de gebruikers van de nieuwe paden kijken niet direct in de woningen achter de dijk. Ook vanuit de woningen hebben de bewoners niet direct zicht op de paden en blijft het weidse uitzicht behouden.
11	Indiener wil beter geïnformeerd worden over de risico's voor hun huizen door de aanleg van een 11 meter brede berm.	Voor de vrees van indiener voor schade wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota waarin wordt ingegaan op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met de risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
12	Indiener pleit voor een vormgeving die de dijk zo min mogelijk aantast en behouden blijft als wandelgebied. Indiener pleit voor het opwaarderen van het wandelpad tussen het Visserseiland en schouwburg Het Park.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. Bij de module zoals hier aan de orde - module 1: Binnenstad Hoorn - zijn de belangrijke waarden de cultuurhistorische waarde en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing, een buitenberm, die lager is dan de kruin van de dijk, ontstaat een beeld van een verhoogde oever. De ruimtelijke opbouw verandert beperkt omdat een deel van het steile buitentalud aanwezig blijft. Ook het alignement van de dijk alsmede de ruimtelijke relatie van de dijk met het landschap blijven intact. Het bestaande wandelpad op de kruin van de dijk wordt teruggebracht; het blijft mogelijk om te wandelen op de dijk. Voor het gebied is een kwaliteitsverbetering van de wandelvoorzieningen voorzien in de vorm van de aanleg van de doorgaande wandel- en fietsverbinding op de buitenberm van de dijk. De inrichting daarvan wordt verder uitgewerkt door de gemeente Hoorn. Voor vragen ten aanzien van deze nadere uitwerking kunt u zich wenden tot de gemeente Hoorn.
13	Indiener stelt dat sprake zal zijn van lichtvervuiling.	In dit stedelijk gebied zorgen reeds meerdere functies (waaronder woningen, de schouwburg, horeca en bestaande openbare verlichting) voor verlichting. De Versterking zal niet leiden tot een onaanvaardbare toename van verlichting. Lichtvervuiling is zodoende niet aan de orde. De verdere inrichting en vormgeving van de doorlopende fiets- en wandelverbinding valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Hoorn.
14	Indiener wenst geen verhoging van de dijk	Tijdens de toetsing in 2006 is het volledige

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	waar dat niet nodig is in het kader van waterbeschermingsprogramma. Indiener is voorstander van duurzaam, sober en kosteneffectief.	dijktraject zoals aanwezig binnen module 1 afgekeurd in verband met een hoogtetekort. Dit tekort kan worden weggenomen door het rechttrekken van de kruin van de dijk tot NAP +2,7 m. Door de verbreding van de berm aan de buitenzijde, is slechts een minimale ophoging ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk. Op een aantal locaties is dit maximaal 0,2 meter, op de overige stukken is dit minder. Deze versterkingsoplossing past binnen de uitgangspunten sober, robuust en doelmatig zoals die gehanteerd worden binnen het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma.
15	Indiener pleit om ter plaatse van de brandgang aan de Westerdijk voor een sober ontwerp dat niet uitnodigt als hangplek voor jongeren.	De gemeente Hoorn heeft in 2013 het Programma Waterfront vastgesteld. Hierin wordt de visie op de kust van Hoorn gepresenteerd: een stad aan het water waarbij de kust centraal staat. De dijkversterking biedt mogelijkheden voor meekoppelkansen. De gemeente Hoorn wilde deze kans aanpakken om de Westerdijk tussen schouwburg Het Park en Visserseiland aantrekkelijker te maken. Ter plaatse van de huidige blusdam wordt een bluswatervoorziening teruggebracht; de doorgaande fiets- en wandelverbinding komt hier onderlangs te liggen. De blusdam zal een aantrekkelijke verblijfsplaats in de openbare ruimte worden, met name voor wandelaars en fietsers. De verwachting is dat hangjongeren juist niet in deze openbare ruimte zullen verblijven, maar op een meer anonieme locatie. De inrichting van de blusdam maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking door de gemeente Hoorn.
16	Voorts vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Muggenoverlast is het gevolg van een groot aantal muggen in de bebouwde omgeving. Muggenoverlast is meestal het gevolg van stilstaand water in de directe omgeving van de plaag en slechts in beperkte mate als gevolg van natuurontwikkeling in de omgeving. Het risico op muggenoverlast is afhankelijk van de omstandigheden van het water en de afstand van dat water tot de bebouwde omgeving. Muggenplagen ontstaan bij afwezigheid van voornoemde vogels en amfibieën. Het tussenwater dat door de aanleg van de oeverdijk tot stand komt wordt ingericht als kraamkamer voor vis en als leefgebied voor vogels en amfibieën. Daarvan is dus geen sprake. Verder geldt nog dat de afstand van het tussenwater tot de bebouwde omgeving relevant is. Uit onderzoek blijkt dat muggen slechts een beperkte afstand kunnen overbruggen (over het algemeen niet verder dan 160 meter in open gebied). In dit geval zouden de muggen behalve de afstand ook de huidige dijk moeten passeren om in de Hoornse binnenstad en de Grote Waal te komen. De kans dat door realisatie van het tussenwater muggenoverlast in de bebouwde omgeving als gevolg van het tussenwater optreedt is dan ook zeer klein.
17	Een andere zorg is de verstorende werking	De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van glimmende autodijken en autoruiten op het uitzicht over de baai.	toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Het gaat dan om zowel het zicht op de oeverdijk vanaf de Westerdijk en de woningen in module 1 en module 2 alsook vanaf het Visserseiland
18	Indiener is van mening dat een stadsstrand geen waardevolle aanvulling is op de recreatieve mogelijkheden van de stad, zij vindt de huidige vooroever te massaal.	De afmetingen van de oeverdijk zijn onlosmakelijk verbonden met de werking van deze vorm van dijkversterking. Voor een uitgebreidere toelichting op de principewerking van de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 3.2.4 van het Projectplan. De maatvoering wordt weergegeven op de kaarten van de projectbeschrijving per module in hoofdstuk 7 van het Projectplan. Het stadsstrand is een wens van de gemeente Hoorn voortvloeiende uit het Programma Waterfront. De realisatie van een stadsstrand is meegenomen als meekoppelkans. Voor meer informatie wordt ook verwezen naar paragraaf 2.5.3 van de Nota.
19	Ook met betrekking tot het stadsstrand geeft indiener aan graag beter geïnformeerd wil worden over wat de risico's voor hun huizen zijn als zand voor de aanleg van de vooroever wordt opgebracht. Daarbij merken zij op dat hun nadrukkelijke wens is en blijft geen of zeer beperkte buitendijkse ingrepen en behoud van de huidige situatie.	Voor een toelichting op de risico's van de dijkversterking, de wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van deze Nota.
20	Indiener verliest het weidse uitzicht en krijgen zicht op 300-500 auto's die in het ontwerp voorzien zijn. Indiener is van mening dat de relatie tussen dijk, zicht op de stad en de Hoornse Hop ontbreekt. Verder werkt een paviljoen verstorend voor de belangrijkste zichtlijn op de binnenstad.	Op het binnentalud van de oeverdijk wordt een parkeerterrein gerealiseerd. De bestaande parkeervoorzieningen zijn niet toereikend om de parkeervraag op het toekomstig stadsstrand op te vangen. De extra parkeervraag wordt opgelost op het stadsstrand zelf, waardoor eventuele parkeeroverlast in de omgeving wordt voorkomen. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de beste locatie van de parkeerplaatsen ten behoeve van het stadsstrand. Voor een uitgebreidere toelichting op dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 6.2 van het Bijlagenboek. Bij de uitwerking van de plannen onderzoekt de gemeente Hoorn samen met de Alliantie op welke wijze het zicht op de auto's zoveel als mogelijk kan worden beperkt. Voor wat betreft het verlies van het weidse uitzicht, geldt dat de context van de historische dijk in het landschap en de beleving van het open water van het Hoornse Hop verandert met de nieuwe oeverdijk in het water. De openheid van het Hoornse Hop wordt echter beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2 laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft.
21	Indiener vreest grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	
22	Indiener vreest het aanzuigende effect van bezoekers die met de auto naar het stadsstrand komen. Indiener is bezorgd over de geparkeerde auto's. Deze verstoren de relatie met het water en het uitzicht over de Hoornse Hop, met name op zonnige dagen.	Het beoogde strand met parkeerplaatsen kan leiden tot een verkeerstoename op de ontsluitende wegen. Deze route heeft in de huidige situatie reeds een belangrijke ontsluitende functie voor Hoorn. De extra verkeersbewegingen als gevolg van het stadsstrand zullen opgaan in het heersende verkeersbeeld. Daarnaast heeft de gemeente Hoorn een verkeerskundig advies uitgebracht (bijlage 6.1 van het Bijlagenboek). Hieruit volgt dat er een aantal verkeerremmende maatregelen genomen zullen worden ten gunste van de verkeersveiligheid waarmee ook de overlast wordt beperkt. Het parkeerterrein wordt zo laag mogelijk en zo dicht mogelijk tegen de oude dijk gerealiseerd; hiermee kan het zicht op het parkeerterrein tot een minimum worden beperkt. Inrichting van het parkeerterrein en het stadsstrand wordt nader uitgewerkt door de gemeente Hoorn.
23	Indiener stelt dat door de enorme vooroever sprake is van verlies van het directe contact en zicht op het water, de afstand tot de waterlijn wordt groter. Indiener pleit ervoor om het bestaande strandje bij schouwburg Het Park te verlengen.	Het door indiener voorgestelde alternatief voor de oeverdijk, het bestaande strandje bij de schouwburg te verlengen door middel van een kleinere en tegen de dijk aan gelegen vooroever, is geen oplossing waarmee invulling wordt gegeven aan de projectdoelstellingen zoals verwoord in paragraaf 2.4 van het Projectplan. Ook met het bestaande strandje bij de schouwburg is er immers op die locatie een veiligheidstekort ten aanzien van de kwaliteit van de taludbekleding, de binnenwaartse stabiliteit en hoogte. Het verlengen van het bestaande strandje maakt de in het Projectplan voorgestelde versterkingsoplossing niet overbodig.
24	Indiener is van mening dat de monumentale status van de Westfriese Omringdijk ook wordt bepaald door de relatie met het Markermeer. Door de komst van de oeverdijk verandert de directe relatie. De komst van een vooroever met strekdammen heeft een grote invloed op de omgeving. De waterkerende functie van de Westfriese Omringdijk gaat verloren, evenals het contact met het water en uitzicht.	Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer is geen beschermde monumentale waarde van de Westfriese Omringdijk. Uitsluitend de waarden die in de redengevende omschrijving van het monument zijn opgenomen, zijn op grond van Erfgoedverordening 2017 van de Provincie Noord-Holland beschermd. Het (open) uitzicht vanaf de dijk over het Markermeer staat niet beschreven in de redengevende omschrijving en is om die reden geen beschermde waarde. Hetzelfde geldt voor de waterkerende functie van de dijk. Ook dit is geen door de Erfgoedverordening 2017 beschermde monumentale waarde. De historisch-ruimtelijke waarde van de dijk verandert weliswaar doordat de dijk niet langer een scheiding is tussen land en water, maar die waarde blijft aanwezig doordat de dijk een scheiding wordt tussen oud en nieuw land. Inderdaad verandert met de komst van de oeverdijk de landschappelijke context van de dijk door de dijkversterking. Anderzijds worden andere waarden in het gebied juist versterkt door de komst van de oeverdijk. Deze biedt in module 3 ruimte voor natuur, en spaart archeologische en cultuurhistorische waarden doordat de huidige dijk in stand blijft. Ook kan de Noordse steen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		behouden blijven. Het totaal aan deze positieve en negatieve milieueffecten is gewogen en als aanvaardbaar beoordeeld.
25	In aansluiting op onderdeel 16 vreest indiener grote overlast van muggen door de komst van een brede sloot van 15 meter met stilstaand water tussen de huidige dijk en de vooroever.	Voor een reactie op de overlast van muggen wordt verwezen naar punt 16 van deze zienswijze.
26	Indiener stelt dat de ruimtelijke beleving en het zicht over het water en het strand leidend moet zijn en adviseert de huidige oplossing te heroverwegen en meer passend te maken. Indiener stelt dat nieuwe inzichten en alternatieven niet of nauwelijks worden toegepast. Dit komt mede door de verregaande betrokkenheid van een private partij in een vroeg stadium. Indiener vraagt - evenals in Uitdam is gebeurd - om tijd en onafhankelijk onderzoek voor alle modules langs de Markermeerdijk van Hoorn tot Amsterdam en specifiek voor de modules 1 tot en met 3.	Bij het ontwerp van de kering speelt de inpassing in de bestaande omgeving een belangrijke rol. De belangrijkste waarden van het Hoornse Hop zijn de cultuurhistorische waarde en landschappelijke waarde van de Westfriese Omringdijk. Door de gekozen oplossing blijven deze waarden behouden. De openheid van het Hoornse Hop wordt beperkt aangetast omdat de oeverdijk in module 2: Stadsstrand laag gehouden is, en het zicht op het open water van het Hoornse Hop en de stad Hoorn behouden blijft. Voor module 1: Binnenstad Hoorn, waar de historische dijk wordt voorzien van een bredere buitenberm, geldt dat de openheid, het zicht van en naar de dijk, de relatie met de stad Hoorn en de herkenbaarheid van het dijktraject behouden blijven. In de planvormingsfase zijn alternatieven onderzocht, in de paragrafen 4.3.1, 4.3.2 en 4.3.3 is toegelicht waarom in modules 1, 2 en 3 is gekozen voor het Voorkeursalternatief. Anders dan indiener stelt, is bij de planvorming wel degelijk rekening gehouden met de meest recente inzichten. Ten aanzien van de samenwerking tussen publieke en private partijen: HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. Het bestuur van HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 1,2 en 3. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0132: Stichting Dorpsraad Warder **Module Integraal**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener vraagt zich af of het beoogde doel bereikt is. Indiener vraagt zich af wat het uiteindelijke resultaat is geworden. Ook vraagt indiener zich af hoe het kostenplaatje eruit ziet, wat is het startbudget tegenover de uitgaven. Indiener vraagt zich bovendien af wat van het project dijkversterking Hoorn-Enkhuizen is geleerd en of het project opnieuw op deze manier zou worden aangepakt.	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is toegelicht wat de doelstelling is, en wat nut en noodzaak van de Versterking is. Met de Versterking wordt enerzijds bereikt dat de dijk weer voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen en anderzijds dat de dijk zo veel als mogelijk wordt ingepast in de omgeving. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.4, 2.5, 4.3 en 4.4 van het Projectplan. De actuele stand van zaken met betrekking tot scope, tijd en geld van de HWBP-2 en (n)HWBP-projecten - waaronder het project Markermeerdijken - wordt vier keer per jaar aan het College van Hoofdingelanden (CHI) van HHNK gerapporteerd. Deze programmarapportages zijn openbaar en te vinden op de website hhnk.nl. Uit de laatste rapportage volgt dat de raming van het project Markermeerdijken 485,5 miljoen euro bedraagt. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk (Hoorn Enkhuizen) was het eerste grotere dijkversterkingsproject dat door HHNK werd uitgevoerd en het was een van de eerste projecten bij de start van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De (leer)ervaringen van dit project zijn uitgebreid geëvalueerd door HHNK in samenwerking met Programma Bureau HWBP2 (PB-HWBP-2). Onderdeel van deze evaluaties was de kwaliteit van ramingen voor de start van een project. Het dijkversterkingsproject Zuiderdijk heeft uiteindelijk (fors) meer gekost dan bij de start van het project geraamd was. Hierbij is het goed om op te merken dat het project Zuiderdijk in een benchmark van HWBP-dijkversterkingsprojecten in de middenrange

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		valt, voor wat betreft de uiteindelijke kosten per kilometer. Onder andere de volgende verbetermaatregelen zijn genomen naar aanleiding van de ervaringen met dit project: opzetten van een aparte afdeling HWBP bij HHNK, de invoering van een duidelijke rolverdeling binnen projecten voor betere sturing en projectbeheersing, verbetering kwaliteit personele inzet, interne controle en toetsing, verbetering projectbegeleiding bij PB-HWBP2, uit laten voeren externe second opinions op kostenramingen bij PB-HWBP2 en uitbreiding van toetsing op ramingen en ontwerp bij PB-HWPB2. HHNK heeft met de realisatie van diverse projecten zoals de Hondsbossche Duinen zeewering, de Wieringermeerdijk en de Koegraszeedijk, aangetoond deze leerervaringen succesvol toe te passen.
2	Indiener wil weten wat de oorspronkelijke opdracht was. Wat waren de uitgangspunten en criteria ten tijde van de start van de opdracht vergeleken met de kennis van nu?	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig beschreven wat de Versterkingsopgave is en hoe daartoe is gekomen. Nadat de Markermeerdijken in 2006 zijn afgekeurd, en vaststond dat de dijk niet meer voldeed aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren, is het project toegevoegd aan het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). Sindsdien is er nieuwe normering in de Waterwet verankerd, die in 2017 in werking is getreden. Bij het invoeren van de nieuwe normering in 2017 in de Waterwet is de dijk nogmaals gekeurd (en afgekeurd) op verschillende faalmechanismen. De Versterking is ontworpen met de het ontwerpinstumentarium uit 2014, en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen zijn meegnomen. In paragraaf 2.5.1 van het Projectplan is hierop ingegaan. Ook met de kennis van nu is de noodzaak voor de Versterking aangetoond. Voor een onderbouwing van nut, noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan.
3	Indiener vraagt zich af of de conditie van de dijk dusdanig is dat voorgenomen plan noodzakelijk is of kan worden volstaan met de zogenoemde 'groot onderhoud' aanpak.	Het plegen van groot onderhoud volstaat niet om de veiligheidstekorten op basis van de huidige veiligheidsnorm voor de Markermeerdijken op te lossen. Een en ander is toegelicht in onderdeel 2.
4	Indiener vraagt zich af of er gekeken is naar een visie waarin aanliggende wateren als het IJsselmeer, de Waddenzee en Noordzee en het binnen- en buitenland is meegenomen.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, het IJsselmeer en de Waddenzee gaat het project te buiten.
5	Indiener vraagt zich af wat de gevolgen zijn voor de omgeving als het water stijgt.	Het peil in het Markermeer kan in extreme omstandigheden niet geheel worden beheerst,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener stelt dat momenteel buitendijks land wordt gewaarmerkt als overloopgebieden. Indiener vraagt zich af of dit wel een acceptabele houding is.	het wordt beschouwd als buitenwater. Bij buitendijks land kan niet worden voorkomen dat het overloopt bij extreme omstandigheden. De Versterking heeft ten doel de primaire kering langs het Markermeer te versterken. De buitendijks gelegen gebieden worden niet beschermd door deze kering.
6	Indiener wil weten wat de relatie is met aanliggende watersystemen, zoals Noordzeekanaal/Ronde Venen/Noordhollands kanaal/IJsselmeer/Waddenzee/Rivieren (IJssel, Eem), Randmeren.	De wateren die indiener noemt in dit onderdeel van de zienswijze grenzen niet aan de primaire kering die versterkt wordt. Wat indiener bedoelt met dit onderdeel is derhalve onduidelijk.
7	Indiener wil weten waarom er niet serieus is gekeken naar de Spaargaren-benadering. Indiener is van mening dat de ervaringen van week 1 in 2018 aangeven dat de inzet van pompen de toename van dit waterpeil had kunnen voorkomen.	Voor een reactie op de door indiener genoemde Spaargaren-benadering wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
8	Indiener wil weten of lopende het voortraject wijzigingen in de visie zijn ontstaan van waaruit bijsturing nodig is.	Tussen het Ontwerp Projectplan en het vastgestelde Projectplan zijn enkele wijzigingen doorgevoerd. Die wijzigingen komen enerzijds voort uit actuele technische inzichten en anderzijds uit de zienswijzen. Deze wijzigingen zijn beschreven in paragraaf 1.4 van deze Nota en 1.6 van het Projectplan.
9	Indiener is het niet eens met de deadline van het project. Petities die reeds zijn aangeboden staan onder tijdsdruk met als argument de wisselingen op bestuurs/regeringsniveau. Indiener stelt dat het project van een dergelijke importantie tijd en kwaliteit vraagt in besluitvorming. Indiener is van mening dat gezien het uiteindelijke definitieve besluit van uitvoering het tijdspad te kort is voor direct betrokkenen om daar een gefundeerde mening over te kunnen vormen.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein ‘dijk veilig’ op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk. Bewoners zijn ook al een lange tijd betrokken bij de planvorming en hebben daarbij hun inbreng kunnen doen. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Naast het participatieproces gelden er ook formele wettelijke procedures. Het Projectplan wordt voorbereid met toepassing van de projectprocedure, zoals vastgelegd in paragraaf 5.2 van de Waterwet. Over het Ontwerp Projectplan konden zienswijzen worden ingediend. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in deze Nota van Beantwoording. In hoofdstuk 1.3 van deze Nota van Beantwoording is aangegeven hoe er met de zienswijzen is omgegaan. Wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen worden daar waar nodig meegenomen in het Projectplan. Het vastgestelde Projectplan wordt aan Gedeputeerde Staten van Provincie Noord-Holland ter goedkeuring aangeboden. Vervolgens wordt het Projectplan door Gedeputeerde Staten van Provincie Noord-Holland goedgekeurd. Zij motiveren hun besluit en leggen dat besluit ter inzage samen met het Projectplan en de vergunningen en ontheffingen. Belanghebbenden kunnen hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling). Indiener laat na te motiveren waarom er ondanks deze gevolgde procedure sprake zou zijn van beperkte rechtsbeschermingsmogelijkheden. Van belang is wel dat artikel 1.6a Chw bepaalt dat na de beroepstermijn van 6 weken geen nieuwe beroepsgronden kunnen worden aangevoerd, ook niet door appellanten die tijdig beroep hebben ingesteld.
10	Indiener stelt dat de winst van dit project zoals het wordt uitgevoerd bestaat uit tijdswinst. Het hoge waterpeil dat wordt beoogd is het gevolg van natuurlijke processen en klimatologische aspecten. Beschermen tegen het hoger wordende waterpeil door het toelaten van een verhoogd waterniveau van 1 meter reactief is, er wordt niet geanticipeerd op al dan niet verwachte toename van het waterniveau. Indiener stelt dat plan 'Spaargaren' controle en beheer van het waterpeil geeft en zodoende de beoogde veiligheid (droge voeten). Ook zullen de kosten van dit plan significant lager uitvallen en zal de budgettering van dit project 'beheersbaar' zijn. Bovendien stelt indiener dat een kostenverbijzondering openbaar moet zijn. Indiener vraagt zich af wie welke kosten draagt en verantwoordelijk is voor de uitgaven. Ook vraagt indiener zich af wat de kosten zijn die wel met het project te maken hebben, maar er geen deel van uit maken. Tot slot vraagt indiener zich af welke kosten worden gedragen door de overheid.	Bij het bepalen van de versterkingsopgave is rekening gehouden met het verwachte effect van klimaatveranderingen. Hierbij gaat het concreet om een hogere waterstand in het Markermeer. Een toelichting op de gebruikte ontwerprandvoorwaarden is te vinden in paragraaf 2.5 van het Projectplan. Met de Versterking wordt bewerkstelligd dat aan de geldende normering uit de Waterwet wordt voldaan. Voor zover indiener wijst op het plan ‘Spaargaren’ als alternatief voor de Versterking, wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft de kosten van het project het volgende. De actuele stand van zaken met betrekking tot scope, tijd en geld van de HWBP2 en (n)HWBP-projecten - waaronder het project Markermeerdijken - wordt vier keer per jaar aan het College van Hoofdingelanden (CHI) van HHNK gerapporteerd. Deze programmarapportages zijn openbaar en te vinden op de website hhnk.nl. Uit de laatste rapportage volgt dat de totale raming van het project Markermeerdijken 485,5 miljoen euro bedraagt. Voor HWBP2-projecten - waaronder de Markermeerdijken - geldt dat ze tot en met 2011 volledig gefinancierd werden door het Rijk. Sinds 2011 dragen de waterschappen gezamenlijk financieel bij en vanaf 2014 is de kostenverdeling tussen het Rijk en de waterschappen 50/50. Enkel de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		versterkingsopgave wordt gefinancierd door het Rijk en de waterschappen. De zogenoemde 'meekoppelkansen' worden gefinancierd door de initiatiefnemer zoals een gemeente of de provincie.
11	Indiener geeft aan een plan te willen zonder dijkaanpassingen, zoals het plan 'Spaargaren'. Zeker nu het gemaal 'Cees Mantel' in gebruik is genomen, dat het Markermeer als overloop gebruikt. In één van de informatiefolders van het gemaal, die werden verstrekt bij de opening van het gemaal, worden aspecten omschreven die een aantal criteria weerleggen die gelden als uitgangpunten voor de dijkverzwaring.	Het gemaal 'Cees Mantel' waar indiener naar verwijst heeft als functie het beheren van het oppervlaktewaterpeil van het boezemsysteem in het beheersgebied van het hoogheemraadschap. Het gemaal heeft door zijn waterregulerende functie invloed op de stabiliteit van de waterkeringen. Echter, het gemaal biedt geen oplossing voor de versterkingsopgave zoals beschreven in paragraaf 2.2 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan 'Spaargaren') wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
12	Indiener stelt dat er geen probleem is maar een onderhoudsbehoefte en geen noodzaak. Indiener vindt een vervolg in plaats van gevolg valide.	Het staat vast dat de dijk in 2006 is afgekeurd en op dit moment niet voldoet aan de normering op grond van de Waterwet. Een en ander is uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 2 van het Projectplan. Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt verder gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota.
13	Indiener geeft aan dat er een onjuiste argumentatie ten grondslag ligt aan de Versterking. Indiener geeft aan dat volgens DRW oneigenlijke argumenten zijn gebruikt voor de Versterking, namelijk: milieu/zeespiegelstijging, global warming, toeristische attracties. De eigenlijke argumenten volgens de DRW zijn: upgrade bestaande infrastructuur, wegennet, groot onderhoud.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 2 en 9. Voor zover indiener wijst op 'toeristische attracties' en daarmee doelt op de meekoppelkansen geldt dat deze weliswaar onderdeel zijn van de Versterking, maar vanzelfsprekend niet dienen ter verwezenlijking van de Versterkingsopgave. Voor een uitgebreidere toelichting op de meekoppelkansen wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
14	Indiener stelt dat de dijk bewezen sterk is en dat de gebruikte modellen niet correct zijn. Indiener stelt dat er een visie moet komen die toekomstgericht is. Indiener vindt dat het toelaten van een peilstijging van één meter niet getuigt van inzicht en alle inspanningen en kosten niet waard is.	Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan. Anders dan indiener stelt, is het dus niet zo dat de dijk bewezen sterk is en dat versterking daardoor niet nodig is. De peilstijging van één meter houdt verband met maatgevende omstandigheden waar het ontwerp op wordt berekend. Dit is een gegeven dat niet door HHNK wordt bepaald, maar voortvloeit uit de rekenmodellen, normen en ontwerpinstrumentarium. Voor deze maatgevende omstandigheden moet de dijk aan de in de Waterwet gestelde eisen voldoen en de wijze waarop hiermee bij de Versterking rekening moet worden gehouden in het ontwerp is daarmee een gegeven. De minister heeft op 14 juni 2018 een nieuw peilbesluit vastgesteld voor het IJsselmeergebied (inclusief Markermeer). Dit om de zoetwatervoorziening te kunnen garanderen en om goed te kunnen inspelen op klimaatverandering. Deze beslissing vloeit voort uit de Deltabeslissing 2015. Het nieuwe Peilbesluit IJsselmeergebied regelt flexibele peilbeheer voor de zomerperiode voor het Markermeer en IJsselmeer. De peilstijging

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waarmee rekening gehouden wordt bij maatgevende omstandigheden is geen gevolg van het peilbesluit.
15	Indiener wijst op het schadeaspect. Indiener stelt dat de verklaring voor het niet openbaar maken van de risicoanalyse betreft dat de risicoanalyse dan ook inzichtelijk is voor concurrentie en mededingers. Indiener vraagt zich af of de WOB hierin voorziet.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota, en voor de risicoanalyse in het bijzonder op paragraaf 2.6.6. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Voor wat betreft de WOB wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota.
16	Indiener vraagt zich af wie de gevolgen draagt voor de schade op korte en lange termijn. Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met moeilijk aantoonbare schades waarbij de schade aangetoond moet worden en verwijst naar de problematiek in Groningen. Wie betaalt de kosten van het herstel en o.a. de rechtsbijstand?	Indien belanghebbenden schade lijden ten gevolge van de realisatie van de Versterking, komt die schade onder voorwaarden in aanmerking voor vergoeding. Voor een uitgebreide toelichting op nadeelcompensatie en schadevergoeding wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat bij toekenning van schadevergoeding ook de kosten van door belanghebbende ingeschakelde deskundigen (o.a. rechtsbijstand) onder voorwaarden en naar redelijkheid worden vergoed.
17	Indiener stelt dat de veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land onbekend is. Tevens stelt indiener dat het gevaar voor 'kwel' niet is benoemd in het Projectplan.	Het is niet duidelijk wat indiener bedoelt met een veranderde balans tussen binnen- en buitendijks land. Voor wat betreft de vrees voor kwel is het volgende van belang. Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
18	Indiener vraagt zich af wat de effecten van de Versterking op natuur zijn. Indiener stelt dat milieu effecten doorgaans door activistische groeperingen misbruikt worden om het gelijk te chargeren. Indiener noemt het verplaatsen van o.a. de ganzen/weidevogel populaties.	Voor zover indiener verzoekt om de beschreven effecten op natuur, wordt verwezen naar de volgende drie rapporten: in het kader van Natura 2000-gebieden het rapport Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), in het kader van Natuurnetwerk Nederland en weidevogelleefgebieden het rapport Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en voor beschermde soorten het rapport Soortenbeschermingstoets (Bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten wordt ook ingegaan op de aanwezigheid van vogels en de doelstellingen die gelden voor ganzen. Verder wordt ingegaan op weidevogels in Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden en ook soortbescherming binnen en buiten beschermd gebied komt aan bod. Voor compensatie van de aantasting van weidevogelgebied wordt gewezen op het Compensatieplan Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).
19	Indiener stelt dat het bewonersplatform zijn	Er zijn verschillende consultaties geweest met

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	inbreng niet meer herkent in het uiteindelijke resultaat.	onder andere bewoners, dorpsraden, bedrijven, cultuurhistorische experts en de Adviesgroep Markermeerdijken (waar indiener naar verwijst met bewonersplatform). In totaal zijn er meer dan 400 keukentafelgesprekken gevoerd en hebben er tal van bijeenkomsten, zoals informatiebijeenkomsten, presentaties, workshops, ontwerpateliers, inloop-/parallelsessies plaatsgevonden. Sinds 2008 is de Adviesgroep Markermeerdijken actief voor het project Dijkversterking Hoorn-Edam-Amsterdam. De Adviesgroep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen, zoals dorpsraden, ondernemersverenigingen, watersport- wandel of andere recreatieverenigingen, cultuurhistorische verenigingen, natuur- en landbouworganisaties. De grote betrokkenheid vanuit de omgeving wordt gewaardeerd. Geprobeerd is om de belangen van alle stakeholders zoveel mogelijk mee te nemen. Mede dankzij de inbreng is door het (langjarige) participatieproces in sommige gevallen voor een andere versterkingsoplossing gekozen. Dit neemt niet weg dat sommige belangen van stakeholders tegenstrijdig zijn. Het uiteindelijke resultaat van het ontwerp van de Versterking sluit aan bij de doelstellingen van HHNK en het Rijk: sober, robuust en doelmatig. In een brief van het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden (hierna: D&H) aan de leden van de Adviesgroep op 14 augustus 2017 geeft D&H te kennen dat het afrondende eindadvies van de Adviesgroep een belangrijke rol heeft gespeeld in de besluitvorming over het Ontwerp Projectplan. In deze brief (17.85790) wordt aangegeven welke hoofdpunten uit het advies zijn gevolgd. Daarnaast is tijdens de laatste vergadering van de Adviesgroep op 19 juli 2017 aangegeven dat het participatieproces als zodanig is afgerond. In de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek) is de rol van de Adviesgroep tijdens het participatieproces van de Versterking nader toegelicht.
20	Indiener wijst nogmaals op het verhoogde waterpeil en dat een reactief beheer op het peil onwenselijk is. Met het plan Spaargaren kan er worden gestuurd op het waterpeil waarmee veiligheid gegarandeerd wordt en schade aan habitat, milieu en materieel wordt voorkomen.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op onderdeel 7, 9 en 10 en op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
21	Indiener geeft aan dat het eerste belang betreft het ombuigen van het huidige plan tot een plan dat voorziet in nut en noodzaak en dat transparant is. De kosten die gemaakt worden voor het huidige plan dragen nergens toe bij. Ook geeft indiener aan dat kostenbeheersing niet dichtgetimmerd kan worden.	Het ontwerp van de Versterking voorziet in nut en noodzaak. Voor een toelichting wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Gezien de aantoonbare noodzaak van de Versterking zijn ook de daarvoor te maken kosten te verantwoorden. Het hoogheemraadschap legt verantwoording af aan het Rijk over het project en de daarmee samenhangende kosten.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
22	Indiener wil weten of ondernemers nadeelcompensatie zullen ontvangen. Indiener vindt dat er duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over de compensatie en dat de opmerking 'het wordt zo goed mogelijk geregeld' niet volstaat.	Indien ondernemers als gevolg van de uitvoering van de Versterking schade lijden, zijn diverse regelingen voor schadevergoeding beschikbaar. In paragraaf 2.6.5 van deze Nota en paragraaf 11.2 van het Projectplan is ingegaan op schade en schadevergoeding.
23	Indiener stelt dat het algemeen beheer ontbreekt in de plannen. Ook noemt indiener het ontbreken van een risicoanalyse. Verder stelt indiener dat niet is benoemd hoe wordt omgegaan met bestaande evenemententerreinen bijv. zwembad Warder, Jachthaven Warder en Jachthaven Schardam.	Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. In paragraaf 6.1 van Projectplan is ingegaan op beheer en onderhoud van de Versterking. In paragraaf 8.3.2 van Projectplan is ingegaan op de te verwachten permanente en tijdelijke effecten van de Versterking op de recreatie. Permanente effecten op (water)recreatie, waaronder de door indiener genoemde voorzieningen, zijn niet te verwachten. Na afronding van de dijkversterking blijven dezelfde mogelijkheden aanwezig voor (water)recreatie. In paragraaf 11.1.7 van het Projectplan is tevens aangegeven dat de bereikbaarheid over water van de watersportverenigingen en (jacht)havens blijft gegarandeerd, hetgeen in Vaarwegmanagementplannen nader is uitgewerkt. Voor een reactie op het ontbreken van de risicoanalyse wordt gewezen naar hetgeen is opgemerkt bij onderdeel 15 van deze zienswijze.
24	Indiener stelt dat het lijkt alsof afslag buitendijks Hoornse Hop niet mee is genomen in de plannen. Indiener vraagt zich af of buitendijks land deel is van het project en of hier ook een kwaliteitsslag wordt gemaakt, bijvoorbeeld het opbrengen van grond.	De afslag buitendijks Hoornse Hop, waarmee indiener waarschijnlijk het buitendijkse gebied Visserseiland bedoelt, maakt geen deel uit van de Versterking. Visserseiland ligt buiten de primaire waterkering waarop de Versterking ziet, hier dus geen kwaliteitsslag worden gemaakt.
Conclusie zienswijze		
Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging in een van de besluiten benodigd voor het project Versterking Markermeerdijken.		

Zienswijze ZW-0133: Indiener 133 **Module 14**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener merkt op dat op basis van het Ontwerp Projectplan niet kan worden beoordeeld of de dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit van de Minister in de brief van 6 juli 2017. De uitwerking daarvan is te globaal.	De dijkversterking bij Uitdam voldoet aan het advies van de Deltacommissaris en het besluit in de genoemde brief van de Minister. Voor de uitwerking van de gekozen oplossing bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
2	Indiener meent dat de Versterking moet worden verworpen gelet op de grote consequenties voor de monumentale dijk en de bewoners. Voorts is nut en noodzaak van de Versterking onvoldoende aangetoond en vindt indiener dat alternatieve wijzen van aanpak, zoals plan Spaargaren, zijn genegeerd of niet uitputtend zijn onderzocht. Ook stelt	Voor de uitwerking van het nut, de noodzaak en de urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Voor een toelichting op de alternatieve wijzen van aanpak, inclusief 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener aangehaald als 'plan Spaargaren'), wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Voor een toelichting op de effecten op de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	indiener dat de acute noodzaak om de Versterking uit te voeren ontbreekt. Indiener geeft aan niet alleen te staan in deze opinie.	monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
3	Indiener vindt dat het advies van de Deltacommissaris en de bijbehorende tekening één op één gerealiseerd dienen te worden.	Het advies van de Deltacommissaris wordt opgevolgd en gaat gerealiseerd worden. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
4	Indiener geeft aan dat deze graag binnen twee maanden na de indiening van de zienswijze een reactie op diverse onderdelen van de onderhavige zienswijze wil ontvangen.	In verband met een zorgvuldige behandeling van de zienswijzen, is het niet mogelijk geweest om binnen de gewenste twee maanden te reageren.
5	Indiener geeft aan dat de aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam erg abrupt zijn. Dit doet afbreuk aan de beoogde situatie in en nabij Uitdam conform het advies van de Deltacommissaris. Indiener wenst landschappelijk verantwoorde aansluitingen.	De aansluitingen op de modules ten noorden en zuiden van Uitdam zijn landschappelijk verantwoord ingepast. Voor een toelichting op de uitwerking van de genoemde aansluitingen bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van deze Nota.
6	Indiener gaat, gezien het advies van de Deltacommissaris, niet akkoord met een buitenberm afgewerkt met breuksteen bij Uitdam. Indiener refereert aan een impressie op pagina 205 van het Ontwerp Projectplan.	Bij de buitenberm wordt geen breuksteen toegepast als dijkbekleding. De aangehaalde impressie uit het Ontwerp Projectplan bevat eveneens geen breuksteen. Voor een nadere toelichting op de afwerking van de buitenberm bij Uitdam wordt gewezen op de bijlage bij de beantwoordingstabel van de Nota.
7	Indiener geeft aan dat de planning van de uitvoering en de hierbij te nemen maatregelen, inclusief bereikbaarheid, overlegd dienen te worden. Hiermee kan de overlast zo beperkt mogelijk worden gehouden.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht.
8	Indiener wil dat de bewoners van Uitdam een ontheffing krijgen bij een eventuele afsluiting van de Uitdammerdijk.	Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Indien hiervoor een ontheffing nodig is, dan zal deze verleend worden. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 van het Projectplan.
9	Indiener geeft aan dat een in het Projectplan voorgestelde omleidingsroute via de Aandammergouw niet geschikt is. Een omleiding richting Holysloot ligt volgens indiener meer voor de hand.	Naar aanleiding van deze zienswijze is de kaart 'Verkeersmaatregelen Versterking Markermeerdijken' (bijlage 11.35 van het Bijlagenboek) aangepast. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijze van de indiener en wordt de omleidingsroute meegenomen in de nadere uitwerking van de verkeersmaatregelen.
10	Indiener maakt bij voorbaat bezwaar tegen eventuele aanvullende meekoppelkansen, zoals een fietspad achter de bebouwing van Uitdam en (in)formele parkeerplaatsen ten zuiden en noorden van Uitdam.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
11	De toegangsroutes naar de dijk bij Uitdam dienen uitsluitend voor wandelaars toegankelijk te zijn. De huidige hekken op de dijk met opstapjes voor wandelaars dienen te worden teruggeplaatst.	De dijk achter de huizen bij Uitdam (sectie EA-7A) blijft uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. In tabel 6 is dan ook opgenomen dat bij sectie EA-7A alleen een wandelpad (gras) op de kruin wordt teruggeplaatst. Voor een toelichting op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 4.3.16 van het Projectplan. In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst.
12	Indiener gaat er vanuit dat alle steigers bij Uitdam worden teruggeplaatst. Een standaardoplossing vindt de indiener niet gepast.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 11 is toegelicht.
13	Indiener ontvangt graag een risicoanalyse met (preventieve) mitigerende maatregelen voor de uitvoering van de werkzaamheden bij Uitdam.	Voor een uitgebreide toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met de risico's, nadeelcompensatie en het risicodossier wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
14	Indiener verwacht een heldere nadeelcompensatieregeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten, zodanig dat bewoners van Uitdam adequaat en snel schadeloos worden gesteld bij eventuele schade. Indiener verzoekt de Verordening nadeelcompensatie HHNK 2015 hierop aan te passen.	Voor een toelichting op de Nadeelcompensatieregeling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
15	Indiener vindt de versterking ten noorden en zuiden van Uitdam te robuust. Gezien de moderne berekeningsmethoden, zoals Dijken op veen en Bewezen Sterkte, worden deze robuuste oplossingen niet begrepen.	Voor de Versterking is gebruikgemaakt van de meeste actuele berekeningsmethode. In paragraaf 2.5 van het Projectplan is de berekeningsmethode toegelicht. Dijken op veen maakt integraal onderdeel uit van deze methode. Daarentegen kan de methode Bewezen Sterkte niet worden gebruikt voor de secties ten noorden en zuiden van Uitdam, omdat deze niet voldoen aan de twee toepassingsvoorwaarden voor deze methode. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. De oplossingen ten noorden en zuiden van Uitdam zijn ontworpen op basis van de meest actuele ontwerpmethodiek en niet 'te robuust' zoals indiener stelt. Voor een nadere toelichting op deze thema's wordt verwezen naar paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
16	Indiener geeft aan dat ten aanzien van het Projectplan verdere optimalisatie zal plaatsvinden. Daar staat indiener achter. Dit valt echter buiten de huidige procedure. Indiener is van mening dat het proces er in moet voorzien dat over de optimalisatie verantwoording wordt afgelegd en wil dit graag in de procedure verankerd zien.	In het Projectplan is het maximale ruimtebeslag - bestaande uit het permanente horizontale ruimtebeslag en het opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel - vastgelegd waarbinnen de Versterking gaat plaatsvinden. Dit maximale ruimtebeslag is als uitgangspunt gehanteerd voor de effectbepaling en hiermee zijn dus de maximale gevolgen van de Versterking in kaart gebracht. Over de maximale gevolgen van de Versterking is in het Projectplan en het bijbehorend milieueffectrapport reeds verantwoording afgelegd. In paragraaf 4.6 van het Projectplan is dit verder toegelicht. De aangehaalde optimalisering dient plaats te vinden binnen de kaders zoals gesteld in paragraaf 4.7 van het Projectplan. Hierin is onder meer aangegeven dat in geval van minimalisering van de buitenwaartse asverschuiving, het ontwerp binnen het op de basiskaart aangegeven 'schuifruimte asverplaatsing' blijft met behoud van het opleverprofiel 2021. Met het in het Projectplan vastgelegde maximale ruimtebeslag en de regels inzake de flexibiliteit is dus duidelijk wat de maximale gevolgen zijn van de te treffen versterkingsmaatregelen en is dit reeds in de procedure verankerd.
Conclusie zienswijze		
In reactie op deze zienswijze is de kaart met verkeersmaatregelen in paragraaf 10.2 'Infrastructuur en bereikbaarheid' van het Projectplan aangepast (figuur 53 en bijlage 11.35 van het Bijlagenboek).		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is voorstander van goed onderhoud van de dijk, maar stelt dat er andere veilige (en minder ingrijpende) alternatieven zijn, en wijst op Spaargaren en het concept met dijkankers.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. In het MER zijn voor module 7 'Zeevang' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.7 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overweging tot deze keuze heeft geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 en deelsectie HE-10B een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft het genoemde plan van dijkankers wordt gewezen op paragraaf 3.2.7 en paragraaf 5.4.2 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten (bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor enkele gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur) en als minimalisering van de oplossing in grond. Er zijn verschillende mogelijkheden voor een constructieve versterking, uit figuur 24 van het Projectplan volgt dat daaronder ook dijkankers vallen. In tabel 9 van het Projectplan is opgenomen op welke locaties lokale maatregelen in de vorm van een constructieve versterking worden getroffen. Welke vorm van constructieve versterking dat exact wordt, wordt voorafgaand aan de uitvoering nog bepaald.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
2	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
3	Indiener wijst op een uitspraak van de Commissie voor de m.e.r. over onderzoek naar locatiespecifieke oplossingen en wil dat net als voor Uitdam voor de modules 6 en 7 een locatiespecifieke oplossing wordt gemaakt.	In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de aanvulling op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-8A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring is met het buitendijks aanleggen van een nieuw dijklichaam op veen- en kleigrond en vreest voor de gevolgen en schade.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet kan worden ingezien. Voorts vraagt indiener of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van bewoners.	Voor een reactie op het aspect van het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener vraagt om uitstel van de dijkversterking. Indiener stelt dat een verzwaring waarschijnlijk niet meer nodig is als meer tijd wordt genomen voor onderzoek.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener vraagt schriftelijke bevestiging van eerdere mondelinge toezeggingen voor het terugplaatsen van trapopgangen en natuurlijke strandjes.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Het betreffende informele strandje bij IJsselmeerdijk nr. 8/9 ter hoogte van dijkpaal 59 wordt geraakt door het ontwerp. Tijdens de uitvoering is het strandje niet te gebruiken. Na uitvoering wordt het strandje weer teruggebracht. Dit geldt voor alle strandjes. Voor een toelichting op de tijdelijke en permanente effecten van overige formele en informele strandjes wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan.
9	Indiener vindt dat een fietspad afwisselend bovenop en beneden aan de dijk tot gevaarlijke situaties leidt. Indiener verwijst naar de driesprong aan het einde van het dorp Warder bij dijkpaal 56.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
10	Indiener sluit zich aan bij de zienswijzen van Stichting	Voor de beantwoording van de zienswijze van Dorpsraad Warder wordt verwezen naar ZW-0132 en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Zuyderzeedijk en Dorpsraad Warder.	voor de beantwoording van de zienswijze van Stichting Zuyderzeedijk wordt verwezen naar ZW-0142.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen. Voorts is naar aanleiding van zienswijzen aan het Projectplan toegevoegd dat diverse informele strandjes na de Versterking worden teruggebracht.		

Zienswijze ZW-0135: Indiener 135 **Module Integraal, 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener is voorstander van goed onderhoud van de dijk, maar stelt dat er veilige (en minder ingrijpende) alternatieven zijn zoals gepresenteerd door Spaargaren en het concept met dijkankers.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota. In het MER zijn voor module 6 'Heintjesbraak en Warder' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.6 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overwegingen tot deze keuze hebben geleid. In het MER zijn voor module 7 'Zeevang' drie alternatieven onderzocht die een oplossing kunnen bieden. In paragraaf 4.3.7 van het Projectplan zijn de in het MER onderzochte alternatieven weergegeven en is tevens beschreven welk alternatief is gekozen en welke overweging tot deze keuze hebben geleid. Overigens wordt erop gewezen dat naar aanleiding van actuele technische inzichten de (deel)sectie HE-8A1 in module 6 en deelsectie HE-10B een wijziging kent in het type gekozen oplossing. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Wat betreft het genoemde plan van dijkankers wordt gewezen op paragraaf 3.2.7 en paragraaf 5.4.2 van het Projectplan. Uitgangspunt is dat een constructieve versterking alleen een oplossing kan zijn bij knelpunten

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		(bijvoorbeeld als oplossing bij een knelpunt voor enkele gebouwen/kunstwerken die anders geamoveerd moeten worden of bij dijkovergangen van infrastructuur) en als minimalisering van de oplossing in grond. Er zijn verschillende mogelijkheden voor een constructieve versterking, uit figuur 24 van het Projectplan volgt dat daaronder ook dijkankers vallen. In tabel 9 van het Projectplan is opgenomen op welke locaties lokale maatregelen in de vorm van een constructieve versterking worden getroffen. Welke vorm van constructieve versterking dat exact wordt, wordt voorafgaand aan de uitvoering nog bepaald.
2	Indiener adviseert een visie te ontwikkelen voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee.	Het doel van de Versterking is om de delen van de Markermeerdijken die zijn afgekeurd te versterken. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is de randvoorwaarde die geldt bij het ontwerp. De dijk moet 50 jaar na oplevering voldoen aan de veiligheidsnormen van de Waternet. Het opstellen van een visie voor het Markermeer, IJsselmeer en de Waddenzee maakt geen deel uit van de Versterkingsopgave.
3	Indiener wijst op een uitspraak van de Commissie voor de m.e.r. over onderzoek naar locatiespecifieke oplossingen en wil dat net als voor Uitdam voor de modules 6 en 7 een locatiespecifieke oplossing wordt gemaakt.	In haar tussenadvies concludeert de Commissie m.e.r. dat de bandbreedte aan mogelijke oplossingen voldoende is onderzocht. Wel vraagt de commissie om te kijken of er combinaties van oplossingen zijn die tot minder impact op de ruimtelijke kwaliteit leiden. In de aanvulling op het MER (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek) is hier voor de module 6 Heintjesbraak en Warder naar gekeken. Ten opzichte van het Ontwerp Projectplan is het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (hierna: MMA) voor module 6 gewijzigd. Anno 2018 is het MMA voor module 6 achtereenvolgens een gecombineerde versterking met constructie (sectie HE-8A1 en 2), een gecombineerde versterking (HE-A3, 4 en 5), een binnenwaartse berm (HE-8B), een gecombineerde versterking (HE-9A) en een buitenwaartse asverschuiving met een constructie (HE-9B). Op basis van het nieuwe MMA is ook het Voorkeursalternatief voor module 6 gewijzigd. Er wordt nu een buitenwaartse asverschuiving bij secties HE-8A1 en HE-8A2 gerealiseerd, een gecombineerde versterking bij secties HE-8A3, 4 en 5, een binnenwaartse berm bij HE-8B en een buitenwaartse asverschuiving bij HE-9A en 9B. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op de Aanvullende informatie MER voor Commissie m.e.r. (bijlage 1.20 van het Bijlagenboek). De Commissie m.e.r. heeft in het eindadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 6. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		tot gelijke behandeling.
4	Indiener geeft aan dat er geen ervaring is met het buitendijks aanleggen van een nieuw dijklichaam op veen- en kleigrond en vreest voor de gevolgen en schade.	In Nederland is er ervaring met toepassen van grote hoeveelheden grond op een slappe ondergrond. De uitvoerende partij van de Alliantie is betrokken geweest bij projecten waar dit ook speelde. Deze ervaring is en wordt meegenomen bij het ontwerp van de Versterking. Daarnaast is voor het ontwerp van de Versterking concreet het volgende van belang. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols' wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
5	Indiener geeft aan dat onvoldoende aandacht is besteed aan het gevaar van kwel.	Tijdens de planuitwerkingsfase is aandacht besteed aan kwel. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
6	Indiener beklaagt zich over het feit dat de risicoanalyse niet kan worden ingezien. Voorts vraagt indiener of de economische belangen van de Alliantie Markermeerdijken belangrijker zijn dan de belangen van bewoners.	Voor een reactie op het aspect van het risicodossier wordt verwezen naar paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Vanwege omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering) is het hoogheemraadschap 'vroegtijdig' een contract aangegaan met een marktpartij, om te komen tot een uitvoerbare oplossing waterveiligheid. Opdracht aan de Alliantie is om veiligheid op orde te brengen. Er is geen focus op een bepaald type oplossing. De waterveiligheid staat voorop. HHNK heeft geen ander belang bij het versterken van de dijken anders dan het tijdig borgen van de waterveiligheid. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP2 namens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Tenslotte wordt gewezen op paragraaf 2.7 van deze Nota waarin nader is ingegaan op de samenwerking binnen de Alliantie.
7	Indiener vraagt om uitstel van de dijkversterking. Indiener stelt dat een verzwaring waarschijnlijk niet meer nodig is als meer tijd wordt genomen	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Voor een uitgebreidere

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	voor onderzoek.	toelichting op de versterkingsopgave en de randvoorwaarden van het ontwerp wordt gewezen op paragraaf 2.2 en paragraaf 2.5 van het Projectplan. Bij opname van het project in het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. Aan het Projectplan en de daarin opgenomen Versterkingsoplossingen ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een zo min mogelijk ingrijpende dijkversterking. De concepten Dijken op veen en Bewezen Sterkte zijn daarin meegenomen. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan (Bewezen sterkte). Ook een voorstel voor pompen in de Houtribdijk is onderzocht door Rijkswaterstaat. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Nader uitstel is gelet op het uitgevoerde onderzoek dus niet nodig en gelet op het belang bij het tijdig bereiken van het vereiste waterveiligheidsniveau ook niet wenselijk.
8	Indiener vraagt schriftelijke bevestiging van eerder toezeggingen voor het terugplaatsen van trapopgangen en natuurlijke strandjes.	In het Projectplan is opgenomen dat in principe uitsluitend de objecten die vergund zijn, die geen waterstaatkundige belemmering vormen en waarvan de eigenaar in beeld is, worden teruggeplaatst (zie tabel 5 in paragraaf 4.3.16 en paragraaf 10.1.8 van het Projectplan). Indien een object een eigenaar heeft anders dan HHNK, wordt vooraf in overleg met de eigenaar bepaald of en hoe het object teruggeplaatst zal worden. In de voorbereidingsfase voor de start van de uitvoering wordt door het omgevingsteam met iedere eigenaar individuele afspraken gemaakt. Bij de terugplaatsing wordt paragraaf 5.5 van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9) in acht genomen. Voor objecten die niet vergund zijn, maar wel een eigenaar hebben, wordt beoordeeld of die alsnog vergund kunnen worden. In dat geval dient de eigenaar wel alsnog een (water)vergunning of ontheffing aan te vragen. De objecten waarvan geen eigenaar bekend is, worden niet teruggeplaatst. Het betreffende informele strandje bij IJsselmeerdijk nr. 8/9 ter hoogte van dijkpaal 59 wordt geraakt door het ontwerp. Tijdens de uitvoering is het strandje niet te gebruiken. Na uitvoering wordt het strandje weer teruggebracht. Dit geldt voor alle strandjes. Voor een toelichting op de tijdelijke en permanente effecten van overige formele en informele strandjes wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.5 van het Projectplan.
9	Indiener vindt dat een fietspad afwisselend bovenop en beneden aan de dijk tot gevaarlijke situaties leidt. Indiener verwijst naar de driesprong aan het einde van het dorp Warder bij dijkpaal 56.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Dit betekent voor het wegontwerp dat er, ten opzichte van de huidige situatie, meer ruimte ontstaat om het kruispunt op een verkeersveilige wijze in te passen. Aan de buitenzijde

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
10	Indiener sluit zich aan bij de zienswijzen van Stichting Zuyderzeedijk en Dorpsraad Warder.	Voor de beantwoording van de zienswijze van Dorpsraad Warder wordt verwezen naar ZW-0132 en voor de beantwoording van de zienswijze van Stichting Zuyderzeedijk wordt verwezen naar ZW-0142.
Conclusie zienswijze		
Tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan is het ontwerp van de Versterking op onderdelen gewijzigd. Het gewijzigde ontwerp komt deels tegemoet aan de zienswijze van indiener. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0136: Indiener 136 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat noodzaak onvoldoende is aangetoond en wijst op het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'.	In hoofdstuk 2 van het Projectplan is uitvoerig beschreven wat de Versterkingsopgave is en hoe daartoe is gekomen. Nadat de Markermeerdijken in 2006 zijn afgekeurd, en vaststond dat de dijk niet meer voldeed aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren, is het project toegevoegd aan het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). Sindsdien is er nieuwe normering in de Waterwet verankerd, die in 2017 in werking is getreden. Bij het invoeren van de nieuwe normering in 2017 in de Waterwet is de dijk nogmaals gekeurd (en afgekeurd) op verschillende faalmechanismen. De Versterking is ontworpen met het ontwerpinstumentarium uit 2014, en de meest actuele inzichten, zoals de methode Dijken op veen zijn meegrnomen. In paragraaf 2.5.1 van het Projectplan is hierop ingegaan. Ook met de kennis van nu is de noodzaak voor de Versterking aangetoond. Voor een onderbouwing van de nut, noodzaak en urgentie van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota en hoofdstuk 2 van het Projectplan. In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. In paragraaf 3.4 van het Projectplan is aangegeven waar Bewezen Sterkte binnen de Versterking wordt toegepast. Voor een nadere toelichting hierop wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat er geen inzicht is	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gegeven in de risicoanalyse voor module 6 en vreest voor verzakking van zijn eigen huis. Indiener wil weten wat de gevolgen zijn van het verplaatsen van het zware dijklichaam op veen waar geen ervaring mee is.	hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor de risicoanalyse wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener stelt dat de kwaliteit van woon- en leefomgeving wordt verstoord en afbreuk wordt gedaan aan de directe omgeving (een rustig gebied nabij Natura-2000) en de mogelijkheid tot zwemmen in het Markermeer (strandjes verdwijnen, begroeiing). Indiener wil weten hoe het behoud van de bestaande leefomgeving wordt gewaarborgd.	De Versterking kan leiden tot effecten op de woonbeleving. De effecten van de Versterking op de woonomgeving zijn meegewogen in de keuze voor het Voorkeursalternatief. Daarbij zijn de effecten niet onaanvaardbaar en wegen niet op tegen het belang van de Versterking. De effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden (van kwalificerende soorten) zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). In dit rapport wordt ingegaan op negatieve effecten. Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. De toetsing van het Natura 2000-gebied Polder Zeevang is opgenomen in de Passende Beoordeling in paragraaf 6.3, 7.3, 8.3 en 8.7.2. De mitigerende maatregelen om effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang te voorkomen staan in paragraaf 8.3.3. Effecten op het Natura 2000-gebied Polder Zeevang zijn dus onderzocht en meegenomen in de afwegingen die zijn gemaakt. De effecten van de Versterking op het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 8.7.1 van de Passende Beoordeling volgt dat de Versterking – met inachtneming van de mitigerende maatregelen – niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Met betrekking tot de mogelijkheid tot zwemmen in het Markermeer is het uitgangspunt dat alle informele strandjes die worden geraakt door de Versterking, teruggeplaatst worden. Een deel van de formele strandjes is tijdens het ontwerp niet bereikbaar. Om de veiligheid van de gebruikers te kunnen garanderen zijn alle informele strandjes, die binnen de versterkingsopgave vallen, niet te gebruiken gedurende de realisatie van het project. In paragraaf 8.3.2 van het Projectplan is nader toegelicht welke permanente en tijdelijke effecten voor formele en informele strandjes

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		zijn te verwachten. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat begroeiing de mogelijkheden tot zwemmen zal beperken. De nieuwe dijk wordt op een vergelijkbare wijze onderhouden als de huidige dijk. In paragraaf 6.1 van Projectplan is ingegaan op beheer en onderhoud van de Versterking. Het hoogheemraadschap is als beheerder verantwoordelijk voor de veiligheid en daarmee voor het beheer en onderhoud van de primaire waterkering.
4	Indiener stelt dat er geen informatie is over de belasting op de wegen en bereikbaarheid tijdens uitvoering van het project en wil weten of de zorg voor de omgeving goed is geregeld.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6. 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
5	Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met de natuur, waaronder het verstoren van de rust van vogels tijdens de werkzaamheden en de periode van herstel.	Voor de Versterking zijn in het kader van natuurbescherming verschillende rapporten gemaakt. Dit zijn onder andere de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten zijn inventarisaties, effectbeschrijvingen en - indien noodzakelijk - maatregelen voorgeschreven die ook in de afgegeven vergunning en ontheffing zijn opgenomen. Op deze manier wordt zorgvuldig omgegaan met de aanwezige beschermde natuurwaarden.
6	Indiener stelt dat het fietspad bovenop, beneden en achterdijks leidt tot onveiligheid in het verkeer en wijst op het verkeer ter hoogte van het zwembad en het kruispunt aan het einde van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Dit betekent voor het wegontwerp dat er, ten opzichte van de huidige situatie, meer ruimte ontstaat om het kruispunt op een verkeersveilige wijze in te passen. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
7	Indiener geeft aan dat de Markermeerdijk een provinciaal monument is.	Dit is correct. De Markermeerdijken (bestaande uit onderdelen van de Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken) zijn vanwege hun cultuurhistorische waarde door de provincie Noord-Holland aangewezen als provinciaal monument. Voor een uitgebreide toelichting op hoe met deze monumentale status rekening is gehouden in de planvorming van de Versterking, wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
8	Indiener stelt dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar alternatieven, er zijn meer en wellicht veel goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.1 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0137: Indiener 137 **Module Integraal, 06**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat de noodzaak onvoldoende is aangetoond en wijst op het onderzoek 'Kansrijkheid pompen en bewezen sterkte Markermeerdijken HWBP en RWS'.	Voor een onderbouwing van nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. In paragraaf 2.2 van het Projectplan is toegelicht wat er met het door indiener genoemde onderzoek is gedaan. Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 en op paragraaf 3.4 van het Projectplan. Voor 'Pompen in de Houtribdijk' (door indiener genoemde plan Spaargaren) wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota.
2	Indiener stelt dat er geen inzicht is gegeven in de risicoanalyse voor module 6 en vreest voor verzakking van zijn eigen huis. Indiener wil weten wat de gevolgen zijn van het verplaatsen van het zware dijklichaam op veen waar geen ervaring mee is.	Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade door bijvoorbeeld zettingen vanwege het bouwen op klei- en veengrond wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
3	Indiener stelt dat de kwaliteit van woon- en leefomgeving wordt verstoord en afbreuk wordt gedaan aan de directe omgeving (een rustig gebied nabij Natura-2000) en de mogelijkheid tot zwemmen in het Markermeer (strandjes verdwijnen, begroeiing). Indiener wil	De Versterking kan leiden tot een effect op de woon- en leefomgeving. Waar de bestaande woon- en leefomgeving niet volledig in zijn huidige vorm kan worden behouden, worden er maatregelen genomen zodat de effecten tot een minimum beperkt blijven. De effecten op Natura 2000-gebieden zijn beschreven in de Passende Beoordeling (bijlage 8.1

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	weten hoe het behoud van de bestaande leefomgeving wordt gewaarborgd.	van het Bijlagenboek). In dit rapport wordt ingegaan op de effecten van de Versterking. Daar waar een kans bestaat op significant negatieve effecten worden mitigerende maatregelen genomen om de effecten te beperken. Met betrekking tot de mogelijkheid tot zwemmen in het Markermeer is het uitgangspunt dat alle strandjes die worden geraakt door de Versterking, teruggeplaatst worden. Een deel van de officiële strandjes is tijdens het ontwerp niet bereikbaar. Om de veiligheid van de gebruikers te kunnen garanderen zijn alle informele strandjes, die binnen de versterkingsopgave vallen, niet te gebruiken gedurende de realisatie van het project. In paragraaf 8.3.2 van het Projectplan is nader toegelicht welke permanente en tijdelijke effecten voor formele en informele strandjes zijn te verwachten.
4	Indiener stelt dat er geen informatie is over de belasting op de wegen en bereikbaarheid tijdens uitvoering van het project en wil weten of de zorg voor de omgeving goed is geregeld.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.6 'Module 6 Heintjesbraak en Warder' van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC)

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 “Infrastructuur en bereikbaarheid” van het Projectplan.
5	Indiener wil weten hoe er wordt omgegaan met de natuur, waaronder het verstoren van de rust van vogels tijdens de werkzaamheden en de periode van herstel.	Voor de Versterking zijn in het kader van natuurbescherming verschillende rapporten gemaakt. Dit zijn onder andere de Passende Beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek), Toetsing Natuurnetwerk Nederland en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en Soortenbeschermingstoets (bijlage 8.3 van het Bijlagenboek). In deze rapporten zijn inventarisaties, effectbeschrijvingen en - indien noodzakelijk - maatregelen voorgeschreven die ook in de afgegeven vergunning en ontheffing zijn opgenomen. Op deze manier wordt zorgvuldig omgegaan met de aanwezige beschermde natuurwaarden.
6	Indiener stelt dat het fietspad bovenop, beneden en achterdijks leidt tot onveiligheid in het verkeer en wijst op het verkeer ter hoogte van het zwembad en het kruispunt aan het einde van Warder.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder. Ter plaatse van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving voorzien. Dit betekent voor het wegontwerp dat er, ten opzichte van de huidige situatie, meer ruimte ontstaat om het kruispunt op een verkeersveilige wijze in te passen. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
7	Indiener geeft aan dat de Markermeerdijk een provinciaal monument is.	Dit is correct. De Markermeerdijken (bestaande uit onderdelen van de Westfriese Omringdijk en Noorder IJ- en Zeedijken) zijn vanwege hun cultuurhistorische waarde door de provincie Noord-Holland aangewezen als provinciaal monument. De Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek) beschrijft het toetsingskader en de effecten van de Versterking op de beschermde monumentale waarden. Voor een samenvatting daarvan wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota.
8	Indiener stelt dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar alternatieven, er zijn meer en wellicht veel goedkopere, veiligere en minder ingrijpende alternatieven.	Er zijn verschillende oplossingsrichtingen mogelijk per waterkeringstechnische tekortkoming. Dit is beschreven in paragraaf 3.2 van MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Omdat niet alle oplossingen passen binnen de doelstellingen van de Versterking, is er eerst getrechterd naar de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		redelijkerwijs in aanmerking te nemen alternatieven. In de Trechteringsnotitie (bijlage 1.3 van het Bijlagenboek) is per module een overzicht gegeven van de trechtering van oplossingsrichtingen. De alternatieven die uit de trechtering zijn gekomen zijn de alternatieven die aansluiten bij de veiligheidsdoelstelling van de Versterking en het uitgangspunt 'sober, robuust en doelmatig' uit het HWBP-2. Deze alternatieven zijn in het MER (bijlage 1.1 en 1.2 van het Bijlagenboek) onderzocht. De Commissie m.e.r. heeft in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat in het MER en de aanvulling op het MER tezamen de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven voor de dijkversterking in beeld zijn gebracht. Voor een toelichting op de totstandkoming van de onderzochte alternatieven en het Voorkeursalternatief wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0138: Indiener 138 **Module 06, 07**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat in de plannen niet is terug te vinden of het strandje ter hoogte van IJsselmeerdijk 26-27 behouden blijft.	Ter hoogte van IJsselmeerdijk 26-27 waar het strandje zich bevindt (tussen dijkpaal 81 en dijkpaal 84), krijgt de versterking vorm door middel van een buitenwaartse asverschuiving. Met deze oplossing wordt het strandje geraakt. Daarom is het niet mogelijk het strandje tijdens de uitvoeringsfase te gebruiken. Na de realisatie wordt het strandje tussen dijkpaal 81 en 84 weer teruggebracht. In paragraaf 8.3.2.5 van Projectplan is toegelicht wat de tijdelijke en permanente effecten van de informele strandjes langs de Markermeerdijken zijn.
2	Volgens indiener komt het fietspad ter hoogte van het zwembad in Warder zo te lopen dat de verkeerssituatie onveiliger wordt.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder, ten gunste van de verkeersveiligheid. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan. Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
Zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen.		

Zienswijze ZW-0139: Stichting Hirono, Pampus I B.V. en Pampus II B.V. **Module 15**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener wijst erop dat een deel van hun percelen benodigd zijn voor de realisatie van de gecombineerde versterking. Gewezen wordt op een luchtfoto waarop dit is weergegeven. Indiener verliest niet alleen een deel van hun eigendom, maar de bestaande inrichting van de tuinen zal ook verdwijnen.	De tekening waarop indiener wijst is gebaseerd op het voorlopig ontwerp, opgenomen in het Ontwerp Projectplan. Inmiddels is het definitief ruimtebeslag bekend. Daarin is niet langer (tijdelijk of permanent) grond nodig van het perceel waarop de woningen zich bevinden. De inrichting van de tuinen zal dus niet verdwijnen. Van de andere onbebouwde percelen is nog wel grond benodigd.
2	Indiener verwacht ernstige hinder te ondervinden door de verplaatsing van de bestaande weg in de richting van de aanwezige huizen. De afstand tot de weg wijzigt van vier meter naar een meter in de nieuwe situatie met nadelige effecten als geluidsoverlast, verkeersonveiligheid en verslechterde luchtkwaliteit als gevolg voor de bewoners. Indiener zal als indirect gevolg hiervan schade lijden in de vorm van waardedaling van hun percelen.	Het is correct dat de bestaande weg zal verplaatsen in de richting van de huizen. De weg zal tevens hoger komen te liggen dan de weg in de huidige situatie ligt. De reden voor het verschuiven van de weg betreft de boogstraal van de weg. De boogstraal kan de knik in het dijkalignement niet volgen, waardoor de weg iets naar buiten verschuift ten opzichte van de huidige situatie. De Versterking heeft geen substantiële gevolgen voor de verkeerssituatie in het gebied langs het Markermeer. De wegen blijven qua verkeersbeeld, verkeersintensiteit en gebruik gelijk aan de referentiesituatie. Er is ook geen sprake van nieuwe aansluitingen op andere wegen. Daarom kan worden gesteld dat de beperkte aanpassing aan de wegen geen gevolgen heeft voor de verkeersafwikkeling of verkeersveiligheid. Lokaal zijn beperkte aanpassingen aan de infrastructuur noodzakelijk maar deze zullen niet leiden tot een relevante verkeerstoename. De beoogde ingrepen hebben dan ook geen gevolgen voor de concentraties luchtverontreinigende stoffen langs wegen waardoor de luchtkwaliteit niet in betekenende mate zal verslechteren. Verwezen wordt naar de toelichting hierop in paragraaf 6.9 van de Ruimtelijk onderbouwing. Ten behoeve van voornoemde ontwikkelingen zijn onderzoeken uitgevoerd naar de verkeerssituatie en geluidsituatie. In het kader van de Wet geluidhinder (Wgh) is akoestisch onderzoek gedaan naar de verlegging van de doorgaande wegen op een vijftal locaties, zie paragraaf 6.8.2 van de Ruimtelijke onderbouwing en bijlage 7.2 van het Bijlagenboek. Uit het akoestisch onderzoek blijkt dat de geluidsbelasting niet met meer dan 2 dB toeneemt ten gevolg van de fysieke wijzigingen. Er is geen sprake van een reconstructie ingevolge de Wgh. Er blijft sprake van een aanvaardbaar akoestisch klimaat aan de gevels van de bestaande woningen. Verdere procedures zijn ingevolge de Wet geluidhinder niet nodig. Voor schade en waardedaling wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
3	Indiener vindt het bezwaarlijk dat de gecombineerde versterking ten koste zal gaan van het aanwezige weidevogelleefgebied.	Het is juist dat de Versterking leidt tot afname van het weidevogelleefgebied. Het verlies aan gebied wordt echter gecompenseerd. Gewezen wordt op de Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) en het Compensatieplan

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).
4	Indiener vreest negatieve en onomkeerbare gevolgen van het beoogde gronddepot, omdat de veengronden niet geschikt zijn voor het opslaan van zware ballast.	De gronden die gebruikt worden voor het gronddepot zullen inderdaad aan zettingen c.q. zakkingen onderhevig zijn. Deze gronden worden echter na voltooiing van de werkzaamheden opgeleverd met het maaiveld van het terrein op dezelfde hoogte als in de huidige situatie.
5	Indiener vraagt zich af of er daadwerkelijk een noodzaak bestaat voor de voorgenomen versterkingswerkzaamheden aan de Uitdammerdijk. Daarbij wijst indiener op het bij de zienswijze gevoegde rapport van HKV Lijn in Water B.V. van januari 2017. In dit rapport wordt geconcludeerd dat de versterkingsopgave op basis van nieuwe inzichten waarschijnlijk veel kleiner is dan in 2006 werd aangenomen toen de veiligheidstekorten zijn geïnventariseerd. Gewezen wordt op de onderzoeksprojecten over Bewezen Sterkte en Dijken op veen. Vermoedt wordt dat de versterkingsopgave kleiner wordt als het concept Bewezen Sterkte wordt toegepast. Het onderzoeksproject over Dijken op veen zou laten zien dat de stabiliteit van de dijk waarschijnlijk veel hoger is dan in 2006 werd verondersteld, hetgeen bepalend is voor de faalkansen van de Uitdammerdijk.	De dijk is in 2006 afgekeurd. Na dat moment zijn verschillende ontwikkelingen in het ontwerpinstrumentarium doorgevoerd. Bij het ontwerp voor de Versterking is het officiële en huidige ontwerpinstrumentarium gehanteerd. In tabel 2 'Veiligheidstekort 2071 per module' in paragraaf 3.1 van het Projectplan is het verschil tussen het veiligheidstekort in 2006 en in 2017 toegelicht. Het veiligheidstekort 2017 is daarin aangeduid als 2071 omdat het ontwerp 50 jaar veilig moet zijn (gerekend vanaf 2021, het moment waarop het ontwerp gereed is). De wijzigingen die het toegepaste meest actuele ontwerpinstrumentarium heeft opgeleverd in het ontwerp van de Versterking zijn toegelicht in paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Wat betreft Dijken op veen is van belang dat deze ontwerpmethodiek is meegenomen in het ontwerp voor de Versterking. Dit is toegelicht in paragraaf 2.2.4 van deze Nota en paragraaf 2.5.4.2 van het Projectplan. Voor Bewezen Sterkte wordt eveneens gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en op paragraaf 3.4 van het Projectplan.
6	De Uitdammerdijk is niet aangewezen als locatie waar de methode Bewezen Sterkte kan worden toegepast, omdat een gebrekkige binnenwaartse stabiliteit niet het enige geconstateerde veiligheidstekort is. Indiener ziet zonder nadere motivering echter niet in waarom de methode hier niet tot de conclusie kan leiden dat de versterkingsopgave kleiner is.	Module 15 'Uitdammerdijk' is naast binnenwaartse stabiliteit ook afgekeurd op hoogte, kwaliteit taludbekleding en op buitenwaartse stabiliteit. Om deze reden behoort module 15 'Uitdammerdijk' niet tot één van de zes toepassingslocaties van Bewezen Sterkte. Voor een uitgebreidere toelichting wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). In laatstgenoemde verantwoordingsrapportage is uitgebreid ingegaan op de wijze waarop met toepassing van deze methode bij de planvorming voor de Versterking is omgegaan.
7	Indiener wijst op de standpunten van C.J. Vroege en F. Spaargaren (eindverantwoordelijke ingenieurs Oosterscheldekering) die zijn opgenomen in de als bijlage 4 bij hun zienswijze gevoegde brief. Zij menen dat de uitvoeringsrisico's die kleven aan het huidige ontwerp te groot zijn en dat daarom sprake is van een principieel verkeerde ontwerpkeuze. Gewezen wordt op risico's van zettingen, stabiliteitsproblemen door een afstroom van oppervlaktewater naar de polder en schade aan woningen, wegen en kabels. Er wordt gewezen op de alternatieve	Voor een reactie op bijlage 4 bij de zienswijze over de standpunten van C.J. Vroege en F. Spaargaren wordt gewezen op paragraaf 2.2.3 van deze Nota. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	oplossing om een gemaal aan te leggen in de Houtribdijk, in combinatie met een lage vooroeveraanstorting onder een flauw talud tegen de bestaande dijk.	uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. Wat betreft de wijzigingen in het grondwaterpeil en de effecten daarvan voor bijvoorbeeld kwel, geldt dat bij het ontwerp daarnaar gekeken is. Variaties in het grondwaterpeil worden voorkomen doordat in het ontwerp rekening is gehouden met het terugbrengen van het huidige watersysteem. De effecten van de Versterking op het grondwaterpeil worden voorkomen door het bestaande watersysteem zoveel mogelijk te behouden en terug te brengen. Er wordt voorzien in monitoringsmaatregelen en zo nodig worden maatregelen genomen (drainage) om effecten teniet te doen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota is ingegaan op het onderwerp grondwaterstand en kwel. Voor zover indiener toch schade meent te lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
8	Indiener stelt dat het hiervoor genoemde laat zien dat de voorgenomen dijkversterking grote risico's met zich brengt voor hun eigendommen en dat het gebruik van haar gronden niet noodzakelijk is. De risico's en de noodzaak van de versterkingsmaatregelen moeten daarom opnieuw worden bezien in het licht van de resultaten van de genoemde onderzoeksprojecten en de genoemde alternatieve oplossing.	Voor sectie EA-8 in module 15 voorziet het Projectplan in een gecombineerde versterking. Voor deze versterkingsoplossing zijn er deels tijdelijk en deels permanent gronden benodigd van indiener, (met uitzondering van de percelen waarop woningen staan). Dat zou uitsluitend voorkomen kunnen worden als er een andere versterkingsoplossing wordt gekozen. Daartoe bestaat geen aanleiding. Aan de keuze voor het Voorkeursalternatief ligt uitgebreid en zorgvuldig onderzoek ten grondslag. Dit is uitgebreid toegelicht in paragraaf 4.3.15 van het Projectplan en paragraaf 5.3 van het MER deel A en paragraaf 4.16 van MER deel B. De gekozen oplossing komt grotendeels overeen met het MMA, de oplossing met de minste milieueffecten, met name op sectie EA-8. Vervolgens is op perceelniveau bekeken of die versterkingsoplossing zo gerealiseerd kan worden dat er geen gronden van particulieren benodigd zijn. Vanwege de hoge meerkosten die dat met zich meebrengt, is ervoor gekozen om uitsluitend met woningen bebouwde percelen te ontzien. Zo ook bij indiener. Voor de onbebouwde percelen blijft de versterkingsoplossing van het Voorkeursalternatief gehandhaafd. Aan de realisatie van de Versterking kleven, zoals hiervoor is toegelicht, geen onaanvaardbare risico's.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
9	Indiener meent dat nu gronden gebruikt worden voor het project er onderzocht moet worden of dit gebruik voor publieke doeleinden gerechtvaardigd wordt door de algemene belangen die met de dijkversterking zijn gemoeid. Van een rechtvaardiging is geen sprake als er gelijkwaardige alternatieven voorhanden zijn waarbij de gronden niet gebruikt hoeven te worden.	Er zijn geen gelijkwaardige alternatieven voorhanden waarbij de gronden van indiener ontzien kunnen worden. Zoals bij onderdeel 8 is toegelicht ligt er aan de gekozen versterkingsoplossing een alternatievenonderzoek en een belangenafweging ten grondslag.
10	Bij het kiezen van versterkingsmaatregelen moet een belangenafweging worden gemaakt op perceelniveau, waarbij veel gewicht moet worden toegekend aan het gegeven dat gebruik moet worden gemaakt van gronden die in particuliere handen zijn. Uit het Projectplan en de onderzoeken blijkt niet dat op perceelniveau een belangenafweging heeft plaatsgevonden. De keuze voor de gecombineerde versterking is niet gebaseerd op maatwerk waardoor het onderzoek dat ten grondslag ligt aan de besluiten ondeugdelijk is. Op basis daarvan kan geen volledige en zorgvuldige belangenafweging hebben plaatsgevonden waardoor sprake is van strijd met het zorgvuldigheidsbeginsel ex artikel 3:2 Awb. Dat het hoogheemraadschap heeft aangegeven dat bij de verdere uitwerking van de plannen zoveel mogelijk de eigendomssituatie in aanmerking zal worden genomen, doet daar niet aan af, bij de totstandkoming van de besluiten moet hier duidelijkheid over bestaan.	Het project Markermeerdijken omvat circa 33 km dijk. Vanwege de lengte van de te versterken delen van de dijk is ervoor gekozen deze op te splitsen in modules en secties en maatgevende profielen. Per sectie is de versterkingsoplossing gekozen op grond van onderzoek naar verschillende alternatieven. Dat is gedaan aan de hand van representatieve dwarsprofielen, die gelden voor dat betreffende deel van het traject. Daarmee is er dus een oplossing op maat gekozen. Een verdere onderverdeling zal niet leiden tot een andere versterkingsoplossing. Het is ook onwenselijk om voor ieder perceel een andere oplossing te kiezen, dat zou landschappelijk gezien op bezwaren stuiten. De exacte inpassing van de versterkingsmaatregelen is echter wel op perceelniveau gedaan. Per perceel is nagegaan of er grond benodigd is van gronden die in particuliere handen zijn en zo ja, of dat voorkomen kan worden. Bij de met woningen bebouwde percelen is - zoals hiervoor is toegelicht - ervoor gekozen om die volledig te ontzien. Zo ook bij indiener. Bij de onbebouwde percelen is een andere afweging gemaakt. Een en ander is geland in het definitieve ruimtebeslag, dat is vastgesteld voor vaststelling van het Projectplan. Het is dus onjuist dat er geen zorgvuldige en volledige belangenafweging heeft plaatsgevonden en dat er ten tijde van de vaststelling van de besluiten daarover geen duidelijkheid bestond.
11	Indiener is van mening dat het onderzoek naar de mogelijkheden voor een buitenwaartse versterking, waarvan in het MER verslag wordt gedaan, laat zien dat de versterkingsmaatregelen getroffen kunnen worden zonder dat gebruik wordt gemaakt van hun gronden. In de Trechteringsnotitie is de buitenwaartse versterking geïdentificeerd als geschikte oplossing. De effecten van de gecombineerde versterking en de buitenwaartse versterking zijn voor een belangrijk deel en voor wat betreft de kosten vergelijkbaar, zo volgt uit het MER. Indiener signaleert drie belangrijke voordelen van een buitenwaartse versterking ten opzichte van de beoogde gecombineerde versterking. Ten eerste zijn de gronden van indiener niet nodig. In het MER wordt bij het binnendijks ruimtebeslag gesteld dat er sprake is	De buitenwaartse versterking is als alternatief 2 onderzocht voor module 15. Het is juist dat dit een geschikt alternatief is, maar (zoals ook op blz. 58 van het Kader Ruimtelijke Kwaliteit is vermeld en waar indiener op wijst) is dit het 'next best' alternatief. Indiener noemt drie punten waarom de buitenwaartse versterking beter zou zijn. Wat betreft het eerste punt, het effect op de functie wonen en tuinen, is van belang dat ook met het Voorkeursalternatief alle met woningen bebouwde percelen worden ontzien. Op dit punt scoort de buitenwaartse versterking dus niet beter. Wel verandert de woonbeleving omdat de afstand tussen de woningen en het water groter wordt. Wat betreft het tweede punt wordt in het Kader Ruimtelijke Kwaliteit juist het volgende opgemerkt: "Ook de Waterlandse zeedijk is van hoge cultuurhistorische waarde. Daarom heeft behoud van het bestaande dijklichaam bij een binnenwaartse oplossing de voorkeur. Buitenwaarts is *next best* en zal de voorkeursoplossing zijn op plekken waar binnenwaarts niet mogelijk is, bijvoorbeeld op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	van een gering effect op de functie wonen en dat de tuinfunctie niet wordt aangetast. De luchtfoto toont echter een ander beeld. Ten tweede heeft de buitenwaartse versterking een minder negatief effect op de cultuurhistorische aspecten van de Uitdammerdijk. Gewezen wordt op blz. 58-59 van het Kader Ruimtelijke Kwaliteit. In tegenstelling tot dat stuk wordt in het MER aangegeven dat een buitenwaartse versterking het dijkprofiel zou aantasten omdat dat een schaalsprong zou maken. Indiener vraagt zich af of die conclusie juist is, omdat de vormgeving van het dijkprofiel in grote mate gelijk blijft in tegenstelling tot bij de gecombineerde versterking. Ten derde toont het MER dat aan een gecombineerde versterking nadelen kleven die niet bij de buitenwaartse versterking optreden. Gewezen wordt op de NNN en het weidevogelleefgebied (waar indiener zich al jaren voor inzet).	locaties met bebouwing en waardevolle braken." (zie blz. 59). Uit het MER blijkt dat de buitenwaartse versterking meer ingrijpt op de kenmerkende waarden van het monument omdat de huidige dijk wordt afgegraven. Tot slot het derde punt. Zoals hiervoor is benoemd, wordt het verlies aan weidevogelgebied ten gevolge van de realisatie van deVersterking volledig gecompenseerd. In paragraaf 7.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) zijn de effecten van de Versterking beschreven op de weidevogelleefgebieden. In het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is toegelicht hoe en waar er gecompenseerd wordt. Wat betreft het NNN geldt dat er is getoetst aan artikel 19, lid 3, onderdeel a en lid 4 van de PRV. Uit de toetsing blijkt dat er sprake van een groot openbaar belang, er geen reële alternatieven zijn, de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en voor de resterende effecten compensatie plaatsvindt. Die compensatie vindt plaats conform de Uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland. Daarmee wordt aan de voorwaarden voor werkzaamheden binnen het NNN uit de PRV voldaan. Voor een uitgebreide toelichting wordt gewezen op paragraaf 8.2 van de 'Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Belangrijkste verschil in effecten op NNN (bij de gecombineerde Versterking) en op het Provinciaal monument (bij de buitenwaartse versterking) is dat NNN kan worden gecompenseerd.
12	Het enige nadeel van een buitenwaartse versterking zou het deels afgraven van de historische dijk zijn. Bij de gecombineerde versterking verdwijnt echter het zicht daarop volledig. Bovendien hoeft een verschuiving niet ten koste te gaan van de monumentale waarden. Overigens is onduidelijk of het afgraven van de historische dijk de reden is voor de keuze van de buitenwaartse versterking. Evenmin blijkt waarom dat moet gebeuren, en er is geen variant van een buitenwaartse versterking zonder afgraven van de dijk onderzocht.	De Uitdammerdijk maakt onderdeel uit van de Noorder IJ- en Zeedijken, die door de provincie zijn aangewezen als beschermd monument. De beschermde waarden volgen uit de redengevende omschrijving. Dat zijn: de cultuurhistorische waarde (de ontstaansgeschiedenis van de dijken, af te lezen aan het hoekige tracé van de dijk en de braken en voorlanden), de historisch-morfologische waarde (de samenstelling van het dijklichaam en het profiel daarvan) en de beeldbepalende waarde (de dijk als herkenbare continuerende lijn in het landschap). Een buitenwaartse versterking heeft een groter effect op de historisch-morfologische waarde dan de (geoptimaliseerde) gecombineerde versterking. Een buitenwaartse versterking zonder asverschuiving lost niet de veiligheidsproblematiek op, dit alternatief is daarom niet onderzocht.
13	Indiener meent dat gelet op het voorgaande sprake is van een gebrekkige belangenafweging c.q. onvoldoende motivering ten grondslag aan de keuze voor de gecombineerde versterking. Er is teveel gewicht toegekend aan het monumentale belang en te weinig aan de overige belangen waaronder die van indiener. Nu bij andere delen van de Uitdammerdijk wel is gekozen voor een buitenwaartse	Per module en daar waar aan de orde per sectie is de te realiseren versterkingsoplossing gekozen. Voor sectie EA-8 zijn vier alternatieven onderzocht en afgewogen (waaronder de door indiener gewenste buitenwaartse versterking) en op basis daarvan is een versterkingsoplossing gekozen. Dat er voor andere secties of modules een andere versterkingsoplossing is gekozen, betekent niet dat die oplossing ook de oplossing voor sectie EA-8 zou moeten zijn. Per sectie is die afweging gemaakt. Vervolgens is die versterkingsoplossing op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	versterking is kennelijk een andere weging van belangen mogelijk. De belangrijke voordelen van de buitenwaartse versterking illustreren dat er gelijkwaardige versterkingsmaatregelen denkbaar zijn die beter passen bij de cultuurhistorische waarde van de Uitdammerdijk en waarbij geen grond van indiener benodigd is. Omdat het gebruik van particuliere gronden uitzondering moet zijn, moet er naar een betere maatwerkoplossing worden gezocht.	perceelniveau verder ingepast. Voor een nadere toelichting wordt gewezen op onderdeel 8, 10 en 11.
14	Indiener verzoekt de versterking van de dijk zodanig vorm te geven dat er geen gronden van indiener benut hoeven te worden, bijvoorbeeld door een buitenwaartse versterking. Voorts vragen verzoekers om de voorgenomen dijkversterking aan te grijpen om snelheidbeperkende maatregelen te treffen op de weg die langs de dijk ligt. Deze weg fungeert als erfontsluitingsweg maar is niet als zodanig ingericht en er is sprake van een verkeersgevaarlijke situatie. Verder dringt indiener erop aan dat de gevolgen van de uitvoering van de werkzaamheden voor haar specifieke percelen inzichtelijk worden gemaakt, en verneemt graag welke hinder tijdens de uitvoering te verwachten is en hoelang die zal duren. De aandacht wordt gevraagd voor de bereikbaarheid van de in aanbouw zijnde woning op het perceel Uitdammerdijk 30. Tot slot wijst indiener erop dat hun veengronden niet geschikt zijn voor het gebruik als tijdelijk depot en verzoeken daarom van dit gebruik af te zien.	Op het punt van de buitenwaartse versterking is hiervoor ingegaan. Vanuit de dijkversterking is de opdracht om bestaande situaties terug te brengen. Op dit moment zijn geen maatregelen genomen voor het terugdringen van de snelheid bij de Uitdammerdijk. Ook van de gemeente of de wegbeheerder HHNK hebben wij geen aanvullende vragen ontvangen om snelheidbeperkende maatregelen mee te nemen in het ontwerp. Mogelijk dat de gemeente en de wegbeheerder in de toekomst nog aanvullende maatregelen nemen. De uitvoering van de werkzaamheden is op dit moment uitsluitend op globaler niveau bekend. In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.15 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Tijdens de uitvoering is het niet te vermijden dat een deel van de wegen in het werkgebied tijdelijk niet of slecht bereikbaar zijn voor verkeer. Voor bestemmingsverkeer worden maatregelen getroffen, waarmee de bereikbaarheid gegarandeerd blijft. Voor de start van de uitvoering per module worden in het Verkeersplan de voorziene wegafsluiting(en), in te stellen omleiding(en) en getroffen maatregelen met betrekking tot infrastructuur en bereikbaarheid beschreven. De verkeersplannen worden conform de geldende procedure afgestemd met hulpdiensten, lokale wegbeheerders en tijdens het Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC) overleg met (bouw)projecten in de omgeving. Voor aanwonenden van een afgesloten wegvak worden voorzieningen getroffen zodat de bereikbaarheid van de woningen gegarandeerd blijft. Voor meer informatie over dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 10.2 "Infrastructuur en bereikbaarheid" van het Projectplan. Voor de effecten van het tijdelijke gronddepot wordt gewezen op hetgeen bij de reactie op onderdeel 4 van deze zienswijze is toegelicht.
15	Indiener verzoekt om bij de woningen in sectie EA-8 te kiezen voor een maatwerkoplossing voor de versterking van de dijk. Maatwerk is nodig om recht te doen aan de belangen van de bewoners nu de gronden van indiener nodig zijn voor de versterking.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt verwezen naar de antwoorden op voorgaande onderdelen.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. De gronden van indiener waarop woningen aanwezig zijn, zijn niet benodigd voor de Versterking. Van de andere onbebouwde percelen is nog wel grond benodigd.		

Zienswijze ZW-0140: Camping en Jachthaven Uitdam B.V. **Module 13**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat het onduidelijk is in welke mate en in welke perioden overlast en hinder zal optreden op het resort van indiener als gevolg van de werkzaamheden in de vorm van geluid, stank, verkeer, bereikbaarheid, stof, vervuiling e.d. Indiener vreest aanzienlijke schade en vreest dat gasten weg zullen blijven. Het in de stukken genoemde werkplan is niet beschikbaar.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.13 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. De door indiener genoemde aspecten en de hinder en overlast ten gevolge van die aspecten zijn onderzocht. Voor een toelichting wordt gewezen op paragraaf 10.1 en 10.2 van het Projectplan. Voor die aspecten worden - waar nodig - maatregelen opgenomen in het nog op te stellen Werkplan. Mocht onverhoopt toch schade ontstaan dan zijn de regelingen voor schadevergoeding, zoals beschreven in paragraaf 11.2 van het Projectplan en paragraaf 2.6.5 van deze Nota van toepassing.
2	Indiener stelt dat de buitenwaartse asverschuiving tot gevolg heeft dat de dijkversterking plaats zal vinden op de gronden van indiener hetgeen gevolgen heeft voor haar bedrijf. Met de belangen van indiener is geen rekening gehouden. Dat een vrijwaringszone is opgenomen in het huidige bestemmingsplan neemt niet weg dat die belangen meegewogen moeten worden. Het is indiener voorts onduidelijk waarom is gekozen voor een buitenwaartse asverschuiving, de noodzaak daartoe ontbreekt in de motivering. Indiener begrijpt niet waarom in deze module niet is gekozen voor een maatregel met beperktere gevolgen voor haar en wijst op de ruimte voor een binnenwaartse versterking op de tegenoverliggende gronden.	Voor module 13 zijn drie alternatieven afgewogen, waarvan de binnenwaartse berm waar indiener op wijst één is. Er is voor module 13 echter gekozen voor de buitenwaartse asverschuiving. Aan die keuze liggen meerdere redenen ten grondslag. In paragraaf 4.3.13 van het Projectplan en paragraaf 5.3.2 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) is toegelicht hoe is gekomen tot deze keuze. Daarbij is wel degelijk rekening gehouden met de belangen van omwonenden en omliggende bedrijven, waaronder ook die van indiener. Het is juist dat voor realisatie van de Versterking gronden van indiener benodigd zijn. In het definitieve Projectplan zijn wel wijzigingen aangebracht in het benodigde ruimtebeslag ten opzichte van het Ontwerp Projectplan waardoor dit tot een minimum beperkt is. De grond van indiener die benodigd is betreft een stuk grond en water bij het strandje ten zuiden van de camping en jachthaven. Deze grond is nodig om de aansluiting van de buitenwaartse asverschuiving op het aansluitende deel van de Versterking te kunnen realiseren. Het ontwerp voor de Versterking ter hoogte van de huisjes en de camping is in het definitieve Projectplan zodanig gewijzigd dat daar geen ruimtebeslag op gronden van indiener meer is. Daarnaast is er tijdelijk een gedeelte wateroppervlak van indiener benodigd voor de realisatie van de Versterking. Hierdoor kan tijdelijk geen gebruik worden gemaakt van dit deel van het zwemwater, maar dit wordt in de permanente situatie weer teruggebracht.
3	Indiener wijst op de vernagelingsconstructie is die gekozen voor Uitdam en stelt dat dit het resultaat is van een participatie, terwijl indiener	Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	totaal niet is betrokken bij de planvorming. Indiener stelt dat voor module 13 niet een goedkopere maatregel met aanzienlijke gevolgen kan worden gekozen terwijl bij de naastgelegen module gekozen is voor een betere constructie met beperktere gevolgen. Indiener acht dit in strijd met het gelijkheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel nu haar belangen niet zijn meegewogen. De noodzaak van de dijkversterking in module 13 is onvoldoende gemotiveerd. Indiener vraagt zich af of de dijk in module 13 verzwakt is en of de aanwezige bebouwing op haar gronden niet voldoende bescherming biedt en aanleiding biedt het ontwerp aan te passen naar minder ingrijpende maatregelen. Eerder zou zijn aangegeven dat de bestaande bebouwing voor een berekening van de dijkversterkingsmaatregelen positieve gevolgen heeft, maar dat het niet meegenomen wordt in de berekeningen. Het ontwerp voor module 13 is niet proportioneel en niet in overeenstemming met het vereiste van subsidiariteit vanwege de negatieve gevolgen voor indiener. Indiener vindt het onbegrijpelijk dat het belang van een stukje weidelandschap en een breed fietspad in het kader van recreatie zwaarder weegt dan het voortbestaan van een recreatiepark. De motivering van de buitenwaartse versterking noemt leidende waarden, maar welke waarden dat zijn is onduidelijk. De belangen van indiener zijn niet meegewogen terwijl er verondersteld wordt dat met belanghebbenden intensief zou zijn gezocht naar oplossingen.	versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 13. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Bovendien is van strijd met het motiveringsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel geen sprake. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling. Voor module 13 is een Voorkeursalternatief gekozen op basis van het onderzoek van effecten van drie alternatieven. Die keuze is niet bepaald op basis van kosten. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 4.3.13 van het Projectplan. Het versterken van 33 km dijk in een omgeving als de Markermeerdijken is een uitermate complexe opgave, zowel in technisch opzicht als in juridische context en de samenhang met de omgevingsbelangen. HHNK is al in een vroeg stadium van de planvoorbereiding gestart met de participatie. Daarbij heeft HHNK zich ingezet om belanghebbenden betrokken te houden door te communiceren via de website en nieuwsbrieven, informatiebijeenkomsten te organiseren op grotere en kleinere schaal, een dijkenpanel op te richten, EXPO te organiseren, etc. Er hebben ook diverse gesprekken plaatsgevonden met indiener over de dijkversterking en over het ontwerp van de inrit. Indiener heeft dus voldoende gelegenheid gehad om betrokken te zijn bij de planvorming. Een en ander is uitgebreid toegelicht in de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Indiener stelt dat onduidelijk is op welke leidende waarden gedoeld wordt bij de motivering van de buitenwaartse versterking. Hierover het volgende. De Provincie Noord-Holland, RWS Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en HHNK hebben het Kader Ruimtelijke Kwaliteit inclusief Addendum opgesteld (samen KRK, bijlage 1.4 en 1.5 van Bijlage 1 MER). In het KRK is de dijk op basis van de ontstaansgeschiedenis en de huidige visueel en functioneel-ruimtelijke karakteristieken gebundeld in vijf deelgebieden. Het kader beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan. Ruimtelijke kwaliteit is de optelsom van gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Daarnaast formuleert het KRK de uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de maatregelen. In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden per specifieke locatie nader benoemd. Deze zijn opgenomen op de zogenaamde ‘Parelkaart’. De Parelkaart sluit aan bij de vijf deelgebieden uit het KRK: Hoornse Hop, Kogenland,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		Zeevang, Gouwzee en Waterland. Elk deelgebied heeft een specifieke kwaliteit waarmee de dijkversterking rekening moet houden. Parels zijn binnen de deelgebieden de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. Voor de belangrijkste waarden binnen module 13 en de wijze waarop deze een rol hebben gespeeld bij de keuze van het Voorkeursalternatief wordt eveneens verwezen naar paragraaf 4.3.13 van het Projectplan. Voor nut en noodzaak van de Versterking en daaronder begrepen module 13, wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat de dijk in module 13 wel degelijk is afgekeurd en een veiligheidstekort kent. Het veiligheidstekort is hoogte (EA-6), binnenwaartse stabiliteit en buitenwaartse stabiliteit en kwaliteit taludbekleding. Voor een toelichting op deze veiligheidstekorten wordt verwezen naar paragraaf 3.2 van het Projectplan. Voor wat betreft de stelling van indiener dat de bebouwing op haar terrein niet is meegenomen in de berekening van de waterveiligheid van de waterkering het volgende. Voor objecten die worden 'meegerekend' bij de beoordeling en het ontwerp van waterkeringen moet geborgd zijn dat deze ook (ongewijzigd) aanwezig blijven. Dit betekent dat deze objecten moeten worden opgenomen in de legger. Opname in de legger brengt met zich mee dat de ge- en verbodsbepalingen van de keur van het hoogheemraadschap van toepassing zijn, waarmee het wijzigen van deze objecten vergunningplichtig wordt en er een verplichting tot het plegen van onderhoud ontstaat. Ten aanzien van particuliere bebouwing zijn dergelijke verplichtingen en beperkingen niet wenselijk. Daarom is de bebouwing van de voorlanden niet meegenomen in de berekeningen. Het is overigens algemeen beleid van het hoogheemraadschap dat bebouwing niet wordt meegerekend. Ten slotte wordt opgemerkt dat de belangen van indiener wel degelijk zijn meegewogen. Dit blijkt onder meer uit de aanpassingen die in het definitieve Projectplan zijn gedaan ten aanzien van het ruimtebeslag op de percelen van indiener.
4	Indiener stelt dat het onduidelijk is op welke wijze de inrit ter hoogte van de jachthaven wordt gereconstrueerd. Haar belangen als eigenaar zijn niet meegenomen in de ontwerpen. De wijziging van de aanrijroute van het resort en daarmee de uitstraling wijzen met aanzienlijke kosten en schade tot gevolg.	De reconstructie van de inrit wordt, in samenspraak met indiener, in de nadere uitwerking ontworpen. Vast staat wel dat bestaande voorzieningen worden teruggebracht en dat de bereikbaarheid van de eigendommen van indiener daarmee gewaarborgd blijft. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.4 van het Projectplan. Er is in aanloop naar het Ontwerp Projectplan uitvoerig gesproken met indiener over het ontwerp van de inrit. In aanloop naar het definitief ontwerp zal dit opnieuw gebeuren. Voor zover indiener desalniettemin schade meent te lijden door de werkzaamheden of de toekomstige uitvoering van de inrit wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van de Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
5	Indiener stelt dat het ontwerp zorgt voor schade. Naast schade vanwege de hinder, de overlast en het verlies van grondoppervlak, de herinrichting van de gronden etc. vreest indiener voor schade als gevolg van belasting van het gebied. Door het aanbrengen en ophogen van grond neemt de druk in de ondergrond toe. Indiener vrees het dichtdrukken van watergangen. De (externe) risico's en nadelige gevolgen van de dijkversterkingsmaatregelen zijn volgens indiener niet meegenomen in de ontwerpen. Als voorbeeld noemt indiener het effect van de waterstijgingen en de gevolgen hiervan voor het recreatiebedrijf die niet zijn onderzocht en meegenomen.	Op de aspecten hinder en overlast is ingegaan in de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. Zoals reeds bij onderdeel 2 van deze zienswijze is toegelicht is het ruimtebeslag op gronden van indiener in het definitieve Projectplan aangepast, zodat van (permanente) herinrichting op gronden van indiener in veel mindere mate sprake is. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Wat betreft het risico met betrekking tot waterstijging geldt dat in het ontwerp rekening is gehouden met het terugbrengen van het huidige watersysteem, zodat variatie in het grondwaterpeil wordt voorkomen. Er wordt een nieuwe watergang gegraven voordat de bestaande wordt gedempt. Als dat niet mogelijk is, worden er maatwerkoplossingen getroffen. Voorts wordt in het Werkplan rekening gehouden met de effecten, monitoring en eventuele maatregelen voor de locaties waar bebouwing tussen de teensloot en de dijk gelegen is en waar constructieve werkzaamheden plaatsvinden die de grondwaterstand kunnen beïnvloeden. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener stelt niet op de hoogte te zijn gesteld dat de dijkversterking op zijn gronden zal plaatsvinden en dat er tot op heden geen contact met haar is opgenomen over hoe de grond wordt verworven en of een minnelijke regeling moet worden getroffen. Indiener stelt dat de uitvoerbaarheid onzeker is nu er geen duidelijkheid is over grondverwerving, het gebruik van gronden van derden en de tegemoetkoming in de schade.	Het is juist dat geen contact is opgenomen met indiener over de verwerving van gronden voor de realisatie van de Versterking. Streven was namelijk het ruimtebeslag te beperken zodat minder gronden van indiener benodigd zijn voor de Versterking. Er is overigens wel veelvuldig contact geweest over andere zaken, zoals het ontwerp van de Versterking en het ontwerp van de inrit. Nu bekend is dat er wel een klein deel van de gronden van indiener benodigd is voor de Versterking (al dan niet tijdelijk), heeft hierover inmiddels contact plaatsgevonden met indiener.
Conclusie zienswijze		

Nr.	Samenvatting	Antwoord
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. De gronden van indiener ter hoogte van de huisjes en camping zijn niet benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0141: Resort Poort van Amsterdam B.V. **Module 13**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat het onduidelijk is in welke mate en in welke perioden overlast en hinder zal optreden op het resort van indiener als gevolg van de werkzaamheden in de vorm van geluid, stank, verkeer, bereikbaarheid, stof, vervuiling e.d. Indiener vreest aanzienlijke schade en vreest dat gasten weg zullen blijven. Het in de stukken genoemde werkplan is niet beschikbaar.	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. In paragraaf 7.13 van het Projectplan is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatieve uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een Werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. De door indiener genoemde aspecten en de hinder en overlast ten gevolge van die aspecten zijn onderzocht. Voor een toelichting wordt gewezen op paragraaf 10.1 en 10.2 van het Projectplan. Voor die aspecten worden - waar nodig - maatregelen opgenomen in het nog op te stellen Werkplan. Mocht onverhoopt toch schade ontstaan dan zijn de regelingen voor schadevergoeding, zoals beschreven in paragraaf 11.2 van het Projectplan en paragraaf 2.6.5 van deze Nota van toepassing.
2	Indiener stelt dat de buitenwaartse asverschuiving tot gevolg heeft dat de dijkversterking plaats zal vinden op de gronden van indiener hetgeen gevolgen heeft voor haar bedrijf. Met de belangen van indiener is geen rekening gehouden. Dat een vrijwaringszone is opgenomen in het huidige bestemmingsplan neemt niet weg dat die belangen meegewogen moeten worden. Het is indiener voorts	Tussen Ontwerp Projectplan en Projectplan heeft een nadere detaillering van het ontwerp plaatsgehad. De gronden van indiener worden in het Projectplan volledig ontzien. Voor module 13 zijn drie alternatieven afgewogen, waarvan de binnenwaartse berm waar indiener op wijst één is. Er is voor module 13 gekozen voor de buitenwaartse asverschuiving. Aan die keuze liggen meerdere redenen ten grondslag. In paragraaf 4.3.13 van het Projectplan en paragraaf 5.3.2 van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	onduidelijk waarom is gekozen voor ene buitenwaartse asverschuiving, de noodzaak daartoe ontbreekt in de motivering. Indiener begrijpt niet waarom in deze module niet is gekozen voor een maatregel met beperktere gevolgen voor haar en wijst op de ruimte voor een binnenwaartse versterking op de tegenoverliggende gronden.	het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) is toegelicht hoe is gekomen tot deze keuze. Daarbij is wel degelijk rekening gehouden met de belangen van omwonenden en omliggende bedrijven, waaronder ook die van indiener.
3	Indiener wijst op de vernagelingsconstructie is die gekozen voor Uitdam en stelt dat dit het resultaat is van een participatie terwijl indiener totaal niet is betrokken bij de planvorming. Indiener stelt dat voor module 13 niet een goedkopere maatregel met aanzienlijke gevolgen kan worden gekozen terwijl bij de naastgelegen module gekozen is voor een betere constructie met beperktere gevolgen. Indiener acht dit in strijd met het gelijkheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel nu haar belangen niet zijn meegewogen. De noodzaak van de dijkversterking in module 13 is onvoldoende gemotiveerd. Indiener vraagt zich af of de dijk in module 13 verzwakt is en of de aanwezige bebouwing op haar gronden niet voldoende bescherming biedt en aanleiding biedt het ontwerp aan te passen naar minder ingrijpende maatregelen. Eerder zou zijn aangegeven dat de bestaande bebouwing voor een berekening van de dijkversterkingsmaatregelen positieve gevolgen heeft, maar dat het niet meegenomen wordt in de berekeningen. Het ontwerp voor module 13 is niet proportioneel en niet in overeenstemming met het vereiste van subsidiariteit vanwege de negatieve gevolgen voor indiener. Indiener vindt het onbegrijpelijk dat het belang van een stukje weidelandschap en een breed fietspad in het kader van recreatie zwaarder weegt dan het voortbestaan van een recreatiepark. De motivering van de buitenwaartse versterking noemt leidende waarden, maar welke waarden dat zijn is onduidelijk. De belangen van indiener zijn niet meegewogen terwijl er verondersteld wordt dat met belanghebbenden intensief zou zijn gezocht naar oplossingen.	Bij Uitdam is sprake van een unieke situatie door het landschappelijke ensemble van water, dijk en lintbebouwing. Deze unieke ruimtelijke kwaliteit rechtvaardigt de keuze voor een afwijkende versterkingsmethode. Dat unieke ensemble komt niet langs andere delen van de Markermeerdijken voor, zo ook niet in module 13. Een beroep op het gelijkheidsbeginsel gaat dus niet op. Bovendien is geen sprake van strijd met het motiveringsbeginsel en evenredigheidsbeginsel. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota waarin is ingegaan op de situatie Uitdam in relatie tot gelijke behandeling. Voor module 13 is een Voorkeursalternatief gekozen op basis van het onderzoek van effecten van drie alternatieven. Die keuze is niet bepaald op basis van kosten. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 4.3.13 van het Projectplan. Het versterken van 33 km dijk in een omgeving als de Markermeerdijken is een uitermate complexe opgave, zowel in technisch opzicht als in juridisch context en de samenhang met de omgevingsbelangen. HHNK is al in een vroeg stadium van de planvoorbereiding gestart met de participatie. Daarbij heeft HHNK zich ingezet om belanghebbenden betrokken te houden door te communiceren via de website en nieuwsbrieven, informatiebijeenkomsten te organiseren op grotere en kleinere schaal, een dijkenpanel op te richten, EXPO te organiseren, etc. Er hebben ook diverse gesprekken plaatsgevonden met indiener over de dijkversterking en over het ontwerp van de inrit. Indiener heeft dus voldoende gelegenheid gehad om betrokken te zijn bij de planvorming. Een en ander is uitgebreid toegelicht in de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Indiener stelt dat onduidelijk is op welke leidende waarden gedoeld wordt bij de motivering van de buitenwaartse versterking. Hierover het volgende. De Provincie Noord-Holland, RWS Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en HHNK hebben het Kader Ruimtelijke Kwaliteit inclusief Addendum opgesteld (samen KRK, bijlage 1.4 en 1.5 van Bijlage 1 MER). In het KRK is de dijk op basis van de ontstaansgeschiedenis en de huidige visueel en functioneel-ruimtelijke karakteristieken gebundeld in vijf deelgebieden. Het kader beschrijft de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en geeft vervolgens richting aan de uitwerking van het Projectplan. Ruimtelijke kwaliteit

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		is de optelsom van gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Daarnaast formuleert het KRK de uitgangspunten voor de uitwerking van het Projectplan voor de dijk, vooral met betrekking tot de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de maatregelen. In navolging op het KRK zijn de belangrijkste waarden in de deelgebieden per specifieke locatie nader benoemd. Deze zijn opgenomen op de zogenaamde 'Parelkaart'. De Parelkaart sluit aan bij de vijf deelgebieden uit het KRK: Hoornse Hop, Kogenland, Zeevang, Gouwzee en Waterland. Elke deelgebied heeft een specifieke kwaliteit waarmee de dijkversterking rekening moet houden. Parels zijn binnen de deelgebieden de hoogtepunten van de verschillende waarden van de dijk. Voor de belangrijkste waarden binnen module 13 en de wijze waarop deze een rol hebben gespeeld bij de keuze van het Voorkeursalternatief wordt eveneens verwezen naar paragraaf 4.3.13 van het Projectplan. Voor nut en noodzaak van de Versterking en daaronder begrepen module 13, wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. In aanvulling daarop wordt opgemerkt dat de dijk in module 13 wel degelijk is afgekeurd en een veiligheidstekort kent. Het veiligheidstekort is hoogte (EA-6), binnenwaartse stabiliteit en buitenwaartse stabiliteit en kwaliteit taludbekleding. Voor een toelichting op deze veiligheidstekorten wordt verwezen naar paragraaf 3.2 van het Projectplan. Voor wat betreft de stelling van indiener dat de bebouwing op haar terrein niet is meegenomen in de berekening van de waterveiligheid van de waterkering het volgende. Voor objecten die worden 'meegerekend' bij de beoordeling en het ontwerp van waterkeringen moet geborgd zijn dat deze ook (ongewijzigd) aanwezig blijven. Dit betekent dat deze objecten moeten worden opgenomen in de legger. Opname in de legger brengt met zich mee dat de ge- en verbodsbepalingen van de keur van het hoogheemraadschap van toepassing zijn, waarmee het wijzigen van deze objecten vergunningplichtig wordt en er een verplichting tot het plegen van onderhoud ontstaat. Ten aanzien van particuliere bebouwing zijn dergelijke verplichtingen en beperkingen niet wenselijk. Daarom is de bebouwing van de voorlanden niet meegenomen in de berekeningen. Het is overigens algemeen beleid van het hoogheemraadschap dat bebouwing niet wordt meegerekend. Ten slotte wordt opgemerkt dat de belangen van indiener wel degelijk zijn meegewogen. Dit blijkt onder meer uit de aanpassingen die in het definitieve Projectplan zijn gedaan ten aanzien van het ruimtebeslag op de percelen van indiener.
4	Indiener stelt dat het onduidelijk is op welke wijze de inrit ter hoogte van de jachthaven wordt gereconstrueerd. Haar belangen als eigenaar zijn niet	De reconstructie van de inrit wordt, in samenspraak met indiener, in de nadere uitwerking ontworpen. Vaststaat wel dat bestaande voorzieningen worden teruggebracht en dat de bereikbaarheid van de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	meegenomen in de ontwerpen. De wijziging van de aanrijroute van het resort en daarmee de uitstraling wijzen met aanzienlijke kosten en schade tot gevolg.	eigendommen van indiener daarmee gewaarborgd blijft. In dit kader wordt gewezen op paragraaf 8.3.2.4 van het Projectplan. Er is in aanloop naar het Ontwerp Projectplan uitvoerig gesproken met indiener over het ontwerp van de inrit. In aanloop naar het definitief ontwerp zal dit opnieuw gebeuren. Voor zover indiener desalniettemin schade meent te lijden door de werkzaamheden of de toekomstige uitvoering van de inrit wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van de Nota
5	Indiener stelt dat het ontwerp zorgt voor schade. Naast schade vanwege de hinder, de overlast en het verlies van grondoppervlak, de herinrichting van de gronden etc. vreest indiener voor schade als gevolg van belasting van het gebied. Door het aanbrengen en ophogen van grond neemt de druk in de ondergrond toe. Indiener vrees het dichtdrukken van watergangen. De (externe) risico's en nadelige gevolgen van de dijkversterkingsmaatregelen zijn volgens indiener niet meegenomen in de ontwerpen. Als voorbeeld noemt indiener het effect van de waterstijgingen en de gevolgen hiervan voor het recreatiebedrijf die niet zijn onderzocht en meegenomen.	Op de aspecten hinder en overlast is ingegaan in de reactie op onderdeel 1 van deze zienswijze. Zoals reeds bij onderdeel 2 van deze zienswijze is toegelicht is er geen grond van indiener nodig voor de realisatie van de Versterking. Uitsluitend de inrit wordt nog aangepast, dit gebeurt in samenspraak met indiener. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. Wat betreft het risico met betrekking tot waterstijging geldt dat in het ontwerp rekening is gehouden met het terugbrengen van het huidige watersysteem, zodat variatie in het grondwaterpeil wordt voorkomen. Er wordt een nieuwe watergang gegraven voordat de bestaande wordt gedempt. Als dat niet mogelijk is, worden er maatwerkoplossingen getroffen. Voorts wordt in het Werkplan rekening gehouden met de effecten, monitoring en eventuele maatregelen voor de locaties waar bebouwing tussen de teensloot en de dijk gelegen is en waar constructieve werkzaamheden plaatsvinden die de grondwaterstand kunnen beïnvloeden. De vooraf verzamelde informatie leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico’s van de dijkversterking, de omgang met risico’s, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In paragraaf 2.6.4 van deze Nota is ingegaan op de wijze waarop 'vinger aan de pols’ wordt gehouden met behulp van nulmeting, monitoring en bijsturen. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico’s in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken.
6	Indiener stelt niet op de hoogte te zijn gesteld dat de dijkversterking op zijn gronden zal plaatsvinden en dat er tot op	Het is juist dat geen contact is opgenomen met indiener over de verwerving van gronden voor de realisatie van de Versterking. Vanaf het begin af

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	heden geen contact met haar is opgenomen over hoe de grond wordt verworven en of een minnelijke regeling moet worden getroffen. Indiener stelt dat de uitvoerbaarheid onzeker is nu er geen duidelijkheid is over grondverwerving, het gebruik van gronden van derden en de tegemoetkoming in de schade.	aan is het streven is geweest om de gronden van indiener bij de nadere detaillering en uitwerking van het ontwerp te ontzien. In het definitieve ruimtebeslag zoals opgenomen in het Projectplan zijn geen gronden van indiener benodigd. Daarom is er ook niet gesproken met indiener over de verwerving van de gronden. Er is overigens wel veelvuldig contact geweest over andere zaken, zoals het ontwerp van de Versterking en het ontwerp van de inrit.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. De gronden van indiener zijn niet benodigd voor de Versterking.		

Zienswijze ZW-0142: Meerdere rechtspersonen en bewoners

Module Integraal, 01, 02, 03, 04, 06, 07, 09, 10, 13, 14, 15

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener stelt dat het vertrouwen tot het uiterst minimum is gedaald. In 2006 was nog sprake van een welwillende, inhoudelijke interactie tussen HHNK en vele betrokkenen maar sinds de oprichting van de Alliantie is een duidelijk beeld gegroeid van een inerte, gesloten en uiterst risicomijdende opstelling bij het technisch en creatief zoeken naar oplossingen. Indiener mist aan de zijde van de Alliantie het denken en doen vanuit het centraal uitgangspunt van het behoud van de Markermeerdijk in de bestaande omgeving als een door iedereen belangrijk gevonden beschermingswaardige landschappelijke- en cultuurhistorische parel en wijzen erop dat de dijk een provinciaal monument is met grote cultuurhistorische, landschappelijke, archeologische en natuurwaarden. Een uitgangspunt om ingrijpen tot een uiterst minimum te beperken wordt genegeerd. Op meerdere dijkvlakken zijn ingrepen gepland die veel zwaarder lijken dan strikt noodzakelijk voor de gestelde veiligheidsopgave. De meekoppelkansen zouden afleiden van de mate waarin een ingreep noodzakelijk is en verstoren het proces van lokale en democratische besluitvorming. Gewezen wordt op grove oplossingsvarianten met zware negatieve impact op de bestaande kwaliteit van woon- en leefomgeving.	Voor participatie wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota beantwoording zienswijzen. HHNK is de formele opdrachtgever van de Alliantie, die het project uitvoert om de dijkversterking te verwezenlijken. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en voor het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk. Centraal uitgangspunt bij de Versterking en het ontwerp daarvan is de veiligheid van het achterland, maar er worden uiteraard geen versterkingsmaatregelen genomen die niet nodig zijn. Daarnaast wordt met het ontwerp rekening gehouden met de dijk als provinciaal monument. Bij de totstandkoming van het ontwerp zijn alle door indiener genoemde aspecten onderzocht en afgewogen. Van een onaanvaardbare aantasting van die aspecten is geen sprake. Voor de meekoppelkansen wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota. In aanvulling daarop is van belang dat eerst de keuze voor de Versterkingoplossing is gemaakt. Vervolgens is gekeken of de meekoppelkans gerealiseerd kon worden.
2	Indiener stelt dat betrokkenen ervaringen hebben waaruit het beeld rijst van een praktijk van bewuste geheimhouding van stukken waarmee gestelde risico- en kosteninschattingen kunnen worden geverifieerd en het actief naar de achtergrond masseren van onderzoekinformatie dat potentieel tot	Voor een toelichting op de risico- en kosteninschattingen wordt gewezen op paragraaf 2.6.6 van deze Nota. Het is juist dat de verantwoordelijk Gedeputeerde zich bij de behandeling in de commissie van de ontwerp-vvgb heeft laten vervangen, maar op het moment van besluitvorming over de ontwerp-

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	aanpassing van het Alliantie-project kan leiden. Bij de informatiebijeenkomsten zouden aanwezigen met het gevoel weg zijn gegaan dat er geen interactie was. Er zouden aanwijzingen zijn dat beschikbare informatie niet gedeeld mag worden. De verantwoordelijk Gedeputeerde zou afwezig zijn geweest bij de behandeling van de ontwerp-vvgb waardoor er geen gelegenheid tot discussie was. Technische specialisten met creatieve, kosteneffectieve oplossingen die de dijk en omgeving kunnen redden worden het zwijgen opgelegd.	vvgb was de gedeputeerde wel aanwezig. Alle creatieve oplossingen die technisch haalbaar zijn, zijn welkom geweest en waar mogelijk en relevant zijn deze meegenomen in de afweging.
3	Indiener is positief over de beeldende en uitgebreide beschrijving van de bestaande waarden in de ontwerpstukken. Daarnaast vindt indiener het positief dat in Uitdam technisch maatwerk is geleverd door bemiddeling van de Deltacommissaris. Dat is de enige locatie waar echte participatie heeft plaatsgevonden en waar echt draagvlak is ontstaan bij de bewoners van Uitdam.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). Het participatieproces heeft plaatsgehad voor het hele traject, niet alleen voor Uitdam.
4	Indiener wijst erop dat bij Durgerdam met onafhankelijke expertise vanuit de Rijksoverheid samen met het dorp wordt gezocht naar een bevredigende maatwerkoplossing waarbij centraal uitgangspunt is het behoud van de bestaande te beschermen waarden van de dijk en unieke (woon)omgeving. Indiener stelt dat de hele dijk recht heeft op een dergelijke respectvolle aanpak jegens de kwetsbare omgeving en betrokkenen.	Op 5 juli 2017 hebben hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier, provincie Noord-Holland en de Minister van Infrastructuur en Milieu (thans: Infrastructuur en Waterstaat) besloten om voor Durgerdam (toen nog module 16 in het project Markermeerdijken) een jaar extra de tijd te nemen om een integraal participatieproces te doorlopen ten behoeve van de keuze VKA voor deze locatie en op basis daarvan een separaat Projectplan op te stellen. Reden voor dit besluit zit erin dat de versterkingsopgave van de Markermeerdijk ter hoogte van Durgerdam onder twee verschillende versterkingsprogramma's valt. Een deel valt onder het traject van de dijk dat in 2006 is afgekeurd en is opgenomen in HWBP-2. Dat deel van Durgerdam is van meet af aan onderdeel geweest van het project Markermeerdijken. Het andere deel is pas in 2011 afgekeurd en opgenomen in (n)HWBP waardoor in beginsel de verwachting was om dit deel niet eerder dan vanaf 2027 te realiseren. Op uitdrukkelijk verzoek van de gemeente en de provincie heeft HHNK in 2015 besloten dit deel naar voren te trekken en toe te voegen aan het project Markermeerdijken en de opdracht van de Alliantie Markermeerdijken. Dit met name om te voorkomen dat twee keer in relatief korte tijd het dorp Durgerdam geconfronteerd zou worden met uitvoeringsoverlast. Als gevolg hiervan is een deel van de inwoners van Durgerdam pas vanaf de start van de Alliantie Markermeerdijken in 2016 betrokken geraakt bij de planvorming voor de dijkversterking voor hun deel van het dorp, terwijl de rest van de inwoners van Durgerdam al vanaf de Startnotitie in 2008 bij het project Markermeerdijken betrokken is. Voor alle andere locaties van de dijkversterking Markermeerdijken

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		geldt eveneens dat de bewoners al vanaf de start van het project in 2008 betrokken zijn en hebben kunnen deelnemen aan het volledige participatieproces van het project. Voor die delen is er dus geen reden voor uitstel, of een andere aanpak.
5	Indiener stelt dat het nog de vraag is wat precies de - verifieerbare - veiligheidsopgave is voor elk dijkvak. De definitie daarvan is cruciaal voor de vraag welke ingreep noodzakelijk is. De technische onderbouwing van het veiligheidstekort ontbreekt.	Het veiligheidstekort van de Markermeerdijken is naar voren gekomen uit de toets van de dijk in 2006 in het kader van de periodieke toets aan de normen van de Waterwet als primaire waterkering. Op basis daarvan is het project gestart en een ontwerp gemaakt. Voor een uitgebreide beschrijving van het veiligheidstekort wordt gewezen op paragraaf 3.1 van het Projectplan. De technische onderbouwing is vanwege de complexiteit niet bij het Projectplan gevoegd. Wel is een overzicht van de berekeningsresultaten, inclusief een toelichting, als bijlage 1.22 van het Bijlagenboek aan het Projectplan toegevoegd. Tevens zijn diverse onderbouwende stukken naar aanleiding van het Wob-verzoek van indiener verstrekt.
6	De Markermeerdijk is een primaire waterkering in de zin van artikel 1.1, lid 1, van de Waterwet. De overstromingskans is de kans op verlies van waterkerend vermogen van een dijktraject waardoor het te beschermen gebied zodanig overstroomt dat dit leidt tot dodelijke slachtoffers of substantiële economische schade. Indiener wijst op de signaleringswaarden en de grenswaarde als ondergrens voor de overstromingskans gegeven per normtraject uit bijlage II bij de Waterwet, wat wil zeggen dat bij overschrijding daarvan melding moet worden gedaan aan de Minister. Indiener stelt dat het overstromingsrisico wettelijk per normtraject geldt, maar dat in het ontwerpbesluit het dijktracé is opgeknipt in 16 modules waarvoor per module versterkingsmaatregelen zijn gepland, waardoor het maar de vraag is of de ingrepen per module aansluiten bij het vastgestelde overstromingsrisico. Dit is niet inzichtelijk. Indiener wil een uitleg wat precies bepalend is geweest voor de vaststelling van de ondergrens rond het hele Markeermeer.	Het project Markermeerdijken omvat circa 33 km dijk. Vanwege de lengte van het project is ervoor gekozen het op te splitsen in modules en secties. Dat staat echter los van de overstromingskans. De maximaal toelaatbare overstromingskans van het dijktraject [/jaar] wordt namelijk per dijktraject (en niet per module of sectie) bepaald en is vastgelegd in bijlage III bij de Waterwet. Het project omvat drie dijktrajecten (13-7, 13-8 en 13-9) en de overstromingskans voor deze drie dijktrajecten is hetzelfde, te weten 1:1.000 per jaar. Het voldoen aan de normering uit de Waterwet is één van de randvoorwaarden die gelden bij het ontwerp. Bij de totstandkoming van het ontwerp is die voorwaarde meegenomen. Na realisatie van de Versterking wordt daaraan voldaan. Dit is toegelicht in de paragrafen 2.5.1 en 8.1.1.1 van het Projectplan.
7	Indiener wijst erop dat uit het Ontwerp Projectplan wel blijkt dat de onderzoeken Bewezen Sterkte en Dijken op veen betrokken zijn bij de bepalingsmethode maar niet hoe dat (verifieerbaar) is gedaan. Daarbij wijzen zij op de rapportageverplichting op grond van Bijlage I conform de Regeling veiligheid primaire waterkeringen 2017 De concrete rapportage ter onderbouwing van de gestelde veiligheidstekorten en dus de noodzaak van ingrijpen is niet ter inzage gelegd met als	Voor Bewezen sterkte en Dijken op veen wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). In aanvulling daarop is het volgende van belang. De Regeling veiligheid primaire waterkeringen 2017 schrijft voor dat per dijktraject een rapportage opgesteld en aangeboden wordt aan de minister. De technische onderbouwing van het veiligheidstekort is vanwege de complexiteit niet bij het Projectplan gevoegd, maar inmiddels wel openbaar gemaakt. Het ontwerp is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	gevolg dat de veiligheidsscore voor de normtrajecten 13-7, 13-8 en 13-9 niet ten grondslag ligt aan de ontwerp-besluitvorming en dus niet kan worden getoetst aan de Waterwet en Regeling vpw.	vanzelfsprekend wel degelijk gebaseerd op het technisch onderbouwde veiligheidstekort. Met het ontwerp voldoet de dijk weer aan het wettelijk vereiste veiligheidsniveau op grond van de Waterwet. In dat kader wordt ook gewezen op hetgeen hiervoor is toegelicht.
8	Indiener stelt dat het verschil tussen de toetsnorm in 2006 en de toetsnorm in 2017 aangescherpt moet worden. De hoogte van de waterstand zou anno 2017 geen probleem meer zijn. De Alliantie stapelt de faalfactoren op elkaar, maar heeft het niet over een hoge waterstand gedurende zes weken. De experts zijn het niet eens over de nu gestelde problemen golfhoogte en scheefstand. De nieuwe normering en de gevolgen daarvan voor de dijk zijn onduidelijk.	In tabel 2 'Veiligheidstekort 2071 per module' in paragraaf 3.1 van het Projectplan is het verschil tussen het veiligheidstekort in 2006 en in 2017 toegelicht. Het veiligheidstekort 2017 is daarin aangeduid als 2071 omdat het ontwerp 50 jaar veilig moet zijn (gerekend vanaf 2021, het moment waarop de realisatie gereed is). Bij het ontwerp voor de Versterking is het officiële en huidige ontwerpinstrumentarium gehanteerd. Wat betreft de faalfactoren is van belang dat in paragraaf 3.1 van het Projectplan per module is toegelicht welk(e) faalfactor(en) van toepassing is c.q. zijn. Indiener beschrijft in de zienswijze twee belangrijke faalmechanismen voor de dijkversterking Markermeerdijken, namelijk stabiliteit en hoogte. Beide hebben een relatie met de hydraulische randvoorwaarden (waterstand, scheefstand, klimaattoeslag, golfhoogte etc.). Die worden voor beide faalmechanismen apart berekend (bij verschillende faalkansen zoals wettelijk vastgelegd). Daarbij is de allernieuwste kennis toegepast namelijk in het model Hydra-NL. Dit model is vrijgegeven voor gebruik door Rijkswaterstaat. Met deze randvoorwaarden is de veiligheidsopgave vastgesteld, zoals of de dijk is te laag of niet stabiel. De stabiliteit is niet erg afhankelijk van de buitenwaterstand. Ook bij iets lagere waterstanden is de dijk in de huidige situatie niet met voldoende betrouwbaarheid stabiel. De oude norm (waar de toetsing van 2006 onder viel) is inmiddels vervangen door een nieuwe norm die geldt vanaf 2017. Het hoogheemraadschap houdt zich aan deze norm. Van stapeling van faalfactoren is geen sprake.
9	Indiener stelt dat de subsidiebeschikking en de daaraan verbonden voorwaarden niet ter inzage zijn gelegd, ter onderbouwing en toetsing van de financiële uitvoerbaarheid van het projectbesluit. Verder wordt gesteld dat niet inzichtelijk is gemaakt of de kostenramingen van oplossingen aansluiten bij de voorgeschreven methodiek en subsidiesystematiek, waardoor op z'n minst twijfel mogelijk is ten aanzien van standpunten waar het argument 'te duur' wordt gebruikt om een geplande oplossing niet aan te passen.	De subsidiebeschikking wordt door het programmabureau HWBP2 pas definitief afgegeven nadat het Projectplan is vastgesteld. Er heeft al wel ambtelijke afstemming plaatsgevonden met het programmabureau HWBP-2 over de ontwerpplanproducten. Deze zijn getoetst door het programmabureau in het kader van de af te geven subsidiebeschikkingen. Op basis daarvan is er geen reden om er aan te twijfelen dat na vaststelling van het Projectplan de subsidiebeschikking officieel wordt afgegeven. Bij de toetsing door het programmabureau wordt getoetst of de gekozen oplossing past binnen de randvoorwaarden van 'sober, robuust en doelmatig'.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
10	Indiener wijst erop dat alleen die delen van een dijk worden aangepakt die nu niet meer aan de veiligheidsnorm voldoen en dat daarmee de dijk op die plek 50 jaar blijft voldoen aan de veiligheidsnorm. Indiener ziet in het HWBP dat er aan alle kanten ruimte (in geld en capaciteit) is voor meer ondersteuning van het vinden van gedragen oplossingen. Indiener pleit ervoor dat tijd genomen wordt, expertise vanuit het Rijk wordt ingezet en financiële dekking wordt geboden voor het behoud van de bestaande Markermeerdijk en de bestaande beleving van het Markermeer, met name rondom Hoorn, Scharwoude, Warder en Volendam. De aanpak van Uitdam en Durgerdam moet daarbij als voorbeeld dienen. Indiener stelt dat er ruimte is, qua geld en capaciteit, voor meer ondersteuning bij het vinden van gedragen oplossingen voor het behouden van de bestaande Markermeerdijk, met name bij de woonkernen Hoorn, Scharwoude, Warder en Volendam. De aanpak van de Deltacommissaris kan als voorbeeld dienen.	Grote delen van de Markermeerdijken zijn al in 2006 afgekeurd. Daarmee is duidelijk dat de dijken niet meer voldoen aan de normen zoals we die in Nederland voor onze veiligheid hanteren. Bij opname van het project in het Tweede hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) is het sein 'dijk veilig' op 2017 gezet, dit is later met vier jaar opgeschoven naar 2021 om ook voldoende ruimte te bieden voor nieuwe methodieken en technieken. In de zomer van 2017 heeft de vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Milieu tijdens het algemeen overleg waterbeleid met de minister gesproken over deze einddatum. Dit overleg heeft niet geleid tot bijstelling van de projectuitgangspunten zoals die door het HWBP aan het project zijn meegegeven. De einddatum van 2021 geldt onverkort en is in oktober 2017 aan de Kamer herbevestigd via de 12e Voortgangsrapportage van het HWBP-2. Voor de vergelijking met aanpak in Uitdam wordt gewezen op paragraaf 2.3.3 van deze Nota. De situatie bij Hoorn, Scharwoude, Warder en Volendam verschilt zodanig met de situatie bij Uitdam dat geen sprake is van gelijke gevallen. Voor zover indiener wijst op Durgerdam wordt gewezen op hetgeen bij onderdeel 4 is toegelicht.
11	Indiener wijst erop dat er geen ontwerp peilbesluit ter inzage is gelegd, en ook niet is opgenomen in het Ontwerp Projectplan.	Het is juist dat er geen ontwerp peilbesluit ter inzage is gelegd. In het MER is abusievelijk een verouderde versie van het stroomschema opgenomen. Figuur 58 in paragraaf 13.1 van het Ontwerp Projectplan (en het vastgestelde Projectplan) geeft het actuele stroomschema weer. Daaruit volgt dat er geen (ontwerp-)peilbesluit is genomen. Dat komt allereerst omdat er binnendijks geen wijzigingen zijn voorzien (zie in dit kader paragraaf 6.1 van het Projectplan). Voor het tussenwater is wel een peilbesluit vereist. Na realisatie van de Versterking en verschuiving van de beheergrenzen zal door HHNK een nieuw peilbesluit worden opgesteld en vastgesteld voor het nieuwe beheergebied. Tegen dat besluit zullen afzonderlijke rechtsbeschermingsmiddelen openstaan.
12	Indiener vraagt om meer ondersteuning vanuit het Rijk vanwege de ervaringen tot nu toe met de Alliantie. De alliantieovereenkomst is niet beschikbaar gesteld. De opdrachtverlening zou een carte blanche zijn om naar bevinden uitvoering te geven aan de opdrachtverlening met inachtneming van het interne private verdienmodel. Dat zijn geen maatschappelijke belangenafwegingen. Dat kan verklaren waarom de ervaring is dat de Alliantie dicteert, niet transparant is en zelfs het participatieproces bewust of onbewust frustreert. Indiener vermoedt dat opdrachtgever HHNK zich heeft vastgezet in de onderliggende contracten. In dat geval	HHNK is de formele opdrachtgever. HHNK heeft ervoor gekozen om dit project te realiseren door al in een vroegtijdig stadium de samenwerking aan te gaan met een marktpartij vanwege de omgang met diverse onzekerheden (dijken op veen, oeverdijk, nieuwe normering). De private samenwerking is in de vorm van de Alliantie, waarvan HHNK onderdeel uitmaakt, tot stand gekomen. Opdracht aan de Alliantie is om de waterveiligheid op orde te brengen, dat staat voorop. Daarnaast spelen de zorgvuldige uitvoering en een zorgvuldige besteding van belastinggeld een belangrijke rol. De plannen van de Alliantie worden (onafhankelijk) getoetst door het Programmabureau HWBP-2. Toetsing vindt plaats op de criteria sober, robuust en doelmatig

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	zou HHNK als publiekrechtelijk bestuursorgaan de maatschappelijke belangenafweging feitelijk en juridisch uit handen hebben gegeven. Indiener wil de inhoud van de overeenkomst en de eventuele daaraan verbonden bestuursakkoorden kennen. De samenwerking doet vermoeden dat de Alliantie inhoudelijk maximale ruimte heeft gekregen om naar eigen (private) beoordeling de veiligheidsopgave vast te stellen per dijkvak, lokale oplossingen door te voeren die voor de private partijen maximaal kosteneffectief zijn en niet voldoende open te staan voor (duurdere) technische oplossingsvarianten. De indruk is gewekt dat de publiekrechtelijke belangenafweging en de bestuurlijke aansturing van de Alliantie slecht werkt waardoor de dijk en de omgeving schade oplopen. Uitdam is voorbeeld dat de druk van de Deltacommissaris nodig is om tot een slimme, gedragen oplossing te komen met een minimale ingreep.	en gaat niet uit van specifieke werkwijzen of type oplossingen. Het is onjuist dat door samenwerking met de Alliantie er geen maatschappelijke afweging meer plaatsvindt. De Alliantie is verantwoordelijk voor het realiseren van de dijkversterking en het opleveren van een veilige en in de omgeving ingepaste dijk aan HHNK. Daartoe maakt de Alliantie de plannen, maar de besluitvorming over deze plannen vindt plaats binnen het publieke domein. HHNK stelt het Projectplan vast en is eindverantwoordelijk voor de realisatie van waterveiligheid. De provincie Noord-Holland geeft een goedkeuringsbesluit op het Projectplan en is vergunningverlener voor (een deel van) de benodigde vergunningen. Het Rijk toetst of de plannen voldoen aan de subsidievoorwaarden en geeft de benodigde subsidiebeschikking af. Het project is de verantwoordelijkheid van HHNK en de provincie Noord-Holland. Het ontwerp is tot stand gekomen op basis van uitvoerig onderzoek naar verschillende alternatieven om het veiligheidstekort op te lossen. In dat kader wordt gewezen op hoofdstuk 4 van het Projectplan en hoofdstuk 3 en 5 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek). Indiener verzoekt om inzage in de Alliantie-overeenkomst. Indiener heeft hiertoe een separaat Wob-verzoek ingediend bij het hoogheemraadschap. Daarop is gereageerd en tegen dat besluit staan bezwaar- en beroepsmogelijkheden open. Om die reden wordt op dit aspect niet verder gereageerd in antwoord op deze zienswijze.
13	Indiener stelt dat de zogenoemde meekoppelkansen een bestuursrechtelijk probleem zijn. In module 1, 2, 3, 7 en 10 is sprake van een zware ruimtelijke ingreep in ruimtelijk gevoelig gebied terwijl dan geen veiligheidsopgave hoeft te worden opgelost. De meekoppelkansen gaan buiten de reguliere ruimtelijke besluitvorming van de raad als bevoegd gezag om. GS hebben uitsluitend met de betreffende colleges van B&W een samenwerkingsovereenkomst gesloten, terwijl de colleges niet het bevoegde gezag zijn voor grootschalige afwijking van het bestemmingsplan. GS is niet het bevoegde gezag bij gemeentelijke aangelegenheden. Meekoppelingen horen daarom niet te worden meegenomen in de provinciale projectbesluitvorming en moeten bij de definitieve besluitvorming uit het project worden verwijderd als geen sprake is van een provinciaal belang.	Indiener beweert dat in module 1, 2, 3, 7 en 10 sprake is van een zware ruimtelijke ingreep in ruimtelijk gevoelig gebied terwijl daar geen veiligheidsopgave hoeft te worden opgelost. Dit is niet juist. Module 1, 2, 3, 7 en 10 hebben alle een veiligheidstekort. In tabel 2 in paragraaf 3.1.5 van het Projectplan is per module het veiligheidstekort van zowel 2006 als 2071 weergegeven. Voor de meekoppelkansen wordt gewezen op paragraaf 2.5.3 van deze Nota en op tabel 4 van paragraaf 4.2 van het Projectplan. De grondslag voor de bevoegdheid van GS voor de omgevingsvergunning(en) is gelegen in artikel 2.4 tweede lid Wabo jo. artikel 3.1 Bor. Hierin is onder andere bepaald dat ten behoeve van een project van provinciaal belang kan worden afgeweken van de geldende planologische regels. Het staat niet ter discussie dat het onderhavige project van provinciaal belang is, onder andere gelet op het (gemeente)grensoverschrijdende karakter en de (water)veiligheidsaspecten. Binnen het project is er ruimte voor meekoppelkansen onder de voorwaarden dat dit, kort gezegd, niet leidt tot budgettaire overschrijding of verstoring van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		besluitvormings- en/of realisatieproces. Dit betekent de facto dat ook het besluitvormingsproces over meekoppelkansen op hetzelfde niveau moet plaatsvinden als over het hoofdproject. De meekoppelkansen zijn onderdeel van het Projectplan. Daarover wordt besloten door het algemeen bestuur van HHNK. Dit besluit moet vervolgens worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. De omgevingsvergunning maakt de Versterking, inclusief de drie meekoppelkansen, mogelijk voor zover wordt afgeweken van de geldende planologische kaders. Ook daarover beslissen Gedeputeerde Staten.
14	Indiener stelt dat de vormgeving van de participatie sinds de komst van de Alliantie is samen te vatten als overwegend eenrichtingsverkeer. Gewezen wordt op de Code Maatschappelijke Participatie die een inhoudelijke motivering vergt waarom een bepaalde inbreng niet passend is of passend gemaakt kan worden. Uit hoofdstuk 12 van het Ontwerp Projectplan blijkt niet precies wat er gedaan is met alle inbreng. De contacten dateren overigens ook van voor dat de Alliantie in beeld kwam. Het is niet verifieerbaar op welke wijze de kennis van de onderzoeken naar de Bewezen Sterkte en Dijken op veen heeft doorgewerkt in de beoordelingsmodellen voor het opnieuw bepalen van de veiligheidsopgave. De Projectplanning is nog niet bijgesteld. Indiener vreest dat de uitkomsten van nader onderzoek nu te laat dreigen te komen om een herbeoordeling van de veiligheidsopgave te kunnen uitvoeren en de plannen daarop aan te passen. Ook het advies van de Adviesgroep maakt geen onderdeel uit van de ter inzage gelegde stukken. Evenmin is inzichtelijk gemaakt wat is gedaan daarmee en met alle andere inhoudelijke inbreng van betrokkenen tijdens het voorbereidingsproces. Indiener stelt dat het feit dat de ontwerp-besluitvorming vlak voor de feestdagen is gepubliceerd een uiting van gebrekkig participatieproces is.	Voor het participatieproces wordt in de eerste plaats verwezen naar paragraaf 2.5.2 (onder 4) en paragraaf 2.7 van deze Nota en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek). In hoofdstuk 3 van deze Rapportage is toegelicht welke inbreng vanuit de omgeving is gekomen en wat met die inbreng is gedaan in het ontwerp. Daar is ook ingegaan op Dijken op veen (paragraaf 3.1.1) en Bewezen Sterkte (paragraaf 3.1.3). Wat betreft de contactmomenten is hoofdstuk 2 van de Rapportage van belang. Hierin is vanaf 2006 tot en met 2017 in kaart gebracht welke stappen zijn gezet en welke contactmomenten er binnen die stappen zijn geweest. Tot eind 2015 was HHNK de initiatiefnemer. Vanaf dat moment is de Alliantie (waarvan HHNK onderdeel is) initiatiefnemer geworden. Vanaf dat moment is het participatieproces gewoon voortgezet. Dat indiener het contact als stroef heeft ervaren betreuren wij. De relevante wetgeving schrijft een termijn van zes weken voor de terinzagelegging voor. Dat een (klein) deel van die termijn rond de feestdagen valt, maakt niet dat het participatieproces onzorgvuldig verlopen is. Bovendien is de terinzagelegging aangekondigd in onder meer nieuwsbrieven. Het Advies van de Adviesgroep aan het dagelijks bestuur van HHNK is niet ter inzage gelegd met het Projectplan, maar is openbaar te raadplegen via de website van de Markermeerdijken. Het Advies is betrokken in de afwegingen bij het opstellen van het Ontwerp Projectplan en grotendeels overgenomen. Dat volgt uit de brief van HHNK aan de Adviesgroep d.d. 14 augustus 2017. Ook deze brief is openbaar. Voor Bewezen Sterkte wordt verder gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, paragraaf 3.4 van het Projectplan en de Verantwoordingsrapportage Bewezen Sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). Uit paragraaf 12.1.1 en tabel 24 van het Projectplan volgt dat Dijken op veen is verwerkt in het ontwerp van de Versterking. Voor Dijken op veen wordt verder gewezen op

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		paragraaf 2.2.4 van deze Nota.
15	Indiener stelt dat de bevindingen uit het onderzoek Bewezen Sterke van belang zijn omdat die een rechtstreeks positief effect hebben op de eerder gestelde veiligheidsopgave. Het is een aanvullend onderzoek, met als doel om nog meer winst te behalen, maar de nieuwe bepalingsmethodiek moet nog verder worden verbeterd om de buitenwaartse instabiliteit mee te kunnen nemen. Nu wordt de methodiek slechts voor twee dijkdelen meegenomen. Indiener vraagt tijd en geld om het model aan te passen zodat het ook kan worden toegepast op dijkdelen waar sprake is van buitenwaartse instabiliteit c.q. het gestelde hoogteprobleem. Indiener vraagt de projectplanning af te stemmen op de uitkomsten van dit onderzoek. De Alliantie is betrokken bij dit aanvullende onderzoek, maar wil niet wachten op de uitkomsten daarvan.	Voor Bewezen Sterkte wordt gewezen op paragraaf 2.2.4 van deze Nota, op paragraaf 3.4 van het Projectplan en op de Verantwoordingsrapportage Bewezen sterkte (bijlage 9.11 van het Bijlagenboek). Uit de Verantwoordingsrapportage blijkt dat de toepassingslocaties die aan de randvoorwaarden voldoen in het voorjaar 2018 met de meest recente kennis zijn doorgerekend. Hieruit bleek dat op deze locaties dijkversterking toch noodzakelijk blijft. De verdere ontwikkeling van de methodiek Bewezen Sterkte zal plaatsvinden in het kader van het Wettelijk beoordelingsinstrumentarium, dat wordt voorzien in 2023. Zolang kan de Versterking, zoals eerder toegelicht in reactie op onderdeel 10 van deze zienswijze, niet wachten. Hoe de Toepassingslocaties zijn bepaald volgt uit paragraaf 3.1.1 van de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).
16	Indiener wijst op de contra-expertise van hoogleraar Matthijs Kok c.s. naar nut en noodzaak van een versterking van de Markermeerdijken op het grondgebied van de gemeente Amsterdam waarbij is gekeken naar de bevindingen uit het onderzoek 'Bewezen sterkte' en eventuele risico's die ontstaan als er na eind 2021 meer tijd wordt genomen voor het ontwerpen en het op het vereiste veiligheidsniveau krijgen van de dijktrajecten in Amsterdam. Conclusie is dat enkele jaren vertraging geen negatieve gevolgen heeft voor het bestaande risiconiveau. Het halen van 2021 mag niet leiden tot schade aan de dijk die voorkomen had kunnen worden door betere kennis en slimmer handelen. De Minister van IenM zou hebben toegezegd dat 2021 niet heilig is en een voorkeur hebben voor een latere en betere aanpak dan een slechte aanpak.	De second opinion voor de gemeente Amsterdam was specifiek voor opgave op grondgebied van de gemeente Amsterdam (Module 15 'Uitdammerdijk' en Module 16 'Durgerdammerdijk'). Dit onderzoek bevestigt de veiligheidsopgave. De mogelijke risico’s van uitstel waren vooral gericht op de vraag of dit aansprakelijkheidsrisico's voor de gemeente Amsterdam opleverde. HHNK wenst deze risico's niet te lopen vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de waterveiligheid en neemt dan ook geen extra tijd. Een extra onderzoek zal niet leiden tot een ander resultaat. Voor nut en noodzaak van de Versterking wordt gewezen op paragraaf 2.2 van deze Nota en paragraaf 2.1 van het Projectplan. Voor zover wordt gesteld dat 2021 geen harde deadline is, wordt gewezen op hetgeen hiervoor is toegelicht bij onderdeel 10 van deze zienswijze.
17	Indiener stelt dat er behoefte is aan ander lokaal overleg en een transparante uitwisseling van informatie. Er zou geen plan van aanpak ter inzage zijn gelegd over de wijze waarop het participatieproces zal worden vormgegeven.	Voor een toelichting over de manier waarop het participatieproces vorm is gegeven, wordt gewezen op paragraaf 2.5.2 van deze Nota. In paragraaf 2.7 van de Nota wordt ingegaan op de communicatie tijdens de realisatie. Het participatieproces tijdens de uitvoering zal op een meer lokaal niveau plaatsvinden.
18	Indiener wijst op de verschillende verplichtingen voor het uitvoeren van een m.e.r. Zo wordt gewezen op categorie C3 en D3 en de verplichting van een passende beoordeling. Daarnaast merkt indiener op dat er mogelijk een peilbesluit aan de orde is, en categorie D49.2 in dat kader. Voorts wijst indiener erop dat uit deel A van het	Zoals hiervoor al is toegelicht is er (nog) geen peilbesluit genomen. Categorie D49.2 van de bijlage bij het Besluit m.e.r. is dus niet relevant. De Versterking valt onder categorie C3 (de aanleg van een binnenvaarweg vanwege de aanleg van tijdelijke vaargeulen) en categorie D3.2 (de aanleg, wijziging of uitbreiding van

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	MER blijkt dat er een peilbesluit aan de orde is, maar dat dit niet separaat ter inzage is gelegd. Verder wordt er gewezen op plan-m.e.r. en project-m.e.r. voor categorie D3.2. De voorliggende ontwerp-projectbesluitvorming betreft een besluit in kolom 4 van het Besluit m.e.r., maar wanneer een besluit kaderstellend is, kan er ook voor besluiten uit kolom 4 een plan-m.e.r. verplichting zijn. In dat kader wordt gewezen op de verleende omgevingsvergunning strijdig gebruik. Indiener wijst erop dat in het MER geen overweging is besteed aan de vraag of een plan-m.e.r. nodig is voor het voorliggende project. Indiener meent dat dit wel het geval is. Dat is van belang voor het niveau waarop een alternatievenonderzoek moet worden uitgevoerd ten behoeve van de voorliggende procedure. Ook had de passende beoordeling onderdeel moeten uitmaken van het MER.	werken inzake kanalisering of ter beperking van overstromingen met inbegrip van primaire waterkeringen en rivierdijken). Voor beide activiteiten geldt dat daaruit geen plan-m.e.r.-plicht voortvloeit, omdat het Projectplan in kolom 4 wordt genoemd en niet kaderstellend is. Dat een passende beoordeling is gemaakt voor de Versterking maakt dit niet anders. De Passende beoordeling is niet gemaakt ten behoeve van het Projectplan, maar voor de Wnb-vergunning.
19	Indiener wijst op de plan-m.e.r. van het Nationaal Waterplan waarin is opgenomen voor welke onderdelen van het plan er sprake is van kaderstellend beleid. Indiener wijst op een aantal beleidsuitspraken, voor welke onderwerpen alternatieven met elkaar vergeleken zijn. Indiener wijst er tevens op dat het zo zou kunnen zijn dat het Nationaal Waterplan moet worden gezien als het kaderstellende plan voor het Projectplan Versterking Markermeerdijken. Dat wordt niet toegelicht, en er is dan geen beroep mogelijk tegen de plan-m.e.r. In het Nationaal Waterplan zijn enkele alternatieven onderzocht voor de waterveiligheid van het IJsselmeergebied. Indiener wijst op het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. De effectbeoordeling van de verschillende alternatieven is te eenzijdig toegepast en niet consequent uitgevoerd, dat geldt bijvoorbeeld voor Klimaat. Ook moesten voor de passende beoordeling nog de indirecte gevolgen van de voorgenomen maatregelen worden uitgewerkt, in cumulatie met andere activiteiten. Indiener stelt dat in het project-MER niet is verwezen naar de beleidskeuzes in het Nationaal Waterplan en niet is ingegaan op de vergelijking van de alternatieven zoals die in het plan-m.e.r. zijn beschreven. Het project-MER voldoet niet als plan-MER. Indiener stelt dat er onvoldoende is gekeken of er andere alternatieven zijn die minder schade veroorzaken aan Natura-2000 gebieden en beschermde soorten. Verder stellen zij dat in het Ontwerp Projectplan is afgeweken van het Voorkeursalternatief uit het Nationaal Waterplan, zonder toelichting en zonder een nieuwe beoordeling op hetzelfde niveau van	Indiener wijst op het Nationaal Waterplan. Dat is een oud plan, dat niet ten grondslag ligt aan de besluitvorming voor de Versterking. De alternatieven uit dit plan zijn achterhaald door onder meer nieuwe normering en voortschrijdend inzicht. Op 10 december 2015 is door de minister van Infrastructuur en Milieu en de staatssecretaris van Economische Zaken het Nationaal Waterplan 2016-2021 (NWP2) vastgesteld. Het NWP2 is de opvolger van het Nationaal Waterplan 2009-2015 en vervangt dit plan en de partiële herzieningen hiervan (zie pagina 7 van het NWP2). NWP2 is kaderstellend voor de versterking, voor NWP-2 is een plan-MER opgesteld. De Commissie m.e.r. heeft op 14 juli 2015 over het voor het NWP2 opgestelde MER geadviseerd. De Commissie is van oordeel dat de informatie in het MER op het gekozen (hoge) abstractieniveau voldoende is en aansluit bij het abstractieniveau van het NWP2. De beleidskeuze in NWP2 is helder: preventieve maatregelen (zoals dijken) blijven ook voor het IJsselmeergebied de belangrijkste maatregelen voor het realiseren en behouden van het gewenste waterveiligheidsniveau.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	wat de alternatieven zijn om de waterveiligheid rondom het IJsselmeergebied te borgen. De alternatieven uit het Nationaal Waterplan zijn niet meer aan de orde, zonder nieuwe plan-m.e.r. had daar niet van afgeweken mogen worden.	
20	Indiener stelt dat in het project-MER niet voldoende aandacht is besteed aan de kritiekpunten op het plan-m.e.r. voor het Nationaal Waterplan. Er ontbreekt ten onrechte een alternatieventoets voor Natura 2000-gebieden en beschermde soorten. Dat is ook op grond van de Wnb verplicht. Pas als er geen alternatieven zijn, komt de vraag of er dwingende redenen van openbaar belang zijn om een project toch doorgang te laten hebben. Indiener wijst op het mogelijk veel beter scoren op het aspect natuur van het plaatsen van een gemaal in de Houtribdijk. Verder ontbreekt in het MER een duidelijk toetskader en een overzicht van de alternatieven met betrekking tot de meekoppelkansen. Voor die ontwikkeling is geen noodzaak dus kan geen gebruik worden gemaakt van de Wnb-vergunning. Dat is onderkend in het MER maar dat heeft niet geleid tot de conclusie dat de meekoppelkansen in strijd met de Wnb zijn en er geen dwingende redenen van openbaar belang zijn. Verder ontbreekt een analyse waarin de afwegingen duidelijk zijn gemaakt. Indiener wijst als voorbeeld op het strand Hoorn.	Voor zover wordt gewezen op het Nationaal Waterplan, wordt gewezen op hetgeen hiervoor onder 19 is toegelicht. Het alternatievenonderzoek waar indiener op wijst hoeft slechts te worden uitgevoerd als uit de Passende beoordeling volgt dat significante gevolgen niet zijn uit te sluiten. Dit volgt uit artikel 2.7, eerste lid jo. 2.8, eerste, derde en vierde lid van de Wet natuurbescherming (Wnb). Ten behoeve van de Versterking is een Passende beoordeling gemaakt (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit de Passende beoordeling volgt dat bij de Versterking negatieve effecten op kwalificerende habitats en soorten voor het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang met het treffen van mitigerende maatregelen zijn uitgesloten. De Versterking leidt niet tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van omliggende Natura 2000-gebieden. Op grond van artikel 2.8, derde lid, Wnb wordt dan niet toegekomen aan de ADC-toets als bedoeld in artikel 2.8, vierde lid, Wnb. De meekoppelkansen zijn initiatieven van derden die worden meegekoppeld in de Versterking om zo, naast het op orde brengen van de veiligheid van de dijk, een kwaliteitsverbetering in het gebied te bereiken. De effecten van de meekoppelkansen zijn in paragraaf 6.2 van het MER deel B (bijlage 1.2 van het Bijlagenboek) beoordeeld, waaruit volgt wat de effecten van het Voorkeursalternatief zijn met en zonder de meekoppelkansen. De effecten van deze meekoppelkansen zijn beperkt, waardoor alle meekoppelkansen onderdeel van het Voorkeursalternatief zijn gemaakt. Gelet op het feit dat het om initiatieven van derden gaat en er sprake is van beperkte effecten is er geen aanleiding om alternatieven voor de meekoppelkansen te onderzoeken.
21	Indiener stelt dat het advies richtlijnen voor de milieueffectrapportage niet volledig is opgevolgd. Gewezen wordt op de ADC-toets die op een verkeerd niveau is uitgevoerd. Er wordt gewezen op de Passende beoordeling die ten onrecht geen onderdeel is van het MER. Er ontbreekt een duidelijk overzicht van instandhoudingsdoelstellingen. Ook de aanbevelingen van de Commissie m.e.r. voor de afzonderlijke onderwerpen zijn onvoldoende opgevolgd.	Het advies waar indiener op wijst benoemt dat uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden, als uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of als een ADC-toets met succes wordt doorlopen. Er is ten behoeve van de Wnb-vergunning een Passende Beoordeling gemaakt. Uit de Passende beoordeling volgt dat de natuurlijke waarden en kenmerken niet worden aangetast. Daarmee is een ADC-toets niet aan de orde. In de Passende Beoordeling zijn overzichten van de instandhoudingsdoelstellingen opgenomen in paragraaf 6.2.1 en paragraaf 6.3. Daarin is

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		toegelicht dat de instandhoudingsdoelstellingen als randvoorwaarde moeten worden opgenomen in het project. Het project mag het behalen van die instandhoudingsdoelstellingen niet belemmeren. Uit de Passende beoordeling volgt dat dit niet het geval is. De aanbevelingen die op natuur zien zijn inmiddels opgevolgd. Verwezen wordt naar bijlage 1.20 en bijlage 1.24 van het Bijlagenboek en paragraaf 9.2.3 'Soortenbescherming' van het Projectplan. In algemene zin geldt dat juist in het tussentijds toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. is opgenomen: "De Passende beoordeling geeft een goede weergave van de effecten van het Voorkeursalternatief op beschermde soorten kwalificerend voor het Markermeer, IJmeer en de Polder Zeevang.". Voorts heeft de Commissie m,e.r. in het toetsingsadvies van 12 juli 2018 geconcludeerd dat het MER en de aanvulling tezamen voldoende informatie bevatten om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen bij het besluit over het Projectplan.
22	Indiener wijst erop dat de Versterking leidt tot een aantasting van verschillende natuurwaarden. Bij verschillende onderzoeken die dienen als onderbouwing van het project worden de resultaten op verschillende niveaus gepresenteerd. Soms is niet duidelijk wat de reden voor die keuze is, bijvoorbeeld bij de afname van het voedselaanbod worden de effecten vergeleken met de gehele oppervlakte van het Markeermeer. Sommige locaties zijn te ondiep zodat daar niet gefoerageerd kan worden. Het gebied onder de Gouwzee blijft buiten beschouwing. Indiener stelt verder dat niet overal hetzelfde kaartmateriaal en detailniveau is gebruikt en dat de dijkmodules meer in detail onderzocht moeten worden voor de daar voorkomende soorten. In de Passende beoordeling en ook in de soortenbeschermingstoets zijn fietspaden weergegeven met betrekking tot verstoring door recreatie. Daarin wordt het plangebied op een vrij grote schaal weergegeven waardoor niet goed te zien is waar er een uitbreiding plaatsvindt.	Het is juist dat het detailniveau niet gelijk is in alle onderzoeken. Dat heeft onder meer te maken met de schaalgrootte waarop het betreffende onderzoek uitgevoerd moest worden. In de verschillende natuurtoetsen zijn de afbakeningen van de effecten gegeven. Er is per natuurwaarde op het vereiste niveau gekeken welke effecten samen optreden. Op basis daarvan is gekomen tot een oordeel dat aansluit bij het uitgangspunt van de wet (instandhoudingsdoelstelling). Indiener heeft niet inhoudelijk onderbouwd dat de gebruikte analyses niet aansluiten bij de beoordelingen die zijn gemaakt. Het is niet noodzakelijk om nader onderzoek te doen. Voor zover indiener stelt dat niet goed is te zien waar een uitbreiding van het fietspad plaatsvindt, is juist in afbeelding 21 en 22 van de Passende beoordeling met rode kleur aangegeven waar wijzigingen worden gerealiseerd en tot welke wijzigingen dat leidt in de verstoringscontour. Er is gekozen voor deze schaal om de integraliteit van de ontwikkeling te kunnen laten zien. Wellicht doelt indiener in dit onderdeel van de zienswijze (ook) op figuur 30 en 31 van de Passende beoordeling. Per abuis laat de Passende beoordeling die ter inzage heeft gelegen in beide afbeeldingen de waterplanten van het noordelijke dijktracé zien. In de definitieve Passende beoordeling is in figuur 31 de waterplantenkaart van het zuidelijk deel toegevoegd.
23	Indiener stelt dat het toegepaste referentiejaar van de onderzoeken onduidelijk is. Gewezen wordt op Bijlage 8.7 waarin referentiejaar 2006 is gekozen. De keuze wordt niet uitgelegd terwijl voor bijvoorbeeld de krooneend de conclusie wordt getrokken dat significant negatieve	In bijlage 8.7 van het Bijlagenboek is het vertroebelingsonderzoek opgenomen. Het referentiejaar van de modelberekening van Deltares is inderdaad 2006. Dit is het best beschikbare model om de effecten van vertroebeling te bepalen. Voor de slibverspreiding geeft modellering in het jaar 2006 een goed

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	effecten zijn uitgesloten, omdat de afgelopen jaren het voedselaanbod is gestegen. Het onderzoek zou echter uit moeten gaan van de actuele stand van zaken. Ook de weergave van onderzoeksresultaten is onjuist.	beeld van de situatie voor de periode van uitvoering, bij de interpretatie is wel degelijk rekening gehouden met de huidige situatie (het helderder worden van het water sindsdien, het voorkomen van waterplanten (meest recente kartering 2016) en vogels (gemiddelde over periode 2011-2016)). Dit is beschreven in bijlage 8.7 en in paragraaf 8.2.5 van de Passende beoordeling. De reden dat voor de krooneend is geconcludeerd dat er geen significante effecten zijn, zit er niet in dat er in het vertroebelingsmodel met referentiejaar 2006 is gerekend. Dat er geen significante effecten zijn, heeft inderdaad wel (onder andere) te maken met het toegenomen voedselaanbod. In de Passende beoordeling is waar relevant uitgegaan van een worst case effect. Dit is zo veel mogelijk kwantitatief in beeld gebracht. Vervolgens is een nadere beoordeling gemaakt, die voor een deel op basis van expert judgement tot stand is gekomen, en waarbij ook de beste beschikbare en recente kennis is gebruikt.
24	Onduidelijk is hoe de ontwikkeling van de natuurcompensatie / natuurontwikkeling van de oeverdijk en het bijbehorende beheer zal worden geborgd. De reden van de oeverdijk als natuurcompensatie blijft ook onduidelijk. Het ontwikkelen van de natuurwaarden levert ook ruimtebeslag op in Natura 2000-gebied Markermeer & IJsselmeer terwijl niet blijkt dat het nodig is voor de Versterking Markermeerdijken. Niet duidelijk is onderzocht dat de oeverdijk dus een negatief effect heeft voor dit gebied. Indiener stelt dat het onduidelijk is waarom de compensatie op de oeverdijk niet vanuit een visie in het beheerplan wordt aangestuurd. De oeverdijk zou slechts op lange termijn mogelijk compensatie voor de verstoring of aantasting bieden. In de bestaande situatie is er te weinig budget om de huidige dijk goed te kunnen onderhouden. De oeverdijk wordt pas in de volgende fase aangelegd, terwijl er geen melding is gemaakt van budget voor het beheer en hoelang dat budget beschikbaar is. De exacte uitvoering van het (maai)beheer is nog niet bekend. Niet verzekerd is dat de geplande natuurontwikkeling ook tot wasdom zal komen en in stand zal blijven met de benodigde beheermaatregelen.	In paragraaf 3.3.3 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) zijn de te nemen maatregelen onderbouwd en is toegelicht waarom is gekozen voor compensatie op de oeverdijk. De inrichting van de oeverdijk is toegelicht in paragraaf 2.5 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). In bijlage 8.8 tot en met bijlage 8.15 van het Bijlagenboek is per kader beschreven hoe de oeverdijk kan bijdragen aan een verbetering. Het is juist dat het enige tijd in beslag zal nemen tot de compensatie gerealiseerd is, maar de aanleg van de oeverdijk wordt - als onderdeel van de Versterking - medio 2018 gestart en uiterlijk op 31 december 2021 afgerond. Het tijdschema is toegelicht in paragraaf 8.2.2.3 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden'. Daar is ook toegelicht hoe de natuurontwikkeling wordt gemonitord en geëvalueerd. Verder is in deze paragraaf toegelicht hoe het beheer van de oeverdijk is geregeld. HHNK is verantwoordelijk voor het beheer van de compensatieopgave. Ook als HHNK het beheer aan derden zou uitbesteden, blijft HHNK verantwoordelijk voor het beheer. Voor het realiseren van de compensatie is een overeenkomst met de provincie gesloten waarin de verplichtingen van HHNK omtrent realisatie en instandhouding zijn geregeld. Met de compensatieovereenkomst is de compensatie voldoende geborgd. Zowel de realisatie als het beheer van de oeverdijk wordt gefinancierd uit het projectbudget van de Markermeerdijken als onderdeel van de versterkingsopgave voor de Markermeerdijken. Hiermee is het beheer financieel gedekt. Wat betreft het effect van de oeverdijk is het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		volgende van belang. De aanleg van de oeverdijk is meegenomen in het onderzoek naar de effecten van de Versterking in de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek). Uit tabel 21 in paragraaf 7.2 en tabel 24 in paragraaf 8.2 volgt wat de effecten van de Versterking als geheel zijn voor Markermeer & IJmeer. In paragraaf 8.7 en tabel 35 is beschreven dat met de mitigerende maatregelen die onderdeel uitmaken van de Versterking er geen significant negatieve resteffecten zijn. De Versterking heeft geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.
25	Indiener wijst erop dat een 'tussenwater' wordt gerealiseerd achter de oeverdijk, maar dat het te klein is om als kraamkamer te kunnen fungeren voor vissen en dat het de vraag is of er voldoende stroming kan worden geborgd voor een goede kwaliteit. Indiener stelt dat het beter langs de westkant van het Markermeer gerealiseerd kan worden, omdat het daar het meest luw is en dus de beste kans voor plantengroei heeft wat weer goed is voor de vissen vanwege schuilplaatsen en zuurstof. Een geleidelijke overgang van land naar water is beter voor vissen. Dat is ook weer goed voor visetende, mosseletende en plantetende vogels die Natura 2000 wil behouden en versterken. Indiener stelt dat het effect van het verlagen van het grondwaterpeil met circa 40 cm niet is onderzocht en dat er geen peilbesluit aan het Ontwerp Projectplan is toegevoegd terwijl dit grote gevolgen kan hebben voor de natuurwaarden van de voorlanden.	Het tussenwater wordt gerealiseerd tussen de oeverdijk en de bestaande dijk. Daarmee wordt het, zoals indiener wenst, ten westen van het Markermeer en ten oosten van de Markermeerdijk gerealiseerd. Het tussenwater wordt ingericht zodat het een goede ecologische staat kan bereiken met helder water en waterplanten. Het beschutte tussenwater met waterplanten, moerasvegetatie en variatie in waterdiepte vormt een ideaal opgroeihabitat voor jonge vis. Met de migratiemogelijkheden tussen het tussenwater en het Markermeer kan het tussenwater dienst doen als kraamkamer voor vis. Dat draagt bij aan een gezonde visstand in het Markermeer, wat van belang is voor de vele vogelsoorten in het gebied. Daarnaast worden er geleidelijke overgangen van land naar water gerealiseerd. Een en ander is uitgebreid toegelicht in paragraaf 8.2.2.1 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek). Ten aanzien van de waterkwaliteit in de tussenwateren (noord en zuid) wordt opgemerkt dat er op deze wateren zowel een gemaal als een inlaat komt, waarmee de doorstroming wordt gewaarborgd. De pompcapaciteit is dusdanig groot dat, indien nodig, het gehele volume van het tussenwater kan worden ververst binnen tien dagen. In het midden van de oeverdijk wordt een te waterlaatplaats/losplaats gerealiseerd om maaibootjes te water te kunnen laten, zodat de onderwatervegetatie gemaaid kan worden ter voorkoming van belemmering van de doorstroming. Eind 2021 moet de dijk weer veilig zijn. Vanaf dat moment gaat de 'instelperiode' in. Deze periode duurt 5 jaar, waarin veel wordt gemonitord, o.a. ook de waterkwaliteit van het tussenwater. Indiener laat na te onderbouwen waarom het tussenwater zoals het is voorzien ongeschikt zou zijn. Verder wordt niet het grondwaterpeil maar het oppervlaktewaterpeil voor de voorlanden ten oosten en ten westen van de oeverdijk met (maximaal) 40 cm verlaagd. Die verlaging is juist voorzien ten behoeve van de natuurontwikkeling. Een en ander is toegelicht in paragraaf 5.3.2 van 'Toetsing NNN en weidevogelleefgebieden'. De

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		effecten van de verandering in het oppervlaktewaterpeil zijn beschreven in paragraaf 7.2.2 en 7.2.5. Daaruit volgt dat er hydrologische veranderingen optreden op de voorlanden. Er is een kans op drogere omstandigheden wat niet gunstig is voor de moerassen en overstromingsgraslanden. Om dat negatieve effect tegen te gaan is met Staatsbosbeheer een Intentieverklaring getekend (bijlage 8.17 van het Bijlagenboek). Daarin is vastgelegd dat de natuurkwaliteiten van de functionele eenheid in ieder geval bewaard blijven of verbeteren door het nemen van concrete maatregelen. Verder worden de voorlanden zodanig ingericht dat zij beter aansluiten op het tussenwater. Negatieve effecten op de voorlanden door de verlaging van het peil zijn uitgesloten. Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar bijlage 8.20 van het Bijlagenboek. Voor zover indiener stelt dat het peilbesluit ontbreekt wordt gewezen op hetgeen hiervoor in de reactie op onderdeel 11 van deze zienswijze is toegelicht.
26	Indiener stelt dat in de Wnb-vergunning oorzaken worden genoemd voor effecten maar dat die aspecten niet duidelijk worden besproken in de vergunning. Het definitieve ruimtebeslag wordt niet gecompenseerd. De effecten van alternatieven op de beschermde natuurwaarden zijn niet inzichtelijk gemaakt. Er is niet inzichtelijk gemaakt wat het kwantitatieve verschil is tussen een uitvoering zonder extra recreatie en met extra recreatie. Verder stelt indiener dat er ten onrechte geen ADC-toets is uitgevoerd. In de Passende beoordeling zou te prominent aanwezig zijn dat er een dwingende reden van openbaar belang is, is omdat voor modules 1, 2, 3, 7 en 10 er geen veiligheidsopgave is. Ten onrechte wordt gesteld dat er voor het gehele dijktraject een dwingende reden van openbaar belang is. Voorts stelt indiener dat er geen alternatieventoets is uitgevoerd waarin alternatieven zijn afgewogen die niet dergelijke ingrijpende gevolgen op het leefgebied en de instandhoudingsdoelstellingen hebben. De instandhoudingsdoelstellingen zijn niet duidelijk opgenomen als de randvoorwaarden van het project. Ook de aanbevelingen van de Commissie m.e.r. voor natuur zijn onvoldoende opgevolgd. Voorts stelt indiener dat de cumulatieve effecten van verschillende soorten vogels en van enkele jaren verstoring achter elkaar niet zijn onderzocht.	In de reactie op onderdeel 13 van deze zienswijze is ingegaan op de veiligheidsopgave van module 1, 2, 3, 7 en 10. Het is juist dat na de beschrijving van de mogelijk negatieve (significante) effecten op blz. 10 van de Wnb-vergunning, deze effecten niet per effect beschreven worden (met uitzondering van de verstoring door recreanten tijdens de gebruiksfase en vermesting en verzuring op blz. 18-19 van de ontwerpvergunning). De andere mogelijke negatieve effecten zijn verwerkt in de beschrijving van mogelijke effecten per soort (zie blz. 10 t/m 18). Zo is het aspect ruimtebeslag uitgebreid besproken bij de soorten kuifeend en brilduiker op blz. 15 van de Wnb-vergunning. Het ruimtebeslag van de Versterking wordt inderdaad niet (volledig) gecompenseerd, maar dat is op basis van de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) ook niet nodig. Daaruit volgt dat significant negatieve effecten met inachtneming van de mitigerende maatregelen die zijn verwerkt in het ontwerp van de Versterking, zijn uit te sluiten. De Versterking heeft geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Gelet daarop hoefde geen ADC-toets te worden uitgevoerd. Voor de Versterking is een Wnb-vergunning verleend, nu is uitgesloten dat het project leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden. Het tussenadvies van de Commissie is verwerkt in het Projectplan en de bijbehorende planproducten. Dat geldt ook voor de definitieve adviezen van de Commissie (d.d. 22 maart en 12 juli 2018). Dat geldt ook voor de definitieve adviezen van de Commissie (d.d. 22 maart en 12 juli 2018). Verwezen wordt naar de reactie op onderdeel 21 van deze zienswijze. Tot slot is de cumulatie van meerdere jaren werkzaamheden wel degelijk onderzocht. De

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		planning zoals opgenomen in paragraaf 2.4.4 van de Passende beoordeling is uitgangspunt geweest bij het onderzoeken van de effecten van de Versterking. Daarmee zijn alle werkzaamheden betrokken. Wat betreft de cumulatie in soorten waarop wordt gewezen is van belang dat bij soortenbescherming de effecten per soort worden getoetst, niet cumulatief met verschillende soorten.
27	Indiener stelt dat het project een aanzienlijk ruimtebeslag op het gebied Markermeer & IJmeer zal veroorzaken, hetgeen niet gecompenseerd wordt. Verder stellen zij dat grote delen van het ecosysteem langs de dijken worden vernietigd door het project.	Het is juist dat de Versterking ruimtebeslag heeft op het gebied Markermeer en IJmeer. Zoals in de reactie op onderdeel 26 van deze zienswijze is toegelicht, zijn er met in acht name van de mitigerende maatregelen geen significant negatieve resteffecten en heeft de Versterking geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Wat betreft het ecosysteem geldt het volgende. In paragraaf 7.2.5 van de 'Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden' (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) is ingegaan op het verlies van NNN en weidevogelleefgebieden. Daaruit volgt dat alleen aan de randen van de systemen relatief kleine oppervlaktes worden weggehaald. Het is dus onjuist dat grote delen van de ecosystemen worden vernietigd.
28	Indiener stelt dat geen vergunning is gevraagd voor de stikstofdepositie ten gevolge van de aanleg en het gebruik voor Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang. Zij wijzen erop dat het onzeker is of de PAS in stand blijft. Zij stellen dat in Noord-Holland alle Natura 2000-gebieden aan hun maximale capaciteit zitten en dat iedere overschrijding een negatief effect zal hebben. Indiener stelt dat, als de PAS acceptabel wordt geacht, er kanttekeningen zijn te plaatsen bij de gemaakte berekeningen en dat er geen alternatieve stikstofdepositieberekeningen zijn gedaan. Verder wordt gesteld dat er geen vergunning is gevraagd voor Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder terwijl daar geen depositieruimte beschikbaar is.	In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voor alle projecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, dus ook voor Versterking Markermeerdijken, stikstofruimte gereserveerd in segment 1 van het Programma (prioritaire projecten). Het project is opgenomen als 'Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam (planstudie); Dijkversterking Markermeerdijk Marken', projectnummer R2-061 in de Basisrapportage HWBP-2 van 26 september 2011 (zie Kamerstukken II 2011/12, 27 625, nr. 237). De stikstofuitstoot ten gevolge van de Versterking past binnen de gereserveerde ruimte van de PAS, en is dus al passend beoordeeld in de Passende Beoordeling die voor de PAS is opgesteld. Dat geldt voor eventuele effecten op alle gebieden, dus ook Wormer- en Jisperveld & Kalverveld. Zie paragraaf 3.2 van de Passende beoordeling voor de Versterking. De PAS heeft nog steeds rechtskracht. De besluitvorming voor de Versterking kon daarom daarop gebaseerd worden. Indiener laat na te onderbouwen waarom de berekeningen onjuist zouden zijn. Naast de beoordeling in het kader van de PAS is in de Passende Beoordeling ook een inhoudelijke beoordeling van het stikstofeffect opgenomen (zie voor de uitgebreide tekst bijlage 8.31 van het bijlageboek). Uit deze beoordeling blijkt dat als gevolg van de Versterking er sprake is van een geringe toename van de permanente en tijdelijke stikstofdepositie. Uit de inhoudelijke beoordeling blijkt dat de stikstofdepositie als

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		gevolg van de versterking zeer gering is gezien de hoeveelheid stikstof die planten nodig hebben, de aanwezige stikstofkringlopen, de daling van stikstofdepositie, de jaarlijkse fluctuatie en het reguliere beheer dat noodzakelijk is om verschillende habitattypen in stand te houden (zelfs als de kritische depositiewaarde niet overschreden wordt). Daarnaast is per Natura 2000-gebied ook gekeken naar de trend en de huidige kwaliteit. Uit deze beoordeling volgt dat als gevolg van de zeer geringe hoeveelheid stikstofdepositie van de versterking bij voorbaat een ecologisch merkbaar en meetbaar effect is uitgesloten.
29	Indiener stelt dat het project deels buiten de eerste PAS-periode van zes jaar zal vallen. Onduidelijk is hoe de depositiewaarde dan gewaarborgd is. Er is ten onrechte geen Wnb-vergunning gevraagd voor de andere Natura 2000-gebieden. Ten aanzien van Markermeer & IJmeer is in de Passende beoordeling overwogen dat een PAS-aanvraag is nagelaten omdat er geen stikstofgevoelige soorten in het gebied voorkomen. Voor Polder Zeevang is dit niet benoemd. Onduidelijk is waarom voor beide gebieden geen PAS-berekening is gemaakt. Onduidelijk is of en zo ja hoeveel ruimte is gereserveerd en wat de stikstofdepositie zal zijn.	De PAS geldt voor 118 Natura 2000-gebieden. De gebieden Markermeer & IJmeer en Polder Zeevang zijn daar niet in opgenomen. Beide gebieden bevatten geen stikstofgevoelige habitattypen of leefgebieden. Voor de andere gebieden geldt dat deze vallen onder de gereserveerde ruimte in de PAS voor het project. Uit de Passende beoordeling die voor de PAS is uitgevoerd, blijkt dat uitgifte van de gereserveerde ruimte niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van de betreffende gebieden. Dat het project feitelijk deels wordt uitgevoerd in de volgende beheerperiode, maakt die conclusie niet anders. De ruimte is immers voor dit project gereserveerd.
30	Indiener stelt dat de conclusie in de vergunning dat effecten op het habitattype kranswierwateren zijn uitgesloten omdat daarvoor het zuidelijk deel van de Gouwzee is aangewezen, in strijd is met de aanwijzing van het Natura 2000-gebied Markermeer en IJmeer waarbinnen de Gouwzee in zijn geheel is aangewezen voor dit type. Ten onrechte wordt niet het gehele gebied beoordeeld voor dit type. Volgens het profieldocument gaan de populaties in het IJsselmeergebied al achteruit. De conclusie dat er geen effecten te verwachten zijn, is onvoldoende onderbouwd.	In de ontwerp Wnb-vergunning is ten onrechte de indruk gewekt dat de toetsing voor de kranswierwateren is beperkt tot het Habitatrichtlijn deel van Markermeer en IJmeer, te weten het zuidelijk deel van de Gouwzee. Voor de kranswierwateren is het gehele habitatgebied (de gehele Gouwzee) beoordeeld. Uit paragraaf 7.2.2 van de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) volgt dat binnen de reikwijdte van de effecten van de Versterking het habitattype Kranswierwateren niet voorkomt binnen het Habitatrichtlijngebied. Werkzaamheden vinden niet plaats binnen het Habitatrichtlijngebied. De dichtstbijzijnde locaties waar werkzaamheden zijn voorzien, zijn module 12 en 13. Module 12 ligt op minimaal 700 m afstand. Vertroebeling en sedimentatie zijn beperkt tot de directe omgeving van de werkzaamheden en reiken niet tot in het Habitatrichtlijngebied, omdat bij module 11 en 12 geen tijdelijke toegangsgeulen worden gegraven. Op deze locatie wordt gebruikgemaakt van vletten. Vertroebeling door overige werkzaamheden is lokaal van aard. Erosie/verspreiding door windgedreven golven van het gebaggerde materiaal uit de tijdelijke toegangsgeulen reikt echter verder dan de zone langs de dijk. Uit de modelberekening van Deltares (bijlage 8.7 van het Bijlagenboek) blijkt echter dat in de Gouwzee de hoeveelheid licht in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		het voorjaar nauwelijks verandert. Module 13 is door de N518/Zeedijk afgescheiden van de Gouwzee. Via het water is de afstand tussen het Habitatrichtlijngedeelte en module 13 meer dan 10 km. De afgelopen jaren is het habitattype Kranswierwateren bovendien sterk in omvang toegenomen. Het oppervlak in het totale Markermeer en IJmeer was in 2016 1.057 ha. Het oppervlak binnen Habitatrichtlijngebied was in 2016 733 ha. Op basis hiervan is geconcludeerd dat er geen sprake is van negatieve effecten op het habitattype binnen het Habitatrichtlijngebied.
31	Indiener stelt dat uit de Passende beoordeling niet duidelijk blijkt of de Visdief een locatie- of een nestspecifieke soort is. Dat is van belang voor de vraag of sprake is van mitigerende of compenserende maatregelen. Indiener gaat er vanuit dat de Visdief weer terug zal keren waardoor er een verstoring optreedt die niet wordt voorkomen door alternatieve broedplaatsen, maar wordt gecompenseerd. Compensatie is niet mogelijk omdat bij de dijkmodule waar de visdief broedt geen sprake is van een dwingende reden van openbaar belang. Indiener stelt dat er geen inschatting is gemaakt van het effect in kwantitatieve zin. De Passende beoordeling zou te optimistisch zijn over het effect van de recreatieve voorzieningen in de beheerfase op de visdief. Onduidelijk is of die voorzieningen potentiële broedplaatsen onmogelijk maken.	De visdief is een soort die op kale grond broedt, en een soort die in korte tijd op een andere, geschikte locatie kan broeden. De huidige pontons en Markerwadden waarop de visdiefjes in de huidige situatie broeden, bewijzen dat. In de Passende beoordeling (bijlage 8.1) zijn de effecten van de Versterking op de visdief beschreven in paragraaf 7.2.4 en 8.2.4. Door de Versterking worden tijdens de aanlegfase in het broedseizoen de nestlocaties van de visdief langs de dijk verstoord. In paragraaf 8.2.4 is het aantal broedparen in het Natura 2000-gebied gekwantificeerd ten opzichte van de instandhoudingsdoelstelling. Daaruit volgt dat die niet gehaald wordt en dat elke afname significant is. Daarom worden mitigerende maatregelen genomen, zodat er tijdens de aanlegfase geen afname van geschikte broedgelegenheden is. Compensatie is alleen aan de orde als sprake is van blijvend schadelijk effect, ondanks het nemen van een maatregel. Daarvan is geen sprake, het schadelijke effect (de verstoring) wordt gemitigeerd waardoor de visdiefjes ergens anders broeden. De mitigerende maatregelen zijn beschreven in paragraaf 8.2.6. Deze richten zich op het creëren van voldoende alternatieve broedgelegenheid met voldoende rust door een speciaal ingericht ponton in het Markermeer. Daarnaast wordt voorkomen dat visdiefjes zich binnen het werkgebied vestigen, waar gedurende het broedseizoen werkzaamheden uitgevoerd worden, zodat verstoring van broedende visdieven niet aan de orde is. Met deze maatregelen wordt gezorgd voor steeds tenminste even veel geschikte broedgelegenheid als in de huidige situatie langs het te versterken dijktraject. Daarmee blijft de functionaliteit van broed- en foerageergebied bestaan. Er is geen sprake van een resteffect en er zijn geen gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Significant negatieve effecten op de visdief zijn uitgesloten. Er is geen ruimtebeslag van recreatieve voorzieningen op de broedplaatsen van de visdief en ten behoeve van de natuurontwikkeling wordt het fietspad van de oeverdijk terug naar de ligging van het huidige fietspad geleid.
32	Indiener stelt dat de rapporten over het effect van de werkzaamheden op het	Het voedselaanbod en de eventuele effecten van de Versterking daarop is onderzocht. Het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	voedselaanbod of de voedselbereikbaarheid maar een deel van de benodigde informatie geven. Ook zouden sommige analyses niet zijn uitgevoerd, bijvoorbeeld hoe groot de doorzichtigheid van water moet zijn om voedsel te vinden. Onduidelijk is waarom geen nader onderzoek is gedaan naar de behoefte van de verschillende vogels, terwijl die informatie noodzakelijk is voor het verlenen van een Wnb-vergunning. Indiener stelt verder dat er ruime marges worden aangehouden bij de onderzoeken en dat uit een combinatie van die marges blijkt dat er onvoldoende informatie aanwezig is voor een goede inschatting van de voedselbereikbaarheid en het aanbod.	voedselaanbod is een van de factoren die van invloed zijn op de staat van instandhouding. In paragraaf 5.2.4 van de Passende beoordeling (bijlage 8.1 van het Bijlagenboek) is beschreven wat de effecten van de Versterking voor wat betreft vertroebeling en sedimentatie zijn. Het is juist dat niet exact duidelijk is in welke mate vertroebeling zal optreden, maar daarom is daarbij de worst case situatie als uitgangspunt genomen. Op basis daarvan zijn de effecten van (onder meer) vertroebeling bepaald. In pararagraaf 7.2.5 en 8.2.5 zijn de effecten daarvan op de verschillende soorten vogels beschreven. Indiener maakt niet duidelijk waarom de conclusies die daar zijn opgenomen onjuist zouden zijn.
33	Indiener stelt dat een gedegen populatieonderzoek van de verschillende vogelsoorten ontbreekt. Er is basisinformatie, waaraan gebreken kleven, maar er worden meteen conclusies getrokken over het effect. Indiener wijst ter illustratie op de conclusie dat er gedurende de werkzaamheden de voedselbereikbaarheid kleiner is vanwege het vertroebelde water maar dat in de jaren daarna het aanbod groter zal zijn. Verder stelt indiener dat de Passende beoordeling ten onrechte uitsluitend voor niet-broedvogels een kwantitatieve inschatting bevat van de gevolgen als het dijktraject niet meer beschikbaar is. De Passende beoordeling is te optimistisch over negatieve effecten. Er is bijvoorbeeld geen rekening gehouden met het cumulatieve effect dat alle soorten moeten uitwijken en van meerdere jaren verstoren achter elkaar. Ook is de Passende beoordeling te optimistisch dat de aalscholver in een groep gaat jagen.	In de paragrafen 7.2.4, 7.2.5, 8.2.4 en 8.2.5 van de Passende beoordeling zijn de effecten van de Versterking op vogels uitvoerig toegelicht. Er is uitgebreid onderzoek gedaan, daar waar mogelijk zijn kwantitatieve benaderingen gedaan, waarna alles kwalitatief is beschreven. Wat betreft de effecten van de vertroebeling van water wordt gewezen op hetgeen hiervoor in reactie op onderdeel 32 van deze zienswijze is toegelicht. Voor zover indiener stelt dat er geen inzicht is gegeven in de cumulatieve effecten van de Versterking omdat de verstoring meerdere jaren duurt, is het volgende van belang. In de Passende beoordeling is rekening gehouden met het gegeven dat de werkzaamheden vijf jaar in beslag nemen. Zie paragraaf 2.4.4. Dat gegeven is integraal in alle effecten meegenomen. De cumulatie in jaren is dus meegenomen. Verder wordt ten onrechte gesteld dat geen rekening zou zijn gehouden met voedselafname en de afname van voedselbereikbaarheid. Die aspecten zijn een onlosmakelijk onderdeel van de Versterking. In de effecten van de Versterking zijn die aspecten dus meegenomen voor die periode van vijf jaar. Wat betreft de aalscholver geldt dat dit is onderbouwd door middel van een verwijzing in paragraaf 8.2.3 van de Passende beoordeling naar het Natura 2000 Profielendocument (versie 1 september 2008) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dit stuk is te raadplegen op de website van het ministerie van EZ. Indiener laat na te onderbouwen waarom dit onjuist of te optimistisch zou zijn.
34	Indiener stelt dat voor niet-broedvogels in Polder Zeevang een worst case scenario is opgesteld maar de effecten van de verstoring worden te optimistisch ingeschat zonder enige kwantitatieve analyse. Het cumulatieve effect is niet meegewogen. Het gebied herbergt veel andere vogelsoorten die ook verstoord worden. De mitigerende maatregelen leiden voor die soorten die geen aangewezen soorten, voor het Natura	Het is onduidelijk waarop indiener baseert dat er geen kwantitatieve analyses zijn uitgevoerd. In dit kader wordt gewezen op de paragrafen 6.3, 7.3 en 8.3.2 van de Passende beoordeling. Er is wel degelijk gekeken naar de aantallen vogels die nabij de dijk voorkomen. Gewezen wordt ook op paragraaf 7.2 van de Soortenbeschermingstoets voor het MER (bijlage 1.7 van het Bijlagenboek) en de Analyse broedende vogels langs het dijktraject (bijlage 8.26 van het Bijlagenboek).

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	2000-gebied zijn maar wel worden beschermd onder de Vogelrichtlijn, tot een toename van de verstoring.	Uit de Analyses volgt welke waarnemingen van vogels in het gebied zijn gedaan. Op basis daarvan is bepaald welke broedvogels in het gebied aanwezig zijn, en welke vogels een jaarrond beschermde nestplaats in het gebied hebben. In de Soortenbeschermingstoets zijn voor de soorten die onder de Vogelrichtlijn vallen, de effecten bepaald (met het oog op de verbodsbepalingen uit de Wnb).
35	Indiener stelt dat ten onrechte een ontheffing Wnb voor het onderdeel soortbescherming is verleend. Uit het project blijkt onvoldoende dat er geen andere bevredigende oplossing als bedoeld in artikel 3.8 Wnb bestaat. De effecten van recreatie zijn onvoldoende en niet objectief onderzocht. Ook de cumulatie is niet onderzocht. Indiener stelt dat er waarschijnlijk effect is op de beschermde natuurwaarden in de voorlanden, maar dat dit niet is onderzocht. Het voorkomen van soorten klopt niet met de bij indiener aanwezige informatie.	Aan de Wnb-vergunning ligt uitgebreid onderzoek ten grondslag. In de Soortenbeschermingstoets is rekening gehouden met alle beschermde soorten die op en rond de dijk voorkomen. Dat geldt ook voor de voorlanden. Indiener noemt een aantal soorten, maar laat na dit nader te onderbouwen. Indiener gaat er verder aan voorbij dat de recreatiemogelijkheden onderdeel uitmaken van de Versterking. Dat wil zeggen: in de effecten van de Versterking en het ruimtebeslag daarvan zitten de recreatiemogelijkheden inbegrepen. Hiervoor is in de reactie op onderdeel 33 van deze zienswijze al toegelicht dat cumulatie in jaren wel degelijk is onderzocht.
36	Indiener stelt dat een te snelle conclusie is getrokken dat voor niet-broedvogels geen negatief effect optreedt omdat ze weg kunnen vliegen. Indiener stelt dat het vanwege de grote hoeveelheden vogels die verstoord zullen worden maar de vraag is waar de afzonderlijke soorten en individuen nieuwe foerageer- en rustgebieden kunnen vinden en dus of de verstoring geen negatief effect kan opleveren. De verstoring van rust- en foerageergebieden kan strijd opleveren met het soortbeschermingsrecht uit de Wnb. In dat kader moet het effect van overslibben van mosselen of het vernietigen van kranswieren worden meegenomen. Voor moerassoorten met een grote verstoringsgevoeligheid wordt een kleinere afstand aangehouden (terwijl afstand op onbekend staat) dan bij soorten die gemiddeld verstoringsgevoelig zijn.	Uit paragraaf 7.2 van de Soortenbeschermingstoets volgt dat de niet-broedvogels het werkgebied bij aanvang van de werkzaamheden ontvluchten naar een rustiger plek in de directe omgeving. Bij deze vogels is doden of verwonden uitgesloten, gezien hun mobiliteit. Het tijdelijk ontvluchten wordt niet aangemerkt als een opzettelijke verontrusting. Na afronding van de werkzaamheden vormt de dijk ook weer een leefgebied dat vergelijkbaar is met de huidige situatie. Er is dus geen sprake van wezenlijke effecten op niet-broedende vogels. Bij het bepalen van de effecten zijn ook de effecten op het voedselaanbod betrokken. In paragraaf 8.2.5 van de Passende beoordeling is beschreven wat de effecten op mosselen en waterplanten voor de verschillende vogels zijn. Dat effect is dus wel degelijk meegenomen.
37	Indiener stelt dat bij de mitigerende maatregelen geen inventarisatie is gemaakt om welke broedvogels het specifiek gaat. Ook is niet bekend of de broedvogels locatie- of nestspecifiek zijn. Indiener stelt dat veel broedvogels plaatstrouw zijn en definitief vertrekken wanneer een nestpoging mislukt. Er wordt ook geen rekening gehouden met verstoring tijdens de voederfase van de jongen. Voor enkele broedvogels wordt zonder onderbouwing van locaties en functionele leefgebieden gesteld dat deze weliswaar jaarronde beschermde nesten hebben, maar dat deze buiten het plangebied liggen en er geen verstoring zal optreden.	Het is onjuist dat er geen onderzoek is gedaan. In de Analyse broedende vogels langs het dijktraject (bijlage 8.26 van het Bijlagenboek) is de inventarisatie van de in het gebied aanwezige broedvogels te vinden. De effecten van de Versterking op de broedvogels staan beschreven in paragraaf 7.2 van de Soortenbeschermingstoets. De vogels zijn in categorieën ingedeeld. Categorie 1 t/m 4 heeft een vaste nestlocatie. Categorie 5 zijn soorten zonder jaarrond beschermde nestplaats. Van die soorten wordt uitgegaan dat die kunnen uitwijken naar een andere locatie. Uit de analyse volgt dat voor de door indiener genoemde soorten is beoordeeld wat de effecten van de Versterking voor die betreffende soorten zijn. Daaruit volgt

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		dat er weliswaar een verstoring kan optreden, maar niet dat de gunstige staat van instandhouding wordt aangetast. Indiener laat na te onderbouwen waarom deze conclusie onjuist zou zijn. Het is onjuist dat er geen rekening is gehouden met verstoring tijdens de voederfase van jongen. In paragraaf 7.2.4 van de Passende beoordeling is aangegeven dat de werkzaamheden aanvangen voorafgaand aan de start van het broedseizoen. De verstoring begint dus niet ineens tijdens het broedseizoen. Daarmee is ook rekening gehouden met de verstoring tijdens de voederfase.
38	Indiener stelt dat uit de Soortenbeschermingstoets niet blijkt dat het mogelijk is om met mitigerende maatregelen te voorkomen dat er een overtreding is ten aanzien van de noordse woelmuis, de waterspitsmuis, de bunzing en de hermelijn. Er wordt te optimistisch gesteld dat deze soorten een nieuwe verblijfplaats vinden als deze wordt verstoord of vernietigd. Het is onduidelijk hoe de verstoring op andere soorten dan vogels is beoordeeld. De uitvoering van de dijk voor wat betreft de dijkbekleding is niet meegenomen als effect in de beheerfase op beschermde soorten. Voor de ringslang zou de Noordse steen heel waardevol zijn en zou provincie de winterverblijfplaatsen moeten uitvoeren, hetgeen niet geborgd is.	De door indiener genoemde soorten en de effecten van de Versterking daarop zijn uitvoerig beschreven in de Soortenbeschermingstoets, in paragraaf 7.3 voor de noordse woelmuis en de waterspitsmuis en paragraaf 7.4 voor de bunzing en de hermelijn. Daarin is onder meer de staat van instandhouding beoordeeld. Ook is beschreven voor welke effecten de soorten wel of niet gevoelig zijn. Wat betreft de ringslang geldt dat er als mitigerende maatregelen extra verblijven worden gerealiseerd, als extra maatregel om de populatie te versterken. Dit volgt uit paragraaf 7.7.4. Ten aanzien van de winterverblijfplaatsen geldt dat de compensatie tussen Uitdam en Amsterdam plaatsvindt. Dit is toegelicht in paragraaf 7.7.6.
39	Indiener stelt dat de gebieden Zeevang en Markermeer & IJmeer (grotendeels) niet binnen de NNN vallen, en dat daarop dus niet het beschermingsregime van art. 19 PRV van toepassing is, maar wel art. 25 PRV. Er zal een compensatieplan worden uitgevoerd voor de weidevogelleefgebieden maar die gebieden worden langs het gehele traject verstoord. Er zijn geen mitigerende maatregelen voor beperking van de verstoring in het broedseizoen voorgesteld. Onderzocht moet worden of in Waterland-oost en overige gebieden buiten het Natura 2000-gebied mitigerende maatregelen kunnen worden genomen voor beperking van de verstoring door activiteiten in het broedseizoen. Alleen de verstoring door ruimtebeslag wordt gecompenseerd. De effectiviteit van het compensatieplan is discutabel en het plan voldoet niet aan de compensatieverplichtingen als bedoeld in artikel 25 PRV. Niet is aangetoond dat de compensatie niet in de nabijheid van de versterking kan worden uitgevoerd. Inzicht ontbreekt over verstoring wegens licht en beweging en over de berekening van de oppervlakte die wordt verstoord door geluid.	In paragraaf 7.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden (bijlage 8.2 van het Bijlagenboek) zijn de effecten van de Versterking beschreven op de weidevogelleefgebieden. De toetsing is in paragraaf 8.3 opgenomen. Daarnaast is het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) van belang. Op de door indiener genoemde punten over dit plan wordt hierna puntsgewijs gereageerd: - Dat er weidevogelleefgebied wordt aangetast langs het gehele traject is onderkend in paragraaf 5.2. en 5.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden. Voor die aantasting worden compenserende maatregelen getroffen, zoals beschreven in het Plan voor compensatiemaatregelen. - De mitigerende maatregelen worden in het kader van de soortenbescherming uitgevoerd; - In paragraaf 7.3.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden is beschreven dat er geen sprake is van een wezenlijke verandering van de verstoring op weidevogelleefgebied door de realisatie van de nieuwe recreatieve mogelijkheden. Uit afbeelding 46 volgt dat het nieuw aan te leggen fietspad binnen de verstoringszone van de huidige recreatieve mogelijkheden blijft. Het is dus niet nodig om

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		mitigerende maatregelen te treffen. - Er wordt gecompenseerd voor de effecten van de Versterking, ruimtebeslag is daarbij het enige relevante effect voor compensatie. - Het Compensatieplan weidevogelleefgebieden voldoet aan artikel 25 PRV. De toetsing daaraan is te vinden in paragraaf 8.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden. Er is geen reden om te twijfelen aan de effectiviteit van de compensatie. In het Plan is uitvoerig gemotiveerd waarom is gekozen voor die maatregelen, aan welke voorwaarden wordt voldaan etc. - In paragraaf 8.3.2.2 van de Toetsing is toegelicht en uitgewerkt waar en waarom daar de compensatie wordt uitgevoerd. In paragraaf 1.2 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden is dit nader toegelicht. Er is eerst gezocht op eigen percelen. Vervolgens zijn binnen een straal van 5 km rond de dijk boeren benaderd voor compensatie. Dit gebeurt op vrijwillige basis. Op basis daarvan is de compensatie bepaald op de dichtstbij zijnde percelen. - In paragraaf 5.3.3 van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden is toegelicht welke verstoring vanwege beweging kan optreden. Verstoring wegens licht is niet aan de orde, en is daarom niet beoordeeld. - Het effect van geluid is toegelicht in paragraaf 5.3.3. van de Toetsing NNN en Weidevogelleefgebieden. De berekening van de oppervlakte die wordt verstoord door geluid is opgenomen paragraaf 5.2.
40	Indiener wijst op het totale ruimtebeslag op weidevogelleefgebieden en de omvang van de totale compensatie. Indiener stelt dat er teveel vanuit een agrarische benadering wordt gedacht en dat de compensatie teveel versnipperd is over een te groot gebied. Maatregelen zouden alleen zin hebben als ze worden uitgevoerd in een weidevogelleefgebied met een groot oppervlak aaneengesloten kruidenrijk hooiland, hoog waterpeil, geen intensieve bemesting en waar eventueel slechts enkele percelen extensief worden beweid in het broedseizoen. Indiener twijfelt of het weidevogelbeheer op de boerderijen succes vol zal zijn allereerst vanwege het geringe aantal afgesproken hectares waarop voorrang aan de weidevogels wordt gegeven. Onduidelijk is hoe het beheer op de aangrenzende percelen wordt uitgevoerd. Ook daar zou aan de voornoemde eisen moeten worden voldaan. Verder wordt er geen mestbeperking en hoogwaterpeil geëist terwijl dat noodzakelijk is voor de verbetering van de kruidenrijkdom en het bodemleven en dus de betere beschikbaarheid van voedsel voor weidevogels. Na de rustperiode mag op alle percelen drijfmest en kunstmest worden	In het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek) is het compensatieplan voor de weidevogelleefgebieden opgenomen. In paragraaf 2.1.2 van dit plan is beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer plaatsvindt binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer). Dit betekent dat de percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en leiden tot vergroting van weidevogelgebied. Het beheer op de percelen welke worden gefinancierd met compensatiegelden is optimaal voor weidevogels. Daarnaast voorziet het beheer op de omliggende percelen, door afspraken binnen ANLb, hier ook in. Voor de omliggende percelen maakt de veldregisseur van WLD namelijk afspraken over het aanvullend beheer. Met de inzet van de verschillende inrichtings- en beheermaatregelen binnen het compensatieproject wordt zoveel mogelijk ingezet op versterking en motivatie. Zo worden workshops georganiseerd om ook omliggende boeren nog meer te enthousiasmeren om weidevogelbeheer te combineren met een agrarische bedrijfsvoering. Daarnaast wordt middels (agrarisch)natuurbeheer ook beoogd om

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	uitgereden. Voor het afgesproken hoog waterpeil is onduidelijk hoe hoog het is en hoe lang het peil hoog moet zijn.	omstandigheden te optimaliseren of te behouden voor weidevogels. Met de maatregelen wordt de potentie voor broedende weidevogels verbeterd. Het effect van de maatregelen is dan het areaal waar de maatregel wordt genomen, omdat er wordt aangesloten op bestaande weidevogelgebieden c.q. gaten worden opgevuld waardoor er een uitstralend effect is naar de omgeving. Voor een reactie op dit onderdeel wordt verder gewezen op hetgeen hiervoor in de reactie op onderdeel 39 van deze zienswijze is toegelicht. In aanvulling daarop is van belang dat in paragraaf 2.2.1 en 2.2.4 van het Compensatieplan is toegelicht dat moet worden voldaan aan de pakketvoorwaarden van het pakket 'Kruidenrijk grasland' binnen ANLb. In die voorwaarden zijn beperkingen aan de bemesting gegeven. Bemesting vindt plaats onder begeleiding van de beheerregisseur. Dit geldt voor alle percelen. Verder zijn in paragraaf 2.3 de maatregelen voor de waterhuishouding beschreven. Daarnaast is in paragraaf 2.1.1 aangegeven dat een hoog waterpeil niet overal kan worden toegepast omdat beweiding cruciaal is bij weidevogelbeheer en dat gaat niet op natte grond, omdat toegang met machines dan niet mogelijk is. Deze afweging is steeds op lokaal niveau gemaakt.
41	Indiener stelt dat aan het plan van aanpak moet worden toegevoegd dat op tenminste 40-50 ha zwaar beheer moet worden toegepast. Zij wijzen op de verschillen tussen de op blz. 8 van het compensatieplan genoemde vormen van beheer. Er kan daarom niet de garantie worden geboden dat het beheer voor weidevogels optimaal wordt uitgevoerd. De toezegging dat er extra maatregelen genomen kunnen worden, stelt niet gerust.	Het plan van aanpak waar indiener op wijst, is als het ware de voorloper van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden dat als bijlage 8.30 van het Bijlagenboek bij het Projectplan is gevoegd. Daarin is aangegeven welke compensatie wordt gerealiseerd. Dat is wat er gaat gebeuren, en uit hoofdstuk 6 van dit plan blijkt dat dit voldoende is.
42	Indiener zet vraagtekens bij de wijze waarop verbetering van de kruidenrijkdom wordt gerealiseerd. Het is niet nodig om kruidenmengsel te zaaien, maar het beste zou zijn te extensiveren (geen bemesting gedurende 5 jaar en hooien) en het waterpeil op de afgesproken percelen te verhogen. Als wel wordt besloten tot zaaien van kruidenrijke mengsel dan moeten duidelijke afspraken worden gemaakt met boeren. Indiener wijst op het advies van Louis Bolk en de randvoorwaarden die daar worden gesteld. Indiener vindt het niet duidelijk waarom die randvoorwaarden niet in het compensatieplan worden genoemd. Ze moeten in de contracten met de boeren worden opgenomen. Indiener vraagt waarom sommige compensatielocaties zo ver van het aangetaste gebied liggen. Ongeveer 64% ligt ver buiten het gebied van de Versterking. De percelen voor de	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen hiervoor in de reactie op onderdeel 40 van deze zienswijze is toegelicht. In aanvulling daarop is van belang dat in paragraaf 2.2.5 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30) is beschreven dat de effecten van kruidenrijke percelen op de weidevogelpopulaties zijn aangetoond in het advies waar indiener op wijst. Uit paragraaf 2.2.1 volgt dat de kruidenrijkdom van percelen weliswaar kan worden verhoogd door beheer aan te passen of af te plaggen, maar dat het jaren duurt voor er een verbetering van de kruidenrijkdom zichtbaar wordt. Om het proces van de gewijzigde vegetatiesamenstelling te bevorderen wordt met deze maatregel grasland opnieuw ingezaaid met een speciaal mengsel. Hiervoor worden de mengsels ‘Kruidenrijk grasland’ (B141) en ‘Kuikenlandmengsel’ (B145) van Biodivers gebruikt. Deze zijn goed geschikt als zaadmengsel voor kruidenrijk grasland voor

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	maatregelen zijn relatief klein. De effectiviteit is slechts te beoordelen in samenhang met de omstandigheden voor weidevogels op de aangrenzende percelen.	weidevogels. Zij komen goed overeen met de plantengemeenschappen (Kamgrasweiden en Glanshaverhooilanden) die van nature als kruidenrijke graslanden nog worden aangetroffen in het werkgebied van WLD. Daarna gelden de pakketvoorwaarden van ANLb van het pakket 'kruidenrijk grasland' zodat een en ander goed in stand blijft. Tot slot is van belang dat WLD in dit geval aan de hand van gebiedskennis, ervaring en specifieke kennis over de percelen is gekomen tot het plan en de daarin genoemde maatregelen, waardoor die effectief zijn. Daarbij is het door indiener genoemde advies met de daaruit voortvloeiende voorwaarden meegenomen, maar daar is dus nog een specifieke slag over heen gegaan. Wat betreft de locatie en effectiviteit van de compensatielocaties wordt gewezen op hetgeen hiervoor is toegelicht.
43	Indiener stelt dat het succes van de realisatie van plasdras en het verhogen van waterpeilen op bepaalde percelen in samenhang met het weidevogelbeheer op aangrenzende percelen moet worden beoordeeld. De kaarten laten een versnipperd beeld van de percelen die worden vernat en plasdras zien, waardoor de voorgestelde maatregelen bij voorbaat al niet effectief zijn omdat de omvang te klein is. De keuze voor de percelen moet daarom beter worden toegelicht. Onduidelijk is wat wordt bedoeld met Werkgebied WLD en waar dat ligt.	Voor zover wordt gesteld dat de compensatie versnipperd wordt uitgevoerd, waardoor het gebied voor de weidevogels te klein is en de maatregelen niet effectief zouden zijn, is het volgende van belang. In paragraaf 2.1 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30) is beschreven hoe tot de locaties is gekomen. Met deze locaties wordt aangesloten bij bestaande weidevogellocaties, waardoor dit gebied groter wordt. Daarnaast is in paragraaf 2.1.2 beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en leiden tot vergroting van weidevogelgebied. In paragraaf 1.2 van het Plan is beschreven wat het werkgebied is van WLD. Het werkgebied van WLD omvat twee grote gebieden; Laag Holland, het gebied ten noorden van Amsterdam, in de lijn Amsterdam-Zaanstad-Alkmaar-Hoorn-Amsterdam, en Noord-Kennemerland, vanaf het landelijk gebied ten noorden van Beverwijk tot aan Camperduin, inclusief de Harger- en Pettemerpolder.
44	Indiener stelt dat ook voor weidevogelvriendelijke taluds geldt dat het resultaat sterk afhankelijk is van het weidevogelbeheer op aangrenzende percelen. De keuze van de locaties moet nader worden toegelicht. Egmond a/d Hoef ligt buiten de regio Waterland.	Uit het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30) volgt dat niet alleen wordt ingezet op de percelen waar daadwerkelijk de compensatie plaatsvindt, maar dat ook aandacht is voor de omliggende percelen. Verder is in dit stuk de keuze voor de locaties uitgebreid toegelicht, in paragraaf 1.2 van het Plan. Daar is toegelicht dat is gezocht naar locaties zo dicht mogelijk bij de dijk, maar omdat de maatregelen op basis van vrijwilligheid worden genomen blijft de keuze bij de eigenaar. Om deze reden zullen er ook maatregelen worden genomen welke verder van de Markermeerdijken af liggen.
45	Indiener stelt dat het plaatsen van vossenrasters alleen effectief kan zijn als	In paragraaf 2.5 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30 van het

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	deze goed worden onderhouden. De vossenrasters moeten vrij van vegetatie worden gehouden, en dat moet wekelijks worden gecontroleerd en dus moeten er goede afspraken worden gemaakt met de boeren. Dat er iets is afgesproken, is onvoldoende concreet. Vossenrasters hebben bovendien alleen zin als deze om een groot gebied worden geplaatst. Onduidelijk is waarom alleen de dammen worden afgezet, vossen kunnen goed zwemmen.	Bijlagenboek) wordt ingegaan op het voeren van een verantwoord predatiebeheer. Daarin wordt ook ingegaan op vossenpredatie. Om vossenpredatie te beperken zullen vossenrasters aangelegd worden. Er worden tijdens het broedseizoen drie tot vier stroomdraden horizontaal boven elkaar om een gebied gezet en onderhouden. Gebieden kunnen hiermee veilig gesteld worden voor de vos. Vrijwilligers en boeren voeren tijdens het weidevogelseizoen tweewekelijks controles uit op planten- en grasgroei tegen het raster aan. Daar waar dit plaats vindt worden de planten ingekort aangezien het een negatief effect heeft op de stroomtoevoer. In paragraaf 2.5.2 is toegelicht waar vossenrasters worden geplaatst. Met de aanleg van vossenrasters wordt 20,59 hectare veiliggesteld voor de vos. Op locatienummer 102 zullen alleen de dammen afgeschermd worden. Dit omdat de vos op die locatie alleen via de dammen binnen kan komen. Er ligt een zeer brede ringvaart rondom de percelen en de wegkant is erg diep waardoor de vos niet in of uit het water komt. Op locatienummer 12 wordt het vossenraster volledig rondom 14,78 hectare neergezet; ook de sloten worden voorzien van een raster. Dit raster wordt jaarlijks geplaatst tijdens het weidevogelseizoen van 1 maart tot en met 1 juli. Uit ervaringen van acht eerdere projecten met een vossenraster kan geconcludeerd worden dat het plaatsen van een vossenraster ook rondom kleine terreinen een gunstig effect heeft op het aantal broedparen weidevogels en het broedsucces. In paragraaf 2.5.5. is de monitoring beschreven, zodat ook bijgestuurd kan worden als de resultaten niet naar wens zijn. Het vossenraster is niet permanent, het kan opgepakt worden en op een andere locatie worden neergezet. Mocht blijken dat in een omrasterd gebied onverhoopt geen weidevogels aanwezig zijn, dan zal het vossenraster worden verplaatst naar een betere locatie.
46	Indiener wijst op art. 3 sub b van de Uitvoeringsregeling op grond waarvan compensatie in de nabijheid van het aangetaste gebied moet plaatsvinden tenzij wordt aangetoond dat dit niet mogelijk is. Een groot aantal locaties voldoet daar niet aan. Er is niet aangetoond waarom compensatie op andere locaties in de polder Zeevang en Waterland-Oost niet te realiseren is. Uit niets blijkt dat is gesproken met Staatsbosbeheer om weidevogelbeheer op hun terreinen te verbeteren. Als niet aangetoond kan worden dat het niet mogelijk is compensatie in de nabijheid van de Versterking uit te voeren dan gaat de voorkeur uit naar storting van het resterende bedrag in een provinciaal fonds, waaruit in de toekomst projecten of maatregelen kunnen worden gefinancierd	Er is gezocht naar locaties voor compensatie binnen een straal van 5 km van de dijk, zoals is toegelicht in 2.3.3 van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden. Met de locaties die gekozen zijn, wordt juist een groot aaneengesloten gebied voor weidevogels gecreëerd. De keuze voor de locaties is ook uitvoerig toegelicht in het Compensatieplan weidevogelleefgebieden (bijlage 8.30). In paragraaf 2.1 van dit plan is beschreven hoe tot de locaties is gekomen. Met deze locaties wordt aangesloten bij bestaande weidevogellocaties, waardoor dit gebied groter wordt. Daarnaast is in paragraaf 2.1.2 beschreven dat de percelen waar maatregelen worden genomen grenzen aan percelen waar bestaand weidevogelbeheer binnen ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, de huidige subsidieregeling voor agrarische natuurbeheer) plaatsvindt. Dit betekent dat de

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	voor verbetering van de weidevogelleefgebieden.	percelen dus bijdragen aan het vergroten van de huidige gebieden waar weidevogelbeheer wordt toegepast en leiden tot vergroting van weidevogelgebied. Er is contact geweest met Staatsbosbeheer, over onder meer de mogelijkheden om ander beheer toe te passen. Op die percelen wordt echter al meer natuurbeheer ingezet dan op de agrarische gronden waardoor de winst die te behalen is beperkter is dan op de agrarische gronden. Door de natuurcompensatie door WLD uit te laten voeren naast de huidige provinciale inspanningen voor natuurrealisatie in Waterland-Oost gebeurt er uiteindelijk meer voor natuur. Wat betreft de combinatie met het NNN van Waterland Oost is van belang dat dit hoofdzakelijk uit water en moeras bestaat, wat niet geschikt is voor weidevogels. Weidevogels mijden de omgeving van moerassen, omdat predatoren zich daar schuil kunnen houden. Het is dus niet juist dat de ontwikkeling van NNN zonder meer succesvol met weidevogelleefgebieden te combineren is.
47	Indiener stelt dat de meekoppelkansen ruimtelijk een veel zwaardere ingreep in de bestaande lokale omgeving veroorzaken, terwijl de aanvraag ziet op de gestelde noodzaak voor een dijkversterking en dus het veiligheidsaspect. In de ruimtelijke onderbouwing is de motivering van het provinciaal belang voor de lokale uitvoering van meekoppelkansen onvoldoende onderbouwd. Ze liften mee op de dijkversterkingsopgave en mogen geen onderdeel zijn van de projectbesluitvorming. De inbouw van deze meekoppelkansen is onvoldoende lokaal-democratisch gelegitimeerd. Ze vertroebelen het zicht op onderbouwde écht noodzakelijke ingrepen en veroorzaken een groter ruimtebeslag dan nodig of maken een minder ingrijpende oplossingsvariant onmogelijk. Voor de buitendijkse ingrepen die niet direct verband houden met het oplossen van een gemotiveerde veiligheidsopgave en bebouwing, recreatieontwikkeling en landaanwinning in het buitendijkse hoofdwatersysteem betreffen, is onduidelijk waarom het besluit niet in strijd komt met onder meer artikel 2.12.2, lid 1, Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en in dat verband de uitzondering die is opgenomen in het tweede lid, onder f.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen in de reactie op onderdeel 13 van deze zienswijze is toegelicht. In aanvulling daarop is het volgende van belang. De keuze van de noodzakelijke veiligheidsoplossing is volstrekt helder en staat los van de meekoppelkans. In verband met de Versterking wordt de bestaande dijkbekleding, waarvan het fiets- en wandelpad deel uitmaakt, verwijderd. Het terugbrengen van de dijkbekleding biedt kansen om de recreatieve verbindingen aan te passen naar de eisen van deze tijd. Het doorlopend fiets- en wandelpad leidt niet tot extra ruimtebeslag van de versterkingsoplossing. Artikel 2.12.2, lid 1 Barro geeft aan dat een bestemmingsplan geen bestemmingen bevat die ten opzichte van het ten tijde van inwerkingtreding van titel 2.12 'IJsselmeergebied' van het Barro geldende bestemmingsplan nieuwe bebouwing of landaanwinning mogelijk maakt. In lid 3 van genoemd artikel is een uitzondering opgenomen op deze regel voor onder andere projecten in het kader van dijk- of kustversterking en overstroombare natuurontwikkeling en de daarvoor benodigde beschermende waterstaatkundige constructies. Verder is in lid 2, sub f onder 2 van artikel 2.12.2 aangegeven dat het eerste lid niet geldt voor nieuwe bebouwing of landaanwinning, die na 22 december 2009 in een bestemmingsplan zijn of worden mogelijk gemaakt met een totale oppervlakte per gemeente van ten hoogste 5 hectare voor andere bestemmingen dan natuurontwikkeling. De oppervlakte die nodig is voor meekoppelkansen buiten het ruimtebeslag

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		voor de dijkversterking bedraagt minder dan genoemde 5 ha per gemeente.
48	Indiener stelt dat een negatief effect van de module aanpak is dat de modules een eigen werkelijkheid lijken te hebben gekregen. Ze stellen dat een aanpak per module niet wil zeggen dat een gekozen versterkingsoplossing ook aansluit bij de versterkingsnoodzaak van die module. Als voorbeeld wordt gewezen op de overgang van module 7 naar 6, van module 14 naar 13 en module 14 naar 15. Het behoud van de dijk ter hoogte van Uitdam dorp wordt ruimtelijk en cultuurhistorisch verstoord door visueel zware ingrepen.	Dat de verdeling van het traject in modules geen effect heeft op het voldoen aan de norm met betrekking tot de overstromingskans is hiervoor in de reactie op onderdeel 6 van deze zienswijze al toegelicht. Per dijkvak is een dijkontwerp ontwikkeld, waarbij wordt voldaan aan de norm. Hoe dat bereikt wordt, is per module of per sectie bepaald. Op die manier wordt zo goed mogelijk bij de lokale situatie en de kenmerkende waarden daar aangesloten. Hierdoor zit er verschil in versterkingsoplossingen bij de verschillende modules. Met betrekking tot de overgangen tussen de modules het volgende. In het MER zijn verschillende oplossingen per module en/of sectie onderzocht. Vervolgens is een voorkeursoplossing gekozen. Hierbij heeft uiteraard ook de aansluiting van oplossingen tussen de modules een rol gespeeld. Op deze wijze is de landschappelijke kwaliteit integraal meegenomen op grotere schaalgrootte dan afzonderlijke modules. De gekozen oplossing op de laatste sectie in module 6 sluit goed aan op de gekozen oplossing in de eerste sectie van module 7, in beide gevallen is sprake van een oplossing met een buitenwaartse asverschuiving. Dat geldt ook voor de overgang tussen module 13 op 14. Hier wordt de overgang tussen de buitenberm bij Uitdam en buitenwaarste asverschuiving ten noorden van Uitdam ingepast ter plaatste van de kaap om de overgang in het landschap op te nemen. De locatie van de overgang tussen module 14 en 15 is zo gekozen dat de ene landschappelijke inpassing op een goede manier wordt vormgegeven. Daarnaast wordt gewezen op de Ontwerpvisie (bijlage 12.12 van het Bijlagenboek) waar is toegelicht hoe de aansluitingen en overgangen meer in detail worden uitgewerkt.
49	Indiener wijst op art. 6 lid 3 van de Monumentenverordening. Deze weigeringsgrond geeft weinig sturing voor de belangenafweging. Verder wijst indiener op het advies van de interne dienst dat als uitgangspunt heeft de aantasting van monumentale waarden zo beperkt mogelijk te houden en dat ingrepen te accepteren zijn voor zover ze onvermijdelijk zijn. Indiener kan zich niet vinden in de uitwerking van dat begrip 'onvermijdelijk' omdat het leidt tot een vernietiging van 40% van de dijk en de karakteristieke Noordse steen slechts op drie plaatsen zal terugkeren.	Voor een toelichting op de effecten op de monumentale waarden van de dijk wordt gewezen op paragraaf 2.4 van deze Nota. Voor een reactie op het onderwerp 'Noordse steen' wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van deze Nota.
50	Indiener stelt dat als het behoud van de waarde van de Markermeerdijk meer als centraal uitgangspunt zou worden gekozen, het terugbrengen van de Noordse steen wel	Bij het dijkontwerp is zorgvuldig gekeken naar het behouden van de cultuurhistorische waarden, waaronder de op bepaalde gedeelten aanwezige Noordse steen. Voor een

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	als ontwerp-eis kan worden gesteld of dat er een andere technische oplossing mogelijk is waardoor die er niet uit hoeft te worden genomen. De Noordse steen is van belang voor de beleving en marktante cultuurhistorische uitstraling. Daarom is een onafhankelijk advies nodig en aansturing richting de Alliantie.	uitgebreide toelichting op de wijze waarop met de Noordse steen wordt omgegaan, wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2 van deze Nota en naar paragraaf 3.3 van de Rapportage cultuurhistorie (bijlage 5.8 van het Bijlagenboek).
51	Indiener stelt dat handhaafbare planologische voorschriften en voorwaardelijke verplichtingen ontbreken in het ontwerpprojectbesluit. Er is niet gesteld dat de aanvraag handhaafbaar deel uitmaakt daarvan. Er is geen enkel voorschrift opgenomen over de planologische gebruiks-, bouw- en aanlegmogelijkheden. Er blijkt verder niet welk kaartbeeld de precieze begrenzing van het projectbesluit toont. Verder mist indiener een toelichting en voorschrift over de vrijheid van HHNK als aanvrager om de vormgeving van de dijkverzwaring naar eigen inzicht in te richten. Er ontbreken ook voorschriften voor het tijdelijk gebruik van gronden in de uitvoeringsfase, een uitvoeringsplan voor bouw- en verkeersveiligheid, de regeling schade en monitorings- en registratieverplichtingen.	Naast het Projectplan is er een omgevingsvergunning strijdig gebruik verleend waarmee - daar waar nodig - wordt afgeweken van de ter plaatse geldende bestemmingsplannen. In de omgevingsvergunning is uitsluitend geregeld wat specifiek nodig is voor de realisatie van de Versterking. Voor het overige blijven de onderliggende bestemmingsplannen, met hun planologische voorschriften, gelden. Wat betreft bouwvoorschriften geldt dat die nog niet in de omgevingsvergunning zitten, omdat alleen een strijdig gebruik is aangevraagd en verleend. De omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen wordt in een later stadium aangevraagd, waarna tegen de vergunning afzonderlijke rechtsbeschermingsmogelijkheden openstaan. Voor de begrenzing van de Versterking zijn de kaarten uit bijlage 11.36 van het Bijlagenboek van belang. Die kaarten geven het definitieve ruimtebeslag weer. Daarbinnen wordt de Versterking gerealiseerd. Wat betreft de uitvoeringsfase en de monitorings- en registratieverplichtingen geldt dat er verschillende monitoringsmaatregelen worden getroffen om schade door de werkzaamheden te voorkomen. In paragraaf 10.1.8 van het Projectplan is dit uitgebreid toegelicht. Verder wordt er per module of deel daarvan voorafgaand aan de uitvoeringsfase een werkplan opgesteld. Daarin worden de te nemen maatregelen gedetailleerd en uitgewerkt, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de monitoring van de effecten van de maatregelen.
52	Indiener vindt de toelichting op het toetsingskader in bijlage 3 bij de ontwerp-vvgb een juridisch te beperkende uitleg aan het begrip 'goede ruimtelijke ordening'. Gewezen wordt op art. 3.1 Wro.	Op grond van artikel 2.27 eerste lid Wabo jo. artikel 6.5 Bro wordt een vvgb geweigerd als deze in strijd is met een goede ruimtelijke ordening. Ten behoeve van de toets aan de goede ruimtelijke ordening is de ruimtelijke onderbouwing opgesteld. Uit de ruimtelijke onderbouwing, die ingaat op alle ruimtelijk relevante aspecten van het project, volgt dat er geen sprake is van strijd met een goede ruimtelijke ordening.
53	Indiener wijst op de vrees voor het ontstaan van schade aan eigendommen en langdurige hinder in de bestaande woon- en leefomgeving. Veel weerstand zou ontstaan zijn door gevreesde risico's, die zijn versterkt door het gebrek aan transparantie. Ook wordt gevreesd door trillingschade door tijdelijke bouw- en constructieactiviteiten en zwaar	In hoofdstuk 7 van het Projectplan is per module ingegaan op de uitvoeringsplanning en is een impressie van de uitvoering gegeven. Per module is de wijze van uitvoering grafisch toegelicht en is tevens een indicatie van de uitvoeringsplanning opgenomen. In paragraaf 2.6.3 van deze Nota en hoofdstuk 10 van het Projectplan is toegelicht hoe wordt omgegaan met hinder en overlast tijdens de uitvoeringsfase. Uitgangspunt is dat

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	bouwverkeer. Indiener vreest het risico van een dijkverzakking, kwel- en zettingschade waardoor schade ontstaat bij (agrarische) bedrijven en eigendom van omwonenden. Elk benoemd risico vergt een vooraf beschreven aanpak in een calamiteitenplan, geborgd in handhaafbare voorschriften.	overlast tijdens de uitvoeringsfase zoveel mogelijk wordt voorkomen. Er is een omgevingsteam opgericht dat het aanspreekpunt is voor de omwonenden en belanghebbenden voorafgaand aan en tijdens de uitvoering. Het omgevingsteam zorgt ervoor dat omwonenden goed worden geïnformeerd over de werkzaamheden die plaatsvinden. Verder wordt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de uitvoering per (combinaties van) module(s) een werkplan opgesteld. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt per module een informatiebijeenkomst gehouden. Tijdens deze informatiebijeenkomst worden bewoners en andere belanghebbenden ingelicht over de planning van het werk, de wijze van uitvoering, de te verwachten overlast en de eventuele tijdelijke maatregelen die nodig zijn, bijvoorbeeld voor verkeersveiligheid. Tijdens de informatiebijeenkomsten kunnen belanghebbenden hun zorgen, wensen en opmerkingen met betrekking tot de uitvoering kenbaar maken. Deze reacties worden geregistreerd en er vindt een terugkoppeling plaats van de behandeling van de reacties. In paragraaf 12.2 van het Projectplan is dit proces toegelicht. Wat betreft overlast door trillingen is uitgebreid onderzoek gedaan voor trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden. In dat kader wordt gewezen op paragraaf 10.1.2 van het Projectplan en op bijlage 7.1 van het Bijlagenboek. De potentiële overlast als gevolg van trillingen is in kaart gebracht. De resultaten van dit onderzoek zien op een worst case situatie en vormen de basis voor de maatregelen die in het werkplan worden opgenomen om trillingen door bouwverkeer en door bouwwerkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. In het werkplan wordt voor wat betreft trillingen door bouwverkeer vooraf vastgelegd welke gebieden gevoelig zijn en welke interventiewaarden gehanteerd worden. Daar worden trillingmeters geplaatst om trillingen te monitoren. Bij overschrijding van de interventiewaarden worden in de uitvoering passende maatregelen getroffen, zoals het tijdelijk stoppen van de werkzaamheden, andere werkmethodiek of andere aanvoerroutes. Daarnaast worden voor trillingen door de bouwwerkzaamheden, zodra de exacte bouwmethode bekend is, de risicocontouren ten aanzien van schade aan gebouwen en hinder voor personen in gebouwen nader onderzocht. De SBR richtlijnen voor trillingshinder dienen als basis voor de monitoring en zo nodig worden er maatregelen getroffen. Voor zover effecten worden gevreesd door zettingen geldt het volgende. Bij het opstellen van de plannen voor de dijkversterking hebben mogelijke effecten op de omgeving een belangrijke rol gespeeld. Het voorkomen van schade aan woningen en andere gebouwen is een topprioriteit. De vooraf verzamelde informatie

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		leidt tot de conclusie dat bij een zorgvuldige uitvoering geen ongewenste gevolgen voor de omgeving zijn te verwachten. Door de vinger aan de pols te houden tijdens de uitvoering kan direct worden ingegrepen als zich – onverwacht – toch negatieve effecten voordoen. Voor een uitgebreidere toelichting op de risico's van de dijkversterking, de omgang met risico's, schadevergoeding en nadeelcompensatie en het risicodossier (waaronder de risicoanalyse) wordt gewezen op paragraaf 2.6 van deze Nota. Voor wat betreft de wijze waarop rekening is gehouden met het risico op schade (bijvoorbeeld als gevolg van zetting en trilling) wordt in het bijzonder gewezen op paragraaf 2.6.3 van deze Nota en paragrafen 5.1 en 10.1 van het Projectplan. In het geval er nog specifieke zorgen resteren over risico's in de eigen woonomgeving is de Alliantie graag bereid om die desgewenst met indiener te bespreken. Wat betreft de wijzigingen in het grondwaterpeil en de effecten daarvan voor bijvoorbeeld kwel, geldt dat bij het ontwerp daarnaar gekeken is. Variaties in het grondwaterpeil worden voorkomen doordat in het ontwerp rekening is gehouden met het terugbrengen van het huidige watersysteem. Door het toepassen van drainage kan de verhoging van de grondwaterstand teniet worden gedaan. In het betreffende werkplan worden dezelfde punten opgenomen als hierboven reeds aangegeven. In aanvulling hierop geldt dat de grondwaterstand volgt uit de totale waterbalans van een perceel. Neerslag en kwel hebben beide een positieve bijdrage aan de waterbalans (het wordt natter), verdamping en afvoer door drainage en watergangen hebben een negatieve bijdrage aan de waterbalans (het wordt droger). In de positieve termen is de jaarlijkse neerslag vele malen groter dan de jaarlijkse kwel. Daarmee leidt kwel niet tot een aanmerkelijke wijziging van de grondwaterstand en zijn er geen risico's te verwachten op de omgeving. Gewezen wordt op paragraaf 10.1.7 van het Projectplan. Daar waar bebouwing tussen de teensloot en de dijk staat waar werkzaamheden de grondwaterstand kunnen beïnvloeden, wordt een werkplan opgesteld met daarin de te verwachten effecten, de monitoring en de eventuele passende maatregelen. Voor zover indiener toch schade meent te lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
54	Indiener stelt dat er een specifiek voor het project geldend schadeafhandelingsprotocol moet zijn en een 1-loketvoorziening geborgd in handhaafbare voorschriften, dat recht doet aan de belangen van betrokkenen en zorgt voor een snelle en adequate schadeafwikkeling. Omdat het project wordt uitgevoerd door de Alliantie behoren betrokkenen niet terecht te komen in schadekwesties waarbij de aansprakelijkheid van HHNK of de Alliantie	Voor schade en schadevergoeding wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	niet helder is geregeld. Dit inzicht ontbreekt in het Projectplan. Het protocol voor schademeldingen is niet ter inzage gelegd en niet geborgd in handhaafbare voorschriften. Indiener stelt dat uit het Ontwerp Projectplan onvoldoende blijkt welke aanpak in werking zal treden wanneer een risico zich verwezenlijkt waardoor schade ontstaat.	
55	Indiener stelt dat in het Ontwerp Projectplan niet inzichtelijk is gemaakt op welke wijze de verkeerscirculatie op dijkwegen en ontsluitende wegen zal worden ingericht. De overlast kan jaren voortduren. De tijdelijke inrichting van de verkeerscirculatie behoort volgens indiener onderdeel te zijn van de ruimtelijke onderbouwing.	In paragraaf 10.2 van het Projectplan is toegelicht hoe tijdens de uitvoering van de Versterking wordt omgegaan met infrastructuur en bereikbaarheid. Voor de start van de uitvoering wordt een verkeersplan opgesteld, waarin wordt vastgelegd hoe het verkeer zal circuleren. Het gaat om de uitvoeringsfase, die geen onderdeel hoeft te zijn van de ruimtelijke onderbouwing.
56	Met betrekking tot module 1 en 2 wordt gewezen op de zienswijze van Vereniging Collectief op de Westdijk. De meekoppelkans de aanleg van een stadsstrand is nooit gepresenteerd voor Module 2, hiertoe bestaat geen noodzaak vanuit de veiligheidsopgave. Vanaf 2007 is het vooroeverplan als landaanwinningsplan voor recreatieve doeleinden steeds groter geworden en was er van enige participatie geen sprake meer. De ingreep leidt ertoe dat voor de bewoners in module 1 de zichtlijnen op de openheid van het water van het Markermeer verslechteren. Ook het voetpad/fietspad is een meekoppelkans waardoor de ruimtelijke ingreep zwaarder zal zijn dan noodzakelijk voor de veiligheidsopgave. Het vormt ook geen verbindende schakel. De effecten staan niet in verhouding tot de inbreuk op de bestaande woon- en leefkwaliteit van de omwonenden op de Westerdijk. Er zijn bestaande alternatieve routes.	Het is onjuist dat vanwege de meekoppelkansen de ingreep zwaarder wordt dan noodzakelijk vanuit de veiligheidsopgave. Eerst is berekend welke mogelijkheden er zijn om de versterking te realiseren. De verschillende alternatieven zijn in het MER onderzocht waarna een keuze is gemaakt voor de te realiseren versterkingsoplossing. Van alle onderzochte oplossingen bleek de oeverdijk de meest passende. Niet voor niets is de oeverdijk ook het MMA. De keuze voor de oeverdijk als Voorkeursalternatief maakte de realisatie van de meekoppelkans mogelijk, niet omgekeerd. Het stadsstrand zelf maakt overigens geen deel uit van de Versterking. Hetzelfde geldt voor het fiets- en wandelpad. Pas nadat de keuze voor de buitenberm is gemaakt, is de uitwerking met het fiets- en wandelpad ter hand genomen. De gekozen veiligheidsoplossing biedt voldoende ruimte voor een fiets- en wandelpad.Met betrekking tot de communicatie over de meekoppelkans stadsstrand Hoorn wordt verwezen naar papagraaf 2.7 van deze Nota.
57	Indiener stelt dat de ingrepen schadelijke gevolgen kunnen hebben voor de woningen 8 t/m 50 langs de Westerdijk, waaronder trillingschade. Elke ingreep in de bodem levert een onvoorspelbaar risico op, zoals het verticaal boren in de grondwaterkerende bodemlaag, het graven van geulen voor de aanvoer van materieel en zand, het beschadigen van de zandplaat in combinatie met het bestaan van opwaartse druk, levert vooralsnog onvoorspelbare risico's op. Verder ontbreekt een verkeerscirculatieplan voor het bouwverkeer.	Voor een reactie op het aspect trillingschade wordt gewezen op hetgeen in de reactie op onderdeel 53 van deze zienswijze is toegelicht. Voor het verkeersplan voor het bouwverkeer wordt gewezen op de reactie op onderdeel 55 van deze zienswijze. Voor zover wordt gevreesd voor schade door ingrepen in de bodem, is het volgende van belang. De verticale drainage waarop wordt gewezen wordt aangebracht tot circa één meter boven de onderliggende zandlaag. Het effect van graven van de tijdelijke vaargeulen is meegenomen in de ontgrondingenvergunning en onderzocht in het rapport Geohydrologisch effect

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		tijdelijke vaargeulen en loswallen (bijlage 9.4 van het Bijlagenboek). Voor zover indiener meent schade te lijden, wordt gewezen op paragraaf 2.6.5 van deze Nota.
58	Een grote zorg van indiener is het verder dichtslibben van de Hoornse Hop/Markermeer. De monitoringsverplichting uit het Ontwerp Projectplan is niet gecombineerd met registratieverplichtingen en handhaafbaar vastgelegd. Het is de vraag wat er gebeurt als de problemen zich voordoen. Gevreesd wordt dat de aanwezige Noordse steen zal verdwijnen en plaats zal maken voor een strakke onaantrekkelijke bekleding waardoor de cultuurhistorische beleving verloren gaat.	Op een aantal locaties wordt de oeverdijk voorzien van strekdammen. Deze strekdammen beperken het langstransport van zanddeeltjes. Uit een stromingsanalyse is naar voren gekomen dat door de oeverdijk, inclusief strekdammen geen grote wijzigingen in het stroombeeld van het Hoornse Hop ontstaan. Het eventueel dichtslibben van een gebied hangt samen met de mate waarin fijne slibdeeltjes kunnen neerslaan op de bodem (met dus dichtslibben tot gevolg). In hydrodynamisch actieve gebieden zal slib minder snel neerslaan dan in minder actieve gebieden. Uit de stromingsanalyse blijkt dat het stroombeeld in het Hoornse Hop niet noemenswaardig verandert als gevolg van de implementatie van de oeverdijk (inclusief strekdammen). Dit betekent dat het effect van de stroming op de slibdeeltjes in de situatie met oeverdijk vergelijkbaar is met de huidige situatie. Op basis hiervan verwachten we geen grote wijzigingen in het gedrag van slib naar aanleiding van de Versterking. Zekerheidshalve wordt voor het dichtslibben en het risico daarop een monitoring- en evaluatie- en maatregelenplan opgesteld voorafgaand aan de uitvoering. Tijdens de uitvoering wordt dat plan in acht genomen. Op basis daarvan worden maatregelen getroffen als dat nodig blijkt. Voor wat betreft het dichtslibben van het Markermeer: dit is reeds het geval. Het Markermeer kent momenteel een hoog slibgehalte en een beperkte habitatdiversiteit. De Versterking draagt niet bij aan een wezenlijke verandering van de hoeveelheid slib in het Markermeer. Voor een toelichting op de Noordse steen wordt gewezen op paragraaf 2.4.2 van de Nota.
59	Ten aanzien van Module 3 en 4 wordt gewezen op de zienswijzen van de dijkbewoners (ZW-0067) en de Stichting Belangengroep Scharwoude. Zij strijden tegen de onnodige oeverdijk en ingrepen buiten de bestaande karakteristieke dijk. Er wordt getwijfeld aan de succeskans van de natuurontwikkeling op de oeverdijk. Er wordt in strijd met het uitgangspunt van robuustheid slechts een houdbaarheid tot 25 jaar gegeven. Er is wel draagvlak voor de al eerder voorgestelde sobere minst ingrijpende buitenwaartse dijkversterking in aansluiting op de bestaande vooroever, en het is onduidelijk waarom dit alternatief terzijde is gelegd.	Voor de oeverdijk wordt gewezen op paragraaf 2.3.2 van deze Nota en hetgeen hiervoor onder 24 is toegelicht over de natuurontwikkeling op de oeverdijk.
60	Indiener vreest voor het ontstaan van zoute	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	kwel door wijzigingen in de grondwatersituatie door de oeverdijk als zandpakket dat verstoringen te weeg kan brengen in de kwetsbare grondwaterhuishouding. Onduidelijk is hoe dit wordt opgelost als het ontstaat. Monitoring is niet geregeld.	op hetgeen hiervoor onder 53 is toegelicht over kwel en wijzigingen in de grondwaterstand. Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op paragraaf 2.6.3. van deze Nota en paragraaf 10.1.7 van het Projectplan.
61	Voor module 6 en 7 wordt gewezen op de inhoudelijke zienswijzen ingediend door individuele omwonenden.	Voor een reactie wordt op de reactie bij de betreffende zienswijzen gewezen.
62	Voor module 9 wordt gewezen op ZW-0100, waarvan het belangrijkste pijnpunt de geplande binnenwaartse versterking is waarbij diep wordt ingegrepen op de bestaande woon- en leefsituatie van omwonenden. Een buitenwaartse versterking kan rekenen op draagvlak. Voor module 10 wordt gewezen op de zienswijze van Vereniging tot behoud van het Noordeinde te Volendam. De ingreep van de buitenwaartse versterking wordt zwaarder dan nodig voor de gestelde veiligheidsopgave uitgevoerd vanwege de meekoppelkans een robuustere uitvoering van het voet- en fietspad.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie op zienswijze ZW-0100 en op de reactie op de zienswijze van de Vereniging tot behoud van het Noordeinde (ZW-0082). In aanvulling daarop is van belang dat per module alternatieven zijn afgewogen en op basis daarvan de versterkingsoplossing is gekozen. De gekozen versterkingsoplossingen zijn niet zwaarder dan noodzakelijk voor de veiligheidsopgave. Het fiets- en wandelpad past binnen het ruimtebeslag van de buitenwaartse versterking.
63	Indiener wijst op de meekoppelkans een afrit voor auto's en bussen van het Noordeinde naar het parkeerterrein achter Spaander. Onduidelijk is of het Ontwerp Projectplan kaderstellend is daarvoor. Een eventueel voet-/fietspad heeft geen aansluitende vrijliggende fietsinfrastructuur. Daarom is geen provinciaal belang aan te wijzen terwijl er wel mogelijke ongewenste neveneffecten zijn.	De door indiener genoemde afrit zit niet in het Projectplan. Mocht deze afrit op een later moment toch nog gerealiseerd worden, dan is daar een afzonderlijk besluit voor vereist waartegen afzonderlijke rechtsbeschermingsmogelijkheden openstaan. Het fiets- en wandelpad betreft een doorlopende verbinding tussen Hoorn en Amsterdam.
64	Verder wordt gevreesd dat het graven van een vaargeul en een buitenwaartse versterking in grond technisch problematisch is en nieuwe risico's oplevert van extra druk en kwel. Vragen daarover en oplossingen daarvoor bij de Alliantie zijn niet beantwoord. Tot slot is het van cruciaal belang dat de bestaande cultuurhistorische leesbaarheid en beleving van de Noordse stenen niet verdwijnt.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op hetgeen hiervoor in de reactie op de onderdelen 50, 53 en 57 van deze zienswijze is toegelicht.
65	Voor Module 13, 14 en 15 wordt gewezen op de zienswijze van de Stichting de Kwade Zwaan en losse zienswijzen van omwonenden. Er blijft inspanning nodig van de Alliantie om de detaillering van de geplande ingrepen in het overleg met het dorp te brengen. Ook voor de aansluitingen tussen de dijkvakken per module, afgraving van de dijk en de verdere afwerking in de geest van het advies van de Deltacommissaris is overleg toegezegd. Ook hier speelt de weerstand tegen meekoppelkansen die worden ervaren als onnodig verhogen van recreatiedruk.	Voor een reactie op dit onderdeel wordt gewezen op de reactie op de genoemde zienswijzen. Verder is paragraaf 2.3.3 van deze Nota relevant voor Uitdam en paragraaf 2.5.2 voor Participatie. Wat betreft de meekoppelkansen is onduidelijk wat indiener bedoelt met een verhoging van de recreatiedruk bij module 13, 14 en 15. Bij deze modules speelt uitsluitend de verbreding van de doorlopende fiets- en wandelverbinding, ten noorden en ten zuiden van Uitdam. Het gaat dus uitsluitend om het terugbrengen van bestaande voorzieningen, waardoor van een verhoging van de recreatiedruk geen sprake zal zijn. Voorts wordt voor een reactie op het onderwerp meekoppelkansen,

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		waaronder het fietspad, verwezen naar paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
66	Indiener stelt dat nog steeds sprake is van het gewraakte afgraven van de dijk ten noorden van Uitdam, terwijl in het dorp de dijk behouden kan blijven. Aan de binnenzijde van de dijk zal vernageling plaatsvinden. Deze vernageling loopt buiten het dorp nog 75 meter door. Er blijft dus tot EuroParcs nog slechts ruim 200 meter over, waarvoor wordt gekozen voor de zwaarste vorm van dijkversterking met een groot extra ruimtebeslag in het water. De noodzaak daarvan is niet aangetoond. Daar is nooit met bewoners overleg over gevoerd.	Voor Uitdam wordt verwezen naar paragraaf 2.3.3 van deze Nota. In aanvulling daarop is het volgende van belang. Bij Uitdam dorp is sprake van een unieke situatie, die niet aan de orde is voor het traject waar indiener op doelt. Na advisering door de Deltacommissaris is voor Uitdam dorp gekozen voor een versterkingsoplossing met vernageling. Het advies van de Deltacommissaris is gericht op de dijkversterking van sectie EA-7 van module 14 (Uitdam dorp), begrensd door dijkpaal 73+50 tot en met dijkpaal 81. Voor module 13 is een oplossing gekozen op basis van het onderzoek van effecten van drie alternatieven. Op die manier is tot het Voorkeursalternatief voor module 13 gekomen. In paragraaf 4.3.13 van het Projectplan en paragraaf 5.3.2 van het MER deel A (bijlage 1.1 van het Bijlagenboek) is toegelicht hoe is gekomen tot het Voorkeursalternatief, waarvan de buitenwaartse asverschuiving deel uitmaakt. Bij het uitvoeringgereed maken van het ontwerp is blijvend aandacht voor het minimaliseren van de buitenwaartse asverschuiving. Voor nut en noodzaak van de Versterking en daaronder begrepen module 13, wordt gewezen op paragraaf 2.2.2 van deze Nota. Het is onjuist dat de bewoners niet betrokken zijn bij de planvorming. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop de participatie heeft plaatsgevonden, wordt gewezen op hoofdstuk 12 van het Projectplan en de Rapportage Maatschappelijke Participatie (bijlage 13.1 van het Bijlagenboek).
67	Indiener stelt dat niet voldoende inzichtelijk is gemaakt hoe de juridische begrenzing is vastgelegd op een verbeelding gecombineerd met een handhaafbare regeling inzake de toegestane gebruiks- en bouwmogelijkheden. Ter illustratie wordt gewezen op de onzekere aanleg van het fietspad langs de dijk. In het geval het projectbesluit een dergelijk fietspad juridisch-ruimtelijk mogelijk maakt, dan wenst men gebruik te kunnen maken van beschikbare rechtsbeschermingsmogelijkheden. Uit het ontwerpbesluit blijkt niet of de of de aanleg van een fietspad over de dijk straks bij recht mogelijk zal zijn of dat daartoe een separaat ruimtelijk besluit noodzakelijk is. Gewezen wordt ook op de toezegging door de gemeente en HHNK dat de uitgang naar het noorden zou worden verplaatst, maar die toezegging is niet zichtbaar verwerkt in het ontwerpbesluit. Door verlegging zou de dorpskern Uitdam worden ontlast voor het verkeer van en naar EuroParcs. De aanleg van extra parkeercapaciteit is evenmin duidelijk geregeld.	In de (ontwerp)omgevingsvergunning die samen met het Ontwerp Projectplan ter inzage is gelegd is aangegeven: "Het dijkversterkingsproject betreft een integraal geheel van een dijkversterking, met daarbij behorende kunstwerken, wandel- en fietsverbindingen en andere meekoppelkansen. Deze onderdelen zijn alle betrokken bij de beoordeling op planologische strijdigheid." De omgevingsvergunning is derhalve het ruimtelijke besluit dat de wandel- en fietsverbinding mogelijk maakt. Daartegen staat voor belanghebbenden die een zienswijze hebben ingediend de mogelijkheid open van beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State na bekendmaking van het definitieve besluit. Voor zover het indiener gaat om bezwaren tegen de aanleg van een fietspad achter de bebouwing van Uitdam wordt gewezen op hetgeen daarover in paragraaf 2.5.3 van deze Nota is opgemerkt. Ten aanzien van de verplaatsing van de inrit van EuroParcs wordt opgemerkt dat de verplaatsing van de inrit ter sprake is vanwege een afspraak tussen de gemeente en EuroParcs in het kader van het bestemmingsplan. In het Projectplan is in

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		algemene zin aangegeven dat aanwezige in- en uitritten worden teruggebracht. Hiermee is rekening gehouden in het ruimtebeslag. De uitwerking op detailniveau vindt plaats na vaststelling van het Projectplan en daarom is dit niet in detail zichtbaar in de tekeningen. Zo ook bij EuroParcs. Er vindt overleg plaats met EuroParcs over de wijze waarop de in- en uitrit wordt teruggebracht, waarbij kan worden bezien of de beoogde verplaatsing kan worden meegenomen. Dit maakt echter geen onderdeel uit van het Projectplan. Ten aanzien van parkeercapaciteit wordt gewezen op hetgeen daarover is toegelicht in paragraaf 2.5.3 van deze Nota.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is in figuur 31 van de Passende beoordeling de waterplantkaart van het zuidelijk deel opgenomen in plaats van de kaart van het noordelijk deel. Ook is in de Passende beoordeling aangegeven dat de toetsing voor kranswierwateren voor het gehele habitatgebied is beoordeeld. Tot slot heeft er een nadere aanvulling van het Compensatieplan weidevogelleefgebieden plaatsgevonden (bijlage 8.30 van het Bijlagenboek).		

Zienswijze ZW-0143: College van de gemeente Edam-Volendam **Module 06, 07, 08, 09, 10**

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1	Indiener geeft aan in te kunnen stemmen met de voorgestane globale versterkingsoplossing, maar geeft ook aan dat de tekeningen (zoals bijvoorbeeld bijlage 11.1 Basiskaart met versterking) naar hun mening qua maatvoering en detaillering in deze fase te kort schiet om een goed oordeel te kunnen geven.	Het verheugt ons te kunnen vernemen dat de gemeente Edam-Volendam zich kan vinden in de gekozen versterkingsoplossing. Ten aanzien van detaillering en maatvoering van de Basiskaart wordt opgemerkt dat hierop het permanente en tijdelijke (horizontale) ruimtebeslag is aangegeven. Het permanente ruimtebeslag bestaat uit het integrale ontwerp inclusief de ruimte benodigd voor meekoppelkansen en ruimtelijke inpassingsmaatregelen. Daarnaast is een opleverprofiel 2021 per maatgevend dwarsprofiel opgenomen. Het maximale ruimtebeslag, zowel tijdelijk als permanent, is gebruikt voor de effectbeschrijving. Dit detailniveau volstaat voor het Projectplan. Het integrale ontwerp wordt ter voorbereiding op de realisatie (uitvoering gereed maken) meer in detail uitgewerkt. Een belangrijk onderdeel vormt de inrichting van de dijk (dijktrappen, dijkmeubilair, steenbekleding), de fiets- en wandelpaden en de eerder genoemde dijkplaatsen. Met Provincie Noord-Holland, HHNK, de gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam, Hoorn, Koggenland, Waterland, het Recreatieschap Twiske-Waterland (tevens vertegenwoordiging van Recreatieschap West-Friesland) en de Alliantie is in gezamenlijkheid een Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) opgesteld waarin de visie op de vormgeving en de architectonische specificaties van deze zaken zijn vastgelegd. Uiteraard vindt bij de nadere detaillering en

Nr.	Samenvatting	Antwoord
		uitwerking van het ontwerp overleg plaats met onder andere de gemeente Edam-Volendam.
2	Indiener wijst op de bijzondere situatie bij het Noordeinde (module 10), waar een aansluiting tussen twee verschillende varianten van de dijkversterking is voorzien. De overgang tussen beide delen vraagt om een zorgvuldige ontwerpoplossing en actieve betrokkenheid van de gemeente bij de nadere uitwerking hiervan.	De uitwerking van de overgangen tussen verschillende deeltrajecten van module 10 zal plaatsvinden in overleg met de gemeente.
3	Indiener verzoekt, hoewel er geen concrete plannen bestaan, om ter hoogte van het industrieterrein voldoende ruimte over te laten voor het eventueel realiseren van een nieuw lint van woonhuizen langs de dijk (doortrekken van de bebouwingsstructuur van de dijk).	Het maximale ruimtebeslag in het Projectplan primair is bedoeld voor de dijkversterking. Uiteraard is het hoogheemraadschap ten aanzien toekomstige ontwikkelingen bereid met de gemeente in overleg te treden, zodra de gemeente concretere plannen heeft. Deze zullen dan echter getoetst moeten worden aan het vergunningenbeleid van het hoogheemraadschap aangezien daarin beperkingen zijn opgenomen ten aanzien van bouwen op en langs waterkeringen. Dit aspect kan ook aan de orde komen tijdens het nader overleg met de gemeente over de nadere uitwerking van de Versterking.
4	Indiener vindt het noodzakelijk dat het profiel van het Noordeinde wordt gedetailleerd, waarbij ook de invulling van een recreatieve buitenberm, inclusief wandel-/fietspad wordt meegenomen. Indiener geeft aan dat het noodzakelijk is dat het strand van Willempie wordt teruggebracht. Dit ontbreekt in bijlage 11.4 t/m 11.18.	In module 10 wordt als meekoppelkans tot dijkpaal 24 een gecombineerd fiets- en wandelpad op de kruin van de dijk aangelegd. Daarnaast wordt het bestaande fietspad of behouden, of teruggebracht. Een en ander volgt uit paragraaf 4.3.10, tabel 6 van paragraaf 4.3.16 en paragraaf 7.10 van het Projectplan. Het strandje van Willempie wordt teruggebracht. Dit is ook benoemd in het Projectplan in paragraaf 7.10 (Module 10 Noordeinde Volendam) en in tabel 16 van paragraaf 8.3.2.5. Abusievelijk was het strandje van Willempie niet overal consistent in de kaartbijlagen van het Ontwerp Projectplan opgenomen. Dit is aangepast.
5	Indiener verzoekt waar mogelijk Noordse steen toe te passen als onderdeel van de primaire dijkbekleding, bij voorkeur bij de markante dijkplaatsen. Het vormgevingsplan zoals opgesteld biedt daartoe goede inhoudelijke bouwstenen.	In paragraaf 5.4 (Dijkbekleding) van het Vormgevingsplan is uitgebreid ingegaan op de toepassing van de Noordse steen in het ontwerp van de Versterking. Dit plan is opgesteld met de provincie Noord-Holland, de bij de versterking betrokken gemeenten en het recreatieschap. Het vormgevingsplan is uitgangspunt bij de nadere detaillering van het ontwerp.
6	Indiener is van mening dat de natuurlijke en ecologische inpassing van de voorlanden ter hoogte van Zeevang alsmede de nieuwe binnenbermen aandacht behoren te krijgen, zodat er voldoende maatschappelijk draagvlak wordt bewerkstelligd.	De inrichting en inpassing van het dijkontwerp in de omgeving is over het gehele dijktraject een aandachtspunt bij de nadere detailuitwerking van het ontwerp. We nemen de opmerking van indiener ter harte.
7	Indiener verzoekt om bij de uitwerking van fiets/wandelverbinding samen met indiener, omwonenden en andere belanghebbenden te zoeken naar een goed eindresultaat.	Er is ten opzichte van het Ontwerp Projectplan een wijziging doorgevoerd in het ruimtebeslag van de Versterking in module 6 ter hoogte van sectie HE-8B, ter plaatse van het zwembad Warder. Ten zuiden van het kruispunt aan het einde van Warder is een buitenwaartse asverschuiving

Nr.	Samenvatting	Antwoord
	Indiener wijst daarbij op het belang van een overzichtelijke en verkeersveilige situatie, met name ook bij het zwembad Warder. Indiener geeft in overweging om ter hoogte van de polder Zeevang (module 7) in plaats van een gecombineerd fietspad op de weg een vrijliggend fietspad als optie in beeld te houden als dat voor de verkeersveiligheid wenselijk is. Indiener vindt het wenselijk dat deze optie qua ruimte en financiering wordt meegenomen.	voorzien. Dit betekent voor het wegontwerp dat er, ten opzichte van de huidige situatie, meer ruimte ontstaat om het kruispunt op een verkeersveilige wijze in te passen. Aan de buitenzijde van de dijk is over een lengte van circa 250 meter extra ruimte toegevoegd om de op- en afrit van de fiets- en wandelverbinding in te passen. De op- en afrit is tevens zuidelijker geplaatst en langer en flauwer gemaakt. Verder is de inrichting aangepast zodat de inrichting ter plaatse van het Zwembad meer een verblijfsgebied wordt dan een knooppunt. Dit past binnen de nadere uitwerking binnen het kader van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Voor een toelichting op de wijzigingen tussen het Ontwerp Projectplan en het Projectplan wordt gewezen op paragraaf 1.4 van deze Nota en paragraaf 1.6 van het Projectplan. Ten aanzien van de suggestie om ook ter plaatse van module 7 een vrijliggend fietspad in beeld te houden, kan worden opgemerkt dat dit is afgewogen, maar dat er toch voor gekozen is het ontwerp ongewijzigd te laten, om de volgende redenen. Als er een onverplicht fietspad vlak naast de weg wordt aangelegd, blijft er onzekerheid voor de automobilist waar de fietser gaat fietsen. Dit komt de verkeersveiligheid niet ten goede. Daarom is het uit oogpunt van verkeersveiligheid beter een combinatie fietspad/weg aan te leggen. Ook voor de continuïteit van het wegbeeld in Zeevang is het veiliger voor één oplossing te kiezen. Tenslotte is het hier niet mogelijk een vrijliggend fietspad aan de buitenkant van de dijk aan te leggen, aangezien dit negatieve effecten heeft op natuur.
Conclusie zienswijze		
In reactie op de zienswijze is het ontwerp voor de Versterking aangepast. Ter hoogte van het zwembad Warder is extra ruimte toegevoegd om de fiets- en wandelverbinding veilig in te passen. Ook is het strandje Willempie overal in de kaartbijlagen consequent opgenomen.		

BIJLAGE BIJ DE BEANTWOORDINGSTABEL

Module 14 Uitdam dorp

1. Advies Deltacommissaris

Indieners geven aan niet te kunnen beoordelen of plan voldoet aan het advies van de Deltacommissaris, omdat ze de uitwerking te globaal vinden.

Het advies van de Deltacommissaris is in onderstaand kader weergegeven:

Ik adviseer daarom om de dijk bij Uitdam te versterken zonder asverschuiving, met een buitenberm en met aanvullende constructieve elementen en dit nader uit te werken in het detail ontwerp, met als elementen:
1. aanleg van een golfbrekende berm aan de zijde van het Markermeer, om het tekort aan hoogte en buitenwaartse macrostabiliteit op te lossen;
2. herstel aan het huidige onregelmatige dijkprofiel;
3. waar nodig een constructieve versterking van het binnentalud, door nagels en (indien goedkoper of beter) een stukje damwand, om het tekort aan binnenwaartse macrostabiliteit op te lossen.

Ik adviseer deze wijze van dijkversterking in de fase tot het definitief ontwerp te optimaliseren zodat duidelijk is in hoeverre en waar constructieve elementen (met name nagels) nodig zijn. Bij dit optimaliseren denk ik met name aan het betrekken van bebouwing in de stabiliteitsanalyse (schematiseren, 3D-analyse en het meenemen van bebouwd gewicht van de huizen).

Middels onderstaande figuur, zoals opgenomen in paragraaf 7.1.14 'Module 14 Uitdam dorp' van het Projectplan, wordt een toelichting gegeven hoe invulling is gegeven aan het advies van de Deltacommissaris.

1. Hier is de golfbrekende berm weergegeven. Het talud en de hoogte van deze berm is zo gekozen dat deze een optimale golfbrekende werking heeft. In paragraaf 5.4 Dijkbekleding van het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek) is aangegeven dat op het buitentalud zetsteen wordt toegepast. Dit wordt een betonzuil met steentoeslag. De taludruwheid van dit type zetsteen bepaalt tot welke hoogte deze vanuit waterveiligheid doorloopt.
2. Het gehele dijkprofiel wordt hersteld. Dit betekent dat zowel de binnenberm, kruin als buitenberm worden hersteld. De binnenberm wordt geherprofileerd. De kruin wordt over de gehele lengte van de module geëgaliseerd, waardoor de kruin afhankelijk van het huidige profiel iets hoger komt te liggen of juist iets lager komt te liggen. De buitenberm wordt geheel nieuw aangebracht. Tevens wordt een landschappelijk inpassing van de aansluitingen opgenomen.
3. Hier is de dijkvernageling weergegeven. Gebleken is dat er 5 lagen van nagels nodig zijn en dat de nagels op circa 0,8 meter van elkaar geplaatst dienen te worden.

In diverse zienswijzen van inwoners van Uitdam wordt gerefereerd aan een tekening behorend bij het advies van de Deltacommissaris, bij dit advies behoort echter geen tekening. De indieners refereren aan een tekening die gebruikt is tijdens een overleg op 6 juni 2017 waarbij het vertrekpunt is gevisualiseerd. Hieronder is deze tekening weergegeven, deze tekening schetst een versterking zonder asverschuiving.

Wanneer de gekozen oplossing over het voorstel van de experts wordt geprojecteerd blijkt dat voldaan is aan het voorstel van de experts. De kruin blijft op de huidige locatie waardoor er geen asverschuiving nodig is, alleen de buitenberm wijkt enigszins af. Wanneer het profiel van de golfbrekende berm op de waterlijn wordt aangehouden, zou een kruinverhoging noodzakelijk zijn. Dit is onwenselijk. Voor de buitenberm is daarom het talud zodanig gekozen dat deze een optimale golfbrekende werking heeft, zodat kruinverhoging niet nodig is.

Naast het advies over de oplossing, heeft de Deltacommissaris tevens geadviseerd over de optimalisatie van de gekozen oplossing. Hieronder is toegelicht hoe hieraan invulling is gegeven.

Stabiliteitsanalyse
De bebouwing is betrokken bij de stabiliteitsanalyse ten behoeve van de vernageling, evenals een verfijning van de schematisering. De 3D- analyse behoort bij de werkwijze van de vernageling. De vier onafhankelijke experts zijn blijvend geraadpleegd voor deze verdiepingsslag. Tevens vraagt HHNK aan het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW) om een oordeel over de voorgestelde wijze van het meenemen van bebouwing in de stabiliteitsanalyse. Zodra dit advies gereed is wordt dit gepubliceerd op de website van het ENW.

2. Landschappelijke inpassing

De aansluitingen tussen Module 14 zonder asverschuiving en Modules 13 en 14, met asverschuiving lijken erg abrupt. Indieners geven aan dat deze landschappelijk verantwoord ingepast dienen te worden.

Voor aansluitingen zijn in het Addendum Kader Ruimtelijke Kwaliteit (bijlage 1.5 van het Bijlagenboek) in paragraaf 3.1 "Profiel" de leidende principes opgenomen om ervoor te zorgen dat aansluitingen niet abrupt zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met hoogteverschillen en verschillen tussen gekozen oplossing.

Voor de verspringingen, tussen buitenwaartse asverschuiving en de buitenberm, geldt dat de aansluitingen tussen deze twee situaties zo min mogelijk moeten opvallen. Daarom wordt hiervoor een hedendaagse bochtstraal gehanteerd. Dit wil zeggen: één meter asverschuiving in het breedteprofiel oplossen over minimaal vier meter in het lengteprofiel.

Hieronder zijn voor beide aansluitingen de huidige situatie en een impressie weergegeven.

Aansluiting ten noorden van Uitdam dorp

Huidige situatie

Impressie

Aansluiting ten zuiden van Uitdam dorp

Huidige situatie

Impressie

Vormgeving

Het advies van de Deltacommissaris gaat over de landschappelijke inpassing van de dijk bij Uitdam. In tegenstelling tot wat diverse indieners aangeven gaat het advies van de Deltacommissaris niet in op de vormgeving van de uiteindelijke dijk. Door de Alliantie wordt in samenwerking met de Provincie Noord-Holland, de betrokken gemeenten (waaronder de gemeente Waterland) en recreatieschap Twiske-Waterland aan de vormgeving invulling gegeven middels het Vormgevingsplan (bijlage 12.9 van het Bijlagenboek). Op onderstaande in diverse zienswijze aangehaalde impressie is een buitentalud met steenbekleding weergeven.

Voor de bekleding binnen de Versterking is gekozen voor betonzuil met een steentoeslag. Deze bekleding sluit qua visuele uitstraling zoveel mogelijk aan bij de oorspronkelijke dijkbekleding met een mix van diverse (natuur)steen. Bij de keuze van de bekleding zijn ook de beloopbaarheid en de ecologische functies beoordelingscriteria. Uitgangspunt voor de bekleding is breuksteen voor de land-water overgang (de zogenaamde kreukelberm) en zetsteen voor het onderste deel van het buitentalud, specifiek voor Uitdam de buitenberm. Hiermee wordt op een passende wijze invulling gegeven aan het advies van de Deltacommissaris.

3. Uitvoering

In het werkplan voor Module 14 Uitdam dorp wordt aangegeven hoe de uitvoering zo zorgvuldig mogelijk wordt uitgevoerd. Hinder dient hierbij voor de omgeving zo veel als mogelijk voorkomen te worden maar is niet geheel te vermijden, de directe omgeving zal overlast ondervinden van de werkzaamheden. Voor start van de uitvoering wordt voor de Module 14 Uitdam een Werkplan opgesteld met daarin de hinderbeperkende maatregelen, dit werkplan wordt met bewoners besproken. In paragraaf 12.2 'Participatie tijdens uitvoering' van het Projectplan is het omgevingsmanagement tijdens de uitvoering toegelicht.